668h Exey. Luther

318 F

DOCTORIS MARTINI LUTHERI

SCHOLAE INEDITAE

DE

PSALMIS

HABITAE

ANNIS 1513—1516.

E CODICE MS. BIBLIOTHECAE REGIAE DRESDENSIS

PRIMUM EDIDIT

IOHANNES CAROLUS SEIDEMANN,
S. S. THEOLOGIAE DOCTOR.

DRESDAE.
SUMPTUS FECIT R. DE ZAHN BIBLIOPOLA.
MDCCCLXXVI.

Dr. MARTIN LUTHER'S

ERSTE UND ÄLTESTE VORLESUNGEN

ÜBER DIE

PSALMEN

AUS DEN JAHREN 1513–1516.

Nach der eigenhändigen lateinischen Handschrift Luther's auf der Königlichen öffentlichen Bibliothek zu Dresden

herausgegeben mit Unterstützung des

Hohen Königlichen Ministeriums des Cultus und öffentlichen Unterrichts und der Generaldirection der Königlichen Sammlungen für Kunst und Wissenschaft

von

Dr. theol. Johann Karl Seidemann,

Past. emer., correspondirendem Mitgliede des K. Sächs. Alterthumsvereins und Ehrenmitgliede des Bergischen Geschichtsvereins.

II. Band.

Dresden.

R. v. Zahn's Verlag.

1876.

Uebersetzungsrecht vorbehalten.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS

Druck von Metzger & Wittig in Leipzig.

DOCTORIS MARTINI LUTHERI

SCHOLAE INEDITAE

DE

PSALMIS.

TOMUS II.

BAYERISCHE STAATS-BIBLIOTHEK MÜNCHEN

ps .78. [Hebr. LXXIX.]

Blatt 144^a^: Moraliter tranſcurramus ps deuotiſſimum Deus Venerunt gentes (.l. vitia, cogitationes male.) in hereditatem tuam (.l. in animam meam & carnem. que tibi ſanctificata fuerunt. vt tu in illa habitares poſſeſſione expulſis inde peccatis. polluerunt templum ſanctũm tuum, (.l. animam & corpus. membra enim noſtra templum ſunt ſpiritus ſancti.). Valde autem moũet & prouocat hęc oratio. vrgetque auditorem dominum, Quia non mea Hęc eſt iniuria. licet ſit damnum meum. Sed tua: quia tua hereditas & tuum templum. Et hoc ſane te prouocet. Quod impia iſta mala. non in loco ſuo manent. Sed in tuum aſcendunt. cuius [*Am Rande rechts: 1*] nulla eſt ad illa comparatio. Quid luci ad tenebras? Igitur dignitas loci & Indignitas polluentium, te moueat. Sunt enim gentes. idolatre, ſerui demonum, Sed locus tuus hereditas & templum ſanctum. Hic autem oportet affectum indũere deteſtandi & vilificandi peccatum. & magnificandi gratiam & dignitatem anime. Secundo [*Am Rande rechts: .2.*] te moneat. Quia Hereditas tua eſt. quam tam precioſe acquiſiſti, tantis mirabilibus peractis. Non enim ſpolia tua Inuadit aut lucra. Sed ipſam hereditatem capitalem: In qua mors, crux & ſanguis tuus eſt ſignatus Ecce autem in Hijs breuibus verbis idem monetur dominus: quod alii explicitis verbis dicunt. Recordare domine Iheſu Chriſte. mortis & ſanguinis tui pro me effuſi Et alie maxime & vehementiſſimę obſecrationes. omnes hic includuntur. Si recte diſcutiantur & maſticentur ſeu

ruminentur verba. Quomodo potes altius dominum obſecrare quam ſi hereditatem ſuam ej alleges? Hoc enim vno verbo audito. ſtatim recordabitur, quanta paſſus pro ea ſit. quantique eum conſtiterit illa Tercio Moneat Quia non ſimpliciter tranſierunt. Sed pollűerunt illam: Nec poſſunt gentes facere aliter. Quia eo ipſo quo ingrediuntur polluunt eam: Cum ſint ipſi. pollutiomet. vitia ſcilicet & mala. Sic enim ad literam prohibitum fűit gentibus non intrare in ſanctum. Quod myſtice eſt vitia prohiberi intrare ad animam. Quod myſterium quia non curatur: ideo vacua litera (.1. templa materialia fulminantur ſepius Diſcamus itaque. Quod ſi peccaűimus & vitia ingreſſa fűerint, non diu ſilere nec tardare conuerti ad dominum. Sed cito accuſemus ea coram Domino vt vindicet in illa & diſperdat ea de medio noſtri

poſuerunt Ieruſalem in pomorum cuſtodiam, licet hoc a metaphora dicatur Quia Cuſtodie pomorum ſunt infirmę macerię. Ita & anima per peccatum infirmatur adeo vt alijs quoque vicijs ingredientibus reſiſtere nequeat: Sicut enim domus firma & ciuitas murata facile prohibet ingreſſum, Maceria autem vel ſepes nihil: Ita gratia per peccatum deſtructa velut muro deiecto: Naturales vires ſunt ſepes. infirme ad reſiſtendum

Veruntamen Quia variat Hic tranſlatio: ideo multiplex oritur intelligentia. Sed lxx. more ſuo. licet a veritate Heb. diſſentiant: tamen eo magis ſpiritum & myſteria tangunt Vnde poma Hic accipienda ſunt: qualia Adam & Eua peccando comederunt. Scilicet opera & fructus inobedientie. Sic enim pomum ſignificat omne delectabile ſecundum carnem contra deum. quod comedit anima: Quando in ipſo explet opere concupiſcentiam ſuam. Igitur Ieruſalem fieri pomorum Cuſtodiam. Eſt ipſam animam in Delectabilibus mundi obſeruatricem fieri. Vt Que prius verbum dej intra cuſtodiűit & apud ſe continűit, Nunc poma & delectabilia opera mundi apud ſe ſeruat. & illis occűpatur. Et hoc Bene figuratur per hortum

Blatt 144^b^: pomorum. vt dixi. Quod ſi pomorum. generis maſculini eſt: non ideo ceſſat myſterium. Quia arbores ſunt integra vitia vel habitus vitioſi: que radicem in terra cordis fixerunt

Et inde procedunt folia & fructus in ramis (.1. membris corporis.) Similiter Arbores ſunt alii homines mundi extra nos: quos & quorum ſpecies in corde gerimus dum illos concupiſcimus. & querimus ad noſtram voluptatem. Ergo anima inuoluta cogitationibus & operibus immunde delectabilibus: Ipſa ſic facta eſt pomorum cuſtodia

Allegorice Idem eſt pro tota Eccleſia Quando multi auertuntur a fide & cruce Chriſti & ſequuntur ſęculum iſtud in diűitijs, gloria & voluptatibus. vt tempore perſecutorum Hereticorum & nunc Schandaloſorum maxime

Iam Quod alij habent foſſas, foueas ꝛc.

In Hoc magis deſcribitur deſtructio virtutum & gratiarum: quam conſtructio vitiorum, quod pomorum cuſtodia expreſſit Anima enim ponitur in foueas. Deſtructis edificijs virtutum Quando in ſenſibus tantum viuit. hij enim ſunt fouee̜ mortis: in quas & per quas ruit ad inferos Sic fouea profunda meretrix heretica ſynagoga & caro. Et Eccleſia nunc ſic in foueas videtur poſita.

[*Ausgestrichen:* Effuderunt ſanguinem ſeruorum tuorum]

poſuerunt mortalia ſeruorum tuorum Eſcas volatilibus cęli (.1. animas occiſas dederunt iſta vitia in deuorationem demonűm. Carnes ſanctorum tuorum beſtijs terre (.1. membra carnalia eorum qui ſancti tui fuerant. in direptionem brutalium concupiſcentiarum & motuum carnis peſſimorum

Effuderunt ſanguinem ipſorum tanquam aquam (.1. copioſe peccata eorum foras publicauerunt in ſcandalűm multis Quia. (.In circuitu Ieruſalem.) (.1. vbique in Eccleſia. quia ſanguis ſangűinem tetigit & impletur vſque ad os Ieruſalem ſanguine animarum Chriſti. & ſchandalis necis earum Et Non erat qui ſepeliret Quia nullus excuſat, detegit & abſcondere poteſt peccata & ſchandala eorum pre multitudine

facti ſűmus opprobriűm vicinis noſtris, ſubſannatio & illuſio iis qui in circuitu noſtro ſunt, Quia per Hęc gloria Eccleſie ridetur a Tűrcis ſaracenis & demonibus. Et Chriſti paſſio irridetur. nomen eius blaſphematűr. quando nos Chriſtiani dicimur & turpiter viűimus Recte poteſt dici. Tu ne es Chriſtianus? Vbi ſunt mores ad nomen tale?

Vel vicini ſunt ſenſus noſtri. qui illudunt animę. ſuis peſſimis voluptatibus.

Vſquequo iraſceris in finem? accendetur velut ignis Zelus tuus. Hęc .n. eſt ira vera domini. quando permittit peccata dominarj in animam: & carnem aduerſariam ſpiritum ſupplantare, & miſerabiliter vaſtare: Quare orat.

Effunde iram tuam in gentes que te non nouerunt: & in regna que nomen tuum non Inuocauerunt (.1. Copioſe fac nos iraſci: corde & ore & effectu in opere in vitia: ea per orationem, ieiunium, fletum, planctum, vigilias, ſtudia deſtruendo Non tantum ſtilla iram tuam. Sed effunde. Quia opto vt omnino pereant gentes ille ſcilicet vitia Eſt enim ira dej: quando nos ſecundum deum iraſcimur contra peccata: Quia tunc deus per nos iraſcitur in vitia Et nos miniſtri ſumus irę eius. Igitur deuotiſſima eſt hec oratio. Quę optat

Blatt 145ᵃ: perfectam ſe habere indignationem in peccatum vt ps. 4. Iraſcimini & nolite peccare, loquimini in cordibus veſtris ꝛc. Sancta hęc ira eſt Et ira dej in veritate ſalubris. Et qui Hanc iram dei nolunt habere tropolog. neceſſario erũnt in ira eius allegorica de qua tandem venient in iram anagogicam.

Regna autem hic dicit, ſenſuum regiones quinque: quorum motus & actus deum & diũina non poſſunt apprehendere Sed tantummodo ſenſibilia: ideo in iſta regna. iraſcendum eſt: quia non tantum non Inuocant nomen domini Sed &

Quia comederunt Iacob & locum eius deſolauuerunt (.1. animam victricem & ſupplantricem de Iure eſſe Iacob Debitam. deuorauerunt in peccatum trahendo & omnem eius populum. filios, prolem bonorum operum, cogitationum, propoſitorum. abſorbuerunt Et ſic Locum eius deſolauerunt vt iam nihil ſit domorum. Locus ſane eſt fides in conſcientia ſeu conſcientia in fide: que eſt locus, in quo edificantur. bona doctrinarum. ſcientie, ſapientie, intellectus. & alie bone formę eruditiones: que ſunt velut edes & turres & muri: in quibus tunc populi, bonarum affectionum & operationum, viuunt multiplicantur: Nam ſicut. populus eſſe non poteſt niſi in domibus: Ita affectus & bona opera non fiunt, niſi prius regule, modi, forme ſtatuantur ſecundum que &

in quibus fiant. Igitur ędificia ciuitatum: ſignificant omnia que ſunt in intellectu populus autem. omnia que ſunt in affectu. Vult ergo dicere Quod peccata non tantum bona opera & affectus. velut populum comederunt. Sed etiam propoſita, intentiones, inſtituta directiones. electiones. quibus aliquis vitam ſuam ordinare & regulare intendit in obliuionem egerint. vnde ps. 83. paſſer Inuenit ſibi domum & turtur nidum vbi reponat pullos ſuos, ꝛc

Experientia autem docet nos. quam cito & facile a propoſitis & regulis preſtitutis labamur. Multa proponimus. & grandes ſtructuras erigimus in intellectu. Sed iſte gentes carnis, deſolantur ea omnia cito: Caro enim deprimit & ſenſum multa cogitantem (.quo ad intellectum.) & aggrauat animam, quo ad affectum, ne opera producat (.1. comedit Iacob & locum eius deſolatur. Inde ſequitur Quod pauperes facti ſumus nimis. & quod adiutorium domini imploremus contra illa

Tunc petitur. vt vindicta illorum nota fiat in carne. Et reliquie mortificatorum poſſideantur a domino (.1. vt penitentiam opere faciamus. & reſiduum preteritorum bonorum quod in affectu remanſit ſynthereſico. a domino ſuſcipiatur & poſſideatur. Qui affectus ſunt quaſi filii preteritorum bonorum Et ſeptuplum reddatur carni & vicijs eius in ſinu eius. per omnimodam caſtigationem, & diſciplinam. totaliter vitia & concupiſcentias eius expellendo & mortificando in cruce Chriſti

Nos autem populus tuus, (.1. bona opera. illa enim confitentur & laudant deum E t o u e s p a ſ c u e t u ę ꝛc vt nota patent

ps .79.*) [Hebr. LXXX.]

Blatt 145ᵇ: Velut ouem. Eccleſia Chriſti dicitur Ouis propter vnitatem. Quia vna eſt Columba. Et propter mititatem. Quia ſunt vncti & chriſtiani. ſine felle. [*Am Rande links:* 4 Eſdre. 5. (*V. 26.*) Ex omnibus pecoribus preuidiſti tibi oūem vnam]

Dicitur quoque Ioſeph. propter figuram veterem. Quia ſic [*so*] Ioſeph. ſemen Abrahe in gentibus diſtractus & venditus, Ita Chriſtus & Apoſtoli & reliquię Iſrael migraūerunt immo expulſi ſunt a Iudęis ad gentes. Ideo ipſi Ioſeph vocantur propter ſimi-

*) de Wette I. 384.

litudinem euentus illorum. 2° Quia Iofeph augefcens dicitur. per quod proprie Ecclefia. differt a Synagoga reproba: Quia alii filii Ifrael in Ecclefiam fumpti creuerunt in totius mundi latitudinem & reliquie Ifrael funt principes facti in tota ęgypto ficut Iofeph olim. Illi autem alii decreuerunt & minorati funt atque defecerunt per oppofitum. quia fűbiecti funt in toto mundi [*so*]. Sicut Apoftoli & alii eorum fimiles eleuati funt in toto mundo Iuxta ps. 137. [*Pf. 138, d. i. 139, 17.*] Nimis honorati funt amici tui deus nimis confortatus eft principatus eorum Et. 44. [*V. 17.*] Conftitues eos princi fup. o. t.

Corol ergo patet Quod per Iofeph ps intelligit reliquias Ifrael feu primitiuam Ecclefiam in mundum directas & deductas ad conuertendas gentes

Cherubin fupra ps .17. expofitum eft. Quia plenitudo Scientię dicitur. Hęc autem eft fides Chrifti: ipfa enim plenitudo omnis fcientię. Et omnes fcientię alię funt velut figura huius fcientię. & in fidem velut fignum dirigunt. Quia enim in Chrifto fecundum Apoftolum funt abfconditi: omnes thezauri fapientie & fcientie. Ergo Chriftum noffe. Eft plenitudinem & omnes thezauros fapientie & fcientie noffe Dicitur autem plenitudo contra literalem que eft inanitas. Sic enim litera & figura antiqua eft atrium foris Sed Cherubin. eft fides & plenitudo feu impletio literę. Et ibi requiefcit & habitat Chriftus. Quo circa omnes fcientię. humanitus inuente funt vix litera ad fcientiam fidej Anagogice autem Cherubin Eft Clara vifio. Quia ibi tunc erit plenitudo fcientie non in enygmate ficut modo. Sed in clara vifione licet idem nunc videamus, quod tunc videbimus. Sed nunc in fpeculo tunc ficut eft.

Quia vero fides & Sapientia: ficut virtutem fuam. Ita & nomen fuum participat mentibus feu animabus. Inde eft. Quod omnis anima habens fidem Eft Cherub per fidem. Et angeli & beati omnes Cherubim. Et tota Ecclefia Cherubin & fedes Chrifti eft.

Sic in figura habet Arca federis. Vbi propitiatorium. Eft gratiofa humanitas Chrifti proprijffima fedes, Duo autem Cherubin. Eft gemella fides. Seu potius duo populus Iudeus & gen-

tilis: refpicientes fe mutuo in propitiatorium. 1. in vnum Chriftum per fidem vnam copulati. Hanc arcam. Quia ceperunt philiftej percuffi funt ꝛc

Coram Ephraim Beniamin & Manaffe. Myftica ratio: quare iftj precipue nominentur eft multiplex

prima Quia filii [*Ausgestrichen:* Iofeph]: vxoris principalis. Rachel per quam contemplatiua vita eft fignificata Quare Chrifti fides non poteft effe. nifi in ijs. qui fupra rationem contemplatiui fint Apparet enim, quando in eum creditur. Sed credere nequeunt, nifi filii rachel, eleuate mentis

Secunda quia ifte tribus. caftra metabantur ad occidentem tabernaculi vtpatet Nűmerj. 2. Et in tali parte erat fanctum fanctorum. arca federis & propitiatoriűm. Ergo per eos fignificantur ij quibus proxime eft deus per cognitionem & amorem. Sicut ergo tunc apparuit in figura coram & ante Ephraim Beniamin & Manaffe. ita optat hoc nunc in fpiritu fierj

Sane Quod ad occidentem illi pofiti funt & coram eis erat tabernaculum Et fic facies

Blatt 146a: facerdotis euntis in illud, habuit ante fe illas tribus tres. Et huius figura Eft Quod Chriftus apparuit ad occidentem .1. illis qui erant in fine fynagoge (.1. [*ausgestrichen:* in carne mortali] litera occidente & circa finem, fynagoge & cito cafura fynagoga, atque lege moritura. Et hoc myfterium Hic propheta tangit. fecundum tituli fignificationem

Tercia poteft effe in nominum interpretatione. Quia Ephraim fidem. Manaffe fpem. Beniamin Charitatem reprefentat. Ideo talis eft populus: qui ante fe habent dominum Chriftum

Conuerte nos ꝛc. Quia venit Chriftus poft fynagogam: Sicut contingit in via. Quod precedens femper habet dorfum ad fequentem & faciem eius. Et fequens habet faciem ad dorfum precedentis. Ita populus carnalis faciem habuit ad terrena. Dorfum autem ad chriftum. Ideo petit hic conuerti populum illum a tali fitu. ad cognitionem diuinitatis eius. Gentes autem qui [*so*] Chriftum non viderunt fequentes eum. habent faciem ad dorfum eius. Sed ipfe conuertitur ad eos & in medio eorum eft, ficut inter difcipulos fuos

Operuit Montes vmbra eius 2c. Eſt locutio Scrip. familiaris. ſic Eſaie. 60. Inundatio Camelorum operit te (.1. multitudo gentium creditura: replebit te [*Darüber:* condenſabit] Eccleſiam. vt ſis plena & copioſa. Ita hoc. Vmbra huius vinee. Montes .1. ſanctos patriarchas. qui & cedri Dej ſunt. operuit eos (.1. repleuit illos vt copioſiſſimi fuerint in filijs Quomodo filii Iſrael fundati erant. & innixi ſunt in patribus ſuis. Sicut nos modo edificati ſupra fundamentum apoſtolorum & prophetarum. Vnde & de Eccleſia Chriſtj ſic accipitur. Quod ipſa operuit ſanctos apoſtolos & prophetas. qui ſunt montes dej & cedri dej: Quia Apoſtoli ſtipati ſunt. & ſuper eos fundati innumerabiles populi gentium,

Quod autem dicit vmbra. Vűlt dicere (.1. frondes quę faciunt vmbram. Et arbuſta que ſunt idem [*Ausgestrichen:* Licet vere] operiunt montes. ſicut ad literam. frondes velant, & tegunt montes & terras. pre ſpiſſitudine & multitudine ſűi. Vnde abacuk. 3. Sanctus de monte condenſo & vmbroſo. Et ps. 117. Conſtituite diem ſolennem in condenſis: Igitur iſto verſu nil aliud ſignificatur. Quam quod Apoſtoli & eorum ſucceſſores ſint circundati & ſtipati multitudine fidelium. Sicut arbuſtis & frondibus ſolent terra & montes. Ita enim & patriarche erant ſtipati & tecti multis filiis in ſynagoga [*Am Rande rechts:* Myſtice autem. V vocat iſtum populum quia erat figura . . turi veri p Et Eccleſia quoque eſt vm . . . futurę Eccleſie. ſicut litera fuit vmbra fide fides eſt enygm. & vmbra fu . . re viſionis. Vnde Mons Zelmon .1. vmbrę. Et in vmbra a tuarum [*Ps. 57, 2.*] Sic V . bra Eccleſie (.1. ſ . . . populorum.) iam ope & poſſedit totu. mundum, H . . eſt vmbra pet . . [*Act. 5, V. 15.*] que ſanat infir . . .]

Quando autem Iudęi fuerunt ita: condenſi & multi Iſaie. x. ſi fuerint filii iſrael vt arena maris tunc maxime ſunt vaſtati Ita & Eccleſia Chriſtj. poſtquam operuit montes dej vmbra eius. poſtquam gentes omnes victe & iam condenſa fuit per orbem. Venit aper ille & Singularis ſcilicet Turcus. Et iterum vaſtauit eam. Et in Hoc ſenſu credo prophetam loqűi Quia Turcűs recte Aper eſt. Quia luxurioſus & ferox ſimul. docet enim ac permittit libidinem. Et omnes vi armorum ad fidem ſuam cogit.

Fuit autem Synagoga deſtructa. primo ab alienis vt antiocho & romanis & alijs. Secundo peius ab ipſismet. in ſpiritu, ſcilicet per ſuas mortiferas doctrinas: Quibus ſpirituales domos in ſe deſtruxerunt: ſicut gentes exteriores eorum domos deſtruxerunt. Et pro vtroque poteſt illud intelligi. Incenſa igni &

Blatt 146[b]**:** ſuffoſſa: ab increpatione vultus tui peribunt. Quod b. Aug. in neutro genere accipit in plurali Sed in Heb. eſt generis feminini & in ſingulari Ideo Moraliter exponens ait. peccata omnia due res faciunt. ſcilicet Cupiditas & timor. peccata ex cupiditate ſunt ſuccenſa igne Sed peccata ex timore ſunt ſuffoſſa: Inde ſumpta eſt vulgaris illa diſtinctio. Quod omne peccatum fit aut ex amore male accendente [*Darüber:* inflammante], aut ex timore male humiliante.

Verum Synagoga ſic exterius perijt. Quia quod ſuccenderetur & ſuffoderetur fuit increpatio vultus dej. Similiter & interius in animabus: ipſa ſuccenſa Zelo & ira & ſuffoſſa in perfidia. perijt. quia & Hoc ex increpatione dej fuit

Eccleſia autem licet ipſa quoque ſuccendatur & ſuffodiatur foris. non tamen ideo perit ab increpatione dej. Sed potius per Hoc ſaluatur.

Videtur autem mihi [*Am Rande links:* . . c eſt vera . xpoſitio]. Quod propheta loquatur. de nouiſſima vaſtatione Iudęorum. Quia dicit vtquid deſtruxiſti maceriam eius? Sic enim promiſit & minatus eſt Iſaię. 5. dicit Auferam ſepem eius & erit in direptionem: Et diruam maceriam eius & erit in conculcationem

Tunc enim Romanus eam vt aper vaſtauit: Et ipſi ſe ipſos multo peius vt dictum Ita vt vere. ferus ſingularis ille ſit eorum doctorum ordo. Sed ne tota periret orat propheta dicit deus Conuertere ꝛc ſcilicet vt ſaltem reliquias eius perficias & in Eccleſiam inducas. Sic enim Ipſa incenſa & ſuffoſſa peribunt (.1. alij qui deſtructi ſunt, incenſi & ſuffoſſi: literaliter & ſpiritualiter. peribunt ab increpatione vultus tui Quia ſunt maledicti & reprobati: Dixi autem ſepe Quod vultus domini: ſit ſpiritus in litera que eſt dorſum. Ille autem ſpiritus arguit & increpat mundum: & precipue Iudęos. Qui erant igne ſuccenſa ſynagoga.

ſcilicet ira & Zelo & ſuffoſſa perfidia. Et ideo non non [*so*] ſuſtinentes increpationem illam. perierunt, Si enim ſuccenſi & ſuffoſſi non fuiſſent, non vtique perierunt. Sed ſuſcepiſſent increpationem vultus dominj. Moraliter autem. Suffoſſa & incenſa Eſt Caro. vere occidentem habens legem peccati: Et ipſa quoque ſalubriter perijt ab increpatione Spiritus Chriſtj. Et ſic conſonat Expoſitio Aug. Niſi quod ille in neutro genere opera dicit. Hic autem in ſe genere. ipſam carnem vel hominem carnis. quem diabolus igne ſuccendit & ſuffodit. Et Qui ſic perire noluerunt peius perierunt Sic Eccleſia quoque in nouiſſima ſua vaſtatione per turcum vel antichriſtum deſeretur. vt vix reliquię electorum ſalue fient [*so*]. Ideo pro eis petit & prophetat

Et Ibi enim Incenſa & ſuffoſſa peribunt (.1. mala congregatio.) ab increpatione vultus Chriſti. Quia ſecundum Apoſtolum. 2. teſſal. 2. [*Ausgestrichen:* deſtruet] interficiet eum dominus Iheſus ſpiritu oris ſuis [*so*] & deſtruet illuſtratione aduentus ſūi. Tunc enim poterit dici. Vt quid deſtruxiſti maceriam eius, Et vindemiant eam omnes qui pretergrediuntur viam. Hii ſunt omnes. qui non ſtant in Chriſto. Sed tranſeunt in vanitate tranſitoria. Neque . n. habent quid ſtabile & ęternum, cum ſint extra Chriſtum, Quando ergo toti mundo in direptionem tradetur & omnes vanitatis ſectatores. vuas Eccleſie decerpent (.1. fideles auertent & ſeducent, tunc erit inquam quod hoc ps. querulatur

Ille enim Erit Aper (non domeſticus.) Sed ſylueſtris. Et Singularis (.non manſuetus.) Sed ferus. [*Am Rande links:* . . . eſt ſingularis idem quod aper vel Monios grece] Porcus enim domeſticus Eſt peccator in obedientia & Iugo Eccleſie Sed Syluester & ferus Eſt extra Eccleſiam Et talis vere eſt Turcus vel antichriſtus Sicut Herodes fuit ſuper ſynagogam: & illi qui de ſub iugo Chriſti ſe exemerunt Et ſeduxerunt Iudęos

ps. 80. ps Aſaph. [Hebr. LXXXI.]

Blatt 147a: Feſtum Tubarum hodie agitūr. Quando in Conūerſione nouelle vite predicatur penitentia & afflictio & Crux Chriſti atque torcūlar. Quia ſic preparatur ad feſtum expiationis.

In quo affligi debet anima cuiuslibet. Et in hanc ſententiam omnia verba & myſteria in hoc ps tacta Reſpondent

Neomenia enim. Eſt noua vita, Que fit per coniũnctionem ſolis .1. Chriſti a quo illũſtratur per fidem anima. Et ita paulatim creſcit. vt & alijs lucere in nocte poſſit. Creauit enim ſolem in poteſtatem diej: Lũnam & ſtellas in poteſtatem noctis. Sol quippe noctem neſcit Quia Chriſtus modo non eſt mundo qui eſt nox. Sed eſt in cęlo & in ſanctis. quos clare illuminat. [*Am Rande rechts:* Vnde ait . . . non ſum in m . . do & ipſi ſ . . . in mundo. (*Joh. 17, 11.*)] Eccleſia tamen & quelibet anima eſt in nocte (.1. mundo) in tali enim lucet hominibus radijs ſũis. Chriſtus autem in die eſt vt dixi. Et ideo ipſe per abſceſſum facit noctem Sed tamen relinquit ibi lunam ſuam & ſtellas: a ſeſe accenſas & illũſtratas

1 Igitur in allegoria & ſpiritu. Eſt ſenſus de Eccleſia incipiente poſt ſynagogam tunc enim fũit Noũilũnium & vera neomenia 2 Secundo tunc fũit feſtum tubarum Quia tunc cepit predicari per tubam apoſtolicam crux Chriſti & penitentia. Tunc enim fuit & vſque nunc eſt dies clangoris & tubę. .3. Tercio Tuba Cornea quod eſt verbum & opus mirificum in myſterijs. Cornu enim de capite pecoris occiſi ſumitur Ita verbum Euangelij de Chriſto deo occiſo ſecundum carnem ſumitur & predicatur: Nihil enim niſi Chriſtum crucifixum predicamus ait Apoſtolũs: Non tantum crucem quam. ipſe portauit Sed & quam nos portare debemus. Ipſe enim mortuus eſt & oblatus eſt & abijt. relicto cornu capitis ſui. quod per Apoſtolos perflatum eſt in toto mundo Sic Abraham poſt tergum (.1. in tempore ſeſe poſtfuturo.) vidit arietem (.1. Chriſtum.) herentem (.1. crucifixionem.) in vepribus (.1. Iudęis ſterilibus. perplexis & irretitis ira & Zelo.) cornibus (.1. verbo ſuo quod predicauit propter illud enim eũm irretiuerunt.)

Quod autem per Cornu: idem per Cytharam & tympanum ſignificatur: immo & per torcular. Quia Verbum crũcis exprimit & comprimit noſtram carnem. Et Cythara ex infra ſonat. Quia verbum crũcis perſonat. de paſſionibus & Afflictionibus ita & tympanum Tubę vero ductiles & argenteę ſunt predicationes de

cęleſtibus & myſterijs & ſpiritualibus atque ſublimibus 4to feſtum tubarum incipiebat in termino diej ſeu initio & veſpere precedente. Quia Eccleſia quę nunc Eſt mane incepit adhuc veſpera ſynagoge ſtante. Chriſtus enim miniſter circumciſionis ſimul inſtituit Eccleſiam & terminauit ſynagogam: in vita ſua: Sicut & in cęna domini ſimul paſca vetus & nouum tractauit. Sic enim Migma comederunt boues .l. mixtam literam cum ſpiritu prodeunte. Vnde in heb dicit lyra. Buccinate in neomenia tuba: in termino diej feſti noſtri. In termino ſcilicet incipientis diej. primi ſeptimj menſis Vult itaque propheta Eccleſiam primitiuam exhortarj & ſumpta occaſione literę & figura feſti tubarum: Dicit

Exultate Deo adiūtori noſtro (.l. Chriſto qui adiuuat nos in nouam vitam tranſferens de lege in gratiam: de ſynagoga in Eccleſiam Iubilate deo Iacob eidem Chriſto: qui per deſtructionem peccati. & victoriam mortis. Eſt deus Iacob .l. populi ſupplantantis & vincentis per ipſum. mortem & peccatum. Ideoque vt exultetis & Iubiletis. Sumite pſalmum & date tympanum (.l. opera eius de ſurſum facta in virtute accipite & credite in illis. Et vos reddite tympanum .l.

Blatt 147ᵇ: carnem mortificatam .q.d. Accipite opera & merita eius quibus vos Iuſtificauit & adiūūit ad nouam vitam: hęc enim ſunt pſalmus myſticus: que ſpiritusſanctus in ipſo Chriſto qui eſt pſalterium luſit vobis & cecinit. Sumite ergo eadem. amplectimini hunc pſalmum diūinum, ſpiritusſancti melodiam, quo vos adiuūit. Sed date quoque & vos tympanum. pro eo. Hoc eſt. vitam ſpiritumque ſuſcipientes. carnem veſtram offerte. Quia Inuenta iſta margarita & thezauro: veſtra vendite omnia: Odite animam veſtram: vt diligi mereamini ab illo Neque enim ſumere psalmum poterit quis, niſi & tympanum det, Si enim ſpiritum ex vitam [*so*] ex Chriſto ſūſcipimus: oportet reddere mortem noſtram .l. carnem. Hoc eſt ergo Quod Iuſtificati ex fide & gratia Chriſti: exhibeamus corpora noſtra hoſtiam viūentem ſanctam ꝛc Et ita Sumendo pſalmum Eſt deus adiutor noſter, Dando autem tympanum eſt deus Iacob. Quia vincit & ſupplantat vitia Carnis & ipſum Eſau: qui receperit benedictionem ab iſto Iſaac & pri-

mogenita. Recipitur autem benedictio Chriſti: per fidem operum ſuorum. Dictum eſt autem ps. 67. Quoniam tympanum Eſt Caro diſpanſa & caſtigata: hec enim ſonat. Quod ſi laxetur non ſonat. Sed ſicut puluinar tumultum tantum modicum dat.

Cur ergo dicit Sumite psalmum & date tympanum? Qũia ſcilicet pſalterium Iucundum cum Cythara. Allegorice dixi. pſalterium eſſe Chriſtum. & pſalmum eius opera & verba. Cytharam autem Eccleſiam ipſam ei coniunctam: Iſta autem duo coniucta [*so*] Iucũnda ſũnt. Vel idem ipſe Cythara eſt propter paſſionem: pſalterium propter actionem. Iucundum autem vtrunque ſimul. Vel ipſe pſalterium Iucundum, ſuſcipiendum eſt, cum Cythara (.1. ipſum cum Eccleſia) ſiue ipſum operantem cum eo-ipſo vt paciente. reliqua in gloſa dicta ſunt. Multi enim ſuſcipiunt Chriſtum vt miracula facientem & eum in gloria & maieſtate operum vellent ſectarj. Sed in paſſionibus nolunt. hii pſalterium Iucundum Sed non cum cythara ſumunt, Et ſumunt psalmum Sed non dant tympanum. Dominarj volunt cum Chriſto. & honore eius efferri in officijs Eccleſie. ac deſurſum habere ad alios adminiſtrationem & actus Ierarchicos influere deorſum. hoc eſt deorſum ſonare, audiri & ſuſcipi. cum Reuerentia. obedientia & ſuauitate. Sed ipſi rũrſum nolunt ſurſum ſonare per obedientiam & Reuerentiam deo & ſuis vicarijs. Omnes volunt formam dej in Chriſto imitari & non formam ſerui forma enim dej Eſt pſalterium operans opera magnifica docendo, dirigendo precipiendo. forma autem ſerui Eſt Cythara obediens, patiens, affligens. Ita illi non dant tympanum Sed ſumunt pſalmum, Sed tu ſigna Quia pſalterium Iucundum cum Cythara eſt. poteſt & aliter ſic accipi Quod pſalterium ſit quelibet prelatura & prelatus: quia deorſum habet ſonare .1. agere in ſubditos ex officio. Sed talis eſſe non poteſt niſi & cythara ſit (.1. ſubditi.) vbi enim non eſt ſubditus nec prelatus eſt. Ita ſenſus eſt ad omnes Vt ſuſcipiant (.1. cum Reuerentia ſumant.) psalmum (.1. omne opus & verbum prelati demandantis & dirigentis.) [*Am Rande links:* q. d. ſuſcipite verba & opera Chriſti Et ſecundum ea reddite & veſtra . oc eſt enim ſumere psalmum & dare tympanum.] Et dent (.ſcilicet per obedientiam.) tympanum (.1. opera ſubiectionis

& humilitatis que mandantur. Quando enim hoc fit. Tunc pſalterium eſt Iucundum cum Cythara: Quia tunc Conſentiunt ſibi vir & mulier: paſtor & ouis Superior & inferior. Sicut Chriſtus & Eccleſia. Eſt pſalterium Iucundum cum Cythara Ita quilibet prelatus cum ſuo collegio. Et omnis ſpiritus, cum carne & membris ſuis

Blatt 148a: Iſta autem omnia figuraliter fiunt in literali muſica. Quia pſaltes: percutit pſalterium digitis & ſimul canit ore: Quod ſignificat. Vt prelatus ore & manu pſallat (.1. verbo & opere deorſum ſonet in ſubditos. habens ſcilicet opera verborum ſuorum. Opera inquam & verba ſonantia (.1. palam & in exemplum aliorum manifeſta. Nam verba ſine voce non docent. quia non audiuntur ſimiliter & opera ſine voce non monent. Sed ſi palam ad auditum perueniunt: quod fit dum in conſpectu fiunt vt luceat lux eorum coram hominibus Igitur Bene pſallere maximum opus eſt: & maius quam bene cythariſare. Sic etiam Spiritum eſſe rectorem ſuper carnem. maius eſt: quam carnem ſeſe affligere & obedire

Bŭccinate in Neomenia Tuba (.1. in principio Eccleſie, Chriſtum crucifixum palam nunciate. In Inſigni Die ſolennitatis veſtre (.1. die gratie incipientis. de quo iam ſatis dictum eſt

Quia precęptum in Iſrael eſt & Iŭdicium deo Iacob. Vos predicate. Quia habetis quid predicetis. Non veſtra aut mundi. Sed precepta dej & Iudicia eius. preceptum dicitur quo docemur bona & facienda Iubemur. Iudicia autem quo prohibemur malis & omittenda docemur. Hoc ergo preceptum & Iudicium habet deus in Iſrael: ideo ipſum habet. vt nuncietur ſecundum illud Iſaie. 58. Clama, ne ceſſes: Quaſi tuba exalta vocem tuam. Et annuncia populo meo ſcelera eorum: & domŭj Iacob peccata eorum. Scelera quia preceptum non ſeruantes omiſerunt facienda. peccata quia Iudicium negligentes. fecerunt omittenda. Et vide congruam copulam. preceptum In Iſrael. Quia operari bona pertinet ad eos qui vident & contemplantur cęleſtia. Iudicium autem Deo Iacob. Quia mala omittere & vincere. Eſt eorum qui ſunt Iacob. qui cum deo illa vincunt

Teſtimonium In Ioſeph poſűit illud cum exiret de terra egypti. linguam quam non noűerat, audiűit, Dixi ps prece. Cur populus Iſrael Ioſeph a propheta dicatur. Quia ſcilicet regnum & tabernaculum tűnc in tribu Ioſeph ſcilicet Ephraim erat. Nam & ſic in mundo fit vt populi diuerſi a nomine regni dicantur. Vt Miſnenſes. Turingi: populi Saxonie dicűntur propter principes eorum. qui ſunt duces ſaxonię. Secundo ad differentiam populorum aliorum ſcilicet egypti. Quia populum Iſrael in egypto Ioſeph. pauit & rexit. Ideo orat tunc populus non pharaonis Sed Ioſeph. Myſtice autem rationes ſunt potiſſime Quia Eccleſia ſynagogam precellit. Sicut Ioſeph alios fratres in Dupla portione. Habet enim regnum & ſacerdotium Eccleſia. Et in iſto Ioſeph poſuit. firmiſſime ſtatuens fidem Inűictam nűnquam defecturam. que eſt teſtimonium futurorum & teſtimonium conſcientie. & quod ſumus filii regni. Cum exiret De terra egypto .1. in neomenia, in initio Eccleſie, in principio alterius vite & exordio ſpiritus Quia fuit prius in litera & morte peccatj: & ſub iugo legis. Tunc enim exul & peregrinus. audiuit linguam quam non nouerat Sane Quod pena ſit audire linguam ignotam. Deutro 28 probatur. d. Adducet dominus ſuper te gentem de longinquo: cuius linguam intelligere non poſſis Quod

Blatt 148ᵇ: myſtice eſt. Quando homo exul a regno dej audit lingűam peccatoris in mundo in quo eſt populus Barbarus quo ad deum. Hanc igitur linguam non nouerat quia non eſt lingua patris cęleſtis. Sed lingua tyranni & diaboli. ſcilicet locutrix luxurie, Impudicitie, blaſphemie ꝛc Hanc populus dej electus. antequam redimeretur audiűit viuens ſub iugo duriſſimo pharaonis Infernalis

Quod ſi in bonum accipiatur vt aliqui putant. Et ſic in heb haberi dicunt. Cum exiret ſuper terram egypti ꝛc Tunc ſenſus eſt Quod Ioſeph (.1. verus Chriſtus. & eius fideles.) cum exiſſet de hac vita. & de ſynagoga: ſuper vniuerſam egyptum .1. mundum dominari, audiuit diuerſarum gentium linguam ſibi confitentem. ſicut ps .17. populus quem non cognoui ſerűiuit mihi: Sic & linguam eius non cognouit. velut alter Ioſeph. Et in

Iſto Ioſeph. poſuit deus ſignum & teſtimonium que eſt fides in Chriſto: quę fuit virga Ioſeph. ſceptrum eius. cuius faſtigium Iacob adorauit Heb. 11. Quod autem alii dicunt Quia populus Iſrael audiuit vocem domini in datione legis. poteſt quidem ſuſcipi. Sed non vſquequaque congrue Sed ſequentia magis conſonant ad id quod dictum eſt. Quia Scilicet Chriſtus exiens ſuper terram egypti & audiens linguam quam non nouerat: etiam ab oneribus dorſum auertit cuius manus ſeruierunt in Cophino.

Item populum ſuum ſimiliter auertit Vnde dicit

Diuertit ab oneribus dorſũm eiũs: Hęc eſt hypalloge [*so*]: quia ſic debuit dicere. diũertit onera a dorſo eius. Verum myſtice eſt proprijſſime dictum, Quia deus ſic diuertit eum ab oneribus, non vt onera non eſſent, Sed vt ipſe non eſſet vbi onera ſunt, Tranſtulit enim illum. & non onera. Nam onera ſunt in mundo .1. peccata: ea autem dimittit. eripiens Iuſtum ab illis ſimiliter & a pęnis eorum. primo autem Chriſtum ſic diũertit: quando eum a morte ſuſcitaũit. ac deinde omnes qui ſunt Chriſti.

Dorſum autem Chriſti eſt humanitas eius: Et ita ponit Impios dorſum & in reliquijs ſuis preparat vultum illorum ps. 20. Reliquię autem ſunt onera a quibus diuertit dorſum Chriſti & ſuorum

Manus eius a Cophino receſſerunt: ſecundum Heb. Eſt eadem ſententia. Quia ſcilicet ceſſauit cophinum implere oneribus: quibus dorſum grauaret, Cophinus ergo eſt Conſcientia peccatorum. immo dorſum eſt conſcientia que portat onera. Cophinus autem Corpũs eſt quod aggrauat animam: Hoc enim impletur peccatis & pollutionibus multis Et eſt foraminoſum & perſpicuum Demonibus. A tali autem Cophino ſeruaculo peccatoris recedit manus: quando opera ceſſant carnis

In tribulatione inuocaſti me & liberaui te: Et exaudiui te in abſcondito tempeſtatis Hoc in egypto factum eſt. Sed nunc multo magis in ſpiritu. Monet enim nos & memores facit miſerie noſtre: in qua fuimus ante neomeniam iſtam. vt perpetuo cogitemus penitere. & torcular calcare ſalutis Cum enim dixiſſet, diuertit ab oneribus ꝛc Iam rationem aſſignat. Quoniam in tali tuo labore & tribulatione Inuocaſti me ꝛc

Hęc Inuocatio poteſt vel ea intelligi quando adhuc in peccatis. per ſyntherešin clamat ad deum ſicut filius prodigus a longe agens agnoſcitur. Vel ea qua poſt Neomeniam inſtat tentatio

Blatt 149[a]: Mox enim in melius mutatis: ſurgit perſecutio pharaonis: Ibi autem Inuocandus eſt deus Eodem modo & Abſconditum tempeſtatis. Vel id intelligi poteſt, Quando Conſcientia occulta clamat in aures dej. oppreſſa peccatis. Vel poſtea poſt nouam vitam. tentatio ſpiritualis vitę. Dicitur autem abſconditum tempeſtatis Quia eſt ſpiritualis tempeſtas quam homo non videt Sed Deūs. Item Quia anima in illis ſemper obnubilatur paſſionibus. & turbatur a furore oculus eius: Et lumen oculorum eius non eſt cūm ea. Item Quia anima licet foris tempeſtas ſit & perſecutio. tamen intus coram deo ſecura & pacata eſt. ſpe & fiducia in illum.

Quando enim anima peccauerit. mox incipit ſtrepitus & murmur ſyntherešis quę valde clamoroſa Vox eſt in auribus dej. Hec eſt namque. Violenta predatio cum tumultu Iſaie .9. Quomodo ibidem Dicit: non eſſe predationem Chriſti. Quę eſt quidem manifeſtum tempeſtatis. Sed abſconditum quietis & pacis. Econtra. Diaboli eſt manifeſtum quietis. Sed abſconditum turbinis & tempeſtatis Quia foris titillat ſenſum: & intus turbat mentem. Sed Chriſtus foris turbat ſenſum & intus titillat & pacat mentem: Ille dūcit ad celos & deducit ad inferos. Chriſtus deducit ad inferos & reducit Sed videtur. dici debuiſſe. In tempeſtate abſconditi. & non in abſcondito tempeſtatis: Quia Sic vere dicitūr. in tempeſtate ſpiritus. qui eſt abſconditus & in tempeſtate carnis quę eſt manifeſta. Sed patet iſta hypallloge. Sicut illa. diuertit ab oneribus dorſum eius. Quia poteſt autem meo ſenſu ſic intelligi aliter. Exaūdiūi te in abſcondito tempeſtatis (.1. in protectione mea: ne tempeſtas te perderet. Quia poſui ſuper te abſconſum tempeſtatis ſeu protectionem in tempeſtate vtilem & congruum [*so*]. Sic enim in mari rubro erant in abſconſo tempeſtatis. ps. 26. protexit me in abſcondito tabernaculi ſūj Et ps. 62. Et in velamento alarum tuarum. Sed mirum eſt. Quid ſit abſconſum tempeſtatis. Nam abſconſum tabernaculi vel faciej vel alarum. ſatis patet aliter dici quam abſconditum

tempeſtatis. Quomodo eſt tempeſtas abſconditum nobis? poteſt dici. Quia viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum. Sic enim tempeſtas & perſecutio conſeruat in timore & feruore dej: pax autem & ſecuritatis [*so*] diſſoluit & prodit potius Ideo vtiliſſimum eſt abſconditum tempeſtatis. multo melius: quam proditio pacis & ſecuritatis illa enim foris prodit ſpiritum, tempeſtas autem ad interiora pellit & vrget ſpiritum ad deum Vnde & ſequitur.

Probaui te apud aquam contradictionis. Hęc ad literam Exo. 15. deſcribitur. Sed myſtice. Eſt doctrina Chriſtj: quam qui bibit. non ſitit inęternum. Sed quia huic aquę contradicitur, & aduerſaria illa carnalium hominum. Ideo Sancti apud eam probantur. Dum propter eius contradictionem ſuſtinent martyria: affirmantes pro ea: ſicut illi negantes & ita eſt aqua Iurgii & contradictionis. Et ſignum affirmatum quidem & poſitum in & a multis. Sed tamen cũi etiam contradicitur a multis Vel eſt talis aqua: qua Gedeon probat bellaturos vt infra ps ſequente in verbo Amalech.

Ps. 81. [Hebr. LXXXII.]

Blatt 149^{b}: Neſcierũnt neque intellexerunt .1. Noluerunt Scire ipſum eſſe Chriſtum. dominum glorie. Et ideo neque intellexerunt. Quia habere intellectum ſpiritualium non niſi ex Scientia ſeu notitia Chriſti habetur. Neſcito enim Chriſto: impoſſibile eſt habere intellectum in Scrip. Cum ipſe ſit ſol & veritas in Scrip. Ergo neſcire refertur ad Chriſtum. Non Intelligere ad veritatem fidei.

Quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus. Hoc eſt contra Iudęos & Hereticos Et eſt ſimile in ciuitatibus multis. Vbi Indigene Inũident aduenis. Cum tamen frequenter Ciuitates creſcant ex aduenis magis quam ab Indigenis vt experientia habet. Sic & Eccleſiam & regnum celorum magis feruidę gentes magnificauerunt quam Iudęi literales Et tamen eis Inuident. Sed ideo aufertur ab eis regnum & datur genti facienti fructus eius

Pfalmus Afaph.

Blatt 150ª: Deus ftetit in fynagoga deorum: [*Am Rande rechts:* Regula] Sciendum. Quando fcriptura: de deo: affirmat: opera vitalia & animalia: femper fecundum literam intelligendam effe de Chrifto in humanitate fua benedicta Stare enim diŭinitati non conuenit. Sed homini: fic Exurgere. ps 27: Sic dormire ps. cxx. Sic ps cɪx: dixit dominus domino meo: fede a dextris meis: & fic de alijs

pari regula. de membris humanis fentiendum eft: vt in multis locis patet Secus autem fi fecundum Anagogen exponatur

Dicit Ergo. deus .1. Chriftus deus & homo: ftetit fecundum humanitatem: in fynagoga deorum: fepius Hoc legitur dominus feciffe: quia femper docebat in fynagogis: deorum .1. Iudeorum legifperitorum: Vocantur enim prelati Iudeorum elohim .1. dij in fcripturis. Quia omnis prelatus eft Vicarius dej. ideo funt: dii vicarij Secundo generaliter: quia omnes fumus filii dej vt fequitur, & ideo dij. In medio autem deos dijudicat: Hoc factum eft: quando eos arguebat de falfa doctrina & auaritia eorum: proferens fententiam: dicendo: hypocrite: fimiles eftis fepulchris dealbatis: Et iterum: inter bonos & malos Iudicans dixit. Nifi abundauerit Iuftitia veftra plusquam ꝛc Et iterum: In Iudicium veni in hunc mundum, vt qui vident ceci fiant. & qui ceci funt videant. Non ergo eligebat fcribas & pharifeos multos: fed pifcatores ꝛc Ecce quomodo dijudicauit deos. Sed quid eft: in medio? Eft primo tempus inter fynagogam & Ecclefiam: quo Chriftus vixit in mundo: ficut Abaquq. [*so*] dicit: [*3, 2.*] domine opus tuum: in medio annorum viuifica illud: duo enim funt anni: Vnus legis: alter gratie: & in horum medio: .1. in fine legis. & initio gratie: confummatum eft myfterium incarnationis & redemptionis: quod eft opus dominj

Tunc enim Iudicauit Chriftus: reprobando plurimos & eligendo paucos in Iudea: Aliud medium Eft: loci: quia in aperto & publico redarguit fcribas: fcilicet in medio templi: quia in angulo & occulto locutus eft nihil: Multa alia poffunt media addi. fcilicet in medio latronum in cruce: in medio difcipulorum: Sicut

enim centrum eſt. Iudex. totius circunferentie: a quo. ſecundum quod diſtat: agnoſcitur eſſe congrua: Ita Chriſtus eſt Iudicium ex cuius collatione ac quaſi ex prototypo conuincuntur cetera exemplaria: an digna ſint: Et ſolius Chriſti Iudicium eſt Iuſtum & verum: pater enim omne Iudicium dedit filio Sicut enim Iudex per Iudicium: ita pater per filium Iudicat: filius enim eſt Iudicium: quia quicunque conformis ej repertus fuerit: ad eum additur: Qui autem difformis: ſeparabitur: Sicut fit in Collatione. & qualibet menſura: cum ſuis menſurandis & menſuratis: pannus enim ſi ad vlnam reſponderit. ſufficiens eſt: Sinautem: vtique deficere Iudicabitur. Ideo in Extremo Iudicio non erunt multe actiones & queſtiones: Sed manifeſte apparebit omnium vna regula Chriſtus: cui qui conformes reperientur: diſtincte apparebunt: & ſaluabuntur: Qui autem difformes ſimiliter omnibus clarebunt & damnabuntur: Et ita poteſt & Hoc medium intelligi: ſcilicet inter Bonos & malos: ſicut in cruce pependit inter bonum & malum: Sicut enim Quelibet menſura medium eſt & Iudicat inter: ſibi commenſurabile & incommenſurabile: vt vlna inter vlnare & non vlnare: Ita Iuſtitia inter Iuſtum & InIuſtum: Chriſtus autem eſt Iuſtitia: metrum & menſura. & primum in ſuo genere: Conſequens Eſt vt qui non ſint de genere Chriſti: non Iudicabuntur Sed iam Iudicati ſunt ꝛc Non ſic Iudicant impii illi Vnde dicit V ſ q u e q u o I u d i c a t i s i n i q u i t a t e m: & f a c i e s p e c c a t o r u m ſ u m i t i s? poſſunt hec accipi vt verba Chriſti: vel prophete: contra pontifices & ſcribas Iudeorum: Nam ipſi Iudicauerunt: Ioannem bap: habere demonium: Chriſtum eſſe ſamaritanum, & demonium habere: eſſe peccatorem: in Beelzebub facere miracula: & omnia eius opera male Iudicabant: Ita vt & ipſe ad eos diceret: Iuſtum Iudicium Iudicate: Et iterum Quis ex vobis arguet me de peccato? Inſuper in diffinitionibus peccatorum multa iniqua Iudicauerunt ſcilicet quod donum ſanctius eſſet altarj: quod aurum ſanctius templo: quod decimabant mentam & rutam: quod glutiebant camelum colantes culicem ꝛc: Hee autem ſunt iniquitates iudicii eorum: Inſuper facies peccatorum ſumebant: quod propter ambigua nomina tripliciter poteſt intelligi

Blatt 150ᵇ: primo Quod in Iudicio acceptabant perſonas:

& pro iniuſtis ſententiam proferebant propter lucrum: quod videntur ſequentia probare: quia egenum & pauperem ꝛc ſimiliter idem eis imponit Iſaias .1. Micheas .7. & pene omnes prophete: Sic ergo vult: quod inique Iudicant: & aſſumunt facies .p. perſonas peccatorum .1. iniuſtorum contra Iuſtos. Ita fecerunt in paſſione Chriſtj: quando falſos teſtes querebant contra Chriſtum: ſicut Iezabel mater eorum contra Naboth. 4. Regum: Et ſeniores contra Suſannam: Notanter dicit ſumitis q. d. toto affectu queſiuiſtis tales: vt in paſſione domini. Eſt enim mos ſcrip. vt parce & modeſte deſcribat vitia malorum: Non dicit: venerunt facies peccatorum: aut deceperunt vos: Sed vos ipſi: ex certa ſcientia & malitia ſumitis: & eligitis tales: quos ſcitis eſſe falſos & iniquos. Vnde expreſſe magis. Non dixit aſſumitis peccatores: ſed facies peccatorum: .1. apparentes & cognitos peccatores: facies enim quemque notificat & diſtinguit ab altero: Et ideo licet hii qui decepti: aſſumant quandoque peccatores: tamen non aſſumunt facies peccatorum: niſi qui noſcunt eos eſſe peccatores: ſicut iſti Iudej fecerunt: Ex quibus patet: quod loquitur de iniquo Iudicio: quo Chriſtum condemnauerunt dicentes: reus eſt mortis: Sciebant enim: quod iniqui eſſent teſtes: ſimiliter & teſtimonium Caiphe: dicentis blaſphemauit. ꝛc Quare etiam Vocatur: iniquitas autonomatica quia iſta eſt iniquitas omnium maxima. & figura: quecunque facte ſunt aut fient A l i o m o d o licet minus apte ad propoſitum poteſt capi ſic: Sumitis facies peccatorum: vt veniat non a peccatoribus. Sed a peccato: ſic eſt ſenſus: ſumitis & acceptatis ea: [*Darüber und bis in den Rand rechts herab:* non tantum peccata Sed facies eorum .1. licet ſciatis ea eſſe & appareant eſſe peccata] que manifeſte & velut facietenus noſtis eſſe peccata. ex malitia potius quam ignorantia Iudicantes iniquitatem quod ſimiliter verum eſt de eis: Sciebant enim ſe inique agere: ideo facies peccatorum non erant eis abſcondite. [*Am Rande links:* Facies in ſcriptura: ſignificat preſentem agnitionem, ꝛc] Tercio Sumitis facies peccatorum .1. induimini formam peccatorum & ſcelerum Sic enim luxuria dat faciem luxurioſo: Superbia ſuperbo: tunc dicit: Quare ſumitis & quam diu: & vſquequo facies peccatorum .1. tam euidenter facitis malum.

vt iam faciem peccatorum geratis: & ab omnibus agnoſci poſſitis: quod ſitis iniqui & Inuidi: quod etiam pilatus vos agnouit: ipſe Iudas: Ipſeque Centurio: quod per Inuidiam eum traderetis ſine cauſa Exquo ſequitur illud: Quod qui contra conſcientiam agit: peccat: quia ibi ſumitur facies peccati quod hic reprehenditur: Iſti autem duo modi ſunt magis ſaltem 2.us myſtice dicti

Iudicate egeno & pupillo: humilem & pauperem Iuſtificate .1. Iudicii ſententiam pro egeno & pupillo ferte: non contra: Et Iuſtificate .1. Iuſtum eſſe declarate: ſicut ſcitis: ſi modo velletis: Non docet propheta, eorum intellectum. quis ille ſit Iuſtus egenus quia vt ſupra dixit. ſciebant enim Chriſtum eſſe Iuſtum: Ergo voluntatem eorum accedit vt velint: id quod ſciunt faciendum: Chriſtus enim Egenus factus eſt propter nos & fuit pupillus: & ſine patre in paſſione: quia derelictus omnino, in manibus peccatorum quaſi patrem non haberet: tunc cum maxime egeret: ideo ſimul egenus & pupillus: Nunquam enim antea ſic eguit patrono: nec vnquam ſic derelictus eſt: ſicut dicit ps. 87. factus ſum ſicut homo ſine adiutorio: Et longe feciſti notos meos a me: Et alio ps [*141, d. i. 142, 5.*]. Conſyderabam ad dexteram (.1. ad locum vel partem ſanctorum.) & non erat qui cognoſceret me Ita eſt humilis & pauper: quia opprobrium hominum & non homo. Eripite pauperem & egenum de manu peccatoris liberate .1. de manu pilati: Sed contra ipſi tradiderunt eum pilato perfidi: Neſcierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant. .1. neſcire voluerunt, neque intelligere: Sed in tenebris ambulare: Nolebant enim recte cogitare: ſicut ſapientie .5. dicitur: Excecauit enim eos malitia eorum: cum prius non ignari dicerent: venite opprimamus Iuſtum ꝛc [*Am Rande links:* ſcilicet ſcripturas quas impleuerunt .1. neſcientes: & vſque hodie: in penam illius iniquitatis neſciunt, neque intelligunt & in tenebris ambulant.] Mouebuntur omnia fundamenta terre .1. apoſtoli: qui ſunt fundamenta Eccleſie: que eſt terra viuentium & benedicta: illi enim tunc trepidauerunt. & turbati ſunt omnes: ps. 86. fundamenta eius in montibus ſanctis

Blatt 151a: [*Oben über den Rand quer herüber:* Vel o Vos Iudej: vocaui vos deos, in principio ps. & ita exponit ſe ipſum,

Sed vos non vultis esse tales ideo: vos sicut] Sed O fundamenta: Ego dixi dii Estis & filii excelsi omnes: Et nisi essetis: ex isto motu nunquam reuersi fuissetis: neque vnquam vltra fundamenta terre mansissetis: Ideo intelligo ex hoc quod sitis dij: & non homines: quia talis cadit: & non adijcit vt resurgat: potest enim homo cadere & mori: Sed non surgere: Sed dii & filii excelsi: ab eo reuocantur ad statum suum. Vos autem (qui non estis dii neque fundamenta.) Sicut homines moriemini, qui post non resurgunt, Sed corrumpuntur ꝛc Et sicut vnus de principibus .1. sicut primus lucifer cecidit, cadetis in infernum: More hebraico: qui vnus. pro primus. ponit Genes. 1. factum est vespere & mane dies vnus: Quomodo autem cecidit lucifer? irrecuperabiliter: sicut & homines morientes damnantur. Quia Vita Christiani non est vita humana, Sed angelica & celestis: Intelligit enim homines: secundum veterem hominem: qualiter & illud Ecclesiastis. (*Cap. 9, 12.*) Sicut pisces capiuntur hamo: sic homines tempore malo: Non autem dii. Ita & in Euangelio: Quem dicunt homines esse filium hominis? Vos autem (.1. qui dii estis.) quem me esse dicitis? Surge deus Iudica terram: quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus Surge Christe: a mortuis: & Iudica atque condemna terram .1. carnalem Israel: secundum hoc possint: & fundamenta terre accipi: prelati & seniores populi Iudeorum: qui moti sunt & mouentur amodo. & vsque in sempiternum: quia ista terra non est fundata super stabilitatem .1. super Christum: sicut terra viuentium Ecclesia:
Vel Iudica scilicet separando a Iudeis terram .1. Ecclesiam: Quoniam tu hereditabis (q. d. etsi lapsus fiat in Israel: succedet hereditas gentium pro eis.) in omnibus gentibus: sicut ps. 2. dictum est: postula a me & dabo tibi gentes in hereditatem. & possessionem tuam terminos terre: Et .1. hebre: Quem constituit heredem vniuersorum.

Mystice in allegoria: pone pro Christi persona: veritatem & Iustitiam: Et eadem patientur que Christus: qui est veritas & Iustitia: Veritas stetit in synagoga verorum. .1. vicariorum veritatis. Ita Iustitia stetit in synagoga Iustorum .1. vicariorum Iustitie. qui ex officio debent veritatem & Iustitiam administrare:

hec ſynagoga: Eſt Conuentus & Concilium maiorum in Eccleſia: vbi ſepius pro falſitate & iniuſtitia diffinitur: & contra veritatem conl uditur: Stat autem ibi veritas & Iuſtitia: cum digna ſit ſedere alijs ſtantibus quia ipſa iudicatur & damnatur: cuius eſt Iudicare & damnare Sicut Chriſtus in Concilio Caiphe quia non admittitur nec datur ej locus: Sed reprobatur: ideo ſtat deſolata: Et ſumpto tempore conſydera: quoniam omnia: & ſingula, que paſſus eſt & dixit Chriſtus in ſua paſſione coram pontificibus & preſide: eadem nunc patitur veritas & Iuſtitia coram iniquis Iudicibus Et pari occaſione: contemnitur. quia non apparet in gloria ſua & virtute: ſicut & Chriſtus vilis apparuit coram illis: quaſi non potens eis retribuere. conſpuitur: alapis: colaphis ceditur conculcatur, Et vt nondum conſtant omnia: que in illa nocte paſſus eſt: ita multas occultas ſuſtinet veritas machinationes & dolos alijs omnibus occultos preter ej qui patitur. & ijs: qui faciunt Tandem publice damnatur. & veritas pro falſitate reputatur. ſicut Chriſtus cum ſceleratis reputatus eſt: & ita Iuſte pati: & non eſſe veritatem neque fuiſſe: Non obſtante. quod eius miracula plurima ſint in memoria: que fecit in omnibus ſanctis martyribus. virginibus, confeſſoribus ꝛc: Sed inter Hec tamen nihilominus. ſicut Chriſtus dixit. Videbitis filium hominis in nubibus ꝛc Ita veritas illis loquitur occulte: quia non ſunt tam mali: quin audiant intus Synthereſim: & ſuſpicentur atque timeant: ne forte palam fiat eorum iniquitas tandem & preualeat veritas contra eos: Hic timor: Hec ſuſpitio: eſt admonitio illa: quam Chriſtus tunc illis verbis ſignificauit & eis dedit: hoc eſt Quod dicit. In medio autem deos dijudicat: In medio ſcilicet eorum .1. in corde eorum verberat conſcientias: Hec omnia faciunt: quia nouerunt veritatem qualis quantaque eſt: & ſuam voluntatem preferunt ej. Si enim

Blatt 151ᵇ: cognoſcerent eam eſſe dominam glorie: non eam ita crucifigerent. Abſcondita enim eſt maieſtas eius ab oculis eorum: tunc autem apparebit in gloria ſua: Cetera facile patent in pſalmo Ita Myſtice fit & in qualibet anima allegoria ſpeciali: Coram mala voluntate & membris eius miniſtris ꝛc Sed Tropologice diſcendum eſt: Quod & nos ita ſtemus in ſyna-

goga deorum pro veritate. Non ſedeamus aut pigre iaceamus: Sed eorum iniquum Iudicium: fortiter ſuſtineamus. In medio autem Iudicemus eos: quia ſpiritualis omnia Iudicat: & ipſe a nemine Iudicatur: Non enim poteſt fieri vt Impius: viſa conſtantia Iuſti: apud ſe non confundatur & Iudicetur a propria conſcientia: hoc autem Iudicium: quis agit, niſi Iuſtitia Iuſti: Que contra Impium in corde dicit: vſquequo Iudicas iniquitatem: & que ſequuntur: Sed preualet indignatio contra Iuſtum: ira & inuidia: ideo in tenebris ambulat ꝛc

ps .82. [Hebr. LXXXIII.]

Blatt 152ᵃ: Deus quis ſimilis tibi? Sicũt dictum eſt ps. 77. prophetię & vetus lex. precipue ad perſonam filij loquuntur. Ideo & iſte ps & ſequens ad eum dirigit. Quod ex eo patet Quia communiter aliquid miſcent. quod deum incarnatum tangit vtpatet intuenti.

Igitur Cum Chriſtus ſit homo: multi ſimilem eum habere non dubitabant, quia deum eſſe eũm non ſciebant. Contra quos dicit. Deus O Chriſte qui ſecundum hominem omnibus ſimilis appares. Quis ſimilis tibi erit? ſcilicet cum veneris in carnem & ſimilitudinem indueris. Similis eris nobis Sed nũllus ſimilis tibi. Vt ps alius. 88. Quis in nubibus equabitur Domino. Similis erit deo in filijs dej? Q. D. Ipſe quidem nobis per omnia ſimilis erit. Sed nullus ei per omnia ſimilis erit. Erit enim primogenitus in multis fratribus Et ſic primo ictu in frontes Iudęorum percutit propheta & omnes Chriſti negatores Quia ſimilem illum ſibi ſingunt Quare intentio pſalmi Eſt

Chriſtum deſcribere. vt deum magnificandum & manifeſtandum. Cuius exaltationis & glorie inimici eius negantes eum talem eſſe. & Inuidentes eum ita ſurgere & creſcere ad ſummum diũinitatis populum eius velut pharao detinere niſi ſunt ne eum ſic glorificarent. Vnde dicit

Deus Quis ſimilis erit tibi? Erit (ait) .1. fiet quod deus agnoſceris ſuper omnia. licet ſis homo. etiam ſi nolint inimici & reſiſtant ne ſis talis. cui nullus ſit ſimilis Sed tu tunc. Ne taceas (.1. non quieſcas, non occulteris, Sed incipe manifeſtari. & verbo & opere te oſtende eſſe deum. Quod autem ait Ne

taceas. loqui ſe oſtendit de clarificatione Chriſtj in hac vita. Quia in aduentu primo nondum oculis. Sed auribus tantum manifeſtatur Chriſtum eſſe deum. Vnde non ait. Ne lateas. Sed ne taceas (.1. effice vt non taceatur predicatio de te deo Sed publice & quam maxime predicetur. Sic enim Nunc deus noſter manifeſte venit non oculis. Sed auribus. Quare? quia ſequitur. deus noſter & non ſilebit [*Am Rande links:* tunc .n. non tantum non ſilebit Sed nec latebit] Non enim ſilet. Sed loquitur per totum mundum in ſuis predicatoribus & ſeſe omnibus manifeſtat ad auditum. Tunc autem etiam manifeſtabit ſe ad viſum cum videbit eum omnis oculus. Cui nunc dicitur. Deūs ne abſcondaris. [*Darüber:* auertas faciem tuam a me] ne lateas. Sed cum ſic non taceat: ſurgunt inimici volentes eum compeſcere ne loquatur in ſūis diſcipulis: nolunt enim audire eum eſſe deum Sed tu. Neque Compeſcaris. Non ſinas vt te compeſcant, vt comprimant os tuum Sed loquaris & non taceas. neque compeſcaris (.1. quam maxime & eo amplius loquaris & loqui facias vt omnes agnoſcant, quia nullus erit tibi ſimilis: neque fuit Vel ſi non fruſtra Erit poſitum eſt: forte fuit ſimilis & eſt ej ſcilicet pater Sed hęc ceſſent. Cur ergo propheta monet ne taceat, neque compeſcatur?

Quoniam (.ait.) **Ecce inimici tūi ſonuerunt:** quam mira verba & mire poſita Quid ſonuerunt? ſine dubio nihil niſi inimicum contra te: Scilicet vt te compeſcant & tacere tacerique faciant negantes, blaſphemantes & maledicentes: Qui

Blatt 152^b: [*Oben links auf dem Rande herüber:* Sonuerunt & turbate ſunt aquę eorum. [*d. i. Pſ. 45 (46), 4.*] cum ipſi tacere & compeſci debuerint, ſonant & te tacere atque compeſci volunt Sed quia hoc nimis Indignum eſt. Ergo tempus eſt. cum illi ſonent. vt tu non taceas neque compeſcaris. Et Vide aptiſſimum verbum. Sonuerunt inquit. Non ait locuti ſunt. Quia furor & odium neſciunt loqui. Sed tantummodo ſonare & ſtrepunt ſicut Bruta inſipientia & inſenſibilia: neſcientes ipſi quid aut ad quem & contra quem ſonent. Loqui enim rationalium eſt. Verūntamen Quia inimici ſunt Inimicus autem non niſi abolitionem & perditionem ſui aduerſarii querit: ideo & illi

tali ſonitu ſuo: quem ſtatuere niſi ſunt, Chriſtum abolere & perdere laborauerunt. Sed fruſtra Quia non tacebit neque compeſcetur, deus enim manifeſte venit & non ſilet.

Et qui oderunt te extulerunt caput: ijdem inimici Iudęi qui caput ſubmittere debuerant ſub pedibus tuis. & captiuare ſenſum ſuum in obſequium, potius erigunt illum contra & ſupra te. Inde enim ſonuerunt. quia caput extulerunt Cuius caput? Nullius. quia nullius hic exprimitur. eo. quod vere non ſit caput Sed fingitur. Chriſtus enim caput omnium. Et illi proprium caput (.1. ſenſum ſuum ceruicoſum quo te negant & ſe confitentur atque iactant ſuper te & tuos. Sed quia ablatus eſt Chriſtus Et iam non eſt in mundo. Non habent quid faciant ej: Ideo inſurgunt contra eos. qui predicant eum. & in quibus non tacet neque compeſcitur. volentes eos abolere. & nihilominus compeſcere Nam

Super populum tuum malignauerunt conſilium .1. malum concluſerunt conſilium Et hoc ideo: quia te aduerſarium ſuum inimici tui: in Illis loquentem & loqui facientem compeſcere volunt: Quia te non poſſunt. Saltem illos. in quibus predicaris. abolere parant. Quia ſic ſine dubio compeſcereris Et ita Cogitauerunt aduerſus ſanctos tuos, .1. conſiliati ſunt non pro eis neque cum eis. Sed contra eos: & hoc propter te cuius ſűnt inimici: Sancti tantum a te ſantificati in ſpiritu & veritate. Cum & illi ſancti. Sed ſibi & in vmbra eſſe velint [*Am Rande links:* Heb. aduerſus . rcanum tuum, .n quo myſtice lo . ui ſe oſtendit, | . . myſterio Chriſti | . . . quod literales | . ugnant.]

Dixerunt Venite: & diſperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Iſrael vltra. Hoc quidem Iudęi fęcerunt vt populum Chriſti & nomen eius abolerent. vt ps. 40. Quando morietur & peribit nomen eius?

Quoniam **Cogitauerunt vnanimiter: ſimul aduerſum te teſtamentum diſpoſuerunt tabernacula .1. Idumeorum & .2. Iſmaelitę, .3. Moab & .4. Agareni .5. Gebal & .6. Amon & .7. Amalech .8. alienigenę cum habitantibus .9. Tyrum** Nouem nominibus hic exprimit Iudęos. Quę eis tam propter interpretationem quam propter figuram populorum: quorum ſunt,

conueniunt: Hij ſunt ergo qui pactum & fedus fecerunt contra Chriſtum. primo Tabernacula Idumeorum dicuntur. Quia Sunt vere tantum Tentoria Sanguinea: ſecundum carnem tantummodo viuentia que eſt taber

Blatt 153ᵃ: naculūm ſpiritus. Specioſa autem ſunt tabernacula tua Iacob: Sed non ſic tabernacula tua Edom vel Eſau.

Sane ſatis ex Apoſtolo ad Gal: patet Quod Iſrael ſecundum carnem. ſit Idūmęi & Iſmaelite & Agareni quando hunc psalmum velut exponens ait Sed quemadmodum tunc is qui ſecundum carnem perſequebatur eum qui ſecundum ſpiritum Ita & nunc Et ad Ro .7. manifeſte excludit a filijs Abrahe & Iſrael qui tantum ſecundum carnem naſcuntur. & attribuit eos Iſmaeli & Eſau. Quare patet Quod ipſi iſtis tribus nominibus Idumęi, Iſmaelitę. Agareni. etiam ab Apoſtolo nominantur: eo quod ſint filij Iſrael ſecundum carnem & ſemen Abrahe ſicut & illi fūerūnt par ratio eſt de alijs populorum nominibus. Quia Moab & Amon etiam tantum filij carnis fuerunt. Sed in Hijs aliud myſterium quoque adeſt. vltra natiuitatem carnis. Quia ex filiabus nati ſunt illegitimo concubitu: quod ps. 59. ſatis expoſitum eſt: quare ſic vocentur. Quia de lege Moſi male ea vtentes naſcuntur. Et ideo ſicut propter carnalem ſucceſſionem patriarcharum. vocantur Idumęi Iſmaelite Agareni: Ita propter ſpiritualem generationem: qua ſecundum animam ex lege adulterata, naſcuntur filii fornicationis coram deo Vocantur Moab & Amon.

Sic Amalech filius Eliphaz filii Eſau. ex concubina tamen natus, nec in hac carnis linea. legitime natus eiuſdem ſignificat.

Reſtant Gebal. qui neſcitur Et non mirum ſi iam populus ignotus dicatur Deo: qui tot modis alienauit ſe ab illo. vt merito ignotum nomen habeat amiſſo vero nomine

Et Philiſtijm. propter vitam carnalem in quinque ſenſibus conſiſtentem quam ſolam ſequuntur. & temporaliter omnia expectant atque carnaliter a Deo

Et habitantes Tyrum. propter diuitias & ſuperbias mundi. Quia opulentiſſima & glorioſa fuit hęc Ciuitas ſicut & illi eſſe optant.

Sequitur

Etenim Affűr venit cum illis (.1. Romanus qui alteram aſſyriam habet in mundo Quia Romanum Imperium maxime Chriſto & ſuis aduerſatum eſt. Et venit ſua ſponte in idem malum cum Iudȩis contra Chriſtum

Et facti ſunt in adiutorium filijs Lot. Hoc enim Iudȩi gratiſſimi acceptarunt. Sed cur dicit in adiutorium filiis Lot. & non Idumȩorum aut aliorum cum ſint ijdem? Quia Iudȩi maxime propter legem perſecuti ſunt fideles Chriſti: Quȩſtiones enim & contentiones in lege & ſuo ſenſu ſtatuere voluerunt: quibus cum Apoſtoli per Euangelium contra irent. tota hinc occaſio perſecutionis nata eſt Ergo inquantum filii lot. (.1. per adulteratam legem nati & propter ſuum ſenſum. perſecuti ſunt eos, & in hoc Romani eis fuerunt in adiutorium Sed nihil profecerunt

Blatt 153ᵇ: Nunc Nominum rationes & interpretationes Videamus. Quia geſta illorum populorum: quȩ contra populos & ſanctos olim egerunt, non eſt dubium, quin ea ſignificauerint quȩ poſtea Iudȩi contra Chriſtum. & populum eius egerunt. Et ideo propter ſimilitudinem operum & vitȩ illorum. nomina quoque illorum poſſederunt, quorum poſſederunt & mores Si enim apud gentiles. Zoili dicuntur qui Zoili mores habent & heroſtrati & alij: quanto magis apud deum: qui ſine perſonarum acceptione Iudicat Igitur

Idumȩi: ſanguinej vel rűffi dicuntur. Vel a ſanguine ſecundum aliquos vel a rubra terra. que adam dicitur: Dam autem ſanguinem ſignificat: a quo aliqui Edom & Idumȩi deflectunt, Et recte nomen illud. eis congruit Qui inimici & Sangűinarij hoſtes ſunt primo Chriſti deinde omnium qui ſunt Chriſti Rubri etiam ſunt a terra: Quia ſolum terrena ſapiunt. candidum celeſte non ſciunt vnde & Idumȩi a terra terreni dicuntur

Iſmael Auditus Dej vel deo. eo quod deus audierit vocem eius in deſerto Ipſe enim populus eſt, qui auditus eſt deo. Auditus vel aűditio dej dictus ſicut Iuda. confitens vel confeſſio. Iudȩus enim populus. habuit prophetas & verbum promiſſionis de Chriſto. Sed non vidit. non fuit Iſrael .1. videns deum Sed tantum Iſmael (.1. audiens deum: Quia oculos fidej noluit recipere.

Vnde dictum eſt eis. vt audientes non audiant. Et Auditu audietis & non intelligetis Quare? Quia Iſmaelitę eſtis & non Iſrael. Quod factum eſt Chriſto domino in carne preſente. tunc enim audierunt deum verum. & tamen non viderunt neque cognouerunt Quia verbum quod audierunt. vere erat dej loquentis. Sicut & modo multi nos ſumus Iſmaelite. quia aűdientes vocem Dominj: non videmus. quod ſit vox dominj Sicut illi qui cum Apoſtolo paulo comitabantur. Vocem qűidem audientes. neminem autem videntes. Si enim ita videremus eum ſicut audimus: ſine dűbio aliter ageremus.

Moab dicitur. ex patre. Quod ſatis pulchre. b Aug. Hic & ps 59. exponit. Sunt enim non ex deo Sed tantum ex patre. Quia carnis filios ſeſe eſſe gloriantur Et ſicut ex patre veniunt. ſcilicet cum peccato nature: ita manent. & non querunt etiam renaſci ex aqua & ſpiritu. Quare recte ex patre vocantur: & ita etiam vocari volunt ſcilicet quod ex patre ſint carnis
Qui enim ex patre eſt filius irę eſt. Alia autem que eis conueniunt ex geſtis Moab iam relinquo. quia ſatis b. Aug expoſuit. Nos autem hic rationem nominis tantum queſiuimus

Agareni. omiſſa figura. quod fuit ancilla & carnis mater. Ratio nominis eſt Quia aduenę ſunt & peregrini a teſtamento dej facti. Agar enim proſelyta, aduenaque Dicitur. Nos autem ciues ſanctorum & domeſtici dej. Illi autem ciues mundi & domeſtici Diaboli. Et nos peregrini & aduenę mundi: illi autem peregrini & aduene dej Non iam quidem. quia ſunt expulſi
Sed tunc cum ſynagoga adhuc ſtaret: ii qui erant tantum carne Iſrael ſine ſpiritu: erat [*so*] Agareni. Iſta enim omnia nomina illis tantum conueniunt Qui Nűmero ſunt in populo dej & non merito. Sicut illi tunc. & noſtrum multi quoque nunc. Nam heretici & abſciſi. ijs nominibus proprie non ſignificantur. Sed tantum vt

Blatt 154^{a}: dixi. Qui ſunt mixti & in medio ac numero populi veri, habentes nomen & formam atque ſpeciem populi dej. Et tamen virtutem & veritatem eius abnegantes. Sicut illi Iudęi & Iſrael carnales & nomine tantum. loco & numero. Ita Chriſtiani carnales, nomine. loco & numero tantum. Aduene enim &

hoſpites ſunt eiuſdem ciuitatis participes Sed non ſunt ciues. Exibunt enim in locum ſuum

Gebal Vallis vel foüea vana dicitur. Quod illis aptiſſimum eſt. Qüia ſunt profundi cordis & tamen vacui veritate Sed pleni vanitate Et eorum humilitas, qua Chriſti humilitatem ſpecietenus imitantur. Eſt ficta & Ideo omnes tales ſunt hipocrite Sicut olim Iudęi Gebalite hipocrite. Simulantes ſeſe humiles & ſanctos ac fingentes verum populum dei recte Vallis vana fuerunt

Amon. .1. populus doloris, meroris vel turbidus. Quia gaudium ſpiritus non habent Et ideo licet coram mundo ſint populus gaudij. tamen coram deo ſunt populus meroris. Et conſydera. Quod hęc omnia nomina eis congruunt. coram deo. Nam coram mundo contraria videntur habere Nam Quia ſunt in numero & loco populi dej

Non	Idumej aut terreni	Sed celeſtes & Iſraelite	Videntur eſſe Sed coram deo & in ſpiritu non ſunt
	Iſmaelite	Sed cognitores veri ipſius dei	
	Moab	Sed ex deo	
	Agareni	Sed ciues & domeſtici	
Non	Gebalite.	Sed veri humiles	
	Amon	Sed gaudentes & leti	
	Amalechite	Sed rationales & manducantes	
	Philiſtei	ſed ſürgentes per temperantiam	
	Tyrij	ſed latiſſimi & liberrimj	

Dicitur tamen Amon populus doloris illius ſcilicet qui affligit animam. Vnde On heb. ſignificat. luctus. triſtis, dolor, murmurans, iniüſtitia Quia omnes iniqui ſunt in afflictione & contritione ſpiritus. ſicut Eccleſiaſtes dicit (*Cap. 1, 14.*) Vniuerſa eſſe afflictionem ſpiritus

Amalech . populus lambens vel gens bruta. Et Hoc quis non ſtatim intelligat omnes carnaliter ſapientes & titulotenus populum dei, ſignificare? Lambunt enim ſpiritualia bona & in ſuperficie tantum ſapiunt audiendo, videndo, tractando. Sed non glutiunt aut comedunt vel bibunt eadem: quia non toto affectu ea ſapiunt. Sed tantummodo vſuali & temporali

Simul autem tamen temporalia deuorant, ſicut Bruta: que non niſi viſibilia paſcuntur Hic enim non lambunt ſed glutiunt.

Sicut Econtra verus populus dej. Eſt populus rationalis glutiens ſpiritualia. & lambens temporalia. Quia ſpiritualia ſapiunt carnalia vero tantum lambunt atque in ſuperficie velut ex neceſſitate tantum pro hac vita illis vtuntur tanquam non vtantur. Nam & illi carnales eodem modo ſpiritualibus vtuntur tanquam non vtantur Lambunt enim: Et habent tanquam non habentes. Quare optime Apoſtolus petrus eos velut irrationalia pecora appellat .1. amalech ſeu gentem brutam Et in figura huius olim. Gedeon eos monitus eſt eligere, Qui aquam ſicut canes lamberent. Qui autem flexis genibus ſicut boues ore biberent. reprobaret. Quia

Blatt 154ᵇ: [*Oben quer über den Rand herüber:* Aſſur (.1. dirigens, Beatus (.1. felix & procedens, in ſucceſſu exiſtens, Vnde & Greſſus dicitur. Quia Impii diriguntur Et procedunt ſicut daniel. 7. Et dolus dirigetur in manu eius & proſperabitur & faciet: Vnde teu: *Es geht ym woll. Et* [ſic] *geht ym nit woll. Es will nyrgen fort mit ym* ꝛc] hii qui carnalia bona: tantum lambunt. apti ſunt ad bellum contra vitia. Qui autem ingurgitant ventrem inclinati. ſicut boues. inepti ſunt. Siquidem Gula non frenata nullus feliciter pugnat contra vitia Et ideo omnes tales genu curuuant quia male humiliant ſpiritum in obedientiam gulę: & ad ſe inferiora inclinant. cum illa potius ſurſum ad ſe proijcere deberent: Hęc eſt aqua contradictionis vbi probat nos omnes dominus. Sic ps. 71. Et inimici eius terram lingent Quod in bono ſonat. quia dixerat. Coram illo procident ęthiopes, ſcilicet adorantes qui erant inimici. Et ita viuent abſtinenter vt tantum lingent [*so*] terram, non glutiant Vel ſi in malo ſonat. Lingent ſcilicet terram promiſſionis. Sed non eam comedent

Alienigene .1. philiſtijm . quod quaſi idem ſignificat ſcilicet Cadentes potione. Nam qui ſunt lambentes ſpiritualium, potantes autem temporalium, recte nunc philiſtijm dicuntur. Quia non eſt vitium: quod ad plura alia diſponat. quam Gula & ebrietas Ex ebrietate enim ruitur in omne malum. Quare recte omnes Ebrioſi philiſtijm dicuntur: quia cadentes ſunt de vno in aliud peccatum. docente ebrietate. Et hij percutiuntur in poſteriora. Et recte Idolum Dagon .1. frumentum colunt pro deo Sancti autem Sunt econtra ſurgentes per ſitim & potus

difciplinam quia proficiunt de virtute in virtutem, ficut illi cadunt de vitio in vitium Hii ergo funt infenfi Hoftes populi dej & multa eis mala faciunt. Vnde Statio philiftinorum omnis taberna potatoria eft. Igitur hii proprie funt Gulofi & intemperantes. Quorum quinque fatrape funt quinque fenfus tantum homines amiffo fexto. quod eft ratio. que eft fexta creatura: quia fexta die formata. Ratio enim hominem facit Vnde & vere funt alienigene a regno dej. [*Am Rande links ausgestrichen:* Affur *Siehe oben. Darunter:* loth a verbo quod .. lare, Inuoluere . . culere fignificat. Et | eft (?) litera legis | (que?) velat fpiritum & | .. uoluit. Cuius | .. lii Moab & Am | mon Ex filiabus | .. iabus (.1. műlie | . ibus, non viris, qui | (non?) fapiunt virilia. | Sed mollia ꝛc]

Tyrus. Cum habitantibus Tyrum. Quę Heb. Zor dicitur: quod interpretatur artitudo Anguftia feu tribulatio ficut funt qui artantur vel obfidentur vel oppugnantur vndique circũndati vt nufquam exitus pateat quemadmodum dominus de Ierufalem in Euangelio dicit, Coanguftabunt te vndique. Sic enim vere funt in anguftia fpiritus qui funt in libertate carnis, obfeffi a peccatis vndique. Quę miferia tanto eft maior. Quod funt habitatores huius anguftię & velut ciues. Poteft etiam ifta anguftia fic intelligi. Quia qui in carne viűűnt: in arto & angufto loco habitant. Qui autem in fpiritu: in latitudine habitant. fecundum quod ps. 17. Eduxit me in latitudinem fcilicet de anguftia. Et ps. 117. Exaudiuit me dominus in latitudine: Econtra ps. 17. Contrahentur in anguftijs fuis (.1. artabuntur & claudentur in fpacio paruo quod teut: *enge* dicitur. ps. 4. In tribulatione dilatafti mihi Et alibi Statuit in loco fpaciofo pedes pedes [*so*] meos [*Ps. 30, d. i. 31, Vers 9.*] (.1. extra anguftiam & in latitudine. Ita enim arca Dei (1. Reg. 6.) venit vfque ad Abel magnam .1. planiciem) emiffa a philifteis (.1. Anima fidelis a peccatis dimiffa venit in latitudinem ex anguftia.

[*Am Rande links:* Sancti foris angűftiati intus dilatati: illi autem foris dilatati. intus anguftiati] Quare Anguftia illorum fpiritualis eft. quod anima eorum. que apta eft in latitudine fpiritualium fpatiari quę funt incomparabiliter latiora. temporalibus:

artatur ab eis in temporalia: quibus nihil eſt anguſtius Breuius, tenuius, minusque ꝛc Ex quo tunc oritur vera anguſtia etiam penalis in conſcientia

Vnde Abel quilibet Iuſtus interpretatur

{luctus / planicies} quia {Beati qui lugent ſecundum carnem / dilatantur in tribulatione}

Blatt 155ᵃ: Fac illis ſicut Madian. Optatiue in bonum illorum, ſic intelligitur (.1. conturba eos per vocem tubarum & gladii Gedeonis (.1. clamorem euangeliſtarum & verbi Chriſtj vt ſic conturbati. ſeipſos occidant carne. Et ita viuificentur ſpiritu. Hoc enim factum eſt dum gentes ſuis lingũis in ſeipſas in ſua vitia armate ſunt & ſeipſos deſtruxerunt & mortificauerunt ad verbum & vocem Apoſtolorum

Et Syſſare [*Am Rande links:* qui eſt ſuperbia caput omnium peccatorum] Qui conturbatus fugit. & clauo percuſſus in capite eſt occiſus. Ita & Impius in conſcientia concuſſus fugit ab exercitu peccatorum ſuorum & ingreſſus tabernaculum Iahel vxoris Cinei (.1. Eccleſie ſponſe Chriſti, qui eſt cognitus Moſi) ab eadem [*so*] lacte mollioris doctrine primum potatur vſque dum dormiat & quieſcat mens eius a timore conſcientię Et tunc perforat eum in capite (.1. ſpiritu.) forti verbo Euangelij & occidit

Sicut Iabin in torrente Cyſon. Qui ceciderunt ibi & alij fugierunt [*so*] Ita in ſpiritu multi ſunt occiſi in ſalutem. alii autem fugati vt non occiderentur Sed tamen non impugnarent

Diſperierunt in Endor facti ſunt vt ſtercus terre (.1. humilitate vt ſeipſos pro ſtercore reputent & fedos coram deo, confitentes ſe diſperiiſſe in Endor (.1. fons generationis.)

Pone principes eorum. ſicut Zeb & oreb. Quia ad literam Madian de quo ſupra prius erant occiſi: nam principes iſti fugerant. Sed tamen ſunt poſtea comprehenſi **Et Zebee & Salmana** qui vltimo per ipſum Gedeonem occiſi ſunt

Hęc omnia iam dicta. primo moraliter in bonum. deinde·qui in bonum & moraliter noluerunt, in malum

eorum occiſi ſunt allegorice & magis occidentur anagogice. Et ita non eſt oratio Sed prophetia

Iam rationes Nominum. Madian. de Iudicio vel declinans Iudicium Hoc eſt qui fugitans eſt Iudicium. non ſectatur Iudicium, Sicut Grece acriticus diceretur Et hii ſunt contra dominum qui amat Iudicium. Sunt enim animalia vngulam non diuidentia ideoque immunda. Iudicium inquam ſcilicet diſcretionis litere a ſpiritu. vel Iudicium crucis quo caro crucifigenda, Iudicanda & damnanda eſt. immo quo mundus & princeps eius Iudicatur.

Syſſara Equi viſio vel excluſio gaudii: Iabin. Sapiens, intelligens Cyſon. duritia eorum. Endor. fons generationis, vel oculus naturalis HOreb ſiccitas. Zeb. lupus. Zebee Victima, ſacrificium Salmana vmbra commotionis. Hęc ex Aug & alijs. Singula videamus.

Madian ſunt omnes inimici crucis Chriſti, & paſſionum eius, voluptatum tantummodo amatores & ea que bona ſunt carnis ſapiunt. de quibus Iſaie .5. Ve vobis qui dicitis malum bonum & bonum malum. Hos ergo occidi optat. quia. multum nocent terre Iſrael Sicut in lib. Iudic. 6. dicitur, Quod nihil relinquebant, non boues, non oues & nihil quod quod [*so*] ad vitam pertinet. Ita & illi Spiritualia omnia abſorbent. & vaſtant dum non niſi ſuas voluptates ſectantur

Blatt 155ᵇ: Siſſara. Quia gaudium ſpiritũs in illis excludit gaudium carnis. quod preponunt non enim poſſunt ſimul Spiritus & caro gaudere. cum ſibi Inuicem aduerſentur. ideo alterum exclũdit. pallium enim breue eſt ſecundum Iſa. [*Cap. 28, 20.*] vtrunque operire non poteſt. Quod autem Clauũs Iahel ſit verbum dej. ex Eccleſiaſte. 12: patet. Qui dicit Quod verba ſapientum ſunt velũt claũi in altum defixi. Malleus autem quo clauus impellitur Eſt ipſe grandes minę de Iudicio futuro: que impellunt verbum & credibile faciunt. Hoc autem fit. poſtquam anima conterrita fũgerit peccata. & iam in tabernaculo Eccleſię vt dixi dormire & obliuiſci incipit pręterita

Iabin Qui ſuo nomine ſapientiam mox oſtentat. Sapientes mundi ſignificat Vel Intelligentes .1. verſutos hereticos. qui mittunt

excluſorem gaudij (.1. Impiam ſuam doctrinam. qua excludunt a cordibus fidelium gaudium quod eſt Chriſtus. Quę Impia doctrina qūomodo ſit confodienda. pǘlchre docet. Iahel iſta Sapientiſſima Quia blande ſuſcipienda ſcilicet. Quia nūllus hereticus bellando & contendendo vincitur. Sed molliter leniendo, lac potūm dando. vt obdormiat

Ciſon .1. Duritia eorum. Quia pertinax & induratus eſt omnis talis. & incredibilis verbo. Sapiens enim eſt in oculis ſuis. ideo durus ad perſuadendum & nulli cedere paratus. Torrens autem eſt ipſa vehemens eorum doctrina & Scientia vnde dicuntur & ſunt ſapientes. Et ſecundum iſtud myſterium, omnia ſimiliter ſecundum ſeueritatem intelligi poſſunt. Quod Siſſara percutitur in temporibus & Madian ſeipſos conficiunt Quia tales impii. ſuis ſe perdunt doctrinis & confodiunt gladio ſuę lingue Et in capite quidem Siſſara percuſſus moritur: ita & illi ſchandaliſati in verbo veritatis moriuntur. Melius tamen accipitur in bonitate. Vnde & in Cyſſon Eſt Scriptura Sancta: que eſt dura facietenus. illis quidem qui carnem ſapiunt Sed mollis & lenis ijs qui ſpiritum ſapiunt. Et in iſta ſalubriter pereunt Iabin ſapientes ſibi

In Endor non legitur de iſto vſquam. quod in Endor perierint. Sed credendum eſt prophete, Quia forte Endor eſt prope Ciſon. Interpretatur autem. fons Generationis quod & in bonum & malum poteſt ſumi. Quia & fides Chriſti eſt fons generationis vt ait Iohan. 4. Qui credit in me de ventre eius fluent aquę viuę. Et ibidem. Aquam quam̄ ego dabo. fiet in eo fons aquę viuę ſalientis in vitam ęternam. 2° in malo. Eſt ipſa Caro. que eſt fons generationis ſecundum carnem Sed non regenerationis ſecundum ſpiritum Sic pereunt in Endor: qui extra Chriſtum manent. in natura peccato originali infecta ex fonte generationis ſuę in parentibus. Spiritualiter Iudęj ſic pereunt in Endor. Quia moriuntur in carnali propagatione patrum confidentes. Ideo facti ſunt nunc vt ſtercus terrę per orbem. Item Aliter. Endor Eſt fons aquę male. qua erudiuntur & naſcuntur diabolo per baptiſmata peſtifera animarum in falſis doctrinis. Vnde & in Endor phitoniſſa habitat. quam conſulit

Saul (.1. ventriloqua Synagoga quam ſuus populus conſulit. Quia carnem loquitur & de ventre tantum, qui eſt vere Endor .1. fons generationis: omnes enim ex ventre flúximus & orti ſumus. tanquam ex fonte

Blatt 156ᵃ: Horeb. qui fuit occiſus in petra Horeb. Iudic. 8. Siccitas iſta ſpiritualis eſt eorum qui nolunt gratię irriguum, ſuperius & inferius. Sed manent in litera ſicca & arente in perditionem & malum eorum. in quo etiam occiduntur in ſpiritu, Vel occiduntur ibi vt amplius non viuant in ſiccitate Sed in irriguo.

Zeb (.1. Lupus.) Eſt malus princeps & paſtor: oues deuorans ſua peſtifera doctrina. Et eſt idem qui Horeb. Quia omnis talis vt hereticus & Iudęus Siccus eſt non habens gratie riguum, Et veram doctrinam qua paſcat oues. ideo ſequitur quod ſit Lupus & non paſtor. Deuorans & non paſcens De quibus ps. 13. Sepulchrum patens guttur eorum. Quare? Quia linguis ſuis doloſe agebant .1. male docebant. ideo oues deuorabant. patente gutture. & ſepeliebant mortuas & miſeras animas irreuocabiliter in verbis erroris ſũi .1. in gutture ſuo. Vnde ſequitur. Nonne cognoſcent omnes qui deuorant plebem meam ſicut Eſcam panis [*d. i. Ps. 13 = 14, 4.*] Ideo recte dicuntur Zeb & Lupi. Et ibidem etiam cur horeb dicantur patet Quia Contritio & infelicitas in vijs eorum. hęc eſt ſiccitas & ariditas animarum quę affligit eas ſiti ſeu potius occidit. Et Nota verba Singula

Sepulchrum: quia mortuos ſepeliunt non dormientes tantum abſcondunt

patens quia multos ſeducunt

Guttur. quia traijciunt & perſuadent eis. non tantum lacerant dentibus aut lingua lambunt. Sed in corpus ſuum incorporant infelices animas

Hic ergo Zeb occiditur in malum ſuum. Vel occidatur in bonum ſuum per ſpiritum Zebee. Sacrificiũm. In bono ſcilicet quando mactantur & ſanctificantur domino ſecundum illud Miche. 4. Et interficies domino rapinas eorum. In malum autem Quando ſacrificant demonijs & non deo. quod Iudęi faciunt & pereunt

Salmana. Vmbra commotionis. Vt fiat vmbra quietis.

occidenda eſt Vmbra pacis eſt fides. enygma futurorum. Vmbra autem motionis figura legis eſt que non habet ſtatum Sed mouenda erat in Euangelium Quod ſi noluerunt illam occidi nihilominus occiſa eſt: & ipſi multo peius, qui occiſam, viuere putant vt Iudęi Et omnes ſęculi homines. mortui ſunt quia Salmana. (.1. vmbram motionis) & carnis bona appetunt. & ſub carnis protectione & refrigerio pauſam: Sed non eſt fixa vmbra: mouebitur enim cito & deſtruetur vel volentibus vel nolentibus illis Etiam quia licet carnem refrigeret cuius eſt vmbra, tamen concutit & mouet conſcientiam intus & ſpiritum Econtra. Licet vmbra alarum Chriſti: concutiat extra corpus. tamen intus quietat ſpiritum quia fructus ſpiritus pax.

Sed quod hęc omnia bono affectu in bonum illorum precatus ſit. ſatis patet ex ſequentibus. quia optat vt cognoſcant dominum & querant nomen eius

Omnes principes eorum: qui dixerunt hereditate poſſideamus Sanctuarium dej Sic Iudęi dixerunt. hic eſt heres, venite occidamus & noſtra hereditas erit. Ipſi enim vts dictum eſt. velut alter pharao detinuerunt populum Chriſtj. & non ſunt paſſi illum in Chriſtum credere. & in Eccleſia [*so*] intrare, donec eos omnes perdidit & in mari demerſit, (.1. in poteſtatem mundi tradidit romanis) ita vt vſque hodie cadauera eorum in mari natare videamus. & manum magnam quam exercuit in illis dominus Exo 14.

Blatt 156^b: Deus meus pone illos vt rotam & ſicut ſtipulam ante faciem venti Rotam hoc loco quidam dicunt: candidum illum orbiculum ſeu lanuginem ſpherice figurę. eiusdem floris in agris ſatis noti. quod papum*). etiam nominant: quo puerj ſolent ludere. ſufflando. Quę ſignificatio mirum eſt. quam proprie. hic Iudęis & mundo conueniat. Et per repetitionem eiuſdem prope modi videtur ps hanc ſignificationem confirmare. Igitur Omnis caro fenum & omnis gloria eius flos feni (.1. pappus ſeu lanugo cardūi vel aliorum florum.) Quid enim

*) Tischreden Cap. 27 § 4 = Bindseil, Colloquia lat. II. 116. Carduus arvensis, Cirsium arvense. Erl. XVI. 261. XXXIX. 336.

eſt gloria mundi. niſi iſta ipſa iam dicta lanugo: habens quidem ſpeciem & apparentiam maiorem. quam virtutem & fortitudinem aut preciũm? qua difflata etiam puerili flato. immo quocunque vento remanet caluitium nudum Verum quia de Iudęis proprie loquitur. Qui ſicut pappus iſte. in vanitate literę. iactabantur inter homines mundi (.1. inter fenum.). Sed poſiti ſunt. & venit ventus ex Roma. & difflauit eos iu omnem terram

Sed & pueri Euangelici ludum ex illis ſibi fecerunt, Eodem modo de Stipula dicendum. Et credo. quod. cum rota in bonum ſonet. hic non pro rota capi Sed vt dictum eſt pro pappo Si autem omnino placet Rota poteſt dici. Quod vagi & inſtabiles facti ſunt vtpatet experientia. vnde & rota a voluendo dicitur in heb. vt ſcilicet volubiles exprimat & nuſquam figendos. Ita ſane & omnes qui carnem ſapiunt rotantur in diuerſa & in circuitu ambulant. atque omiſſo centro quod eſt Chriſtus dominus. in circunferentia literę & carnis voluuntur

Sicut ignis qui comburit ſyluam. & ſicut flamma comburens montes. Ita perſequeris ꝛc. Hoc omnibus in bonum, Vel ſaltem malis in malo. vt alij exemplo eorum correcti impleantur ignominia vt ſequitur. Quomodo ergo ignis comburit ſyluam. aut flamma montes? an aliter quam ligna vel paleas? forte Quia vult quod non ſicut aurum & argentum. quod ignis probat & non conſumit. ligna autem & ſyluas conſumit. Secundo. Quia ignis ſyluam & montes comburens, non facit hoc vtiliter. nec ex ordinatione hominum. Sicut ignis qui lignum & fenum comburit ad coquendum vel calefaciendum. Ita Iudęi ſunt accenſi igne Zeli: omnino damnoſo & ad nullius vtilitatem. Sed tantum ad eorum perditionem & conſumptionem Ita etiam infernus ardet. Sed ignis ſpiritus ſic non comburit. Sed peccata & malum ab anima. ipſam conſeruans & ſaluans

M

ps .83. [Hebr. LXXXIV.]

Blatt 157ª: ps iſte de Eccleſia Chriſti loquitur ad quam ſuſpirat populus vel potius propheta pro populo & humana natura. Veruntamen quia Qui in Eccleſia Chriſti eſt, iam per ſpem

eſt in celeſti gloria & ęterna domo. ideo mixtim ſecundum vtrunque poſſunt verba accipi. Quod autem de Eccleſia magis militante [*Am Rande rechts:* Et ſecundum Aug. totus ps. debet de eadem militia expo | li & non carptim] loquatur. patet Quia nominat tabernacula & atria: que proprio ſenſu adhuc huius temporis Eccleſiam ſignificant que eſt atriũm cęleſtis Ieruſalem. & tabernaculum: in quo per fidem abſcondimur & nondum omnia reuelata. [*Am Rande links:* licet & dominus dixerit vt recipiant vos in tabernacula ęterna] Item Quod ait domum & nidum & altaria. Et aſcenſiones in corde Et ibunt de virtute in virtutem. Et in atrijs tuis ꝛc. Quę omnia non niſi preſentis Eccleſię ſignificant morem. Nec etiam abiectus eſſe poteſt quis in cęlo. Neque tunc habitari in tabernaculis peccatorum Vnde eſt hic vnus illorum prophetarum de quibus dominus. Multi prophete voluerunt videre que vos videtis. quia Beati oculi que [*so*] vident ꝛc Et hic. Beati qui habitant ꝛc q. d faſtidio mihi iam ſunt tabernacula ſynagoge & literalia atria. o beati qui in tuis futuri ſunt.

primo igitur differentiam ponit inter tabernacula Chriſti & Iudęorum. hereticorum & malorum. Quia cum illa ſint dilecta & amabilia: iſta ſine dubio odibilia & deteſtabilia. Sunt autem tabernacũla Chriſti. Eccleſię eius per mundum. que tota vnum eſt tabernaculum: Tabernacula autem peccatorum. ſynagogę Iudęorum. Conuenticula hereticorum & concilia malorum. Non enim hic de tabernaculis corporalibus ex lapide & ligno factis loquitur: neque de domibus huiusmodi, que ſunt indifferentia bonis & malis. Sed potius de ſpiritualibus, que ſunt in illis Sunt autem dilecta primum deo & angelis & hominibus, Sic impia ſunt dilecta diabolo & malis. Qui & illa dilecta odiunt & perſequuntur. Cum tamen illi iſta odiant quidem Sed tamen miſerantur [*so*] & condoleant ſuper ipſis. Diligit autem tabernacula domini. qui gaudet & delectatur intereſſe populorum congregationi, & laudibus diuinis. gratias agens, quoniam dignus ſit. in tantis ſanctis eſſe. Sed heu nos ſtertimus & faſtidimus in medijs ſanctis ad que tantum ſuſpirat iſte & dilecta vocat

Concupiſcit & deficit anima mea in atria dominj. Quia

ſunt dilecta & amabilia in veritate. ideo qui veritate illuſtris eſt, non poteſt ea non concupiſcere Et quod dicit anima mea. oſtendit ſe de myſticis atrijs loqui: in que non corpore Sed mente & anima itur: Igitur Q̃ui vere concupiſcit. deficit & languet anima eius ad Eccleſias chriſti. Atria autem dicit. Quia Eccleſie huius temporis ſunt veſtibulum futurę domus in cęlis. Qui autem non concupiſcit, neſcit quid ſit deficere. ideo prius vehementer deſyderanda ſunt atria Et ſic demum deficiet & languebit amore anima. Neque enim deficeret niſi vehementiſſime concupiſceret neque concupiſceret vehementer, niſi vehementer amaret, nec vehementer amaret niſi vere & vehementer amabilia eſſent. que amat. (.Non enim Inſipiens amor hic eſt. qui amet non amanda.) Ideo dicit Quam dilecta q. d. vehementer amabilia tabernacula tua. ideo concupiſcit ꝛc I d e m a u t e m ſ u n t t a b e r - n a c u l a & a t r i a

Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum

Ignotus eſt mihi iſte affectus verborum iſtorum. ideo non mirum ſi parum digne illa exponam. fit autem ex tali defectu lan-gũido. exultatio cordis in deum tanquam autorem tabernaculorum amabilium, Quia ſi ſunt tam amabilia que fęcit. Quid erat ipſe qui fęcit? Igitur. ſurſum exultat affectu in deum qui fęcit: & non tantum manet concupiſcens tabernaculorum que fęcit. Sic enim Mos eſt ſanctorum ex operibus dej que valde bona vident. & mirantur & amant: ſurſum ſaltent in ipſum qui fęcit illa. affectu laudis & amoris. Magis enim eſt exultare quam amare. & concupiſcere. Non ſic faciunt amabilia mundi. non faciunt exultare cor diligentis ea. Sed potius deijci. & turbari & vehementer quaſſari [*Am Rande rechts:* Et quia hec tabernacula non ſunt niſi bona domini in terra viuentium. immo ipſe dominus eſt omnia bona Eccleſie ſuę. ideo iſte verſus exponit qu. myſtica intelligat tabernacula. quia diligere tabernacula Eſt ſimul exultare in deum. Non autem ſic qui Moſe tabernacula diligit. Quia ſpiritualia bona non poſſunt amari, niſi & de . .]

Blatt 157ᵇ: [*Oben am Rande quer herüber:* Eccleſia ſeu populus fidelis. Turtur eſt. vt in Canticis. Genę tuę ſicut turturis. Et vox turturis audita. Et ſic patet. quod de mili-

tante Ecclefia loquitur. Similiter ipfa eft paffer & auis, nidificans 2c]

Etenim paffer Inuenit fibi domum: Et Turtur nidum, vbi reponat pullos fuos. Altaria tua Domine Virtutum rex meus & deus meus [*Am Rande links:* Quia tűrtűr amiffo coniűge remanet gemens & folitaria vita. Ecclefia mortuo Chrifto: remanet lűgens & folitaria Et fic quelibet anima. Non querit alium preter diabolum] Credo. quod f. fanctus. hic infipientiam noftram arguat: Quafi dicat. O filij hominum ex brutis auibus difcite falutem veftram operari ficut Iob ait .5. Interroga volatilia celi & Dicent tibi. Igitur propheta concupifcit & deficit in atria domini. & exultat Quia videt Quod paffer Inűenit fibi domum & tűrtűr nidum. (.1. fideles anime iam habent tabernacula fua in quibus morentur. Ideo enim funt amabilia tabernacula dominj. quia aues ille domeftice domum & nidum in eis Inueniunt pafferi eft fuus nidus, domus eius. fimiliter & tűrtűrj. Vult ergo nos vt dixi .f.f. docere exemplo aűiűm quomodo nidum & domum conftruere debeamus in tabernaculis dominj. Infpice ergo eas aűes & difce ab eis fapientiam.

primum quidem domefticę funt. Nam in heb. fic habetur. Etenim Aűis Inuenit fibi domum & hirundo nidum Sed fiue hirundo turtur fiue paffer aűis, columbaue. conftat quod de domefticis illis auibus loquatur Quę in tabernaculis noftris nobifcum nidificant. Vt difcamus & nos fieri domeftici dej & ciues fanctorum in domibus & tabernaculis Chrifti.

Deinde quia paffer folitariűs in tecto . auis eft gemebunda ficut & turtur Quia in penitentię gemitibus femper effe oportet. Beati enim qui lugent. Et hoc eft quod. titulus dicit. pro torcularibus. Simul quidem laudare oportet deum & gemere peccata noftra. laudare quia falui facti fumus. Gemere quia peccauimus & in malis fumus huius vite & periculis. poffunt enim hec fimul fieri. vt deum laudemus & amemus & delectemur in eo. Et tamen nos vituperemus, odiamus & triftemur in nobis Vnde fecundum heb. hirundo habetur. que eft garrula & letabunda auis femper ftridens

Tercio Vide vnde domum fibi & nidum conferuant. Et nos

enim quilibet noſtrum habet domum ſuam & nidum ſuum, paſſer exfeno & paleis. [*Ausgestrichen:* Turtur Bir(?)] hirundo ex luto. Sic ex operibus hũmilitatis & exemplo Chriſti & ſanctorum, tibi memoriale & propoſitum conſtitues. in quo fixe quieſcas & proficias pullos generando. Quid enim ſunt fenum, quiſquilie & paleę illę. ex quibus auiculę iſtę nidum condunt Niſi reliquię & exempla Chriſti & apoſtolorum. in quibus erat aporia: peripſima, mundi oprophrium [*so*] hominum. & abiectio plebis. & replete oprobrio abundantium & deſpectione ſuperborum. Sed ſi prudens fueris. & Hęc vilia & Humilia & abiecta elegeris tibi in exemplum: poteris tibi nidum ex illis ſtruere. Deus enim eligit & eligere facit ea que nihil ſũnt, vt deſtruat ea que ſunt.

Igitur Non in plumis & purpura erit nidus tuus. quia qui mollibus veſtiuntur in domibus regum ſunt Sed in quiſquilijs, folijs, aridis ſarmentis. ramuſculis, lũto. & alijs rebus vilibus

Quia ſcilicet talia apparent hominibus. opera & exempla ſanctorum. Immo & verba ipſa eorum velut arida folia contemnunt. Sed non paſſer contemnit. (.1. gemebundus & contritus ſpiritus. Sed roſtro ſuo colligit. Sed Notandum Quod Opera Chriſti & ſanctorum. in humilitate, vilitate, paupertate, abiectione, afflictione facta Tunc demum ſunt Nidus vel domus paſſeris. quando efficiuntur exempla & aſſumuntur in

[*Unten den Rand quer herüber:* Vnde In figura. dominus nolũit ſibi altari [*so*] de lapidibus ſectis. & ſi culter aſcendiſſet ſuper ipſum polluebatur. Eſt quod nemo ſibi debet expolire, etiam ex ſcripturis. ſumptas regulas: ſecundum quam [*so*] viuat. Si enim Culter .1. lingua tua aſcenderit ſuper ipſum, illud diffiniendo ſecundum ſenſum tuum pollutum eſt, vt heretici, Iudęi, ſingulares, ſuperſtitioſi, in doctrinis hominum. Vnde dicit Altaria tua Domine. tua hoc eſt non noſtra]

Blatt 158[a]**:** [*Oben am Rande quer herüber und rechts herab:* Altaria poſſunt & Apoſtoli intelligi: quia ſicut ipſi ſunt fundamenta Eccleſie, ſuper que ceteri edificantur, Ita & altaria ſuper que offeruntur ceteri Sed Chriſtus omnium altare primum. Quia qualis ipſe eſt ad totam Eccleſiam: tales ſunt Vicarij eius ad partes. Vnde & eadem nomina participant ſcilicet capita, paſto-

res, doctores, principes, reges, Magiſtri que ſunt nomina Chriſti Item Sponſi, mediatores, ſacerdotes ꝛc. ergo (?)]

exempla. & diſponuntur ad imitationem, . Secundo. poteſt dici fides: ſecundum Aug: eſſe nidus quę de Chriſto ſumitur in forma humilitatis apparente. Et in tali nido pullos reponere oportet. Sic in Canticis. Columba mea in foraminibus petrę. Quia in vulneribus Chriſti. in verbis eius, in factis eius, & ſanctorum eius, meditarj: hoc eſt nidum ſibi ex illis conficere. Sicut b Bern. de faſciculo myrrhe diſſerit. Et Beatus qui iugiter meditatur in illis, & compungitur & penitentię opera facit. Talis enim eſt paſſer qui nidificat & prolificat, in cruce Chriſti. Unde ſequitur. Altaria tua domine.

Ex iſto verbo reijcitur ſententia Burg. & Stapulenſis.*) Quia non loquitur hic a ſimili. de literali nido aŭium ſuper Eccleſias vel domus. Nuſquam enim ipſa altaria pro nido habent: ſicut tamen hic dicit. Quod Inuenit ſibi nidum altaria dej. Non ait Iuxta vel ſuper altaria. Sed ipſa altaria. Sicut dixit tabernacula & atria. cum ſit vnum tantum. ita nunc altaria cum tamen ſit vnum altare dej tantum, ſub quo ſancti clamant. de quo ps. 50. Super altare tuum vitulos. Et ps. 42. Introibo ad altare dej

primum altare noſtrum. Eſt Chriſtus. ipſe ſacerdos & hoſtia & altare noſtrum ſuper quem nos impoſiti offerimur deo patri. & in ipſo omnia noſtra ſacrificia offerimus. Et ipſe in corpore ſuo nos obtulit deo mortificatos carne. viuificatos autem ſpiritu. Si autem in corpore ſuo. Ergo corpus eius eſt altare noſtrum. cum non poſſit offertorium fieri niſi ſŭper altarj Crŭx autem eius fuit altare eius. in quo ipſe fuit oblatus pro nobis, offerens nos in ſeipſo.

Alterum Eſt Crux Chriſti myſtica. In qua omnes oportet offerri. Quia qui non accipit crucem ſuam & ſequitur me non eſt me dignus, ſicut enim ipſe in cruce oblatus eſt: ita & nos ſimiliter in cruce offerri oportet. Et ita iam redit quod dictum eſt. Scilicet Nidum eſſe altaria Chriſti, & crucem & paſſiones

*) Niedner's Zeitschrift für die histor. Theologie. 1852. S. 3—86. 165—237. Herzog's Realencyklopädie IV. S. 310—313. Böcking, Epp. obsc. vir. Tom. 2. Pars 2. p. 367 f. 716. Rosenmüller l. l. V. 391. Vorwort S. XVIII.

Chrifti: quę funt ifta vilia & abiecta in mundo. humilitas, opropbrium, peripfima, aporia. ꝛc. [*Am Rande links:* que Apoft. 2 Cor. 6. prolixe numerat. In multa patientia, in ieiunijs vigilia ꝛc] Ex illis enim Nidus fit. & fuper & in illis offerimur Deo: ficut Chriftus in cruce. ita & nos in illis: que funt cruces noftre & paffiones noftre. & altaria noftra, fuper quibus exhibemus corpora noftra hoftiam viuentem. [*Am Rande rechts*: Si enim facerdos eft Chriftus ergo altaria. ergo mactat victim . . Altaria funt cru . . . verbum dej funt cult . . quibus mactat . . mirum eft in hiis Nidum & dom . . Inuenire. Sed In patientia veftra . . poffidebitis animas veftras [*Luc. 21, 19.*], gauder . & gloriari . . paffionibus . . in nido h . . . Sic ftulta fac . . eft fapientia mundi Vt in paffione fit quies . in pace fit turbatio Sed Hęc non Inuenit Nifi turtūr. Et qui querit (.1. gemendo] Et hinc iam ratio redditur tituli que tam in profundo abfcondita hic latuit. Scilicet pro torcularibus: Crux, torcular Nidus, altare, omnia idem funt, Nifi Quod nidus exprimit. electionem & voluntariam affumptionem crucis: Sicut & requiritur, Quia dicit Qui non accipit fcilicet electione & fponte, crucem fuam ꝛc Ecce Quis tantum myfterium quęfiuiffet. in ifto vfitatiffimo opere aūicūlarum? Quis iam dubitet. crucem Chrifti effe defcriptam & depictam digito dej in omnibus creaturis? Igitur Quod tota creatura te docet, cur fugis? Cur non accipis crucem. que vbique tibi oftenditur? & fugis vbi nulla fit crux . id eft vbi nihil eft. Efto itaque paffer & hirundo, tales enim eligunt vilia Nonne & Infra pafferis vox eft. Elegi abiectus effe in domo dei? Quia fcilicet crucem Chrifti amplectitur, Nidum ex luto & peripfimate fibi condit, nolens in purpura nidificare. Sed nec natura eft talium auicularum nidificare in plumis & auro: Ita nec fanctorum eft ingenium, in diuitijs & voluptatibus. quiefcere & niti. Et igitur, vide an non fit mirabile Hęc tabernacula effe dilecta, que tam vilia funt. tam vilia & abiecta eligunt & agunt in mundo Et Mirum Quod in Nido huiusmodi fit quies: Sed quia in tribulatione dilatafti mihi. Item Non palatia. Sed nidum Inuenit Quia Sanctj non poffunt fimul regalia mundi & fplendida poffidere & fimul in Scripturis morari Quoniam Beati pauperes Ipforum eft

enim regnum cęlorum. Sed In hac vita Scripturę ſunt Nidus & altaria ꝛc. In futuro autem Scientia Deſtrűetur Et ceſſabit nudus [*so*]

Blatt 158ᵇ: [*Oben am Rande quer herüber:* Si autem Altaria ſunt ibi Ergo & victime Sed Victime ſunt ſpirituales hoſtie ergo & altaria. que ſunt ipſa torcularia: in quibus premimur in hac vita vt eſt in titulo.] Dilecta ſunt Sed non mundo & hominibus. Sed paſſeribus & aűibus. Hinc quoque iam ratio redditur. Cur altaria plura dixerit. Quia multe ſunt cruces & paſſiones & ſanctorum afflictiones. Et titulus habet non pro torculari Sed pro torcularibus Et ſic patet iam 2ˣ altare noſtrum, primum ad literam Chriſti corpus. Secundum tropologicum omnes paſſiones ſanctorum. quę eſt myſtica crux Chriſti

T e r c i u m r e ſ t a t allegoricum (Nam de materiali altari quod eſt hiſtorice litera non loquor nunc pro litera. Sed de ſpirituali altari ſecundum propheticum ſenſum literali.) Eſt tota Eccleſia vel quilibet prelatus: qűi pro officio ſuo offert populum ſuum, Et ſic Inuenire nidum eſt. Inuenire rectorem ſub cuius tutela & regimine velut in nido quieſcit & in & peŗ illum offert tanquam in altari ſuo, omne ſuum votum. [*Am Rande links:* In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.] Eſt enim quilibet prelatus Vicarius Chriſti. & myſticum caput & myſticus Chriſtus. Eodem modo. & quilibet Sanctus patronus cuiusquam. per quem & per cuius interceſſionem vota ſua offert. Vel cuius Exemplum & vitam meditatur & imitatur. & ſe in illius conuerſationem tradit velut ſuper crucem & altare offerens ſeipſum. & pro nido eligens eius vitam ſicut & illum Chriſti elegiſſe videt vitam. Breuiter itaque concludendo.

A l t a r e. E ſt C h r i ſ t u s, q u i l i b e t ſ a n c t u s v e l p r e l a t u s, c u i u s e x e m p l u m a ſ ſ u m i t u r a d i m i t a t i o n e m c u i u s v e r b a m e d i t a n t u r a d r e g u l a m. H o c i p ſ u m e n i m e ſ t N i d u m ſ i b i I n u e n i r e i a m e t i a m p a r a t u m. t a n t u m v t i n t r e t. & ſ e ſ e i n i l l u m d i ſ p o n e t [*so*]. Q u o d ſ i c o n ſ t r u e r e v u l t e x e i u s v e r b i s & m o r i b ű s, ſ i b i a p t i o r e m. v t i q u e p o t e r i t v t- patet & ſatis dictum

Beati qui habitant in domo tua domine: in ſęcula ſęcu-

lorum lauda Bunt te Cum ex deo omnia ſuſcipiamus: nihil eſt quod ei reddere valeamus quam laudem, & ſoli ej laudem. Quia Laudare tantummodo deum non poteſt, niſi qui intelligit in ſe nihil eſſe laude dignum, Sed omne quod eſt laudis. dei & ex deo eſſe At quia deus inęternum eſt laudabilis. quia bonum infinitum, nec vnquam poteſt exhauriri ideo laudabunt in ſęcula ſęculorum. Sed hic differentia eſt textus. Quia Burg. dicit. haberi. Sic. Beati qui habitant in domo tua Sela adhuc vel vltra laudabunt te. Sela enim cum dictione ſequente ſcilicet. od. noſtra tranſlat. vertit: in ſęcula ſęculorum: Sed melius. od pro vltra vel adhuc ſicut & b. Hiero in heb tranſtulit. Nuſquam enim Sela tranſlatum eſt niſi hoc loco pro: in ſęcula: & od: pro ſęculorum: quod tamen contra ſignificationem & naturam vocabulorum eſt: Ideo rectius ſic verſus punctandus eſſet. Beati qui habitant in Domo tua domine Sela, adhuc vel vltra laudabunt te. tamen poteſt dici. ſecundum noſtram tranſl. Quia adhuc vel vltra importat ſine ſine: & ſemper aliquid ſuperſtes & reſiduum, ideo. pro. od. verſum eſt in ſęcula ſęculorum ſicut bene dicit Burg. Et non eſt dicendum vt lyra: quod Sela ſic ſit interpretatum. Sed quod ſit obmiſſum omnino. ſicut & in alijs locis psalmorum, in noſt. tranſlat.

Beatus Vir cuius eſt auxilium abs te: Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit, in valle lachrymarum: in loco quem poſuit, Obſcurus iſte verſus multis multa & varia cogitare dedit. Vnde eſt quidam tractatus ſuper iſto verſu Gerardi Zutphanienſis.*) Sed & heb. obſcurior eſt. qui dicit. Beatus Vir cuius in te eſt fortitudo Semite in corde eius: tranſeuntes in valle fletus: fontem ponent eam Et primum hebraicum, in facilem & planam ducamus intelligentiam poſtea de noſtra videbimus

Blatt 159ª: Senſus huius, meo Iudicio, eſt iſte: Quod quibus dominus Chriſtus eſt auxilium & virtus. quod ſit per fidem eius in illum ſicut. 1 Corin. 1. Nos predicamus Chriſtum ipſis ſanctis. virtutem & ſapientiam Dej. Sic enim in Chriſto per

*) Fabricii Bibl. Lat. mediae et infimae aetatis Tom. III p. 44.

fidem fortes & viri & beati ſunt. Ideo dicit Beatus vir. quia vir per fidem efficitur, vbi Iudęus paruulus remanet in litera & pedagogo Illis ergo. Semitę ſunt in corde, non in ore, non foris, non in conſpectu hominum. Quaſi diceret. Lex dej eius in corde ipſius: Et in lege dominj non manus Sed voluntas eius. Et in mandatis eius volet nimis. Et iterum In corde meo abſcondi eloquia tua Vult ergo dicere Quod qui in fide & ſpiritu eſt. ipſe ex corde & libertate & hilaritate deo ſeruit & vias eius ambulat. Quia in corde .1. in affectu ſunt, in voluntate, placent ſemitę ej. & amat illas quia ex amore & radice cordis illas ambulat. Econtra autem: qui ſub lege & litera ſunt quia ſpiritum & gratiam non habent, coacti & Inuiti faciunt & ex timore & non ex corde. quia mallent omittere facienda & facere [*Ausgestrichen:* facienda] omittenda: ſi in eorum ſtaret electione Ideo odium preceptorum eſt in corde eorum. ipſa autem precepta extra foris ſunt a corde proſcripta & tantum in corpore & conſpectu hominum ea faciunt: Sed ſpirituales in conſpectu dej quia in corde ſunt ſemite illis. & placent eis. Sed hoc non ex ſe habent. Sed ex auxilio dej. Quia Beatus vir. cuius eſt auxilium abste. ſeu cuius in te eſt fortitudo. ſequitur

Tranſeuntes in valle fletus vel lachrymarum: fontem ponent eam. deſcribit latius. quod dixerat. Dicens. Quod illam virtutem & fortitudinem & auxilium, quod eſt Chriſtus ſeu fides Chriſti. ponent fontem ſcilicet omnium virtutum reliquarum ſequentium, Siquidem fides que ex gratia dej donatur impijs qua & Iuſtificantur. Eſt ſubſtantia, fundamentum, fons, origo, principiũm, primogenitum, omnium ſpiritualium gratiarum, donorum, virtutum, meritorum, operum. fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere. De iſto fonte dominus Iohan. 4. Si quis biberit ex aqua quam ego dabo: fiet in eo fons aquę viuę ſalientis in vitam ęternam. fides enim prerequiritur ante omnia: qua habita cętera omnia ex illa ſcaturiunt: ſicut ex petra & ſilice aquę. Et hoc ps. 1. dicitur. quod ſit Iuxta decurſus aquarum lignum poſitum Beatus vir. Quia ſcilicet in lege domini voluntas eius Voluntas autem non eſt in lege, niſi per gratiam fidei: alioquin erit Noluntas & odium eius in lege Domini. Sed hanc volunta-

tem Chriſtus donat. ideo Beatus vir cuius eſt in te fortitudo & abs te auxilium ſcilicet gratię. Inde enim oritur voluntas. & quod ſemite ſint in corde hominis. tunc ſequentur decurſus aquarum ex fonte iſto. Sed qui ſunt ergo qui ponunt fontem illum? Etenim tranſeuntes inquit in valle fletus. hii ſunt Gallilei. peregrini, hoſpites mundi: & viatores: Quibus mundus non eſt habitatio Sed deſertũm, ęgyptus, captiuitas, iter, via, tranſitus, hoſpicium,. Impij enim ſunt non tranſeuntes Sed habitantes in mundo, vt infra. habitare in tabernaculis peccatorum: Sed tabernacula domini dilecta hic non habitant Sed tranſeunt Sed nec Vallis fletus. videtur impijs eſſe mundus. immo paradiſus, & habitatio delicata. quia ſapiunt terrena. Sed illis qũi cęleſtia ſapiunt: faſtidio ſunt omnia & vident hanc vitam eſſe vitam miſerie Ideo Beati qui lugent. Ve autem qui ridetis nunc Qui ergo ſic tranſeunt & ſemper ſunt in phaſe domini. & in valle fletus ſunt: ipſi ponunt

Blatt 159^{b}**:** [*Oben über den Rand quer herüber:* Tranſeuntes ponunt fontem: Sed manentes ponunt eam ciſternam veterem. Quia ij qui vitam mundi contemnunt: fidem exercent Et ſicut fontem ſcaturire faciunt fructu bonorum operum. Illi autem areſcere & ſquallere ſinunt]

ſibi virtutem Chriſti pro fonte omnis boni: poſuerunt autem hunc fontem. primo Apoſtoli in tota Eccleſia (.quę & vallis fletus Dici poteſt: quia in ipſa eſt torcular & crux & luctus pęnitentię.) Et quilibet in ſeipſo ponit eandem fidem virtutem Chriſti. Et ad quid ponatur fons iſte. & quomodo poſſint eum ponere. ſequitur.

Etenim (.ſcilicet vt hoc poſſint. tam eſſe viri & ſemitas in corde habere. & eſſe tranſeuntes. & fontem ponere fidem Chriſti.) **Benedictiones dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem Videbitur deus deorum in Zion** heb. Benedictione quoque amicietur doctor (.ſcilicet Chriſtus legiſlator.) Ibunt de fortitudine in fortitudinem, parebunt apud deum in Zion. Ex quo patet Quod licet hic virtus vſualiter. pro quacunque virtute capiatur. in qua proficitur, tamen ſecundum heb. de forti-

tudine fidei intelligenda eſt: in qua proficiunt ſecundum Apoſt Ro .1. ex fide in fidem. Cetera in gloſa textus ſatis patent

Iam noſtram tranſlat. ad manus ſūmamus. Si quo modo eam concordare queamus Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſūit, eiuſdem ſententie eſt quod Semite in corde eius Quia & ſemite dej ſunt veriſſimi gradūs & grandes aſcenſiones: quia ſchale in celeſtia regna: que niſi quis in corde diſponat vt ex hilaritate eas ſcandat, non ſolum erunt difficiles Sed & impoſſibiles. Sed quod diſponit in corde: auxilium gratię Chriſti efficit. Quod autem heb. habet. Tranſeuntes: noſtra non habet. Sed mira expreſſione idem habet in verbis iſtis duobus, aſcenſiones diſpoſūit: Quia qui aſcendit. hic certe non ſolum tranſit ex hoc mundo: Sed quo tranſit ſignificat ſcilicet ſurſum vbi Chriſtus eſt. Et phaſe dominj atque aſcenſionem ſimul agit: Et qui diſponit ſuas ſemitas & aſcenſiones ad deum, quomodo poteſt non tranſire mundum & eum pro exilio habere? Et quod diſponit ſignificat. Quod cum prudentia & conſilio vias dej graditur. ne incurrat demonium meridianum. Et vere qūi aſcendere volet: multum indiget vt diſponat & prudenter ordinet omnia que agat. Et mirum verbum: eſt illūd diſponit de quo alias latius Vallis autem lachrymarum vts dictum eſt. patet ſimiliter intelligendum eſſe [*Am Rande links:* . . . a tranſit. hęc diſponit: quia illa negligit . . . ritura . iſta curat manentia & ponenda inęternum, Vel diſponit (.1. fixe in celeſti regno thezaurizat vbi nec fur apropiat ꝛc.]

In loco qūem poſūit: quomodo hoc conſonat hūic: fontem ponent eam? Quare locum hic myſtice oportet accipi: Sic enim fides eſt Locus anime: Quia domus conſcientie noſtre ſicut & tota Eccleſia. ponitur ſupra firmam petram (.1. ſuper fidem Chriſti.) Hęc petra enim eſt firmiſſimus locus & ſpacioſus, de quo ps. 39. Et ſtatuit ſupra petram pedes meos Et alibi. [*Ps. 70 = 71. V. 3.*] Et ſtatuit in loco ſpacioſo pedes meos. Et ps. 30. [*Ps. 30 = 31. V. 9.*] Eſto mihi in domum refugij. & in locum munitum.

Sed Ecce noſtram tranſlationem quam proprie loquatur. Nullus enim poterit aſcenſiones in corde diſponere & ex libertate vias dej ire: niſi primum fixe ponat eas in loco fidej. immo niſi fidem prius firmiter ponat. [*Am Rande links:* Locūm, vt ps. 78.

locum eius deſolauerunt, expoſũi | . . locũs Eſt vnius . . usque propoſitum vt | . n tentatione Chriſti | . atet. Quomodo diabolus | . um de loco ad | . ocum tranſtulit Sic | . . . o vnum fixum eſt | propoſitum aſſumen | dum: quod non ſit | tranſitoria res,] Qui enim dubitat & heſitat in fide: que eſt ſubſtantia, quomodo aſcendet? Ideo dicit Quod aſcenſiones in loco diſponantur, quem tamen prius ſolide poſuerit. Sic enim Chriſtus in Euangelio. Crede, credite, confidite, credenti omnia poſſibilia ſunt ꝛc. Maxima enim vis eſt in fide ſtatuenda vnde ps in fine Beatus homo qui confidit in te. Sed hec [*so*] non eſt locum ponere immo pedes potius ponere in in [*so*] loco. Quare Locum ponere: Eſt eligere fixum, in quo homo fide & ſpe nitatur .1. in nullum temporale: quod poni non poteſt. Sed ſemper fluit. Sed in ęternum ſcilicet verbum Chriſti: quod manet inęternum quia poſitum eſt ꝛc

Blatt 160a: Quod autem in heb. habetur. Benedictione quoque amicietur Doctor. poteſt ad hoc ſonare. Quod ps. 44. de Chriſto dicitur. Diffuſa eſt gratia in labiis tuis. propterea benedixit te deus. Nam verba Chriſti ſpiritus & vita ſũnt. viuificantia per annexam gratiam & benedictionem. Ipſe enim eſt doctor Iuſtitię Iohelis .2. Et amictus vndique gratia & benedictione circundatus. Quia quos docet ſimul benedicit: ſimul plantat et incrementum dat deus.

Quia miſericordiam & veritatem diligit dominus. q. d ideo elegi abiectus eſſe in domo dej quam ꝛc. quia hoc eſt veritas & miſericordia: Sic enim miſerebor animę meę: quam miſericordiam deus diligit. & odit immiſericordiam impiorum in animas ſuas, Sic quoque ero verax ſi abiectus eſſe eligam: Sicut illi vani & mendaces filij hominum in aſcendendo vt alio ps dictum eſt. Et Hoc quoque diligit dominus. quia hęc eſt veritas. humiliari & agnoſcere ſeipſum. Et tunc gratiam dabit & gloriam. Quia humilibus dat ſuam gratiam. Et exaltat humiles & abiectos,. Si autem dabit. ergo ijs qui non habent Sed ſunt abiecti. Non autem ijs qui habent: qui quoque arrogant & ipſi ſibi conferre & dare gloriam conantur non expectantes dominum datorem gratię & glorię. Sed preueniunt eius manus rapiendo illam. quare & deus illis aufert gloriam & gratiam ſimul.

eo quod veritatem & miſericordiam non habeant in ſe: quam diligit & qua moueatur ad dandam gratiam. Sic ergo

Gratiam & gloriam dabit dominus: quia diligit miſericordiam & veritatem: iſtę eum prouocant ad dandum: Sicut vanitas & mendacium irritat eum ad negandum heb. Quia Sol & Scutum dominus deus. Et dicit Burg. hic nulla poni equiuoca vocabula vnde poſſit miſericordia & veritas intelligi. quod mirum forte poteſt videri Sol eſt ad illuminandum nos. Et ſic oritur in nobis miſericordia & veritas predicta. vt nobis miſereamur̃ & hũmiliemur in veritate noſtrę agnitionis. Vel certe Miſericordia dei eſt quod illuminamur & veritas, quia non vanitatis lucem dabit, quam odit, diligit autem veritatem.

Sed ſecundum precedentem Elegi abiectus eſſe ꝛc. Quia inquit. Sol & Scutum dominus deus. In domo dei bonum eſt abijci & humiliarj: quia tunc ſol & Scutum erit illis ibi dominus: dat enim humilibus ſuam gratiam & conſeruat. Hoc eſt quod eſt ſol & ſcutum. ſol illuſtrando radijs gratię ſue: Scutum. protegendo virtute ſua & conſeruando. gratiam qũam dedit, In tabernaculis autem Impietatis. Non ſol neque ſcutum eſt dominus. Sed tenebre & pauor. Nihil enim horribilius quam tenebre. Sed nunc dominus non tantum lux. Sed ſol. fons & indeficiens origo lucis Et protectio. contra pauorem & pericula tenebrarum.

paſſer Inuenit ſibi domum & Tũrtũr Nidum. Inuenit inquam. ſicut thezaurum in agro Quia Sacra Scrip. ſecundum ſpiritalem intelligentiam eſt Nidus. ibi enim Chriſtus latet. requirendus & Inueniendus Et eadem eſt Altare. Quia eſt crux in qua affigitur caro cum concupiſcentijs ſuis. ſicut Chriſtus in ſũa cruce. Carne enim crucifixa ſequitur requies & pax animę

Elegi abiectus eſſe Quia omnes oportet eſſe abiectos coram mundi [*so*]: qui in domo dej eſſe volunt Et cum Chriſto dicere. Ego ſum opropbrium hominum & abiectio plebis: Quia Infirma & ſtulta mundi elegit deus ꝛc In domo enim dei nullus eſt abiectus Sed omnes ſuſcepti in honorem dei Et honorabile nomen eorum coram illo. Sic heb. xi. Moſes magis elegit affligi cum populo dej. quam temporalis peccati habere iucunditatem

Dies vna in atrijs tuis Eſt dies gratię & tempus plenitudinis &

fidej: que eſt vna quia neſcit noctem. Iuſtitia enim eius manet in ſeculum ſeculi

ps. 84. [Hebr. LXXXV.]

Blatt 160[b]: Filij Chore ſpiritum propheticum fere ſemper ad incarnationem Chriſti habent magis quam ad paſſionem. Cuius myſteria clarius Dauid in ſuo ſpiritu pronunciat. Ita quilibet prophetarum ad vnam magis materiam quam ad aliam videtur ſpiritum habere Vnde raro filii Core de paſſione. Sed fere ſemper de incarnatione. & nuptijs Chriſti & Eccleſie loquuntur in gaudio: quod & psalmi eorum ſunt Iucūndi & hilaritate pleni. Dauid autem magis de paſſione & reſurrectione & ijs que in virili etate geſſit dominus. Aſaph autem potiſſimum de diſcretione malorum a conſortio piorum. de perditione Impiorum & deſtructione ſynagoge. vtpatet per psalmos eius. Et id forte nominum ratio poſtulat. Quia filii Chore plures ſunt: ſignificantes populum fidej. nouellum. qui de virgine natus ſicut Chriſtus, ſpiritualiter. ex aqua & ſpiritu ſancto. Hec .n. eſt myſtica incarnatio Chriſti: quod naſcitur in illis ſpiritualiter: immo ipſi ex eo naſcuntur Ideo de iſta duplici natiūitate ſcilicet Chriſti capitis. & corporis eius Eccleſie omnis eorum psalmus reſonat. At Dauid manu fortis: iam operantem virtutes & crucem ſuſtinentem indicat: ideo & de illis fere ſemper loquuntur psalmi eius, Aſaph tandem congregatio ſignificat diſcretum populum & congregatum: ex illis. qui relinquuntur & non congregantur.

Benedixiſti domine terram tuam, Quidam accipiunt hic terram vt infra vniuoce. pro b. virgine maxime quia dicit, tuam, quam infra noſtram dicit: & poteſt ſuſtineri iſta ſententia, tamen ſimul intelligi abſolute terram (.1. nos terrenos homines ad quos deſcendit & in quibus habitauit.) non repugnat. Et tertio ipſam terram Iſrael in qua apparūit dominus Chriſtus: Sicut enim templum et ciuitatem Ieruſalem glorificauit & benedixit ſuo aduentu: ita & totam terram: dicit enim. dabo in ſion ſalutem & in Ieruſalem gloriam meam. Licet verum ſit. Quod primo b. virginem benedixit & glorificauit. & per illam nos homines & ipſam terram. Vnde ipſe eſt benedictio & benedictus fructus. benedicte

terrę ſicut ei dixerunt Benedictus qui venit in nomine domini. Et ad b. virgi: Benedicta tu in mulieribus. Credo itaque non ita artari verbum ſſancti. ad vnam ex hijs tribus terris. Sed ſimul omnes tres notare. ſcilicet virginem genűs hűmanum: & ipſam terram ad literam. Quia & in facto ſimul omnes tres benedictę ſunt. primo tamen b. virgo. deinde genus humanum in illa & cum illa. & tercio ipſam terram corporalem. Nam ſicut per Euam maledictio & in ipſa & cum ipſa: totum genus hűmanum quod de terra eſt. & tandem etiam corporalem poſſedit: Ita per. b. virg: in ipſa & cum ipſa. maledictio ablata eſt & collata benedictio. vt illa filios & fructum mortis ita iſta filium & fructum vite & ſalutis daret: Illa ſpinas & tribulos: (.1. malos homines & peccatores.) Et ipſum genus humanum ſimiliter ſpinas & tribulos (.1. opera mala.) genűit. Illa autem liliűm conualliűm, roſam, vűam, amigdalum. Et per illam genűs hűmanum. ſimiliter vűas, ficűs ꝛc (.1. bona opera.) protulit. eodem modo & de infra poteſt accipi. vt inhabitet gloria in terra noſtra: Et terra noſtra dabit fructum ſuum,. Sed hoc potius myſticum eſt. quod terram pro humano generi [*so*] poſűimus. prout ſpinas & tribulos. quia hęc eſt qűarta acceptio. Vnde clarius ſic diſtinguemus. primo eſt b. virgo. 2° eſt populus Iſrael & homines inter quos Chriſtus & de quibus venit ſecundum lineam patriarcharum tercio eſt ipſa terra, in qua & illi & Chriſtus & b. virgo fuerunt. hucuſque litera. Quarto Eſt caro noſtra: quę parit ſpinas & tribulos: immo totum genus humanum. Quia homo caro

Blatt 161ᵃ: eſt & non ſpiritus: hoc enim genus humanum producit ſpinas & tribulos (.1. filios irę.) Et hęc eſt allegoria. Tropologia autem eſt caro vniuscuiuſque: que profert ſpinas & tribulos. (.1. opera mala.) Et ſic duę terrę myſticę: tres literales.

Nam vſus loquendi ſic habet Quod eodem nomine. locum & gentes in eo habitantes nominemus Sicut dicitur Terra athenienſis protulit platonem. Et Italia Scipiones. Et iterum [*Ausgestrichen:* homines gręci] athenienſes protulerunt ex ſe platonem & Itali Scipiones. Et iterum. parentes. in athenis. protulerunt platonem: & parentes in Italia Scipionem. Sic & hic. terra

Iſrael: protulit Chriſtum. Et genus Iſrael vel gentes Iudęorum produxerunt Chriſtum. Et b. virgo parens in terra illa & ex genere illo produxit Chriſtum. Secundum quem loquendi morem: patet quod proprie: terra pro iſto loco accipi debet: in quo homines & parentes ſunt. Sic enim intelligitur magis proprie: Iſta terra producit homines fortes, ſapientes. Quare & hic primo: terra Iſrael eſt accipienda: ſicut templum, ciűitas ꝛc in quibus Chriſtus fuit miſſus. licet non iſto obſtante: ſecundum rigorem verbi: primo b. virgo. Deinde genus hominum accipi debeat Sicut ſecundum rigorem verbi: ipſa primo templum, ciuitas, tabernaculum dej dicatur ac deinde etiam homines ipſi. Immo ſecundum rigorem. primo corpus Chriſtj. eſt terra, templum tabernaculum ciuitas dej: quam benedixit deus. & in illo & per illum atque cum illo nos omnes & omnia. ſicut Eccleſiaſtici. 24 dicit Qui creauit me requieuit in tabernaculo meo Sed nunc ſatis ſit: quod communi modo loquendi: terra hic ad literam accipiatur. que benedicta & glorificata eſt per Chriſti aduentum & natiuitatem: ſicut ſupra dictum eſt: quod dominus dixit Aggei .2. Et in loco iſto dabo gloriam: ita & benedictionem: quod ſine dubio. de literali domo & templo intelligitur primo. etiam ſi capax glorię & benedictionis non fuerit. licet & de b. virg. & hominibus ſimiliter intelligi poſſit ac debeat: Quia magna eſt gloria iſtius nouiſſimę plusquam primę. (.1. literalis templi pre priori. & b virginis pręˋ eua: & hominum tunc exiſtentium ſynagoga & populus Dej: pre populo antiquo & preterito.)

Auertiſti captiűitatem Iacob, Iam effectum benedictionis exprimit: Et ne quis iſtam benedictionem non ſpiritalem acciperet: exponit quod Spiritualis ſit benedictio. Nam licet vt diximus: Terra & templum. primo ſenſu ad literam ſint accipienda. quando dicit Et domum iſtam glorificabo. tamen gloria illa & benedictio non debet accipi. literalis Sed ſpiritualis: Nam per Chriſtum non fuit templum glorificatum literaliter Sed ſpiritualiter ita nec benedicta ab eo terra literaliter. Sed ſpiritualiter: quia ibi ipſe benedictus venit, fuit habitauit, operatus eſt, & benedictionem ſuam effudit inde in totum orbem: Igitur Auerti captiuitatem Iacob (.1. populi Iſrael primum, deinde & gentium ex

illis.) hoc eſt benedici Hęc benedictio quia captiuitatem auertit ſcilicet ſpiritualem: Et vt captiuitatem quoque non literaliter acciperes. ſequitur adhuc clarius

Remiſiſti iniquitatem plebis tuę: operűiſti omnia peccata eorum. Igitur remitti iniquitatem. hoc eſt auerti captiuitatem & hoc eſt benedici. Quare iam non ſinit carnales Iudęos intelligere captiuitatem auerti: eſſe reduci in terram de babylone: quia remitti iniquitatem ait. eſt auerti captiűitatem: non ait reduxiſti nos in terram. Remiſſio autem iſta, non loco definitur. Sed remitti poteſt iniquitas vbique: licet ibi primum inceperit Et inde in totum orbem digreſſa ſit. Quod ſi adhuc non ſpiritaliter ſapientes vellent

Blatt 161ᵇ: de peccatis. ſecundum legem intelligere. Et ita non de perfecta remiſſione. libertate, benedictione vltra proſequitur & nullum dubium relinquit. dicit.

Mitigaſti omnem iram tuam: auertiſti ab ira indignationis tuę. hoc ſane non poteſt niſi de remiſſione plena. perfecta & ſpirituali intelligi: que per ſacrificia & expiationes legales figurari quidem potűit, fieri autem non potuit. Nam ibidem non mitigauit omnem iram ſuam. Sed partem: ſcilicet Iram qua eos de terra expelleret. Nam terra illa promiſſa fuit eis: ſi ſeruarent legem etiam literaliter tantummodo ſine ſpiritu in timore ſerűili. Si autem non ſeruarent, iram incurrebant: qua digni fuerunt. expelli de terra. Veruntamen etiam ſi ſeruarent eam: per hoc quidem euadebant iram iſtam temporalem Dej. Sed remanebat nihilominus ira interna & ęterna: Quia Iuſtitia legis non placabat dominum. Sed tantummodo terrena merebatur. & terrena mala vitabat Sed Nunc dicit omnem iram tuam: non tantum illam legalem & temporalem: vt intelligeremus |iniquitatem & omnia peccata, que dixit: non ea eſſe: que ſecundum legem ſunt, ſicut carnales Iudęi volunt. Sed ea magis. quę ſpiritualia ſunt & per legem auferri non poterant. propter que remanſit ira dej in nobis: Et idem eſt quod ſequitur. Ira indignationis: Hęc eſt ira ſpiritualis, non ſimplex ira temporalis. Quare ſicut Sicut [*so*] tunc erant omnia in litera & figura ſcilicet. Iuſtitia. pax: meritum, premium Iniuſtitia, bella, punitio, culpa:

que omnia ſecundum legem temporaliter fiebant agebantur & per illa non euacuabantur ſpiritualia horum. Sed propter figuram futurorum ſuſtinuit illos deus, ita in figura ambulare. Ita & ira dej. & miſericordia dej: & gratia & fauor. tunc temporalis erat. Sed non erat hęc omnia ira eius Sed vix pars. ſicut & non omnis miſericordia Sed pars & figura ꝛc. Igitur omnem iam mitigari hoc eſt remitti iniquitatem. Et remitti iniquitatem. hoc eſt auerti captiuitatem Et auerti captiuitatem hoc eſt benedici terram. Quare de primo ad vltimum, optime ſeipſum expoſuit. Quod non loquatur niſi de ſpirituali benedictione terre: quę eſt omnem iram dej mitigari. & in vera & omni gratia nos coram illo eſſe.

Conuerte nos deus ſalutaris noſter: & auerte iram tuam a nobis Expoſito ſeipſo, quomodo velit intelligi ſcilicet in ſpiritu ſe loqui. Nunc orat que predixit futura Quare conſequens eſt vt & de ſpirituali nunc conuerſione & ira loquatur, Quę ideo eſt ſumme neceſſaria. Quia non poteſt humana virtute fieri: Sed tantum diuina: pro eo quod Deus in carne abſconditus eſt, ita vt eum omnis homo cognoſcere non poſſit: niſi ex ſpirituali gratia dej illuſtratus. Vnde b. petrus ita conuerſus dicens. tu es Chriſtus filius dej viui audiuit. Beatus es Simon bariona. Caro & ſanguis tibi non reuelauit Sed pater meus qui eſt in cęlis Et Iohan. 5. Erunt omnes Docibiles dei: Et Matt. xi. Reuelaſti ea paruulis. & abſcondiſti a ſapientibus & prudentibus ꝛc. [*Am Rande links:* Et iterum nemo venit ad me, niſi pater meus qui miſit me traxerit eum (*Joh. 6, 44.*)] Igitur ad deum conuerti nemo poteſt niſi prius ad Chriſtum conuerſus, ſicut dicit. Nemo venit ad patrem niſi per me. Quare propheta videns multos de ſuo populo immo omnes fere poſſe errare. ſchandaliſari & auerti a Chriſto, petit vt conuertantur. Quod fit per cognitionem Chriſti ſiue dej incarnati. Nam huic plurimi ſunt auerſi: qui noluerunt conuerti & cognoſcere illum propterea quod erat homo & abſconditus. Sic & modo.

Blatt 162a: multi ſcandaliſantur in veritate: quia auerſi ſenſu ſuo, non agnoſcunt eam. nec credunt eam eſſe veritatem. Q̃ui omnes indigent vt conuertantur a domino. Conuerſio autem

hec eſt mentis & volúntatis: Mens auerſa per ignorantiam & nimiam ſapientiam. Voluntas per affectum ſui ſenſus ſuę mentis. quod in Iudęis & hereticis ſuperbia facit. de quibus. b. virgo diſperſit ſuperbos mente cordis ſúi (.1. cognitione & intentione affectus ſuj proprii Mens enim, intentionem ſeu ſenſum, opinionem, ęſtimationem hic ſignificat. ſicut dicitur. Non fuit mentis meę Et hęc eſt mens mea. Cor autem voluntatem & affectum ſignificat. Igitur ſumme nunc Indigemus Conuerti, ne offendamus in veritate. quę nobis miris modis nos obúiat [*so*]. ita vt eam vbique aduertere non poſſimus. niſi deus propitius nobis ſit & conuertat faciem noſtram ad ipſam agnoſcendam. auertendo iram ſuam a nobis, ne dorſum ad eam vertamus. Et ſic auertamur ab ea. Nam hęc duo ſe inferunt. Si nos conuertimur ad veritatem: aúertitur ira dej a nobis. Si autem nos auertimur ab illa conuertitur ira dej ad nos. Ergo Conuertere ſi vis iram auertere. Sed vt dixi impoſſibile eſt ex nobis, niſi petamus a deo conuerti

Nunquid inęternum iraſceris nobis? aut extendes iram túam a ge: in ge:? q. d non vtique Ideo confido quod non fruſtra oro vt auertas iram tuam, ac ſi dicat, Scio quod non inęternum iraſceris nobis: ideo confidenter petij vt auertas: Quia nunquid tu inęternum iraſceris? abſit vt de te tale quid opiner: cuius proprium eſt miſereri. Et eſt tacite queſtioni Reſponſio. Vt ſi diceretur. Vt quid fruſtra oras? Vides quod nihil ſequitur Reſpondet. At ſi differt, non tamen aufert, non inęternum differet. Nolite diffidere, Nolite deficere expectando Quia non inęternum, Sed [*Am Rande rechts:* Vel quia affectuoſo omnis m. | ra videtur long. | Et timet ęter... | omnem dilationem... | non cito dat | ſperatum v. | ps. 6. Anima mea | turbata eſt valde | Sed tú domine vſquequo? | quaſi d. nunquid inę...... | Sic .n. & in ſ.. | rituali aduentu... | Quod cor contritum.. | xime tamen timet ęter... | iram: quia cępit ſa.... | & deſiderare g..... | & chriſtum & horr. | re peccatum]

Deus tu Conuerſus viuificabis nos. & plebs tua Lętabitur in te fere ſimilis verſus. In conuertendo dominus capt. Zion. facti ſumus ſicut conſolati ꝛc Ergo mortúi ſumus ante conuerſionem tuam: Et mors noſtra eſt auerſio tua. Sed conuerſio tua

fiet vita noſtra. Quomodo enim anima poteſt viuere (.de tali enim vita hic loquitur.) a qua deus auerſus eſt: qui eſt vita anime ſicut anima corporis: Sed Conuerſio iſta dej maxima & prima eſt: qua vnitus eſt noſtre naturę Secunda qua vnitur ſpiritualiter ſpiritũi noſtro per fidem & charitatem. Tercia per claram viſionem. Sic enim eſt nobiſcum vna caro. & nos cum illo vnus ſpiritus: Verum ſecunda & tercia. eſt potius conuerſio noſtra. qua ad eum conuertimur. prima autem eſt eius propria & ineffabilis qua ad nos conuerſus eſt: Sicut dicit Conuertimini ad me (.quod fit per ſpiritum.) & conuertar ad vos, quod fit per incarnationem. Vnde in Canticis Oſculetũr me oſculo oris ſũi Sic enim Conuerſus, omnes viuificauit: qui ei adherent. Quod autem dicit. Conuerſus, ſine dubio inſinuat quod fuerit prius auerſus: per iram ſuam & indignationem. qua mortui ſumus. Nunc autem per Charitatem & bonitatem conuerſus eſt qua rurſum viuimus. Vnde patet quod iſte verſus non poteſt ad literam exponi de corporali vita: Quia ſic omnes viũũnt. Et non viuificauit in aduentu ſuo primo ſecundum corpus ſanctos ſuos. Sed nondum eſt exhauſtus verſus. Si viuificat ergo prius mortificat Nam male viuentes occidit. vt occiſos viuificet. Sic quod ſequitur. Et plebs tua lętabitur in te: que prius letabatur in ſe & nondum erat plebs tua. Nunc autem triſtatur in ſe. vt lętetur in te. Quia omnes oportet lugere ſicut ſcriptum eſt

Blatt 162ᵇ: plangent ſe ſuper eum omnes tribus [*Matth. 24, 30.*]: Sicut enim Locus iſte qui eſt Eccleſia: appellatur. planctus ęgyptiorum [*5 Mos. 50, 11.*] vbi plangitur Iacob patriarcha noſtra [*so*] verus, Denique in valle lachrymarum ſumus. qui in Eccleſia ſumus

Oſtende nobis domine miſericordiam tuam. & ſalutare tuum da nobis. Qualis ſit iſta oſtenſio ſequens verſus exprimit: Quia loquitur de primo aduentu & prima oſtenſione Chriſti domini. Nunc enim oſtenditur nobis per fidem tunc autem per ſpeciem: Ideo hic per auditum. ibi per claram viſionem: fides enim ex auditu eſt: Et ita Chriſtum eſſe dominum ex auditu tantum habemus in fide. Sed tũnc idem habebimus per ſpeciem in re. Vnde dicit

Audiam qũid Loqũatur in me dominus deus: q. loq. pa.

in ple. ſuam [*Am Rande links:* iſte verſus loquitur | . . . deum in 3ª per | . . . a; more ſcrip. | . . iſte verſus eſt | . . . nus de prophetijs | . n quibus. Ro. 1. Apoſtolus | cit euangelium | . . . miſſum . vt verſu | ps ſequentis 86. dominus Narrabit] Igitur vocem domini auditurum ſe dicit. & loqũutione tantummodo percepturum. (.loquitur .n. in perſona populi fidelis.) Sed non ſpeciem eius viſũrum. Non enim ait. Videbo quid ſit dominus deus Sed audiam qũid loquatur. Hęc autem oſtenſio: eodem modo debet accipi. quo ſupra dixit. Conuerte nos. Quia Sicut per fidem conuertimur. ita & per fidem nobis oſtenditur. Vt eum cognoſcamus & amemus, in enymate pro preſenti vita. Sic enim b. petro & nobis omnibus oſtenſus eſt: qui ſciunt. ipſum eſſe dominum verum. & miſericordiam noſtram

Licet autem nos ipſum non audierimus ipſum [*so*] in perſona: tamen nihilominus audiũimus quid loquitur in nobis. Ipſe enim loquitur. per totum mundum pacem in plebem ſuam.
Vnde licet iſta verba ad ipſum prophetam applicentur. audientem: hęc verba psalmi: tamen mira ſunt & aptiora ſi ad omnem populum Chriſti applicentur. p r i m o vt d i x i

A u d i a m: quia auditui noſtro oſtenſa eſt miſericordia iſta & donatum ſalutare iſtud dei nondum autem viſũi. Nec vlli datur niſi auditu & fide ipſum percipere in hoc aduentu primo & pro hac vita. ideo dixi. hunc verſum exponere precedentem de oſtenſione S e c u n d o

Q u i d l o q u a t u r: quia verbum dei non niſi auditu percipitur: Natura enim verbi eſt audiri. Sed cum videbimus quid formet & (vt ita dixerim.) ſpeciabit & imaginabit, aliter erit. Natura enim ſpeciei & imaginis eſt videri & non audirj. Ergo loqũi ipſius domini: eſt verbum ſuum edere & manifeſtare Sed auditũi. Ita deus pater locutus eſt nobis (.1. filium verbum ſuum oſtendit nobis in auditu fidej: Et hoc eſt Euangelium. dej. quod promiſerat ante per prophetas: quorum hic vnus eſt. dicit. Audiam quid loquatur: Et Hoc loqui. hanc verbi oſtenſionem: hanc euangelii editionem: ęgit miniſterio Apoſtolorum & eorum ſucceſſorum: Quia in illis loqũũtus eſt toti mundo. Tercio

I n m e: In hoc tangitur differentia euangelii & legis: Quia

lex eſt verbum Moſi ad nos Euangelium autem verbum dej, in nos. Quia illud foris manet. de figuris loquitur & vmbris futurorum viſibilibus: iſtud autem intus accedit: & de internis, ſpiritualibus, & veris loquitur. Aliud enim eſt in nos aliud ad nos loqũi: In nos enim efficax eſt & capit nos. ad nos autem nequaquam. Ita verbum fidei penetrat vt gladius anceps. in interiora & ſpiritum erudit. & ſanctificat. Verbum autem legis tantum carnem erudit & ſanctificat. 4to

Dominus deus. Nolo in ſeruum habere Moſen: qui verbo ſuo verbum dej nunciat Sed non ipſum verbum adducunt: quod ſolus deus facit: qui ſolus eſt verbi ſui author & locutor licet vtatur miniſterio lingue humane. Non enim vos eſtis qui loquimini Sed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Et vts dictum eſt, Erunt omnes docibiles dej. Totus ergo ſenſus eſt. Quod in aduentu primo audituri ſimus ſpiritum & non literam: Spiritus enim eſt

[*Unten am Querrande:* q. d. Satis audiũi quid extra me locuti ſunt ſerui: Audiamus etiam quid loqũatur in me dominus. Loqui autem

Extra & in me dupliciter fit ſcilicet loqui de ijs que ſunt

{externa / interna} {lex / ſic / Euangelium} loquitur Vel loqui

{tantum intus verbo ſpirituali ſic ſolus deus loquitur
extra verbo externo ſic etiam loquitur euangelium}

Nun eine weggeschnittene Zeile.]

Blatt 163a: verbum dei. Sed litera eſt verbum ſerui & hominis. Et ſic fide percipimus ſalutare Domini. 5to:

Quoniam loquetur pacem. Eſt enim verbum dej, quod nos audimus, euangelium pacis ſicut Apoſtoli ipſum & Eſaias nominat. Eſaie. 40. Quam ſpecioſi pedes annunciantium pacem, predicantium bona. Et Apoſtolus ſtate calciati pedes in preparationem euangelij pacis [*Ephes. 6, 15*]. Sic ergo habetur. quomodo oſténdit dominus miſericordiam ſuam. ſecundum auditum per verbum ſcilicet euangelij 6to:

In plebem ſuam. ſicut ſupra in me: ergo in perſona plebis

vel vt pars plebis loquitur Quia in plebem ſuam loquetur. ergo ego audiam quid loquatur in me. Ergo tu es plebs in quam loquatur? Ita ſequitur. Veruntamen eſt. Quod Euangelium licet ſit verbum dei Et de natura ſua ſit. vt in hominem dicatur. tamen non in omnes dicitur. Quia non omnes capiunt Vnde nullo modo ipſum audiunt, in quos non dicitur. & tantum ad illos dicitur. Talibus enim verbum crucis ſchandalum & ſtultitia eſt. & non poteſt intelligere & audire ipſum carnalis homo. Ideo dicit in plebem ſűam. Qűia fruſtra dicitur & velut non diceretur Quando non in homines dicitur. cum iſta ſit natura eius vt in illos dicatur (.1. vt intus in ſpiritu aűdiatur. non in carne & litera ſuſcipiatur. quia ſic eſt ſcandalum. Et ita in iſto verbo oſtendit modum audiendi euangelium: & diſpoſitionem auditoris qualis eſſe debeat Quia intus eſſe in ſe debet: non foris, nec expectare. quod verbum dej de externis & viſibilibus loquatur vt & ſequens verſus oſtendit

Et ſuper ſanctos ſuos & in eos qui conuertuntur ad cor.

Qui ſancti ſui in ſpiritu ſunt. tales enim in abſcondito ſancti ſunt. Alii autem ſancti ſunt ſibi & hominibus. Et iſti Sancti hominum non poſſunt audire verbum: quia non poteſt in illos dici: non vitio verbi. Sed eorum qui intra dicendum recipere nequeunt: Non enim poteſt Hoc verbum niſi: in te dici. ideo nec audiri a te niſi in te ſis & extra te non ſis. Ibi enim eſſe oportet vbi verbum ſonat ſi velis audire. Sed in te ſonat igitur Et hoc ſatis indicat quod ſequitur. In eos qui conuertűntur ad cor: ſcilicet ab extra ad intra: in ſeipſos redeunt. & preuaricatores ad cor, reuertuntur. Hęc autem omnia Hoc volunt. Quia omnia que ſunt extra nos obliuiſci oportet viſibilia & temporalia: & ea tantum que intus ſunt & Inuiſibilia ſapere. Nuſquam autem ſunt Inuiſibilia niſi in nobis Quod ſic eſt intelligendum quo ad cognitionem & amorem (ſunt autem in proprio ſuo genere vbique. Nam ſicut exteriora & viſibilia ſunt in nobis. immo nos in ipſis: cum ſit ſpiritus noſter Inuiſibilis. merſus in viſibilia: Quando ad ſe redit ad Inuiſibilia. & ea que ſunt ſua propria. Et tunc videbit. bona & mala ſua: que ſunt Inuiſibilia. de his autem loquitur verbum dei. ergo patet quomodo in nobis loquitur. quoniam de bonis & malis Inuiſibilibus loquitur. que ſunt in nobis.

Que qui vult temporalia putare. non percipit verbum dej nec ea que dej ſunt Sed & Heb. tranſlat. apte conſonat: quę dicit. Et non conuertentur ad ſtultitiam. Stultitia enim in prouerbijs & Eccleſiaſt. eſt ſapere temporalia & tranſitoria & carnalia: amiſſis ſpiritualibus & ęternis: que ſapere eſt ſapientia. Vnde & vbique ſtulti & inſipientes dicuntur. Igitur conuerti ad cor: & non ad ſtultitiam idem eſt prorſus. Sicut vir ſapiens eſt qui edificat ſupra ſtabilem & manentem petram. Sed Stultus qui ſuper arenam vel aquam fluentem & cedentem

Blatt 163ᵇ: Verűntamen prope timentes eűm ſalűtare ipſius vt inhabi. glo. in terra noſtra docet qui ſint. quos dixit ad cor conuerſos. & ſanctos, & plebem domini, hii enim ſunt timorati & ſolliciti in timore filiali & reuerentia. Qui enim timent. ipſi poterunt eſſe. tales. quales ſupra deſcripſit. Quia initium ſapientie timor domini. Et non ſolum eſſe tales Sed & permanere: quia ſequitur. vt inhabitet gloria in terra noſtra. Timor enim fidelis eſt cuſtos. conſeruans ſalutare datum nobis. Quo ſine: cito amittetur. Sic enim Simeon fuit homo timoratus. ideo tűnc habitaűit Chriſtus in hominibus. Et vidimus gloriam eius ꝛc Hic iterum terra vts accipiatur. primo pro literali terra 2° ꝛc.

Miſericordia & Veritas obuiauerunt ſibi: Iuſt & pax. oſc. ſunt. proſeqűitűr vltra prophetando. Et quaſi de eodem ſemper loquens. Et vt meo ſenſu dicam. Quia Quia [*so*] ſupra cum dixerat: Oſtende nobis domine ꝛc Et Audiam quid ꝛc edocuit de oſtenſione & reuelatione Chriſti: per verbum ſuum. in perſona ſua & Apoſtolis pronunciatum. Nunc autem proſequitur. in quo loco perſonaliter apparere velit. Scilicet prope timentes deum. vt inhabitet gloria in terra noſtra. Hic plane deſcribit Conuerſationem corporalem Chriſti ſalutaris dej. Ipſe enim eſt Gloria veriſſima, dej & noſtra. & abſolute gloria & ſolus gloria. Et Hęc habitauit in terra noſtra. ſcilicet Iſrael. vts dictum eſt. Iohan. 1. Et habitauit in nobis. Vnde iſta particula Veruntamen ſic aliam inchoat ſententiam. vt monſtret. verſus omnes precedentes a 4to vſque huc. continuam fűiſſe orationem. pro aduentu Chriſti: Nunc autem poſt orationem. prophetat. que

orauerat vſque in finem psalmi Igitur tres partes ps habet. primo gratias agit de beneficio incarnationis futurę. Secundo orat ipſam venire. Tertio predicit eam futuram. primum. per. 1 2 3 verſus. Secundum. per. 4. 5. 6. 7. 8. 9. tercium per reliquos quinque. Et non ſit moleſtum breuiter ſecundum recapitulare. Conuerte nos ꝛc Nunquid inęternum ꝛc. que eſt vehementiſſima oratio: Impatientiam expectantis exprimens, q. d. quam diu erit? vſquequo differs? Nunquid inęternum ceſſabis auertere iram tuam a nobis & nos couertere? [*so*] Deus tu conuerſus. ꝛc. 1. Viuifica nos. o letetur vtinam plebs tua in te. Memento: quoniam tu ſolus viuificabis, alias enim viuificari non poſſumus: Et hic neceſſitatem exprimit. & fructum: quia tu viuificabis & nullus alius. Et in te letabitur. non in alio. Oſtende ergo nobis domine ꝛc. Audiam quid. ꝛc O vtinam cito veniat vt audiam dominum loquentem. ſat ſeruos audiūi. Quia Scio quod pacem loquetur. ideo audire deſydero. Ecce quam deuotiſſima oratio.

Tunc ſequitur prophetia. Veruntamen prope timentes eum. diſce & tu modum orandi: & docendi. Quia ante orationem gratias age. Et ante doctrinam ora: tunc rite procedis: vt iſte ps fecit.

Sic ergo dicit. Veruntamen prope timentes eum: hec eſt dictio. quiętatiua & conſolatoria ſui veruntamen, q. d. Eia licet differat & ego affligar: tamen Ecce Sciatis vos omnes: quomodo veniet & qui eius ſuſceptores ſint. ſcilicet Timentes eum. Licet enim ad omnes veniet. tamen non erit, niſi prope timentes eum: ſicut & Malach. Et ps 24. circa textum adducti dicunt Beatus ergo vir qui timet dominum. Initium ſapientie timor domini: Sapientia autem eſt Chriſtus idem & ſalutare. Ergo Inicium eius & aduentus vbi eſt timor dominj. Si enim Spiritualis eius aduentus eſt in timoratis mentibus. Sine dubio & corporalis erit prope timentes eum. Sed quod ſic timentes deum extollit ſignificat paucitatem fore timentium eum in aduentu ſuo: quod & ſic certe fuit

Blatt 164ª: Miſericordia & Veritas ꝛc. Hic notandum Quod Veritas: .1. quandoque diſtinguitur contra falſum & mendacium .2. Quandoque contra vmbram & figuram. Iohan. 6.

Non Mofes dedit vobis panem de cęlo. Sed pater meus dat vobis de cęlo panem verum. Nunquid falfus erat ille panis? Non fed. figuralis & vmbratilis. Sic Ego fum vitis vera: fcilicet contra vmbram vitis naturalis. vel etiam falfe vitis & mendacis. Quandoque contra vanitatem: Sic omnia funt vanitas apud hominem: qũi bona vana querit & mala vana fugit. timet vbi non eft timor. Et amat vbi non eft amor Omnibus iftis modis Chriftus eft veritas. Quia ipfe eft impletio omnium figurarum Et vera & folida falus & bonum fidele, non mendax neque vanum. Quarto veritas: quod magis puto ad propofitum dicitur fidelis promiffi exhibitio. contra fubtractionem & promiffi negligentiam. Sic Chriftus eft veritas. Quia promiffionem patris de fe factam exhibuit. vt iam deus fit verax in promiffis fuis, dato falutari quod promifit Et fic Lyra bene exponit dicens Mifericordia & veritas obuiauerunt fibi .1. fimul conuenerunt in vnam perfonam. Quia ex dej mifericordia verbum affumpfit carnem ad complendam veritatem promiffionis factę patribus vet. teft. de incarnatione filii dei, Quia quod nobis filium promifit. fuit mera mifericordia dej. Et fic ipfe veniens eft mifericordia: .1. effectus mifericordię dej: quam promifit. Quod autem eum mifit: fuit veritas & fidelitas dej. Et ita ipfe eft veritas (.1. effectus veritatis dej exhibentis promiffum. Igitur Quod deus pater promifit fuit mifericordia: & quod mifit: fuit veritas: Et ita mirabiliter mixte funt & conuenerunt: Quia enim deus verax eft in promiffis, mifericordia fua eft non noftrum meritum. Quod autem miferetũr. veritas eius eft. Et ita dũm miferetur. fit verax .1. feruat fidem & promiffum, & dum feruat fidem vel verax permanet, miferetur. Et vtrunque in Chrifto. Si enim non gratis dediffet Sed ex merito. tũnc Iuftitia & veritas obũiaffent fibi Et non fuiffet mifericordia nec gratia Sed debitum: Nunc autem & gratis dedit: vt fit mifericordia & gratia. & nihilominus verax. quia fe debitorem promittendo fęcerat. & non accipiendo. Quid autem eft quod promittendo fe fęcit debitorem nifi mera gratia & mifericordia? Sic Sic [*so*] mifericordia & veritas obuiauerunt fibi. fcilicet in facto & opere vno exhibitę. Si autem

obűiauerunt, ergo ex diuerſis velut partibus conűenerunt in vnum? Vnde ergo venit miſericordia? & vnde veritas? An miſericordia e terra & veritas e cęlo? Non ſic loca diſtingűi oportet. Sed affectus & bonitatis dej immo effectus. Quia enim diűina bonitas alio affectu eſt miſericors, alio verax. Miſericors propter nos. Verax autem propter ſe. Et ſic quodammodo ſibi ex diuerſis obuiauerunt. dúm noſtri memor voluit miſereri: & ſui rationem habens. voluit eſſe verax. Vel ſi quid melius aliquid. alius quiſpiam poterit reperire. Nunc quomodo Iuſtitia & pax oſculatę ſunt? Sicut enim Chriſtus eſt nobis miſericordia & veritas Dej: Ita & Iuſtitia & pax nobis eſt a deo. Quod lyra ſic Quia Chriſtus Iuſtitiam pro nobis fecit & ita pacem dedit nobis. pacificans que ſunt in cęlis & quę in terris. Quia per ſuam paſſionem ſatisfecit pro nobis ſecundum Iuſtitie viam ꝛc Bona gloſa. Nam ſicut Deus iratus propter noſtram iniuſtitiam: pacem non habuit nobiſcum. Sed conuerſus miſit hanc Iuſtitiam pro nobis, qua ſimul & pacem miſit. Sed quia iſta verba in iſto verſu. mire ponuntur. & fecunda ſunt. ideo placeat latius in illis exercere meditationem Et primo Cur non dicat

Iuſtitia & veritas
Miſericordia & Iuſtitia } Vel aliam combinationem illorum facit

Blatt 164[b]**:** poſſunt enim ſexies combinari vt

{ Miſericordia veritas
Miſericordia Iuſtitia
Miſericordia pax } { Iuſtitia pax
Veritas pax
Veritas Iuſtitia } imo ſi ordinem

tranſponas duodecies Inuenies. ſcilicet ſexies. preter illa Sex. vt.

{ Veritas miſericordia
Iuſtitia miſericordia
Iuſtitia veritas } { pax miſericordia
pax Iuſtitia
pax veritas } Et ita

habes nűmerum ſenarium qui eſt perfectionis Vel duodenarium Apoſtolorum ſacratiſſimum

Sed ſupra noſtras vires hęc ſűnt. Vnum tantummodo nitemur oſtendere, notabile. Cur potiſſimum dixerit miſericordia & veritas: Iuſtitia & pax. Vnde Notandum Quod deus promiſit

bona & minatus eſt mala ſecundum primum eſt miſericors ſecundum aliud autem iratus & ſeuerus. Vtrunque autem cũm impleuerit veritas eſt. Quia verax eſt quando infert penam & malum quod minabatur: Et verax eſt quando confert bonum quod promiſit. Sed cum in Chriſto non niſi promiſerit bona ſimiliter autem & exhibuerit Ideo recte dicitur & componitur miſericordia cum veritate: quia verax & fidelis factus eſt in bonitate & bono dando: Veruntamen hijs. qui Chriſtum non receperint. non obuiabunt ſibi apud eos miſericordia & veritas. Sed potius ira ſeu ſeueritas & veritas quia reddet eis iram ſicut minatus eſt. Et hinc venit quod communiter doctores. Veritatem pro ſeueritate exponunt ſuper illud ps. 24. Vniũerſę vię domini miſericordia & veritas Et ps 25. Quoniam miſericordia tua ante oculos meos eſt: & complacũi in veritate tua Et ps. 115. atque 136. Super miſericordia tua & veritate tua: Sed meo ſenſu videtur mihi, quando miſericordia componitur cum veritate velut determinatur. quod de veritate promiſſorum in bonitate & non de veritate minarum in ſeũeritate loquatur. licet illorum ſenſus ſanus ſit. & vere ibi etiam ſuſcipiendus. Ex quo tamen ſenſu vltra ſequitur allegoria, tropolog. anagogia. Quia deus minatus eſt malũm. incredulis Iudeis, Et [*Am Rande rechts:* Alleg] hoc iam factum eſt veritas: quia impleũit & in omnibus qui eos imitantur hereticis & alijs. promiſit autem credentibus & timentibus bona, Et Hoc ſimiliter iam in Chriſto factum eſt. Et ſicut in illis ira dej [*Darüber:* Vindicta] & veritas ſibi obuiauerunt: ita in iſtis miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi. Et hęc eſt allegoria ſeu potius litera. Illa autem ira que in eis impleta eſt: videtur eſſe Error. mendaciũm, peccatum, hereſis, traditio in ſenſum reprobum & omne malum, ſicut minatus fuerat. Miſericordia autem illa eſt Gratia fides veritas, lux virtus ꝛc. ſicut promiſerat

Ita tropolog. [*Am Rande rechts:* Tropol.] promiſit ſalutem ſpiritus & minatus eſt Iudicium & damnationem carnis. Ergo quando flagellat & caſtigat. veritas eſt. quia ſic minatus eſt & implet. Vnde omnes paſſiones ſanctorum ſunt veritas. quia ſic minatus eſt Edom & carni. Quando autem conſolatur & ſpiritũi bona dat. iterum veritas eſt. quia ſic promiſerat & nũnc

Implet. Vnde omnes conſolationes & glorificationes ſanctorum ſunt veritas. quia ſic promiſit Iudę & Ieruſalem.

Sic Anagogice. [*Am Rande rechts:* Anago] Quando damnabit in infernum malos erit veritas: quia ſic promittit nunc ſemper & promiſit. tunc enim realiter primum ſibi obűiabűnt. Ira & veritas. Et quando bonos ſaluabit in celeſti gloria. Hic erit ſimiliter miſericordia & veritas: quia ſic promiſit bona eiuſmodi. Et ita patet. quomodo Veritas Reſpondet duobus ſcilicet ‹ire / miſericordie› exhibite olim promiſſe Et inſuper patet Quod Hic tantum in bono loquitur quando dicit miſericordia & veritas. Denique patet Quod veritas hic generaliter capitur pro omni gratia & ira dej quecunque ſit. Et diſtinguitur a veritate qua nos veraces facit aut ſumus. Sed ſolius dej eſt hec veritas.

Blatt 165ª: Corol. Quando deus ſuos ſanctos flagellat. ſimul ibi ſibi obuiant ‹ira / miſericordia› & veritas. Vnde ps. 118. In veritate tua humiliaſti me. quia ſimul dat bonum anime & malum carni. quorum vtrunque olim promiſit & minatus eſt Et ſic implens verax eſt.

Eodem modo Dicendum de illo. Iuſtitia & pax oſcűlate ſunt. Quia Iuſtus eſt eſt [*so*] quando reddit bonum vel malum promeritum: Sed quando reddit bonum tunc eſt Iuſtitia & pax. Quando autem malűm: tunc eſt Iuſtitia & turbatio. Sed ſic non puto hic accipi [*Am Rande rechts:* quia Chri | uentus non . . . | promerit . . . | vt nobis | deretur Sed . . | ra gratia . . . | poſtea in con . . . | habita pri (?) . . . | gratia. Ver . . | ſit Iuſt & pax . . . | late ſint | deus redit . . | na meri . . . | ex prima g | & auget | cem. Et . . . | hoc verſus . . . | Quod primo . . . | & verita . . . | per quas Iuſti mur. grat . . | inde Iuſ | & pax o | quia Iuſti ſ | & reddit bona pro m | Iuſtitię q . . . | dedit gr. . . . | Et reddit . . . | bationem que . . | Iuſtitiam . . . | quia miſericordiam . . . | ritatem . . . | receperunt | Sicut dicit . . . | Quod homines . . | lunt pa . . . | non Iuſti |] immo omnia predicta licet vera ſint: tamen puto

quod pro principali ſenſu verſus huius non ſint. Ideo alias acceptiones videamus. [*Am Rande links:* .1.] Chriſtus Itaque Miſericordia & veritas eſt contra miſericordiam & vanitatem: quam dat caro. Quia homo vane miſeretur tantum carni ſicut Molles parentes parcunt filijs ſũis. Et delicati parcunt corpori ſuo miſerentes eius teneritati Sed in vanitate & non in veritate. Sed Chriſtus eſt miſericordia vera: quia per ipſum deus miſeretur animabus: etiam ſeuiendo in carnem & omnes carnales. [*Am Rande links:* .2.] Item Eſt miſericordia vera. contra mendacium & falſam miſericordiam: qua Iudęi & heretici ſuis animabus miſerentur, etiam corpori non miſerti. Quia multa faciunt & magna pro ſalute anime. Sed mendacium & falſum eſt Quia ex ſuo ſenſu ſibi met miſericordiam fingunt talem. Chriſtus autem eſt miſericordia & veritas quia vere bona dat anime [*Am Rande links:* .3.] Item eſt contra naturalem miſericordiam. que quidem non eſt reproba Sed non ſufficit immo eſt figura miſericordie huius ſpiritualis. Tales ſunt omnes miſericordie opera externis [*so*]. Qua homo homini vel pecori miſeretur. Sicut enim homo hominj miſeretur Ita deus pater exhibuit animabus noſtris miſericordiam ſuam veram. vltra illam vmbram & figuram: qua & ipſe nihilominus miſeretur Sic nunc Iuſtitia noſtra Chriſtus eſt & pax noſtra. quam deus nobis dedit. Et per illam nos Iuſtificauit & ita pacem habemus. Ante ipſum enim non fuit pax: quia nec Iuſtitia. nobis. Sed Impietas & ideo turbatio Quia non eſt pax impiis. Nam quantamcunque Iuſtitiam habuerimus ex lege: pax non oſculabatur eam, ſaltem pax dei Nam & coram hominibus pax. non eſt niſi ijs qui Iuſte viuunt. Quia lex ciuitatis punit iniuſtos. Et tamen hęc eſt vix figura Iuſtitię & pacis: que eſt in ciuitate dej que eſt vera Iuſtitia & vera pax. quia venit ex miſericordia & veritate precedente (.1. ex vera coram deo gratia & miſericordia. Vnde & ſequitur

Veritas de terra orta eſt, & Iuſtitia de cęlo proſpexit. Iuſtitia & pax oſculatę ſunt. quia idem Chriſtus eſt vtrunque. Et hoc Iuſtitia legis non potuit neque pax mundi Sicut enim de miſericordia & veritate dictum eſt. Quod miſericordia quedam in mundo eſt Sed non vera extra chriſtum: ideo nuſquam

ſibi obuiare potuerunt niſi in Chriſto. Ita Hic. Eſt pax in mundo. peſſima quidem. Sed non habet Iuſtitiam: Eſt Iuſtitia in lege Sed non habet pacem. Ideo venit Chriſtus in quo oſculantur: Item. Erat veritas, in mundo ſcilicet vindicta & ira dei. Sed non erat miſericordia: Erat rurſus miſericordia mala Sed non erat ibi veritas. Ideo iſtam combinationem non niſi in Chriſto oportuit fieri Induit ergo veritatem (.1. mala noſtra.) & ſic fecit [*Ausgestrichen:* veritatem (.1. bona.) in miſericordia] eam miſericordiam. Quia nunc eſt miſericordia: flagellari in Chriſto: Et eoipſo miſericordiam noſtram vanam vertit in veritatem (.1. in iram.) quia Ira eſt deliciari in carne & mundo. Iuſtitia itaque nulla pacem habet niſi que deſurſum eſt in Chriſto. Ideo hic dicit Et Iuſtitia de celo proſpexit. Et Hic queritur cum ſit idem Chriſtus. Veritas & Iuſtitia

Blatt 165ᵇ: Cur non dicit. Iŭſtitia de terra orta eſt? Vel veritas de cęlo proſpexit? cum & ſic vtrŭnque verŭm ſit. Credo quod ad confuſionem noſtram. Qui ex noſtra Iuſtitia confiſi fuimus ſaluari, vt oſtendat quoniam Iuſtitia noſtra deſurſum eſt. & non in terra. Hipocrite enim vel opere dicunt. Iuſtitia de terra ad celum ſuſpicit. Quia putant ſuam Iuſtitiam ſurſum tendere. & dignam. quam deus agnoſcat. Et ita potius petunt veritatem de cęlo oriri: (.1. impleri promiſſum. q. d. Ecce fecimus bona que voluiſti: Iuſti ſumus: iam ad te noſtra Iuſtitia ſuſpicit: petens premium. Non reſtat niſi vt veritatem facias. & oriri veritatem de cęlo ſinas vt accipiamus promiſſa tua. Et ſic tu verax ſis nobis. quia tibi Iuſti ſumus. Ecce ſic omnia peruertuntur. Et veritatem dej non ex pura gratia promittentis eſtimant, per quam Iuſtificentur Sed ex merito ſue Iuſtitię precedente. eam requirunt. Sed nunc ſic eſt Quod prius eſt deum veracem eſſe in promiſſis. Et ex illa exhibita nos demum Iuſtos fieri. prius mittat miſericordiam & veritatem: Et ſic Iuſtificabimur. Non autem eum preueniemus Iuſtificati. atque eius veritatem meritis expoſtulemus, Sed ex eius veritate. Iuſtitiam conſequamur. Igitur Quia Veritas de terra orta eſt. Hinc habemus. quod Iuſtitia dę cęlo proſpicit ſuper nos. Quia quod Chriſtus venit & natus eſt. promiſſio ſola fŭit. & non meritum: Et per hoc ipſum iam Iuſtifi-

camur, ſcilicet per aduentum eius. Et non ſic quod prius Iuſti fuerimus & meriti: & per hoc deus verax ſit quia miſerit eum. Alioquin veritas de cęlo orietur. & Iuſtitia de terra ſuſpiciet. quod eſt peruerſiſſimum Sed quur dicit. Orta eſt. & ibi proſpexit. Credo. quia aduentus Chriſti omnibus communis eſt. Sed non ſuſceptio eius in omnibus eſt. Ad omnes venit Sed non ab omnibus ſuſcipitur vt Iohan. 1. In propria venit & ſui eum non receperunt. Ideo dicit, quo ad veritatem de terra ortus eſt. Quia omnibus promiſſus, omnibus exhibitus. Sed non omnes inde Iuſtificati. Ideo Iuſtitia proſpicit de cęlo. Quod de cęlo ait: non ex nobis eſſe ſignificat Iuſtitiam Chriſti. Quod autem proſpicit ſignificat eam in cęlo manere & nos reſpicere. vt efficiamur cęleſtes. Ideo enim venit Chriſtus in terram. vt nos exaltaret in cęlum. venit ad nos vbi ſumus. vt duceret ad ſe vbi eſt ipſe. Sed quod ad nos venit: promiſſio fęcit. ideo de terra oritur veritas. Quia promiſſum fuit vt ad nos veniret. Et ſic expleta eſt veritas Sed quod nos ad eum venimus, Iuſtitia facit eius: que eſt in cęlo. Et ſic per veritatem ipſe ad nos. per Iuſtitiam ipſi ad eum Et inde mira mixtura. Qui ergo noluerunt eſſe in cęlo: non ſunt Iuſtificati. Quia non Iuſtitia de terra orta eſt. Sed manet in cęlo & proſpicit de cęlo. eligens & electis tantum ſeſe tribuens. [*Am Rande links:* . . proſpicit vt | . . . ſi ſit qui | . . . ſuſcipiat | . . . rat. Veritas | . . . eſt exhibita in | . . . ris. Sed non | ficantur per | . . . niſi qui ſuſce | t & queſierint | . . . Ideo de cę | ſpicit Iuſtitia | . . quis veritatem ſu | iat oblatam vt | . . . & ipſa Iuſti | . . . ſuſcipiat eum | . . . ſuſcipit ve | em Sic enim | . . . itas venit | . . nos vt Iuſti | nos ad | . itam veniamus]

Etenim D. Dabit benig: & terra noſtra dab. fru: ſuum putas ne pene fuerit oblitus dicere. Etenim dominus dabit mercedem Et ſic terra ꝛc. Vt meruiſſe nos eſtimaremus aduentum filii ſűi? At nunc ait. dedit benignitatem. (.1. ipſum ſpiritum ſanctum. qui eſt bonitas ipſa patris Et meram largitatem ſue miſericordię. Et ita terra dedit fructum ſuum, Vocatur b. Virgo terra: quia de rore cęli tantum concepit, Et non iacto per hominem ſemine. Sicut plűűia enim in vellus deſcendit &

ſicut ſtillicidia (.l. ſine opere humano. Et hoc dicit hic benignitatem. Ea eſt benignitas. vt ſalua virginitate conciperet hunc fructum vitę. poteſt & hic terra nihilominus accipi pro terra Iudęa in qua ex virgine natűs eſt Chriſtűs. Ipſa enim eſt noſtra ait propheta. quia patribus data

Blatt 166ª: Iuſtitia ante eum ambulabit. & po: in Via greſſus ſuos. Hic obſcurus iterum verſus eſt. quem de Iohanne baptiſta intelligunt: poteſt autem & aliter accipi. ſicut Iſaie 58. Tűnc orietur Iűſtitia tűa ſicut lumen & preibit

Et Sap. 8. Et precedebat me ſapientia iſta ꝛc. [*Am Rande rechts:* Et ps. 88. miſericordia & veritas precedent faciem tuam] Sic enim & vulgo dicitur. Conſilium precedat te .cuius ſenſus eſt Quod nihil niſi conſultum facias. Et non prius facias & poſtea conſulas. Sic ſolius Chriſti eſt Quod Iuſtitia ante eűm ambulat. Omnes enim in Adam. poſt Iuſtitiam ambulant. & ante ſunt iniuſti quam ambulent: hoc eſt operentur. Ergo omnia opera eorum ſunt iniuſta eo quod Iniuſtitia preuenit & preoccupauit omnes & preambulat. ita vt in omni greſſu ſuo .l. opere non niſi iniuſtitiam ſeqűantur Et ex operibus ſuis Iuſti eſſe nequeant Sed tamen ſequitur eos Iuſtitia tandem & apprehendit eos. ſicut Chriſtus ſecutus eſt populum ſynagoge & apprehendit eum. Non enim ipſum preceſſit vnquam inIuſtitia. Sed Iuſtitia. Quia Iuſtus fuit ante omne opus quod ageret. ſcilicet ab initio conceptionis. Nec ideo Iuſtus quia opera Iuſta fecit. Sed quia Iuſtus ideo opera Iuſta fęcit. Sic enim & omnes ſuos fęcit. prius Iuſtos & tandem operari Iuſte: Quod eſt contra eos qui ex operibus ſuis Iuſtifieri volunt quando ſűnt iniuſti: cum potius opera Iuſta fieri oporteat: quando ipſi primum Iuſti fuerint. Sic ergo Iuſtitia ante eum ambulat. quod habet preuentricem ſui Iuſtitiam [*Am Rande rechts:* Et illi ambu | ante Iuſtitiam | Conuerſant | Iuſti fiant. E . | faciunt Iuſti | antequam ſint I . . , . | Sed hic an . . | ſunt Iuſti q . . . | ambulent]

Alio modo ſic. Ante eum (.l. in conſpectu eius.) q. d coram eo non ambulat niſi Iuſtitia. ſecundum illud ad Abraham, Ambula coram me & eſto perfectus. Et illud. Et Iuſtus ante deum eſt. Qűia diligit Iuſtitiam dominus & odit iniquitatem.

ps. 100. faciens iniquitatem non direxit in conſpectu oculorum meorum. Et tota ſententia eſt. Quod apud eum Iuſtitia tantummodo placet. & nulli iniqui etiam ſi ſint amici & proximi. Iudęi enim etiam cum Iniuſtitia ſua. adhuc volunt coram eo ambulare. Sed non poſſunt. Quia ſolum Iuſtitia ante eũm ambulat & ponit in via greſſus ſuos

Tercio pro membris ſuis. Quia Sicut ipſe Chriſtũs Iuſtitia noſtra. Iudęorum populum habet ante aduentum ſuum. Ita gentium populum poſt aduentum. Et ideo illos poſtſequítur. hos ante ambulat Iuſtitia Vnde in magno myſterio. illi dorſum. hii faciem ad eum habent: Hoc eſt illi negligunt poſthabent. & contemnunt atque ignorant. ignorareque volunt Iuſtitiam Sed iſti agnoſcunt & venerantur. & ante oculos habent & quam maxime ſolliciti ſunt eam ſerũare. Sicut & ipſe Dominus ſollicitus fuit Iuſtitiam ante oculos habere. Vnde Moſes Exo 19. [*Wohl Levit. 18, 4 oder 20, 8. Luther schrieb* Exo 29 *und besserte* 2 *in* 1, *oder umgekehrt.*] precepit vt ante oculos haberent preceptum dominj iugiter

Sicut ergo Non valet dicere Ignis caleſcit quia calefacit Sed quia caleſcit ſeu calidus eſt ideo calefacit. Et ita calor ante ignem ambulat Et ponit in via (.1. operatione greſſus) Sic Iuſtitia ante ambulat (.1. operatur prius quam ipſe.) Et ponit in via greſſus ſuos. Non enim habeo viſum quia video. Sed quia habeo viſum ideo video. Vnde Nec Ariſtoteles ſic intelligendus eſt Quod quis Iuſta operari poſſit, nondum Iuſtus. Sed non poteſt perfecto habitu. Oportet enim eſſe Iuſtum in voluntate Et ſic in opus procedere. Contra autem ſuperbi. qũi ex eo quod operantur volunt ſibi imputari Iuſtitiam. Et non prius Imputari ſibi Iuſtitiam vt operentur. Et Hęc eſt Iuſtitia humana. que ex operibus fit & imputatur. Sed illa eſt Iuſtitia Dej. Quę eſt ante omne opus. Sicut peccatum originale eſt ante omne opus noſtrum malum. Sic fuiſſet Iuſtitia originalis ante omne opus noſtrum bonum. Cuius loco nobis nunc Iuſtitia Chriſti datur ante omne opus meritorium

Blatt 166ᵇ: Tropologiam autem ps. Credo ex ſepe dictis facile apparere. Nam quecunque de Aduentu primo in carnem

dicuntur: ſimul de aduentu ſpirituali intelliguntur. Immo Aduentus in carnem ordinatur & fit. propter iſtum ſpiritualem: Alioquin nihil profuiſſet Vnde Et iſta verba. Miſericordia & veritas non poſſunt de Chriſto dici niſi propter aduentum ſecundum: Quare iſte principaliter intenditur. Quid enim prodeſſet deum hominem fieri. Niſi idipſum credendo ſaluaremur. Quocirca Chriſtus non dicitur Iuſtitia. pax miſericordia. ſalus noſtra in perſona ſua niſi effectiue. Sed fides Chriſti. qua Iuſtificamur, pacificamur. per quam in nobis regnat

Vnde deuotiſſima Eſt oratio huius ps Vbi dicit. Conuerte nos deus ꝛc. Et illa vrgentiſſima Nunquid inęternum iraſceris nobis? Quia vehementer timet anima damnari. cum ceperit ſentire peccatum ſuum & deſiderare Iuſtitiam. Et ſine Dubio in hoc ſenſu Nunc. Eccleſia iſtum psalmum canit

Ps 85. [Hebr. LXXXVI.]

Ex inferno inferiori. Infernus in Scriptura primo pro ſepulchro corporis accipitur Iob 17. Infernus domus mea eſt & in tenebris ſtraũi lectulum meum ꝛc Secundo pro ipſo animarum receptaculo. Et hoc vocatũr infernũs inferior. Qũia ſicut in morte nature Corpus deſcendit de ſuperiori ſuo. in ſũũm infernũm. Ita & anima in ſuum infernum. Et Hoc in ijs qui ante aduentum Chriſtj moriebantur. Ideoque & Chriſtus ad vtrunque deſcendit. ſcilicet ſecundum corpus & ſecundum animam. Sed ſicut ſecundum corpus non eſt derelictus in ſepulchro: ita nec ſecundum animam in inferno vtrunque enim de ſuo inferno ſuſcitaũit deus. Et Myſterium Conſydera. Quia Non credo Quod Chriſtus fuerit in inferno damnatorum vllomodo. Iam Corpus eius fuit in ſepulchro. Et ſignificat omnes animas in limbo. Quia ſicut corpus Chriſtj non fuit corruptum. Ita anime iſte non ſunt corrupte in damnationem. Sed ſpes & aromata virtutum in virtute dej ſuſtentauit illos donec veniret redemptor. Et fortaſſe. Sepulchrum Chriſti aliquo modo. eſt figura. inferni animarum: quiſquis tandem & qualiſue ſit. Scilicet tenebroſus ſed tamen non repletus terra. Sed ſpacioſus.

Ita & anime defuncte, in tenebris erant. & forte etiam anima ipſiusmet Chriſti. Sed tamen in aere circunfuſo: non terra operti. (.1. ſpiritu viuentes & non peccatis pregrauati

Ps. 86. [Hebr. LXXXVII.]

Blatt 167a: Fundamenta ꝛc de quibus & ps .17. Apparuerunt fontes aquarum & reuelata ſunt fundamenta orbis terrarum. Hii ſunt Apoſtoli & prophetę. Ipſi enim duodecim fontes, capita, fundamenta, porte. Vnde &

portas eoſdem hic poſſemus intelligi: ſicut apoc. 12. portas vidit in ciuitate noua Ieruſalem. Sed melius meo Iudicio: Cathedrales ſeu Eccleſias parochias ꝛc intelligimus Quia in illis ſedetur in Iudicio: ſicut olim in portis ſedebant templi principes reges & Iudices cauſas audituri. Et prophete in portis ſtabant ſimiliter prophetantes: quod nunc totum fit in confeſſionibus audiendis, predicationibus ꝛc Quod poteſt ex ps. 9. doceri Qui exaltas me de portis mortis: vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filie Zion. Sed conſtat Quod annunciatio fit in Eccleſijs, parochijs, congregationibus fidelium, ergo ipſe ſunt porte Zion. Quia per illas ingreditur omnis ſaluandus. Inde & quilibet prelatus Eſt porta Zion Quia ipſe caput eſt portarum. vt ps. 23. Tollite portas principes veſtras: (.1. prelati leuate Eccleſias veſtras populos veſtros, vt ſint ſuſceptiũi Chriſti. preparate eos ad ingreſſum Chriſti Vel Iuxta heb. Tollite ſeu Leuate porte capita veſtra (.1. O Eccleſię vel ſynagoge. leuentur prelati veſtri. ad introitum Chriſti. Sed Quia hoc noluerunt, facti ſunt porte mortis & vſque hodie permanent. Fuerunt autem tabernacula Iacob. ipſe partiales ſynagogę. [*Am Rande rechts:* Vnde ſicut in | citu ſunt m | caſtra, mu . . . | tabernacula . . . | multę ſyn . . . | ge & mul | vt Numeri 24 (*V. 5*) | pulchra. tab | tua Iacob | Eccleſia vt ca. . . . | rum acies. . . | Quia multa | caſtra mu . . . | portę, ſicut . . . | dicit.] Sed nunc non ſunt: immo porte mortis. de quibus ſe Exaltatum gaudet populus fidelis & in portas filie Zion poſitum in portas vitę. Multo enim minus fuit eſſe tabernacula quam portas

mortis. Quia ideo tabernacula. quod nondum erat reuelatus ſpiritus, Sed abſcondita omnia ſub figura agebantur. Per Hoc tamen non eſt negandum quin portę ſint ſacramenta, virtutes. gratię. Scripturę. fides, veritas. Quia & Chriſtus ſe Oſtium vocat. Ita & omnis poteſtas eſt porta in Eccleſia. per quam ingreditur vel egreditur anima humana. Porte autem Inferi. ſunt poteſtates ſeculi. Vnde Itali. Senatoria dicunt *poteſtet.* quaſi ſcilicet loca poteſtatis & Senatus.*)

Memor ero Raab ꝛc hűnc verſum ego iam dudum de Italia & Roma intellexi. motus ex eo primum. Quod Apoſt. petrus. Romam nominat babylonem in Epiſtola ſua Similiter & Micheas .4. de Eccleſia dicit. Et venies vſque ad babylonem (.l. Romam Quia Roma tunc domina mundi. fuit vera aduerſaria ſpiritualis. Ieruſalem Spiritualis (.l. Eccleſie.) Et nixa fuit eam deſtruere & delere, ſicut olim Babylon. corporaliter deſtruere nixa fuit corporalem Ieruſalem. Secundo moueor Quod Memor dicit ero Quia Ecce vbique Chriſtus oblitus videtur Eccleſiarum per mundum: preterquam Romane cui dixit in petro. Non deficiat fides tua: Ideo licet. alias Eccleſias quidem reſpexerit. Sed non ita fuit memor ſicut huius. Tertio. Quod Roma & poteſtas romana: tunc vere erat Raab (.l. Superbia vel ſuperba.) ſic enim in heb. habet Hiero: Cum eſſet ſola domina & miro modo ſuperbiret in gloria mundi. Quod ſi iſta non placet. Sed pro omnibus gentibus placet accipi. age in nomine domini. Non ſaltem repugnat ipſam particulariter intelligi Sicut enim totus mundus babylon dicitur Et tota Eccleſia Ieruſalem. Ita Quelibet pars mundi Babylon & quelibet pars Eccleſię Ieruſalem dicitur. quanto autem magis iſta Eccleſia Romana. capitalis pars Eccleſiarum omnium

Blatt 167^b: [*Oben quer auf dem Rande herüber:* . . l poteſt Sic dici Quia verbum prophetę ſűper totum populum fertur. Cuius vna pars negat. altera autem concedit. Et ita ſecundum

*) Vgl. Luthers Erinnerungen aus seinem Sprachverkehre mit den Italienern. In Schnorr's von Carolsfeld Archiv Für Litteraturgeschichte B. IV. S. 1—8. (Leipzig, 1874). Köstlin I. 810.

noſtram tranſl ad incredulos dicit Nűnquid? q. d. ſecundum vos non erit ita. quia non credetis. Vt abacuk .1. Ecce opus ego facio in diebus veſtris. quod nemo credet cum narrabitur. | . . ſecundum heb: ad | dulos. dicit Ad | m dicet homo. | credent hoc.] **Nűnqűid Zion dicet homo** ꝛc Obſcurus iſte eſt verſus nimis & varius in tranſl & expoſitione. Nullus enim cum altero conſonat.

Lyra Sic. Iohannes baptiſta. homo miſſus a deo dicet Zion .1. ad ſion. Vel Chriſtus dicet ad Zion Hoc ſcilicet quod ſequitur. Et homo natus eſt in ea & ipſe ꝛc. Quia & Iohannes & Chriſtus. vterque homo iſta predicauerunt. Si autem: dicetur: poſitum ſit vt in heb. eſt. Tunc ſic. Homo ſcilicet Chriſtus dicetur ipſi Zion (.1. predicabitur ad Zion de homine. Et ſic eſt modus loqűendi Emphaticus .1. Quando pre excellentia rej vix nomen vel verbum exprimitur. per antonomaſiam. Vt teu. *Ja freilich wirdt man von eim menschen sagen:* Et ita Nűnquid exponit pro Nonne. q. d vtique ſic. dicet ſcilicet vel dicetur. Et non eſt reproba hęc intelligentia. licet enim exiguum ſit: de homine eſſe predicandum: tamen quando hoc per prophetam tam glorioſe predicitur eo ipſo iam excitatur auditor vt non vulgare exiſtimare poſſit quod dicetur. Igitur breuiter ſenſus eſt. Ad Zion dicetur homo (.1. o audite rem nouam: que vobis noua & mira forte non videtur. quia Ecce homo predicabitur in Zion: homo inquam (pape.). talis. Qui natus eſt in ea & ipſe idem ꝛc.

b Aug. Sic. Mater Zion dicet homo: & homo natus eſt ꝛc (.1. Chriſtus homo dicet & appellabit Zion., O mater q. d homo dicet ad Zion. O Mater. Et hoc ideo quia idem ipſe: Homo natus eſt in ea: & talis homo: qui ſit ipſe altiſſimus ꝛc Et Hęc valde pulchra eſt expoſitio. Quia Synagoga eſt Mater Chriſti: & ipſe dicit ej: Mater: per incarnationem & quia natus eſt in ea: qűi tamen ſine matre eſt. & fundator eius ſecundum diuinitatem. Q. d. Magnum Miraculum. Quod is qui fűndat Zion. dicat ei Mater. & naſcatur in ea. Et adhoc poteſt noſtra tranſla. ſic conſonare. Nunquid Zion ꝛc (.1. pre rei magnitudine incredibile videtur. Et eſt negatio non ex parte rej. Sed credentis q. d nunquid credam? q. d. Difficile vel nunquam: Quid? Quod ipſi Zion

dicet homo. (.1. quod Chriſtus ad eam loquatur & eam appellet. in humanitate apparens, cum ſit deus. Et nunquid. homo natus eſt in ea. & ipſe ſimul ſit altiſſimus. Sic verbum Nunquid ſuper totum verſum fertur. ac ſi dicat. Sunt ne hec credibilia. Quod Altiſſimus fundator eius, ſit homo loquens ad Zion. & natūs in ea homo?

Caſſiod. diuidit verſum & minus placet. Sic exponens. Mater Zion (.1. in nominatiuo.) in Sion Synagoga. dicet homo (.1. tantum hominem eſtimabit & appellabit Chriſtum. Sed Eccleſia id quod ſequitur. Et homo natus eſt in ea ꝛc.

Burgenſis Sic: Nunquid Zion dicet homo? (.1. Nunquid poterit ad Zion purus homo predicare hoc myſterium. Quod homo natus eſt in ea ꝛc.) q. d Non. quia non crederetur ej. Sed ſpiritus ſanctus faciet hoc. vnde ſequitur. dominus narrabit ꝛc. Scilicet: non homo. Quia erunt omnes docibiles dej Huic concordat Iohan. de turre cremata*) dicit. Nunquid Synagoge dicet homo. quod homo ſit natus ꝛc. q. d Vtique dicet. Quia dominus Narrabit in Scrip ꝛc

Alii Vt Hugo Card.**) de b Virgine ſic. Nunquid Zion (.1. beata Virgo.) dicet homo (.1. quod Chriſtus ſit purus homo). q. d. non. Sed quod ſit homo & deus. vt ſequitur Et homo natus eſt in ea

Inter omnes iſtas, melior ſecundum Noſtram tranſl Eſt lyra. Et ſecundum lxx. Auguſtinus Quia ſic forte in gręco Habetur. quod Mater. quod Zion datiūi ſit caſus. Veruntamen Quia in b. Aug, textus habet Mater Zion dicet homo. Et in Commento habetur. Eſt homo qui dicitur Mater Zion. Et .infra: dicitur Mater ciuitati: Non poſſum ſcire an textus vel gloſa

Blatt 168ᵃ: corrupta. Si enim textus habet Mater Zion dicet homo: manifeſtum eſt quod commentum corruptum eſt mutato verbo actiuo. Dicet: in paſſiuum dicitur Si autem

*) Johann von Turrecremata † 1486 in Rom. Expoſitio breuis et vtilis ſuper toto pſalterio. Moguntie 1474. Meyer I. 322 f. Erlang. XXXII. 59 ff.

**) Hugo de S. Caro, Dominikaner und Cardinal, † um 1260. Er schrieb Concordantiae Bibliorum und Poſtillae in univerſa biblia ſecundum quadruplicem ſenſum. Meyer I. 94. Rosenmüller V. 193. 239—247.

textus habuit. Dicetur. textus corruptus eſt. Et tunc alius iam ſecundum ipſum ſenſus oritur & talis, Scilicet.

Quod homo Chriſtus dicitur Mater Zion: quam tamen fundauit. & in qua ipſe natus eſt. Hoc autem mirabile illud inſignę eſt Diũinę miſericordię. Quod is qui mater eſt filius matris eſt Et poſſunt verba b. patris ibidem tam pro iſto quam pro eo qui ſupra poſitus eſt ſenſu accipi vtpatet intuenti

Vt Mater Zion < dicet / dicetũr > homo ɀc vtrobique Zion in datiuo caſu. vt in b Aug patet. eſt. Iſti autem duo ſenſus ſic conſonant. Quod ſecundum primum. Chriſtus vocat eam matrem. ſecundum alterum. Ipſa Vocat illum matrem ſuam: Et ſic ipſe mater eius ſecundum quod eſt ſapientia patris. Eſt eius filius ſecundum quod eſt homo natus in ea: Mater eius eſt ſecundum quod fundauit eam: filius natus eſt eius ſecundum quod eſt in ea. Et ita ambobus [*so*] partibus ſequentibus eadem particula precedens poteſt aptari. verbum dicet & dicetur. diſtinguendo.

Sane Sapientia vtique mater eſt & pater. dicit. Audi fili diſciplinam patris tui. & ne dimittas legem matris tuę vt prouer. 1. Et Eſa 48. vbi & vterum ſuum allegat. Et Matt. 23. Gallinam ſe vocat.

Iam Stapulenſis Iuxta heb. Vbi ſic habetur. Ad Zion autem dicetur Vir. Et vir. Natus eſt in ea ɀc. Dicit. de Zion dicetur. Quod homo & homo natus eſt in ea. Vel ſic Nunquid de Zion dicetur, homo & homo natus eſt ɀc? Et ſub auditur. Vtique dicetur. Immo dominus id Narrabit ɀc. Dicit autem geminari homo & homo: ad ſignationem miraculi & expreſſionem Quod ſit plus quam vir naturalis. & purus ſuper viros hominum.

poſſit autem & ſic intelligi. Ad Zion dicetur: Homo, (.1. narrabitur ei. Chriſtus homo.) Et (. ſupple narrabitur ej.) homo (. ſupple idem.) natus eſt in ea & ipſe ɀc Q. d. Sion audiet hominem ſibi predicari. [*Ausgestrichen:* Qui eſt] Et ille homo eſt natus in ea & ipſe fundauit. Sicut ſi diceres. Narrabitur tibi philoſophus Ariſtoteles vel Achilles ɀc

Quod autem hic vir: ponitur vbi alij. Homo habent. facit

dictio Iſch: que ſignificat hominem ſeu virum non quemcunque. Sed capitalem, ducem, heroem. Vnde ſic adam de Chriſto prophetauit in tali nomine dicit Hęc vocabitur Iſcha quoniam de Iſch ſumpta (.1. Eccleſia Herois, duciſſa, virago, de viro. heroe, ducę Chriſto. Igitur Senſus meus Eſt ſecundum heb. Ad Zion, dicetur, Vir: (. hic ſit finis vnius ſententię totalis) .1. Nobilis Homo narrabitur ej. Et Vir natus eſt in ea (. hic alius ſenſus.) (.1. Et nobilis ille heros etiam natus eſt in ea ꝛc. Sed tamen quod Ad Zion & ipſi Zion mihi multum differre videntur. ſuſpicor latere aliquid aliud. Niſi forte b Hiero. Datiuum. per Accuſatiuum tranſtulerit

Omiſſis autem iſtis. etiam meum Iudicium iuxta noſtram tranſlationem ponam Volens propheta aduentum domini exprimere. hoc precogitaũit. Ecce iam multo tempore locutus eſt deus ad populum ſuum: vt deus, non humanatus. Sed nunquid etiam erit. vt loquatur homo. qui hucuſque ſemper locũtũs eſt deus? Appareat ergo homo & loquatur in humanitate. Qui ſemper loquitur in diũinitate Igitur. Nunquid Zion dicet homo (.1. in perſona propria humana dictionem & locutionem exhibebit ipſi Zion: qui ſemper dixit in perſona aliena. ſicut ait Iſaie 52. Ecce qui loquebar. aſſum. Denique [*Ausgestrichen:* Ad] Zion non dicet in homine aut per hominem Sed homo exiſtens ipſe. Audietque Zion ipſum. iam non in homine aut per hominem. Sed hominem. Et ſic verbum dicet. Eſt abſolutum. pro: dictionem faciet. Si autem tranſitiuum eſt. aliter ordinetur. Vt homo dicet Zion ſcilicet quod ſequitur. Et homo natus eſt in ea

Blatt 168^b^: [*Oben den Rand herüber:* Quod autem homo in iſto verſu. ſolum & vtrobique Chriſtum ſignificat. nullus a me auferet. licet multi velint. Nam & b Aug pro Chriſto exponit vniuoce. Et Stap. & lyra. Alii autem non. quibus non concedo.]

Et homo natus eſt in ęa ſcilicet qui abęterno natus eſt deus in patrę in diuinitate. Iam etiam homo natus eſt. Sed Hoc minus placėt. Quia Iſch. non hominem pure & abſolute ſignificat Sed preſtantem. Ideo refert hominem qui. dicet Zion: quod ipſe ſit. qui natus eſt in ea (.1. ipſe eſt qui vtrunque eſt: tam

natus in ea. quam fundauit eam altiſſimus. talis inquam homo Dicet ad Zion. Niſi heb. negligere proprietatem velis, vt hominem communiter accipias. tamen bene dixeris. Qui natus eſt deus, nunc etiam natus eſt homo. Vel Quod Natus eſt Iſch. ſignificat ducem hominem eſſe & virum a natiuitate ꝛc

Iam quod ſequitur

Dominus Narrabit In Scripturis populorum. &c. prorſus noua ſententia eſt. nihil pendens ad precedentia. Et ſenſus eſt. Quod tempore Chriſti: ceſſabit Moſes. loqui ſeruus, iam non litera, non verbum ſerűi in timore. Sed verbum domini in ſpiritu & libertate narrabitur vbique. etiam vbicunque ſcripturas fęcerint populi Chriſti. Quia nunc per omnes Eccleſias etiam in Scriptis narrantur myſteria ſpiritus. & verbum amoris. pacis & ſpiritus: Hoc autem verbum domini quod manet inęternum, Quia eſt verbum domini & non ſerűi. [*Am Rande links:* hoc eſt vnum | . . ijs. que glorioſe | . . cta ſunt de ea | . . dominus loquitur | . . olim ſeruus | . . ſynagoga] Et ideo recte dicit. dominus ammodo ipſe loquetur: ſicut ait Spiritus patris qui loquitur in vobis Et hic verſus. vt ps. 84. verſus. 8. eſt prophetia de euangelio Chriſti. quos allegat Ro. 1. Apoſtolus dicens. Quod ante promiſerat per prophetas ſuos. Conſequens ergo eſt. Quod iſta dictio Nunquid pro nonne accipi debet vt Iſaie .7. Nunquid parum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus ꝛc .1. vtique parum vobis eſt: quia inſuper moleſti eſtis & deo meo: quod non eſſetis. ſi non parum vobis illud eſſet. Vel referendum eſt ad partem ſynagoge incredulę. Quę hoc negatura erat Quod deus homo loqueretur. Et ideo ſunt verba dej patris de filio ſuo dicentis. Nunquid Zion dicet homo. ſcilicet filius meus homo locuturus eſt: Quia vos per hominem loqui deum ſolum ęſtimatis ꝛc.

Heb. Dominus Numerauit Scribens populos Ipſe. Natus eſt in ea Et ſic (. Et principum horum.) non eſt in heb: Dicit autem Reuchlin in verbo Saphur Quod iſtud verbum. nűmerum, enarrationem, deſcriptionem. ſignificat. Et ideo meo ſenſu. concordat cum noſtra tranſla. ſic Quod iam non Seruus. Sed dominus enumerabit & enarrabit & Docebit populos. Et Sic

Numeraűit Scribens (.1. Numerauit enarraűit. etiam Scribendo populos. Hoc eſt etiam in Scriptionibus.) Et vult dicere. In die illa. tam in vocibus quam Scriptis. docebuntur populi a domino. Ita Quod Spiritus literę. & narrabitur & ſcribetur. Ac ſic vtroque modo docebuntur homines a deo & domino. Nam vere ſic eſt Quod Spiritus Nűnc reuelatus in voces & literas.

Quare quod heb. dicit Dominus Numerauit Scribens populos. poteſt & ſic dici. dominus Numerauit & Scripſit populos (.1. Numerando & Scribendo eos docuit ſeu per narrationes in verbo & in ſcripto erudiuit Quod ſi ſecundum Reuch. Quod hic

In Scripturis / Scribens — Dicitur Deſcriptiones & enarrationes ſignificat.

Senſus erit.

Dominus — Narrabit in narrationibus populorum (.1. non eſtis vos qui loquimini Sed ſpiritus patris qui loquitur in vobis / Nűmeraűit Scribens populos (.1. etiam in Scriptionibus eorum non ipſi Sed ſpiritus patris Scribit ꝛc

Nam Narrationes & dici / Scribi poſſunt

Blatt 169ᵃ: Myſtice autem ps de qualibet anima intelligitur. Item de b Virgine per totum. Sic fundamenta animę ſunt in montibus ſanctis. (.1. dictis altiſſimis dej. Scripturis, doctrinis Euangelicis. Et diligit dominus portas Zion (contemplatricis cęleſtium, animę virtutes & dona. Nam quelibet virtus eſt velut caſtrum: habens in ſe ſuos actűs. velut habitatores. Et per illas ingreditur anima ad conſpectum Dej. Super omnia tabernacula Iacob (.1. ſuper actiuę vitę operationes. Nam Rachel ſuper liam Diligit. Et Mariam prefert marthę. Iacob enim ſupplantator dicitur vitiorum quod fit in vita actiua Sed Zion iam in pace ſpeculatur triumphatis vicijs Glorioſa dicta ſunt de te Ciuitas Dej. Memor ero Raab & babylonis ſcientium me. Hęc eſt Caro prius ſuperba & confuſione plena. Nunc autem Scit dominum. Quoniam Ecce alienigene & Tyrus & populus ęthiopum (.1. membra peccati & ſenſus corporis. prius alieni a Iuſtitia & Tyrűs (.1. anguſtia) nűnc autem

in latitudine ſpiritus. Et populus ęthiopum (.1. peccatorum miniſteria.) Hii fuerunt illic, ſcilicet per obedientiam in fidelis anime poteſtate que eſt Zion

Nũnquid Zion Dicet homo, & homo natus eſt in ea & ipſe fundauit eum altiſſimus Hoc eſt mirum. Quod Chriſtus fũndator talis animę: naſcitur ex ea: Quia qui facit voluntatem patris mej. ipſe mater mea. frater meus & ſoror mea eſt. Mira res. vt ſit filia & mater eiuſdem eadem anima. Nũnquid Zion dicet homo? Nonne hic Mater ſion dicit homo iſte?

Cętera patent. niſi illud. Nunquid Zion dicet homo? q. d vtique homo .1. Chriſtus natus ſpiritualiter ex Zion. dicet ej & teſtificabitur ej. in conſcientia bona. teſtimonium ſcilicet quod ſit filia Dej. opera enim bona animę teſtimonium dant In conſcientia. Opus autem bonum eſt Chriſtus. Igitur ipſe loquitur ej & de regno cęlorum eſt ej teſtis fidelis. Sicut foris ad literam Chriſtus Synagoge teſtificabatur & dicebat atque erudiebat. poteſt etiam ſic Intelligi Quod opus bonum dicit & erudit omnes alios videntes. & teſtimonium perhibet. Quod natus ſit ibi homo Chriſtus ſpiritualiter Dominus Narrabit in Scrip. populorum & principum horum qui fuerunt in ea. populi ſunt iſti ſenſũs & membra vt dictum eſt. Scribunt autem in librum memorię. Et ibi dominus loqũitũr (.1. ſpiritualis ibi doctrina eſt in operibus bonis memoria fixis Vel quod ad Exemplum aliorum. Scribi facit. geſta ſanctorum. Et principum horum (.1. virtutum theologicarum que ſunt fontes operum bonorum & capita. Sicut letantium omnium habitatio eſt in te Quia fructus ſpiritus gaudium. Iam Conuerte ps de Synagoga Sathane

Fundamenta eius in montibũs pollutis. odit dominus clauſũras [*Ausgestrichen:* babylonis] Boſra. ſuper omnia clauſtra Edom. Ignominioſa dicta ſunt de te ciuitas diaboli. Obliũiſcar humilis & Ieruſalem ignorantium me. Ecce Iſrael & Ephraim [*Darüber:* neptalim] & populus libani. Hii fuerunt illic. Nunquid Edom dicet Mulier. Et Mulier nata eſt in ea: Et ipſa fundauit eam infima (.1. concupiſcentia.) Serũũs narrabit in Scripturis populorum: & principum horum qui fuerunt in ea. Sicut triſtantium omnium, habitatio eſt in et

ps 87. [Hebr. LXXXVIII.]

Blatt 169ᵇ: Ad Refpondendum ifte ps factus Eft. In quo verbo vocat nos Spiritus. ad intelligendum myfterium rej huius. quam affidue agimus. fcilicet Quod alternis cantamus & oramus in Ecclefia Quid enim Eft alterum alteri refpondere? Nifi eundem cantum vel idem opus ad finem perfectum adiuuare implere? Ita & Chrifti paffiones ait apoftolus impleam que defunt in carne mea. [*Coloss. 1, 24.*] Hoc eft compati ad conregnandum, contolerare ad conregnandum

Quod autem hic dicit Eruditioni feu Intellectũi heman. Significat Quod Eman intellectualiter fit locutus. Et ideo quoque refponfio neceffarium eft vt fit intellectus. Quare qui hunc psalmum exponunt de alijs malis. fcilicet populi Ifrael. contra titulum faciunt

Nunquid mortuis facies, ifti tres verfus gradatim & fcalariter fefe fequuntur in argumentando & vrgendo. primo fic decet vt me refufcites: quia non conuenit vt mortuis mirabilia facias. Neque eft alius qui fufcitare poffit mortuos. vt vel fic mortuis viuificatis mirabilia facias: Quia medici non fufcitabunt. ergo tu folus. Sed myftice de aliis loquitur: qui per refufcitationem eius refufcitandi funt. Quos medici (.i. nulli Doctores homines viuificare poffunt. nec aliter nifi per refurrectionem fuam fufcitandi erant.

Quod fi diceres. Si non fufcitabuntur. At vel mortuos in fepulchro faciet narrare mifericordiam fuam. Contra hoc dicit Nunquid aliquis ꝛc Q. d Non vtique ideo fufcitandi funt ergo primum ego. per quem & illi. Quos tamen fpiritualiter fecundum Aug. fimiliter intelligere oportet fecundum animam in fepulchro & perditione in corpore mortui fpiritualiter. Qui tamen Chrifto furrexerunt & aliter non potuerunt. Ergo magis pro nobis orat quam pro fe.

Quod fi vltra dicas. Si non narrabunt: fufficit quod agnofcant. Contra dicit Nunquid cognofcentur ꝛc. q. d. Non. ergo fufcitandi funt per me. Cum ergo tales fint. quod non narrent. nec cognofcere poffunt. mirabilia & veritatem dej. iam probatus

eſt primus verſus. Quod non facere eum deceat mortuis mirabilia. fruſtra enim ijs faceret Qui ſic mortui ſunt, vt nec cognoſcere, nec narrare poſſint. Inſuper nec ſpes eis ſit reſuſcitari per Medicos. Ergo Si facis mirabilia, viuis facito. Sed omnes mortui ſunt Ergo reſuſcita prius. Sed non poteſt fieri iſtud antequam ego. vt ſim primicie dormientium.

Iam Nunc aptiſſime vide verba compoſita. per ſingulos verſus. Primo Dicuntur 1 mortui. deinde 2 inreſuſcitabiles per medicos. poſt. 3. in ſepulchro. Poſt 4 in perditione Tandem 5. in tenebris. vltimo 6. in terra obliuionis: Et primo addit. Mirabilia 2° confitebuntur. 3° miſericordiam. 4° veritatem. .5. rurſum mirabilia. 6° Iuſtitiam Que valde turgida ſunt & ordine ſuo & pondere

ps 88. [Hebr. LXXXIX.]

Blatt 170a: pſalmus iſte facilis eſt. Niſi ab iſto verſu. Tu vero repuliſti ꝛc Quod varie exponitur Quidam De Chriſto perſonaliter vt in gloſa. Lyra De Dauid perſonaliter & regno eius literali Tertio b. Aug & Caſſio. de Vaſtatione Iudęorum. Quarto poteſt de perſecutione Eccleſie ſub martyribus intelligi. Quinto inſuper de vaſtatione Eccleſie per Schandala malorum Chriſtianorum

Sed Beati Aug primum Videamus per ordinem Vbi Sciendum quod & ipſe Dominus pro Iudęis fleuit & orauit: quia cum eſſent populus & regnum eius a Dauid in illum hereditatum. Tamen perditi ſunt. & ipſe ab eis repulſus & deſpectus eſt. Et hoc preuidens propheta deplorat Quia per hoc quod illum repulerunt. ipſi potius perierunt. Vnde dicit

Tu Vero repuliſti & deſpexiſti: diſtuliſti Chriſtum tuum (.1. repelli permiſiſti a proprio populo & deſpici & differri. ſicut Iſaie .53. Et vidimus eum deſpectum ꝛc. Quia vſque Hodie in illis Chriſtus repulſus eſt, & deſpectus & dilatus. quia differunt eum ſuſcipere. Et Minor pars eum ſuſcepit. Quia in propria venit & ſui eum non receperunt. Hoc eſt quod omnes prophete & Apoſtoli deplorauerunt. Neceſſe quidem fuit Chriſtum eſſe deſpectabilem vt ea que dicta ſunt de eoglorioſa. non ſecundum carnem ſaperentur Vnde & iſte ps ex intentione per-

cutit Iudęos. vt de Chrifto non intelligant carnaliter gloriofa. cum audierint eum repellendum & defpiciendum ꝛc

Auertifti teftamentum ferui tui: prophanafti in terra fanctuarium eius Quia Iudęj auerfi funt. & cum eorum fit teftamentũm. legiflatio. promiffa Ro 9. Sed omnia hęc auerfa ab eis & ad gentes conuerfa atque tranflata. Dicit autem Chrifto ifta fęciffe. quia populo eius fęcit. Et vt clarius dicam dupliciter poteft intelligi contigiffe hęc Chrifto [*Am Rande rechts:* Sicut & precedente . . [*Ps. 86* = *87, V. 3.*] gloriofa Chrifto dicit con . . | giffe . que tamen populo . . . | donata funt vtpatet | Mifericordiam meam non . . . | pergam ab eo .1. | populo eius. (*V. 34.*) Sic | tu repulifti eum . . . | populum eius ꝛc . . . | Iudeorum alios b . . . | alios male | que enim illis in p . . | niciem hiis in f . | lutem venerunt . . . | fides facit differentia . | Ergo de vtroque debet | exponi fimul. V. . . | Apoftolus Ro 8 all | ps. 43. qui tamen d . | Iudeorum malis | queritur ficut Ifaias . . . | Cum tamen & ipfe p . . | fit intelligi de m . | lis fidelium m . . . | tem illorum. Quantum e. dictis] primo Quia ipfe talis ab illis factus eft fcilicet repulfus defpectus dilatus auerfus. prophanatus ꝛc Ipfi enim eius teftamentum & fanctuarium contempferunt Secundo Quia ipfi repulfi .defpecti . dilati . auerfi prophanati. Et hoc quia primitus illum fic habuerunt & fęcerunt. Et ita prophanafti in terra fanct. (.1. templum in Ierufalem quod erat eius ficut & populus

Deftruxifti omnes fepes eius. Vt Ifaię .5. Auferam fepem eius & diruam maceriam (.1. cuftodiam fynagogę.) quia tradita eft in conculcationem omnibus vtpatet.

Pofuifti firmamentum eius formidinem (.1. pro fecuritate formidinem. & pro munitione pauorem. Vel melius pofuifti muros eius in ftuporem & pauorem omnibus fpectantibus. ficut in diruitione magnorum & munitorum edificiorum. horror eft intuerj. Ita Intueri Iudeorum potentes & maiores. qui olim fublimiffimi fuerunt. horror eft. quod ita funt diruti & diffipati ergo in formidinem (.1. in exemplum timoris & fpectaculum terribile. & ftupendum fignum

Diripuerunt eum omnes tranfeuntes viam (.1. omnes homines mũndi & gentes ficut Ifaie. x. Erit in conculcationem vt

lutum platearum. **factus eſt oprobrium vicinis ſuis** (.1. quod vicini eum exprobrent. ſcilicet gentes per circuitum eius. Vel Quod in illis exprobretur Apoſtolis & diſcipulis Chriſti. Eſt enim eis quodammodo ignominia eorum perfidia. Cum diceretur. Ecce Vos colitis illum quęm ſui proprii occiderunt & non ſuſcipiunt

Exaltaſti dexteram deprimentium eum. (.1. Romanorum & aliarum gentium.) **Lętificaſti omnes inimicos eius. Auertiſti** ꝛc nota ſunt

Deſtruxiſti eum ab emundatione (.1. ceſſare feciſti eius expiationes & mundicias legales. vnde heb. **Quieſcere feciſti mundiciam eius**

Blatt 170ᵇ: Tu autem Nota Quod Sicut cum Chriſto in carne egerunt, ita & illis futurum erat. Quia ſicut Chriſtum ſecundum hominem. polluerunt, deſtruxerunt & occiderunt. in eo ipſa [*so*] iam figurabatur Quod & totum corpus ſynagoge. ſecundum carnem polluendum, deſtruendum & occidendum fuit. vt ſcilicet ſuſcitaretur rurſum In ſpirituale corpus Eccleſię. Sicut & Chriſtus ſuſcitatus eſt in corpus immortale. Ideo ait Apoſtoli [*so*] [*Röm. 11, 11? Luc. 2, 34.*]. Non ſunt deſtructi ſic vt perirent. Sed vt ſurgerent. Quia polluit eorum ſacra. non vt nulla haberent. Sed vt meliora haberent. Sed Noluerunt iſta meliora. ideoque nec illa habent impolluta Et hac ratione fit. Quod prophetę ſub vno textu vtrunque prophetant ſcilicet corporis Chriſti deſtructionem & ſynagoge ſimiliter. Sicut enim Chriſtus de vita iſta & tranſitoria per mortem iuit ad aliam. Sic voluit. Vt lex & Synagoga. de vita litere tranſitorię & viſibilis. tranſiret in ſpiritum Inuiſibilem & Eccleſiam ęternam. per occiſionem & mortem litere & vmbrarum & figurarum. Vnde vt iſta glorioſa venirent in ſpiritu. neceſſe fuit Chriſtum & ſynagogam deſtrui ſecundum carnem. Et ſic de vtroque ſimul loquitur. Sicut & Iſai. 1. A planta pedis non eſt ꝛc ſcilicet in corpore Chriſti. & ſynagoge Quia deſtructi. Et relinquetur filia Zion ꝛc quod dicitur de ijs qui noluerunt mutari. Sed potius exprobrauerunt commutationem iſtam Chriſti vt hic dicit, Quę commutatio Eſt ipſa deſtructio in Chriſto & ſynagoga. Immo non eſt deſtructio. Sed vere commutatio in melius.

Et ſedem eius in terra colliſiſti. Sedem eius in cęlo preparauit que eſt in Eccleſia. Sed in terra ſedem .1. ſynagogam colliſit. Sicut & corpora ſanctorum collidit. Sed animas eorum per hoc preparat Ita Eccleſiam non preparauit ſibi ſedem, niſi prius ſynagogam. ſedem in terra collideret Et ſic eſt totus ps. Vt dixi. Vox populi fidelis de ſynagoga & de regno Dauid & Chriſti deplorantis deſtructionem ſynagogę. & ſuarum tribulationum Nam vtrunque diſcipuli Chriſti paſſi ſunt. ſcilicet perſecutionem a proprijs fratribus. & ſynagoge finitionem

Minoraſti dies temporis eius (.quia finitum eſt regnũm Daũid & Chriſti ſecundum ſynagoge ritum.) **Et perfudiſti eum confuſione.** vtpatet experientia in reſiduis Iſrael

Vſque quo Domine Auertis in finem? .1. auerſionem iſtam facis vniuerſalem in finem .1. finiendo totum populum. & nihil ex eo relinquendo. Et hoc tam diu.

Memorare que mea ſubſtantia. Hic petit pro populo ne omnino conſumatur per iram dej Et inſtituit orationem ex multis mouere deum. Secundo infra petit. pro ſe. contra Iudęos incorrigibiles. Vel ſaltem vt in bonum puniantur dicens. Memor eſto

primum ergo motiuum quo aũertere iram dej nititur eſt hęc. [*so*] Conſydera queſo. quantillus ego ad te ſum. ſicut & Iob. 13. [*V. 25.*] Contra folium quod a vento rapitur oſten. po: q. d Si inſpicias quoniam puluis ſumus. & nihil coram te. ceſſabis vtique iraſci vt ps. 77. Recordatus eſt quoniam caro ſunt Et ps 102. Recordatus eſt quoniam puluis ſumus ꝛc [*Am Rande links:* Ita & ps ſequente Ne auertas hominem Quoniam mille anni ante oculos] Secundum. Nunquid enim vane conſtituiſti omnes filios hominum Sic Iſaie. 1. Niſi dominus reliquiſſet nobis ſemen. Et ſic vel reliquias Iſrael ſaluari petit quia dicit Et ſi multos nunquid omnes in vanum conſtituiſti filios hominum (.1. patriarcharum Vnde [*Ausgestrichen:* Amos. 7. *Darüber:*] Ezech. 9. domine conſummationem tu facis reliquiarum Iſrael. Et Amos. 7. Quis ſuſcitabit Iacob quoniam paruulus eſt? Et Hoc eſt Tercium. Scilicet Quis eſt homo qui viuet & non videbit mortem ꝛc q. d. iſtud te moueat ne omnes perdas. Quoniam nullus alius

eſt qui redimat neque qui ſaluum faciat Quartum ſi hoc non fęceris Vbi ſunt miſericordię tuę antiquę ꝛc

Memor eſto domine opprobrij ꝛc hic pro ſe orat populus fidelis. vt ps. 9. Quoniam requirens ſanguinem eorum recordatus eſt. ꝛc Verum Quia ſimul verbum prophetę fertúr ſuper totum eius populum. in quo alii mali alii bono [*so*]. Ideo ſimilis ſententie eſt cum ps. 43. Vnde &

Blatt 171ᵃ: Secundum 4tum modum exponitur. de populo ſancto. immo tercium & 4tum modum in vnum componendo ſicut ps. 43. fęcit. Tu Vero repuliſti (ne ſcilicet iſtam gloriam carnalem putaremus. Vt ps. 43. Nunc autem repuliſti & confudiſti nos.) & deſpexiſti. diſtuliſti Chriſtum tuum illinc Et non egredieris deus in virtutibus noſtris. Sic enim diſtulit Chriſtum: quia nec ej nec ſuis cito auxiliatus. fuit, non egrediens in virtutibus eorum. Aűertiſti teſtamentum ſerui tui (.1. pactum eius tecum. auertiſti (ſcilicet a populi maiore parte per incredulitatem illorum, & a nobis per non auxilium in perſecutionibus. Sic enim eiſdem verbis. deſcribit & lamentatur. totius populi deſtructionem Cuius vna pars (.ſcilicet reliquię.) ſunt ſecundum carnem & foris tantum deſtructi. repulſi ꝛc Altera autem (Scilicet Reproba.) ſecundum ſpiritum & intus. immo hęc tandem vtroque modo. prophanaſti in terra ſanctuarium eius [*Am Rande rechts:* Sed in re ſanctificaſti] Quia Iudęorum templum in pollutionem tradidit romanis. Et Sanctorum corpora in manus prophanorum. Vnde ps. 43. Auertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros

deſtruxiſti omnes ſepes eius. poſuiſti fir: eius for: diripiebant eum ꝛc. 43. Et qui oderunt nos diripiebant ſibi. dediſti nos tanquam oues Eſcarum: & in gentibus diſperſiſti nos. Quod enim hęc de ſanctis intelligenda ſint cogit nos Apoſt Ro 8. allegans ps 43. qui in Hijs huic conformis eſt. factus eſt opropbrium vicinis ſuis. Et ibi. poſuiſti nos opropbrium vicinis noſtris. ſubſannationem & deriſum iis qui in circuitu noſtro ſunt Hęc omnia tempore martyrum impleta ſunt. Et in Iudęos vſque hodie durant

Exaltaſti dex. depr. eum. Letifi. om: ini. eius. quod

factum eſt in populo ſancto a perſecutoribus. Auertiſti adiutor. gla & cętera vts ex dictis & gloſa facile patet

Et Ratio omnium eſt. Quia ſicut neceſſe fuit ſolũi templum corporis Chriſti vt ſuſcitaretur nouum: ita & myſticum eius templum ſcilicet ſynagogam ſolũi oportuit, vt ſuſcitaretur nouum quod eſt Eccleſia. Et ideo de reliquijs tuis preparabis vultum illorum. (.1. que tu reliquiſti in renouatione ſcilicet deſtructionem vaſtitatem. diſſolutionem. ꝛc hec enim in Iudęis remanſura hec propheta plorat. Similiter & in anima fit quia deſtruitur & diſſoluitur opus Diaboli: homo ſecundum carnem. vt edificetur opus dei & homo ſecundum ſpiritum. Et hoc fit in benignitate per omnes tres diſſolutiones. Sed in ſeueritate fit illis qui nolunt ita diſſolui. Immo iſte tres diſſolutiones, repulſiones, prophanationes ſunt coram velut vna tantum. Quia In Chriſti diſſolutionem pendent. Quare ſicut ipſe totaliter eſt diſſolutus & prophanatus in corpore ſuo: ita totaliter ſynagogam diſſoluit & prophanauit. Similiter totam Eccleſiam. immo totum genus humanum (.ſi vellet obedire.) diſſolueret ſecundum carnem totaliter, prophanaret atque reprobaret. Hoc eſt granum frumenti quod in terram cadit & mortuum fuit. & ſic non ſolum manſit Sed fructum plurimum attulit. (.1. Chriſtus, Synagoga. & totum genus hũmanum

ps 89. [Hebr. XC.]

Blatt 171ᵇ: Iſte ps. ſecundum b. Aug. Eſt oratio pro populo Iſrael: ne per iram dei cadat a ſpiritu in literam Vel certe vt iam lapſus eruatur per aduentum Chriſti. Et merito. pro quo enim legiſlator oraret quam pro populo ſuo: quem vidit in futurum deſerta ſpiritus fide. omnia carnaliter in lege ſapere? Et ſic manere ſub ira & peccato & maledicto legis. Sicut & gentes manebant ſub lege membrorum. Ad quas per hocipſum psalmus poteſt extendi.

Dicitur igitur

Domine refugium factus es nobis. quod ſiue per incarnationem ſiue ante quoque intelligatur nihil refert. priuſquam montes fierent ꝛc hoc proprie ad deum incarnatum, qui

non fuiſſe ante hominem putabatur ab illis ignorantibus. & neſcientibus Quod ipſe eſſet refugium & deus. Si enim cognouiſſent ipſum eſſe deum verum & propter refugium noſtrum factum hominem non eum crucifixiſſent. Vnde ſequitur. ſecundum heb. Auertiſti hominem in humilitatem (.1. auerti permiſiſti in literam & carnalem intelligentiam legis Et per hoc ignorabant te eſſe & deum & refugium ſuum. Et dixiſti reuertimini filii hominum (.1. a litera redite ad ſpiritus cognitionem. vt ſciatis & cognoſcatis quoniam ego ſum deus & refŭgium veſtrum, Vere dixi quod auertiſti in hŭmilitatem An non hec eſt humilitas & miſeria ſi ab ęternis ad temporalia conuertantur a litera ad ſpiritum? Quoniam (.Ecce.) mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna quę preterijt. Et ne putes deum vere tam longos dies habere & non potius intelligas omne temporale in hijs verbis diſſuaderi ſequitur. Et (.ſupple mille anni ante oculos tuos ſunt tanquam.) Cuſtodia in nocte. (.1. tres vix horę & nocturne . q. d quam nihil ſunt omnes dies quę & nocti & horis pauciſſimis comparantur. ideo magna miſeria eſt & peſſima humilitas. in illas auerti a glorioſa ſuperbia & amore ęternorum. Et ſi adhuc cuſtodiam noctis aliquid exiſtimare velis. Ecce. Quę pro nihilo habentur eorum anni erunt. Ergo non modo mille Sed omnes anni eorum erunt. non tantum vt vna dies heſterna, vel vt vna vigilia noctis. Sed etiam inter ea que pro nihilo habentur omnino erunt. Vnde b Aug. Omnia quę fine temporis clauduntur: pro tranſactis habenda ſunt [*Hierzu am Rande rechts*: Auct] Vnde & veriſſime in nimiam humilitatem auertiſti eos. quos in iſtorum dierum felicitatem auertiſti Iudęos quidem primum. & gentes. Et Bene dicit Auertiſti. Nam iſte populus quondam eximie ad ſpiritualia conuerſus. tempore Chriſti omnino auerſus a ſua gloria & a paternis omnibus moribus & dignitatibus in propriam & ſingularem humiliationem ſui peſſimam. Et id quoque Nota Quod iſte verſus. Quoniam mille anni ꝛc etiam ad illud poteſt applicari & inferri: Et dixiſti reuertimini filii hominum . q. d Quia ex benignitate tua eo quod omnia ſunt vana & breuiſſima volens eos conuertere ab illis. Dixiſti Reuertimini ꝛc Et ideo ſic dixiſti &

reuerti monuiſti. Quoniam mille anni ꝛc Sane in heb. pro eo. Quę pro nihilo habentur eorum anni erunt: haberi dicitur Fluctuaſti eos. Somnus [*Darüber:* Somnium] erunt. quod tamen facile in idem redit. Quia vere Somnium eſt vita hominum. [*Am Rande links:* . . . non veris | . ebus gaudent | . . timent Sed ima | . inibus & vm | . ris)] Somnia autem ſunt ea que pro nihilo habentur. Et hoc inde quia tu fluctuaſti eos (.1. auertıſti in humilitatem De firma petra & ſtabili loco ſpiritus. in mobiles & fluctuantes res temporales. Quomodo enim non fluctuet Qui ſuper fluctuantia nititur? Igitur non tuo Sed illorum vitio fluctuaſti eos. Sic ſcilicet Quia cum illi ſuper fluctuantia ſeſe ponant: tu non facis vt illa non ſint fluctuantia. Sed permittis fluctuantia amantes ſimul in illis ipſos quoque fluctuare. Sicut & Auertiſti. Quia non feciſti vt eſſet res ſolida

Blatt 172ª: ad quam ſeſe conuertunt auerſi a te. Et Notandum quod in iſtis verſibus. xı. per ordinem prophetice loquitur. futura predicens mala Iudeorum. Sed ſecundum Noſt. tranſ. Orat quando dicit. Ne Auertas ꝛc illic autem prophetat. Et ideo orat. Quoniam inquit mille anni ꝛc q. d Magna eſt humiliatio illa vt ſequitur .infra. ideo ne auertas eos in talem humiliationem

Habito itaque literali ſenſu. iam facile eſt psalmum hereticis & malis Chriſtianis applicare. qui Iudeos imitantur in auerſione iſta miſera & humili. vtpatet alias

Sed & in bono accipi poteſt. quod ait. Auertiſti (.ſcilicet per agnitionem.) hominem in humilitatem Et feciſti eum intelligere iſtas miſerias vite temporalis. que ſequuntur vt facile poteſt apprehendi. Vehementer enim conteritur & humiliatur animus hominis: quando ſe miſcuerit iſtis temporalibus. in quibus pacem reperire non poteſt. Vnde heb ſecundum B Hiero. Conuertens hominem in contritionem. Hęc eſt enim contritio & infelicitas in vijs eorum. Et afflictio ſpiritus vt ait Eccleſiaſtes per totum.

Et in hanc quidem humilitatem per primum parentem omnes ſunt auerſi. Sed Moſes de ſuis proprie loquitur: quos in grauiſſimam preuidit humilitatem auertendos. vt nunc omnes palam vident: Et quod peius eſt de iſta in ęternam contritionem ibunt. Sed ſequamur textum

Mane ſicut herba tranſeat. Eandem ſententiam Iſaias. 40. Et b. petrus. 1. pe. 1. [*Am Rande rechts:* ps. 91. Cum exorti fuerint peccatores ſicut, fenum & apparuerint . . | floruerint] ponit contra Iudęos carnaliter ſapientes exhortando eos ad ſpiritualia per verbum domini dicit Clama Quid clamabo? Omnis caro fenum. Et omnis gloria eius quaſi flos agri. Exiccatum eſt fenum & cecidit flos. Quia ſpiritus domini ſufflauit in eo. Vere fęnum eſt populus. Exiccatum eſt & cecidit flos. Verbum autem domini manet inęternum. Hoc eſt verbum (ait b. petrus.) quod euangeliſatum eſt in vos. Ex iſtis verbis multum Iuuamur ad verum intellectum huius verſus immo totius ps. hinc enim intelligitur quoniam conſonet Moſes cum Iſaia & de eiſdem loquatur. Igitur Quod in optatiuo dicit credo quia petat vt ſapiant & in bonitate tranſeant .1. tranſitorios ſeſe agnoſcant. In heb. enim optatiuus nullus eſt Et b. Hiero. per preteritum tranſtulit dicens. Mane quaſi herba pertranſiens. Mane floruit & abijt. veſpere conteretur atque ſiccabitur. Senſus ergo eſt. Ne Aűertas Vel Auertiſti in iſtam humilitatem & contritionem carnis vt ſit caro & non ſpiritus. Sicut herba & fenum cito moriturum. quod hodie eſt & cras in clybanum mittitur. Mane floreat (.1. ſit vel erit infelix populus primo in gloria. ſic enim florem Iſaias expoſuit Sed ſimul dum floret tranſit. Et quod peius eſt. Veſpere decidat ſcilicet flos & gloria eius carnalis populi. Et ſic conteritur. Et Induret & areſcat. hoc eſt areſcat quod Iſaias exiccatum dixit: Ergo Areſcat ad fenum, Decidat ad florem eius. Et Induret in noſtra tranſlat ſuperfluit. Quia heb: Conteretur pro decidat Et ſiccabitur pro areſcat habet. Quid ergo mane & veſpere? Longus hic oritur ſermo. ſi diligenter diſcutatur. primum Carnales mane florent Et veſpere decidunt (.1. prius florent poſtea areſcunt.) Econtra Spirituales veſpere decidunt vt mane floreant (.1. prius areſcunt vt poſtea floreant: Quia illi ſuum mane in carne ponunt & primo. quod neceſſario ſequetur veſpera eius (.1. occaſus. Sed iſti ſuum mane ponunt in ſpiritu. cűi non ſuccedit veſpere. Quia prius veſpere tranſijt & reſtat illis ſuum mane. ſicut illis reſtat ſuum veſpere. Quia prius tranſijt eorum mane

Blatt 172b: Boni enim hic a veſpere per noctem: aduerſi-

tatem, & mala mundi . ad ſuum mane aſpirat [*so*] Nihil eorum videntes que ſunt in mundo Sunt enim illis omnia veſpere in occaſum vergentia & nox ſunt totus mundus. Mali autem a mane ſuo per diem proſperitatis & bonorum ad ſuum veſpere tranſeunt. Et ſic diuiſerunt ſibi noctem & diem. veſpere & Mane et Mali ſecundum Iob. Noctem verterunt in diem ſcilicet maledictum in quo omnia vident que ſunt in mundo. Igitur Qui prius in veſpere cadit & areſcit. tranſibit. florebit mane & non tranſibit. Qui autem mane floret. tranſibit ſimul. Sed & veſpere cadet & areſcit. Et hic non tranſibit. Non enim addidit. veſpere tranſeat & areſcat. Senſus ergo eſt Quod humilitas iſta eſt miſera. prius in carne velle gloriari & non querere ſpiritum. Sapientia autem eſt. prius ſecundum carnem cruciari Et ſic tandem florere inęternum ante dominum. Sic Mane eſt primum. Veſpere nouiſſimum. Illorum primum quod primo querunt eſt caro [*Darüber:* gloria]. Nouiſſimum eius eſt finis [*Darüber:* confuſio]. Sed primum ſanctorum eſt veſpere (.1. aduerſitas.) nouiſſimum autem gloria. Et hoc ps ſequens quoque habet. dicens A timore nocturno, A ſagitta volante in die, A negocio perambulante in tenebris. ab incurſu & demonio meridiano. Quia veſperam timent & noctem bonam que eſt occiſio carnis. Ideo eligunt mane & percutiuntur ſagitta .1. doctrina per diem malam volante .1. proſpera mundi docente. Sed hęc infra

Quia defecimus in ira tua & in furore tuo turbati ſumus. [*Am Rande links:* .. ecenta genera | rum ply: nűmerat | .. hominibus Ecce | . onne hoc eſt defi | . ere ab integri | . ate naturę? (*Plinius Hist. Nat. Lib. XXVI. cap. I. Sect. 6.*)] Iſta eſt ira qua auertit illos deus in deſyderia ſua ps. 81. Et ita defecit iſte populus vt vix reliquię ſeruatę ſint. Non hic ait. Dies noſtri defecerunt. Sed nosipſi defecimus & in heb. conſumpti ſumus & conturbati ſumus. Defecerunt autem quia diminuti ſunt vehementer & gentes pro eis profecerunt. Sicut olim Saul domus defęcit, Dauid autem creſcebat. Et turbati ſunt ſcilicet a quiete & ſtatu ſuo in quo fuerunt. Turbatur enim aliquid quando de loco, de ſtatu, de habitu ſuo mutatur & diſſoluitur. Vt Sanitas. poſſeſſio ꝛc. Sane Iudęi defecerunt etiam in animabus ſuis, in qui-

bus diminuta ſunt bona ſpiritualia. & turbati in Zelo & ira ſua pacem cordis amittentes. Et Vltra hoc etiam foris ſecundum ſęculum Et ſic duplici contritione contriti ſunt. Sancti autem ſimpla tantum conteruntur Et hoc forte vult. quod repetit infra. Quoniam omnes dies noſtri defecerunt Quia ibi nos. hic dies noſtri defecerunt. Et ratio vtrinque in medio poſita eſt.

poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo: ſęcu-lum noſtrum in illuminatione vultus tui. Iſta ſunt peccata ſpiritualia: quę Iudęi in dorſum poſuerunt. Et tantum legalia magnificabant. propter quam fęditatem dedit Chriſtus ſynagoge libellum repudij. Ipſe enim poſuit in conſpectu ſuo: quod non faceret. niſi ipſi eas ponerent in dorſo & Iuſtitias ſuas in conſpectu ſuo. Sed quia obſtinate ſic ponunt & firmiter ſe excuſant: ideo & deus. qui diligit Iudicium & confeſſionem, ponit iniquitates eorum in conſpectu ſuo & Iuſtitias eorum in dorſo ſuo. Et ideo Deficiunt & turbantur in furore eius. Et bene ait iniquitates. quia inique faciunt. confeſſionem negantes. & Iuſtitiam iactantes. Et ſic ira dej manet ſuper eos. Sic fit cum omnibus qui imitantur illos. hereticis ſuperbis. Non autem ipſi hoc agnoſcunt. neque iſta orant. Sed pius propheta tanquam vnus ex eis in perſona eorum orat. Et Sciendum Quod eadem dictio. heb. poteſt tranſferri. ſęculum Vel abſconditum Et ſic magis exprimitur peccatum myſticum. Quod eſt in ſpiritu & non in litera

Blatt 173a: Vt dixi ps. 18. Ab occultis meis munda me (.1. non tantum ab ijs, quę ex lege contraxi. Sed quę ex originali & concupiſcentia ꝛc: quę Iudęi nihil curabant vt Matt .5. dominus diſputat Quod voluntatem mali non pro peccato reputabant Sed tantum opus. Vnde hic dicit Quod iſta abſcondita deus videt. quod ipſi non putant: q. d noſtra occulta ſunt in luce coram te. Quod ſi & in noſtra luce eſſent. iam ſalui eſſemus & non deficeremus

Quoniam omnes dies noſtri defęcerunt: & in ira tua defecimus. Sicut dixi repetit quod dixerat. Quia duplici defectu & contritione defecerunt: Ceſſauerunt enim dies & tempora regni, ſynagoge omnia & nihil remanſit. Sed & in ſeipſis peius

ceſſauerunt & defecerunt heb Sic. Etenim omnes dies noſtri tranſierunt. & in ira tua conſumpſimus annos noſtros quaſi ſermonem loquens. hoc eſt quod ſupra ait. Mane floreat & tranſeat: finita eſt gloria & decidit flos fęni. Et non ſolum tranſierunt. Sed & nihil reliquerunt ſũi poſt ſe. Sicut ſermo poſt finem ſui nihil eſt in ſe: licet alijs, auditoribus ſcilicet, profuerit Sic Iudei ſibi noxii. gentibus profuerunt. dum Verba legis tranſitorie habent gentes autem viũũm ſenſum & ſpiritum in illis qui manet inęternum. Nam vts in quodam loco dixi. Sicut res ſignificata tranſit: ita & verba eam ſignificantia tranſire dicuntur Verbum autem Chriſti non tranſit inęternum: quia rem ſignificant [*so*] non tranſeuntem inęternum dupliciter ergo verba dicuntur tranſitoria. primo in ſeipſis. quia citiſſime abeunt & nihil remanet ex illis. Sic eſt omnis homo carnalis, qui dies habet tranſitorios, ex quibus nihil ſibi remanet poſtquam tranſierint. Et hec eſt ira in populum Iudęorum quam plorat propheta Secundo Quia tranſitoria ſignant Et ita licet iteretur verbum idem ſepius: tamen quia ſignificatum tranſit. ideo & ipſum quoque tranſit. Sic iterum carnalis tranſit velut verbum tranſitorium, quia in tranſitorijs heret. Et nihil relinquit ſibi. Sed tamen alijs. ſcilicet qui intelligunt res ſignificatas per verbum. alias res ſcilicet futuras ſignificare: hii enim ex vſu rerum temporalium quem in malis vident. diſcurrunt & audiunt futuras res. quas iſti ſurdi non audiunt. Quare litera & omnis figura totius legis eſt velut ſermo quidam tranſitoria. Spiritus autem [*Am Rande rechts und ausgestrichen:* & intelligentia ſpiritua] in illa latens & per eam ſignificatus, eſt velus [*so*] ſenſus illius ſermonis. Sed illi tantum ſermonem: alii autem ſenſum tenent: illi literam iſti ſpiritum. ideo illi tranſeũnt cum litera tranſeunte. iſti permanent cum ſpiritu manente: illorum dies conſũmũntur ſicut ſermo: iſtorum autem conſeruantur ſicut ſenſus poſt ſermonem. Ad idem dũci poteſt noſtra tranſlat Que ſic habet

Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur (.1. opera inutilia ſicut aranearum telas efficiunt. q. d omne quod agimus, loqũimur. cogitamus ſicut tele aranearum Vt Iſaie. 59. Telas araneę texũerunt. Quę vtique tranſitorie ſunt ſicut & ſermo Et

nullus in eis vſus eſt. Veruntamen videtur iſta tranſlatio arguere ſtudia & dogmata phariſeorum de ſua propria Iuſtitia: Quam telam araneam vocat Et bene quibus ſcilicet culicem capiant & camelum non retineant (.1. parua & legalia peccata. Iudicant. interiora autem & in anima. nihil curant. Et ita literam texunt & non ſpiritum. Vnde & Apud poetas Minerua odiſſe dicitur Araneam. propter exilia ſua opera & tamen ſpecietenus aliquid apparentia. cum ipſa vera ſit Magiſtra texturę. Ita & Chriſtus mutauit Niobem iſtam ſynagogam in Araneam vſque hodie

Blatt 173ᵇ: Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni. Qui hoc breűe putat, & querulatur iſtam anguſtiam breuiſſime vitę eſſe. nunquid literam a deo petit. & non potius aliam vitam que ſit ęterna? Quippe cum iram dej hanc breuitatem vite eſſe. omnibus. per hęc velit oſtendere: atque ideo fugiendam & aliam querendam ſcilicet in Chriſto. Igitur dicit. Nonne hęc eſt ira tua? Nonne defecimus? Nonne calamitas eſt? Nonne dies noſtri omnes tranſierunt? Ita vt lxx anni ſint omnis eorum longitűdo. Vt quid ergo pro illis tantum agimus & quęrimus qui tam inſtabiles & tam pauci & tam breues ſunt? hęc enim tria quem non moueant? Inſtabilitas enim ſi etiam multi & longi eſſent. tamen vna ſatis eſt conditio calamitoſa. Nunc autem & pauci & breues ſunt. Et illud quo properamus ęternum eſt. Recte ergo infra ſequitur Quoniam tranſiűimus: cito & auolamus. Si enim eſſent ſtabiles ſufficeret vnus. Si autem eſſent multi & infiniti. iterum ſufficerent. etiam ſi breues & inſtabiles eſſent. Dicit autem in ipſis (.1. in ſeipſis. Quia ad ęternitatem relati ſunt mille ſicut dies heſterna preterita

Si autem in potentatibus (.1. in vigoribus & viribus robuſtioris [*so*] complexionibus fuerint tales anni.) 8ginta anni. Et amplius eorum (.1. reliquum vel ſi quid vltra vixerint.) labor & dolor q. d. iam non eſt vita Sed miſeria. hunc verſum multi non recte inſpicientes. putant Moſen tempus vitę humanę determinaſſe 70 vel 80 annorum. quod falſum patet Sed dicit quod Vita comoda & valida ſit tantorum. Non autem negat quin amplius viuere poſſint. Sed hoc amplius erit. labor inquit & dolor (.1. difficilis & anxia vita.) Quod omnia cum difficultate aguntur

BAYERISCHE STAATS-BIBLIOTHEK MUENCHEN

& cum moleſtia: quod patet etiam nunc ſexagenarijs quibuſdam contingere quanto magis & verius octogenariis & Nonagenarijs & centenarijs. ad quos annos hic non negatur perueniri poſſe.

Quoniam ſũperũenit manſuetudo & corripiemur. Miro modo videtur iſte verſus impertinens eſſe tam ad prece quam ad ſeq. Quia hucvſque & verſu ſeq. de ira tantum loquitur. Et poſtea petit miſericordiam & gratiam. [*Am Rande links:* . . . enim ſine miſericordia | . . . ante. & ſteri | . . . Nunc autem fruc | . . oſa] Vnde Heb. Quoniam tranſiuimus cito & auolauimus. Nulla verior eſtimatio quam quod iam mortuos eſſe & tranſiſſe putemus. Vts. Mille anni ſicut dies heſterna non ſaltem preſens aut futura. Sed heſterna. Si ergo mille anni ſunt dies heſterna. quanto magis per lxx annos cito tranſiuimus. & potius auolaúimus. Noſtra autem tranſlatio magis ad ſpiritum accedit. quam b. Aug. pulchrę ſequitur. B. Hiero: Sic. Quoniam in morte cum tranſierint dies annorum. non ſecundum meritum Iudicabimur Sed ſuperueniet manſuetudo & corripiemur (.1. emendabimur) per mortem. poteſt forte & deprecatiue accipi q. d O vtinam ex quo tanta eſt ira tua ſuper nos. futurum eſſet vt non tantum ira eſſet Sed ira correptionis, qualis non erit. niſi ſuperueniat (. ſupra & maior quam ira eſt.) manſuetudo. Alioqun [*so*] corripi non poſſemus. Sed tantum damnari. Et ita iſte verſus inciperet orationem vel prophetiam vſque in finem. Quam autem Iuſtę hoc peto vt ſit per manſuetudinem ira correptionis quę prius tantummodo erat ira damnationis.

Quoniam quis noũit poteſtatem irę tuę & prę timore tuo iram tuam dinumerare? q. d. Nullus ſcit quanta ſit fortitudo irę tuę. quam nullus reſiſtere, nullus fugere. nullus flectere poteſt: niſi tu eis reuelaueris. quod ſit per fidem & ſpiritum. hoc autem iſto Scilicet modo fit. Quod ex ira manſuetudinis qua corripit: cum ſit tam magna vtpatet in martyribus elicitur quanta ſit ira ſeueritatis & qua condemnat. Ergo vt hoc noſcant. opus eſt ſuperuenire manſuetudinis iram & corripi. Sic enim b. petrus elicit .1. pe. 4. Si autem a nobis inchoat Iudicium dej. Quis erit finis eorum qui non credunt euangelio? Et ſi Iuſtus

Blatt 174ª: vix ſaluus erit peccator & impius vbi parebunt?

Sicut enim oculus non vidit nec auris audiuit nec in cor hominis aſcendit que preparauit deus diligentibus ſe. Nobis autem per ſpiritum reuelauit Sic oculus non vidit. nec auris audiūit. nec in cor hominis aſcendit. quę preparauit deus odientibus ſe. poſſunt Hęc vt precedentia ſpiritalius de ſynagoga dici. Super quam venit manſuetudo & correpta ęſt. Sed pauci. Et hii ſoli nouerunt poteſtatem irę. quę venit ſuper eos. ipſi autem adhuc neſciunt. Vnde dicit Quis nouit? q. d fere nullus niſi tantum reliqūię ſaluatę. intellexerunt. & preuiderunt iram iſtam ſuperuenturam. quam iam portant. Vt deutro .32. dixerat. Vtinam ſaperent & intelligerent ac nouiſſima prouiderent. Quia Iuxta eſt dies perditionis ꝛc heb verbum. dinūmerentur ad verſum ſequentem nectit. Sic. Vt numerentur dies noſtri ſic oſtende & veniemus corde ſapienti .1. da nobis ſapere. quod dies noſtri ſunt tranſitorii & menſurabiles vt ps. 38. Et ita contemnemus ac per hoc ipſum ſapientes corde veniemus ad te relictis illis: ad quos a te receſſimus per cordis inſipientiam. Sed & noſtra tranſlat. verbis diſtat Sed ſenſu latior eſt & illum comprehendit

D e x t e r a m t u a m ſ i c n o t a m f a c. & e r u d i t o s c o r d e i n ſ a p i e n t i a. Chriſtus enim ſeu gratia Chriſti que eſt in ſpiritu. poteſtas & virtus dej in ſanctis. ipſa eſt dextera Dej. Quę cum nota fit in nobis. mox vileſcunt nobis dies noſtri & videmus quod in comparatione ęternorum & ſpiritualium ſunt nihil. Quare cum dies noſtri non poſſint nobis oſtendi: niſi dextera dej oſtendatur. non multum diſcordare videmus tranſlat. Quia oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. Et Lux tenebras arguit. & non agnoſcitur malum. niſi oſtenſo bono. Et hęc eſt ſapientia qua erudiuntur qui habent cor. Qui autem tantum habent ſenſum: non ſunt huius ſapientie capaces. Quod autem ait. Sic notam fac. ſcilicet vt predictum eſt. & facias nos ſentire Quod dies noſtri ante oculos tuos nihil ſunt & velut ſomnium.

C o n u e r t e r e d o m i n e V ſ q u e q u o: & d e p r e c a b i l i s e ſ t o ſ u p e r ſ e r u o s t u o s. hoc enim per gratioſam incarnationem factum eſt. & aduentum eius. ſiue corporalem ſiue ſpiritualem qui adhuc fit. Vſquequo autem dicit. Quia ſerum ej videtur auxilium dej. qui in expectatione & anguſtia eſt.

Repleti ſumus mane miſericordia tua. exulta. & delect. ſ. omnibus diebus noſtris heb. Imple nos matutina miſericordia & laudabimus & letabuntur ꝛc Ergo preteritum pro futuro poſitum eſt. Chriſtus autem eſt miſericordia iſta. mane nobis data in principio diej gratie. & plenitudinis temporum. vt notum eſt

Lętati ſumus pro diebus quibus nos humiliaſti. annis quibus vidimus mala. Heb. Letifica nos pro diebus quibus nos afflixiſti. Et Hii ſunt dies & tempus culpe. quando ſub lege fuimus & ſub peccato. Et vſque nunc quo ſub lege eſt. qui ſub peccato eſt. Et ibi ſunt afflictiones conſcientie. & mala. Quia Multa flagella peccatoris

Reſpice in ſeruos tuos & in opera tua, & dirige filios eorum .1. qui te fide colunt & ſeruiunt ſeruitute. vt paulus ſeruus Iheſu Chriſti. Et opera eorum ſunt tua. quia phil. 2. deus operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Cooperatores enim ſumus dej. Et ſicut ipſe in nobis loquitur ita & operatur omnia in nobis. Dirige ſcilicet vt ſint recti corde & non cũrũi vel ambitioſi in circuitu literę. Heb ſic. Appareat apud ſeruos tuos opus tuum. & gloria tua ſuper filios eorum quod idem Eſt. Quia Chriſtus eſt opus dei & gloria eius. Et ipſe per fidem & gratiam. apparet apud ſuos & filios eorum Burgenſis. Oſtendatur ſeruis tuis opus tuum. & pulchritudo tua ſuper filios eorum.

Blatt 174ᵇ: Et ſic ſplendor [*Darüber*: heb decor.] domini dej noſtri ſuper nos. Iſte eſt decor. lumen vultus tui ſignatum ſuper nos decor ſpiritualis. Et opera manuum noſtrarum Dirige ſuper nos. Et opus manuum noſtrarum Dirige. Heb Et opus manuum noſtrarum fac ſtabile ſuper nos. Et opus manuum noſtrarum confirma. facilis eſt concordia. Sed que ratio geminationis? Aliqui propter [*von hier ab die Seite leer.*]

ps 90 [Hebr. XCI.]

Blatt 175ᵃ: Totus iſte ps. Eſt exhortatio ad fidem rectam. contra eos. qui ſibi vias eligunt & Iuſtitias ſtatuunt. in quibus

auxilium & gratiam dej expectant immo potius tentant. vt Iudęi primo deinde heretici atque imitatores illorum omnes ſingulares ſũperſtitioſi ſuperbi in ſenſu ſuo

Omnes enim iſti. qui ſic ſpiritibus erroris agitantur. & vento feruntur doctrinarum hanc habent conſuetudinem. vt non ſint contenti in limitibus quos poſuerunt patres eorum Et verbis magiſtrorum quę data ſunt a paſtore vno ſemper amplius requirunt Eccleſiaſtes vltimo Et in hoc velut ſancti, deum directorem & protectorem audent inuocare. atque angelorum cuſtodiam ſperare. Contra horum furorem & inſaniam ps iſte loquitur dicens.

Quia habitat in adiutorio altiſſimi. ſcilicet qui vere habitat ac non potius habitare ſibi videtur & fingit: talis enim non habitat, Sed exulat verius. Vel hoſpitatur. ps. 100 Non habitabit in medio domus mee. [*Die Zeile ist bis auf den Rand rechts fortgesetzt:* . . . | tunc? ſuper . . | culum domus m . .] Ipſe inquam in protectione dej cęli commorabitur. Heb ſic. Qui in abſcondito altiſſimi habitat: in vmbraculo domini commorabitur. Obſecro te per deum, Cur addit in adiutorio ſeu abſcondito altiſſimi? Cur in protectione ſeu vmbraculo? An non ſuffecerat dicere. Qui in domino habitat. Qui in deo cęli ſeu altiſſimo: in ipſo commorabitur? Niſi Quia ſunt immo quia futurum vidit ſuperbos. Iudęos & hereticos: Qui nude in deum ſe habitare pręſumerent atque vt dicitur immediate a deo dirigi velint: reiectis omnibus adiutorijs & protectionibus eius: in quibus dirigi ab eo deberent. Singulares enim amici Dej eſſe volunt. & ſpeciali ab eo duci Magiſterio: Et ita cum ſibipſis vmbraculum fęcerint & ſibi protectionem ſeu adiutorium ęlegerint: in quo a deo ſaluari velint. contemnunt omnia alia dej vmbracula & protectiones. Et ideo iſte ps a principio ſtatim percuciens illorum ſtultitiam. dicit. Si vultis habitare ſi ſaluari. Ecce abſconditum Ecce vmbraculum eius ſubite. Nolite velle immediate in deo habitare. Nolite abijcere protectionem eius. Quoniam hęc vita non facie ad faciem eſt. Non in deo habitare poteſtis. Sed in protectione eius in vmbraculo eius erit vobis manſio. Et in hanc ſententiam omnia iſtius ps verba ſonant. immo tota Scrip. prophetarum antiquorum. Vnde vide Cur in psalmo (*ist Ps. 118.*)

Beati immaculati, adeo ſemper adducitur. In via tua. in verbis tuis, in mandatis tuis in Iuſtificationibus tuis, ꝛc? Niſi Quia non poſſunt Immaculati eſſe. viuere & bene operari in nudo deo. Sed in via eius & in fide quam ſtatuit. Illi autem volunt eſſe Immaculati abſolute. non in via. Sed forte in patria ſeu nude in Deo. Quia nolunt viam eius Sed ab eo immediate dirigi. ſicut angeli diriguntur in cęlo. Et hęc vere eſt religio angelorum que non vidit ſapiens

Sic ps. 53. Deus (inquit.) in nomine tuo ſaluum me fac. Et in virtute tua Iudica me Non ait in teipſo. Sed in nomine tuo Sed in virtute tua (.1. fide & via tua ꝛc

Sic ps. 84. Iuſtitia aute eum ambulabit Et ponet in via greſſus ſuos. Illi autem non in via Sed in factore vię. in deo ipſo. ponunt greſſus ſuos. Et ipſi ante vel in Iuſtitia ambulant. Quia non egent via & Iuſtitia dej. Sed ſolum deum habere volunt. Et ex ea electione Iuſti eſſe volunt Et multis aliis locis. proinde credo Quod ex ſpirituſancto Eccleſia Romana ſic frequentat ps. 118. in horis. Quia in recta fide permanet. quę ibidem per ſingulos verſus expetitur vt dixi

Iſtorum ergo tentatio pulchre demonſtrata eſt in Chriſto. Quando eum diabolus aſſumpſit in ciuitatem ſanctam. & ſtatuit ſupra pinnaculum templi Et dixit Si filius dei es mitte te deorſum. Scriptum eſt enim Quoniam angelis ſuis ꝛc. Vide in ſer. dominica prima quadrageſime

Blatt 175ᵇ: Sic iſtos non ducit per viam in ciuitatem: Neque ſtatuit in templo. Sed ſupra pinnaculum templi Hoc eſt non in fidei abſconſum, non in veritate vię Chriſti. Sed ſub pedibus eam velut contemptibilem & inferiorem ſua ſapientia longe ponit. Et in nudo cęlo. ſicut in nudo deo agere immediate facit. Vt iam non a templo ſeu fide protegente viuat. Sed a ſolo deo. Et Vide quomodo non ſolum ſupra templum Sed ſupra ſummum & faſtigium eius. vt vix ipſum aliquo tangat modo. Sic hereticis quidem faſtigio tantum facit tangere & ſentire ea que recta ſunt in quę ſe tradere deberent. Sed nunc velut ſublimius ſapientes. nouiſſimo pede, & affectu poſtremo ea tangunt: qui etiam neque capite intus poſiti ad tectum vllo modo debuerant velle attingere.

ſi intime ſaperent veritatem: Et non potius extime faſtidirent & faſtigium eius atque pinnaculum vix tangerent. tanquam eſſent aues cęli (.1. angeli vel potius demones. & quod etiam ſunt .1. demoniaci doctores. Non autem dico Quia Chriſtus ſignificaſſet in iſto facto hereticorum rũinam. Sed Quia Eccleſię ſuę tentationem & victoriam in iſto premonſtrauit. Nam ſicut diabolus potuit tunc corpus Chriſti ita ſtatuere. Ita poteſt & animas fidelium ducere & ponere, in tales hereticas ſuperſtitiones. vt videant eas. Nam ſtatũi ſupra pinnaculum non eſt malum (.1. ſuggeſtionem habere de hereticis ſuperbiis & obijci ſibi mala ſuper quę tentetur. Quomodo enim tentari poſſit, niſi prius agnoſceret & videret ea in quibus tentari debet? hoc autem eſt pedes intellectum & affectum ſcilicet ſtatũi ſuper templum .1. habere pro obiectis preſentatas ſibi aſtutias & hereticas ſuperſtitiones. Quas non elegit meditari & habere pro obiectis. Sed diabolus aſſumit eam & ponit eam in illas. Tunc dicit Mitte te deorſum. Vide vt multis agit vt perſuadeat. etiam Scripturas allegat. Sic & hereticos vincit Sed non chriſtum & Eccleſiam eius. Nunquam enim integre hęretici ſcripturas adducunt. Sed ſemper ea tantum excerpunt. quibus ſuam peſtem ſuadeant. Quę autem contra eos ſonant. tacent. Sicut hic fęcit eorum author. & Magiſter. Quia illam partem vnicam, Scilicet. (.Vt cuſtodiant te in omnibus vijs tũis.) immo ſecundum lucam . qui ſolum illam partem omiſiſſe ſcribit (in omnibus vijs tuis.) ſi allegaſſet diabolus. putas ne mox contra eum dominus verbum proprium torſiſſet dicendo. Si cuſtodient me in omnibus viis meis. Cur ergo tu mihi non oſtendis vnam ex iſtis vijs. vt videas an me cuſtodiant. Sed oſtendis mihi vbi nulla eſt via mihi Quoniam autem ſcriptum eſt quod in omnibus viis meis me cuſtodiant. vtique iſtam ſcripturam tu ſtulte vel malicioſe allegas. quia non eſt ad propoſitum. Non enim ex iſto loco habes. Quod me cuſtodiant in quibuſcunque: ſicut tu me vis putare & credere. Sed tantum in omnibus viis meis.
Ecce iſta ſibi obiici preſenſit callidus hoſtis ideo ſubticuit. Ita & hęretici omnes faciunt Qui Scripturas ſibi adoptant omnes preter eas vnde poſſint redargũi. Sed Cur dominus non oſtendit ei iſtam fallaciam eius vt confunderetur? Cur non ita viciſſe ſe

oſtendit. Sed alium ſermonem oppoſűit? primo credo Vt doceret hęreticum non poſſe vinci. manendo in eodem verbo. Quia elabitur & oriuntur contentiones. Ideo ex ore duorum vel trium ſtet omne verbum. lex & propheta adducantur cum Euangelio. Vna enim Nuda auctoritas poteſt a contentioſis & ſuperbis cauillari. etiam ſi intelligant ſuas aſtutias ſolutas & deprehenſas Ergo dimittendi in verbo in quo deprehenſi ſunt & ſe deprehenſos agnoſcunt. alia quoque addere Simulque quem ipſi corruperunt ſermonem. alio inſtaurare. Sed de hijs alias

Igitur cum ſecundum ps. 88. dominus poſuerit adiutorium in potente: non debet aliud queri adiutorium, Sed nec dimitti illud, & in ipſum potentem ſine medio ferri. Quoniam hoc erit in futura vita. Vbi iam non in medio & enygmate erimus Cum Euacuauerit omnem principatum ꝛc Interim patiamur quod nos per medium viſitet Manum non faciem ſequamur

Blatt 176ª: Dicet Domino ſuſceptor meus es tu: & refugium. ꝛc Contra. iam ipſum dominus dominum dicit refűgium ſine medio. cum prius dixerit. non ipſum Sed adiűtorium eius? Sed. vide quid ſequitur. Et ſperabo in eum. ergo per ſpem eſt refűgiűm. nondum in re. ſicut ſine medio

Quoniam ipſe Liberabit me de laqueo Venantium. ꝛc. Illuſtres & ſancti patres iſtum psalmum varie exponunt. Sed non preiudicant. qűin & nos in noſtro ſenſu liceat abundare. Igitur. hic de Venantibus animas loqui videtur. quia totus in ſpiritu: & non tantum in metaphora loquitur. Aliud ſiquidem Eſt in metaphora. aliud in ſpiritu venari vel ſic de venantibus loqui. Nam metaphorice Venatur alterum. quicunque alterum inſidioſe capit vel capere nititur Hic autem loquitur de captione animarum. Vnde ſicut Euangelium & Scripturę ſunt rhetia S petri Ita impia dogmata ſunt. rhetia Iudeorum. phariſeorum, hereticorum expanſa in capturam animarum. Sic S. paulus eſt ab illis liberatus & tota Eccleſia primitiua. Vnde Quod ſequitur **Et a Verbo Aſpero** in idem redit. Quia talis doctrina eſt aſpera in ſpiritu. amara venenoſa, mortifera & omnibus modis noxia & mala. licet foris appareat lenis, dulcis ſana vitalis & omnibus modis bona. per hanc enim homo exaſperat deum.

Vnde in Ezech. Vocantur domus exaſperans [*Ezechiel 2, V. 5. 3, V. 9 und V. 26. 12, V. 2.*]. ſynagoge populi. Item per eandem. impetunt. blaſphemant & maledicunt ſanctam doctrinam. Zelantes enim pro ſua. os habent amaritudine plenum & cor aſperum. contra veritatem. Et ita eſt vere aſperum verbum. quod eos exaſperat. & aſpere in veritatem agere & dicere facit. inſuper & deum exaſperat. & Iudicium ſuper ſe aſperrimum prouocat. heb ſic. E t a m o r t e i n ſ i d i a r u m. Et eſt eadem ſententia. Quia per talem mortiferam doctrinam inſidioſe capiuntur animę. cum appareant foris bone & ſubtus ſint male. Sic enim linguis ſuis doloſe agebant. & venenum aſpidum ſub labijs eorum. Quorum os amaritudine & maledictione plenum eſt. Quod ſi ſic faciunt in hac vita impii contra veritatem. Quanto magis verbum aſperum habebunt contra deum. in futura damnatione. A quo liberauit populum ſuum altiſſimus

Poteſt Vltra etiam intelligi de Venantibus perſecutoribus. qui in laqueum ſuę perditionis nituntur animas impellere pęnis. & ſic ad negandum chriſtum cogere: que negatio eſt ipſum verbum aſperum immo aſperrimum Bonum eſt enim confiteri domino & dulce laudare. Sed aſperum & amarum eſt eum negare & blaſphemare. Item Nihil repugnat etiam de allectoribus intelligi. Q̃ui per illecebras venantur animas. in laqueum ſuum (.1. peccatum) [*Am Rande rechts:* Vnde Apoſtolus diuitias laqueum diaboli dicit 1. Ti 6.] & ſic veniunt in verbum aſperum. (.1. in vermem conſcientie. qui ſemper aſperat & mordet animam: & inquietat infelicem. vt ſit contritio & infęlicitas in ea valde. hoc enim verbum aſperum audit Iugiter omnis conſcientia mala. Audit autem qui cecidit in laqueum peccati: quo niſi cecidiſſet non audiret. A quo tamen per ſolum Chriſtum liberatur

Aliter exponit b. Aug. de verbo inſultatorio. prouocatorio. detractorio. Sed ab hoc non proprie vllus liberatur. Quia in ipſo non eſt nec illud in ipſo. niſi ſic ſcilicet Quod non ſinit eum vinci per illud. Sed cum hic liberabit. Dicat. Videtur per verbum aſperum & laqueum velle intelligi illud in quo captiuus velut in vinculis, morte aut malo fuerit. Qualia ſunt vt dixi. Conſcientie morſus, Vel negationes & blaſphemie Chriſti.

& impię doctrinę. Quia laqueum dicit quaſi dicat. iam ecce in laqueo fũi & captus. Et eccę ſuſceptor meus. liberauit me de illo & fecit liberum vt iam viuam & in verbum ſuaue & lene poſuit me

Et ſimiliter mors Inſidiatur Quia ſub ſpecie apparentis boni intus latet mors fouea enim profunda eſt iuxta Voluptatem poſita Et ſic vtitur Eccleſia iſto verſu in quadrageſima Quia fideles erepti de fallacijs mundi In quibus mors animę. latet velut in inſidijs. Et ſic generaliter laqueus Eſt omnis fallacia mundi in diuicijs, honoribus & voluptatibus. que omnia ſunt velut viſcus & illicium animarum in mortem peccati. Et verbum Aſperum. ſcilicet vermis conſcientie Vel eiuſdem repetitio. Verbum pro re exponendo. Et ſic aſperum eſt ſpiritui quod lene & dulce eſt carni. Sed non ſentit ipſum eſſe aſperum, niſi poſt perpetratum opus. tunc videt quoniam plus fellis quam mellis habet. Iſaie. 9. Violenta predatio cum tumultu dicitur

Blatt 176^{b}: Scapulis ſuis [*darüber:* doctoribus] **obumbrabit tibi** [*darüber:* docebit te fidem]: **& ſub pennis eius ſperabis** [*darüber:* duobus teſtamentis, per ſpem enutrieris,]. Non ſatis eſt eſſe liberatum de errore & malo conſcientię. niſi & conſeruetur liberatus. ne rurſum capiatur Scapulę & pennę. ſunt ſpirituali metaphora. Virtutes & dona dei quibus protegimur in fide ipſius. Sed allegorice. Quia Eccleſia gallina eſt ſicut & Chriſtus. cuius Scapulę ſunt prelati & directores & protectores pullorum. a demonibus ne deuorentur. Quomodo hoc? per obumbrationem Obvmbrare enim eſt vmbram ſuper eos facere (.1. veram fidem docere. per hanc enim doctrinam vere fidej proteguntur a demonibus. Et ita ſub prelatis in obedientia permanentes in vera doctrina. ſpem habebunt. Et iſte verſus pulchre deſcribit breuiſſimis verbis Vitam. & Ierarchiam totius Eccleſię. Quia ſub pennis (.1. nullus ſuus eſſe debet Magiſter. pennas Chriſti non contemnat. Et in ſpe viuat. pennę autem colũmbe huius vel Gallinę ſunt ipſi doctores & contemplatiũi. Vel certe Duę Alę [*Am Rande links:* Siniſtra *darunter:* Dextera] ſunt duo teſtamenta quibus protegimur ne in noſtro ſenſu vagantes miluis pręda fiamus. Et heę ſunt duę alę apoc. 12. datę mulieri Eccleſię ꝛc

Quod ſi iſta nondum intelligas audi psalmum ſeipſum exponentem

Scuto Circundabit te veritas eius Hęc eſt fides ſeu ſpiritus literę. & vera intelligentia in Scrip. non vmbra & figura. Hęc ergo veritas abundabit, vt te vndique circundet diues eris & plena eruditione ſpirituali ita vt nihil deſit tibi in vlla gratia vt .1. Corin. 14. diuites facti eſtis in omnibus. Ideoque

Non timebis a timore nocturno, A ſagitta Volante in die. A negocio perambulante in tenebris. ab incurſu & demonio meridiano Tam diuerſa iſta exponuntur vt ſepe putauerim vſqueadhuc latere nos. principalem ſenſum ſpiritusſancti in illis verbis intentum. [*Am Rande links:* neceſſe eſt autem iſta in Iudęis videri impleta: quoniam de illis primo dicta ſunt] Et dimiſſis alijs. noſtrum quoque ſenſum permittamus abundare ſalua fide & Reuerentia maiorum immo & ęqualium & minorum. Nihil aliud autem iſtis intelligo verbis. Niſi corruptelas veritatis & fidej & integritatis ſpiritualis intelligentię: quam ſupra deſcripſit. Quales ſunt hereticorum. Iudęorum, peſtilentiumque doctorum machinę: a quibus nullus tutus eſſe poteſt. niſi quęm veritas circundederit vndique & Scapulę Chriſti obvmbrent & ſub pennis eius ſpem habere conceditur (.1. niſi qui fidelibus paſtoribus Epiſcopis, Doctoribus, in fide veritatis cuſtodiatur. a lupis illis in veſtibus oũiũm venientibus Si enim Corporales tentationes hic intelligas. non cuſtoditur vllus per fidem ab illis. Sed potius in illas per eam venit. & ſuſtinet Igitur pericula animarum Hic multiformia hic [*so*] deſcribuntur potius. niſi ſic intelligendo Quod fides ſeu per fidem a corporalibus cuſtoditur, vt non vincant fidem & vitam eius in anima. quam per tribulationes & illecebras nititur diabolus auferre. Et forte iſtis 4^or^ eadem res eſt ſignificata: ſicut .infra. per aſpidem Baſiliſcum. leonem draconem. Et multis nominibus eadem nequitia depingitur. Quod primum Videamus an poſſit fieri

Timor nocturnus eſt qui in nocte habetur. Hic eſt timor ſeruilis qũi eſt in lege. quem per fidem Chriſtus abſtulit & dedit amorem pro eo. cum quo timorem diurnũm. qui eſt ſanctus permanens in ſęculum ſęculi. Igitur Qui credit iam non timet

illo timore. Sed omnia facit hilariter & cum amore. Recte autem timor ille nocturnus dicitűr. Quia eſt eorum. qui ſunt nox & in nocte literę filii noctis. & non filii lűcis & filii diej.

Cum iſto autem timore ſeruili ſimul ſunt timor mundanus & humanus: qui & ipſi ſunt nocturni

Item Timor { nocturnus / diurnus } Eſt timere { bona tenebrarum amittere. & mala lucis acquirere. / Bona lucis amittere Et mala tenebrarum acquirere }

Sunt autem { Mala lucis. paſſiones Chriſti in carne tenebrarum paſſiones in anima & ſpiritu / Bona lucis. Bona ſpiritualia tenebrarum Bona carnalia }

Blatt 177ᵃ: quia illo non timent niſi. qui ſunt in nocte filii noctis & non lucis neque diej. Sic enim timent vbi non eſt timor: timent bona carnis amittere. & mala ſuſtinere. Quia terrena ſapiunt. Timor autem diurnus eſt. quo timentur mala ſpiritus & bona eiuſdem ne amittantur. Et iſte eſt timor domini principium ſapientie. initiűm ſalutis & cuſtos omnis boni.

Sicut econtra timor nocturnus eſt principium ſtultitie & initium omnis perditionis. qui & efficit ea quę ſequuntur ſicut origo & radix

Sagitta in die volans. Hęc eſt doctrina & ſapientia non in myſterio abſcondita. [*Am Rande rechts*: doctrine vel mandata hominum] Sed animalis, mundana & diabolica. Quia timor nocturnus huius ſtultitie inicium eſt vt diximus: quem qui habent. primum incipiunt ſapere ea que foris ſunt ac eadem alios docere. Sagitta enim verba acuta ſignificat. Vnde Sagittarii ſunt filii Eſau ſicut pater eorum. Et conuerſi in arcum prauum. ſagittantes ſagittas volantes in die. Et verbum quoque volare dicitur. Ideo verbum aſperum ipſum eſt ſagitta volans: in die (.1. externorum ſapientia Volat autem quia proficit valde ſermo eorum. & ſauciat illos atque vulnerat amore temporalium. Sicut Verba Chriſti ſagitte ſunt & vulnerant amore cęleſtium Quia ſagittę tuę acutę Secundo poteſt per Sagittam intelligi

ipſe doctor. qui docet talem ſapientiam mundi. Volans per ventum iactantię in die humano. Qui foris placere cupit. quia de ijs quę foris ſunt docet. non de myſterijs occultis Sed Sagitte Chriſti quieſcunt in abſconditis

A negocio perambulante in tenebris. heb. A peſte. ſeu peſtilentia ꝛc Hęc eſt doctrina iam venenata. Quia ſagitta volans mitior eſt. dum ſuis limitibus contenta docet literam occidentem & de ijs quę ſunt in die humano de gloria. diuitijs. & poteſtate mundi: quę in lege promiſſa videbantur. [*Am Rande links:* ps. 1. In cathedra peſtilentię non ſedit.] Sed hęc lues additur. quę detrahit veritati. mala de deo. negans fidem & ſpiritum docet: Sagitta volans ſtatuit ſuum ſenſum: hec autem etiam impugnat alienam: illa iactat temporalem vanitatem hec autem blaſphemat etiam ſpiritualem gratiam. Et hoc eſt virus inſanabile mox interficiens Repit autem & perambulat in tenebris (.l. tenebroſis mentibus quibus lux ſpiritus omnino extincta eſt. [*Am Rande rechts:* Et eſt vere Iuſtitiam propriam ſtatuere vide ps 91. verſu. 3.] Quia enim pertimorem nocturnum libenter ſuſcipiunt ſagittam diurnam & per illam ſauciati & inflammati in temporalia que timor nocturnus metuit amittere incipiunt odiſſe omnia contraria ſcilicet ſpiritualia. reſpuere veritatem & diligere vanitatem. Vnde & ps. 4. pulchre concordat. d. filii hominum Vſquequo graui corde: (. quod facit timor nocturnus.) vt quid diligitis vanitatem (. quod facit ſagitta ſaűcians in die.) & queritis mendacium. (. quod facit peſtis immo eſt ipſa peſtis in tenebris.) Et Vide proprietatem Verborum. Cur non ait Amor nocturnus Sed timor? Quia Amor non ageret niſi timeret amittere. Diu enim amauit populus Iudęorum temporalia. Sed poſtquam cepit Chriſtus Euangelium & ſpiritum predicare. hic tum cepit amor timere. Et inde omnis miſeria orta eſt. tunc cor ingrauatum eſt pharaonis. timens ne amitteret populum Iſrael.

Deinde Recte Vocatur eorum doctrina Volans ſagitta: Quia ſicut ea ſunt que docet Ita & ipſa eſt. Sed volantibus vagis & tranſitorijs docet ideo & ipſa volans eſt Et hoc in die (.l. coram mundo ſeu de ijs que ſunt in oculis hominum aliquid

Et ſic miſere diligunt vanitatem volatilium rerum. Et miſerius adhuc per hanc

Blatt 177ᵇ: dilectionem querunt mendacium (.1. negationem veritatis Chriſti.) Quia mentiuntur omnes. qui Chriſtum non confitentur vel negant vt ps. 26. Mentita eſt iniquitas ſibi Et. 17. filii alieni mentiti ſunt mihi (.1. negant me & meam veritatem & hoc quia diligunt vanitatem. Et Ita mendacium iſtud eſt vere peſtis illa ſeu negociū̃ per ambulans in tenebris. Si enim tantummodo ſuum ſenſum ſtatuerent. iam tantummodo vani eſſent & ſagittam volantem haberent per diem Et dimitterent Veritatem Chriſti innegatam: nondum mendaces eſſent. Sed ſuſpenſi & indifferentes. Sed nunc negant & contradicunt & mendacem eam docere nituntur eſſe [*so*] ideo ipſi mendaces in hoc ipſo fiunt. Et per iſtud mendaciū̃ omnes ſeſe corrumpunt Et hic vere eſt Baſiliſcus. qui ſolo viſu interficit. Nam timor nocturnus & vanitatis dilectio atque doctrina de illa. nondum interficit. licet ęgrotare faciat Sed mendacium affirmans mox occidit

Ab incurſu & demonio meridiano. Heb. a morſu [*Ausgestrichen:* vaſtantis] Inſidiantis meridię. [*Am Rande rechts:* Poteſt autem iſte morſus actiue intelligi quo ſcilicet Chriſtum mordent & blaſphemant. quem negauerat [*so*] Igitur Mendacium & blaſphemia ſeu maledictio iſtis duobus exprimitur. Sed duobus primis timor mundanus Et ſua literalis ſapientia. deut 32. deuorabunt eos aues morſu amariſſimo .1. Ira & zelo Inuidie] Iſte eſt Zelus & furor noū̃iſſimum malum. Quo fit intus rodantur inexplebili ira contra veritatem Chriſti. quam abolere & vaſtare ſumme nituntur (.1. toto ęſtu & feruente meridie.) & eo ipſo ſeſe vaſtant irremediabiliter. ſicut ps .7. Conuertetur dolor eius in caput eius & in verticem ipſius iniquitas deſcendet. O morſus amariſſimus. quo mordentur intus in Zelo. & indignatione grandi: pro eo quod vanitatem & mendacium ſuum promouere non poſſunt. Iſte enim eſt dolor (.1. Inuidia & Zelus de proſperitate Chriſti & veritatis eius Vide nunc ordinem. Cupiditas eſt radix omnium malorum. quid facit Amor mundi? primum quietus eſt dum habet quo fruatur. Sed cum incipit reprobari. quod ille amat, iam timor tenebroſū̃s & nocturnus oritur. nolens

amittere. quod reprobatur. Et hic principium ſtultitie (.1. ſapiendi terrena. & ignorandi cęleſtia.) Et ſic oritur ſagitta volans per diem. docens ea que reprobantur per veritatem & inflammans ad illa etiam Zelum pro illis accendens contra veritatem. Tunc mox ſequitur negatio veritatis. quod eſt mendacium & peſtis illa in tenebris. Tandem cum fruſtra mentiri ſe cernit. ſequitur furor & totus ęſtus Vaſtatorius ſu̅i potius quam veritatis [*Am Rande links:* . um hoc ps 4. Iraſcimini & nolite peccare que dicitis in cordibus veſtris & in cubilibus veſtris compungimini | . t conſonat ps 120 Dominus protectio tua | . . . diem ſol non vret | . . (iſte eſt Zelus | . rens per diem | ianum quia non eſt | nus protectio nec | . . uto circundedit | . os veritas]

Quod autem Iudęi in iſto feciſſe dicuntur. Similiter Hęretici faciunt. Sed propter aliud. Quia Amant ſuum ſenſum & vanitatem nominis & glorię. deinde cum contra hunc audierint predicari iam timor naſcitur. ne amittant ſenſum ſuum & quod diligunt. Deinde ſagittas volantes per diem (.1. ſua dogmata ſpargunt. quibus ad hominem placent. non deo. tandem impugnant & negant veritatem. Vltimo obſtinati furiunt quod non preualent. & mordentur Inuidia Vnde blaſphemant maledicunt, vaſtant quantum poſſunt. vt Arriani. Donatiſti Eodem modo omnes ſuperbi & obſtinati in eo quod amant & timent amittere ꝛc

Cadent a latere tuo mille & decem milia a dextris tuis hoc ad populum fidelem dictum. Vt glorioſa martyr S. Lucia expoſuit dicens. Audies per ſpiritum ſanctum tibi dicentem Cadent a latere tuo mille. Igitur ſecundum ſimplicem intelligentiam poteſt accipi Quod mali vtrinque decident nec poſſunt preualere Eccleſię. Et ita idem per mille & decem milia numerus exprimitur Quia ſic etiam Daniel .7. Millia millium miniſtrabant ej Et decies milies centena milia aſſiſtebant ej. Omnes enim ej aſſiſtunt & omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus. Et tamen plures dicuntur aſſiſtere quam miniſtrare. Ita & hic. omnes cadunt a latere & a dextris eius. Et tamen plures a dextris quam a latere dicuntur.

Myſtice autem Latus eſt populus ſynagogę quia iſti proximi ſunt Eccleſię ſecundum carnem. A dextris

[*Unten am Rande herüber:* Item Cadent a latere tuo. (.1. populo Iudęo de quorum latere & carne aſſumptus es ſicut Eua de latere Adam.) Sed a dextris (.1. gentibus iam credentibus. plures per hęreticos perierunt]

Blatt (178[a])*): [*Den Rand oben quer herüber und rechts ein Stück herunter:* Et debet iſte verſus proprie Iudęis applicari. Quia cadere proprie illis conuenit. Vnde Apoſtolus. 1. Corin. 1. Schandalum Iudęis. ſtultitiam autem gentibus tribuit. Et luce. 2. poſitus eſt hic in ruinam ꝛc multorum in Iſrael. Nam ipſi ſtabant ſoli populus dej Et iam ceciderunt & non ſunt populus dei. Ceciderunt autem Schandaliſati a latere Eccleſię Matt. xi. quia pauperes Euangeliſantur Et Spiritualia tantum a dextris ſuis habent. cum illi diuites eſſe & temporalia tantum habere vellent ex lege promiſſa]

autem gentes. qui [*so*] non ſecundum carnem ſunt Iſrael. Sed tantum a dextris & ſpiritualis populus tantum. plures autem in gentibus quam in Iſrael ceciderunt ab Eccleſia. Vel ſic Eccleſia Chriſti habet latus ſecundum quod eſt in carne: Sed Dextera eius eſt ſpiritus eius. ſic enim. latera aquilonis ciuitas regis magni [*Ps. 47=48, V. 3.*]: Cum corde enim eſt in cęlo. & ſpiritum habet in dexteris Chriſti Cum carne eſt in mundo. Et Hęc eſt latus eius ſeu ſiniſtrum. Sic ſenſus eſt. propter Siniſtrum Eccleſię multi ſchandaliſantur & cadunt. ab ea. cum videant paupertatem & abiectionem eius in mundo. Quia Beatus qui non fuerit Schandaliſatus in me. Et Hoc inde venit. quia timore nocturno timent. amant enim contraria eorum que in latere tuo ſunt. ideo ſchandaliſantur inte & cadunt. Quid enim eſt cadere niſi ſchandaliſari Sic enim Chriſtus lapis offenſionis & petra Scandali eſt. Sed multo magis Schandaliſantur a dextris tuis. (.1. propter tua ſpiritualia bona) Quare? quia Inuiſibilia ſunt & non poſſunt intelligere ſtultitia enim eſt illis. [*Am Rande rechts:* quia proſpera In..... | ſunt ſpiritualia | Sed aduerſa.... | ſunt corporalia] forte multi reperiantur Qui non cadant

*) Die Seitenzahl ist weggeschnitten oder, da Luther bis an den Rand hinausschrieb, nicht vorhanden.

propter tuam paupertatem & hũmilitatem: quia hęc multis communia ſunt. Sed quod vtrunque ſimul Iungis omnia ſiniſtra habes in mundo. malis & crucibus addicta es & peripſima hominum Et tamen nihil pro ijs recipis. niſi nudam ſpem eorum que ſunt incomprehenſibilia. Ideo Ecce cadunt Quare? qui non ſunt ſcuto veritatis circundati ſic tu. [*so*] Ad te autem non appropinquabit. Igitũr a latere (.1. propter latus tuum) Et a dextris tuis (.1. propter tua ſpiritualia.) gloſandum eſt: ſic A templo tuo (.1. propter templum tuum ꝛc Sic Apoſt Galat. 6. dicit quoſdam voluiſſe in carne placere vt perſecutionem Chriſti non patiantur. Igitur Si qui cadunt. propter humilitatem Eccleſię in carne quam vident decies magis cadent. propter glorias eius quas non vident. Sed nunquid tu ideo efficieris infirma? Non Sed roboraberis in fide. Quia licet illi nolint credere & te ſtultam putent in fide tua

Veruntamen oculis tuis conſyderabis: & retributionem peccatorum videbis per hoc ergo cognoſces tua Inuiſibilia eſſe vera & fidem rectam. Quod incredulos videbis puniri per orbem vtpatet in Iudęis. Et per hoc confirmaberis.

Sed nunc tempus eſt Vt primum aliquos vel audiamus Vel concordemus ſi forte poſſimus Et B. Aug iſta 4[or] ſatis pulchre exponit dicens. Quod peccatum fit quandoque ex ignorantia. etiam nullo ad tale peccatum cogente, ſed facit tantum quia ignorat quantum malum faciat. Et Hoc eſt timor nocturnus.

Quandoque fit ex ſcientia. & hoc etiam nullo impellente aut tentante perſecutore. Et Hoc eſt ſagitta volans in die.

Tercio fit peccatum ex ignorantia Sed per impulſionem & perſecutionem cogentem. Vt ſunt caſus perplexitatis ſcilicet ſi mulier ſe putet homicidij ream ſi non fornicetur cum eo qui minatur virum ſuum occidere. Illa ignorat quod nec fornicandum nec homicidium faciendum eſt. Et ſic ex ignorantia fornicatur vrgente caſu illo malo. Et hoc eſt negocium per ambulans ꝛc Quarto. fit peccatum per certam ſcientiam ex impellente perſecutione. Vt negare Chriſtum in tormentis aut alias cognitum malum facere. Et hoc eſt demo: merid. ꝛc Ac ſic cadunt etiam iſti quandoque. qui futuri erat [*so*] ſedere

cum perfectis ſuper ſedes duodecim. quod paucis promiſſum eſt ſcilicet qui omnia reliquerint. Tales ergo etiam cadent in illis. Et per mille ſunt ſignificati Sed plures ſunt de imperfectis. Qui inter nũmerum eorum futurj

Blatt (178b): erant. qui a dextris Iudicis ſtare dicuntur in Iudicio. Et tamen perſecutione cogente a tali ſpe cadunt. Et per decem milia ſignificantur Quia plures ſunt a dextris quam Iudices futuri plures imperfecti quam perfecti ꝛc

Iam B Bern. iſta 4or ſic diſtinguit. Timor nocturnus ſit puſillanimitas ad Viam dei inchoandam propter aduerſitates [*Darüber:* tentationes] imminentes. Sagitta volans in die. Vana gloria de incepta vel adepta ſanctitate. Sed cui fides obumbrat & veritas ſcutum eſt non formidat tentationes, nec querit gloriam ſuam victis tentationibus. Sed magis in humilitate proficit.

Negocium perambulans in tenebris. Cupiditas eſt ſeu auaritia. Et iſte tres patent in tentatione Chriſti per ordinem ſecundum Mattheum. Quia primũm Gulam. 2um. Vanam gloriam 3um. diuitias mundi & regna oſtendit. Demonium merid ꝛc Singularitas ſub ſpecie boni magnũm malum inferens. pulchra ſunt iſta valde.

Sed vt dictum eſt proprie timor nocturnus eſt: quo timetur temporalis comoditas amitti & acquiri incomoditas. ſicut Iudęi fecerunt. Et ſic aliquo modo cum Bern: conſonat Quia viam Chriſti nullus incipit, Qui non omnia contemnit. Deinde Sagitta volans in die. dixi quod ſit. Doctrina eorum ſecundum literam tantum excluſo ſpiritu: quo modo Iudęi totam legem corrumpentes expoſuerunt, quia ſecundum ea que dilexerunt habere & timuerunt amittere. etiam Scripturas aptauerunt. vt per auctoritatem & efficaciam Scrip. abundarent in illis

Tercio. Veritatem ſeſe erigentem contra illam eorum vanitatem: condemnauerunt & contradixerunt hic iam mendacium eſt. peſtis tenebroſa per ambulans late in illis. Quarto veritatem damnatam ſed non ſuppreſſam vt ſperauerunt, ſaltem mordent in eſtu meridiano. blaſphemantes & maledicentes. Sic Amor timorem. Timor vanitatem Vanitas mendacium, mendacium morſus blaſphemię introduxit Et qui amauerunt temporalia tan-

dem & vanitatem propter illa dilexerunt (. vt ait propheta.) Vana loquebantur & populus meus dilexit talia (*Ps. 11 = 12, V. 3. Jerem. 5, 31.*). Dilecta vanitate etiam mendacium. dilexerunt propter illius dilectionem Et nouiſſime quoque blaſphemias dilexerunt propter amorem mendacii Sic omnia ex amore nocturno [*so*] Iſaie. 59. peccare & mentiri contra dominum ꝛc

Et Vide an non in perſona Chriſti hęc quoque fecerint. Timor nocturnus erat. quando dixerunt Ne forte veniant Romani. Et ſic propter Chriſtum qui veritas eſt timuerunt temporalia amittere. Sagitta volans erat in die. Quando Caiphas dixit. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo. Ecce quomodo ſua ſtatuit pro ſe docet carnem & literam. Tercio tandem eum negauerunt & condemnauerunt. vt ſua ſententia ſtaret Et ille mendax fieret. Quid enim eſt veritatem nihil fieri, niſi mendacium fieri? quod illi voluerunt. Quarto Quia reſurrexit veritas. Et ecce abhinc Morſus meridiani demonij cepit quem vltra occidere & negare & condemnare non poterant. Saltem lacerant blaſphemijs maledictionibus. Ita fit omni Veritati quę impugnatur ab impietate & ijs qui querunt que ſua ſunt

Debet autem totus ps comparatiue legi ſeu relatiue ad generationem malorum cui contraria contingunt Exempla. Sit Synagoga reproba. dicit ad reliquias electionis. Non timebis ꝛc ſicut illi timebunt. Non accedet ad te ſicut ad illos. Et hoc patet verſu. 7. Cadent ꝛc Ad te autem ꝛc. Sic & in alijs. Timebunt illi. Tu autem non timebis. Vnde Neceſſe eſt vt dixi psalmum tunc impletum eſſe in primitiua Eccleſia. Quia iſta mala tunc fuiſſe dicit Sed non acceſſiſſe

(**Blatt** 179 *fehlt als Seitenzahl. Dafür tritt ein:*)

Blatt 180ª: Et quia verſus. 5. 6. 7. 8. ſatis expoſiti ſunt ad literam. de Iudęis Eodem modo facile eſt omnibus aptare: qui eos imitantur. vt hereticis, obſtinatis, atque ſuperbis ſpiritualiter tamen manuducamus illos Exemplo qui non poſſunt forte per ſeipſos. Et Exemplum ſint Arriani Qui nudj veritatis ſcuto: ſibi ipſis ſcutum facti maxime. quia ſub pennis & Scapulis huius Galline (.1. Epiſcopis & Magiſtris.) noluerunt protegi. Ideo Ecce ſenſũm ſũũm ceperunt amare. & vanam gloriam. Cui cum reſi-

ſteretur ab Alexandro & Athanaſio. mox timor natus eſt nocturnus: quo vinci timebant. & amittere quod amabant. Et tum literas per terras volantes miſerunt. Et ſua dogmata diſperſerunt vbique. Et hęc ſagitta volabat in die (.1. erat ſapientia facile comprehenſibilis Et omnibus qui carnaliter ſapiebant. in die & manifeſto eſſe. & vera apparebat. Et volabat. quia cito & velociter profęcit. Veritas autem incomprehenſibilis erat. Quia non comprehendi Sed comprehendere debet Nec protegi ſcuto aut circundari. Sed eſſe ſcutum & circundare. Et ita quia captiuat intellectum. qui appetit videre volantia in die dogmata, ideo non eſt in die non eſt in manifeſto. Sed abſcondit ipſa nos in ſeſe. Quare in ipſa ſchandaliſati ſunt ſapientes in oculis ſuis Et quia non comprehenderunt eam: damnauerunt eam & negauerunt & proſcripſerunt. Ac ſic mendacium ortum eſt. peſtis occiſoria & lues animarum. Si enim tantum Sagittam volantem habuiſſent. nondum veritatem condemnaſſent. nondum peſtilentia mendacii perijſſent. Sed vltimo cum veritas damnata & proſcripta ab eis, tandem in Concilio Niceno reſurrexiſſet (Sic enim omni veritati & Iuſtitię & Iuſto contingit. vt deſeratur vſque ad deſperationem deſcenſum ad inferos & mortem. Sed non videt corruptionem nec derelinquitur in inferno Sicut enim Chriſto contigit in perſona. qui eſt obiectum fons, origo & Sol Iuſtitię: veritatis & ſalutis. ita fit & radijs, riuis, ſpeciebus ab eo pendentibus & fluentibus Simul ſol cum radijs oritur & occidit ꝛc.) cum illi iam victi non haberent quid contra agerent. Iam morſu amariſſimo conſumpti ſunt maledicentes. blaſphemantes. Inuidentes. indignantes & Zelantes in ira quod non preualuerint. Ad exemplum iſtorum cęteros Iudica. Et hinc diſce quam ſit vtile ſub prelatis manere & obedire illorum preceptis & inſtrũi doctrinis. Quia tunc Scuto circundat nos veritas. Et quia angelis ſuis mandauit de nobis. Et ita non offendunt pedes noſtri ad lapidem (.1. Schandalum & offendiculum erroris vel peccati. Sic autem portant in manibus (.1. adminiſtrationibus & bonis operibus & Exemplis. Quare Nunc in Eccleſia omnia ſunt miſerabilia. Quia religio contra religionem laborant [*so*] iſtis 4^or^ malis.

timore noctis Sagitta diej peſte tenebrarum & morſu meridiej. putant enim pro Zelo ſe obſequium & claram velut meridiem Iuſtitiam Deo preſtare. quod Inuicem mordent amariſſimo morſu Et ſimul ſeſe vaſtat [*so*] & inſidiantur ſibi. vt Vere ſit Morſus vaſtantis vel inſidiantis meridię (.1. vel feruida ira Vel clariſſime Iuſtitię ſpecie. Quod venit Inde Quia doctrinas & mandata hominum iactant. Sagittas in die volantes ꝛc.

Eodem modo de quolibet Qui ſua querit. Et reſiſtit per ſuperbiam & indignationem veritati & bene monenti. fides autem recta quia humilitatem docet & ſub pennis ſperare. mitem eſſe & obedientem iſta facile vitat Tunc ſequutum eſt

Caſus a latere millium & decem milium a dextris Eccleſie Hoc eſt Quia Eccleſia ſtulta eſt coram hominibus & ſapit ea que in oculis hominum nullam prorſus ſpem habent. ſicut fuit articulus trinitatis Et ſic in illius ſtultitia offendunt & cadunt. Nam & Arriani Catholicos indoctos

Blatt 180ᵇ: & illiteratos appellabant Et ſic quia in latere (.1. in eo quo ad homines apparet Eccleſia.) ſemper habet occaſionem ſchandali ſuperbis & ſapientibus ſibi. Iſti lapſi ſunt. Et multo magis ab eo quod Inuiſibilia & incomprehenſibilia ea dicebat. Et non foris oſtendere potuit. que credebat. Quia enim probare & monſtrare non potuit (erant enim intus & a dextris & ad ſiniſtrum ferri non poſſunt Sed tantum ad illa per fidem intrare oportet.) credere noluerunt. tanquam ſtulta ſaperet. Sicut enim Iudęi in Chriſti infirmitate ſecundum carnem ſchandaliſati ſunt ſimiliter & perſecutores gentiles. Ita heretici in ſtultitia Chriſti ſecundum carnem apparente offenſi ſunt. Chriſtum enim purum hominem, & ita infirmum. Et inſipientem & tandem malignum reputabant Iudęi Et hec omnia (licet prius ex operibus aliter ſentire potuerant ſi voluiſſent) per mortem confirmati [*so*] ſunt. Ita iſta tria in Eccleſia quoque fieri oportuit. primum ſub martyribus Infirma fuit viſa perſecutoribus. licet ex miraculis eius aliter poterant credere Sed quia videbant occidi & mori illos & ſeſe preualere. ideo confirmata eſt apud eos ſententia iſta. Sed probata iam firmitate & virtute Eccleſię per totum mundum.

Secundo Inſipiens ab hereticis Iudicata eſt diu nimis Et quia preualuerunt. ideo confirmati ſunt in ſenſu ſuo Et ita ſunt in ea ſchandaliſati. licet ex pręcedentibus ſcire poterant. Sapientiam eius infinitam

Tercio reſtat vt cum iniquis deputetur & cum ſceleratis reputetur ſicut & Chriſtus caput eius. hoc ab illis futurum. Qui concedent ipſam Eccleſiam eſſe inuictam virtute. & ſapere rectiſſimam fidem. Sed tamen non habere bonitatem & opera fidej. Et ita Ea opera quę in Eccleſia fiunt. tanquam mala reprobabunt. Et hanc perſecutionem niſi fallor Bohemi noſtri auſpicantur. Qui omnem Eccleſiam Romanam condemnauerunt Et quicquid in eius obedientia fit ab vllis. peccatum. arbitrentur. Nec minus illud & Maometus facit. Sed Audiamus Quę conſolatio Eccleſię detur. Veruntamen oculis tuis ꝛc Q. d Videbis tandem quod omnes iſti deficient & peribunt. ex quo intelliges, quod non ex deo fuerint Sed a diabolo ꝛc

Vnde ps ſeq. Nimis profunde facte ſunt cogitationes tuę. Vir inſipiens non cognoſcet & ſtultus non intelliget. Quia ex eo quod ſunt abſcondita intus omnia glorioſa Eccleſie. ideo cadunt a latere eius Mille & decem milia a dextris. Sane Quod non tantum abſcondita & profunda ſint. Sed etiam nimis profunda (. quia ſub contrarijs apparent latere. ideo ex eo plus cadunt. Quod ſapientiam confitetur & tamen non niſi inſipiens apparet Sicut Apud homines. minus oditur ille. qui tantummodo miſer eſt & pauper. Sed quando talis ſeſe incipit diuitem etiam & felicem dicere. ac potius eos qui diuites & fęlices ſunt. miſeros & pauperes eſſe. Hic iam non tantum contemnitur Sed fatuus & velut auferendus ęſtimatur Cum nimis contrarium appareat eorum: que dicit de ſe. Ita Cum Eccleſia. Infirma & ſtulta ſit in oculis hominum ſibi ſapientiam [*so*] multi eam deteſtati ſunt Iudęi & heretici: & gentes, tanquam nihil. Sed maxime tunc deteſtati & abominati: quando hanc ſuam inſipientiam eſſe ſummam ſapientiam iactaret. & gloriaretur: Quod Sapientia eius ſit, non in ſapientia humana. Sed in fide & captiuitate intellectus.

hichic ceciderunt millia decem. vbi prius cecidiſſent vix mille Quia non habebunt [*so*] Scutum veritatis Et nimis profundę

factę ſunt cogitationes Chriſti in illa Ita & Nunc multiformiter fit in Capitoſis & oſtentioſis monachis & ſacerdotibus. Quia contemptores tunc magis furiunt quando contemptum contempti pro gloria ducunt ꝛc Vnde decem milia hic non tantum extenſiue Sed & intenſiue poteſt capi: q. d. ſi tunc & illo, multo magis in iſto cadent.

ps. 91. ꝛc [Hebr. XCII.]

Blatt 181ᵃ: Licet autem de operibus creationis poſſit exponi. Aptius tamen exponitur de noua creatione. quę eſt Eccleſia in Chriſto. Eph. 2. Ipſius enim factura ſumus. creati in operibus bonis. ꝛc Et Galat. 6. In Chriſto enim Iheſu neque circuncisio aliquid valet neque preputium Sed noua creatura Et Iacob. 1. Vt ſimus initium aliquod creaturę eius. Apoc. 21. Ecce noua facio omnia Et quod hec ſit intentio psalmi. patet ex hoc

Primo. Quia miſericordiam & veritatem dicit opera iſta eſſe. que nuncianda & laudanda ſunt Sed miſericordia & veritas ſunt de noua creatura

Secundo Quia Dicit quod Inſipiens ipſa non cognoſcet. Quod exinde fit. Quia opera & factura Chriſti Eccleſia non apparet aliquid eſſe foris. Sed omnis ſtructura eius eſt intus coram deo Inuiſibilis. Et ita non oculis carnalibus. Sed ſpiritualibus in intellectu & fide cognoſcũtur. Inſipientes autem eam contemnunt. Quia ſapiunt tantummodo ſpecioſa foris. vt ſequitur. Cum exorti fuerint q. d factura tua non apparet ita & floret: ſicut illi volunt florere Et ideo Schandaliſantur & offenduntur in illa.

Tercio. quia infra exponit d. Iuſtus vt palma florebit. Iſta enim ſunt opera in quibus ſeſe dicit delectari ꝛc

Non eſt putandum quod hic propheta loquatur de conſilijs & Iudicijs dei profundis quę predeſtinationis & reprobationis dicuntur Quoniam talia nec ſapiens nec inſipiens cognoſcit Ro xi. O altitudo ꝛc. Sed hic ſolum inſipientes a cognitione remouet. Ergo ſunt ea conſilia quibus Eccleſiam ſaluat atque gubernat. de quibus Ierem. (*23, V. 20.*) In nouiſſimis intelligetis conſilium eius. Vnde non mirum quod inſipientes non cognoſcant.

Quia Velata ſunt iſta conſilia & opera: que in illis deus facit omnino contrarijs ſpeciebus. Aliter enim apparet foris. quam agitur intus Ideo a latere eius cadunt mille. Ecce enim. In ſpiritibus & interiori homine deus operatur gloriam, ſalutem, diuitias, decorem, virtutem ineſtimabilem. Sed tamen foris nihil horum apparet. immo contraria omnia apparent. deſerit enim in ignominia, infirmitate diuitiarum penuria. contemptu. ſordibus. immo vſque ad mortem. hęc autem cum viderint inſipientes qui vlterius videre non poſſunt, nonne. cogitationes dej non intelligunt & non cognoſcunt? Quia fide tantum quę ex ſpiritu venit intelliguntur. Sic ergo Sancti quando recipiunt intus iſta magnifica dei munera: foris contraria recipiunt. Et ita ſchandaliſantur Impii & increduli Et Quare & quomodo iſti ſint inſipientes. ſequitur. Cum exorti fuerunt [*so*] peccatores ſicut fęnum. Ideo enim ſunt inſipientes & ideo non intelligunt Quia volunt & placet eis florere ſicut fęnum. Quare recte dixit Cum exorti fuerint ꝛc (.1. tunc vtique erunt inſipientes & non intelligent hec opera tua Inuiſibilia. Quando florent & germinant (.1. eligunt florere & germinare. Impoſſibile eſt enim ſimul ſapere que ſurſum ſunt & que ſuper terram. Deſinat ergo florere, marceſcat. odiat carnem & mundum Quod ſi fęcerit mutabimus & verſum Et dicemus. Vir ſapiens cognoſcet & prudens intelliget. Cum marcuerit & aruerit iam Iuſtificatus. & deciderit omnis qui operatur ęquitatem. Iniquitas certe eſt prima omnium. Carnem preferre ſpiritũi. Et operari in vanitate huius vitę: dimiſſa ſoliditate ęternę vitę. Qui edificant viſibilia Et dimittunt ſpiritualia. Vt intereant in ſęculum ſęculi. Quare? quia nolunt interire in hac vita ſalubriter. Sed tantum viuere ſani ſecundum carnem. florere in fęlicitate Sed Iuſti intereunt & areſcunt in hoc ſęculo. vt viuant in ſęculum ſęculi

Blatt 181ᵇ: Quam bene igitur dicit profundę. quia abſconditę ſunt. immo ſi ſub gloria carnis ſimul daret deus gloriam ſpiritus. ſi ſub diuicijs carnis diuitias ſpiritus. & ſub gratia & honore carnis daret ſimul gratiam & honorem ſpiritus. Adhuc recte profundę dicerentur. Nunc autem quia dat ſub contrarijs. Et Diſcordat ſignum a ſignato: ideo non tantum profundę Sed

nimis profundę facte ſunt. Quis enim cognoſceret. Quod qui humiliantur, affliguntur, abijciuntur, occiduntur viſibiliter: maxime ſimul intus exaltentur, conſolentur, ſuſcipiantur, viuificentur, niſi ſpiritu per fidem doceretur? Et quis putaret. Quod qui exaltantur, honorantur, fortificantur, viuificantur viſibiliter adeo miſere intus deijciuntur, contemnuntur, infirmantur & occiduntur? niſi ſapientia Spiritus doceret? Sic enim placuit deo per ſtultitiam crucis ſaluare credentes Et per ſapientiam ſalutis damnare incredulos: eo quod per ſapientiam talem in dei ſapientia non cog nouerunt deum poterant enim ex tali ſapientia. venire in dei ſapientiam Et ſic deum cognoſcere. Quia Sicut bona ſunt que caro ſibi ſapit. ita & multo meliora ſunt que ſpiritus ſibi ſapit. quorum illa velut figuram & ſignatum debuerunt agnoſcere. quod quia noluerunt, coguntur iam ſub oppoſito eorum. in dei ſapientia deum agnoſcere. Vnde Nota.

Quod ſicut ſub carne abſcondita fuit benedicta diuinitas (.1. ſapientia, lux, virtus, gloria veritas, bonitas, ſalus, vita & omne bonum. cum tamen in carne apparuerit. omne malum vt confuſio, mors, crux, infirmitas, languor, tenebre & vilitas. Sic enim aliud & diſſimillimum apparuit foris. oculis, auribus, tactui immo omnibus viribus totius hominis: ei quod intus latuit. Ita vſque modo ſemper. Quicunque in viribus ſuis nititur ſchandaliſatur. Ita vt ei ſapientia videatur quod eſt ſtultitia: tenebre quod eſt lux. & econtra. malum quod eſt bonum vt Iſaie. 5. dicit. ponentes lucem tenebras & tenebras lucem: ponentes bonum malum & malum bonum dicentes amarum dulce & dulce amarum. Quare? Quia Sapientes (.inquit.) eſtis in oculis veſtris

Et Ideo niſi quis ſemper humilis ſit. ſemper ſibiipſi ſuſpectus ſit. Semper timeat ſenſum ſuum, Iudicium ſuum, appetitum & voluntatem ſuam. non poterit diu ſtare non ſchandaliſatus Quia obuiabit ej veritas, lux & Bonitas ſtatim ſub peregrina ſpecie & contraria. Et tunc damnabit eam infelix: ſicut Iudęi in Chriſtum impegerunt: Quia ſapientiam in abſcondito non cognouerunt. Quare nolite Iudicare Ne cito reprobes quod audis vel vides. Quia forte in te defectus eſt. quod non recte videas: quod tibi non

rectum apparet. O Inſipientia noſtra, quam ſepe hic offendimus & in multis. Hinc enim omnes Hęretici offenderunt Quia ſui ſenſus amatores facti: non potuit aliter fieri: quin mox falſum appareret eis. quod verum eſt. Et verum quod falſum. Quia ſic veritas abſconditur ſub aliena ſpecie ijs qui inſipientes ſunt. Sed Sapientibus (.1. humilibus & mitibus manet in propria ſpecie Et Nota quod non angelos apprehendit Sed carnem noſtram. propter ſacramentum illud idem ſcilicet Quia Spiritus erat ſaluandus inęternum. Sed Nullus potuit abſcondi niſi [ijs *mit ausgestrichenem* j *und nochmals:*] is qui carne indutus eſt (.1. homines.) vt ſic ſub abſconſo carnis ſalus ei fieret. Sed Spiritus ſeparatus non ſic poteſt abſcondi: ideo tale ſacramentum ibi non habet locum. Quia Si ſpiritum aſſumeret. alium ſubeſſe oporteret: in quo abſconderentur bona: quorum contraria pateretur in exteriori. vt in homine fieri potuit & factum eſt

Sic etiam omnibus ſuperbis contingit. & pertinacibus, ſuperſtitioſis. rebellibus & Inobedientibus. atque vt timeo. & obſeruantibus noſtris. Qui ſub ſpecie regularis vitę incurrunt inobedientiam & rebellionem

Blatt 182ª: Palma ſemper floret. Cedrus ſemper fructificat. Multis proprietatibus pollent Sed hic ſolum florem & fructum ps allegat. Cedrus enim quedam non floret Et hęc ſemper fructificat vt nouus occupat [*so*] antecedentem Quę autem floret non fructificat Et inde cędrus in bono & malo ſumitur. Igitur Chriſtus Eſt cędrus non florens flore mundi: ideo ſemper fructificat Et prolificat fideles populos ex ſemetipſo. [*Am Rande links:* Vt poſteriores occupent priores.] Sed ſynagoga flore mundi florebat & poluit [*so*] ideo ſterilis remanſit cędrus. Trop. Quilibet fidelis Eſt Cedrus. fructus ſunt opera eius. Quia Arbor bona fructus bonos facit. dummodo non floreat in mundo. Sed Qui florent. ſunt ardue cedri Sed non fructificant. vt hic dicit. Et apparuerint omnes qui operantur iniquitatem. Ergo in Cedro perennitas fructus. excluditur mundus. qui non fructificat. Sed per palmę florem excluditur flos mundi. quia talis non eſt perpetuus. Recte ergo due iſtę arbores aſſumptę ſunt in parabola. ad probandum Quod ſancti florent & fructificant

inę̨ternum. & quod Ecclefia Chrifti nunquam deficiet. Sed femper florebit & fructificabit. Non fic Impij non fic

Quid fit Pfalterium & Cithara myftice. fepe dictum eft: Quia pfalterium Eft actiua vita. operum fidei & charitatis & mifericordie: que defurfum ex virtute dę̨i facimus Sed Cithara Vita paffiua. paffionum & exercitiorum patientię̨. quę̨ ab infra patimur ex infirmitate noftra. Et hę̨c cum Cantico (: Quia cum gaudio fuftinenda funt mala Et illa in Decacordio. Quia fecundum regulas preceptorum facienda funt

Iuftus vt palma, peccatores vt fę̨nű̄m florent. Quare? Quia palma perpetuę̨ tam in ę̨ftate quam hieme floret. fę̨num autem nec per totam ę̨ftatem: per hiemem autem nullum eft. Ita Iufti in hac vita femper florent in fpiritu. tam in aduerfitate quam profperitate. Et poft hoc inę̨ternum Quia fpiritus eft vita ę̨terna. Impii autem tantummodo in profperitate Sed nec per totum. Mors enim & aduerfitas tollit eum. quia vitam habet tantummodo carnis

Et Quod dictum eft veritatem per noctem. Nox hic & mane pro eodem poffunt capi: ficut & mifericordia & veritas idem funt & per idem annunciare nunciantur. Eft enim Chriftus & verbum Chrifti mifericordia & veritas. Sed ideo diftinguit. Quia Veritas proprię̨ intellectum refpicit. Sed hunc oportet noctem fieri & captiuari. vt non fua luce offendat in veritatem. Cum enim veritas fit lux intelligibilis. Lux autem fpargitur non per lucem. Sed per tenebras. Et Sic Quia fimul non ftant in intellectu lux & lux: ideo noctem ibi oportet effe. Et hinc Quilibet Chriftianus & tota Ecclefia nox dicitur. vt Nox Nocti indicat fcientiam.

Myftice autem fignificat vt fimus humiles in fenfu noftro. & omnino ftulti & cę̨ci nobis fiamus Quoniam fi cę̨ci effetis peccatum non haberetis: Sic nobis nox fumus. deo autem dies. Et hoc facit mifericordia illud autem veritas. Quia pura gratia eft quod illuminamur fpiritu. Et veritas eft. Quod fumus cę̨ci. Quomodo enim poffemus illuminari, nifi ceci fieremus? Et quomodo cę̨ci fieri nifi illuminaremur? ideo Mifericordia prior veniat mane Et fic veritas fiet in nocte. preueniat nos vt fciamus quid fit ipfe Et

ſic ſapiemus quid ſimus nos. poteſt etiam per Noctem intelligi (.1. per totum mundum.) Quia ipſi ſunt nox & omnibus quidem predicatur veritatis lux. Et omnes ſunt nox. Sed non omnes illuminantur nec omnes fiunt mane. Ergo miſericordia ijs qui illuminantur Veritas autem omnibus [*Ausgestrichen:* ſcilicet nocti & m] Sed veritas tantum ſine miſericordia: nocti. Quia non recipiunt Chriſtum quem audiunt, ideo miſericordia carent

ps. 92. [Hebr. XCIII.]

Blatt 182ᵇ: Eleuauerunt flumina domine ꝛc. Iſtos tres verſus aliqui etiam in bonum. aliqui in malum alij mixtim in bonum & malum exponunt In Bonum Sic. flumina (.1. Apoſtoli eleua: Eleuauerunt fluctus ſuos. (.1. doctrinas potentes & efficaces. q. d tanto fortius predicauerunt quanto magis prohibebantur. A vocibus aquarum multarum.) .1. quia prohibebantur & affligebantur a perſecutoribus multis. ideo eleuauerunt eo magis fluctus ſuos

Mirabiles Elationis [*so*] maris (.1. mirabilis ſuſpenſio per fidem in cordibus hominum per mundum Et hoc inde venit. Quia.) Mirabilis in altis dominus (.1. fortis & potens cooperando in ſpiritualibus Apoſtolis. ſublimibus. celeſtibus viris atque ipſis cęlis.) Niſi enim ipſe operaretur & cooperaretur. Nunquid iſte mirabiles elationes maris fieri potuiſſent? Sed Mirabilis (.1. miracula in eis faciens. & mirabiliter in illis operans & per illos.

Ter autem ponit Eleuauerunt flumina. contra tres generales perſecutiones. Prima contra Tyrannos Et hic nec vox nec fluctus memoratur. Quia fidem nondum. adeo [*so*] explicitam predicauerunt Secunda contra hereticos. Et hic vocem ſuam addit. Quia multa per hereticorum occaſionem ſunt in lucem deducta clarius. que ſub martyribus relicta fuerant occulta. Tercia contra Chriſtianos malos Vel antichriſtum. hic fluctus & gurgites inundantes cum copia & plenitudine exaltabuntur in tempore illo.

puto autem hunc eſſe veriorem intellectum horum verſuum. & primum. ſaltem huius Mirabiles elationes maris. mirabilis in altis dominus. Quia mare effertur per ſuperbiam. procellas ire &

indignationis contra Chriſtum & ſanctos. heb. ſecundum Burgenſem ſic habet. plusquam voces aquarum multarum & quam mirabiles elationes maris: mirabilis in altis dominus Et eſt nouus verſus & diſtincta ſententia a precedentibus. Talis ſcilicet. Quod Chriſtus eſt mirabilis in altis plus quam voces aquarum multarum & plusquam elationes maris. In quibus duas perſecutiones exprimit ſecundum eum Hęreticorum per voces aquarum. Et tyrannorum per elationes maris. poteſt autem dici Quod per voces aquarum. Iudeorum perſecutio qui in multis locis Chriſtum perſecuti ſunt vtpatet in actibus. Et per Elationes maris. perſecutio gentium per totum mundum qui eſt mare

Secundum noſtram tranſlat. Mirabilis in altis dominus poteſt intelligi ſicut illud ps. 67. Mirabilis deus in ſanctis ſuis Et 64. Sanctum eſt templum tuum mirabile in ęquitate Et ps. 4. Scitote quoniam mirificauit dominus ſanctum ſuum. Hoc eſt Quod eum tradit in omnes paſſiones & mortes & tribulationes. Et tamen ſimul ſaluat. Et quando maxime deſerit tunc maxime ſuſcipit Et cum damnat maxime ſaluat Sic enim mirabile (ſecundum Iſaiam.) 28. fęcit conſilium ſuum. dum opus eius alienum eſt ab eo vt faciat opus ſuum. Hoc enim ps. preced. dixit. Quod vir inſipiens non cognoſcet hęc. Quia ſunt profundę cogitationes eius nimis. in quibus ſcandaliſantur. Et idem ps ſeq. habebit cum dicit. Beatus homo quem tu erudieris domine. Vt ſcilicet mitiges ei a diebus malis (.1. vt doceas eum ſcire. quoniam in diebus malis & tribulationis mitis es ei Et non repellis in hoc hereditatem ſicut illi putant qui intereunt in ſęculum ſęculi: quibus interim foditur fouea Et ſic ſecundum multitudinem dolorum conſolationes. Et ps. 49. Inuoca me in Die tribulationis. & exaudiam te ꝛc. Quare & hoc ps. cum dixiſſet. magnas eſſe perſecutiones ſanctorum. Miratur quod deus per illas magis ſaluat per ſtultitiam crucis & Schandaliſantur in illo plurimi Vides igitur vbique paſſiones & crucem Chriſti depingi. Ita vt Bene cum b. paulo poſſimus dicere. nos nihil ſcire niſi

Blatt 183a: Iheſum Chriſtum & hunc crucifixum. Et .1. pet.

1. dicit Quod Spiritus Chrifti in prophetis prenunciauit eas quę in Chrifto funt paffiones & pofteriores glorias ꝛc Vnde quia ps .4. meminimus Et fupra non fatis intelligentes eum expofuimus Et multi extra crucem Chrifti eum querentes. laboriofe eum expofuerunt. Dicit Itaque. Cum Inuocarem. Hoc ipfo verbo Iam crucem & paffionem Chrifti fefe ferre confitetur Quippe cum non Inuocet, qui non indiget. Et non Indiget. nifi qui tribulatione fe effe cognofcit [*so*] fiue ifta fit tribulatio folum afflictionis & penę. vt in Chrifto & perfectis. Siue fit tribulatio confcientię in peccatis & in compunctione laborantis. vnde ps. 59. Inuoca me in die tribulationis. Ergo extra diem tribulationis non habes neceffe inuocare Et ps 80. In die tribulationis Inuocafti me & exaudiui te ꝛc Et ps 114 Tribulationem & dolorem inueni & nomen domini Inuocaui̅. Cum ergo femper fit Inuocandus deus. ergo femper in tribulatione effendum eft. Et fi non Inuenerit nos tribulatio, nos eam Inuenire debemus fcilicet in confcientia & compunctione. vt infra dicit Et in cubilibus veftris compungimini. Et hinc apoc. 3. arguit Angelum laodicie Quod dixerit. diues fum & locuples & nullius egeo. Et nefciret. quod mifer effet & miferabilis & pauper & cęcus & nudus. Quare bene dominus dicit. Beati qui lugent et ps Beati qui faciunt Iuftitiam & Iudicium omni tempore. neque fcilicet in profperitate Iudicium nec in aduerfitate Iuftitiam omittentes. Quo concluditur. Quod vbicunque in Scrip. Exauditio. liberatio. falus ponitur. mox ibi ante effe crucem & paffionem intelligitur. Cum Inuocarem (.1. cum in tribulatione effem fcilicet perfecutionis vel compunctionis fic enim ps. 90. cum ipfo fum in tribulatione. Et fic Inuocarem.) Exaudiuit me deus Iuftitię meę. In hoc verbo exprimit, in quali cruce & paffione fuerit fcilicet in confcientie compunctione qua fe peccatorem doluerat & luxerat. Quia deus Iuftitię fuę exaudiuit eum. dando ej Iuftitiam: cum vacuum fefe cerneret & quereretur Iuftitia. Quod quoniam fuperbi non faciunt, ideo clamant ad dominum nec exaudiuit eos. immo neque vere clamant aut Inuocant. Sed confiteri oportet. Vnde ps. 31. Quoniam tacui. Inueterauerunt omnia offa mea dum clamarem tota die. Hoc quidem faciunt qui cla-

mant ad dominum & non in tribulatione & compunctione. Sic enim loquitur hic in perſona ſynagoge carnalis. que ſibi Iuſta videbatur & multum ad dominum clamauit Et tamen ſimul peius tacuit ſuam tribulationem. in qua oſſa eius (.1. interiora & ſpiritualia tabeſcebant & Inueterauerunt: licet foris in carne floreret & pingueſceret. Et ita Incraſſatus impugnatus & dilatatus recalcitrauit. Non ergo Inuocant dominum niſi qui tribulati ſunt corde. talibus enim iuxta eſt dominus. prouer. 1. Tunc Inuocabunt me & non exaudiam: ſequitur. eo quod exoſam habuerint diſciplinam. (.1. Iudicium & tribulationem compunctionis. In qua ſemper eſſe oportet omnes qui ſunt Chriſti ps. 108. Compunctum corde mortificare. Ideo recte dixit de illis. dum clamarem tota die. Sed Iſaias dicit Nocte deſyderaui te anima mea (.1. afflictione interna qua lucem tuam queſiūi. Non in die quam habere videbar. Et ps. 76. . In die tribulationis meę exquiſiui deum. manibus meis nocte contra eum & non ſum deceptus. Ergo qui non in nocte querit Sed in die. niſi ſit in die tribulationis. vtique fiet deceptus. Et interim Inueterabunt oſſa eius, dum ſibi nimis Iuuenis & floridus videbatur. Hęc enim ſuperbia conſumit & tabificat omnia interiora

Blatt 183ᵇ: Nunc quomodo ſit exauditus. vt intelligas. quia non niſi tribulatus Inūocauit. Exaudiuit me inquit. hoc eſt. I n t r i b u l a t i o n e d i l a t a ſ t i m i h i. Dilatatus ſum ideo me exauditum ſentio. Quia Iuſtitiam dediſti latiſſimam. Ergo extra tribulationem quicunque fuerit. nec exauditur nec dilatatur. Sed potius artatur eo quod ſibi ipſi factus eſt dilatator Incraſſatus enim & dilatatus recalcitrauit. Quę cum ita ſint. Quam bonum eſt ſemper in tribulatione eſſe ſemper lugere atque iterum ſemper Inuocare & dicere. M i ſ e r e r e m e j & e x a u d i o r a t i o n e m m e a m. Quia ſemper miſer. ſemper in tribulatione ego ſum. Ergo O f i l i i h o m i n u m v ſ q u e q u o g r a ū i c o r d e . v t q u i d d i l i g i t i s v a n i t a t e m ꝛc Vanitas enim fuit & eſt. literam occidentem amare. Mendacium autem querere. Eſt ipſam ſtatuere contra ſpiritum viuificantem qui eſt veritas. Quia non in tribulatione eſſe Sed in Iucunditate voluerunt & volunt: que tamen vana eſt. Et ideo pro hac exponere verba legis. eſt mendacium querere

quomodo ſtatuant ipſum vt Iſaie. 64. Vel vt heb. filii viri. vſquequo. inclyti mei. ignominioſe diligitis ꝛc. Hoc eſt Vos eſſe debetis inclyta plebs mea. pre omnibus gentibus Ro .9. quorum patres. legiſlatio, promiſſa ꝛc Vos enim electus populus meus. dilectus Iſrael & inclytus. Sed ignominioſę diligitis Veſtra erit ignominia pro gloria. qua eſſe inclyti poſſetis. Si eſtis inclyti Nolite ignominioſi fieri Si eſtis filii Abrahe. opera Abrahe facite. Sed queretis. quomodo fiemus?

Scitote quoniam mirificauit dominus Sanctum ſuum Mirabilis enim in ſancto ſuo eſt. quod eum in tribulationes tradit & ſic coronat. Hoc enim & Apoſtoli mirati ſunt. ita vt dominus ad eos diceret. Nonne oportuit Chriſtum pati & ita intrare in gloriam ſuam? Et Hoc per omnes prophetas expoſüit. ſicut & in omnibus prophetis idipſum patet. Quia ad hoc aperuit illis ſenſum vt ſic intelligerent Scripturas. Crux enim Chriſti vbique in Scripturis occurrit. hinc deniqne cum illis prediceret paſſionem ſuam & reſurrectionem nihil intelligebant verbum & erat abſconditum ab eis. Quia ſperabant eum ſecundum carnem regnaturum extra omnem tribulationem. Ideo cruce eius viſa & morte percepta. omnes defecerunt & deſperauerunt. Quia ſpiritum nondum ſapiebant Et neſciebant quoniam mirificauit dominus ſanctum ſuum. Quod eum etiam ſub paſſione ſaluaret Et ſic Iudęi Scandaliſati cęciderunt. Scitote ergo quoniam ita mirificauit dominus ſanctum ſuum. vt cum etiam Nihil preter clamorem habuero exaudiet me. Etenim

Dominus Exaudiet me cum clamauero ad eum. Non autem clamat niſi qui in maxima anguſtia eſt. Ergo hic clamor ille narratur validus: cum quo lachrymas offerens in die carnis ſuę exauditus eſt pro Reuerentia ſua. Senſus ergo eſt [*Am Rande links:* . . amant & non | . . audit ps .21. | . . . mat & exau | . . .] Cum videritis me eſſe abiectiſſimum: tunc ero acceptiſſimus: Et cum vos ſecundum ſtultitiam ſenſus veſtri. putabitis maledictum a deo: tunc ero maxime benedictus. Et hoc inde veniet. Quia mirificauit me dominus ſanctum ſuum. vt cum vos non putetis placere deo eum qui in pęnis eſt. Et eum maxime deo placere: qui in bonis eſt contrarium fiet & erit mirabile in oculis veſtris

Quoniam a domino factum eſt iſtud. vt quem vos reprobatis & reprobum deo exiſtimatis. fiat in caput anguli & gloriam plebis ſuę Iſrael Sic fit cum omnibus ſanctis. Quod mirabiles ſunt per deum in hoc ſcilicet Quia exaudiuntur tunc maxime quando clamant (.1. quando ſunt in maxima neceſſitate. Et maxime derelicti. maxime ſuſcipiuntur. Ideo & vos iſta ſequimini

Blatt 184a: Iraſcimini & nolite peccare, quę dicitis in cordibus veſtris ꝛc. (.1. Inűenite vobis tribulationem: querite anguſtiam vt clamantes exaudiri mereamini. Nolite ſuaűitatem vite huius querere que eſt vanitas. Sed iram ſuper vos & afflictionem amaram conſcientie ſuſcipite. & ita compungimini in cubilibus veſtris (.1. conſcientijs & ſecretis cordis veſtri Vnde in heb. Hęc dictio Iraſcimini. etiam conturbamini, contriſtamini, commouemini ſignificat Quia vult dicere. Beati eritis ſi lugetis. ſi crucem geſtetis. ſi diſpliceatis vobis in amaritudine animę veſtrę: tunc enim & ipſi mirificati eritis. & cum Chriſto crucifixi ac ſimul etiam exauditi. Heb autem ſic. Iraſcimini & nolite peccare: loquimini in cordibus veſtris, ſuper cubilia veſtra & tacete (.1. arguite vos intus Et tacete a bonis huius vite vt ps .38. Et ſilűi a bonis. Sed non a Iuſtis. Immo vt Iuſtus fierem tacui a bonis. Sacrificate ꝛc vt ſupra circa ps dictum eſt.

Multi dicunt quis oſtendit nobis bona? hec dictio: Quis. ad Chriſtum refertur q. d. Nunquid tu nobis oſtendes bona? Vel modoquid iſte nobis bona oſtendet? ac ſi dicerent. Non vtique. Quia patitur & moritur ipſe cum omnibus ſuis. Non ergo eum ſuſcipiemus. in quo non niſi mala videmus. Si enim eſſet deus aut deo gratus nunquid tanta mala ſuſtineret? Sed o filii hominum hoc eſt quod ait. Scitote quoniam mirificauit Dominus ꝛc Oſtendit vobis bona Sed non niſi per mala. Mirabilis enim eſt Quod dum mala oſtendit. maxime bona oſtendit. Vos autem inſipientes eſtis & non intelligitis. ideo dicitis. Nunquid iſte oſtendit nobis Bona? Moſes potius oſtendit nobis bona. poteſt intelligi quoque vt ſit inquiſitio oſtenſoris boni q. d. Multi querunt, vt Inueniant qui eis oſtendat bona: querunt Magiſtrum prurientem auribus Et Ducem ſibi conſtituunt vt reuertantur in ęgyptum. Ergo Eſt ne vllus qui doceat nos literam? Sic Iſaie 30.

Qui dicunt videntibus Nolite videre. Et aſpicientibus nolite aſpicere ea nobis que recta ſunt. Loquimini nobis placentia (.1. oſtendite nobis bona) auferte a me viam, declinate a me ſemitam. ceſſet a facie noſtra Sanctus Iſrael. Quia non dicunt ſimpliciter. Quis oſtendit bona. Sed nobis bona (.1. que nobis bona placentia & Iucunda ſunt. Sed nec ſic dicunt. Quis oſtendit nobis bona domini? Sicut ps 26. Credo videre bona domini in terra viuentium. Et quare Quia iam ſibi Iuſti videntur Non enim dicunt. Quis oſtendit nobis Iuſta aut recta? Quia ſuam Iuſtitiam ſtatuunt & Iuſtitiam ſe tenere arbitrantur. tantum bona & velut premia querunt Iuſtitię Sed o domine Signatum eſt ſuper nos Lumen vultus tui. Non querimus nos quod iſti quia eruditi & illuminati ſumus ate. Nec bona Sed potius mala querimus. Non fugimus ad bona vt euademus [*so*] mala. Sed ſuſcipimus mala vt clamemus & tu nos exaudias. vt mirifices nos. dum nobis bona oſtendis. quando mala oſtendis. cętera patent ſatis

Blatt 184ᵇ: [*Oben den Rand herüber und links ein Stück herunter:* Sed breuiter ſententia psalmi eſt & intentio eadem cum ps .11. Quia videns propheta iniquos abundare & inualeſcere ſuis corruptionibus doctrine optat vt Chriſtus veniat & vlciſcatur & redarguat eos, Et libere atque fidenter increpet Scribas & phariſeos. Qui ſuperbe egerunt Et omnino ſpiritum & ſpiritualem populum ſeduxerunt Ergo Zelo accenſus clamat Saluum me fac domine quoniam diminutę ſunt veritates a filiis hominum veni vlciſcere in illos iniquos qui opprimunt iniquis doctrinis populum meum]

ps. 93. [Hebr. XCIV.]

Deus Vltionum ꝛc Iſte ps contra eos loquitur. Qui Chriſtum nec deum, nec vltorem putabant Iudęi ſcilicet. In quam ſtultitiam venerant ex carnali legis intelligentia. Quia cum legis promiſſa non niſi carnaliter intelligerent. atque ea ſententia poſita. mox ſequitur. Quod eos qui proſpere agunt ſecundum carnem: deo gratiſſimos Iudicent, & qui infęliciter agunt ſecundum carnem. deo odibiles: nullo reſpectu ad ſpiritum habito. Quem-

admodum & tres iſti viri. qui cum Iob. contendunt per totum librum. Volentes Quod Iob ex merito & ira dej percuſſuſeſſet temporaliter ac non ex miſericordia & [*Ausgestrichen:* paciencia] probatione. Igitur Cum Iudęi Chriſtum & Chriſtianos tribulari cernerent. velut ex auctoritate legis. concludebant eos deo odibiles. ſeſe autem gratos. Quia Maledictus a deo qui pendet in ligno. Igitur contra iſtam Inſaniam eorum ps nititur oſtendere contrarium Quod qui tribulantur ſunt grati. & qui Iucundantur ſunt odibiles. Et dominus quem illi non credunt vindicabit illos, qui tribulant ſanctos & ſeipſos exaltant. dicit ergo.

Deus vltionum dominus (.1. dominus Iheſus eſt deus vltionum, ſicut deu. 32. Mea eſt vltio .1. ad me pertinet & ad nullum alium. ergo ſum deus ſolus. Nolite ergo dicere. Non videbit dominus, nec intelliget deus Iacob. Deus vltionum libere egit. alias fidenter·Bis ponit vltionũm. Quia duplex eſt vltio ſcilicet in anima & corpore. hic & in futuro. ſicut Ierem. dicit duplici contritione contere eos domine [*Cap. 17, V. 18.*]. Quando autem vindicat in carnem vt ſaluet ſpiritum: propitius eſt. Qui autem propitiam vltionem non vult. habebit ſeueram ſcilicet in ſpiritum & in carnem. Qũid ergo eſt libere ęgit? .1. ſine acceptione perſonarum, & neminem veritus eſt. homo enim pre amore, odio, ſpe, aũt timore modo agit libere. Sed eſt captus. Vel libere (.1. per electionem predeſtinationis. non per ſucceſſionem generis aut cuiuſuis pacti Sed quicunque crediderit ſaluus erit.) Sed heb. ſic. Vlciſcere. Et ita eſt oratio deuotiſſima. ſicut & ps .xi. qui per omnia pene hũic eſt ſimilis in ſententia. Quia & ibidem dicitur. fiducialiter agam in eo. Et quod ibi dicitur. Saluum me fac. hoc dicit hic. Vlciſcere. [*Am Rande links:* Vlciſci Et ſic Sal] Et quod ibi. Quoniam defecit ſanctus & diminute ſunt veritates a filiis hominum. hoc dicit hic. populum tuum humiliauerunt ꝛc Neque enim ſaluare populum fidelem aliter poteſt quam vt vlciſcens deprimat eos, qui populum ſedũcũnt & perdunt. deprimit autem eos vel benigniter vel ſeueriter. Ideo ſequitur. Exaltare qui Iudicas terram: redde retributionem ſuperbis: Quia illi exaltati ſunt & impediunt veritatem & Iuſtitiam ipſi non introeunt

in regnum cęlorum & introeuntes prohibent ac per hoc Chriſtus humiliatur Quare petit vt exaltetur. Sic enim contra Hęreticos quoque & omnes Impios Chriſtianos maxime maiores orandum eſt. vt dominus vltionum exaltetur. Quoniam ſimilia faciũnt in Eccleſia. quę illi in ſynagoga. Ideo & ps loquitur generalibus verbis. vt omnibus poſſint aptari. Sed & dęmones Hic quoque intelligere poſſumus Quos Chriſtus expolians traduxit in ſemetipſo cum fiducia ſecundum Apoſt. Et Moraliter Eſt oratio deuoti ſpiritus. contra motus Impios carnis ſũę: quę humiliat & occidit ea que ſũnt ſpiritus, ſanctum populum cogitationum bonarum vt facile poteſt applicari. Igitur exaltetur dominus vltionum. Et Dicat. propter miſeriam inopum & gemitum pauperum. (tales enim ſunt omnes populi mej: qui ab iniquis & ſuperbis humiliantur & vexantur.) nunc exurgam dicit dominus. ponam in ſalutari fidũcialiter agam in eo. Sed quomodo vlciſcetur? quibus armis vtetur? Sequitur Eloquia domini eloquia caſta argentum igne examinatum ꝛc. Sicut enim illi per arma iſta

Blatt 185ª: populum humiliauerunt & vexauerunt. Quod vana locuti ſunt vnusquiſque ad proximum ſuum. Et labia doloſa (.1. carnem blandientia. & ſpiritum crucifigentia.) in corde & corde locuti ſunt Quia ſicut verbum Chriſti carnem crucifigit & ſpiritui blanditur. ita illi per oppoſitum illi carni blandiuntur & ſic ſunt doloſi & falſi & vani: Spiritum autem crucifigunt & occidunt Et ita populum ſpiritualem per conſequens occidunt & crucifigunt. Econtra Chriſtus carnalem occidit & crucifigit Ideo illorum arma ſunt labia doloſa: & vana dogmata [*darüber:* eloquia]. quibus veritates diminuunt. & deficere faciunt ſanctum.
Sed arma Chriſti ſunt eloquia caſta ꝛc quibus rurſum diſperdit vniuerſa labia doloſa & linguam magniloquam. Et ita libere agit & vlciſcitur. & exaltatur & reddit retributionem ſuperbis. Et Sic patet quomodo ps. 11. in iſto preſenti concedit ſimul.
Idem ergo petit & iſte. dicens.

Vſquequo domine peccatores, vſquequo peccatores gloriabuntur? Effabuntur & loquentur iniquitatem. loquentur omnes qui operantur iniuſtitiam? Sic Arriani & omnes heretici contra Eccleſiam Catholicam ſuperbe glorantur

[*so*] de ſapientia & ſuę doctrinę veritate & alios deſpiciunt Ita & tunc olim in ſynagoga fęcerunt vt dictum eſt ex ps. xi. Iſtis enim doctrinis humiliauerunt & vexauerunt populum verum dej. Quia videns illos tantum carnaliter ſapere Quid potuit facere niſi gemere de ſpiritus oppreſſione? Iniquitas enim hec eſt veriſſime literam & carnalem intelligentiam ſpiritui preferre & per conſequens Iuſtitiam ſuam Iuſtitię Dej. Sed multos ſeduxerunt iſtis monſtris & perdiderunt. petit ergo. Si Illi loquuntur ſua & tam diu durant. tu quoque loquere vt rurſum humilientur verbo tuo & tu exalteris ſolus ſicut dignum eſt Sequitur enim

populum tuum Domine humiliauerunt & hęreditatem tuam vexauerunt. Viduam & Aduenam interfęcerunt. & pupillos occiderunt. Myſtice quidem Quando multos de populo Iudaico Scribę. de gloria ſpiritualis intelligentię ſeduxerunt in humilitatem carnalis intelligentię & occidentis literę vt ps xi. diminutę ſunt ver. Et ita occiderunt & vexauerunt: Quia doctrine eorum & linguę. de quibus dixerat Effabuntur & loquentur. Sunt iſta arma quibus Hęc perpetrauerunt. Licet ad literam quoque in Eccleſię fidelibus iſta facerent

Et dixerunt. Non videbit dominus. Nec intelliget deus Iacob. Sic ps. xi. Qui dixerunt linguam noſtram magnificabimus. labia noſtra a nobis ſunt. Quis noſter dominus eſt? (.1. nunquid iſte. qui Iheſus dicitur. dominus eſt? Non: Quia non videbit Intelligendum eſt itaque. quod non illi dominum eum nominent. Si enim dominum eum crederent non dicerent. Non videbit. nec intelliget. Sed propheta ſic appellat. q. d. ille de quo ſic loquuntur eſt vere dominus. licet ipſi hominem eum abiectum reputent. Ideo ergo eum non videre putabant. quia nec deum credebant. Deum autem non credebant. Quia non niſi magnifica & proſpera in deo ſapiebant. ex legis auctoritate licet falſe intellectę Si enim Chriſtus in pompa mundi veniſſet. tanquam a deo ſuſcepiſſent. Sed quia humilis venit Ideo non a deo eſſe credebant. ac per hoc. eum nihil videre. nec intelligere. ſicut quemlibet alium purum hominem. qui ex culpa & neceſſitate talia patitur. Ergo

Intelligite inſipientes in populo & ſtulti aliquando ſapite. Quia Deus in humanitate apparuit. non potuit ex ſen-

ſibus niſi homo percipi: ideo intellectu opus eſt quem dat fides Iſaie .7. Niſi credideritis non permanebitis. Caro & ſanguis nunquam poſſent. reuelare. hunc hominem eſſe deum verum: niſi ſpiritus prius reuelaret &

Blatt 185[b]: ſpiritui crederetur. Non enim ſufficit reuelari & audire Chriſtum eſſe deum. niſi quis conſentiat auditis & reuelatis. alioquin quis non audiuit? Si ergo intellectus habetur. facile perſuadetur quod ſequitur. Qui plantauit aurem non audiet? ideo premiſit. Intelligite & ſapite. alioquin fruſtra ſuadetur & auditur. Sed Myſteria [*Ausgestrichen:* hic] tibi ſigna. Cur aurem anteponit oculo? Et correptionem ante Scire? Quia in ſacris & diūinis. prius oportet audire quam videre: prius credere quam intelligere. prius comprehendi quam comprehendere. prius captiuari quam captiuare. prius diſcere quam docere prius diſcípulum eſſe. quam doctorem aut ſui ipſius Magiſtrum. Aurem enim habemus. vt alijs obtemperemus. oculos vt alijs preſideamus. Ergo In Eccleſia. qui vult oculus fieri & aliorum dux & Magiſter. prius auris fiat & diſcipulus. Hoc pro primo. Deinde.

Qui non eſt tentatus qualia ſcit? Qui non expertus qualia Scit? Qui non experientia cognouit tentationum qualitates. non ſcita. Sed vel audita vel viſa. vel quod periculoſius eſt. cogitata ſua tradet. Ergo Qui vult certus eſſe. & alijs fideliter conſulere prius ipſe experiatur. portet ipſe primum crucem & exemplo precedat. ac ſic certificabitur vt & alijs prodeſſe poſſit. Ideo In Eccleſia. Viſitat deus hominem diluculo & ſubito probat illum. vt ex ſeſe diſcat. quod aliis tradat.

D e u s S c i t c o g i t a t i o n e s h o m i n u m q u o n i a m v a n ę ſ u n t. Iſte verſus fere omnia precedentia exponit. Quiꝰ quid ſint iſta que peccatores effantur & loquuntur. quibus humiliant & vexant populum dej dicit. quod ſunt vane cogitationes. Quod autem Cogitationes. hic pro Sapientia & Doctrinis ponatur hominum. probatur .1. Corin. 3. vbi Apoſtolus ad diſtinctionem Sapientie dej & mundi. hunc verſum ſic allegat. Deus ſcit cogitationes ſapientium quoniam vanę ſunt. Vana enim locuti ſunt vnuſquiſque ad proximum ſuum. Quia Effantur & loquuntur iniquitatem (.1. vanitatem ſpiritui preferendo & veritati

Beat. q. tu erud. d. & de leg. t doc. eum. Vt mitiges ej a diebus ꝛc Hic econtra deſcribitur Sapientia Chriſtj: quia cum illorum ſapientiam vanam dixerit. hanc nunc beatam & veram dicit. Quia docet crucem carnis ad ſalutem ſpiritus. Quoniam. Mitigat ei a diebus malis (.1. de diebus malis ducet ad mitigationem & quiętem ęternam Vel vt mitiges (.1. docebis eum in Euangelio. Quod mitigabis omnibus qui in diebus afflictionis ſunt. in quibus ſchandaliſantur. qui non ita docentur. Sed potius foditur eis interim fouea. Et crudeſcit illis a diebus bonis. Donec paretur Iuſto regnum Docebis ergo Quod omnia mala cooperantur ſanctis in bonum. Et non ideo in diebus malis eos deſeris. quaſi iratus repuleris. Sed maxime ſuſcipis.

Quia non repellet Dominus [*Darüber:* .1. tu domine] plebem ſuam: & hereditatem ſuam non derelinquet Sicut tamen apparet illis inſipientibus qui vexant eam & humiliant. Sed non intelligunt cum ſe tantum credunt ſuſceptos a deo. quod fouea eis paratur. in quam ſubito & improuiſo corruent. ad talem enim caſum paratur alicui fouea Sic enim Iuxta carnem & ſapientiam carnis ſemper eſt fouea proxima & profunda ſecundum Salomonem. Quoaduſque Iuſtitia ꝛc. ſatis circa textum hęc patent. Niſi Quod heb. exponit clarius quomodo non repellet dominus plebem ſuam Sed magis ſuſcipiet. Quoniam ad Iuſtitiam reuertetur Iudicium. (.1. iſta afflictio in diebus malis eſt Iudicium & vltio ad Iuſtitiam non

Blatt 186ᵃ: ad condemnationem. Et ſequentur illud omnes recti corde. quia non reſpuunt illud. vt iſti vane cogitantes & effantes. quorum tamen maior eſt Numerus. vnde ſequitur.

Quis conſurget mihi ꝛc querit a domino & ad ipſum dirigit verbum d. Cum itaque ſic ſim inter malignantes multo plures & forciores me. Quis mihi aſſiſtet. q. d. fruſtra ego reſiſterem: ideo tu ne deſeras. cum ſolus tu ſis refugium & auxilium ſpei meę. Illi enim in virtute ſua gloriantur: quam me Iuſſiſti abnegare & infirmam fieri. Ergo iam nullus mecum niſi tu ſolus

Niſi quia Dominus (.1. tu domine.) adiuuit me, paulominus habi ꝛc Quia viciſſent me & infirmitatem meam. cum ego non niſi humilitate & pacientia pugnem: illi autem furore & ma-

lignantes in ſuperbia poteſtatis ſęcularis & carnis. Multum ſane differunt habitare [*fortgesetzt am Rande rechts:* in inferno | . . moueri pede | enim vincitur . . | deſperat . h . . . | tat in inferno . . . | dominus adiűtor . . . | bet Sed ſinit . . . | moueri pede . | vt humiliem . . |]

Si Dicebam motus eſt pes meus. Hoc fit ex infirmitate fidej vt petrus in mari dubitabat modicę fidej. Et eſt quęcunque motio ſiue in peccatum ſiue in penam Septies enim in die cadit Iuſtus & reſurget proűer 24: Impii autem corruent in malum Et ratio eſt diuerſitatis. Quia ille mox confitetur humiliatus: illi autem excuſant ſe ſuperbi. Ideo Miſericordia tua domine adiuuabat me: Illos autem Ira tűa perdit domine vt ſequitur infra deſcripſit enim hic. Quia difficile immo impoſſibile eſt: in multis tribulationibus non cadere & offendere (. vt in Dauid contigit. Qui in Mephiboſeth ex verbis Sibę peccauit, in medijs ſuis tentationibus.) Sed humilitatis confeſſio ſaluat & adiuuat. Et pulchre valde in iſtis verſibus exprimitur euentus & negocium tentationis. Quia contra malignantes nullus niſi dominus adiuuat. alioquin in inferno habitaret anima cuiuſlibet tentati. Et tamen non ita adiűűat quin cadere permittat. vt homo agnoſcat infirmitatem ſuam. & non ſuis ſe viribus ſtetiſſe putet. Ergo ſi non perfecte ſtetiſti: gratias age quia non omnino perijſti Et veniam pete. pro eo in quo defeciſti vt ſic agnoſcas virtutem dominj adiuuantis. & miſericordiam eiuſdem tue infirmitatis miſerentis & ignoſcentis. vt in b. petro oſſtenſum [*so*] eſt Matt. 14. Et. 2. Cor. 1. [*fortgesetzt am Rande rechts:* Nosipſi re | mortis habuimus . . | nobis vt . . . | ſimus fiden . . . | in nobis ꝛc | ideo enim mo | ſinat pedem . . | ſic multitud . | fiat dolorum | tenus . Dulc . . | quoque co . | latio miſericordie]

Secundum multitudinem dolorum meorum (. iſti ſunt dolores ſpirituales mirabiliter affligentes Non enim dixit dolorum in corpore aut carne mea ꝛc Sic enim deus temperat tribulationes. vt non abſorbeatur tentatus. Sed cum tentatione facit prouentum. nec ſinit tentari vltra quam poſſimus, quia fidelis eſt.
Vide pulchram antitheſin. dolorum meorum Conſolationes tuę. Ex nobis non conſolationes Sed tantum dolores. ex deo autem conſo-

lationes habemus perditio tua Ifrael. ex me tantummodo auxilium tuum [*Hoseas 13, 9.*] [*Am Rande links:* Mundus autem contriftat Sed non confolatur. ideo Multi ex triftitia fęculi in Maniam & infaniam venerunt cum fit ibi nuda triftitia. vt amiffo honore. diuitijs aut amore] Iam fequitur nunc de altera generatione quę non in diebus malis viűit. vt defcriptum eft. Sed tamen interim ej foditur fouea. Crucem enim & paffiones Chrifti abhorrent. Sed Quis oftendit nobis bona dicunt? In diebus bonis tantum agere volunt. Ideo dicit.

Nunquid adheret tibi ꝛc .1. Exquo tu precipis dolorem, compunctionem, luctum & omnino crucem accipere: quod eft & Iuftiffimum: Nunquid illi qui crucem fugiunt. tibi adherebunt? Non vtique. Sed potius crux tua fcandalum erit eis. Quia tantum bona literę & carnis. que tamen precipis crucifigi fapiunt & querunt. & non bona fpiritus ęterna: iccirco non tantum non adherebunt tibi. Sed maxime recedent Schandalifati inte & cruce & paffionibus tuis Adeo vt propter. te condemnent innocentem.

Hęc eft Sedes iniquitatis. Cathedra peftilentię Doctores & Scribe. docentes carnem & literam. atque in hoc ipfo iniquitatis Magiftri preferentes fpiritum [*so*] literę. vanitatem veritati. figuram plenitudini.

Blatt 186[b]**:** [*Oben hoch am Rande herüber:* Ierem. 18. (*V. 11.*) Ecce. ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem. Ergo cogitare, confulere, fingere, idem funt]

Fingis autem dicit. non quod fit ficticium. Sed vts Qui finxit oculum, .1. formas, efficis & plafmas dolorem. Et Hic notandum Quod Hebraicam proprietatem. lingua latina non confequitur. Quia fingere hoc loco. proprie eft legem formare & doctrinam componere: Sic per contrariűm Iudęi in műltis locis dicuntur. fabri & plaftes idolorum Quia ad modum artificum ex ligno operantium, formant fibi ex lignis Scripture. mendacia dogmata. Sic per Iere. [*Cap. 8, V. 8.*] Vere mendacium operatus eft Stilus mendax Scribarum. Et Ofeę. 6. [*V. 8.*] Galaad ciuitas operantium idolum ꝛc Vnde & fupra. omnes qui operantur iniquitatem (.1. qui componunt iniquas doctrinas.) feu operantur Iniuftitiam & loquuntur iniquitatem Sed contra dominus ex litera

legis. tanquam ex maſſa rudi: finxit & formaűit. legem ſpiritus reduxit enim literam in ſpiritum. Et hoc eſt verum fingere. Sicut artifex fingit ex lignis rudibus domum veram: que prius erat in potentia & rudi materia. Sed Vanus homo idem lignum ocioſe diſcindit & ineptat: tantum vt pro voluptatis ſuę vanitate ludat in materia vtili ocioſus Sic & Iudeorum Rabi in litera legis. Et Quia Hoc agere in Scripturis ſanctis. eſt myſtice Chriſtum (.1. veritatem occidere.) ideo mox ſequitur quod hoc faciant in perſona Chriſti. quod iam in eius fęcerant Scripturis

Captabunt in animam Iuſti & Sanguinem innocentem condemnabunt: Et hoc inde fęcerunt. Quia ſapientiam Dej in myſterio abſconditam. prius occiderant ac ſi ſe excecauerant Si enim illam ſeruaſſent & cognouiſſent. nunquam dominum glorię crucifixiſſent. Igitur Animam Iuſti (.1. vitam ſpiritus & Iuſtitię in lege.) captabunt (.1. captionibus Inſidioſis ſuffocauerunt: Spiritus enim legis eſt. anima legis. per quam viűit. Et per quam Iuſtificat omnes. qui ſapiunt eum. Et ita ſanguinem innocentem condemnauerunt (.1. ſedem anime & ſpiritus & omne verbum in quo veritas in ſpiritu nititur. condemnant. vſque in hodiernum diem. hi igitur non in diebus malis ſunt nec adherent dolori in precepto. Ideo neceſſario ſequitur Quod hoc malum facerent. & occiderent iſtum dolorem precepti. & poſt modum quoque authorem eius. Nam non adherere dolori preceptorum Eſt ſpiritum negare & occidere qui eſt in lege. Et per conſequens & Chriſtum. myſtice

Et factus eſt dominus ꝛc Quod ſi & illi fęciſſent. vtique non captaſſent ꝛc Sed Spe & refugio domini noluerunt viuere. Sed re preſenti. & ſine refugio

Et Ideo Reddet illis iniquitatem ipſorum: & in malitia. ꝛc. Duplex hic perſecutio exprimitur prima Eſt tribulationis: que vocatur malicia. Altera eſt ſeductionis: hec eſt iniquitas. Vtramque ante hereticos & tyrannos. Iudęi exercuerunt. dum in ſuam iniquam Iuſtitiam & perfidiam ſeducere a Chriſto nitebantur. Et cum non preualerent: perſecutionem addebant in corpore. Et ſic Vbi animam non potuerunt aufferre per iniqui-

tatem: Saltem corpora abſtulerunt per maliciam hanc etiam ſupra dixit. Quis conſurget mihi aduerſus malignantes (.ſcilicet perſecutionibus aut quis ſtabit (.ſcilicet fide firma.) mecum aduerſus operantes iniquitatem (.ſcilicet ſeductionis. Et iterum ſupra. populum tuum Domine humiliauerunt. Et Viduam occiderunt ꝛc. Humiliauerunt & vexauerunt. ſeductionibus. Interfecerunt & occiderunt perſecutionibus. Horum mores poſtea Tyranni & hęreticj per omnia ſunt imitati

ps 94. [Hebr. XCV.]

Blatt 187ᵃ: Venite exultemus. Quibus autem venite dicit. ſignificat eos longe eſſe. ab eo vbi ipſe eſt. Iudęi autem vtique a Chriſto longe fuerunt vt Iſaie. 28. Cor eorum longe eſt a me· [*Am Rande links:* ſic omnis ſuperbus Auarus, luxurioſus, ꝛc.] Ita & totus mundus. Quia omnino deum & Chriſtum ignorauit. poteſt & exhortatio eſſe ſibi ſimilium. vt velut dux eorum dicat Venite, ſcilicet mecum. Non ait Ite vos, ego maneo

pręoccupemus faciem eius. Hoc primo exponitur de aduentu eius. tam primo quam ſecundo. Secundo & melius. vt in gloſa. Quia Apoſtolo docente ſepe dictum eſt Quomodo nos reuelata facie gloriam domini ſpeculamus. Ergo faciem domini in hac vita nullus videt. niſi per fidem. Quare preoccupare faciem eius. Eſt fide preuenire diuinitatis eius. vt. ps. 4. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tũi domine. Breuiter ergo facies Domini. Eſt ipſa reuelatio diuinitatis Chriſti: que ſub litera fuit velata & humanitate ſicut facies Moſi ſub velamine. Sed aſcenſo cęlo reuelauit eam per ſpiritum ſanctum ſicut promiſit dicens. Ille me clarificabit. Vnde recte addit. in confeſſione vt exprimat quo modo facies eius poſſit preoccupari ſcilicet non in clara viſione Sed in fide & confeſſione. fides enim confitetur domino. Et notandum Quod

.1. pręoccupare. primo ponitur vt in gloſa. Scilicet contra diabolum ne ab eo preoccupemur .2. Secundo (.1. ante omnia & pre omnibus feſtinemus hanc fidem occupare: q. d. Caueamus omni modo ne aliquid hũic preferamus aut aliud occupemus vel

potius occupemur Sicut illi qui dixerunt Villam emi habe me excuſatum [*Luc. 14, V. 18.*]: Illi enim volunt prius ſua occupare & ea que Chriſti ſunt nouiſſime querere Contra verbum domini. primum querite regnum cęlorum & hec omnia adijcientur vobis. Sic & Iudęi prius ſua quam ſpiritualia queſierunt. Et ita videtur Apoſtolus intelligere. Quando exhortatur ſecundum hunc ps d. heb 4 feſtinemus ergo ingredi in requiem illam: Q. d. omnia poſtponamus. & ante omnia hanc faciem occupemus etiam ſi alia nunquam contingeret occupare: Hoc enim Iuſtum & equum eſt. Iniquum autem eſt prius dorſum (.1. literam.) occupare & ignorantiam Chriſtj. Sicut enim facies Chriſti eſt notitia Chriſti quę eſt per fidem eius. & lumen ſpiritus. Ita dorſum eius eſt ignorantia eius quę eſt per infidelitatem & cęcitatem literę Ergo ante omnia hanc notitiam, hanc fidem hanc faciem. hoc lumen ſpiritus. hanc claritatem. feſtinemus occupare: ſic ps. 87. Et oratio mea preueniet te. 3 Tercio (.1. vt quilibet pre altero nitatur venire Et ſic fiat ſancta emulatio & fęlix prouocatio: quod fit in feruore ſpiritus. vt heb. x. Conſyderemus Inuicem in prouocationem bonorum operum & Charitatis. Et ita eſt vrgens Inuitatio & deuotiſſima

Quoniam deus: Magnus dominus ꝛc Hic remouet motiua impedientia & addit promoentia [*so*]. Et tam mira & efficacia ſunt vt qui illis non mouetur & expeditur a ſuis impedimentis. ſine dubio deſperabilis ſit & filius diffidentię. Omnes enim quattuor affectus carnis euacuat iſtis motiuis. qui ſunt Timor, ſpes, [*Ausgestrichen:* amor, od] gaudium triſtitia. qui oriuntur ex amore & odio: ex quolibet duo. Amor ſpem futuri & gaudium preſentis boni facit. Odium timorem futuri & triſtitiam preſentis mali parit Iſtis enim affectibus homo Impeditur ne ad Chriſtum accedat: quia heret per iſtos in temporalibus. Ideo hic allicit amorem & excludit timorem. Et nititur contrarium inferere. Sed in magnum ego pelagus me committo. profundus eſt hic locus valde

Igitur primo Notandum Quod Amor terrenorum aut eſt vel facit odium cęleſtium. Et qui ad vnum perſuaſus fuerit ſimul ad alterum perſuaſus erit. Ita per oppoſitum. Amor cęleſtium

eſt ipſum odium vel efficit odium terrenorum. Et qui ad vnum acceſſerit

Blatt 187[b]**:** ſimul quoque ad alterum accedit. Et inde fit vt odiens cęleſtia timeat ea ventura & doleat veniſſe. Speret autem temporalia futura & [*Ausgestrichen:* doleat] gaudeat veniſſe. Et ſic vitulus incedit cum quattuor ſuis pedibus ex duobus lateribus. immo mortuus adoleſcens iſtis portatoribus effertur ad ſepulchrum. Econtra fit vt odiens terrena timeat ea ventura & doleat veniſſe. Speret autem ſpiritualia futura & gaudeat veniſſe, quia amat illa. Et ita incedit leo generoſus de tribu Iuda.

Vnde.

primo ad prouocationem amoris in Chriſtum & odii in terrena ſimiliter ad ſpem & gaudium in illum. atque ad timorem & triſtitiam in mŭndum dicit. Quoniam Deus. Magnus dominus & rex magnus ſuper omnes deos. Si amas magnitudinem regis & domini quod Iudęi ſemper maxime ſperant. Ecce hic dominus cęli & terre. iam non dauid aut Salomon, qui parŭi reges erant. Et ita reges & domini. vt tamen eſſent ſerŭi ſub dijs alijs ſcilicet angelis hic autem dominus ſolus & ſuper omnes deos Cur ergo non amas, ſperas & gaudes in illo? Naturaliter enim homines gaudent ſi magno rege gloriari poſſint Sic Si times magnitudinem hoſtis & tyranni. Ecce Noli timere. Nihil te nocebit [*so*] nihil auferet. nihil amittes: Quia magnus dominus & rex magnus ſuper omnes. deos. Ideo omnia poteſt dare & omnia ab inimicis data conſeruare. Quid ergo? Cur non amas ſperas & gaudes? immo cur non odis. times. doles: quod non ſub hoc rege exiſtis? [*Am Rande links:* . . e te preoccupent terrena?] Verum Quoniam in ſpiritu magnus eſt rex iſte. Et homines ſpiritum non ſapiunt. Ideo omnia peruertunt. Et quem regem. amado [*so*]. ſperando & gaudendo habere debuerant. ipſum timent ne habeant. odiunt eum & dolent ſe habere eum Quia diligunt ſua & carnem. ſicut Iudęi eum odierunt, timuerunt & doluerunt Sic enim comparatum eſt vt vitulus ſynagoge contrarius eat agno dej. Nam & agnus dei habet duo latera &. 4. pedes ſicut & vitulus Sed in orientem vadit ille in occidentem Ideo ſiniſtrum habet ad illius dextrum & econtra. Quia quod

ille amat, ſperat, gaudet. Similiter & ille odit timet dolet. Et iſte eſt timor nocturnus: quo & illi timuerunt qui dixerunt Non loquatur nobis dominus. ne forte moriamur [*2 Mos. 20, 19.*] Ecce Spiritum timent. ſuſcipere. quia amant carnem. Qui eſt vere timor nocturnus. Quia in nocte timetur etiam quod timendum non eſt. Sic cadent a latere tuo mille & decem milia a dextris tuis: In latere enim tuo ſunt. que tu odis. times. doles (.1. proſpera mundi.). que ſunt a dextris illius. ideo dextera eorum dextera iniquitatis. Sed a dextris tuis ſunt ea que tu amas ſperas, gaudes (.1. proſpera & ſpiritualia: que illi timent odiunt & dolent. quia amant que a latere tuo ſunt. Et ita tu times eorum proſpera & ſuſcipis aduerſa eorum. vt teneas tua proſpera & euadas tua aduerſa. Illi autem timent tũa proſpera & ſapiunt tua aduerſa vt teneant ſua proſpera & euadant ſua aduerſa. Quia Sic vertunt latus ſiniſtrum ad dextrum tuum & dextrum ad ſiniſtrum tuum. quia caput in occidentem literam tendunt. Tu autem contra. [*Ausgestrichen:* Ideo illorum]

Secundo ſic dicit vt ex dignitate regis alliciat & maieſtate. Quia non tantum vtile eſt nobis Sed & debitum atque decens propter dignitatem. Quoniam dominus Magnus & rex magnus dominus Magnus. Qui magna habet & tribũit. ideo amandus. Rex magnus. Qui data poteſt conſeruare. ideo timendus ſolus ne amittatur·

Blatt 188a: Tercio. ex terrore & minis allicit. Quia ſi ſuper omnes deos Magnus. ergo nullus poteſt de manu eius eruere. deut. 32. Et non eſt qui de manu mea poſſit eruere. Qui ergo nec poteſtate, nec dignitate nec bonitate. quibus ille rex magnus eſt. mouetur. quomodo poteſt moueri? Sine dubio inſenſibilis eſt. Narratur autem ideo potiſſimum magnitudo eius: Quia homo eſt in terra viſus. ideo a Iudęis non reputatur deus. vt non ſint excuſabiles. ſi non veniant. Et ita remouet Impedimentum intellectus. ſcilicet ignorantiam. Conſequenter etiam impedimentum affectus ſcilicet Quoniam non repellet dominus ꝛc licet etiam ante remouerit. idem. Quoniam Magnus Dominus.

Immo vbicunque illuminat ſimul accendit. ſimul erudit intellectum & affectum. ſicut eſt natura lucis. Prius enim pur-

gaũit cum dixit. Venite exultemus domino ꝛc̨ Qui vocauit de loco vbi ſunt .

Et neceſſarium erat hoc Iudeis. Quibus omnia contraria apparebant. propter humanitatem aſſumptam & mortuam. immo toti mundo & hominibus ſapientibus mundum.

Primo itaque intellectu errabant & impediebantur a Chriſto. Quia hominem infirmum eum credebant Vnde dicit. Quoniam deus magnus, dominus, & rex magnus ſuper omnes deos. (.1. Sciatis ergo quod dominus Iheſus eſt deus magnus. (per diũinitatem.) & rex magnus (. per humanitatem que eſt caput regni ſũi) & ſecundum vtrunque ſuper omnes deos Non enim eſt deus parũus. aut magnus inter deos. Sed ſuper. & ſuper omnes deos. Sic ergo eruditi venite & afficiamini

Secundo affectu immo ſimul quoque intellectu errantes. putabant. eum repellere & deſtruere totum populum ſicut Stephano act. 6. impoſũerunt. Quia crucem & paſſiones eius audiebant predicari ideo erudit & conſolatur eos. Nolite timere, licet literam deponat & nouum teſtamentum ſtatuat [*Am Rande rechts:* ſicut Ierem (*Cap. 18.*) oſtendit in exemplo figuli] humilitatem pro gloria, paupertatem pro diũiciis: crucem. pro voluptatibus inſtituat. non hoc facit vt repellat. Sed vt in melius mutet & amplius ſuſcipiat. Sed inſipientes: Qui in hoc repelli timuerunt. peius repulſi ſunt. Ideo dicit. Quoniam Non repellet dominus plebem ſuam: q. d ſicut vos timetis: Et ideo oditis & fugitis. Viciũm ergo affectus veſtri hoc eſt ſimul & intellectus. ſicut ad petrum. qui ſimile in Chriſto prohibere voluit. dixit Vade poſt me ſatana. Scandalum mihi es. Non enim ſapis quę dej ſunt: Quia bonum carnale tantum ſapũit Sic ergo quia omnino contrarium in Chriſto apparuit. quam hic dicitur Quoniam non repellet dominus plebem ſuam: ideo fũerunt admonendi: Repulit autem plebem non ſuam ſcilicet qui timuerunt repelli

Tercio Quod Chriſtus in lege ſibi tantum promiſſus putabatur: ideo contrarium huius putabant. Quod Chriſtum omnes fines terrę colerent. Et ita in non gente ſunt prouocati & Scandaliſati. ſicut & omnes ſuperbi. qui ſpiritum ſanctum extra ſeſe

nuſquam eſſe arbitrantur. Ideo dicit Nolite turbari. Si Chriſtum in omnibus gentibus audieritis. Quoniam in manu eius ſunt omnes fines terrę. Sed meo Iudicio iſte verſus non de gentibus Sed de populis Iudęorum loquitur. Quia fines terrę ſcilicet veſtrę Iudeę in manu eius ſunt q. d Nolite timere nec contemnere. Quia homo eſt. Dico enim vobis quod ad vos omnes extenditur eius poteſtas. non poteritis effugere. [*Am Rande links:* Vos enim non niſi dej eſſe vultis.] Contrarium enim illi eſtimabant Quia nullo modo eum regnare in illis credebant.

Tunc ſequitur quod dictum eſt

Quarto Scandalum Zeli & emulationis. quod in gentibus quoque coleretur. quem ſibi ſolis deberi volebant Si verus Chriſtus eſſet. Contra hoc dicit. Quoniam ipſius eſt mare & ipſe fęcit illud ſcilicet cum omnibus inſulis Et Aridam (.1. terram habitabilem non obrutam marj manus eius formauerunt. ergo nolite mirari Quod ibidem in ſuis colatur

Blatt 188ᵇ: Iſta ergo ſũnt. 4. Impedimenta & Scandala eorum ſcilicet quod erat homo: Quod crucem erigeret Quod Iudęorum terra eius eſſe diceretur. Quod a gentibus coleretur: Et omnia. 4^{or} vehementiſſime mouebant. & ex legis auctoribus [auctoritatibus?] improbarj poſſe videbantur. Scilicet Quod homo ſit deus Quod & omnis ratio abhorret humana. 2° quod non repellat. quos omni cruci in hac vita exponit. 3° Quod terrę Iudeę & omnia que in ea ſunt: ad eius poteſtatem pertinerent. Cuius contrarium apparuit. Quia non regebat eam Sed ſub Romanis reliquit. & multis malis abundare. Si ergo ſub alienis poteſtatibus vt .4. tetrarchis relinquebat. Nunquid in manu eius non dico omnes: ſaltem vnus finis terre vel angulus? qui nec vbi caput habuit reclinaret. Simul quoque. licet iſtud contrarijſſimum & maxime mouens videretur. Non minus etiam mouit. Quod in hominis poteſtate hęc eſſent. cum ipſi non niſi dej populus & ſub poteſtate dej eſſe vellent Myſtice autem fines terrę ſunt populi in terra & inferiores altitudines montium (.1. poteſtates maiorum.) ſcilicet pontificum. ſeniorum ꝛc. Sed hanc eius 4^{cem} poteſtatem non oculis carnis. Sed Spiritualibus videre oportet. Quia eſt Inuiſibilis poteſtas.

Nam etiam vt homo accepit hanc poteſtatem. 4° Quod gentium dominaretur etiam. Vel in ipſius poteſtate etiam eſſent. maxime moūebat. Quia Quid minus videbant quam quod mare. & tota terra ſubijceretur Chriſto temporali poteſtate? Et tamen hic dicit. Quoniam ipſius ꝛc Et non ſolum ipſius eſt. Sed & fęcit illud ꝛc

Myſtice Mare Eſt humanum genus ſecundum corpus quod eſt plenum ſalo. fluctibus paſſionum Sed Arida ſecundum animam: quę purgata ab illis. habitatio efficitur Chriſti & ſanctorum. Et Ita Corpus & anima eius eſt. Sed & altitudines montium ſunt virtutes & ſapientia ſanctorum & prophetarum: ſeu etiam animarum ſanctarum. ſeu virtutum theologicarum ps. 75. Illuminans tu mirabiliter a montibus ęternis: fines autem terrę ſunt ſenſus corporis: ſeu litera in Scripturis ſanctis. cuius montes ſunt Spiritus in myſterio. hec omnia in manu Chriſti ſunt

Sed Cur & cęleſtia non enūmerat. vt illa quoque ipſius eſſe probet? Credo quod fecit. quando dixit Super omnes deos. Item Quia regnum Chriſti deſcribit in Eccleſia militante: Quod in terra Iudęa primum. deinde per omnes gentes diffuſum eſt.

Sed regnum futurum Eccleſię triumphantis erit omnino in cęleſtibus. quod Euangelium deſcribit

poſſunt tandem verſus pretacti. non vt motiua contra Iudęos accipi Sed vt laudes Chriſti. Qui ſcilicet laudatur quod ſit rex magnus: & quod non repulit plebem ſuam. Sed verax in promiſſis fuit & ſuſcepit Iſrael puerum ſicut locutus eſt. Et quod Eccleſia eius militans ſit in omnibus finibus terrę Iudeę. Et non ſolum Sed & mare & Arida Hęc enim iam ipſius ſunt. Quia ſpirituali dominio per fidem in illis locis regnat vt ps. 71. Et dominabitur a mari vſque ad mare Et a flumine vſque ꝛc fęcit ea Sed nunc poſſedit ea per regnum ſuum. Et ideo vere eſt magnus rex & magnus deus. habens tam late & multos populos

Venite ergo adoremus. hic Specialiter vocat iam vocatos. Et ad diuinitatem illius noſcendam inuitat Et Bene dicit Venite. Quia omnes qui non adorant eum ſunt longe

alij per { ſuperbiam, Auaritiam, Accidiam, luxuriam, Gulam, Iram, Inuidiam } Venire ergo eſt iſtas regiones relinquere Et ad oppoſitum eorum accedere Et ſic adorare. Vnde ſingulariter contra Accidiam Eccleſia vtitur in principio matutinę iſto ps. vt qui per accidiam longe ſunt & frigidi accendantur & fiant prope ꝛc

ps 95 [Hebr. XCVI.]

Blatt 189ª: Conſpectus dei Hic vt & .infra. ps. 99. potius paſſiue quam actiue accipitur. (.1. quo deus conſpicitur. vnde Iſrael nomen habet quia vidit dominum facie ad faciem. Sic & ps prece. preoccupemus faciem eius quod fit per conſpectum noſtrum actiuum. Et in iſto conſpectu eſt verus locus & conſidentia Eccleſie. Sic ps. 67. Exultent Iuſti in conſpectu dej. Et ps. 5. dirige domine in conſpectu tuo viam meam. hic ergo omnes ſancti ſunt in vno loco in vno conſpectu: quantumuis loco diſtent. & conſpectu hominum ſeparentur. Non enim pedibus corporis Sed anime hic ſunt .1. oculis anime per fidej conſpectum Si enim actiue conſpectus dei hic & infra capiatur, nunquid vllus introire aut exire poteſt? Cum ps. 138. dicat Et a facie tua quo fugiam? Et heb. 4. omnia autem nuda & aperta ſunt oculis eius fruſtra ergo dicit Quod Confeſſio & pulchritudo tantum in conſpectu eius. quaſi quid extra conſpectum eius eſſe poſſit. quod non ſit pulchrum. Aut omnia ſunt pulchra & nihil erit non pulchrum quia vbique eſt contuitus dej. Niſi forte diſtinguatur quod duplex eſt conſpectus dej Scilicet gratie, & naturę. immo triplex. Gratię, glorię & naturę: ſicut & eſſe, viuere, habitare cognoſcere, amare ꝛc

Confeſſio & pulchritudo ꝛc. Duo ſunt in homine. Spiritus & caro. Ad ſpiritum pertinet primus verſus locus Alter ad carnem. Quia In Conſpectu dei eſſe. proprię ſecundum animam conuenit Eccleſię & non ſecundum corpus. In Anima autem eſt intelligentia & voluntas: iſta per confeſſionem hęc per pulchritudinem ornatur: iſta per lucem hęc per colorem: iſta per fidem

hęc per amorem iſta per intellectum hęc per affectum. Ergo Confeſſio eſt ipſa lux mentis. Qua cognoſcimus nos quid ſimus in nobis & quid deus in nobis. Quid ex nobis. quid ex deo habemus Agnitio autem iſta vtriuſque rej. Eſt ipſa vera duplex confeſſio ſcilicet miſerię noſtrę & miſericordię dej: peccati noſtri & gratię dej: malitie noſtrę & bonitatis dej. Et iſte eſt totus ornatus intellectus, rationis, ſpeculatiuę virtutis, per hanc enim fit vt homo non poſſit negare deo que dej ſunt. nec poteſt ſibi attribuere que ſua non ſunt. Ideo proprijſſime dicitur confeſſio Quia confitetur & tribuit vnicuique quod ſuum eſt. Sed pulchritudo Eſt bona voluntas. totus ornatus practicę virtũtis: vis appetitiue: Quo amat in ſe que dej ſunt & odit que ſua ſunt. Sicut confeſſio prior oſtenderat. Sed hęc omnia non niſi in conſpectu dej ſunt. ibi enim ad hoc illuminatur. Et idem habet tranſ. heb. Gloria & decor ante vultum eius (.1. clara cognitio laudis dej & ignominię ſuę) & bona voluntas odiens ſua & diligens ea que ſunt dei

S a n c t i m o n i a & m a g n i f i c e n t i a in S a n c t i f i c a t i o n e e i u s. Corpus noſtrum proprie eſt templum dei .1. Corin. 6. Sanctuarium. ſanctificatio. Quia ipſum proprie. ſanctificatur ſacrificatur & victimatur vt Ro. 12. Exhibete corpora veſtra. hoſtiam ſanctam. Vnde & Dominus dicit de ſuo templo. Ego ſanctifico me pro eis. Sanctificatio ergo Eſt caro mortificata. Vt Apoſt. Hęc eſt voluntas dej ſanctificatio veſtra. vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honorę [*1 Thessal. 4, 3 f.*] Duo ergo ſunt in corpore quoque facienda. Sanctimonia & magnificentia. Sanctimonia Eſt declinare a malo. pollutum non tangere, Immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſęculo. Et omnem inmundiciam & pollutionem corporis vitare. Et proprie. concupiſcentiam carnis hoc reſpicit. Sic ergo Sanctimonia eſt ſanctum eſſe & mundum a peccatis que per corpus fieri poſſunt

Blatt 189ᵇ: Sed non ſatis eſt hoc. niſi & bonum faciat. Lumbos quidem precingere oportet per ſanctimoniam. Sed & lucernas ardentes in manibus habere. neceſſe eſt. Et hęc ſunt magna opera Domini, magnifica & ardua ſecundum euangelium

viuere: in quo non niſi magna opera precipiuntur vt notum eſt. Igitur ſicut Sanctimonia preſeruat corpus a pollutione Ita Confeſſio animam a ſuperbia que eſt vera & prima pollutio eius.

poteſt & aliter intelligi Quod Confeſſio & pulchritudo idem ſit. Hod & heder heb. Quia eadem gratia qua ornatur anima: ſimul confitetur nos eſſe nihil Et ex deo habere omnia Et ita inquantum nihil ſumus. Confeſſio noſtra eſt. Inquantum accepimus. pulchritudo noſtra eſt. Agnoſce ergo Quod nihil es & habes confeſſionem. Et agnoſce miſericordiam dei: & pulcher eris Tibi eſto fedus, & eris deo pulcher. Tibi eſto infirmus & eris deo fortis. Tibi eſto peccator & eris deo Iuſtus. Tibi enim peccaũi. propterea Iuſtificabis in verbo tuo ſecundum heb Et iterum. Dixi confitebor aduerſum me Iniuſtitiam meam Domino Et tu remiſiſti Ecce quam propinque ſunt Confeſſio & pulchritudo: Non peccatum & pulchritudo. Sed Confeſſio peccati & pulchritudo. Quod ſi tibi pulcher. Iuſtus. fortis. bonus es. iam negatio & deformitas erunt in conſpectu dej in te. Quia dum tuliſti confeſſionem. Decor noluit manere Quia gloriam tibi inflexiſti ideo & decorem amiſiſti da ergo gloriam deo & confeſſionem. Et hęc ipſa gloria erit decor tuus Confeſſio dej Erit pulchritudo tua. Confeſſio autem tui erit deformitas dej. quantum per te ſtat. Ideo omnia peruerſa Iam ſunt.

Siue ergo { Confeſſio / laus / gloria } & { pulchritudo / ſplendor / decor } dixeris Eadem ſententia Quia primum ad deum refertur a te. Et alterum ad te referetur a deo. Tu ipſum glorificabis. & [*Ausgestrichen:* honorabit] decorabit te. Tu illum confiteberis. Et ille pulchrificabit te. Sicut Scriptum eſt. Qui [*Ausgestrichen:* me glorifi] honorificauerit me glorificabo eum. Qui autem me contemnunt erunt ignobiles. 1. Reg. 2.

Si ergo te glorificabis ille te deformabit. quia abſtuliſti ei quod ſuum eſt. Non mirum ſi non maneat. quod tuum eſt vt in Euangelio dicit. Si in alieno infideles fuiſtis. Quod veſtrum eſt quis credat vobis [*Luc. 16, 12.*]. Aliena eſt gloria & confeſſio.

Sed tua pulchritudo & decor. Igitur teipſum noli confiteri Sed maxime negare & abnegare. ne ille te neget & abneget Sic Sacrificium laudis honorificabit me. Quia Confeſſio & laus deo Nobis autem confuſio Et vere mira res. Qui ſe humiliat exaltabitur. Et qui ſe exaltat humiliabitur. Sic Qui

ſe	honorat		confunditur	Et econtra Qui ſe
	laudat		vituperatur	
	confitetur		Negatur	
	pulchrum	facit	fedatur	
	firmum		infirmatur	
	nobilem		ignobilis fit	
	doctum		inſipiens	
	Saluat		damnabitur.	

confundit	honoratur
vituperat	laudatur
Negat	confitebitur
fedat	pulchreſcit
infirmat	fortis fit
ignobilem facit	Nobilis
ſtultum facit	Doctus fit
Damnat	Saluus

Ratio omnium eſt Quia ille deum confundit vituperat contemnit ꝛc iſte autem ſeipſum. Ideo Recte Dicitur Iuſtitia & Iudicium correctio ſedis tuę [*Ps. 96=97, V. 2.*] Si enim Noſipſos Iudicaremus non vtique a domino Iudicaremur. Sed potius ſaluaremur ab eo. Quia qui me confeſſus fuerit Confitebor & ego eum. Non ait qui ſe confitetur. Immo talis negat eũm. Ideo Qui me negauerit & ego negabo eum. Quia Infirma mundi elegit deus. ſtulta & ignobilia vt confundat fortia. deſtruat ꝛc.

Blatt 190a: per Hęc eadem ſoluitur iſta queſtio psalmi ſequentis. Lux orta eſt Iuſto. ꝛc. Quomodo enim oritur iam Iuſto: cum Iuſtus non ſit. niſi iam orta luce? Reſpondetur Quod Lux non oritur niſi. ijs qui in tenebris ſunt. Qui autem iam in luce ſunt, non poteſt illis oriri. Cum ſit natura lucis: non ante ſemetipſam oriri. nec niſi in tenebris orirj. Igitur Qui ſibi tene-

bre videntur. & indigni. iam ſunt Iuſti. Quia dant ſibi quod ſuum eſt. Et deo quod ſuum eſt. ideo illis oritur. Et eſt nihil aliud. Niſi Quod Confitentur ſe in tenebris eſſe. & lucem dej eſſe. Ideo humilibus deus dat ſuam gratiam. Quare ante omnia humiliandum eſt. vt lucem & gratiam ſuſcipiamus. immo & conſeruemus. Nolunt enim ſeparari hũmilitas & gratia. licet vna precedat aliam Sicut Iohannes baptiſta Chriſtum. Sed mox in pede ſe ſequuntur. Igitur quam diu Confeſſio in corde manet tam diu & pulchritudo. Quamdiu humilitas tam diu & gratia Manet autem ſi in conſpectu dej manſeris .1. ſi deum ſemper pre oculis habueris. cui ſemper es inconferibilis. Immo Si illa manet & in conſpectu eius quoque manebis. Sed in conſpectum tui deſcenderis vel aſcenderis (.1. vt tibi in oculis aliquid & ſpectaculum fias: iam confeſſio & pulchritudo perijt. Quia tunc vere Negatio & turpitudo erit in conſpectu Dej. eo quod ſit confeſſio & pulchritudo in conſpectu tũi Quę tamen eſt vera negatio. immo falſa confeſſio & ficta pulchritudo. Quia iam nec tu deum conſpicis nec deus te. Sed tu te & ipſe ſe. Quia Conſpectus dej paſſiuus. vnde oritur confeſſio & pulchritudo. primum fit ex conſpectu eius actiuo Quia enim nos conſpicit: ideo conſpici ſe facit a nobis. Noli ergo cum ſeruo nequam egredi a facie domini & a conſpectu eius. Sed introite in conſpectu eius ps 99.

Iam Sanctimonia & magnificentia ꝛc. Hic non Conſpectus nominatur Sed ſanctificatio. Quia primo de Eccleſia locutus quomodo eſt coram deo vbi nemo videt niſi Deus. Nunc autem etiam de ea loquitur prout. hominibus poteſt apparere. Et recto ac vero ordine. Quia primum coram deo rectificari oportet quam coram hominibus. Igitur. Eccleſia que ſanctificatur aſſidue in cruce Chriſti. Sanctimoniam habet: quia abſtinet ab omnibus que ſunt mundi & carnis. Et magnificentiam habet. in omnibus diuitijs, bonis, edibus ſumptibus ꝛc. Sed hęc magnificentia. Quia ſpiritualis eſt. omnino contraria eſt ei quam homines cognouerunt. Non enim magna facit ſecundum ſęculum. immo ſic paruificentia & ſorditias infima eſt in illa. Sed conſtruit domos ſpirituales magnificas Epulis & ſumptibus refertiſſimas: populorum & pro-

cerum frequentia ampliſſimas. [*Ausgestrichen:* Sed] Ita vt Aſſueri Conuiuium hic nihil Sit. Sed in oculis Spiritualium & angelorum. Ideo premiſit Sanctimonia. que deeſt in ſęculo. Huius enim magnificentia & magna ſunt opera in oculis hominum Sed ſine ſanctimonia. immo cum prophana pollutione, plenaque ſuperbię, vanęglorię atque luxurię fęditate. Et verum mirabile eſt valde. Quomodo ſimul in Eccleſia vel anima conſiſtere valeant. Magnificentia & Sanctimonia. Cum magnis operibus. ſuperbia & oſtentatio, elatio, inflatio. vana gloria miro modo inſidientur, Sed conſeruat hanc Sanctimoniam. ad extra. ipſa confeſſio & pulchritudo intus. vnde illa procedunt. foras. Humiles enim faciunt mirabilia

Blatt 190ᵇ: & magna. Sed tantum in Sanctimonia. Et quanto humilior, tanto eſt magnificentior. Quis credat hęc? Quia maior eſt & potentior & ditior. qui minor. infirmior & pauperior fuit. Ideoque maiora. potentiora & ditiora faciet: quo minora. infirmiora & viliora fęcerit. Ecce quomodo Sapientia mundi confunditur. Lauare pedes pauperum: hű̈millima facere obſequia inferioribus. Sunt magnificentia: Contemnere ea que magna ſunt in mundo, diuitias. edes, honores, voluptates, epulas ꝛc. Magnificentia eſt in Eccleſia. Et ſancta magnificentia. Heb. ſic Fortitudo & exultatio in ſanctuario eius. hic alius oritur ſenſus. Sed primum. vt iacet exponamus. fortitudo eſt in aduerſis. Exultatio in proſperis. Igitur in Eccleſia coram mundo Eſt fortitudo. qua nec proſperis extollitur. nec aduerſis frangitur. & ita quam optime cuſtoditur ſanctimonia ne ex vlla parte polluatur. Quare non multum diſtant Sanctimonia & magnificentia: niſi quod ſtrictius eſt Sanctimonia proprie dictum contra concupiſcentiam. Sed exultatio quomodo cum magnificentia conſonat? Hic alius ſenſus & intellectus magnificentie accipiatur Scilicet Vt ille ps. 32. Magnificate dominum mecum: Sic enim Magnificat anima mea dominum & exultauit ſpiritus meus in deo ſalutarj meo, . Ergo Exultatio & magnificentia iam conuenerunt in vnum. Vnde poteſt ſic diſtingui. vt Eccleſia ſut [*so*] fortis & Sancta ad mundum. Sed exultans ad deum & magnifica: Cauet ab inquinatione & macula

huius ſęculi & ſic ſancta & pura magnificat & exultat deo Neque enim poteſt placere exultatio eius, niſi primum ſit fortis & ſancta, licet in anima oppoſitum ſit. ibi enim primo eſt confeſſio ac ſic demum pulchritudo. Quia in corpus redundat ſanctitas ex anima. in qua per confeſſionem orta eſt. Sed in corpore oritur confeſſio & magnificentia ex ſanctitate. Ratio omnium eſt hec Regula. Quod. Nos Iuſti non ſumus ex operibus Sed opera Iuſta ex nobis primo Iuſtis. Ideo cum opera fiant in corpore: antequam Iuſta ſint. Iuſtos eſſe oportet. Sed Iuſtitia in anima non fit niſi ex confeſſione iniuſtitię.

Quare oppoſito modo ſeſe habent. Confeſſio & pulchritudo in corpore & anima. Et ita recte verſus altera pars conuertit primam. Vt Confeſſio & pulchritudo in conſpectu eius Sanctimonia & magnificentia in ſanctificatione eius. ac ſi dicas. Confeſſio & pulch. in conſpectu eius. pulchritudo & confeſſio in ſanct eius. Aut Sic Magnifi & Sanct in conſpect. eius. Sanct & mag. in ſanct eius

Sed cum Scrip. ſit abyſſus. non eſt elaboratus iſte verſus. Vnde & hoc docemur Quod ſicut omnia noſtra a confeſſione inceperunt. ita in confeſſione terminentur. immo in magnificentia (.1. magnifica confeſſione.) vt ſi profęciſſe te ſentias: non ideo confeſſionem omittas. Sed tanto maiorem facias, quanto tu magis profeceris. ſeu pulchritudine anime ſeu ſanctimonia corporis. Vt ſic primum & vltimum ſit confeſſio: atque ſemper tibi ſis nihil & fędus. & eo magis. quo maior & pulchrior vel ſanctior.

Atque hoc etiam recte habet. Quod pulchritudo ſecundum animam & fortitudo ſecundum corpus tribuitur Quippe ſecundum corpus nulla apparet pulchritudo in Eccleſia. quia eſt abiecta & contempta. (. quo ad animi promptitudinem & voluntatem.) Sed fortis & Inuicta vſque ad mortemium [*so*]

(Blatt 191. *Diese Blattzahl ist ausgelassen und es folgt sogleich:*)

Ps. 96. [Hebr. XCVII.]

Blatt 192ᵃ: Dominus regnauit Exul: Veriſſimum gaudium. Quis non gaudeat. quod eiecto tyranno legittimus heres & domi-

nus regnet ſuper ſe? Hoc eſt immo hec ſunt Iudicia tua Domine propter que exultauerunt filię Iudę. Quod nunc eſt Iudicium mundi nunc princeps mundi eijcitur foras. & regnat ſuper nos ſaluator mundi. Vnum eſt Iudicium hoc & multa. Quia a multis eiectus eſt princeps mūndi per eundem Dominum, vnus eſt dominus. vnus eiector. Sed multis vicibus eijcit, ideo eſt. eiuſdem formę & finis Iudicium & tamen multa Iudicia. Veruntamen. Quia non deijcitur princeps niſi cum ſede ſua. quam fędauit. Ideo Iuſtitia & Iudicium correctio ſedis tuę. Et crucifigitur homo vetus & ad nihilum redigitur ita vt vix reliquie veniales ſuperſint. Sicut de veteri populo ſynagogę reliquię. ita de quolibet veteri homine. relinquuntur. Et nobis bona ſunt iſta Iudicia. per quę fit. vt Nubes & caligo ſit in circuitu Chriſti Et ipſe in medio nubis que eſt in anima. Et caliginis. que eſt in carnę. Nam Nouus homo per fidem. accepit nubem (.1. enygmaticam lucem.) Et per hoc. vetus homo. accepit caliginem. & obſcuratus eſt ſalubriter Quia dum ſpiritus illuſtratur caro excecatur Hoc per Iudicium & illud per Iuſtitiam. Et ſic eſt ſedes Chriſti correcta

Alluxerunt fulgura eius orbi terrę. Non in angulo. vt malefici operantur Sed in palam totius mundi Quia vidit & commota eſt terra (. Iudęę populi.) Terra enim in Scrip. proprie ſignificat terram Iſrael. niſi per additionem aliter trahatur. Quia & illis tantummodo Chriſtus promiſſus eſt & venit. Igitur Iudęi Viderunt iſta miracula & fuerunt compuncti act. 2.

Montes ſicut cęra flux (.1. ſacerdotes, phariſei ꝛc) ſunt humiliati ſub Chriſtum. Quia vt in act. Multa turba ſacerdotum obediebat fidej. ſcilicet omiſſo tumore. duritia, figura & denſitate prioris vitę. ſicut cera amittit ab igne loquitur adhuc de montibus terrę Iudeę. ſicut per totum ps. nihil de gentibus loquitur. ſaltem ad literam. Viderunt omnes populi (. ſcilicet Iudęorum.) gloriam eius (.1. Chriſtum in carne. Et miracula eius in Apoſtolis. Viderunt inquam non tantum intellexerunt vt nos gentes. Sed oculis carnis viderunt vt .infra. ps ſeq. Confundantur omnes qui ꝛc duplicia ſunt Sculptilia. Quedam manu carnis facta. Vt in gentibus. Alia manu intellectus com-

poſita que ſunt mendacia. Et ita Iſaie .1. & multis alijs locis Iudęa Sculptilia dicuntur facere. Quia cum verum deum negent. Et trinitatem perſonarum. patet quod mendacium fingunt & non deum. quando vnam perſonam in deo tantum fingunt. Ideo ipſos in ſpiritu hic arguit. Confundantur. Quia idem eſt Deum negare & Chriſtum negare. in quo eſt omnis plenitudo diűinitatis corporaliter. Ergo ſine deo illi & idolorum cultores. Sed non nos. Quia adeo verum deum habemus. Vt angelis imperemus. d. Adorate eum omnes angeli eius. Confundantur illi. qui nolunt adorare eum. Sed vos adorate eum Et merito. Quoniam tu Dominus altiſſimus ꝛc Ergo adorandus. Sed tamen Iudicia Iucunda. Quod illi confunduntur. & liberantur qui te adorant

Qui diligitis dominum odite malum. non tantum iniűſtum. Sed etiam malum. Quia multum differunt Iuſtus & bonus. Iuſtus non tribuit niſi pro meritis vnicuique. Bonus autem etiam indignis tribuit. Ideo malum tam faciendo quam reddendo odiendum eſt. ab ijs. qui amici Chriſti eſſe volunt

Lux orta eſt Iuſto ꝛc. Antiqui Iuſti: erant Iuſti. per fidem fidej noſtrę. Quia crediderunt & ſperauerunt in fidem iſtam futuram ſicut Galat. 3. Tenebamur concluſi in eam fidem que reuelanda erat Et Ro. 3. dicit Quod in ſuſtentatione dei precedentium delictorum. ad oſtenſionem Iuſtitię eius in hoc tempore. propoſitus ſit Chriſtus propiciatorium. Ergo illis Iuſtis ex fide informi .1. ex fide fidej) orta eſt lux iſta fides que nunc eſt Sed Alii qui non niſi carnem ſapiebant. Et erant non recti corde. quia non expectabant fidem futuram excęcati ſunt & ceciderunt

ps. 97. [Hebr. XCVIII.]

Blatt 192ᵇ: Saluauit ſibi: hoc verbum abſolute ponitur. Vt ſi latine diceretur. Rhetor oraűit dixit .1. orationem fęcit. Hebręa enim lingua frequenter huiusmodi habet morem, locutionis abſolutorum verborum. Quod autem: ſibi: dicit ſignificat quod ſolus ſeipſum ſaluauerit Nobis enim non nos ſa-

lutem facimus Sed ipſe. Sic Iſaie. 59. Et ſaluauit ſibi brachium ſuum Et .63. Et ſaluaūit mihi brachium meum. Et indignatio mea ipſa auxiliata eſt mihi. Myſtice autem. Saluauit ſibi. ſecundum b Aug. .1. quoſcunque ſaluat ſibi & ſuo honori. ſue voluntati ſaluat. Vt qui iam ſaluati ſunt. non ſibi viuant. Sed ej qui pro eis mortuus eſt & ſaluauit eos ſecundum Apoſt. Sic enim Nos ſumus male ſalūi Et ſaluamus ſeu ſalutem facimus & procuramus nobis. ad noſtram voluntatem. Ideo iſtam ſalutem noſtram deſtruit Et ponit ſuam ſalutem in nobis, qūa ſalūat nos ſibi, non nobis. Et hoc indicatur ex verbo Iſaię. 63. Indignatio meo [*so*] auxiliata eſt mihi. ſcilicet per quam deſtruxi crucifixi & vulneraui ſalutem eorum malam ſecundum carnem mundum ſicut ſeipſum in ſequentibus exponit d. Et calcaūi populos in furore meo. Et inebriaūi eos indignatione mea. Et detraxi in terram virtutem eorum. ſcilicet qua male ſani, ſalūi & validi fuerunt. vt ſaluarentur brachio Domini Et diceret. Et ſaluauit mihi brachium meum. Vnde recte Canitur Oſanna in excelſis. (.1. ſalutem ſeu ſaluationem effice queſo. non in inferioribus vbi Impii ſaluantur vt inęternum damnentur. Sed in excelſis. in cęleſtibus. in ſpiritu. Sed non poteſt ibi ſaluari (.1. ſalus fieri.) niſi prius damnatio hic & ęgritudo fiat noſtrę ſalutis. male & impię. Ideo cum Chriſto crucifixi & mortūi. etiam conſaluabimur & conſurgemus ſibi & non nobis. Nam & in hanc ſalutis differentiam bene dicit. Salutare ſuum. non noſtrum. Quia non ſolus ſibi ſaluatus eſt. Sed vt notus fieret ſaluus ac ſic nos quoque per eum ſalui fieremus. Quę ſunt mirabilia iſta magna dej

Sciendum ſecundum b. Hiero. ad damaſum. Corrupte legitur. Oſanna. Sed ſunt duę dictiones vt ſic. Hoſchi, ana. (.1. ſalua obſecro.) ſiue O Salua. Nam Ana. ſeu Anna. eſt dictio obſecrantis. que apud nos. pro. O. interpretatur vel obſecro. Vt ps. 114. o Domine libera animam meam Et 115. o domine quia ego ſeruus tuus. Exo. 32. obſecro, peccauit populus iſte peccatum maximum Ideo poteſt Vel poſt vel ante poni. Vt, Ana hoſchi. Vel hoſchi ana. Inde venit nomen Ieſu a ſaluando vt Angelus expoſuit luce. 2. Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum ꝛc Nec obſtat quod a nomine tetragrammaton dicitur ve-

nire. Nam tetragram. per aſſumptionem litere Schin. iam in ſignificationem coincidit cum Oſi

Viderunt omnes fines terrę futurum pro facto dicit. Multo deuotior & Sanctior quam nos. Quis enim ſic certe futuram gloriam & pęnam credit & ſperat vt iſte & omnes prophetę noſtra hęc tempora crediderunt & ſperauerunt? Nos quoque quaſi iam in cęlo Vel in inferno eſſemus & in ſepulchro iaceremus. oportet cogitare. Sicut illi: quaſi iam eſſent in noſtro tempore cogitauerunt ſuorum & preſentium obliti. in anteriora & futura ſemper extenti. quod ſatis indicant, quando per verba preſenti [*so*] temporis ita loquuntur. Sed ad propoſitum

In Scripturis & ps. Videre diſtinctum ab intelligere accipitur. pro viſu exteriori· Vnde & hic ita oportet accipi. Quia vere Chriſtum in carne viderunt omnes fines terrę Iudeę. Sicut & Iſaiam. 40. allegans Iohannes bap. luce. 3. dicit. Et Videbit omnis caro ſalutare dej. (. ſcilicet omnis caro Iudęorum. ijs enim promiſſus fuit. Et ad eum populum quoque Scrip: tantum loquitur Licet per eorum viſum corporalem. myſtice intelligatur viſus interior omnium gentium. Nam omnes gentes viderunt ſcilicet per intellectum ex verbo euangelii nunciantis Chriſtum.

Vnde quod ps. 5. & 8.

Blatt 193a: dicitur Mane aſtabo tibi & videbo. Et videbo cęlos tuos opera ꝛc Et ps. 62. Vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam. ſimiliter de viſu corporali oportet accipi. Quia loquitur ibi in perſona ſeu pro perſona futuri populi. tempore Chriſti. Ita vt ex auctoritate Apoſtoli Heb. 2. Cogamur ps. 8. exponere de myſtico mundo. dicentis Non enim angelis ſubiecit orbem terrę futurum. de quo loqũimur. Igitur. Videbo cęlos tuos (.1. Apoſtolos & diſcipulos tuos) videbunt homines. quod ex eo etiam patet. Quod non ait. vidi aut video Sed videbo. cum vtique videret cęlos viſibiles & corporales. Sed ad alios cęlos reſpexit futuros. vnde & Apoſtolus ſumpſit. quod de futuro orbe loqueretur

Iubilate ꝛc. Iſta muſica hic recitata, poteſt ad literam intelligi q. d. O Vos filii Iſrael, qui futuri eſtis. quando iſtud ſalutare videbitur Iubilate pſallite Et honorem quem facitis deo in

veſtris ceremonijs huic tribuite: qui in carne apparuit. quoniam eſt verus deus. Vel ſit vox prophetę exhortantis populum tunc preſentem: ad fidem & ſpem fǘturę incarnationis & aduentus Chriſti. q. d. omnia feſtiua agite & laudate. quoniam Ecce vobis veniet vobis promittitur filius dej ſalutare. Sic enim Certificantis & prouocantis eſt. pſallite ꝛc

Myſtice autem Quid ſit Cithara ſepe dictum eſt. Et quid velit geminatio in ſcrip. ps. 67. Quattuor ergo iſta ⟨ Cithara — vox pſalmi — Tuba Vox buccine ⟩ valde plena ſunt & plus quam ego capio Notandum tamen ante. Quod non eſt de ſenſu textus. Quod tubę ductiles ſint. Sed latine ſic dicuntur Tube argenteę vel ereę magis ab arte quam a materia: Ideo vera eſt b. Aug. ſuper verbo Ductilibus. Sed non ad ſenſum textus neceſſaria [lati. *undeutlich, scheint ausgestrichen.*] Duplices enim tubę erant apud Iudęos olim. Argenteę. (quas nos. ductiles dicimus latine.) & Corneę. (quas communiter Buccinas dicit b. Hiero.) vnde heb. Sic. In Tubis & clangore buccinę Et Tubis vtebantur in feſtis & lętis: Buccinis autem in triſtibus & afflictionibus. Ita ſunt Duę predicationes in Eccleſia. Gaudere cum gaudentibus. flere cum flentibus. Exhortari ad gaudium in domino. & exhortari ad luctum & pęnitentiam in ſeipſo. Vnum ex domino. alterum ex nobis pro miſeria habemus. Alterum Bona dej ſunt in nobis. alterum mala noſtra in nobis. Sic ſpiritum lętificare & carnem contriſtare. Spirituales gaudere. Carnales triſtarj docere: Iſte ſunt duę tubę. in vna canitur Iuſtitia. que eſt nobis ex deo. in altera Iudicium. In vna paſſiones & crux Chriſti. In altera reſurrectio. gloria & conſolationes Chriſti. Quare breuiter. predicare ea que ſunt ad ſalutem ſpiritus & noűi hominis. eſt tuba argentea ſonare Sed predicare ea que ſunt ad humiliationem carnis & veteris hominis eſt Buccina ſonare. Quia ibi de Iuſtitia & virtutibus inſerendis: hic de peccato & vicijs extirpandis predicatur. Non enim iſtę duę tubę nunc tempore noſtrę ſunt diſtinctę & ſeparatę ſicut olim. in forma Sed tantum in materia ſeu obiecto. Iſta duo probamus ex Iſaia. 40. Super montem

aſcende tu qui euangelizas Zion Exalta in fortitudine vocem tuam ꝛc hic quia dicit de Euangelio. Tubam notat. qua docentur bona. Sed .58. Clama ne ceſſes. quaſi tuba exalta vocem tuam. Et ſequitur. Et annuncia populo meo ſcelera eorum: & domũi Iacob peccata eorum. hęc eſt Buccina cornea. Et Iohelis. 20. Canite Tuba in Zion vllulate in monte ſancto meo. Manifeſtum hic eſt quod pro peccato canendum precipiat in Buccina cornea. Item patet in figura. Quia Nũmeri x. Tubis argenteis vtebantũr ad excitationem in bello. (.1. predicatur ad capienda arma virtutum ad bella contra vitia

Quod autem aliqũi Corneam ad vetus teſtamentum applicant. Ductiles ad noũũm. poteſt cum iſto facile concordari. Quia vetus teſtamentum peccati eſt. Et redargũendum, ſicut caro cum vicijs. Et nouum eſt gratię & laudandum eſt & preconiſandum. [*Ausgestrichen:* Item Quod] Aliter autem b. Aug. quem vide.

Blatt 193ᵇ: Sed cur dicit Voce ſeu clangore buccine. Et non etiam voce tubarum? forte Quia facile quidem eſt. bona docere & vera predicare. Sed vitia mordere atque arguere malos eſt fortitudinis. ne timeat iraſcentes quos arguit. Simul denique ne quis detrahat occulte Sed manifeſte & publice coram omnibus. Multi quidem detrahere poſſunt. Sed cauere [*so*] in voce tube cornee non audent. Et multi timent ac ſic tacent timore ſicut illi nequicia Ergo exaltanda eſt vox in Cornea magis quam in tuba. facilius enim audiuntur que vera ſunt. quam que mala in nobis ſunt. Et inde dicuntur iſta argentea quia ſunt pura ſolida & vera documenta de cęleſtibus & liquide ſonent atque clare. Sed Cornu ſonat obtuſius. Ita & vox docentis clarius. Vox arguentis obſcurius. non ſuo vitio Sed auditoris. Quia hoc ęgrius auditur illud autem libentius Ita hoc raucum illud clarum ſonat illis ſcilicet quibus ſonat. Deinde Hoc ex cornu illud ex ere. Cur hoc? Quia argentum alienum a carne. Cornu autem ex carne oritur. ita ea que bona predicantur ſunt de Chriſto glorioſo: de cęleſtibus. Sed que arguunt [*Ausgestrichen:* bona] mala noſtra. ſunt de Chriſto crucifixo predicare enim Chriſtum crucifixum. eſt predicare mala noſtra crucifigenda. & arguendos nos. Sic fit cornu de ariete mortuo Chriſto. ſecundum

carnem. Sed hic magna opus erat voce. quia totus mundus crucem iſtam audire noluit. Sed quod viűit ex virtute in gloria. omnino eſt alienum ab humanitate. ſicut argentum a carne. Ideo predicatio talis eſt mera reuelatio & aſſumptio deſurſum. Sed cornu ſumptum eſt de capite arietis. Quia non eſt alienum ab humanitate paſſio & mors ꝛc Libenter ergo omnes audimus bona futura & volumus. & clare nobis ſonant. Gaudere volumus cum ſanctis. Sed non volumus audire peccata noſtra argui. placent nobis gaudia futura Sed non volumus diſplicere peccata. Ideo tubas etiam ſine voce audimus. Sed Corneam nec cum voce volumus audire. Sed certe hic maxime clangendum eſt

Quid tandem eſt Quod nec Cithara vocem habet. Et ps habet vocem? Sic enim ait. Voce psalmi. & non voce Citharę. Exaltandus voce pſalmus. non autem Cithara. Si voluerimus ſtare antea dictis Vt ſit pſalterium. opera virtutis in vita actiua. Et Cithara opera Infirmitatis in vita paſſiua: Quia illa ex ſpiritu agimus deſurſum: iſta ex carne patimur ab infra ſeu a [*Ausgestrichen:* deduc] de infra. Ergo Exaltanda ſunt opera virtutum [*Ausgestrichen:* quoniam] Sed non paſſionum? Cur ita? Quia pati vulgare eſt omnibus. facere autem ex deo bonum. nolunt recipere homines Quia virtute ſua gloriantur. Nihil enim ita predicandum immo exercitandum eſt. Quam ſcire Quod ex nobis nihil ſimus. & tantum deſurſum habeamus omnia Igitur

pſallere
- in { Cithara / Voce pſalmi } eſt laborare in operibus { infirmitatis & paſſionum / virtűtum & perfectionum. } & hec cum voce deo tribuere
- in { Tubis ductilibus Eſt predicare myſterium regni cęlorum & ad bona ſpiritualia exhortari / Voce tubę cornę Eſt predicare, arguere, peccata & mala noſtra. }

Vnde dominus de ſpiritu ſancto ait. Ille arguet mundum de peccato. de Iuſtitia & de Iudicio.

Vide latius & melius de ijs collect. ps ſequentis ſcilicet. 100.

ps 98 [Hebr. XCIX.]

Blatt 194ᵃ: Dominus Regnauit ꝛc / Tota intentio ps. eſt exhortari ad exaltandum Chriſtum, qūem propter hominem aſſumptum Sciebat contemnendum. Nam ſi hęc de deo non incarnato dicantur. Qua neceſſitate dicuntur? cum certum fuerit apud illos. eum ſolum eſſe altiſſimum

Igitur. Iudęi primo. Deinde gentes. & in vtriſque diabolus conatus eſt. regnum Chriſti impedire & eius exaltationem. Ideo dicit Iraſcantur populi. Nimis enim indigne ferebant hominem deum audire. & regem omnium eſſe. Sed heb. non habet optatiuum vel coniunctiuum Sed tantum Indicatiuum ideo Iraſcentur poni potuit. Niſi forte in imperatiuo ponatur. Et in bonum capiatur ſcilicet vt ps. 4. Iraſcimini & nolite peccare. ſcilicet vt ſibi iraſcantur. Et ſic Iudicium fiat, quod honor regis diligat heb. autem. Concutiantur. quod in bonum poteſt capi & in malum. Quia ſic act. 2. fuerunt concuſſi ad vocem petri. audito Quod Chriſtus regnaret. vt dicerent. Quid faciemus viri fratres? tunc etiam mota eſt terra (.ſcilicet Iudęa.) in eodem verbo. Quia conſedit ſuper Cherubim. quod eſt ps. 76. expoſitum. Quia plenitudo ſcientie Eſt fides. ſicut plenitudo gratię. eſt Charitas. Super fidem autem ſedet Chriſtus in animabus fidelium

Exaltato ergo eum ꝛc Quod ſi dixeritis. Moſes. Moſes nobis. Audite. qualis iſte ſit Chriſtus. Quoniam Moſes & Aaron adeo minor eſt eo. vt inter ſacerdotes eius numerentur. Et Samuel primus & magnus prophetarum. inter eos qui Inuocant eiuſdem nomen. Sed non Inuocaſſent eum. niſi deus eſſet Igitur Samuelem nec vllum prophetam poteſtis ei equare cum non ſolum inter eos qui Inuocabant. Sed qui nunc Inuocant eum. computentur. Hoc eſt. reputantur ſicut fideles tempore Chriſti: quia eundem tunc Inuocabant, quem illj nunc Inuocant. Sicut enim hii nunc Inuocant. licet homo ſit Ita illi Inuocabant eum tunc. & ipſe exaudiebat eos. qui & modo exaudit nos. vel nunc Inuocantes.

ps .100. [Hebr. CI.]

Blatt 194ᵇ: Contra ſuperbiam totus ps iſte loquitur. Ideo diſtinguenda eſt ſuperbia & humilitas.

prima eſt Corporalis. ſcilicet de diuitiis. forma, generę. arte: Induſtria, ingenio. Et hęc duplex. Quia quibuſdam vere inſunt hęc vel aliqua horum. Et inde ſe extollunt & gloriantur. & non confitentur in iis deo qui dedit. Quibuſdam autem videtur Quod ſibi inſint. cum tamen non inſint: Et hec eſt ſtulta ſuperbia. licet omnis ſuperbia ſit ſtulta coram deo Sed hęc etiam coram hominibus. [*Am Rande links:* Non ero Inſip. Veritatem enim [*d. i. 2 Cor. 12, 6.*] Et Hęc habet duplicem humilitatem contrarie. primo Quando iſta auferuntur per manum domini. tunc non poteſt ſuperbire vtpatet in experientia Et hęc quidem vtilis eſt Sed non perfecte laudabilis humilitas Secundo. quando manent quidem. & tamen ex virtute pro nihilo habentur. nec inde ſuperbitur. Sed quaſi non habeantur. ita cęteris ſeſe ſimilat in omnibus. Et hęc eſt glorioſa humilitas. Quę in Dauid. & heſter eximie relucent [*so*] & multis alijs ſanctis martyribus & filijs regum ꝛc

Altera eſt ſpiritualis. De ſcientia, ſapientia, intellectu, virtute, caſtitate, paupertate, mititate, deuotione & cęteris donis ſpiritualibus & diuitiis anime. Et Hęc quoque duplex eſt primo aliqui ſibi videntur habere & non habent. vt in Iudęis & hęreticis. quos primo & capitaliter iſte ps percutit. & dominus maxime odit. Secundo aliqui vere habent. Sed non confitentur deo. nec alijs ſeſe ęquant aut ſubdunt. Sed extollunt. Et hiis quoque duplex humilitas opponitur. primo ſi deus permittat illos ruere in manifeſtum errorem & peccatum. vt ſic negare non poſſint. ſę cęcos & peccatores factos eſſe. Et hec vtilis Sed non perfecte laudabilis humilitas Sed potius humiliatio. dum illis notum fit contrarium. quam de ſe preſumebant. Secundo. quando illis manent ſi in ipſis ſunt talia Et tamen ex virtute gratię. diſtinguunt inter ſe & dona dej. & ſic conſtanter ſeruant confeſſionem deo in bonis acceptis: & agnitionem ſui in malis ſuis habitis: Et ita ſemper ſibi nihil ſunt. Sed o quam rara hęc auis deus bonę paucos ego vidi. Qui non plus attendant dona dej in ſe: quam ſeipſos. Quod facile eſt cernere in probatione: Quia ſi talem aliquis a ſiniſtris pulſauerit verbo vel opere: priuatiue vel poſitiue. Si hic prudens eſt & ſui non eſt oblitus: facile ſtat, ſuſtinet, patitur. nec iniuriam ſibi fieri putabit

Sicut neque fit. Quia licet Chrifto in donis fuis iniuria fiat que in illo funt, non tamen ej, in quo funt. Scit enim Vnde fit & quid fit: quoniam omni malo dignus fit. ex fe & fua nullitate & peccatis. Ideo non miratur talia fibi fieri. Si autem vifum confundit & fui oblitus. Dona dej in fe attendit. mox inflatur, infurgit, reddere paratus ęquale Cogitans. quoniam fimilis fit ei vel etiam fuperior. ex donis dej. ficut forte verum eft. O quam raro ifta vidi exempla humilitatis verę. Semper volumus ea in nobis attendi. que aliena funt & dej Et non ea que noftra funt. immo maxime volumus non attendi, Et tamen in aliis attendimus que eorum funt & non ea. que dej funt in illis. Eodem modo fi a dextris pulfetur laude, fauore, honore, munufculis. quam difficile eft fe indignum reputare iftis & non complacere in illis, velut merito oblatis & digne exhibitis

Et non poffum paradigma clarius dare. Sufcipiat princeps. puellam mendicam in ftercore & vermibus. Et indutam omnibus preciofis. purpura, gemmis, auro. (ficut & Ezech. 16. 17. defcribit.) Hęc fi prudens fuerit. Non obliuifcetur qualis fuerit vnde venerit. Sed confitebitur palam. quoniam non ex parentibus Hęc habeat Sed . gratia principis Nec fic optat illa in fe attendi: vt nolit attendi etiam feipfam: Quod fi quis in faciem ei obiecerit fuam veterem miferiam. verum effe fatebitur quod dicitur, non irafcetur

Blatt 195ᵃ: Si autem & honorabitur, laudabitur ꝛc non ignorat. hęc fibi propter fe non exhiberi aut deberi. Sed propter principis gratiam. Quod fi confundet & mifcebit omnia. & fui oblita. non teneat diftinctionem & differentiam inter fe & dona data. ficut Vafthi regina. Iam quid faciet princeps? Vel auferet. Vel repudiabit cum iftis ornamentis fimul & proijciet.

Ita per omnia fit cum Anima in Chrifto. Qui eam fufcipit in gloriam. & fuis gracijs ornat Si autem ipfa prudens fuerit. Sciens quoniam non ex patre fuo (.1. Adam.) hęc habeat Sed vermes miferiamque multam. nec aduerfis nec profperis mutabitur. nec laude nec vituperio inflabitur. Sed femper fibi Iufte contingere fentiet: que mala contingunt. quoniam fic eft nata & omnino aliena funt in quibus honoratur. Vnde Apoft. Cum

vellet gloriari premiſit Non ero inſipiens. veritatem enim dicam (2 *Cor.* *12*, *6*.) Inſipiens enim eſt. qui deum non cognoſcit nec ea que dej ſunt. ideoque neceſſariò mentietur. Igitur de ijs quoque ps poteſt intelligi. Sed magis de primis. Tu ergo hęc dicta penſa & applica tibi. Conſydera multos in monaſterijs. Qui gratiam ſi habent, volunt feriari & celebrari: cum gratias agere & indignos eſſe ſe confiteri debeant. Vel eam habere vel adminiſtrare. Et cum omni deuotione. eam expendere, quod digni ſint tali dono. Sed o Inſipientes nos. Non fruſtra ps. 50. dicit. Sacrificiūm deo: (.non caro contribulata Sed.) ſpiritus contribulatus. Cor contritum & humiliatum deus non deſpicies. Non manum vel corpus. (.1. Spiritualis voluntas. ſenſus & omne interius cordis. hoc ſi humilietur & conteretur [*so*]. ſaluum eſt. Diſcamus ergo Domino cantare. Miſericordiam & Iudicium. Miſericordiam in bonis illius. omnia ei attribuendo Iudicium in malis noſtris nobis ea tribuendo. Neque vnum ſine altero eſſe poteſt. Et ſi non benedixeris deum. quando iniuriam, malum, damnum ſuſcipis. Sed reſiſtis atque defendis. iam Iudicium non canis domino. Quia non conſyderas. quo tu dignus es. & quid ſis. ac quam recte tibi iſta contingant. Et ſine dubio ſimul miſericordiam etiam non cantas. Quia propter dona dej in te vis ſupportari: quaſi ex te & tua ſint. Et ita iam non ex miſericordia Sed ex Iuſtitia te habere exiſtimas Sed Si vere credis. Quod indignus ſis bonorum & dignus malorum (vtrunque enim ſimul neceſſe eſt eſſe.) iam vere cantas miſericordiam & Iudicium. Quia ſentis adeo te indignum bonis. vt non dubites hanc ſolam eſſe miſericordiam. quia habeas ea. Et adeo dignum malis. vt non dubites. Iuſto Iudicio tibi iſta contingere. Igitur ſi hoc credis & intelligis corde, confiteris ore: oſtende quoque in opere. Et ſuſtine iniurias. & fuge atque contemne fauores & laudes. Sic ſunt omnia idem

Iuſtitia	Iudicium
Miſericordia	veritas
pſalterium	cythara
pſalmus	canticum

In ijs omnibus iſta duo ſignificantur. Multi itaque habent quidem & miſericordiam & Iudicium. Sed non cantant ea domino. Quis enim eſt qui non

Mane	veſpere
dies	Nox
dextrum	ſiniſtrum
oriens	occidens
Auſter	Aquilo
Thabor	hermon
Tuba	Buccina

habeat bona ex deo? Quis rurſum non habet malum ſuum & ea que nolit. Sed non laudant deum in iſtis. Bona deo non confitentur, quod ſint illis indigni. Nec malis dignos ſe confitentur. Atque ita murmurant potius ſibi Iudicium, quam cantent domino. Cantare enim eſt cum hylaritate confiteri & laudare deum. atque complacere & delectari in deo. quoniam Iuſtus eſt in Iudicio: quia flagellat: Et miſericors quia bona tribuit. Sic enim exultauerunt filię Iudę. propter Iudicia tua domine. Qui enim non delectatur in malis ſuis. Et ſic Iuſtitiam dej diligit. hic non cantat Iudicium. Sed non delectatur. niſi prius miſericordiam conſecutus & in ipſa primum delectetur. Quia habitis bonis amatis, facile eſt etiam in tribulationibus gaudere

ps. 23. Virga tua & baculus tuus. ipſa me conſolata ſunt

virga que flagellat carnem
Baculus qui ſuſtentat ſpiritum

Blatt 195ᵇ: Vnde & dominus ita Eccleſiam ſuam & quemlibet Iuſtum regit: per cognitionem ſui & per cognitionem dej: Nos enim ſi cognoſcimus. facile canimus Iudicium Si autem deum. facile miſericordiam cantamus. Nam deum per ſua bona cognoſcimus. Nos per noſtra mala. Igitur Quandocunque obueniunt nobis bona vel iam data conſyderamus. mox dicit fidelis. Hęc omnia ſunt ex miſericordia dej. Et ita in deum vocem affectus eleuat & laudat. non ſibi inflectit, aut gloriatur in illis coram hominibus. Quoniam tales cantant miſericordiam ſuam hominibus. & ſibi cantari faciunt eam ab hominibus. Et tunc ſequitur quod etiam Iudicium blaſphemet & non cantet. Quia non eſt poſſibile quod qui gloriatur in bonis & proſperis atque extollitur quin in malis quoque frangatur. blaſphemet & maledicat. Quandocunque autem obueniunt Mala ſeu iam habita inſpiciuntur. mox fidelis dicit hec omnia ſunt Iudicium. Quia

mihi debita in veritate Et ita leuat iterum vocem in dominum. laudans quia miſericordiam ſimul habet cum Iudicio. Et hoc ex ſui cognitione Illud autem ex dej cognitione. Sic Cantauit Iob. Si bona ſuſcepimus de manu domini. Mala autem quare non ſuſtinemus. Vnde ps. 96. quum dixiſſet. Qui diligitis dominum odite malum. ne de malo carnis odiendo intelligeretur. Et ita Iudicium non cantaretur domino mox addit. Cuſtodit dominus animas ſanctorum ſuorum. Non ait carnes ſanctorum. in quibus Iudicia facit Sed animas in quibus miſericordiam facit. [*Am Rande links:* dominus dedit Ecce miſericordiam dominus abſtulit Ecce Iudicium Sicut domino placuit ita factum eſt. Sit nomen domini benedictum [*Hiob 1, 21.*] Ecce cantantem domino. Sic Act. 5. (*V. 41.*) Ibant Apoſtoli gaudentes. [*Ausgestrichen:* Ecce] Quoniam digni habiti ſunt Ecce miſericordiam: pro nomine Iheſu contumeliam pati. Ecce Iudicium. Sic fit cum omnibus Iuſtis. Ergo in ſequentibus reprobat omnes qui Iudicium horrent. Et carnis bona querunt. quia nec miſericordiam nec Iudicium cantare poſſunt eiusmodi] • Corol. ſequitur. Quod In hac vita vtrunque ſolum in ſanctis eſt. ſcilicet miſericordia & Iudicium. In Inferno enim ſolum erit Iudicium. In cęlo autem ſola miſericordia. hic autem ſimul vtrunque. Ergo Bona ſpiritualia immo quecunque. tribue miſericordię Dej & lauda dominum in hiis. Mala autem corporalia huiusque vitę moleſtias temporales. tibi imputa. vt propria & debita: illa autem indebita & mere gratis data. Et ita illic non ſuperbies, hic non deſperabis: illic non vanus fies & inflatus. hic non puſillanimis & triſtis atque deiectus. vt ſic per miſericordiam & Iudicium. de Iudicio ſine miſericordia ad miſericordiam ſine Iudicio peruenias Amen. Aptiſſime ergo verba ſunt poſita. Quoniam miſericordia precedit vt cantabile fiat Iudicium. Cantatur miſericordia antequam Iudicium, Alioquin eſſet plorabile Iudicium. ſi non miſericordia pręexiſteret. Sic enim erit in inferno Vbi non miſericordiam & Iudicium cantabunt. Sed iram & Iudicium plorabũnt, maledicent. blaſphemabunt. In cęlo autem Miſericordiam & gloriam Iubilabunt. [*Am Rande links:* .2. pet. 2. | . . b pe. Execrabile Iudicium | . . blaſphemum] Quare omne Iudicium eſt infęlix

& plorabile: cum quo non ſimul eſt miſericordia. Vt ſunt Multa flagella peccatoris. Sperantem autem in domino miſericordia circundabit. Iuſtorum autem eſt vnum tantum flagellum non multa .1. duo. ſcilicet in carne tantum quia miſericordia circundat eum

Tranſcurramus itaque psalmum breuiter. Miſericordiam & Iudicium cantabo tibi domine, Quia ſicut Ro. 3 dicitur ijs qui fuerunt in lege loquitur. de Iudęis primo loquitur. Miſericordia ergo in animabus. Et Iudicium in carnibus eorum. Similiter Miſericordia in populo Spirituali. qui ſuſcepit fidem. & Iudicium in populo incredulo. cantatur. Sic enim per miſericordiam & Iudicium tropolog pars Iudaici populi. facta eſt miſericordia, altera autem que miſericordiam noluit. cecidit in Iudiciū̃m & perditionem. Et hoc per totum psalmum deſcribitur. Quare primo de Iudęis. deinde de hereticis. Generaliter autem de omnibus malis ad literam Chriſtianis. Tropolog. autem de ſpiritu & carne intelligitur. Quę videamus

pſallam & intelligam in via immaculata. Quando venies ad me. Hęc eſt prima pars populi miſericordię. Quia dum incredulus. abiectus plorat: populus fidelis interim pſallit in via immaculata. Ille autem vlulat in via polluta. Quare? Quia Ego intelligam ille non. Ego pſallam ſapienter & intelligenter (.1. in ſpiritu.) Ille autem pſallit immo neque pſallit & non intelligit. Quia pſallit inſipienter & carnaliter. (.1. in litera & ſenſu carnis Scripturas tractat.) Ideo immunda eſt & polluta via eius Vnde hic videtur elucere vera differentia pſalterij & Citharę in ſignificato. Quia cithara veteris [*so*] legem teſtem futurę exprimit Ideo ſurſum ſonat, quaſi vocans eəm de cęlis. pſalterium autem Noūam per veterem teſtificatam Quia inde deorſum ſonat. quaſi vocata ab inferiori & terra. Ideo ps. 98. pulchre

[*Unten am Rande herüber:* Quando Venies ad me. referri poteſt ad illud Intelligam ꝛc. Vel ipſum intelligam: ad. hoc. Quando venies. ad me .1. Quando venies (.1. niſi venias non intelligam.) Vel. Intelligam Quocunque tempore venias. Et hanc diſtinctionem Bern In Canticis pulchre ponit.]

Blatt 196ᵃ: pſallite domino in Cithara, in Cithara & voce pſalmi. Quomodo in Cithara pſalli poteſt cum hoc ſit pſalterii

officium? Sed vult in Cithara ſpirituali. que eſt idem quod pſalterium. Quia lex ſpiritualis & euangelium idem ſunt. In huius rej ſignum. geminauit in Cithara. Quę geminatio ſpiritum notat. vt ps 67 dictum, Item quod premiſit. pſallite. Ex quo ſequitur. Quod qui pſalterium & pſalmos exponunt de litera & figura. contra nomen eius faciunt Sed debent omnia vt deſűrſűm in ſpiritu ſonantia accipi. ſumpta ex Cithara. Igitur pſallere Eſt Euangelium & ſpiritum predicare Cithariſare autem Eſt teſtimonia ex lege adhibere. [*Am Rande rechts:* ſeu legem ſpiritualiter predicare] Vnde rectiſſime hic additur. pſallam & intelligam. Quia ſpiritus non niſi intelligitur Cithara autem etiam non intellecta. Eſt tamen litera per ſe. Quia lex reſpicit quidem ad euangelium Sicut Cithara ſurſum ad cęlum. Et econtra Euangelium reſpicit ad legem. ſicut pſalterium de ſurſum ad terram. [*Am Rande links:* Et ſicut ex piſcina ſuperiori ad in [*so*] inferiorem. Iſaie. 7. fluit aqua ita ex lege in Euangelium Sicut ex aqua vinum fęcit dominus. Et Semper piſcina Eſt notitia rerum ſenſibilium. ex qua. debet fluere in piſcinam inferiorem. Item piſcina probatica cum quinque porticibus in Ieruſalem [*Joh. 5, 2.*] Item ex torculari vinum fluit. ſic ex lege Euangelium] Veruntamen. Vtrunque poteſt haberi & neutrum ſic intelligi: quomodo reſpiciant Quia Iudęi hunc reſpectum non habent. Ideo Cithariſant & non Intelligunt. Sed non econtra pſallere. poteſt quis & non intelligere vere, Quia Euangelium Sciri ſine intellectu non poteſt & fide Tamen eſto. pſallat & non intelligat Sed tunc via eius erit polluta. Et Dominus non venit ad eum. Et ita cadit in Iudicium. Ecce hii ſunt duo Cherubin ſeſe verſis vultibus reſpicientes. Et Duę Cortynę vnaqueque ad ſororem ſuam ꝛc. [*2 Mos. 36, 10.*] [*Am Rande rechts:* Sic lex & Eu | Ro. 3. Iuſtitia . . . | teſtificata a | & prophetis. E | mutuo ſe | ciűnt, lex . . | teſtis. Euangelium | Iudex.] Item Sic duę tubę quoque poſſunt accipi. Vt ſint tubę ductiles & argentęe. Eloquia veteris legis. Sed Tuba cornea. Eloquia nouę legis. Et ſiet ejusdem repetitio. Ratio autem nominum. Quia lex maiori ſtrepitu figurarum reſonat. pompa & apparatu carnis. Sed Euangelium humiliter & ſubmiſſius ſonat. Quia humilia. docet. ab-

iecta ꝛc. Et optime. Quia argentum in terra naſcitur Sic lex in litera. terrena. Cornu autem in Capite arietis mortũi, Quia Euangelium de Chriſto mortuo & de capite eius venit (.1. virtute diũinitatis.) Et Sicut argentum per ſe non fit tuba. Niſi per ignem & artem. Ita lex non fit ſpiritualis. niſi per tranſmũtationem & expoſitionem figurarum. vt ſint tube ductiles & tunſiles. [*Am Rande rechts:* Sic fęnum de ter . . | ps. 71. Sic quodlibet . . | qũolibet. forma . . . | materia. ſpecies ex g | differentia autem . eſt Chriſtus | vtrunque particip. . |] Euangelium per ſe natum eſt ad formam. cornu & habet apertam figuram ſũam in ſpiritu. Lex autem non: niſi per ſtudium tundatur & formetur in ſpiritum. Igitur. Quam recte addit vocem cum pſalmo & non cum Cithara. & cum Tuba cornea. non cum tubis ductilibus Quia Euangelium reuelat legem & non | *weggeschnitten, da diese Zeile bis an den äussersten Rand geht.*]

Iam ſi de verbis dicta ſunt hęc & intellecta, Nunc facile eſt & De operibus Intelligere. vt ſint pſallere in Cithara, opera facere ſecundum doctrinam legis ſpiritualiter. Et in pſalterio pſallere. operari ſecundum Euangelium. Immo Vt cum b. Aug. Conſonemus. In Cithara pſallere. Eſt caſtigare corpus & in ſeruitutem redigere, vt ſurſum ad ſpiritum pendeat & obediat ei. In pſalterio autem pſallere eſt. opera ſpiritualia agere Que deorſum carnem regant. Igitur ſunt eadem quidem opera. Sicut idem ſpiritus in vtroque teſtamento. Sed diuerſo reſpectu diuerſa habent nomina. Vnde fere ſemper Cithara cum pſalterio coniungitur in ps. Eodem modo. Tubis ductilibus canere Eſt opera caſtigationis & paſſionis agere ſuper carnem Tuba autem cornea. opera ſpiritus. que ſũnt eadem opera niſi quod deſurſum ex ſpiritu veniunt Et carnem de infra ſuſtollunt & obedire faciunt. Ideo autem additur In Voce Quia opera ſpiritualia. erant propalanda ex Euangelio non ex lege. Similiter & Spiritus ex euangelio predicandus. non ex lege. Alioquin euangelium oportuiſſet conflari & duci in legis ſenſum Sed nunc econtra. lex erat mutanda & formanda ad Euangelium [*Darüber:* Ducenda vt ſic ſint tube dũctiles]: Ideo ibi non vox. Sed hic vox ponitur. Sed hęc omnia non fiunt. niſi Quando venies ad me. Tunc enim Cantatur

miſericordia & Iudicium. Et pſallitur & intelligitur in via immaculata. Quod ſiue de primo aduentu ad literam Siue de ſpirituali intelligatur non refert. Idem enim eſt. Et loquitur

[*Unten am Rande:* Item Quod Vna Vox vnus psalmus. duę autem Cithare Item plures .1. duę tubę ductiles. Et vna vox, vna tuba cornea. Sic intelligitur Quia Euangelium a duobus ſcilicet lege & prophetis eſt teſtificata Ro. 3. Et Matt. 17. Cum Ieſu (.1. Euangelio.) Moſes & helias (.1. lex & prophetę.) apparuerunt Et ps. 64. Exitus matutini & veſpere delectabis. (.1. delectabiles facies predicationes nouę & veteris legis ſimul concordantium. Et ita fit veſper & mane dies vnus. prius fit veſpere. Sed prius erit matutinum quod Euangelium educit legem ad lucem.]

Blatt 196^b^: in perſona corporis ſūi Eccleſię. [*Darüber:* Vel populi fidelis ſynagoge.] Immo totus ps in perſona Eccleſię primo ad literam dici poteſt & forte melius.

Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam: facientes preuar. odiui ſub intelligitur. Sicut illi alii de qūibus Iudicium tibi canto. Sed miſericordiam tibi de me canto Quod non propono ꝛc. tuum enim donum eſt. Vnde? Quia pſallam & in via immaculata intelligam. Niſi enim intelligerem & pſallerem. Et ita in via immaculata docerem & docerer ex tuo aduentu. quę eſt miſericordia quam canto. ſine dubio. ſicut illi. ita & ego proponerem ante oculos meos rem iniuſtam. Quare enim illi proponūnt. niſi quia non pſallant nec intelligant? Quia nec venis ad eos. nec ſunt in via perfecta, nec cantant miſericordiam & Iudicium. Sed blaſphęmant potius. & execrantur Iudicium.
Igitur proponunt rem (.1. negocium iniuſtum. & per ambulans in tenebris que eſt Iuſtitia ſua.) iniuſtam. Et hęc pars exprimit terminum ad quem ſicut ſequens terminum a quo. Quia faciunt declinationes ſeu preuaricationes a lege & via veritas [*so*]: ad ſuam viam & propriam legem. Eccleſiaſtes. 4. [*V. 17.*] Multo melior eſt obedientia. quam ſtultorum victime. Qui neſciunt quid faciunt mali. Hoc primum Iudęi. deinde heretici. tandem Maomet & omnes ſuperbi. Quia vetus homo & caro cum in ſuperbiam ſui ſenſus erigitur. proponit etiam ſibi iniquum idolum

ſapientie ſuę. quo ſit pertinax & immanſiuus Quo iam in negocio tenebris perambulante. Quia placuit ſibi ſagitta volans in die. Et tandem ruit. per contentionem & defenſionem ſui. in demonium meridianum. Nihil enim profundius excęcat quam proprius ſenſus ideo recte negocium in tenebris eſt &. peſtilentia. Non ſic Eccleſia & fideles non ſic.

Non Adheſit mihi cor prauum (.1. incredulum.) licet faciem rectam oſtentet & fidelem. Quia non poteſt adherere Eccleſie niſi fidelis. Sed bene intereſſe & miſceri. Quia Eccleſia eſt vnum in ſpiritu. Ideo adherent ej multi ſecundum corpus & exteriorem hominem. Sed vera adherentia non eſt niſi cordium in qua non niſi rectum cor herere poteſt. prauum ergo (.1. curuum ad ſeipſum & infidele. vt. Conuerſi ſunt (. a recto.) in arcum prauum. Declinantem a me malignum non cognoſcebam. ſcilicet ſpirituali cognitione. quam Chriſtus & ſpiritus eius habet. Malignum autem dicit. Qui bonum ſpirituale non querit. Sed bonum carnis (.1. malum ſpiritus

Detrahentem ſecreto proximo ſuo hunc perſequebar. Hoc enim ſequitur ineuitabiliter ſuperbos. in ſenſu ſuo. vt aliorum vituperent ſenſum. & quantum poſſunt extenuent. vt Iudęi Chriſto. heretici Eccleſie. Inflati manſuetis & ſanis hominibus. [*Am Rande links:* . . . reto (.1. abſcondito | . . tiue & paſſiue ſine | . llo abſente dicitur. | . . quod malum ſub ſpecie | . . ni occultat. & | oſtendit] Et hoc eſt demonium vaſtans meridie & Inſidians ſecundum heb. Quia detractor. Inſidiatur & vaſtat occulte proximum ſuum. Et in hoc bene agere ſe putat velut meridie illuſtratus heb. Loquentem in Abſcondito contra proximum ſuum, interficiam (.1. excommunicabo omnes hęreticos cum ſuis ſciſmaticis & conuenticulis. hoc enim facit Eccleſia ſemper vtpatet experientia. Quia in occulto decipiunt hęretici plurimos. & non audent in publico ſeſe defendere neque etiam poſſunt. Sic caro detrahit ſpiritũi multa ſuggerendo ſecreto (.1. malum occultando

Superbo oculo & inſatiabili corde cum hoc non edebam, patet tandem hic clare. hunc pſalmum non niſi in perſona eius dici: qui ſit deus Vel Eccleſię potius. quę habet ſpiritum

ſponſi ſũi. Nam ſolus ipſe eſt Qui ſcrutatur renes & corda. Quare Dauid non potuit dicere Cum corde inſatiabili non edebam. Vel vt heb habet. Superbum oculo & altũm corde: cum hoc eſſe non potero. Quis enim dauid ſemper reuelaret. quales eſſent in corde ſuo? Igitur Male lyra detorquet hunc psalmum ad dauid.
Cor autem altum poteſt intelligi profundum & graue & inſaciabile propter concupiſcentiam temporalium. Quę non poſſunt ſaturare. Sed qui eſuriunt & ſitiunt Iuſtitiam ſaturabũntur. Qui autem bibit ex hac aqua ſitiet iterum. & non ſaturatur oculus viſu ꝛc ps .4. filij hominum vſque quo graui corde? fideles autem Chriſti non ſolum ſaturi Sed & faſtidioſi ſunt temporalium.

Superbi oculo Iob. 22. Qui humiliatus fuerit erit in gloria. Et qui inclinauerit oculos ſuos, ipſe ſaluabitur. (.1. humiliauerit ſapere ſuum altum. Vt Apoſtolus Ro. 12. Non alta ſapientes

Blatt 197a: Sic de Iudęis prouer. 30. Generatio cuius excelſi ſunt oculi & palpebre in altum ſurrecte. ꝛc Cum iſto ergo non poteſt eſſe Chriſtus quia ſolum cum humilibus eſſe poteſt, nec comedit cum eo. Nec ille cum eo Apoc. 3. Si quis aperuerit mihi ianuam. introibo ad eum & cęnabo cum illo. Et ipſe mecum Quia vt dixit. non comedit nec bibit temporalia. Sed cibus eius eſt vt faciat voluntatem eius qui miſit eum. Iuſtitiam enim comedit & ſui cum eo. Cor autem eorum comedit temporalia & iniqua Et quod loquatur de comeſtione ſpirituali patet Quia non ait. ventre inſatiabili vt Gulę vicium intelligeres. Sed corde inſatiabili: quod deſyderijs & fruitionibus temporalium paſcitur. immo depaſcitur potius. Deinde Non eſt putandum Quod nullus talis poſſit omnino cum Chriſto eſſe. Sed ſic manens & non correctus. Quia non ipſe iniquitatem diligit. nec mutari poteſt Ergo non eſt ſperanda ſalus: ſi nos non mutemur. quod ille mutetur Quia diffinit. Quod non

Oculi mej ad fid. terrę. vt ſed. mec. Amb. in v. Im. hic mih. miniſt Sicut rex habet commenſales in epulis ſuis qui cum eo ſedent. Et hii ſunt Conſiliarii principes. Iudices. eius. ꝛc. Ita In Eccleſia habet Chriſtus. Epiſcopos. pontifices, Rectores Eccleſiarum Qui ſedent ſuper ſedes in Iudicio ſuper domum dauid. Vnde vſque hodie Epiſcopatus dicuntur ſedes Epiſcopales. Et

Vnus Epiſcopatus in multas ſedes diſtribűitur. Ergo fideles ſunt Epiſcopi Chriſti: qui cum eo ſedent. Licet multi nunc extra eum & contra eum ſedeant in ſua tamen ſede. Idola ſcilicet & non Epiſcopi. Item Doctores ꝛc Sic etiam Miniſtri Eccleſiarum diaconi. & omnes alii. in via Immaculata (. que ſupra dicta eſt. In Euangelica ſcilicet que eſt pure ſpiritualis. ſine literę pollutione fideles autem terrę. dicit credulos de terra & populo Iſrael. vt Apoſtoli & alii. Qui [*so*] fides eſt via Immaculata in qua ambulant & digni fiunt ſedere cum eo & miniſtrare ej. Quando Increduli. in via iniqua ambulant. & ſedent cum diabolo in cathedra peſtilentię. in ſede iniquitatis, in ſede ſathane Quia ſuum dogma docent. & ſua ſacra miniſtrant. & opera propria communicant

Non habitabit in med. do. me. qui facit ſuperb: vt ps. 15. Non congregabo conuenticula eorum de ſanguinibus. Etenim hereditas mea preclara eſt mihi quia immaculata. Licet ergo ſuperbi in domo Chriſti ſint. vt tunc Iudęi, poſtea heretici. Sed non in medio eius .1. in intimo eius. in ſpiritu. in vnitate. in vinculo communionis ſanctorum. Sed tantum in angulis domus, hoc eſt Numero tantum & non merito. heb. autem habet. Qui facit dolum. Hic dolus eſt qui ſepe ſupra in linguis eorum arguitur. vt ps. .5. 13. 35. &. 23. &. 14. Eſt ergo dolus Doctrina occidentis literę. ſub ſpecie verę doctrine. Quia doloſe ſeducit animas credentes verum eſſe. quod vanum eſt Ita & opera eorum ſecundum illam ſunt ſimul dolus. Et Huic conſonat. quod ſequitur

Et qui loquitur iniqua. non direxit in conſpect. oculorum meorum Sepe quoque iniquitas & iniqui habiti ſunt & infra & multis alijs locis habetur [*so*]. Eſt ergo iniquitas oſculari manum ſuam Iob. 31. ſua opera ſtatuere. declinare ab obedientia. ſub ſpecie boni & melioris. Et ita preferre iniquiter, ſuum ſenſum ſenſui ſuperioris, Chriſti & Dei ꝛc Et omnis iniquitas eſt peccatum. ſecundum Iohan. 1. Iohan. 6. licet ipſis omnino nullum peccatum. Sed meritum videatur. Nam peccatum generalius eſt. quod etiam iniqui pro peccato habent. Sed Iniquitas proprię eſt. Superbia contra obedientiam. Ergo per oppoſitum Ęquitas

eſt obedientia, & ſeſe ſubdere & captiuare in obſequium cűi debet. Sic Chriſtus Iudicat in ęquitate populos. Cetera vide circa textum. Igitur Qui talia docet & loquitur. Non dirigitur in conſpectu dej Sed magis erigitur in ſuum conſpectum. & ſeducitur in perditionem miſerum [*so*].

Blatt 197b: In Matutino. Interfici o. pec. ter. Vt diſper. de Triplex matutinum. ſicut triplices. iniqui. & peccatores. & ciuitas Dominj. Matutinum temporis gratię. in quo ſunt omnes Iudęi increduli interfecti & de Eccleſia diſperditi: Iſaie. 65. Et interficiet te dominus Deus & ſeruos ſuos vocabit nomine alio. Quia nunc Chriſtiani vocantur & Eccleſia tunc autem ſynagoga & Iudęi. Matűtinum glorię. in quo omnes mali homines & angeli de Eccleſia diſperdentur. Et ipſa in gloriam aſſumetur. tunc colligentur de regno Chriſti omnia ſcandala. & ſeparabitur palea a tritico. Sicut iam in Iudęis figura eſt oſtenſa. Nam & ipſi Iudęi palea ſunt & reliquię triticum [*so*]. quo ad ſpiritum & literam differentes. licet etiam qui tunc triticum fuerunt. etiam palea eſſe in futurum poſſint. Quia Qui habet fidem recte dicitur triticum ad Infidelem. qui eſt palea. Sed Qui habet fidem mortuam adhuc palea eſt ad eum qui eſt fidej viuentis. Triticum ergo eſt ad illos. Sed palea ad iſtos. Quia cum illis non eſt diſperditus. diſperdetur autem in futurum Matutinum. morale. Eſt initium fidej. oriens quodcunque propoſitum bonum in anima. Et hoc diſperdit & occidit. omnes malos motus, vicia, ſuggeſtiones, cogitationes de corde & conſcientia. Quando enim dormit anima, mox ſuperſeminat inimicus homo Zizania. Ideo ſemper vigilare: ſemper in ortu eſſe. ſemper matutinum habere oportet. ſemper propoſitum innouare. Vnde Eccleſia & anima ſancta Laudatur. Quod ſit Aurora conſurgens Semper enim in Aurora eſt & ſemper conſurgit. Nunquam ſe perfeciſſe. aut perueniſſe aut apprehendiſſe arbitratur. Sed obliuiſcens que poſt ſe ſunt. ſemper incipit. & extendit ſeipſam. Et ideo in iſto verſu optime Inſtituitur vita proficientis. vt ſcilicet Diſcat. qui vitia vult vincere & diſperdere. ſemper in matutino ſit. ſemper inchoet. ſemper nihil ſe fęciſſe putet. Et cogitet, quoniam Non oportet deficere ſeminantes: quia metemus etiam non deficientes. ſecundum

monitionem Apoſtoli. Ergo vt diſperdas de ciuitate dominj omnes operantes iniquitatem. hoc ſerua. vt in Matutino interficias omnes peccatores terrę. Et nullus ſit peccator terrę. quem non in matutino interficias. Immo niſi in matutino interficias. nunquam interficies. Quia omnes inquit peccatores terrę. (.1. opera & motus carnis.)

Aliter. In matutino (.1. ſtatim vt nati fuerint.) ſecundum illud ps. 136. filia babylonis Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram. Sic enim Motus irę. Inuidie, luxurie ſuperbie ꝛc. ſtatim vt ſentiuntur ſunt allidendj & ſuffocandi. Quoniam niſi ſic. vix occidet iam grandes factos. cum permiſerit ſeſe diu in illis volūi. Principiis obſta ꝛc Et b. Anſel. de ſimilitudine. Catuli & Moloſſi. Sic enim caput ſerpentis eſt conterendum. Et radix euellenda de terra viuentium. Vnde & Eccleſia ita facit. Vt ſtatim moneat, corripiat. emendet quos noua moliri perſentit. Maxime hereticos & ſingulares ne morbi contagio plurimos viciet. Quod proprie iſte verſus exprimit. per iniquitatem. Quę eſt vt dixi. Quod quis relicta obedientia. alia velut ſingulariter meliora. ſapientiora, potiora ſectari ſe glorietur

Allego: Matutinum Eſt Nouum teſtamentum. Sic veſpere vetus. peccatores ſunt erroneę gloſę Scribarum Quas in veteri lege fingebant. hac [*so*] dominus per nouum teſtamentum. interfecit & diſperdidit

Sed quia in heb. omnia huius ps. Verba in preterito ponuntur. Et promittit ſe cantaturum. pſalliturum. intellecturum ꝛc patet Quod loquitur propheta. de populo futuro. Ideo ad Chriſtum dicit. hęc faciam. Quando venies ad me. Quia ante Aduentum. non erat Cantare miſericordiam & Iudicium. Sed plorare tantum Iudicium. non miſericordiam que futura erat. Nec Intellectus nec pſalmus tunc erat. Sed in luctu erant

Nota. Quod Cantare & dicere differunt. Quod pſallere vel pſalmum dicere Et tantummodo intellectu agnoſcere & docere. Sed vocem addendo fit cantus. Que Vox eſt affectus. Sicut ergo verbum eſt intellectus. ſicut vox ipſius affectus Ideo ps. 97.

In Voce pſalmi. Et in voce tubę corneę (.1. Euangelium cum affectu & publice ꝛc.

ps Centeſimus [*So. Ist aber Ps. 101.* Hebr. CII.]

Blatt 198a: Domine Exaudi orationem meam ꝛc. hanc orationem non poteſt orare niſi pauper ſpiritu. & qui mundi vanitatem. & carnis bona ceperit faſtidire. ac ſpiritualia bona Deſiderare. Quod patebit ex verbis eius. Quia vidit ſe inter multos eſſe. velut ſolitarium: cum illi in mundi vanitatibus voluerentur. eo contempto & relicto. & irent in abundantias ſuas. Ille autem Nuda ſpe viũens. iſta contemnit. & ſua non habet. Ideo illos videns habere ſua. ſe autem ſuis adhuc carere & differri dicit.

Domine Exaudi orationem meam & clamor meus ad te veniat, orationem facit intellectus Sed clamorem affectus: Quia hic deſiderat: ille autem quid deſideret oſtendit. & quomodo & vnde ꝛc ideo illi florent in ſuis. Exaudi me etiam in meis domine. Quia mea bona. apud te ſunt non autem illorum. nec apud illos mea ſunt. Mala habeo in me. Sed bona habeo in te Et quid vult oratio mea & clamor meus? Non Auertas faciem tuam a me. Ecce hic habes quomodo ſit oratio. quia orat non tantum ſpiritu Sed & mente. Quoniam enim ſpiritu orat. non orationem proprie Sed clamorem facit. Quia oratio Eſt quedam forma clamoris. Eſt autem orare ſpiritu. ſpirituali deſyderio & affectu clamare, licet non intelligat verba que orans legit vt Moniales & indocti pſalterium. Et hii habent clamorem. Orare autem mente .1. ſenſu Eſt habere ſenſum eorum. que legit vel dicit verba. Et ſecundum hanc velut formam. clamor & deſyderium formatur. ſecundum Quod prudentia & cognitio format omnem actum voluntatis Igitur. petit hic bona ſua. que ſunt ipſa facies Chriſti. hic habens mentem & ſpiritum ſimul in oratione. quia quid oret, intelligit & quid deſideret noſcit. In iſta autem petitione petitur omne bonum. Quia facies Chriſti Eſt triplex. primo in aduentu eius primo. Quando incarnatus eſt. filius dej. qui eſt facies patris. Et ſic ſenſus eſt ex perſona humanę naturę in electis. Ne differas venire in car-

nem oſtende faciem tuam & ſalŭi erimus ꝛc Secundo in aduentu ſpirituali. ſine quo primus nihil prodeſt. Et ita eſt faciem eius per fidem agnoſcere in quo omnia bona ſunt. Quia per Euangelium dicit b. petrus. ea nobis eſſe nunciata. in quę deſiderant angeli proſpicere [*1 Petr. 1, 12.*] Et hanc auerti. eſt ſumma miſeria ideo maxime orandum Ne auertas faciem tuam a me. q. d non habeo aliud bonum. niſi hoc tuum ideo ſum inter illos velut pelicanus ſolitudinis: quia nihil eorum participo. Tercio in aduentu ſecundo & extremo. Vbi facies eius plene videbitur. Et ſic Eccleſia Nunc psalmum orat. pro iſtis Duobus aduentibus poſt hoc petit mala ſua amoueri dicit. In quacunque die tribulor inclina ad me aurem tuam. Quia enim bona noſtra nondum in re habemus Sed in fide & ſpe. ideo neceſſe eſt in tribulationibus eſſe & malis, Si enim hic eſſent in vita iſta, mala non haberemus. Nunc autem iſta bona non habemus, & illa adhuc ſperamus Non reſtat niſi vt mala iſta habeamus. In hiis autem ne deficiamus. clamamus ad dominum vt non deſerat nos in tribulatione. Quin etiam dicit. In quacunque die Inuocauero te velociter exaudi me Quia non ſufferret, niſi cito ſuccurreret. Et ſequitur deſcriptio huius tribulationis & malorum

Quia defecerunt ſicut fumus dies mej ꝛc hęc Varie exponi poſſunt. primo vt ſecundum veterem hominem intelligantur. Secundo. ſecundum nouum hominem. Et forte ſimul. Quia in parte bonorum hęc fiebant ſecundum hominem veterem. Sed in parte reproba ſecundum hominem nouum. Et Quia pars bona Charitate pollet: quod in illis ſecundum nouum hominem fit: tanquam ſibi factum queritur ex compaſſione. Quia tanto minor eſt eius numerus. quanto in pluribus iſta ſecundum nouum hominem fiunt. Iſtis Notatis facilior erit intelligentia. Et Commendat ſe & ſuam diſpoſitionem ad gratiam & aduentum Chriſti Quia dies mej defecerunt. (.1. reputo quod omnes dies mei iam defecerint ſicut fumus

Blatt 198ᵇ: Quia ita futurum eſt certiſſime, vt iam pro facto habeam. Et quia ſpiritu. alios dies quero: ideo iſtos non curo aliter niſi ſicut fumus deficiens. Immo quid non mali eſt.

vbi dies ita euanefcunt? Recte ergo eos vt infęlices reputo. & nullum bonum in illis quero. Sed ad te & tua fufpiro. Quia fi dentur mihi ifti Dies. Nonne ficut in alijs. defecerunt ita & in me deficient? Et cum fim ego populus totus qui loquor. neceffe eft, vt in aliquibus faltem hoc verum fit. dies mej ficut fumus defecerunt, fcilicet in ijs qui mortui funt. Qui non habuerunt diem tűűm. quem ego alia pars refiduo [*so*] fufpiro. **Et offa mea ficut cremium aruerunt.** Iterum pro parte populi fcilicet que mortua eft. Nam experientia patet quomodo offa mortuorum arefcunt. Igitur Vult docere nos. non effe bona in hac vita querenda. exemplo mortuorum [*Ausgestrichen:* edocti]. Quia quid illis profuit. bonitas huius vitę: quorum nunc offa aruerunt. & dies ficut fumus defęcerunt. Loquitur enim Hęc populus fub figura incipiens fpiritum fapere: & carnem horrere ex fine fuo: vt ps. 77. Cum occideret eos quęrebant eum.

percuffuffum vt fęnum. & aruit cor meum. Quia oblitus fum comedere panem meum. adhuc in perfona partis fuę loqűitur que carnem fapit qui funt fenum vt ps. 89. dictum eft. Et per mortis falcem percutiuntur. Et tunc carnale cor quod in carne floruit & cum carne. fimul cum illa aret & exiccatur. Quare? Quia non comedit panem fuum .1. verbum domini quod manet inęternum. Quia Ifaie. 40. omnis caro fenum. Cecidit flos & fenum aruit, verbum autem domini manet inęternum

Non ifta fibi contigerunt. Sed illis. quorum pars eft populus qui hic loquitur. Myftice autem deficiunt dies per voluntariam abnegationem illorum. reputando eos vt fumum. quod fit per veram compunctionem. qua faftidiuntur dies mundi. & defiderantur dies dominj & facies eius ficut orauit Et offa ficut cremium arefcunt. Quando virtus & fortitudo carnis ad malum, omnino ceffat in malum ire. & crucifigitur per compunctionem. Quę prius viguerunt, viruerunt & floruerunt in carnis vanitatibus. Sic enim vetus homo arefcit in omni robore fuo. Percutitur autem verbo dei ficut fęnum vt arefcat quod male virűit. Aruit autem tunc cor hominis veteris falubriter. Quia oblitus eft bona obliuione: comedere panem fuum fibi defiderabilem (.1. quecunque fibi placerent. Sicut daniel panem defiderabilem non come-

dit [*Dan. 10, 3.*] Sic habemus duos ſenſus ex oppoſito & vterque verus & bonus. Verum quod in primo de oſſibus & diebus ad literam dictum eſt. etiam de ſpiritualibus poteſt intelligi. Quia in illis ſimiliter defecerunt in ſpiritu & in carne. Et quod in ſecundo ſpiritualiter ſunt accepta. etiam literaliter poterunt accipi. Quia & Iuſtorum. huius vitę dies deficiunt, areſcunt oſſa ꝛc. Et ideo in illis nihil ponunt. Sed aliud a domino ſperant. vt dictum eſt Et ſecundus ſenſus ſecundum vtrunque mihi ad textum videtur eſſe aptior & verior propter ſequentia & precedentia. Item Tercio poteſt & pro Iuſtis accipi Quod querulantur ſe areſcere in ſpiritu etiam non tantum in carne Et ſic tripliciter de illis loqui in eiſdem verbis vt facile patet. intuenti. Nunquam enim ſe apprehendiſſe arbitrantur. Ideo ſpirituales dies & literales tranſire ſibi queruntur vt fumus & ſine fructu. Et tamen ſimul carnales dies non habent. Et Inde oritur tribulatio in anima eorum. Aut quis eſt inter adultos. Qui non poſſit iure queri. prȩteritos ſuos dies defeciſſe ſicut fumum & ſeſe per illos aruiſſe? Vt nunc incipiat proficere. Quare totus ps eſt querela fidelis populi vel cuiuſlibet anime. gementis de vetuſtate ſũa & lege peccati. ad noũitatem gratię. que eſt in Chriſto quem aduenire petit Sicut Ro. 7. Infelix ego homo, quis me liberabit de morte corporis huius? Gratia dej per Iheſum Chriſtum, Maxime autem eo tempore. quando a carnalibus tale ipſius ſtudium & votum pro ſtultitia reputatur

Blatt 199ᵃ: Credo autem Quod iſtum ps nullus intelligere poſſit nec orare ſapienter: niſi ſicut titulus habet anxius fuerit. & omnium quȩ poſt ſe ſunt oblitus. in anterioque [*so*] extentus. ſolum futura intendat & in exceſſu mentis poſitus videat. quoniam humiliatus ſit nimis & omnis homo mendax Tunc enim malis ſũis & vita preterita inſpectis. horreſcit in conſpectu dej vehementer Nam talis etiam ſi adhuc multi ſibi ſuperſint dies. iam tamen preterijſſe ſibi videntur. Vbi ſtulti & qui carne ſapiunt. longos ſibi adhuc metiuntur ſeu potius mentiuntur. Sic ps. 89. Mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna que preteriit. Et vigilia nocturna Et hoc bene indicat. Quando in

titulo dicit. Coram Domino effunderet eloquium. Nam coram domino non eſt. niſi qui dorſum ſuum, non tantum ad preteritos & preſentes Sed etiam ad futuros dies habet. Nam ibi videt eos. quales coram deo ſunt. Sunt autem coram eo omnes preteriti & conſumpti. Qui autem faciem in dies ipſos vertit & dorſum ad deum. eſtimat quod ſint aliquid. Et talis non dicit. in preterito verbo. Defecerunt. percuſſuſſum. Declinauerunt. allifiſti aruerunt, arui. Sed in futuro. Conſtituitur autem coram domino. per intellectum fidei & affectus intenſionem. Sicut econtra coram mundo ꝛc Dicit ergo humiliatus ex inſpectione ſuę vanitatis & dierum ſuorum nullitate: motus deſiderare meliora

Domine Exaudi orationem meam. ꝛc. Meam dicit & meus. Quia & impii habent clamores. in ſuis cordibus. que ſunt intenta deſideria malorum. quę Deus bene audit. Sed pii habent intenta deſideria bonorum. qui clamor demones terret & fugat. Angelos autem conciliat

Non Auertas faciem tuam a me. Sepe dictum eſt Quid facies domini ſignificet. Sed ipſum ſpiritum diſtinctum contra literam que eſt dorſum. vt ps. 79. Oſtende faciem tuam & ſalui erimus. ps 4. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine. Et 88. In lumine vultus tui ambulabunt. In iſta autem luce & facie. omnia bona comprehenduntur. Quia Eſt nihil aliud niſi Scire Iheſum Chriſtum. Et hunc ſcire. eſt omnia ſcire & habere. facies enim Notitia eſt domini. Quę nunc per fidem in nobis eſt. tunc autem per ſpeciem. Senſus ergo eſt Ne auertas a me ſpiritum & fidem & ſpiritualia bona. ſicut in illis facis, qui diligunt vanitatem & querunt mendacium. Auerte ergo a me. ſi libet, diuitias. gloriam. ſanitatem & quicquid poteſt caro habere in hac vita. tantummodo faciem tuam ne auertas.

In quacunque die tribulor. ſcilicet ſiue proſpera ſiue aduerſa. Nam proſperitas mundi non minus immo magis affligit Iuſtum. quam aduerſitas. Cum aduerſitas operetur internam conſolationem. proſperitas autem eam repellat.

Quia defecerunt ſicut fumus dies mej hoc de pręteritis poteſt intelligi ſpiritualiter: in quibus aliquando vixit car-

naliter. Quia ifti fine fructu Defecerunt. vt ps. 77. Et defecerunt in vanitate dies eorum ꝛc. Vel generaliter. de omnibus diebus huius vitę fiue preteritis fiue futuris. Et fic eft oratio conftitute in exceffu mentis & fecundum Ierem. Cum federit folitarius & leuauerit fe fupra fe [*Klagel. 3, 28.*]. tunc enim vt fupra dictum eft. menfurat & eftimat dies ficut funt coram deo Vbi funt omnes nihil & velut iam pręteriti. Et fic recte dicit Defecerunt, deficiunt, deficient dies mej ficut q. d ideo dies tuos quero qui funt ęterni Sic enim totius generis humani priuati luce interna. [*so*] habet non nifi dies defectuofos ficut fumus vt ps. 38 vniuerfa vanitas omnis homo viuens. Sed Beatus qui hoc agnofcit & fentit & luget in ifto Sicut hic facit propheta & quilibet fidelis atque populus dej

Et offa mea ficut cremium aruerunt, licet hoc literaliter de offibus carnis intelligi poffit. tamen quia fpiritualis eft homo qui loquitur. Ideo diftinguere videtur offa fua ab aliorum offibus

Blatt 199ᵇ: Hoc enim fequitur quod vires anime laffantur. dum viuitur in fumo vaniffimo dierum carnis Sic ps. 5. Exultabunt offa humiliata. Et ps omnia offa mea dicent Domine quis fimilis tibi [*Ps. 34, 10.*] Item prouer. 16. Dulcedo anime fanitas offium. Ex quibus patet Quod offa hic capiuntur pro ipfis anime viribus. ficut caro pro corporis viribus. fumpta fimilitudine a corpore naturali. In quo funt offa interiora carne & caro exterior offibus. ficut anima interior corpore. Et ficut offa carnem fuftentant Sic anime corpora. Igitur Offa feu anima arent ficut cremium. Quando a diabolo frigitur ad ignem concupifcentie & carnis. Refrigerantur autem Quando extincto ifto igne carnis per gratiam dei. irrigantur & impinguantur. ad bonum. ficut fuerunt accenfa ad malum. Ac fic arida & inutilia ad bonum. Et Notandum. Quod Scrip. facit Differentiam inter frigere & affare. [*Am Rande links:* . . Ierem. 29. (*V. 22.*)] Quia hoc in bonum illud in malum fignum Hoc enim precipit fieri in agno pafchali. illud autem querulatur tanquam noxium factum. Et Ratio eft Quia Affatura fit affato libero. ab extra appofito igne. & per medium tranffixo veru. frixura autem frixo

& angufte libero inclufo in olla & captiuo. Sic Anima tranffixa verbo dej quod pertingit ad medium eius & medullam: affatur ad Exempla Chrifti & fanctorum verfata & exercitata. Et fic eft vere libera Sed non nifi prius affixa veru verbo dej. Quia Exempla non profunt, nifi prius verbo affentiat per fidem.

Econtra autem Anima inclufa eft anguftia carnalis fapientię. quę eft velut olla vel lebes. cui adhibetur ignis & concupifcentia. fecundum illam fapientiam. Et ita frigitur & non eft libera circunquaque ficut affatura Nec frixura videt carbones Sed igne tamen eorum frigitur. Affatura autem videt vnde affetur. Sic Anima ardet & arefcit ab igne carnis. & tamen carbones (.1. demones. non videt. quorum igne frigitur. Sed beatus Qui hoc videt. Videt autem non tunc quando fit. fed poftquam factum eft. & eleuata fuerit in exceffu mentis.

Percuffus fum ficut fenum & aruit cor meum, Hęc eft repetitio & expofitio eiufdem. Quia idem eft aruit cor meum, & offa mea ficut cremium aruerunt Et idem defecerunt ficut fumus dies mei. & percuffusfum ficut fenum. Sed alia eft fimilitudo percutitur autem dupliciter ficut & de defectione dictum eft. 1. primo realiter & naturaliter per mortem vel infirmitatem .2. Secundo intentionaliter (.1. dum in exceffu mentis. videt futuram velut iam factam percuffionem licet in re nondum fit. que eft efficax & falubris percuffio Sic enim percutitur voluntas carnalis que eft fenum dum carnaliter viuit & germinat in luxurijs Arefcit autem dum talia faftidiens omittit. Vel cum in illis agnofcit fe aruiffe coram deo 3º. [*Am Rande rechts nochmals:* 3º] Qui enim germinat coram mundo foris germinat. Et intus coram deo arefcit. Et qui coram mundo ficut fenum multiplicatur, Ipfe coram deo ficut fenum percutitur. Ergo fimul fiunt in eodem homine. Multiplicatio & percuffio feni. Et irrigatio & arefactio cordis refpectu diuerforum. Nifi Quia. Quod qui coram deo arefcit & percuffus eft. tandem etiam coram mundo arefiet & percutietur [*Ausgestrichen:* Sed Qui] coram quo nunc viret & crefcit. Sed qui coram mundo arefcit & percutitur. nunquam inęternum etiam arefiet & percutietur. coram quo nuc [*so*] & femper ficut lilium florebit & multiplicabitur vt

ps. 91. Iuſtus vt palma florebit Et ſicut cędrus libani multiplicabitur. Econtra Iniuſtus. percutitur ſicut fenum & aret cor eius vt hic dicitur Ergo ſenſus huius verſus eſt abſolutus. O miſerum

[*Unten auf dem Rande herüber:*

Breuiter ſic omnia iſta verſu {4, 5, 6, 7} intelliguntur dupliciter

Naturaliter ſic omnibus realiter continget Sed Intentionaliter fit tantum qui ſic (?) ea meditatur in compunctione

Spiritualiter in { bono quando ſecundum veterem hominem hec contingunt Malo & ſic hic capi debet Quia Voluntas coram deo florens prius, pinguis nunc aret deficit Macret]

(**Blatt 200.** *Diese Blattzahl ist übersprungen und es folgt sogleich:*)

Blatt 2001ª [*so*]: me. quod in carne vixi. Quia per hoc ipſum coram te domine. percuſſusſum ſicut fenum. & aruit cor meum in oculis tuis. Licet coram ſęculo ſanus. virens, florens & germinans viderer. Quia tandem & coram eo. ita areſcerem percuſſus. vt ps. 89. Veſpere decidat induret & areſcat. Et hoc totum inde mihi malum venit

Quia oblitus ſum comedere panem meum. Iſte verſus ducit & cogit nos. intelligere predicta. De ſpirituali percuſſione & arefactione. qua coram Deo percutimur. quoties in carne floremus. Et ita fit ſapida & deuotiſſima oratio. Quis enim eſt noſtrum Qui hęc non ſit expertus. ſi ſaltem vnquam fuit vere compunctus? Igitur hinc venit omnis iſta miſeria ariditatis. & percuſſure in anima. Quia non conſtanti memoria inheret verbo dej. Sed ſinit ſeſe obiectis preſentibus in ſenſu moueri & abſorberi. ac ſic obliuiſcitur propoſiti ſui. Sic enim multi multa proponunt. Et eadem in auctoritate aliqua Scripture conſtituunt.

Et hii ſuum panem comedunt. Sed ſepius cadunt a propoſito & obliuiſcuntur. Ideo recte pro penitentibus ps iſte orandus deputatur vt quoties ceciderint. doleant & dicant. Ecce iterum percuſſusſum & arui Et iterum defecerunt ſicut fumus dies mej. iterum aruerunt oſſa mea ſicut cremium. Quia ignis irę, luxurię, gulę, auaritię. ſuperbie ꝛc iterum Ecce me frixit. [*Ausgestrichen*: Ergo] Quia oblitus ſum comedere panem meum. Sed tu domine. Ne auertas faciem tuam a me. Exaudi orationem meam. Et quia ſepius cado & obliuiſcor. in quacunque die Inuocauero te exaudi me velociter Et nota verbum. Quia dicit Oblitus ergo non ex ignorantia. neque ex malitia Sed ex infirmitate peccauit. Voluntatis enim eſt malicia. intellectus ignorantia Sed memorie infirmitas. & inſtabilitas in bonis. que intellectus nouit & voluntas eligendo voluit. Verum tamen memoria deficiente etiam intellectus & voluntas defecit Quia iam aliud nouit & vult. quam prius quando memoria ſtetit. Ideo in omni peccato omnes tres concurrunt. Sed non omne peccatum ex qualibet oritur Malitia enim excecat impios. quia viderunt prius malum & tamen elegerunt ex malitia. ideo poſtea excecat eos talis malicia vt malum ammodo non videant Sed bonum Iudicent. Item Quod ait Comedere etiam memorie exprimit firmitatem. Non ait deguſtare aut lambere tantum vel etiam in ore habere. Sed ei firmiter aſſenſu adherere & deglutire Multi quidem ſciunt facienda & omittenda Sed non aſſentiunt illis corde vt ſic faciant & amittant [*so*]

A Voce gemitus mei Adheſit os meum carni meę. Licet hic quoque litera poſſit ſuſtinere vt in gloſa Quia veram macerationem carnis & deo placentem facit gemitus non autem hypocriſis & vana laudis concupiſcentia. Tamen Maceratio iſta & adheſio magis myſtica eſt. Quia totus in ſpiritu loquitur. Ille enim macer eſt Qui domitis & maceratis concupiſcentijs carnis. pinguis eſt ad bona ſpiritus. Sicut econtra Thauri pingues vocantur qui plena concupiſcentia peccant. ps 21 &. 16. Adipem ſuum concluſerunt Et. 72. prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum Et quid queris? Ego non intelligo vſquam in Scrip. niſi Chriſtum Crucifixum. Ideo ſemper idem vbique ſapio.

quia vbique occurrit idem. Vnde vt ſupra de areſcentia & vireſcentia. dictum eſt. Ita Nunc quoque de pinguedine & macredine ſentio Quia vtraque duplex eſt. Vtraque in ſpiritu & carne. Non loquendo de naturali pinguedine Sed ſpirituali. hęc enim preter illam duplex eſt.

Blatt 2001[b]**:** Pinguedo ſpiritualis bona Eſt. plena affectio boni que eſt ex vnctione ſpiritusſancti ps. 62 Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Et hec in lege Iure perpetuo Domini eſſe dicitur Quia ex nobis eam non habemus. cum ſit incrementum ſuper carnem ſupererogata gratia. Et cum hac ſimul eſt Macredo ſpiritualis bona. Quę eſt infirma affectio vel tedium [*Ausgestrichen:* duale] mali & faſtidium carnis vt Gre: Guſtato ſpiritu. deſipit omnis caro

Macredo ſpiritualis mala Eſt tedium & accidia boni & infirmitas voluntatis ad ſpiritualia & hanc queritur hic. Cum hac ſimul eſt pinguedo ſpiritualis mala. que eſt pronitas abundans ad malum. Quia iſta quattuor ſemper ſunt in mutuo exceſſu. & in libra aſſidua Tantum enim macer eſt ſpiritus quantum pinguis eſt caro Et tantum pinguis ſpiritus quantum macra eſt caro & econtra. Nunc patet quod preter naturalem macredinem carnis quę in gloſa dicta eſt. hic magis myſtice loquitur. de macredine ſpirituali bona immo de vtraque. Quia a voce gemitus cordialis. fit macra caro in concupiſcentijs ſűis & faſtidiuntur ea que ſunt carnis. & ſic adheſit os carni (.1. macra fuit.) Similiter a voce gemitus adheſit (adheſiſſe agnoſcit) os carni ſuę. Quia videt & ſentit ſeſe infirmum ad bonum & pronum ad malum. Et ita os (.1. robur anime.) adheret carni (.1. macrum eſt & infirmum. Cum potius caro oſſi herere debuerit (.1. caro infirma in concupiſcentijs. robuſtis virtutibus ſpiritus herere & ſequi potentem ſpiritum. Nunc autem ſentit ſeſe ſequi infirmiorem partem ſicut proprie copulatiua. Sicut Apoſt Ro .7. pulchre. diſputat Velle mihi adiacet. Et quod nolo hoc facio. ꝛc Vbi idem querulatur quod iſte psalmus

Talem autem ſeſe Inuenit omnis recte compunctus. Quia vehementer ſeſe infirmum Inuenit ad bonum. & pronum ad malum. Ideo gemit & luget. Quod non faciunt. qui ita anxii &

lugentes non ſunt .l. qui ſuam infirmitatem non agnoſcunt nec pronitatem ad malum percipiunt. Sed ſibi fortes & boni ſatis videntur. Vnde ſequitur

Similis factus ſum pelicano ſolitudinis q. d Quia adheſit os meum carni mej [*so*]: quia macer ſum in hiis que carnis ſunt. quia faſtidio omnia temporalia. Sed illi alii omnes ſūnt thauri pingues: faſtidiunt ſpiritualia. Et adheret potius caro oſſi eorum. Quia fortes ſunt in carne & caro ęorum nititur ſolido & forti ſubſtaculo. Ideo ſum inter illos ſicut in deſerto. ſicut auis immunda & ſolitaria. ſicut pelicanus non quicunque Sed ſolitudinis Vnde quod hic obiter incidit. Os carni adherere exprimit infirmitatem & macredinem. Sed econtra. carnem adherere oſſibus. exprimit firmitatem & pinguedinem. Quia & naturaliter ſic fit. Vt in homine macro. oſſa carni vel pelli herere videantur. Et in pingui. caro oſſibus. Quia in illo oſſa apparent in iſto autem caro & non oſſa Cętera autem myſteria nunc ſuperſedeo

pelicanus qui in leuit & Deut. Onocrotalus dicitur. hic nulla ratione niſi ſolitudinis adducitur. Licet ſecundum Hiero. aliam habeat proprietatem [de *Scheint ausgestrichen.*] viuificando pullos ſuos a ſerpente occiſos. proprio ſanguine. per roſtrum latere conuulſo: Et Caſſio aptiſſime ad propoſitum ſic eam deſcribit. Pelicanus auis ęgyptia eſt Ciconijs corporis granditate conſimilis. quę naturali macie ſemper eſt affecta. quoniam ſicut phiſiologi volunt tenſo inteſtino per viſcera. quicquid eſcarum accipit. ſine aliqua diſcoctione tranſmittit hinc fit vt adipe proprio minime farciatur. Quę non gregatim vt cętere aues. volat. Sed delectatione ſe ſolitaria conſolatur. Eorum vnum genus Dicitur eſſe. quod ſtagnis inhabitat. aliud quod in deſertis ſecretisque locis verſatur.

Blatt 2002a: Et ideo immunda in lege habetur. quia nihil decoquit quod comedit. Sicut homo qui verbum dei audit & non ſibi incorporat. Sed hic tantum adducitur vt dictum eſt. propter ſolitudinem que conuenit Iuſto viro. Vel ſi omnino & illa proprietas placet. poteſt dici Quod Iuſtus quoque ſemper. eſt macer. quia vtitur mundo tanquam non vtatur. comedit bona.

huius vite. Sed non impinguatur in illis Vel certe Quia immundus & prohibitus reputatur ab ijs. qui terrena ſapiunt. Vt Eccleſia primitiua ab Iudęis reputata fuit. cum tamen ipſa quam maxime eſſet immunda

factus ſum ſicut Nycticorax in domicilio. illic aũem ſolitariam & ſolitudinis hic auem lucifugam & obſcuritatis ponit. Quia populus Chriſti non tantum eſt ſolitarius in hoc mundo ſed etiam obſcurus, ignobilis, & abiectus ac ſic ſine luce in nocte & tenebris. Vbi Impii ſunt in die & luce. quia apparent aliquid. ſicut fumus euaneſcens Vnde in iſtis tribus auibus tres virtutes contra tria vitia in mundo tanguntur. Humilitas, paupertas, caſtitas. contra ſuperbiam vite, concupiſcentiam carnis & oculorum. Sicut enim per humilitatem ad deum. per paupertatem ad proximum, per caſtitatem ad ſeipſum diſponitur & placet Ita per ſuperbiam deo. per auaritiam proximo per intemperantiam ſibi diſſentit & reſiſtit Et ſecundum primum eſt pelicanus ſolitudinis ſine ſtrepitu pomparum & gloriarum. Secundum alterum Eſt Nycticorax. ſine aſpectu bonorum & diuitiarum mundi quas neſcit. Secundum terciũm eſt Vigil paſſer. ſemper obſeruans tectum ſuum quod eſt caro. quia domeſticus eſt iſte inimicus

Vel aliter propter tres inimicos diabolum, mũndum, carnem. per humilitatem vincit diabolum. per paupertatem autem mundum. per continentiam carnem. Et ita eſt pelicanus diabolo. Nycticorax mundo. paſſer autem carni. Quod etiam faciunt tres virtutes theologice vtpatet.

Item aliter. vt quelibet triũm aũiũm contra iſta tria ſimul. accipiatur valere. poteſt intelligi ordo perfectus in illis. Quia initium & incipientium eſt fugere & ſolitudinem querere & vitare conſortia malorum. Deinde proficere. etiam contra vanam gloriam abſcondi & noctuam fieri. Et tercio iam perfecto timore dej. ſemper eſſe vigilem & perſeuerantem in bono. Sed hec ſatis de myſterijs. Senſus autem eſt Literę. Quod ab ijs qui in mundo florent Iudicetur. cum tamen non ſit. Et omnium qui pie volunt viuere eſt hęc conditio. vt Immundi & ſolitarii ſint in hoc ſęcũlo. Quia nec mundus cum illis. nec illi cum mundo communicant Sed & hoc verum eſt moraliter.

Quod qűilibet confiteri debet ſe ſecundum veterem hominem, talem eſſe coram deo & angelis eius. Sic enim eſt exclűſus a conſortio frequentiſſimo filiorum dej. & a regno lucidiſſimo cęlorum. Et ita tam pelicanus quam nocticorax. & paſſer. Talis enim eſt quicunque in carne viuit. licet non agnoſcat nec exiſtimet pre cęcitate. Et ideo donec agnoſcat. non poteſt dicere. Similis factus ſum ſicut Nycticorax ꝛc Hoc enim: fieri. Eſt per agnitionem ſűi talem ſe factum agnoſcere Et Iccirco bene habet titulus. quod eſt oratio anxii. Qui ſe comparans aűibűs diűrnis, ſotialibus & lętis ſe Inuenit nocturnam, ſolitariam & triſtem. Illę enim ſunt in die. per nouitatem gratie. Sunt in ſocietate. per communionem ſpiritus in multis. Sunt Iucundę. in laudibus dej. Sed ipſe eſt in nocte. per vetuſtatem peccati. Eſt in ſolitudine per excluſionem a ſorte ſanctorum. Eſt vllulans, gemens & querulus, in miſerijs ſűis.

Et ideo cum duplex ſit Confeſſio. ſcilicet miſerię & miſericordie. anxietatem illa & lętitiam iſta habet. Quarẹ ps iſte Eſt pro confeſſione miſerię primum. Vt ſic poſtea querat miſericordiam

Blatt 2002ᵇ: Igitur non melius intelligitur iſte ps. Niſi per comparationem auium de nocte & die volantium in deſerto & apud homines morantium: Et vllulantium & cantantium. Et ideo cum audis auiculas lętas & cantantes. Iuſtos & ſanctos intellige. in domino exultantes. Cum autem per noctem vllulare & ſtridere horrendas voces. peccatores in ſemetipſis triſtes accipe. Et ſane peſſime ſonat vox talium aűium vtpatet experientia Vigilaui & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. Item poteſt per iſtas tres aues intelligi triplex perſecutio Eccleſie & cuiuslibet anime. ſcilicet tyrannorum, hęreticorum, falſorum fratrum ſeu Hypocritarum. prima fuit in martyribus. Secunda in doctoribus. Tercia generaliter in omnibus ſtatibus Et prima per potentiam Secunda per ſapientiam: tercia per bonitatem mundi prima contra potentiam. Secunda contra ſapientiam. tercia contra bonitatem ſeu ſanctitatem dei. prima Eccleſie infirmitatem. Secunda ignorantiam. tercia corruptionem & propha-

nitatem obiecit. Ideo recte pro prima ſe pelicanum ſolitudinis nuncupat: quia ſola & infirma illis viſa. Et pro 2ª Nocturnam quia ſtulta & ignorans Iudicata eſt. ab hereticis. Et pro .3. paſſer ſolitarius. quia negligens & non ſancta ab ijs Iudicatur. qui in ſuperbia proprię ſanctitatis gloriantur. Sic ergo gemit ſeſe talem haberi: cum illi potius tales ſint. Ita & Moraliter Vetus homo contra memoriam, intellectum, voluntatem Eſt ſolitarius & infirmus: cęcus & nocturnus, malus & concũpiſcentioſus. Sicut & paſſer eſt auis luxurioſa. Vnde iſta Nouiſſima tentatio. que nunc regnat. recte videtur exprimi cum dicit. Vigilaũi malo ſcilicet ſomno: ocũlis concupiſcentie excitatis. Et factus ſum ſicut paſſer. nimis coeundi libidine accenſũs. Et ſic contra continentiam. Et hii ſunt inimici qui exprobrant tota die ꝛc Scilicet peccata & mali motus. poſt perpetrationem operis ſine fine conſcientiam fatigant. Et qui prius ante opus, blandi erant. & ſecurum faciebant hominem ac laudabant velut in tuto poſitum palpando: Poſtea. Iurant & affirmant contra eum opere impleto. Sic vinum ingreditur blande. Sed in nouiſſimo mordet vt coluber. Sic melior eſt iniquitas viri. quam. mulier benefaciens. (.1. melior eſt ratio ſeuere caſtigans quam ſenſualitas palpans & blandiens. Sic [*Ausgestrichen:* peccatum] Iacob. 1. Concupiſcentia allicit Sed peccatum generat mortem. Et Abdie (*Vers* 7.) Inualuerunt aduerſum te viri pacis tuę Dicat Ergo penitens & lugens dicat. heu me miſerum. que mihi antequam fierent adeo placebant. adeo titillabant. adeo blandiebantur. adeo delectabant, palpabant, laudabant. Quam miſere nunc contra me inſũrgũnt. affirmant, iurant, teſtificantur contra me. propria mea opera. Vere nunc video quoniam dies mej ſicut vmbra tranſierunt & ego ſicut fenum arui. defecerunt & aruerunt oſſa mea. percuſſus ſũm ſicut fenum. Et ignorans factuſſum ſicut aues nocturne & vllulantes, quod tũnc cum fierem non aduertebam Et hoc Quia oblitusſum comedere panem meum. ideo nunc cinerem tanquam panem manduco & potum meum fletu miſceo

Tota die exprobabant [*so*] mihi inimici mej & qui laudabant me aduerſum me Iurabant Hoc ſecundum Allego. de Eccleſia. que vt dictum eſt Eſt velut pelicanus &

immundus in mundo isto & solitarius. Nulli ei communicant & non tantum non communicant. insũper oprophriis eam afficiũnt. Non etiam honorant. Heb. Stultificatores mei per me Iurabant. Quia in proverbium & maledictum & sibilum habetur abillis qui eam stultissimam putat. Iurant autem. quando sibi imprecantur malum illorum. Vt si hoc faciam, fiat mihi sicut illis. Sed Sciendum Quod talis Imprecatio non necesse est intelligi fieri expressis eorum nominibus. Sed sufficit malum illorum intelligi imprecari quod estimant

Blatt 2003a: in illis esse. Exempli gratia. Si Iures. Si est Hoc ita Nunquam saluer. Nunquam enim saluari est Iudeorum. ideo Iudei sunt nobis in Iuramentum (.1. malum eorum) sicut ipsi econtra Ecclesiam ęstimant & Habent. quia Iurant per salutem & damnationem suam. quam in Ecclesia maxime esse credunt

Lxx autem Magis tropolog. secuti sunt. Quia Sic Opera & motus carnis. titillant animam & palpant eam vt dictum est & tamen per hoc postea contra eam Iurant.

Quia Cinerem tanquam panem manducabam: & poc. m. cum fle, miscebam Reddit rationem quare Ecclesia stulta sit & exprobrabilis inimicis suis Quia scilicet sunt inimici crucis Christi. quam illa portat. Illi enim Delicias pro pane exquisitas. & electum atque merum vinum bibunt in fomentum suauitatis carnis & vitę huius. Hic autem abiectiora. Et est Hyperbole per comparationem vilioris ad prestantius Sic enim pannus pauperis ad purpuram regis. saccus est. Et domus pauperis ad castrum diuitis. Casa. & tenuis victus pauperis. ad laũtitias diuitum. Cinis est. Quia scilicet illi diuites hunc victum velut cinerem estimarent. Verum aliud quoque hic subest. Qũia etiam si quis omnes lautitias habeat. tamen cinerem dicitur comedere. quando non amore & desiderio gustus & gulę. Sed necessitate & tedio necessitatis comedit Et sic est ej nulla in cibo voluptas, nulla gule illecebra. Sed sine saporis libidine. pro cinere reputat: eo quod meliorem panem suspirat. Nam & Apostolus [*Ausgestrichen:* dicit] omnia temporalia pro stercore arbitratur. quanto magis pro cinere Qui autem gule serũi sunt. magni ęstimant gulę

comoda & non cinerem. eo quod non ſint compuncti ad faſtidium temporalium. & accenſi deſiderio ſpiritualium: tales enim hunc verſum orant Sic Daniel. panem deſiderabilem non comedi. Hoc idem eſt quod Cinerem tanquam panem manducaui. Et hoc ſequens exponit Quia poculum meum cum fletu miſcebam Hoc eſt non in riſu & voluptate bibi. Sed in compunctione & cum faſtidio gulę & guſtus. Hoc autem totum quare fęci? Quare hoc feci vt propter hec exprobrer? Scilicet

A facie ire indignationis tuę. Quia Eleuans alliſiſti me omnem iſtam compunctionem feci omnia hęc feci. Dixi, ſuſtinui, ne ſuſtinerem futuram iram tuam ſeueritatis ęterne. Quam clare cognoſco. illi autem a tergo eam habent. per quam ego cognoui. quoniam cum eſſem eleuatus ſecundum carnem. grauiſſime alliſus fui ſecundum ſpiritum Ideo nunc gemo illam alliſionem & quero amplius non eleuari Sed cinerem manducare & bibere lachrymas meas. Et ſic

Dies mej ſicut Vmbra Declinauerunt (.1. cogniti ſunt declinare ſicut vmbra ergo qui in illis viuit eleuatus. allidetur & cadet illis declinantibus & cadentibus Quare melius eſt in illis compungi vt compunctio quoque cadat illis cadentibus.

Et Ego ſicut fenum Arui quod ſupra ſatis dictum eſt. poteſt etiam aliter intelligi quod dictum eſt. Quia Cinerem Quia ſcilicet panis cęli qui eſt verbum dej. quo paſcitur anima Eſt cinis vt ps. 147. Qui dat niuem ſicut lanam. nebulam ſicut cinerem ſpargit (.1. literam obſcuram in figura. mutat in hũmilitatis doctrinas quales ſunt ſpiritualis legis eruditiones. Et ſic eſt differentia in iſto verſu. populi ſpiritualiter & populi carnaliter legem intelligentis. Quoniam qui comedunt verba legis ſecundum ſuperficiem literę. videntur ſibi. lautitias & delicias comedere. Et eos qui hęc faſtidiunt & potius ſpiritualiter intelligunt. exprobrant & inimicantur eis. Nam literę promiſſa titillant carnem Sed promiſſa ſpiritus. ſpiritum recreant Et mutuo ſibi cinerem obijciunt alterum alteri. Nam Spiritus Cinerem affirmat, ea quibus caro deliciatur. Caro contra cinerem ęſtimat, quibus ſpiritus reficitur. Ideo ipſum perſequitur ſine intermiſſione

Blatt 2003b: Quoniam placuerunt ſeruis tuis lapides

eius, & terrę eius miſerebűntur. Senſus eſt. quod diffundenda eſt gratia: in noua lege. etiam per miniſterium ſacerdotum. quod in veteri lege non fuit. Quia ibi Moſes & prophete receperunt quidem ſpiritum. Sed adminiſtrare alijs non niſi literam potuerunt. Sicut Apoſtolus 2. Corin. 3. diſputat. Qui fecit nos idoneos miniſtros noui teſtamenti non litere Sed ſpiritus. Et ſic ſenſus eſt. Tunc non tantum accipient miſericordiam. Sed etiam miſerebuntur ipſi alijs & miſericordiam alijs miniſtrabunt & ſpiritum. per quod differt a veteri lege. Sic ps. 71. Suſcipiant montes pacem. populo. ſcilicet ipſi eam ſibi Sed & alijs quoque miniſtrandam. Et hoc eſt quod volunt Hebreiſte. notari in verbo vbi Genes. 26. Et benedicentur in ſemine tűo omnes gentes terrę [*Ausgestrichen:* (.1. benedictificabuntur] Hoc eſt. benedicti a domino ex Iſrael. benedicent illas vlterius. Igitur pulchre iſte verſus exprimit miniſterium gratie & noui teſtamenti. In quo ſerui miſericordiam conſecuti. miſericordiam vltra impertiuntur. quod in veteri non fuit. Sed prophetatur hic futurum. Eodem modo. id intellige Quoniam placuerunt ſeruis tuis: (.1. per illos tibi placuerunt.) Quia non placerent ſeruis tuis niſi tibi quoque placerent. Sed heb. clarius illud exprimit. d. Quoniam placitos fęcerunt ſerui tui lapides. q. d hęc erit gratia noui teſtamenti. quod adeo diffundetur. vt etiam ſerui tűi accepta a te gratia. poſſint vlterius eam miniſtrare cęteris. & ſicut ipſi per te placiti facti ſunt [*Ausgestrichen:* &] ita per illos placiti facti ſunt tibi Serui placuerunt tibi (.1. tu placitos eos & ſeruos feciſti Sed lapides placuerunt ſerűis (.1. ipſi placitos fecerunt tibi.).
Et hoc idem videtur obſcurius premiſiſſe. cum dicit. Quia tempus miſerendi eius. Quia venit tempus. Igitur Moſes & Aaron cum ſuis omnibus ſucceſſoribus. miniſtri ſacrificiorum & tabernaculi non poterant miſereri terrę. Sed tantum denunciabant & indicabant miſericordiam futuram

Scribantur hęc in generatione altera ꝛc Hic iterum differentia veteris & noue legis eſt. Qui [*so für* Quoniam] in noua ſcribuntur & narrantur iſta tantum. quod ex iſto ps probemus. Quando enim hic dicit Edificabit dominus Zion: hoc verbum Iudęi at literam exponunt de edificio literali. Et Quare?

Quia adhuc ſunt in lege. Quod autem idem nos. de Spirituali exponimus vnde venit? Quia in noua & ſpiritus lege ſumus. Sic ſimili modo de illo. Et terre eius miſerebuntur. Hanc miſericordiam illi de corporali exponunt. que tamen vts dixit ſicut vmbra declinat & aret ſicut fenum. Ideo ſecundum ſpiritum neceſſe eſt eam accipere vt nos accipimus. Eodem modo de omnibus promiſſionibus legis & prophetarum. Vbi ſemper aſſumuntur nomina de rebus temporalibus. Et in hoc Iudej occiduntur litera Et tamen ſub illis ſpiritualia intelligi vult. Sic veritas, Iuſtitia, Iudicium, ſapientia. bonitas potentia, virtus, fortitudo: Que tamen ſi ſeries in textu prophetarum inſpiciatur. non ſinűnt ſe carnaliter intelligi. Vt in iſto ps ne Edificatio Zion & miſericordia literę [? *Scheint ausgestrichen*] intelligatur carnaliter, prohibet totum antecedens in psalmo vbi Conqueſtus eſt. de miſeria huius vite & omnium que in ea ſunt quantumuis excellentia. propter tranſitum & cadűcitatem. Vnde omnia precedentia. ad iſtum verſum reſpiciunt. Tu autem domine inęternum domine ꝛc Quia defecerunt ſicut fumus dies mej. (.1. non tantum noctes que ſunt aduerſa tempora huius vitę Sed etiam dies (.1. proſpera quecunque eo ſunt miſera. quo deficiunt. Ideo [*Ausgestrichen:* a do] ad dominum ſuſpirat anxius. ſicut & ps . 89. &. 38. &. 76. Eodem modo intelligitur Et populus qui creabitur laudabit dominum. quia vetus laudare non potuit quia non placuit deo. Et hoc totum vnde?

Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo (.1. ex beneficio incarnationis dei iſta venerunt ſuper quo facto ſemper laudabit dominum populus qui creabitur. Laudabit inquam. Quoniam Dominus in corpore aſſumpto & humanitate que eſt excelſum ſolium. ſanctum ſanctorum & celum diuinitatis inhabitantis corporaliter de iſto enim cęlo nunc proſpexit. Quia antea etiam ſemper de cęlo quocunque proſpexit Sed Hoc eſt ſingulare & futurum prophetatur. vt ſit materia laudis & confeſſionis

Blatt 2004ᵃ: In Conueniendo populus ꝛc iſte verſus poteſt cum precedenti conſtrui & melius. etiam vt in heb. patet vt ſit ſenſus. Vt annuncient nomen domini. Dum conuenerint in vnum ad ſeruiendum domino. Nam laus eius in Eccleſia ſanctorum Et

in Ecclefijs benedicam Domino. In vnitate vult coli & laudari dominus.

poteft & cum fequenti conftrui vel omitti fi placet. vt fit fenfus. Cum conuenerint in vnum, tunc Refpondebit ꝛc. (.1. non rogabit te fuper diebus profperitateque huius vite ficut facit populus litere. Sed orabit vt ei oftendas in affectu fentire quam pauci & nihil fint. Et ne finas eűm. optare aut diligere vanitatem iftam ps. 4. neue auertas eum in hanc humilitatem ps. 89. vt profperitatem talium velit aut adűerfitatem nolit. Quia fciet Quod in generationem & generationem anni tui. & hos exorabit te. Et Dicet. Ne reuoces me in dimidio dierum meorum q. d ficut rapiuntur. qui fapiunt terram. inuolutj fuis diebus. & non annis tuis quę [*so*] funt in generationem & generationem Igitur Ordo eft. Refpondit ei (.1. Ecclefia feu populus creandus Chrifto. per affectum orationis.) in via virtutis fuę (.1. dum in lege fpiritus ambulauerit que eft via virtutis. lex autem Eft via infirmitatis. Paucitatem dieorum [*so*] meorum nuncia mihi (.1. profperitates meę vite. Doce me ftudiofe cauere & attendere. ne vnquam finas me multitudinem eorum putare ficut faciunt Impii & viri fanguinum qui non dimidiant dies fuos. Quia multitudinem dierum fuorum fibi proponunt. & paucitatem non aduertunt Nunquam enim tot viuunt. quot victuros fe fperant. cum diutiffime ac velut femper fe victuros fperent. Quare Canticum. Ezechie. pulchre eos defcribit dum dicit Dum adhuc ordirer fuccidit me [*Jesaias 38, 12.*]. Semper enim inopinata venit illis mors. quia non preuident eam. Vnde dicit Ne reuoces me in dimidio dierum meorum (.1. ne impremeditate & imparate auferas hinc. Sed doce me meditari mortem & futura. vt per hoc fiam anxius & contemptor omnium temporalium. & Dicam ea que fupra dicta funt. Defecerunt ficut fumus dies mej ꝛc Et Hoc ideo. Quia In generationem. ꝛc (.1. melior eft dies vna in atrijs tuis fuper milia Et iterum. Melior eft mifericordia tua fuper vitas heb fic. Afflixit in via fortitudinem meam (.1. anxium fecit. docens per viam legis fuę. quod fortitudo mea nihil fit Sed potius infirmitas & afflictio fpiritus. Vel afflixit (.1. humiliauit eam vt iam fpiritus fit fortis caro infirma.

Vtrunque tamen ſimul fit. Scilicet quod agnoſcit fortitudinem carnis eſſe infirmitatem Et per talem agnitionem. fortis fit ſpiritus. & humiliat fortitudinem carnis. Abbreűiauit dies meos (.1. docuit quam breues ſint attendere. quia monſtrauit mihi ſuos ętornos. in quorum comparatione. mei nihil ſunt & breuiſſimi: quod non aduertunt .qui ęternos non aduertunt ideo rapiuntur in medio dierum ſuorum. Abbreuiat etiam Quia per caſtigationem & paſſiones multi cito ſunt mortűj Sed primum melius.

ps 103. [Hebr. CIV.]

Blatt 2004b: Benedic Anima mea domino domine deus ꝛc

Magnificatus dicitur [*Am Rande links:* liter vide .infra. | magnificata] quia parűűs factus eſt & hűmiliatus: paruus cum Exiűit a patre & venit in mundum. factus homo. & omnino paſſus crucifixus & mortuus. Sed rurſus vaſit ad patrem & manifeſtatus eſt eſſe deus. Igitur. prius apparuit homo & poſtea deus. prius paruificatus & poſtea magnificatus. Magnificatus vehementer. quia paruificatus vehementer. Exinaniűit enim ſeipſum ꝛc. Secundo Magnificatus eſt in nobis (.1. dum eum magnificatum agnoſcimus & confitemur magnificatum. Sed hec eſt tropologia. Sic enim Aſſidue paruificatur & magnificatur. Nec hoc principaliter Hic intendit. Nullus enim ſuperbus magnificat Chriſtum ſed ſeipſum. Magnificat autem eum vehementer: qui ſe vehementer humiliat Humiles enim ipſi ſoli magnificant eum. Et ipſis eſt magnus dominus & laudabilis nimis Quia ſibi vituperabilis nimis Tanto enim magis deum laudas quanto magis te vituperas. Et tanto magis ipſe tibi placet. quanto magis tu tibi diſplices & econtra.

Tercio. Anagogice Quia Diuinitas Magnificatur. Quando cognoſcitur a creaturis magis. Non notandum certe. quod non dicit. Magnus. Sed magnificatus paſſiue. Quia ab alijs ſcilicet magnificatus vt ps. 33. Magnificate dominum meum. Et b virgo. Magnificat anima mea dominum. Hęc autem magnificatio fit. magna reputando eius opera & dona. vt hic ps facit .infra. quam Magnificata ſunt. Et b virgo. Quia fęcit mihi magna ꝛc

Et ps. 110. Magna opera dominj Corol ſequitur Quod Nullus deum & dona eius magnificare poteſt. niſi magnificatus ipſe primum ſit donis dej. Quia quanto magis eſt illuminatus tanto maiora eſtimat dona dej & opera eius. & econtra. tanto minora quanto minus illuminatus Ideo deum in ſingulis magnificare. magnifice & illuminate eſt anime

Confeſſionem & decorem induiſti ꝛc Simili triplicitate intelligendum eſt. & eodem modo. [*Am Rande links:* Quia negationem prius Induit & feditatem .1. negatam & fedatam. Sic nunc decoram & laudabilem induit in abſtracto autem loquitur. quia nos ſumus eius concretum] primo de Chriſto glorificato. qui Induit glorioſam humanitatem. Que eſt Laus (.1. materia laudis ſeu laudabile obiectum: quod confiteri & laudare omnes debent. Similiter & decorem (.1. ſpecioſam humanitatem dotibus glorie. Heb autem. Gloriam & honorem Induiſti Idem eſt Quia per humanitatem eſt clarificatus glorificatus in perſona & per totum mundum & honoratus in perſona & per totum mundum
Secundo trop. Quando nos confeſſionem huiuſmodi & laudem & honorem ej exhibemus. tunc enim iam in nobis etiam talis eſt: qualis in perſona eſt. Et fides eius. Eſt tunc confeſſio & decor quem ipſe ſpiritualiter indŭit. Quia per fidem eum confitemur. & honoramus atque decoramus. Sed Hoc non fit niſi nos negemus. confundamus & defędemus. Non enim ſimul illum decorabimus & nos. Non ſimul illum confitebimur & nos Sed nos abnegantes eum confitebimur. Et nos polluentes eum decoremus [*so*]

Tercio Eſt [*Ausgestrichen:* Mag] dominum. ex operibus confiteri & honorare (.1. ſicut magnificare eſt eius opera magna eſtimare & agnoſcere. Ita Confiteri. eſt. omnia opera eius confeſſionem eius intelligere & videre & decorem. Sed hic opus eſt luce intellectus & quod primo ipſum dominus confeſſione & decore ornauerit intus. quam ab eo poſſit decorari & confiteri foris. [*Am Rande links:* Maxime ſanctos & Eccleſiam eius in quibus lucet confeſſio & decor eius] Omnia enim opera dej ſunt Confeſſio dei. laudantia. oſtendentia, confitentia deum. Similiter

omnia ſunt decor eius. quia eum decorum & pulcherrimum oſtendunt. Sed hoc non videt in rebus & creaturis. niſi qui ipſe intus decorem & confeſſionem habeat a ſpiritu. Non autem habet. niſi prius negationem ſűi & humilitatem feditatis ſue habeat Vnde qui ſe aliquid eſſe putant. Multam feditatem putant in rebus eſſe & deum neque eſſe neque decorum eſſe. Quia ipſi nondum fedi & negati ſibi ſunt. Omnia enim ſunt pulcherrima & recte deum confitentia. Quarto Anagogice ꝛc Angeli & Sancti ſunt Confeſſio & decor eius: quia in illis ſpecioſus eſſe cognoſcitur & eum repreſentant Inuicem in ſeipſis.

[*Unten den ganzen Rand quer herüber:* Vocatur Chriſtus ſecundum humanitatem Confeſſio & decor Ei nos Confitentes. Decori. Sicut Iuſtitia redemptio ſalus Et nos Iuſti, redempti, ſalűati Ita ipſe noſtrum abſtractum nos ipſius concretum.]

Blatt 2005[a]**:** Amictus lumine ſicut Veſtimento, eodem modo intellige triplicitate predicta. Quia primum Veſtimentum Lucidum Eſt humanitas glorioſa. Secundum tropolog. fides & tota Eccleſia. Tercium omnis creatura ſpirituali luce intellecta

Quartum autem quod in Anagoge eſt. nos non attentamus dicere Vbi Angeli ſancti & omnis creatura. noua claritate. circundabunt dominum ſuum Interim Enymaticum habemus lumen

Extendens cęlum ſicut pellem, qui tegis aquis ſuperiora eius. primo ad literam deſcribit opus ſecundę diej. Genes .1. Vbi firmamentum fecit deus inter aquas & aquas. Sed quod hanc hiſtoriam non intendat ſequens verſus docet. Qui ponis nubem aſcenſum tuum

Secundo Celum Eſt liber Scripturę. quo tegitur vniuerſum tabernaculum [*Ausgestrichen:* ſcriptur] Eccleſię Sicut pellem non ſicut carnem. Quia Scriptura poſtquam extenſa eſt per ſpiritualem intelligentiam. nihil iam carnalis & literalis intelligentie habet. Sed extenuat & mortificat & ſeparat a ſe omnem carnem. Maxime autem Scriptura veteris legis pellis dicitur. Quia propter carnalem literam cűi prius adherebat. ſicut pellis carni. Nunc autem a carne diűiſa. non habet aliud niſi quod in carne & de carne fuiſſe cognoſcitur Quia figure quidem carnaliter ſonant Sed tantum ſpiritualiter nunc accipiuntur. Et hii ſunt pelles Salomonis

[*Hohesl. 1, 5.*] Sic ps. 101. Non ait adhesit os meum pelli meę [*Am **Rande** rechts*: Et Iob] Sed carni meę. Quia bonum est sicut Iob confitetur, [*Cap. 19, 20.*] pelli os adherere: quod significat robustum spiritum in & cum exiccata, mortificata, euacuata carne (.1. concupiscentijs carnis.) adherere carni autem adherere Est hominem interiorem in veterem & exteriorem nimis migrasse. sicut plorat ps idem Igitur Extendit celum sicut pellem. Iudęi autem volunt celũm extendi sicũt carnem, immo Inuolũi & incrassari sicut carnem. Incrassatus enim & impinguatus. dilatatus recalcitraũit Econtra Extenuatus, maceratus, angustiatus obediũit & obtemperauit Quare si audis & inspicis figũram legis aliquam: apparet totum caro & crassum. Scilicet vbi spiritu ipsum segregaueris. pellem tenes. in qua caro fuit. Sed caro euacuata est. Hoc Est si legem inspicias vt signum & non rem. pellis est & sine carne. Si autem inspicias vt rem. & non signum caro est & non pellis: Sed tamen Caro in illa pelle fuit. Et vellus gedeonis [***Richter** 6, 37.*] suscipit rorem (.1. Litera exuta lex spiritualis est

Vnde Notandum Quod lex vetus, spiritualiter intellecta non est, nisi Crucifixio carnis Quia pellis ideo vocatur: quod sit vacua carne & doceat carnem euacũandam. suis concupiscentijs pinguibus & crassis. Ideo non nisi Ihesum crucifixum prenunciat Sed lex noua est salus & liberatio spiritus. Et sic veteri conueniunt omnia que ad destructionem veteris hominis pertinet [*so*] Noue autem omnia que ad constructionem noui hominis. Ideo illa Iudicium. hec Iustitia. Illa ira hęc misericordia Illa dura hęc dulcis. Et heę sunt duę alę Cherubin. Duę alę Mulieris Apoc. 12. Due penne singulorum animalium Ezech. 1. Et due penne ventorum super quas ambulat Et hoc est quod iste versus dicit. Quod Celum extendis sicut pellem scilicet super veterem hominem vt eum pellem faciat. Et tegit aqũis superiora eius. hee sunt Euangelice scripturę. quę hominem Interiorem tegunt. tegumento fidei. & abscondito enygmatis. Igitur lex vetus Est pellis extenta super totum mundum. Tunc Euangelium mox superfunditur Quia non sufficit veterem hominem extenuare, nisi nouus etiam incrassetur Non satis est carnem crucifigere. nisi

ſpiritus quoque liberetur. Ergo lex vetus recte Eſt firmamentum medians inter aquas litere & ſpiritus. Quia ad vtrũnque poteſt dũci. & Iudęi habent inferiora eius. que non teguntur aquis. Sed ipſum potius eas tegit & obſcurat & excecat eos ſuperficie concaua Sed nos habemus ſuperiora eius (.1. ſuperficiem conũexam) Et heę teguntur aquis Criſtallinis & lucidiſſimis. Senſus ergo eſt. Quod qui legis Scrip. ſecundum inferius accipiunt ſecundum quod reſpicit infra & ad terram .contrahunt hoc cęlum ad anguſtias terre ideo

[*Unten den Rand herüber:* Sic firmamentum ſecundum ſuperficiem inferiorem continet aquas Iudęos carnales. ſecundum ſuperiores aquas celeſtes .1. ſpirituales populos Sic filia Caleb Accipit irriguum ſuperius & inferius [*Iosua 15, 19.*] Et hinc poteſt ſic intelligi. qui tegis aquis ſuperiora (.1. populis reples legem & ſuperant legem. Sed illi ſuperantur lege & ſunt ſub lege]

Blatt 2005ᵇ: aquis non tegũntur Sed cęlo tantum. Sed qui eam ſecundum ſũperius accipiunt. ſecundum quod ſurſum reſpicit & ad ęterna & infinita: ipſi extendunt hoc celum. Et ideo teguntur aquis eorum ſuperiora. Eũangelium enim non ſuſcipit. niſi qui legem ad euangelium ſuſpicere aduertit & conſentit.
Vnde

Tercio Cęlum Eſt populus celeſtis: Chriſti mortificatus in carne & ſeparatus a carne iam quę ſurſum ſunt ſapiens. non que ſuper terram ſunt contemplans. Ideo Eſt Nuda pellis. Infra enim carnem neſcit Et tamen Caro fuit Sed pellis manſit. auerſus a carne. Ideo Supra ſuſcipit aquas (.1. ſecundum ſpiritum.) Spiritus enim Eſt Superius Caro autem inferius hominis in hac vita. Et ſic homo prout rationalis vel ſecundum animam eſt firmamentum. inter aquas & aquas (.1. inter ſapientiam carnis & ſpiritus.) Si autem ſeſe vertit ad ſapientiam ſpiritus. iam ſuperiora eius teguntur aquis quia [*Am Rande links:* . . . inferiora Sed ſuperiora eius tegit aquis Quare autem dixerit. Tegis. verſus exponit ſequens]

Qui ponis nubem aſcenſum tuum Qui ambulas ſuper pennas ventorum Ad literam [*Am Rande links:* litt.] de Chriſto factum eſt vtpatet act. 1. Secũndo Qũia aquas textrices dixerat

Exquo ſequitur Quod in tegumento & velamento iſtarum aquarum ſimus. Ac ſic ſine dubio in Nube & fidei vmbraculo, In hac autem aſcendit Chriſtus. & nos aſcendere facit. hec enim [*Am Rande links:* trop.] eſt Scala Iacob. Sed non niſi in ſomno & viſione perceptibilis. Quis enim ſciat. fidem eſſe Schalam & nubem aſcenſus. niſi qui mundo dormit. & viſione ſpirituali vigilat? Igitur Tegi aquis (.1. captiūari intellectum verbis Euangelii hocipſum eſt nubem accipere in intellectu Et Hęc nubes ponitur fixe pro fundamento Tercio [*Am Rande links:* Alleg.] ex hoc iam. & ex illa nube & tegumento: qūilibet eſt Nubes: qui Chriſtum predicat & portat ad alios. Sic enim aſcendit ſuper nubem leuem. & ingreditur in ęgyptum Iſaie. 19. Nam Quis videt Chriſtum in ſuis predicatoribus & fidelibus? Nūllūs Sed creditur in illis eſſe. & ex luce verborum & operum. que per illos velut ex nube mittit: intelligitur. Igitur In Nube eſt .1. in obſcura cognitione ſui. qua in alijs eſſe cognoſcitur Qūarto ſicut & precedentia dimitto ſcilicet Anagogen quomodo etiam angeli ſunt Nubes reſpectu dei Quia tantum differt cognitio qua angelus deum in altero angelo cognoſcit. & cognitio qua deum facie ad faciem cognoſcit. quantum differt. cognitio ſolis in nube oppoſita. & qua in propria claritate Cum creatura non ſit pura lux. Sed potius lucida a luce Sic enim & in angelis teguntur aqūis ſuperiora: quando ſeſe Inuicem inſpiciūnt. quia obſcurius deum in alterutris cognoſcunt. quam deum in deo. Et extenduntur ſimiliter ſicut pellis. quia latiſſimi ſunt in ſpiritu. nihil inferioris & carnis ſapientes ꝛc Eodem modo ſicut Aſcendit ita & ambulat. ad literam. Quia Nubes ſunt velut penne ventorum. ſeu ipſe velocitates ventorum in quibus ferebatur in cęlum Chriſtus Secundo tropolo. [*Am Rande links:* Ioh. 3. | . . . natus eſt ex ſpiritu | ſpiritus eſt ꝛc non | . . . ut ſpiritualis eſt Sed | ſpiritus propter vitam | ſpiritualem. Sic | omnes paruuli licet | ſint in carne | ſunt tamen ſpiritus] penne ventorum .1. ſpirituum. ſunt affectiones & meditationes ſpiritualium [*Ausgestrichen:* hominum] vel animarum. Quibus ipſe nos volare facit. Sed ſuper nos volitans ſicut Aquila prouocans pullos ſuos. Quis enim tantum vt ille volare preſumat? Semper itaque ſuper pennas noſtras

ambulat. ſemper ſuperior eſt. Et tamen non remotus quin veſtigia eius in pennis noſtris ſint: Si enim Veſtigia eius non in nobis ſint .1. quod in veritate & Iuſtitia volemus. Vtique non volemus. Sed reptabimus in terra Quare Volare Eſt cęleſtia meditari & amari [*so*]. Sed ipſum ambulare in iſtis meditationibus & amoribus Eſt in veritate & humilitate iſta meditari & amare vt ſemper ſub pedibus eius ſimus quantumuis. ſublimia ſapiamus & amemus. Ne forte ad equalitatem eius aſpirantes. ſuperbi & vani fiamus & corruamus ſicut & fumus quidem volat Sed vanus fit & perit. Sed Venti volant in ſua propria regione. ideo tuti ſunt. Sed tamen ſuper eos ambulat.

Vnde ex iſtis potes facile intelligere obſcura ps. 17. Aſcendit & volauit, Volaūit ſuper pennas ventorum Et prefulgore in conſpectu eius Nubes tranſierunt (.1. reſpectu eius. Sancti ſibi nihil fiūnt

Blatt 2006ª: Tercio Pennę Duę. ſunt duo teſtamenta. Ventorum (.1. ſpiritualium hominum doctorum prelatorum Et iſte duę pennę ſingulorum Iūngūntur. Quia vetus & noua lex conueniunt. ſicut homo vetus occiſus & homo nouus ſuſcitatus. Vetus lex hominem veterem monſtrat mortuum, Noua viuum nouum exhibet. Et ſic amice conueniūnt vts dictūm. Vnde & Angeli pinguntur & ſinguntur duabus alis & Cherubin ſimiliter. Quia omnis doctor duo teſtamenta debet habere ſicut dominus Matt. 13. docuit dicens. omnis ſcriba doctus in regno cęlorum. ſimilis eſt homini patrifamilias. que [*so*] profert de thezauro ſuo Noua & vetera Quia de homine nouo & vetere. debet loqui & docere. quomodo ille deſtruatur & iſte edificetur. Ne vinum Nouum in vtres veteres immittat. Sed in nouos ꝛc

Quarto Angeli ſunt Venti Anagogice. penne eorum Quales? Ipſi ſciunt Nobis ſatis eſt noſtras dixiſſe. Et quia Ventos iam Miniſtros verbi diximus Ecce quam Conſonat

Qui facis (inquit.) angelos tuos ſpiritus & miniſt. t. igne vre ꝛc hoc iam ſatis fere circa textum dictum eſt Et b. Aug. concordat Niſi quod ſentit ſic ordinari textum Qui facis ſpiritus tuos, angelos. ſimiliter & Caſſio. Quod tamen non eſt neceſſe. immo ſecundum Apoſtolum heb. 1. melius vt iacet acci-

pitur. Quia angelos ſuos fecit non deos ſicut filium genuit deum. Sed fecit eos ſpiritus & vrentem ignem. ſic enim diſputat ibidem. Trop. autem Angeli Chriſti. ſunt bone monitiones interne & quodlibet verbum ſalutis & tota Scrip. Euangelica que eſt ſpiritus & ignitum ęlcquium vehementer

Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſűam. Circa textum ſatis patűit: Niſi & Scripturam & animam quoque per hoc verbum intelligere volumus Cuius ſtabilitas Eſt fides & veritas

Abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius: ſuper montes ſtabunt aquę. Obſcurus eſt iſte verſus Et primo literaliter. Oceanus circundat terram vndique. maxime antequam ſe paretur. vt in .3. die factum ſcribitur Genes. ad quod hic alludere videtur. Quia cum ſic terra fuiſſet operta & vndique circumamicta aquis. palam eſt quod ſuper montes ſteterunt aquę. donec Iuſſu dej & verbo eius ceſſerűnt in locum vnum & apparuit arida. Quam rem hic propheta myſticam facit omnino: quia per futurum dicit. ſtabunt aque. Ideo. meo ſtulto ſenſu

Secundo ſic intellige Quod Eccleſia tunc tempore Chriſti erat operta multitudiue literalium & carnaliter ſapientium Iudęorum. Quia pauci apertam Euangelii veritatem ſciebant aut predicabant Sed erant abyſſi ſuper eos. & dominabantur etiam Apoſtolis Et ita ſuper montes ſteterunt aqűę Donec per Increpationem Chriſti. facta eſt diűiſio populi Iudęorum. Et apparuerunt. qui erant ęlecti ad regnum. cęteris in locum ſuum repulſis. Sic ps. 17. Et apparuerunt fontes aquarum. & reuelata ſunt fundamenta orbis terrarum .1. Apoſtoli. Ab increpatione tua domine. ab inſpiratione ſpiritus irę tuę. Quod autem Abyſſus iſtos populos ſignificet ex ps. 76. patet Vbi dictum eſt. Turbate ſunt abyſſi Et ps. 75. turbati ſunt inſipientes corde. Et aque viderunt & dolűerunt. Miro enim modo indignabantur. quod apparere terram cernerent (.1. Eccleſiam oriri) & ſe ſegregari & ab eorum dominio & iugo eam liberari. quam occupauerant ſicut Abyſſi terram. Et Montes ſub eis latuerunt. [*Am Rande links:* amiciűerant enim eos penitus] Sed poſtea eminuerűnt Sicut autem de Iudęis ita & de gentibus Quę & ipſi [*so*] indignate ſunt.

quod homines. de ſeruitute idolorum emerſerunt [*Am Rande rechts:* aliter Aug] & apparuerunt iam in ſole & ſicci ab humore abyſſorum Tercio Trop. Abyſſus Eſt Sapientia carnis immo caro cum omnibus paſſionibus. que occupant animam ſub ſe. & ſtant ſuper montes (.1. virtutes arduas. non que ſunt. ſed a deo future videntur in illis. Sed Ab increpatione fugiunt iſta & fit arida terra Vel ſuper montes (.1. intellectum & voluntatem

4to anagogice. Increpabit in futuro aquas & ſeparabit a glorioſa terra omnes corruptiones & mortalitates. etiam iam in ſanctis permanentes. quando omnis Imperfectio auferetur

Blatt 2006^b^: Ab increpatione tua fugient ꝛc hoc in principio factum eſt verbo Inuiſibili & ęterno dei Sed nouiſſimo tempore verbo Euangelij Et diſpulſi ſunt a populo dei: qui ſpiritum noluerunt & abierunt cum Iuda Dűce ſuo in locum ſuum

Increpatio autem in Apoſtolis dicitur dei eſſe Quia in ipſis Increpat deus. & tonat in voce eorum

Aſcendunt montes & deſcendunt Campi. hoc enim fit recedentibus aquis. Et in iſto verſu pulchre exprimitur ſegregatio aquarum. paulatim enim defluunt & ſic montes aſcendere videntur. & campi deſcendere: Vnde Non inepte hic poteſt intelligi diluuium etiam notatum eſſe. non tantum primam creationem. ſeu ſegregationem. Nam & ibi ſcribuntur aque decreuiſſe & cacumina montium apparuiſſe

Terminűm poſuiſti, quem non tranſgredientur ꝛc Quia aquis illis non eſt conceſſum vt operiant terram. Sed bene vt pulſent procellis ſuis. Quia non permittitur vt Eccleſia ſubmergatur. Sed tantummodo vt exerceatur. Qűid enim ſunt procellę, niſi motus carnalium hominum? Sed Vide quam nihil timet eos terra. Et quam cito cadunt. ſimul enim dum leuantur cadunt. Sic ſunt omnes motus & paſſiones cordis humani

Et hec 4^r^ ſimili modo intelliguntur

primum de aquis ſenſibilibus Iob. 38. Quis Concluſit oſtiis mare? & circundedi illud terminis meis. & poſui [*Ausgestrichen:* oſtia] vectem & oſtia & dixi. Vſque huc venies & non procedes amplius & hinc [*so*] confringes tumentes fluctus tuos. Secundo trop. Sunt vt dixi paſſiones & motus carnis & veteris ho-

minis: Quia Impius ſicut mare feruet. Et hijs poſitus eſt terminus. vt tangere & concutere poſſint, Sed non ſubmergere. Quia ſentimus motus malorum ſed non conſentimus. Sic aſcendunt montes (.1. creſcunt & eminent virtutes fidej: quando Increpatione Dej. recedunt aquę tentationum. immo peccatorum que operuerant montes. Et deſcendunt campi (.1. humiliantur noſtre vires tanto amplius quanto magis proficiunt in virtutibus. Non enim aſcendunt virtutes: niſi noſtre infirmitates etiam deſcendant. Simul fit aſcenſus & deſcenſus (.1. incrementum virtutum & humilitas.

Tercio vt de Eccleſia dictum eſt. recedentibus impijs creſcunt filii Eccleſie & dilatantur Et ponitur terminus aquis. vt Eccleſiam amplius non occupent. Et. Hoc eſt Chriſtum magnificari vehementer ſecundum corpus myſticum. quod abhinc deinceps deſcribitur vſque ibi. Quam magnificata ſunt ꝛc.

Quarto demones ſunt aquę & omnes Imperfectiones corruptionis: tunc tandem cum corruptibile induerit incorrūptionem. vere aſcendent montes & deſcendent campi recedentibus omnibus fluxibus aquarum. Et ſtatuetur terminus ęternus. vt non conuertentur [*so*] vnquam operire Sed neque tangere terram

Qui Emittis fontes in Conuallibus ꝛc proſequitur magnificationem Chriſti Nam primo magnificatio ipſius vt capitis in principio: 1 & 2. verſibus ponitur. Secundo corporis eius myſtici in conſequentibus. & hoc quibus medijs & modis. Scilicet Eruditione Scripture & perſecutione inimicorum. Quia Extendis celum ꝛc. Sed Abyſſus ſicut veſtimentum. hic perſecutio. Semper enim ſicut in capite ita & in corpore. Caput autem primo fuit humiliatum & poſtea magnificatum. Ita poſtquam Eccleſia per cęlum Scripturę & fidem fundata eſt ſuper ſtabilitatem ſuam. mox perſecutionibus tradita vt magnificaretur. Abyſſus eam circundedit & aquę impulerunt. Ex quo tamen aſcendit & deſcendit in locum ſuum. Tum emiſſi fontes & cętera que ſequuntur.. Quare hoc verbum Magnificatus indicat & exponit totum pſalmum Scilicet quod loquatur de magnificatione Chriſti. Nam ex magnificentia eius motus omnia hęc dicit

Quare omnia de Ecclefia & Chrifto cogimur intelligere. fcilicet quomodo fit magnificatus in nũmero & quantitate ꝛc

Blatt 2007ª: Igitur infpecto ifto naturę opere. quod videmus. fontes in montium radicibus oriri. & in Conuallibus quęras quid fignificet. Et Refpondetur Quod funt doctores & eorum libri Qui oriuntur ex Apoftolorum & prophetarum libris hii enim funt montes de quibus ps. 86. fundamenta eius in montibus fanctis Et Zach. 6. Montes. Montes erei. de quorum medio egreffas fcribit. 4. quadrigas. Nam & dominus Iohan. 4. dicit Aquam [*so*] quam ego dabo. fiet in eo fons aquę viuę falientis in vitam ęternam. Ergo quilibet fanctus poteft effe fons. qui fpiritum habet & docet alios. [*Ausgestrichen:* Vnde ficut] Sed notandum fingulariter Quod in Conuallibus dicit. Quia Mons & mons habent eandem vallem Sic Vetus lex & noua lex faciunt eandem vallem. Et ideo dicitur Conuallis propter confortium. lateralis montis. Vt fi Mons Monti dicat. Vallis mea eft tuę Conuallis & vallis tua meę Conuallis Quia Eandem vallem habemus & communi Valle concordamus. Et Heę Conualles funt diuerfe Ecclefie fingulatim. Nam & multi funt montes hinc & inde. Multi Apoftoli & multi prophetę. Quorum quilibet Duo faciunt Conuallem fuam, immo omnes conualles Secundo Notandum Quod Conualles in radicibus funt montium. non in Cacumine. Quia fcilicet prophetę & Euangelium conueniũnt in vna Ecclefia, in vno fpiritu, in vna radice veritatis. in vna fide. in vna hũmilitate. Licet in vertice differant. quia illa in gloria fęculi. ifta in gloria cęli altiffima eft. Et illa velut pars feu collis inferior. ifta autem fuperior Vnde & ps. 41 dicitur Mons modicus: Noftra autem mons magnus & fuperior. f. mons excelfus. Matt. 17. Si ergo Ecclefia intra medium duorum montium verfatur in hac vita. (.1. inter veterem & nouam legem concordantes. ps. 67. Si dormiatis inter medios cleros ꝛc hec funt duo teft. duę fortes. duę hereditates: quibus inftruitur Ecclefia in hac vita. Sed Iudęi in latere aquilonis huius montis funt tantum. non intra medium horum montium. ideo non fluunt ibi aquę

Hic quoque illud infigne nota Quod nihil in fcrip: eft exponendum. nifi auctoritate vtriufque teftamenti probetur & con-

ſonet. Quia aque intra medium montium debent pertranſire

Sed & hoc non abijciendum. Quod non ſunt prohibendi etiam recentiores interpretes Scrip. ſicut ſtulti quidam obſtinate in ſuis doctoribus morantur. & volunt. non pertranſire. Sed ſtare aquas [*Ausgestrichen:* ex] intra medium montium. Et in Conuallibus non fontes emitti. Sed lacunas fieri. Cum ſpiritus exuberans ſemper nouis Eccleſiam aquis irriget. Quia fluminis impetus: non autem ſtagni quies. lętificat ciuitatem dej. Non enim faſtidium & nauſeam vult. Sed conſolationem in ſcrip. ſuis Dare fidelibus. Vt venientibus nouis vetera proijciant. Sed ita proijciant vt tamen intra medium montium tranſeant & in conũallibus ebulliant (.l. vt dixi. in conſonantia vtriuſque teſtamenti. ſeu prophetarum & legis

Aliam Expoſitionem circa textum Vide. Conuallis enim non dicitur niſi reſpectu montium plurium. Ita plures pontifices eandem Eccleſiam vniuerſalem illuſtrant vt Montes in circuitu eius Et intra horum medium (.l. vna Eccleſia pertranſeunt omnes aquę.

[*Ausgestrichen:* Potabun] Tercio. Conuallis Eſt hũmile cor & medium montiũm. Quia vndique ſeſe inferiorem facit cęteris. O felix anima: que alios omnes ſuſpicere poteſt velut altos de profundis ſuis, ſicut ait Apoſtolus. Superiores Inũicem arbitrantes [*Philipp.* 2, 3.]: Sic enim vndequaque humilis anima montes conſpicit Quia omnes ſuperiores ſeſe arbitratur. Et ita fons aque viue in ea emittitur & tamen vere in medio montium eſt.

Econtra. In quorum medio montes ſunt Et qui deorſum in valles ſpectant. nonnę vacui & aridi erunt. Vt ſunt ii qui velut e ſublimi cęteros in infimis deſpiciunt. nullum ſibi ſimilem videntes O quam raro Iſta Conuallis in qua lilium iſtud ſeſe naſci gloriatur. parum enim eſt quod Vallis ſit. Conuallis eſto. hoc eſt ne vni, duobus aut multis montibus te inferiorem eſtima

Blatt 2007ᵇ: Sed prorſus omnibus Vt ſis omnium Conuallis. Vt omnes montes in tuam vallem. conueniant & fluant. Sic enim humilis Homo. habet influxum & participium omnium ſanctorum & quicquid in illis eſt. in illum deſcendit. Quia pede montis in illo ſunt. Econtra ſuperbus. nullius habet influxum & ſuffragium.

quia ſuper montes eſt. in ſole nudo nudus ꝛc Vnde ps. 64. Et valles abundabunt frumento. Mirum ergo & non ſatis explicabile verbum. Conuallis Quod omnium montium radices in ſeſe habeat.

Anagogice autem Conualles erunt Beatorum manſiones Ibi Medium montium Erit. intima diuinitatis contemplatio. trium montium. vniusque montis altitudine in ſeſe deſcendente & ſcaturiente torrentem voluptatis perpetuę. ꝛc

Potabunt omnes beſtię agri. ꝛc

Beſtie enim agri apte gentes ſignificant que fere & non domeſtice erant dẽo. Sed per deuia errorum & idolatrie Vagabantur Sed nunc per potum ſunt non beſtie immo animalia tua quibus in dulcedine tua paraſti deus. Quia emiſit fontes & aquas .1. vt dictum eſt Apoſtolos. doctores ꝛc. Sic ps. 18. In omnem terram exiuit ſonus eorum ꝛc Econtra Quia Domeſtici fuerunt. facti ſunt ſylueſtres. & quod maius eſt Onagri. Vt quid enim hanc ſolam ſpeciem inter tot animalia exprimit. ſi non intendit ſe ſpiritualiter intelligendum? Onager autem aſinus ſylueſtris dicitur. quo [*so*] generi animantium mirum eſt aquarum tedium Vide Stap. Iob. 39. Quis dimiſit onagrum liberum? & vincula eius quis ſoluit? Cui dedi in ſolitudine domum. Et tabernacula eius in terra ſalſuginis Contemnit multitudinem ciuitatis. clamorem exactoris non audit. Conſpicit [*so*] montes. paſcue ſuę. & virentia queque perquirit. [*Am Rande links:* Oſee. 8. ſic exprimit. Ephraim Onager ſolitarius ſibi ꝛc.] Hic manifeſte ingenium Iudaicę perfidie deſcribitur Qui dimiſſi ſunt vt voluerunt, liberi Iuſtitie vt ſint ſerũi peccati. Et in ſolitudine morantur extra communionem ſanctorum. & in terra ſalſuginis (.1. literę occidentis vt ps 106. terram fructiferam in ſalſuginem a malitia habitantium in ea Et hinc eſt Sitis iſta eorum in qua adhuc expectant. Et Eccleſiaſtice ciuitatis multitudinem nihil curat nec audit vocem Chriſti & predicatoris. Sed montes paſcuę ſuę (.1. prophetas carnaliter expoſitos & virentia perquirit ſecundum carnem in illis.

Super .1. ſuperne ea Volucres cęli habitabunt ꝛc Heb non habent genus neutrum: ideo non bene tranſſertur. maxime

hoc loco. vbi nullum animans eſt generis neutri. Refert itaque montes & fontes de quibus dixerat. ſcilicet Contemplatiuos & ſtudioſi. in libris Apoſtolorum & doctorum morabuntur. Vel Super ea accipiatur. ſecundum modum loquendi quod Volucres cęli altius quam beſtie morentur. Vt ſicut beſtie potant de fontibus & aquis infra ita volucres ſuperius morantur & canunt ſuauiter. Et eſt intentio prophetę. ſicut poete ſolent deſcribere. ſyluas. Exempli gratia. pulcherrimi fontes in vallibus montium inter virentes ſyluas. Et beſtię ibidem varie. bibunt. excepto ſolo onagro. Sed & ſuperne non deeſt gratia. Quia auicule in ramis ſeu de rupibus inter ramos dulciter canunt Hoc enim nature Iucundum ſpectaculum intutus ſi queras quid ſignificet. Reſpondet. Si hoc tam Iucundum eſt in oculis hominum: quanto magis huius myſterium eſt Iucundum in oculis dei. angelorum & ſpirituum? Sic de libris & Euangelicis fontibus omnes gentes bibunt. excepta ſiticuloſa ſynagoga. Sed ſuperne in arboribus & rupibus (.1. de eiſdem libris) cantant Canticum canticorum (.1. ſermones & laudes Chriſti & ſanctorum eius. Qui ſermones multo dulcius ſonant in auribus angelorum quam Sonat luſcinie cantus in auribus noſtris. Et quid mirum ſi aſino ſuus ruditus &

Blatt 2008a: non luſcinie melos placeat? Nec mirum quod carnali homini melos euangelicum faſtidio ſit Qui non percipit ea que dei ſunt. Sed ſtultitia ſunt illi & non poteſt intelligere

Nunc ad textum

primo dicit. habitabunt. In quo oſtenditur fixa & exercitata meditatio in libris ſanctis. non enim cito debet vocem dare, niſi ſit exercitatus in ſcripturis ſanctis.

Secundo ſuper ea (.1. eleuatioris vite & intelligentię eſſe debent aliorum cantores & doctores. quam ii qui infra bibunt de fontibus ſimplices populi

Tercio de medio. petrarum (.1. de medullis ſpiritualis intelligentie prophetarum: qui ſunt petrę vel rami & arbores. deut 32. Vt ſugeret mel de petra oleumque de ſaxo duriſſimo Non enim de extremis & finibus literę carnalia Vel occidentem amorem eius ſimul debet docere immo debet non docere.

Quarto gratis debent predicare. Quia & auicule gratis can-

tant. Ita non debet lucris inhiare predicator. nec vendere Sed dare voces ſuas. nec pro laude aut gloria predicare

Qűinto fortiter & nullum timere aut adulari Quia non ſibilum aut murmur Sed voces. non alicui dicendo veritatem. alicui tacendo dabunt

Sexto. Non vnam vocem Sed plures. quia Diuerſis diuerſa predicando. Sapientiam inter perfectos, & lac infirmis. & omnibus omnia. Ne ſemper vnam cantilenam cantet

Rigans montes de ſuperioribus ſuis ꝛc Eſt fere eiuſdem ſententie cum preced. Montes ſunt ſacerdotes & aliorum maiores in Eccleſia. Quia rore & irriguo irrigantur ſpiritusſancti gratiis intellectualibus & affectualibus. magis tamen de affectualibus hic credo: Niſi obſtet Apoſtolus Ego plantaűi. Apollo rigaűit. Vt ſint Volucrum cantus. plantationi & rigatio montium. rigationi comparatum. Igitur ne quis ſibi Magiſter fiat ſpernens poteſtatibus ſublimioribus ſubijci. Dicit hic Quod Montes riget. propter inferiores Vt ps. 71. Suſcipiant montes pacem populo. Quid ergo eſt montes rigari de ſuperioribus? Creaturam inſpiciamus. Ecce montes a nubibus ſeſe ſuperioribus perpluuntur & irrorantur Vt Iſaie. 59. Rorate celi deſuper & nubes pluant Iuſtum Igitur Nubes & cęli ſunt item libri obſcuri prophetarum qűi ſunt ſupra omnem captum ingenii humani quia de ijs. que ſupra nos ſunt & credibilibus tantum non autem comprehenſibilibus. de ijs rigat ſpiritus ſanctus. Maiores in Eccleſia & infundit ex illis & rorat ſtillat & pluit [*Ausgestrichen:* potu] aquam ſapientie ſalutaris. Hoc enim ſpectaculum Naturę. indicat. quod doctrina noſtra & ſapientia noſtra deſurſum eſt. pudica ꝛc [*Iacob. 3, 17.*] Non carnalis ab infra. Vnde Heb. de Cęnaculis tuis. (.1. libris prophetarum. in quibus Veſpertina litera continent [*so*] matutinum ſpiritum. Tunc ſequitur mox miniſterium in alios. Quia de fructu operum tuorum ſatiabitur terra (.1. ſimplices populi abunde replebuntur ſapientia fidei. Sed quando tu poſt plantantes & rigantes. incrementum dederis. Quia fructus operum tuorum (.1. incrementum & Efficacia verbi & predicationis. quod adeo dicitur vere opus domini. Quia hoc ſolum ęgit in terris. Et Apoſtoli. miniſterio verbi inſtabant

Aliter ſic poteſt intelligi. De fructu operum tuorum (.1. Eccleſia tua replebitur multis fidelibus. per effectum euangelice predicationis. que eſt opus Chriſti. Ita quod Corpus Eccleſie erit plenum pingue & ſaturum. membris integris & plenis fide & virtutibus. Quid eſt enim fructus Verbi dej niſi multiplicatio fidelium extenſiue & intenſiue ps. 4. A fructu frumenti & vini multiplicati ſunt. Et .111. potens erit in terra ſemen eius

Trop Quelibet anima repletur virtute & gratia per verbum dej ꝛc .1. Corin. 3. Dei agricultura eſtis. dej edificatio eſtis. [*Ausgestrichen:* Ergo] Iohan. 15. pater meus agricola eſt. Ergo opus dei Eſt agricolari edificare .ſ. predicare & euangeliſare

Blatt 2008[b]: Producens fenum Iumentis & herb: ꝛc. Hic Deſcribit vſum temporalium inter predicantes & audientes. Quia hii debent cum promptitudine miniſtrare neceſſaria victus. illi autem gratis ſpiritualia diſtribuere. Quorum vox eſſe debet Nos orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus act. 6. Sicut & .1. Corin 9. late diſputat Apoſtolus. Sic enim exigit neceſſitas huius vitę. Vnde act 6. apte hoc expreſſit lucas ſecundum. Lau. Vall.*) Quos conſtituamus ſuper hanc neceſſitatem. Vbi nos habemus ſuper hoc opus

primo itaque producens. inquit (.1. ſponte & prompte foras. non exacta porrigat Sed etiam non rogata non laborata prebeat Sicut terra ſine agricultura fert fenum ſua ſponte Et hoc vtique facit etiam populus vtpatet. ſi modo Iumenta ſe prebeant ſacerdotes & operentur arando. agricolando. triturando. Sed Nunc extorquentur omnia violenter, [*Ausgestrichen:* quia]

Secundo fęnum. (.1. quicquid eſt pro hac vita neceſſarium. fenum eſt enim caro & omnia quibus indiget Non ait flores feni. Quia non luxuriam & abundantiam debent dare vt gloriam carnis & ſęculi poſſideant. Sed tantum neceſſitatem Sed nec radices. Sicut quidam populum excoriant. fęnum cum radice extorquent & nimis exactionantur ſubditos pauperes.

Iumentis. (.1. operantibus & laborantibus in verbo dej. Cur enim non ait pecoribus Sed Iumentis tantum. niſi quia

*) Meyer l. c. I. 155 ff. Rosenmüller V. 379—392. J. Vahlen, Lorenzo Valla. Wien, 1870.

ſpiritualiter voluit intelligi ſe locutum eſſe. Vnde Nunc multi deuorant fenum. & tamen non ſunt Iumenta. Inde terra indignata incipit ſubducere fenum & Inūita porrigere. Videmus enim quod populus adhuc Diligit. ſanctos & bonos ſacerdotes

Quarto. Et herbam [*Ausgestrichen:* ſer] Hoc iam condimentum eſt. Holera ſcilicet & alias ſpecies pulmentorum & obſoniorum. que ſunt alia quoque neceſſaria tranſitoria que caduca ſunt & peritura

Quinto. Seruituti hominum (.1. ſeruis Dei vt religioſis & clericis alijs. qui non ſunt iumenta non docent. Sed tamen ſeruiunt. vel miniſterio ſacramentorum. orando, celebrando & alijs modis populo & deo ſeruiendo Et ijs tantum debet dari vt ſeruituti ſatis ſit non autem vt voluptati & principatūi ſuperfluum ſit ſicut modo ſit miſerrime

Sexto hominum. Quia tales ſunt velut homines reſpectu aliorum ſimplicium. qui ſunt eorum oues ipſi autem paſtores. ſicut homo ſuper pecus. ita prelatus ſuper homines. homo dicitur illi autem pecudes eius. Et ij ſunt omnes officiales & miniſtri Eccleſie

Vt educas panem de terra ꝛc (.1. vt illi neceſſarijs prouiſi. laborent educere exponendo Scripturas. panem verbi dej. Sicut agricola educit panem de terra agricolando eam Et hic iterum patet quod magis ſpiritualiter loquitur. Quia nullus ordo eſt. quod ideo terra producat fenum vt educas tu panem. Similiter Nota Quod temporalia producere non opus dej Sed terre dicitur. Sed educere panem rigare montes. emittere fontes opus eius dicitur. Vt ſcias quoniam ſpiritualia opera dej deſcribit. alioquin quomodo ad literam magis deus rigat montes, quam veſtit herbis terram? Igitur Illi educunt te ſcilicet in illis educente panem doctrine. de clauſtris & obſcuris dictis Scripturę. Vel de literali ſenſu velut de medio petrarum dixerat. Et vinum lętificet. Hic Exponit ad quid educatur panis de terra. Non enim fruſtra educendus eſt. ſicut nec fruſtra fenum comedere debent. & herba vti in neceſſarijs alijs. Sed vt eo liberius educant panem non ocio luxurient porro educto pane vt Lętificet cor hominis vinum. vt exhilaret faciem in oleo. vt

panis cor hominis confirmet. In ijs tribus ponuntur quomodo verbum dej hominem diſponit primum ad deum. deinde ad proximum. 3° ad ſeipſum. primum Eſt verbum dei vinum facient [*so*] cor hominis gaudere in domino. Non enim dixit carnem hominis Sed cor. cuius gaudium in conſcientia ſolus deus videt & ſolus homo nouit. ſicut ait ps 31 Letamini in domino & exultate Iuſti. Et ps 67. Exultent Iuſti in domino ꝛc. Sic enim vinum lętificat cor hominis

Blatt 2009a: Licet interim nihilominus lugeat & portet crucem Chriſti in corpore ſuo. Cor enim gaudet ab hoc vino. Sed caro potius triſtatur. Secundo Exhilaret faciem ꝛc Oleum Eſt verbum dei quia docet miſereri in hilaritate alijs. Vnde apte dicit Exhilaret. q. d ad extra etiam hilaris ſit. Ro. 12. Qui miſeretur in hilaritate. hilarem enim datorem diligit deus. Inſuper. quia faciem dicit. (.1. exteriorem conuerſationem exhilaret in oleo miſericordię quod alijs impertitur. Sic ergo eductus panis de terra facit quod vinum letificat cor hominis facit quod homo hilariter oleum miſericordie alijs proximis tribuat in quacunque indigentia. Sic iam deo & proximo eſt recte diſpoſitus per verbum dei. Sic Samaritanus proximo ſũo oleũm & vinum infũdit. vt & nos ita faciamus. ꝛc. Tercio Et panis cor hominis confirmat. Homo enim in ſe ipſo infirmũs eſt ideo per panem roboratur vt poſſit in deo lętari. & proximo miſererj. Quod bene indicat. quia cor hominis dicit Homo enim ſecundum carnem infęliciter robuſtũs eſt. Sed infirmus in ſpiritu ſine iſto pane ꝛc Quod ſi iſta non placent quere tu meliora

Satũrabũntur Ligna Campi ꝛc Iterum reuertitur ad methaphoras. Interpoſũit enim de Eſca hominis & potu eius. ne omnino literam ſub iſtis methaphoris daret intelligendam. Igitur Ligna campi. Sunt homines ſicut arbores mobiles vt Cęcus ille in Euangelio vidit. Communis ſcilicet & vulgaris populus in Eccleſia Vel ſi arbores maiores arbuſta autem inferiores vt alio ps. operuit montes vmbra eius & arbuſta eius cędros dei [*Ps. 79 = 80, V. 11.*]. Sed melius Eſt. Ligna vniuerſi fideles. Cedri autem ſuperiores. Epiſcopi. prepoſiti. plebani & quicunque in officio conſtituti vtpatet ex Iudi. 8. vbi ligna ierunt ad

vitem, ficum & rhamnum. vt dominum eligerent. Ita Cędri ſunt Duces populi. Ligna autem ipſi populi. Vnde notanter in heb. dicitur & ligna domini. Quia per manum domini in Eccleſia creſcunt. Et Cędri libani .1. Eccleſie quas plantaũit Hoc notabile verbum. Quia omnis plantatio quam non plantauit pater meus cęleſtis eradicabitur Quod dicitur contra omnes qui propria Iuſtitia volunt plantari. Vel qui non intrant per oſtium in ouile. ſeipſos plantant & non plantantur. Ideo non mirum ſi nec ſaturentur. nec paſſeres ibi nidificent. Quia oues non audiunt vocem eorum. maxime que ſunt erudite .1. aues. reptantes enim ſeducere poſſunt. Inuenit enim paſſer ſibi domum & turtur nidum vbi reponat pullos ſuos. Scilicet vbi plantate ſunt cędri libani Sic Vir beatus ps. 1. plantatum lignum dicitur ſecus decurſus aquarum.

Libanus autem Candidus dicitur Eccleſiam ſcilicet ſignificans que candida eſt in ſpiritu a Chriſto purificata Quare optime hic Cedri rectores Eccleſiarum intelliguntur ſicut in montibus & fontibus & volucribus cęli doctores & prophetę. & predicatores ſeu Euangeliſte de quibus omnibus. 1. Corin. 12. Et quoſdam poſuit deus in Eccleſia. primo Apoſtolos Secundo prophetas. tercio doctores. deinde virtutes. exinde gratias curationum, opitulationes. Gubernationes. Genera linguarum: interpretationes ſermonum. Et hijs nouem Choris forte ps. iſte non inepte poſſit aptari ſi cui ocium eſſet. Nam Cedros Libani hic intelligerem quas dicit Gubernationes.

Aſcendentes montes autem Apoſtolos. fontes in Conuallibus prophetas. Volucres cęli doctores. Rigatos montes de ſuperioribus Virtutes (.1. executores & adminiſtratores in Eccleſia Sed alijs hęc relinquo

Illic paſſeres nidificabunt [*Am Rande links:* b. Aug Caſſ. expo. 1. Religioſi in patrimonijs Diũitum ſęculi] ſcilicet in Cędris Libani (.1. ibi actiuam vitam exercere poſſunt fideles. Quia ſub prelato & in vnitate Eccleſiarum. opera bona fieri debent. Non in ſectis. hereſibus. ſuperſtitionibus, ſingularitatibus vt ps. 76. holocauſta medul. off tibi cum incenſo [*Ps. 65=66, 15.*]

Blatt 2009ᵇ: Sine incenſo arietum offert: qũi extra obedi-

entiam. proprio capite ſũas deuotiones ſequitur. Sed tu audi psalmum. illic aũes nidificabũnt in cedris inquam. Serpentes autem & vipere in ſuis caũernis, aues in libertate ſpiritũs in aere libero: in cędris libani

Erodij domus dux eſt eorum. ꝛc

Erodium varie exponũnt. Ariſtoteles ardeam intelligit alij falconem alii Gryphem Vel potius neſcitur quę ſit ſpecies eius. Heb. circa textum patuit. Sed quid ſibi vult. Quod domus Erodii dux ſit paſſerum? ſic enim b. Aug exponit. fulice domus dũx eſt eorum (.1. petra que eſt Chriſtus in qua fulica moratur in aquis. Nic. ly: Sic. Erodii domus ſupple eſt in cędris. Qui Erodius eſt dux & rex omnium aũium Si ego meum auderem ponere ſenſum. ad modum quo ſupra diſtinxit beſtias & onagros. Ita nunc paſſeres ſeu aues in cedris Libani diſtinguere dicerem ab Erodii domo. Similiter. quod ſequitur. Ceruos ab Erinacijs. Vt ſermo domini diſpoſitus in Iudicio agnoſceretur. Loquens de duplici generatione hominum in Eccleſia. Scilicet carnalium & ſpiritualium, ſeu quod in idem vadit. ſynagoga & Eccleſia. vts de onagro & beſtiis dictum eſt. Et ſecundum hoc dicerem

paſſeres queruli pęnitentes morantur in cedris (.1. ſub prelatis in Eccleſia.) & ibi fetificant opera bona & nidificant. qũi ſunt fideles merito & numero. [*Am Rande links:* ratio eſt quia Erodius | . . . rinatius immunda | lia lex decernit & | . . . leguntur in bonum | . . . ipi] Sed

Miluo domus eſt non cedrũs Sed abies. hęc enim rapax auis eſt ſicut & Erodius ſeu falco. ſignificans inquietos, tyrannos, raptores, auaros ſęculariter viuentes in ſublimitate mundi nidificantes. quod primum Iudęi fecerunt contra Eccleſiam. Ideo in abiete ſuam domum poſuerunt (.1. in ſublimitatem ſterilem huius mundi Eodem modo.

Montes excelſi ceruis (.1. velocibus in ſpiritu. ardue vię virtutum fidei & ſpei ſunt domus. Non enim ſunt veloces carne & tardi corde. Sed econtra potius

petra refugium erinacijs. Hii ſunt alia nunc animalis ſpecie comparati. ijdem carnales contra ſpirituales. Erinacijs

latebras querit. Ceruus montes apertos & excelſos Quia hii in latitudine libertatis ſpaciantur: illi in anguſtijs litere & carnis latitant Et non ſolum latitant. Sed ſpinoſi ſunt. & aſperi ad monitiones bonas. ſicut de Iudęis dictum eſt. Hii ergo ad duriſſimam petram literę in qua ſcripta eſt lex refugiunt. de qua deu. 32. Vt ſugeret mel de petra (.1. dura lege in litera. Ergo ijdem ſunt Milűi & Erinacij & eadem domus eorum eſt Abies & petra. (.1. ſterilis & dura litera. rapacium & aſperarum auium. Quid enim rapacius Synagoge. que tot in veſte ouina vt lupi rapaces. Chriſto abſtulerunt? Et imitantur eos heretici & omnes ſuperbi ſeductores animarum. Inſuper quod peius eſt. incorrigibiles & aſperi. Nam petram Erinacii quis deſtruat? & Erinacium quis tractet? Sic pertinacia ſunt Conuenticula eorum & ipſi incorrigibiles. Et non eſt mirum quod eadem ſepius hic iterantur ſcilicet onagri. Milűii. Erinacii Catuli leonum. animalia puſilla & magna. Quia propheta vult nihil aliud [*Ausgestrichen:* oſte] quam nobis oſtendere. quomodo Sapientia dei ludit in orbe terrarum. & eaſdem res in ſpiritu multis ſymbolis exprimit foris in viſibilibus. Quomodo ſcilicet omnia conſonent in myſteria Eccleſię repreſentanda. [*Am Rande links:* diuerſas proprietates. quas vix multis rerum ſymbolis exprimere poteſt Ideo ſunt magnificata opera eius Quis enim digne enarret ſpiritualium operum Chriſti modum & gloriam?] Nam non eſt negandum Quin literaliter iſta vere ſint. vt ſonant. Sed propheta inſpicit & accipit ea prout. ſunt ſigna aliorum ſcilicet Inuiſibilium. quę ſiunt in Eccleſia. Ibi enim mixtim bona & mala ſunt

Vnde & ex litera hunc habes fructum. Quod Creaturas non abſolute Sed

Blatt [2010 *ausgestrichen.*] **210ª:** in ordine ad creatorem docet inſpicere. Quia velut digito ſimul dum creaturam oſtendit. te ad eius creatorem manűdicit [*so*]. dicens tu feciſti. rigans. emittis ꝛc [*Am Rande links:* Vt in omnibus deum benedicas & non fortunam laudes.] Quod nulla facit philoſophia & humana ſapientia: que ſolum quidditates querit vt dicitur Quare domus Erodii. Synagoga eſt & quodlibet conuenticulum de ſanguinibus. Et eſt Dux eorum (.1. proprius ſuus Magiſter. deſerto magiſterio

Chriſti. Cȩtera circa textum [*Am Rande rechts:* vel melius Auaritia eſt radix omnium malorum Ex hac enim radice | occiderunt. Ideo Erodii domus Eſt dux | Quia hec indűxit eos ... | in viam malam | Milűus idem eſt. Quia .. | rum hominem ſignificat]

fȩcit Lunam in tempora. Sol cognouit occaſum ſuum Nam eadem quidem eſt luna. Sed tamen. 12. vel . 13. vicibus per vnum annum mutatur Ideo ipſa in tempora formata magis quam ſol dicitur Sic & Eccleſia militans vna eſt ab initio mundi: & tamen generatio preterit generatio aduenit. aliaque poſt aliam ſuccedit Eccleſia in eandem Eccleſiam. Et ſol Chriſtus idem ipſe manens mortuus tamen eſt. Nec ideo alius Chriſtus & alius ſucceſſione. Sicut ſol idem occidit & oritur ſemper plena luce ſua.

poſuiſti tenebras & facta eſt nox. Hoc per occaſum ſolis .1. mortem Chriſti in Iudȩis factum eſt. Quia illis ipſe eſt mortuus nec reſurrexit illis Sed nobis. Ideo

In Ipſa pertranſibunt omnes beſtiȩ ſylue Synagoga facta eſt ſylua & beſtiȩ Iudȩi. qui erant homines prius. propter crudelitatem. Vt ps. 76. [*79 = 80. V. 14.*] Exterminauit eam aper de ſylua. Singularis ferus depaſtus eſt eam. Quia ſingulari Iuſtitiȩ ſuperſtitione vaſtant populum ſynagoge vſque modo. Eodem modo de hereticis. Turcis ꝛc

Catuli leonum rugientes vt rapiant ꝛc Hoc ſimiliter de Iudȩorum maioribus & Hereticorum intelligitur. quos leones in multis locis appellat Scriptura

Ortus eſt ſol ꝛc oderunt enim lucem & fugiunt. Quia luce oriente. homines ſurgunt Ita Iuſti ſurgunt ideo timent Impii & demones. & recedunt. hoc enim ſpectaculum viſibilis creaturȩ docet Quomodo Impii & demones non niſi in errore ſeducunt animas in luce autem fidei non poſſunt

Exibit homo ad opus ſűűm & ꝛc Sepiſſime dictum eſt de operibus dej quomodo. ſint duplicia ſcilicet facta & acta. Sed per acta proueniűnt facta. Et primum de Chriſto Cuius opus actionis fuit Euangeliſare: Sed opus factionis fuit Eccleſia. quam conſtituit per opus actionis ſuȩ. de vtroque autem intelligi poteſt

ſupradictum. De fructu operum tuorum ſcilicet iſtorum duorum ſatiabitur terra. Quia terra repleta eſt. fidelibus Chriſti. per fructum actionis & factionis eius Et ps. 27. Quoniam non intellexerunt opera domini & in opera manuum eius. Igitur cum hic per futurum dicat Exibit & Iſaie 66. dicat. facta ſunt Hęc. patet quod de Inuiſibilibus loquitur Sicut & ps. 76. Memor fui operum domini (.1. actionum Et meditabor in omnibus operibus tuis. ſcilicet factorum Quare notandum. Quod duplex eſt mundus

ſeu Creatura

- Viſibilis, quem prius fęcit. & deinde cum illo egit & operatur. hic enim prius eſt factura quam operatio. Nam cum omni creatura agit qui fęcit eam. Nam & hęc opera creaturę. recte opera domini dicuntur. ſicut ipſa quoque eſt opus manuum eius
- Inuiſibilis intellectualis per fidem Eſt Eccleſia que vocatur nouum celum & noua terra. Et hic ſunt facture dej. Apoſtoli. prophete. doctores .1. Corin 12. ſicut partes integrales huius mundi Et opera manuum eius ſeu facta que fecit. Sed opera ſeu acta quibus iſta fęcit. Sunt opera virtutum & maxime predicationis Quia verbum dej eſt Inſtrumentum quo operans effecit iſtam facturam. ſicut ait Verbo domini cęli firmati ſunt ꝛc Sicut & prima creatio verbo dei facta· eſt velut medio actionis

Blatt 210^b^**:** Quam magnificata ſunt opera tua domine, omnia in ſapientia fęciſti. Impleta eſt ꝛc. Hęc quidem de viſibilibus operibus poſſunt intelligi Sed abſolute non debent, niſi in reſpectu ad Inuiſibilia. quod ex eo patet. Quia ſecundum opera creationis. non ſolum terra. Sed & cęlum repletum eſt poſſeſſione Chriſti immo & infernus. omnia enim ſunt ipſius. per eum facta. Sed Eccleſia militans de qua eſt ſermo eſt ſolum in terra. quia dominatur in medio inimicorum. Et hac poſſeſſione & hereditate eius plena eſt omnis terra. diffuſa ſcilicet Eccleſia per totum mundum Et hęc ſunt opera magnificata. & in ſapientia facta. Quia in verbo. Euangelii eſt Eccleſia conſtructa: quod eſt verbum ſapientię & virtutis Dei: ſicut & viſibilis eſt

mundus. in verbo & ſapientia dej factus a principio.
Nunc quod promiſſum eſt memores exoluemus. Quod Chriſtus 4 r. Eſt magnificatus.

primo ad literam & vt caput noſtrum, ſuper omnem creaturam vt habent primi duo verſus. Magnus enim eſt. qui altus eſt ſuper omnes

Secundo tropol. quando nos eum magnificamus. Vt b Virgo Magnificat. ꝛc Et hoc fit cognoſcendo ipſum eſſe magnum. & confitendo & predicando.

Tercio myſtice ſecundum corpus ſuum myſticum. quod nűnc vt hic dicit totam terram repleűit tunc enim magnus eſt aliquis. quando non ſolum caput Sed & corpus eius magnum eſt & creſcit. De qua Eph. 4. pulchre Scribitur

Quarto futurűm eſt Anagogice. Quando cűm angelis & hominibus vnam Eccleſiam faciet in ſempiternűm magnos [*so*] gloria & honore innűmerabili & infinito

Hoc mare magnűm & ſpacioſum manibus. ꝛc. Quia prouer. 8. dicitur Ludens coram eo omni tempore: ludens in orbe terrarum. Sic ſapientia ludit. Quia omnium rerum viſibilium negocium eſt velut preludium, & ſpectaculum ſpiritualium. Quę ſerio facit Ac ſic Vere in ſapientia omnia fęcit. Hunc autem ludum vident, qui coram deo ſunt & in conſpectu eius per fidei lumen. Hinc denique illuduntur. qui hunc ludum. pro ſerio accipiunt. in vanitate abutentes rebus creatis. Igitur & Hic. Quid eſt. Quod mare tam magnum & ſpacioſum eſt vt terra vix modica portio ſit ad ipſum? Niſi Quia multi ſunt vocati. pauci electi. Et lata eſt via quę ducit ad perditionem. & multi ambulant per eam. Quare recte vocatur

primo Mare. propter fluxum & procellas. Sic enim mundus fluctuat ſalo paſſionum temporalium & ſalſa in ipſo omnia atque amara ſpiritui

Secundo magnum propter ſuperbiam vitę. non enim eſt modicum & hűmile. Quia non niſi magnos & ſuperbos accipit Vel vt dixi Ludus eſt ſapientię. quod maior eſt pars perditionis

Tercio Spatioſum manibus vel Locis. vt alij volunt. mira compoſitio verborum Quid ſpacio cum manibus? Sed mirum ſi

non ſit terribile. Niſi forte. manus ſpatioſe maris. ſint brachia & ſinus: quibus terras occupat & rapit. Ita & mundus multa de Eccleſia ſubtrahit & occupat in perditionem. Quoniam in confinio ſunt ſimul Eccleſia & mundus

Illic reptilia quorum non eſt numerus Quid hic Ludit ſapientia dej? Scilicet Quod electi ſunt in numero. Stultorum autem infinitus eſt nũmerus. Dominus enim nouit viam Iuſtorum. Sed ignorat nec numerat iniuſtos. Qui ſunt reptilia. nos autem volatilia cęli ſupra nominauit

Animalia puſilla cum magnis: Quia & in mundo ſunt quidam abiecti & viles & impotentes. & tamen ſunt de mundo Alij autem potentes & diuites ac glorioſi.

Illic Naues pertranſibunt Sic enim confines ſumus. Niſi quod per fidem natamus ſuper mũndũm. Sed tamen in periculis & fluctibus ſumus: Summe timendis & terribilibus

Blatt 211a: Draco iſte quem formaſti ꝛc Illuditur ej. Quando corpus fidelium ei obijcitur. occidendum & puniendum ac deuorandum. Sed quia animam hęrentem Chriſto occidere non poteſt. ideo impingit in aculeum & vincitur ab anima dum vincit corpus ſanctorum. & per hoc triumphant eum & in Iudicio vindictam in illum ſument

Omnia a te expectant. Sic etiam Hic ludit Sapientia dej. Quia animalia ſine opere hominum paſcuntur. ab ipſo enim expectant non ab homine. & ipſo dante colligunt. & ipſo aperiente manum implentur. non autem homine. Sic econtra. auertente ipſo faciem (.1. cum voluerit ea mori. mox turbantur. deficiunt & moriuntur. rurſum autem creat alia & renouat faciem terre. hunc ludum. in Eccleſia totum myſticat Sapientia. Quia paſcit omnia animalia dej ſine opere hominum. & ipſo dante & manum aperiente colligunt & implentur bono. Quod eſt verbum Euangelii. Quis enim euangelium aperuit niſi Chriſtus? Et ſic ecce multis ſymbolis eandem rem exprimit. Aufert deinde faciem ſuam ab eis (.1. facit eos intelligere ſe eſſe filios irę. & offendiſſe deum & ideo auerſum eum eſſe ab eis) & ita ſalubriter turbantur. Et ſic ſpiritum ſuperbie aufert eorum. & in puluerem humiliati reuertuntur. Quo facto. iam apti ſunt & capaces ſpi-

ritus ſancti Ideo. Emittit ſpiritum ſuum. & creantur & nouantur in ſpiritu.

Hęc autem etiam in iam Iuſtis viciſſitudo agitur. Quod implentur bonitate. quando viſitantur. conſolationibus. rurſum deſeruntur auerſa facie dei. & turbantur. & ſpiritum aufert & deficiunt & humiliantur anxii nimis. in ariditate & deſperatione ſpiritus. Ideo rurſum emittit ſpiritum ſuum & recreantur & renouantur. Sic replet in bonis deſiderium illorum, & renoűatur vt aquilę Iuuentus eorum.

Sit gloria domini in ſęculum ꝛc Qui tangit montes & fumigant. Sic enim Mons Sinai fumigaűit. Ita omnes ſuperbi fumigant Sed Sciendum Quod

Alii { fumigant bene. qui compuncti & accenſi. indignantur contra ſeſe. vt ps 4. Iraſcimini & nolite peccare Et ps. 17. Aſcendit fumus in ira eius ꝛc. fumus enim ſignum ignis eſt. Ita penitentia & compunctio ſignum irę contra peccatum. & de iſto hic loquitur. quia premiſit. qui reſpicit terram & facit eam tremere vt ps. 17. Commota eſt & contremuit terra. fundamenta montium conturbata ſunt & commota ſunt quoniam iratus eſt eis. Aſcendit fumus in ira eius. & ignis a facie eius exarſit .1. reſpicit terram

Male fumigant Qui Zelo Inuidię contra veritatem ſibi contrariam inflammati indignantur & furiunt. fumant quia ſignum irę oſtendunt foris in verbo & opere ſicut illi pro veritate contra ſeipſos. ita illi pro ſe contra veritatem. Et eodem modo ps 17. allegatus. etiam pro iſtis intelligi poteſt.

ps. 105. [Hebr. CVI.]

Blatt 211^{b}: Confitemini quoniam bonus ꝛc hic ps veram docet confeſſionem bonitatis diuine. Scilicet Confiteri maliciam ſuam deo. eſt confiteri Domino quoniam bonus. Vnde hipocrite qui ſeſe confitentur. Iuſtos neceſſario bonitatem negant. Quia bonitas peccata dimittit. quę illi non habent. quare nec deus bonitatem ſuper ipſos. Sed tantummodo Iuſtitiam & potentiam.

Sed horrendum eſt Iuſtitiam & poteſtatem dei prouocare. ideo magis bonitatem ſtudeamus prouocare

Secundo notandum. Quod hic multum vetera peccata commemorat. & ſua facit. que patrum ſuorum ſunt & fuerunt. Exquo nos erudimur. Quia deus propter peccata parentum. filios etiam punit oportere etiam filios parentum peccata lugere & pęnitere. maxime autem in vetere lege. carnalium parentum Quia tunc timere habuerunt. ne Chriſtus non de filiis eorum naſceretur. ſi per peccata parentum ipſi cum filiis reprobarentur. Nam ſi a parentibus abſtűliſſet hanc miſericordiam. per conſequens propter carnis ſucceſſionem. etiam a filijs eorum abſtuliſſet. Et ſic ſemper peccatum patrum etiam filios tunc tetigit. Quia promiſſio tunc in ſucceſſione carnis erat. Et ideo hic orat ne Chriſti aduentus differatur propter peccata patrum. Eodem modo & nos facere decet. Vt ploremus ſpiritualium parentum (.1. Epiſcoporum & ſacerdotum culpas.) ne propter eorum peccata nos quoque ſimul puniamur. maxime. ſi eos imitati fuerimus in malis

Quis loquetur potentias domini? Quia dominus factus eſt nobis virtus & ſapientia & potentia. Ideo ipſe ſolus a nobis predicandus eſt. & noſtra potencia infirmanda & ſapientia infatuanda. atque bonitas ſeu Iuſtitia noſtra. condemnanda. Sed Quia pauci hoc volunt ideo dicit Quis loquetur ꝛc. Sed ſuam Iuſtitiam. ſapientiam, potentiam iactant & querunt Et in Hoc ipſo faciunt iniquitatem & non Iudicium. Quod faciunt ſolum illi Quia ſuam Iuſtitiam, ſapientiam, potentiam condemnant. agnoſcentes Iniuſtitiam, Inſipientiam, Impotentiam ſuam coram deo. Et ſic reſurgunt pii in Iudicio. Sed non Impii non ſic Surgunt potius in iniquitate. Iniquitas enim contrariatur Iudicio Sicut Iniuſticia Iuſtitie. Vnde ſequitur

Beati qui cuſtodiunt Iudicium Non ait faciunt, Sed cuſtodiunt (1 ſemper ſeruant & ſemper faciunt. primo ſuam Iuſtitiam damnant & ſic Iuſtitiam dej apprehendunt. Et vtrunque. ſemper.

Quare veriſſima gloſa eſt. Iudicium. pro condemnatione Iuſtitie proprie. & accuſatione ſuiipſius accipere in morali ſenſu. Et Iuſtitiam pro gratia fidej. gratis data a domino. Ideoque Iu-

diciūm facit: qui ſeipſum ſemper deſtrūit ſecundum veterem hominem cum artibus ſuis. Et Iuſtitiam facit. Qui ſeipſum ſemper edificat ſecundum hominem nouum in ſpiritu Sed arduum eſt & difficile hoc Iudicium agere. & continua pugna ſcilicet ſeipſum in humilitate vere & ſubiectione reſignationeque proprię volūntatis & conſilii. quod vulgo dicitur *Hertzbrechenn.* Et nobiliſſima virtus eſt. In qua non reſurgunt impii: qui pertinaces ſunt in ſenſu ſuo & immanſiūi atque nulli cedentes. ſemper ſe excuſantes, Iuſtificantes defendentes. Quicquid ipſi dixerint aut fecerint. Iuſtum ſapiens, bonūm & forte ac laudabile eſſe volunt. Cum econtra eſſe debeat vt omnia ſua ſtulta, mala, vituperabilia eſtimare debeant. Hoc enim eſt Iudicium cuſtodire Quare recte ſequitur infra

peccauimus cum patribus noſtris: Quomodo? Quia Iniuſte egimus ſcilicet Iuſtitiam tuam omittendo. quam facere debuimus. & tuam ſapientiam & tuam virtutem. Iniquitatem fecimus ſcilicet Iudicium omittendo. noſtram Iuſtitiam, ſapientiam & virtutem ſtatuendo. pertinaces in ſenſu noſtro ſicut & illi olim.

ps 106. [Hebr. CVII.]

Blatt 212a: Confitemini domino quoniam bonus Bonitatem dej maxime commendat pre ſapientia & [*Ausgestrichen:* bonitate] potentia Quia in exhibitione Chriſti maxime elucet bonitas Duo autem ſunt genera hominum: qui non confitentur Domino quoniam bonus. primum. Eſt deſperantium qui bene credunt quod poteſt & nouit ſaluare. Sed non credunt quod etiam velit. metientes diūinam voluntatem ad modum ſuę voluntatis Alterum Eſt preſumentium qui ſeſe bonos exiſtimant & ſibi ſufficere quaſi non egeant bonitate diūina Et hii quidem ad equalitatem dei preſumunt aſcendere Quia volunt eſſe quod eſt deus ſcilicet boni in ſeipſis. illi autem deum omnino tollunt & negant Quia non credunt eius bonitatem. vtrunque peſſimum. Sed hoc nouiſſimum peius Quanquam & primum includit quandam negationem dej. ſcilicet dum volunt eſſe equales deo. qui ſolus eſt altiſſimus

Igitur Confiteri debemus Domino bonitatem & eandem nobis abnegare Et ita ſalūi erimus Non ideo deſperare. quia nos eam non habemus. immo eo magis ſperare quo deus ſolus eam habet.

Quoniam inęternum miſericordia eius Manifeſte miſericordiam ſpiritualem oſtendit. Quoniam miſericordia corporibus exhibita eſt temporalis. qualem Iudęi expectant a deo. Sed opera miſericordie eius ſunt Inuiſibilia quibus benefacit & miſeretur in vitam ęternam.

Tres igitur iſte tentationes ſingulis ſanctis ad experientiam veniūnt lege communi. Quia iſte tres vires anime intellectus, voluntas, memoria etiam in baptiſatis manent in infirmitate ſua & ſtabulo vbi ſemper habent neceſſe curari. Inſuper a demonibus & multis alijs ſemper irritantur & tentantur. Quis enim eſt qui nunquam errat? Quis ſemper bene vult? & poteſt? Quis in iſtis perſeuerat ſemper? maxime tot impellentibus procellis paſſionum Vnde Nec intellectus Scripture alicui ſufficit. niſi tradat ſe in magiſterium hominis diſcreti vel ſuperioris. Neſcit enim quando & quomodo applicare eam debet. niſi ex obedientia & directione alterius erudiatur. Sic enim deus vult hominem per hominem ſaluare. vt nullus contra alium ſuperbiat. quaſi non indigeat alterius. Sed ſolius dei nutu dirigatur. primum ergo eſt. Cum iam conuerti ceperit homo. & querere deum. vt dicat. domine quid vis me facere? Ecce Dūbitat & neſcit. quia aliam viam ingredi incipit. Et eſt ſimile. cum Ambulantibus Qui bene ſciunt ad quam partem ſita eſt ciūitas. quo vadunt. Sed tamen viam non ideo ſciunt. Hic enim illud proverbiorum contingit. Quod Eſt via que videtur hominibus recta & nouiſſima illius ducunt ad mortem & econtra Eſt via que videtur erronea Sed nouiſſima eius ducunt ad vitam. Sic enim contingit ſtultis. qui ſcientes quo ire debent. mox contemnunt quamcunque obliquitatem vię. & directum ſemper volunt ſequi ideo peius errant Hec eſt enim ordinatio diūine ſapientie. vt vie non directe eant ad locum. Sed quandoque recte quandoque obliquę. Et qui timet nimis omnem obliquitatem. veniat in totam obliquitatem Quia per hoc exprimitur & eruditur ſuperbia noſtri ſenſus. Qūi nolumus audire & ſequi preceptum & Iuſſionem maiorum, niſi in ijs quę nobis recta

videntur. precipiuntur enim nobis ſepius, que erronea abſurda, obliquiſſima nobis ad finem noſtrum videntur & tamen ſunt rectiſſima. Rurſus nobis effingimus media. que rectiſſima & planiſſima videntur. & ſunt tortuoſiſſima. ducentia in paluſtria, lacus, latrones & beſtias ac mille pericula. Ideo vtiliſſimum immo neceſſarium eſt dūcem ſequi. vt licet ſcias quo eundum ſit: tamen diſcas per hominem. qūa eundum ſit Exempla patent in Iudęis. & hereticis & omnibus ſuperbis in ſenſum ſuum confidentibus. Econtra in ijs qui in vitispatrum. ſtulto labore vt videbatur magnum fructum obedientie reportabant. Illi enim ſibi ſapientiſſimi videntur & totius ſcrip. ſpiritum habere. iſti autem ſtulti ſunt propter deum & in hoc ipſo Beati.

Blatt 212^b: Hoc eſt quod dicit. Errauerunt in ſolitudine ſcilicet extra communionem Eccleſie, & in inaquoſo, licet ſibi non ita tunc videatur. Sed poſtea recognoſcūnt ꝛc

Confiteantur domino miſericordie eius ꝛc. Mirificus iſte verſus. & plenus perfectę eruditionis primo Quod beneficia dei in nobis ſunt purę miſericordię & non merita. Ideo primo ponit miſericordie. Et non ait. redemptionis noſtrę. Sed miſericordie eius. ad oſtendendum. Quod nihil illorum ex nobis fuerit. Sed ſolum ex deo. Ideo mox ſequitur. Quod in ijs non debet homo gloriari aut alijs. preeminere ac ſibi confiteri. Sed domino. qui fecit eas nobiſcum. Si enim ſunt miſericordie dominj. nulli niſi domino debent confiteri. Si autem non confitentur ej. non ſunt miſericordie eius. & ita auferuntur ej. immo iam nec ſunt eius, nec miſericordie Sed crudelitates. Quia ſicut peccatum ſi attribuitur ſibi per confeſſionem. fit Iuſtitia ita gratia ſibi tributa per arrogantiam fit iniquitas Igitur ſi quem videas oſtentare ſapientiam, ſcientiam, conſilium, intellectum. vel aliud donum. dicas ei. O homo quid facis? Neſcis quoniam Confiteantur domino non tibi. miſericordie eius? Non merita tua ſunt. Sed miſericordie eius nec ideo tibi date. vt tibi confiteantur. Sed domino ſuo. Homini autem peccatori confiteantur peccata ſua & miſerie. immo diffiteantur ei & negent eum. Sicut enim Miſericordie ſuę domino confitentur. ita certe

Miſerie noſtre nobis diffitentur (.1. negant nos eſſe aliquid Sed ad nihilum nos redigũnt. Sed Cur non ait. Confiteantur domino homines quoniam habent miſericordiam? Sane Quia nouit, multos abuti miſericordijs domini. & non ei ſed ſibi in illis confiteri. Veruntamen Miſericordie ipſe in ſe ſemper confitentur domino. licet enim is qui habet non confiteatur domino. tamen alius qui videt eum haberę. confitetur in ijs domino. Et ita ſiue ſint in gratis ſiue ingratis miſericordię dominj. ipſe confitentur domino. Bonus enim homo. non tantum in ſibi preſtitis. Sed in omnium miſericordijs deum laudat. Et ita miſericordię non poſſunt priuari confeſſione ſua .licet aſſecuti miſericordias aliquando non confiteantur Electis enim omnia in bonum cooperantur [*Am Rande links:* econtra Miſerie confitentur nobis | . . ud alios etiam | . . . nos nobis non | . . ffiteamur Im | is enim omnia | . . malum co | antur]

Et Mirabilia eius filijs hominum: hoc filijs Hominum non a verbo confiteantur debet regi Sed a mirabilia. vel ſub intellecto [*Ausgestrichen:* verbo] ſ. facta vel data. Sed primum melius Eadem autem ſunt mirabilia & miſericordię. Et propter duplicem reſpectum ſic dupliciter nominata Beneficia enim dei ad deum relata ſunt purę miſericordię: quia ſine merito nobis ea donat. Ad nos autem. ſunt mirabilia: Quia Mirabilia filijs hominum. ſtupenda ſcilicet & admiranda nobis. Quia donat ea nobis mirabiliter. Et ducit in effectum. quo modo nos nec potuimus, nec cogitaũimus, nec volũimus. Sed melius quam potuimus melius quam cogitauimus, melius quam volũimus. Sic enim pijſſimus dominus oſtendit ſe eſſe deum. & melioris potentie, conſilii, voluntatis quam nos. Quod in angũſtia. ſinit nos. conſulere, velle & conari & multis vijs exercere & ſtatuere noſtram potentiam, ſapientiam, voluntatem, noſtram poſſe, noſſe & velle. Donec deſperetur & anguſta facta ſint omnia. Ita vt omnis ſapientia & potentia noſtra deuoretur. Tunc in ſe ſperantes & ej ſe commendantes reſpiciens. cito ſoluit articulum neceſſitatis. Et ducit in portum voluntatis eorum. melius quam ipſi potuiſſent, nouiſſent & voluiſſent. Ita vt omnes dicant Magis placet quod ſic factum eſt quam ſicut nos volũimus. cum tamen bene

tunc velle ſibi viderentur. Experientia hec omnia docet multipliciter. Vide in b. Monica que plus recepit in filio Aug. quam voluit. immo velle tantum non preſũmpſit Sic & nobis omnibus fit. Sic [*Ausgestrichen:* in] Apoſtolis in Chriſto contigit. Qui tantum in ipſo. nunquam volũiſſent. quantum receperunt. Quia facti principes cęleſtis regni ſunt quod nunquam cogitauerant. nouerant aut voluerant. Ita ſemper nobiſcum fit. Quod Mirabilia ſunt nobis miſericordie eius quia ſupra virtutem cognitionem & voluntatem noſtram eas nobis dat Vnde ps. 15. Mirificaũit omnes voluntates meas in illis. .1. Miſericordie & opera voluntatis ſue bone fecit mirabiles filijs hominum. Et eſt eiuſdem ſententie cum iſto verſu preſenti. Hoc eſt

Blatt 213a: dei proprium, vt ſupra virtutęm. cognitionem & voluntatem noſtram nobis faciat miſericordias: Vnde & ibidem premiſit. Dixi domino deus meus es tu. quoniam bonorum meorum non eges. Sic ſcitote filij hominum quoniam mirificauit dominus ſanctum ſuum. Igitur in vita & morte in illum ſperandum eſt & ſemper dicendum. Conſerua me domine. quoniam ſperaũi in te: q. d. licet non ſciam quomodo ſalũer. nec quomodo ſit volendum. tamen tibi totum me commendo. Sciens quod melius potes, noſti, voles, quam ego. Et idcirco multum temere irritant. Qui vel deſperant de deo. Vel quod eque eſt deſperatio deo preſtituunt. modum & tempus & locum. quo poſſe, noſſe & velle debeat. quod ſi non facit vt ipſi preſtituunt. cogitant, & volũnt. mox deſperant ſicut illi Iudith. 8. reprehenduntur ab eadem. Idcirco in difficũltatibus ad ipſum clamandum tantum eſt. Non autem docendum & prefigendum ej. Sed Clamaũerũnt ad dominum & ſic exaudiuit eos

poſſet ergo verſus ſic poni. Confiteantur domino miſericordie eius & miſerabiles filijs hominum quandoquidem. Hebrej. neutrum genus non habent. Et ſic ſenſus planus & lucidus erit. Quod miſericordie domino confitentur. & mirabiles ſunt filijs hominum. Miſeretur enim nobis. Sed hoc facit ſic. vt ſit mirabile in oculis noſtris vt ps. 117. A domino factum eſt iſtud. Ecce confeſſio miſericordie. Et eſt mirabile in oculis noſtris. Ecce mirabilia filijs hominum.

Quia ſatiauit animam inanem ꝛc Eſurientes enim implet bonis. Donec enim quis ſentiat ſeſe eſſe inanem. non ſatiatur a domino. Qui enim ſibi plenus & ſatur videtur [*so*]. & non eſſe in ſolitudine. & errore. non. ſaturari nec deduci poſſunt a domino in viam rectam Sic enim Iohan. 9. Si ceci eſſetis inquit. peccatum non haberetis. Nunc quia dicitis videmus. peccatum ꝛc

Ita ſi { inanes / errantes / in ſolitudine } eſſetis non eſſetis { inanes / errantes / in ſolitudine } Nunc quia

dicitis { ſaturi ſumus / recti ſumus / frequentes in / Vbertate ſumus } peccatum veſtrum manet

Quare mihi videtur. Quod contra ſpiritualem ſuperbiam iſte tote tres tentationes deſcribuntur. Quas ab ipſa venire certiſſimum eſt. Cognoſcitur autem Erroris iſta ſuperbia: ex effectu ſcilicet famis & ſitis. ſcilicet Quando. homo multum conatur bene viuere. & tamen plurimum ſentit ſe deficere. & labi errore & neſcire & dubitare. de ſuis actibus. an recte necne faciat Que res, non niſi ex occulta & latente ſuperbia venit: que miro modo impedit proficientes & in plurimis excecat. Vnde hic de redemptis loquitur. qui iam inceperunt viam dej. Sed iſta ſuperbia impedit intellectum affectum & memoriam in proficiendo. facit enim hominem putare & videri ſibi: ſatis aſſecutum luminis. & ardoris quo ad intellectum & affectum, & perſeuerantie ſecuritatisque quo ad memoriam. Et ſic miſere deficit & perit. quem defectum non agnoſcit. donec veniat fames & ſitis ſpiritualis vt incipiat ſentire miſeriam ſuam & impedimentum

Sedentes in tenebris & vmbra mortis

Blatt 213ᵇ, 214, 215 *und* **216ᵃ** *sind leer.*

ps .108. [Hebr. CIX.]

Blatt 216ᵇ: Deus Laudem meam ne tacueris Ex iſto verſu. tota ps. intentio colligitur Scilicet Quod hic non queritur proprie de paſſione ſua corporali. Sed De paſſione famę eius

Quia non tantum. perſonam eius perſecuti ſunt. Sed & quod erat reliquum ſcilicet famam. quod vſque hodie non [*Ausgestrichen:* facere] ceſſant facere. ideo eſt oratio. contra perſecutores famę ſuę. Vnde Infra dicit Maledicent illi. Et dilexit maledictionem

Vnde. 2°. notandum Quod totius psalmi imprecatio etiam proprie. contra detractores alienę famę loquitur. ideo qui contra detractionem predicare voluerit. hunc psalmum in manus ſumat Habet enim detractor omnes conditiones eorum. qui hic deſcribuntur. Sed & omnes vindictas Hic poſitas. vt dicit. infra. Hoc opus eorum. qui detrahunt mihi apud dominum. & qui loquuntur mala aduerſus animam. Nam ſicut Iudęi non manu Sed lingua Chriſtum occidunt. Ita detractor filius Iudę & Iudęorum. eſt homicida verbo lingue ſuę.

3º. Docet quomodo quis ſe habere debet. in detractione & erga detractores ſuos. Scilicet Deo committere famam ſuam & orare. vt ipſe non taceat contra illos detractores Sunt autem 4^{or} genera hominum in iſto primo verſu tacti

primi Qui petunt homines loqui & narrare laudem eorum. Et hii ſunt vanegorioſi: qui mox fiunt Impacientes & furentes in detractione Et dicunt O homines viri Nolite tacere laudem meam Quia Innocuus ſum. & non petunt vt deus eam narret

Secundi qui petunt laudem ſũam tacerj ab hominibus & expectant vt deus non taceat. [*Am Rande links:* 2 Cor. 10. Quem deus commendat ille probatus eſt] Et ii recti & boni dicunt. deus (.ſcilicet non homo vanus.) laudem meam ne taceas Hic enim opus eſt patientia & longanimitate Qui autem laudem ſuam in hominibus ponit, feſtinat. quia in preſentia confidit & non in futura

Tercii Qui Vituperium ſũi petũnt taceri ab hominibus

Quarti qui vituperium ſui & turpitudinem etiam iactari petunt ab hominibus

Quinti qui Vituperium ſui apud deum taceri petunt

Sexti qui idem iactari querunt apud deum ſi ſunt

Septimi Quia alienam laudem tacent & taceri petunt apud homines

Octaui Qui alienam laudem gaudent effari coram hominibus

Noni Qui alienum vituperium tacent coram hominibus
Decimi Qui alienum vituperium gaudent narrare hominibus
Vndecimi Qui coram deo tacent laudem alterius
duodecimi qui coram deo loquuntur laudem alterius

Conditiones detractoris

prima. Quia ea tantum loquitur que contra & aduerſa ſunt ei .1. mala. ſic dicit locuti ſunt non pro me. Sed aduerſum me lingua doloſa. Nam & Iuſtus contra Iuſtum quandoque loquitur aduerſus eum Sed lingua verace & ſimplici vt ps Corripiet me Iuſtus in miſericordia & increpabit [*Ps. 140 = 141. V. 5.*] Sed Detractor mentitur & doloſa lingua. Ideo autem dicit lingua doloſa. quia decipit auditorem. cũi alia loquitur de altero. quam ſciat aut ſint in rej veritate Sed & Iuſtus de altero quandoque in abſentia loquitur contra eum Sed lingua ſimplici Vnde non ait. locuti ſunt ad me (licet & hoc fecerint aliquoties) Sed aduerſum me ſcilicet inter ſe. vt detractionis naturam hic depingi ſciamus

Blatt 217a: Secunda eſt exaggerare & mũltiplicare ea que adũerſus proximũm ſuum locutus eſt ſcilicet quantum poteſt in omnibus ſuis dictis & factis eum arguendo. [*Am Rande links:* Vt Chriſtum potatorem vini] Et Hoc eſt quod dicit Circundederunt me ſermonibus odii. Non ait manibus aũt gladijs. Sed ſermonibus. Sed Hoc circundare Eſt ex omni eius parte contra eum ſermonem ſtatuere. Quod autem dicit ſermonibus odij poteſt actiue & paſſiũe intelligi. (.1. quod ſermones iſti ex odio eorum procedunt. Nam ſicut qui amator eſt laudat amatum. Ita qui odit. vituperat oditum. paſſiue .1. quod per iſtos ſermones eum faciat odibilem coram alijs. Quia fama de aliquo mala eſt vere ſermo odii. & odibilis. Sicut econtra ſermo laudabilis. eſt fama bona

Tertia. Eſt Quod Bona quecunque poteſt interpretatur in malum. Quando enim amplius non poteſt ſingere malum de eo. incipit. bona vituperare. & pro malis interpretari. Vt Chriſto in Beelzebub eijcere demonia. Et hoc dicit pro eo vt me diligerent. detrahebant mihi. Et hoc proprium eſt detractoris. ſcilicet dero-

gare benefactis & bene dictis. Quia trahit bona ab eis Et fit vere detractor minuens bonum.

Quarta. quando mala fingere nefcit nec bona minuere aut negare. tunc omnium hoc nocentiffimum tentat opus fuum fcilicet Bona fieri ad perniciem eorum quibus fiunt. Non fimplici intentione Sic 2 Reg. 10. principes filiorum Amon dauid detraxerunt apud regem fuum. Similiter Caiphas & Iudęi Chriftum. quod propter eum Romani tollerent locum calumniantes. populo perfuadebant. Hoc dicit. Et pofuerunt aduerfum me. mala pro bonis & odium pro dilectione mea.

Quinta que prima effe debuit. Eft peccator quo ad fe, licet alios reputet peccatores tantum & fe tantum Iuftum. alioquin non detraheret Sed feipfum accufaret. Secundo Eft dolofus quo ad audientem quem feducit. Apertum autem habet os. quia libere & audacter fine verecundia detrahit

Sequuntur Nunc vindicte

primo Conftitues fuper eum peccatorem Hoc primo ad literam. de populo Iudęorum intelligitur. cuius prelati & fcribe funt Impii ad impietatem eos erudientes. Et fic eft numerus fingularis pro plurali. Sicut enim In Ecclefia funt prelati fideles & fancti: ita in fynagoga impii & Magiftri mendacii in Cathedra peftilentię. ficut Iob. ait Qui facit regnare hypocritam propter peccata populi. Sed & detractor fimiliter habet talem prelatum fi non hominem. tamen diabolum: qui eum femper docet detrahere & male agere O mifera punitio. Vbi in manus gladii traduntur & partes vulpium erunt (.1. doloforum Magiftrorum. hereticorum. perfidorum. detractorum difcipuli fiunt

Igitur. Conftitũi fuper aliquem peccatorem. eft tradi in magifterium impietatis

Secundo. Diabolus ftet a dextris eius hoc eft quod non Chriftus veritas Sed pater mendacij poffideat animas eorum vel eius animam. vt defendat & propugnet pertinaciter impietatem

Tercio. Cum Iudicatur Exeat ꝛc .1. quando ab alijs corripitur & Iudicatur, arguitur tunc quia fe defendit. exit ab Ecclefia. in fectam propriam & damnationem. quod Iudęis Con-

tigit tempore Apoſtolorum. quando cęperunt argui exierunt in propriam perditionem. Ita & detractor Impatiens correctionis vt omnis hereticus ſe ſeparat. Econtra Iuſtus Cum Iudicatur intrat ſaluatus quia ſuſcipit correctionem. Et ideo

Quarto. Oratio eius fit in peccatum .1. omnia merita eius. Sed Iuſti oratio fit in gratiam Quia ille exiuit damnatus iſte intrat ſaluatus. Et nonne ſtultiſſima oratio. quod occiſor filii dei adhuc cruento ore contra filium orat pro ſe ad patrem? Quis hoc hominum non horreat audire. Et tamen

Blatt 217[b]**:** ita Iudęi ita hęretici ita omnes detractores orant: quia illi Chriſtum. iſti Eccleſiam corpus eius, hij membrum eius occidunt omnes. cruento ore

Quinto fiant dies eius pauci Scilicet dies ſpirituales in anima .1. excecabitur & perdet merita

Sexto Epiſcopatum eius. ꝛc (.1. detractor iam non erit dignus offerre coram deo aliquid. Nam omnes fideles per Chriſtum ſacerdotem ſunt ſacerdotes & reges apoc. 5.

Septimo. fiant filii eius ꝛc. (. opera bona ſine Chriſto agnoſcente Et Vxor eius vidua .1. anima ſine Chriſto ſponſo maneat.

Cetera patent facile

Et perſecutus eſt Hominem ꝛc ſic Conſtruę. Et perſecutus eſt mortificare. inopem ꝛc Vnde in heb. pro mortificare habet. vt interficeret. Tria de ſe dicit. Quod erat pauper ſcilicet ab hominibus non habens auxilium. Et tamen egens & querens. tercio Compunctus & afflictus corde. quod alijs ſanctis non fit. qui habent refrigerium intus. Eadem tria .infra. dicit. Libera me Domine Quia egenus &| pauper ſum ego & cor meum conturbatum eſt.

Induit Maledictionem ꝛc Sicut virtutes, gratię & dona ſpiritus ſancti ſunt veſtimenta ſpiritualia ps. 44. [= *45 V. 10.*] aſtitit reg. a dex. In veſtit. ps. 103. Amictus lumine ſicut veſtimento et Iſaie .5. Et erit Iuſtitia cingulum lumborum eius & fides cinctorium renum eius. Ita per contrarium Vitia. maledictiones & blaſphemie. ſunt veſtimenta diabolica Et ita Zona eſt perfidia Iudęorum. qua conſtringitur veſtis vitiorum in animabus eorum

Et ſicut Aqua eſt gratia ſpiritus maxime intellectualis animam ab eſtu carnis refrigerans Iſaie. 11. Repleta eſt terra ſcientia domini. velut aque maris operientis Et Aqua ſapientie ſalutaris potauit eum. Et Vos mundi eſtis propter ſermonem meum .1. aquam meam. Iohan. 4. Aquam quam ego dabo ꝛc.

Oleum autem gratia affectualis. impinguans & molliens affectum Sic per oppoſitum Aqua illis eſt doctrina perfidię: quibus extinguit omnem bonum ignem in ſuis animabus. & oleum quibus ſibi blandiuntur in perditionem. Videtur enim eis eſſe aqua & oleum quod eſt venenum & fel draconum.

Sicut Vmbra. cum declinat. Obſcurior Verſus mihi eſt quam vt intelligam Vult fortaſſe dicere. Quod Vmbra quando creſcit, Vel ſtat. nondum eſt ablationi propinqua. Myſtice autem Eſt Quod lex ſecundum literam que fuit vmbra iam inclinata ad finem ſui. per Chriſti paſſionem ablata eſt. cuius ipſe myſterium in ſe geſſit quando mortalitatem abſtulit ſibi. & Induit Immortalitatem Nam Mortalitas corporis eſt velut vmbra. Et ſic ſenſus eſſet. quod ſecundum mortalitatem eſt ablatus. Et ſicut locuſta. que excutitur de loco ad locum. Sed tamen viua permanet. Sic & ipſe. permanens viuus. ablatus tamen eſt ſecundum mortalitatem corporis & excuſſus de loco & corpore mortalis quod deſeruit ſicut locuſta locum ſuum. Sed reſumpſit poſtea

Aliter ſic fu̅it enim Chriſtus vmbra diſcipulis ſuis ſecundum carnem aſſumptam Sed ablatus eſt ab eis ſicut aufertur vmbra arboris quando declinat in aliam partem. Et Myſtice. Ablatus eſt a ſynagoga & declinauit ad gentes. vmbra fidej humanitatis eius. per paſſionem. Et ſicut locuſta expulſus ab illis ad gentes.

Et tunc Genua mea infirmata ſunt. Myſtice. Apoſtoli a Ieiunio ſcilicet Chriſti carentia qui eſt panis viuus & oleum ſanctis. facies Eccleſie Eſt conuerſatio diſcipulorum pulchra tunc Vel Genua Eſt populus Iudaicus, cui ablatus eſt & ideo ille Infirmatus & mutatus

(**Blatt 218** *ist herausgeschnitten. Unten links am Rande noch:* Quod — Vi — .11. — Vi)

[*Psalm 109.* Hebr. CX.]

Blatt*) **219**[a]**:** Tecum principium b. Aug. ſic. .1. O Chriſte pater tecum eſt qui eſt principium q. d erit vt credaris idem deus cum patre ſicut es in veritate. Sed hoc credere. erit in die virtutis tue. .1. in tempore gratie. Verum Heb cum noſtro concordando. poteſt ſic intelligi. O Chriſte tecum eſt principium .1. ſpiritusſanctus. qui facit voluntarios & liberales in ſeruitute tua. Iſte autem ſpiritus cum Moſe non fuit nec cum tota ſynagoga literali Sed eſt tecum & cum Eccleſia tua ſolummodo. [*Am Rande links:* ſicut Angelus ad beatam virginem Dominus tecum. Sed non cum Agar Ancilla. cum qua eſt ſerũus & ſeruilis timor Non principium qui eſt Dominus Sed finis ſeu principatio ſcilicet creatura] Deinde ex vtero ante luciferum genũi b Aug. 2[r] exponit primo Ex occulta ſubſtantia diuinitatis ante omnem creaturam etiam primam genũi te in ęternitate. Secundo Ex vtero b virginis ante luciferum .1. nocte ꝛc. quod magis conſonat heb. quia hic ps de Chriſti humanitate magis loquitur. Igitur dicit

populi tui principes. Dictio Heb. que hic principes vel principium dicit ſignificat etiam ſpontaneos. liberales & voluntarios. que eſt vera differentia populi noũi & veteris. Ille enim timore pene omnia fecit coactus. iſte autem omnia facit amore Iuſtitie in ſpiritu libertatis. Quia nobiſcum eſt principium .1. ſpiritusſanctus dator amoris & libertatis. Vnde dicitur ps 50 Spiritus principalis. quod poteſt tranſferri etiam ſpiritus voluntarius ſeu liberalis

In die virtutis tuę. Quia in die humano & coram hominibus qui non vident niſi ſecundum lucem huius mundi. fideles Chriſti. non modo non ſunt principes. Sed etiam oprobrium hominum & abiectio plebis. & tanquam purgamentum huius mundi ſecundum Apoſt Sed in luce & die ſpirituali coram deo ſunt principes & reges.

*) Scheint an falsche Stelle gebunden zu sein und daher unrichtig beziffert. Es sollte die Blattzahl 222 tragen. Vgl. Blatt 221[a] auf S. 235.

In Decore ſancto ſiue in ſplendoribus ſanctorum. dicitur ad differentiam decoris & ornamentorum corporalium ſiũe ſint ſecularia ſiue ſacra. Quia Ornamenta quibus populi Chriſti decorantur. ſunt Charitas cum omnibus virtutibus & ſcientiis ſpiritualibus. que lucent in opere eorum vt humilitas, patientia ꝛc Iſte enim ſanctus eſt decor. nec niſi in ſanctis reperitur. Non ſic carnalis decor. quantumuis conſecratus ſit

Ex Matrice Aurore tibi ros infantie tuę. Dupliciter intelligitur. primo de Chriſti Infantia que extra [*so*] ſola matre per operationem ſanctiſpiritus formata eſt Secundo de [*Ausgestrichen:* tota Eccleſia] populo Eccleſie. Qui vſque hodie ſicut ros naſcitur per baptiſmum Ex ſolius Eccleſie vtero virginali. Sancta enim virgo fuit figura Eccleſie. parientis filios ſuos de ſpirituſancto & ſemine celeſtis verbi Ideo omnes baptiſati ſunt ſicut ros a Domino Mich. 5. Et erunt reliquię Iſrael in medio populorum multorum ſic [*so*] ros a domino. Vnde Eccleſia dicitur Aurora in Canticis. Et Matrix eius Eſt ſacra Scriptura. plena ſemine verbi dej Vnde in Canticis venter tuus ſicut aceruus tritici .1. Scriptura ſacra in memoria tua. plena ſemine verbi dei

Conſonat tranſlatio noſtra ſic. Ex vtero ſcilicet ſcripture genui te & tuos in filios adoptionis. ante luciferum .1. ab ęterno. quia elegit nos ab ęterno generare ꝛc Sic .1. pet. 2. Quaſi modo geniti infantes lac concupiſcite. Sed in talem infantiam generantur generatione dei. ex ſpirituſancto. ideo dicuntur. ros infantie. ex Matrice ſcripture nati

Blatt 219ᵇ: Iurauit dominus ꝛc hoc non penitere vehementius ſonat quam placere. Quia multa placent deo quorum poſtea penitet. vt Genes. 5. penitet me feciſſe hominem Hoc eſt effectum penitendi fecit ſcilicet deſtruendo que fecerat. Sic lex quoque placuit. vſque ad Chriſtum. Sed iam diſplicet. Sacerdocium autem Chriſti Ita placet quod nunquam diſplicebit Ideo neceſſario ſequitur quod erit inęternum Vnde ſequitur tu es ſacerdos inęternum. quare inęternum? Quia deum non pęnitebit. Non ſic ſacerdocium Aaron. ſuper quo non Iuraũit Sed ſimpliciter vocaũit. Vbi autem hoc Iuramentum fecerit. Ne-

ſcitur. Aliqui autem illud Genes. 22. putant per memetipſum Iuraui Alii illud ps. 88. Semel Iurau̅i in ſancto meo. Et ps. 131. Iurauit dominus dauid Sed non habetur clare de ſacerdotio Chriſti

Secundum ordinem Melchizedech quod Intelligitur primo ſecundum nomen. Melchiſedech [*Ausgestrichen:* Melch] enim rex Iuſtitię dicitur & fuit Rex ſalem .1. rex pacis. Chriſtus aut [*so*] vere eſt rex Iuſtitie & pacis. ps. 71. orietur in diebus eius Iuſtitia & abundantia pacis ps. 84. Iuſtitia & pax oſculatę ſunt. Ideo eſt verus Melchiſedech. Secundo ſecundum officium. quia ille obtulit panem & vinum ſacramentaliter tantum: Chriſtus autem ſacramentaliter & ſpiritualiter ſimul. Nam ſacramentalis panis & vinum ſunt ſpecies ſacramenti panis & vini. Spiritualis autem panis & vinum. eſt ipſe Chriſtus caput & tota Eccleſia ſic Apoſtolus ait .1. Corin. 11. vnus panis & vnum corpus multi ſumus. hoc autem offerre ille non potuit. Sed ſolus Chriſtus offert hunc panem inęternum deo patri Tercio ſecundum genus. Nam ille deſcribitur ſine genealogia. Ita Chriſtus eſt ſine initio & ſine ęternus ſacerdos. Et iſta dictio ſecundum ordinem omnibus tribus eſt applicanda. Nam ſi de heb. violenta proprietate deberet tranſferri. dicendum eſſe [*so*] tu es ſacerdos inęternum. ad verbum vel verbi gratia vt Melchiſedech.

Dominus a dextris tuis. ps. 15. Quoniam a dextris eſt mihi ne commouear. ſcilicet a dextris. licet mouear a ſiniſtris. Sic non tantum Chriſto Sed omnibus Chriſtianis eſt dominus a dextris. Sunt autem a dextris Chriſti noſtris: ea que ſunt anime & ſpiritualia. A ſiniſtris autem ſunt temporalia & ea que ſunt corporis. Igitur dominus eſt a dextris noſtris, quando aſtat fidei gratię humilitati caſtitati & omnibus quę ſunt pro ſalute anime, vt in illis non deficiat Sed potius proficiat. Sed non a ſiniſtris. quia non adeſt corpori & eis que ſunt corporis Immo ſinit ipſum flagellari. humiliari. egere & affligi. Et ideo Diabolus potius eſt a ſiniſtris noſtris. 1 pe vlt. Aduerſarius veſter diabolus tanquam leo circuiens querit ꝛc Dominus autem in medio noſtri ps. 45. Sed diabolus extra in circuitu ergo a ſiniſtris. Sic

Iob .2. dixit dominus ad ſatan Ecce in manu tua eſt. Veruntamen animam illius ſerua: Ecce quod animam ſerűat. a dextris eius eſt Quod autem in manu illius tradit. ſatan a ſiniſtris eius fit. Rurſus diabolus ſtat a dextris impiorum ps. 108. Quia poſſidet eos ſecundum animam & impedit in ijs quę ſunt pro ſalute anime. licet eos promoueat in ſiniſtris .1. temporalibus Cętera ingloſa dicta ſunt

Confregit in die irę ſue. Iſta dies ire Eſt. dies eadem plenitudinis gratię. Quia ſicut ſuper Eccleſiam propter fidem tunc miſericordia. ita ſuper ſynagogam propter perfidiam ira cepit Et ſicut Eccleſia tunc cepta edificari edificata eſt & edificabitur. Ita Synagoga. cepit deſtrui. deſtructa eſt & deſtruetur [*Am Rande links:* Vtrunque enim prophetatum eſt ſcilicet Iudicium & miſericordia. Ira & | . . nitas in venturo Chriſto.] Et ita in Eccleſia reges & principes ſolidantur. In ſynagoga autem confringuntur & confracti ſunt. Iidem autem ſunt reges & principes vt ps. 2. Aſtiterunt reges terre ꝛc.

Quo ad incredulos Eſt dies irę Quo ad fides [*so*]. Eſt dies gratię. Sicut & in futuro erit dies glorie bonis Et dies ire malis

(Blatt 220 ist herausgeschnitten.)

ps. 109. [Hebr. CX.]

Blatt 221ᵃ: Dixit dominus domino meo: ſede a dextris meis

Myſtice Hęc ſunt verba carnis ſubiűgatę. de ſpiritu ſuper ſe dominante: Quia ſpiritus efficitur filius dej. & dominus omnium per fidem. Et qui prius peccatis ſeruus fuit. nunc ſedet in pace conſcientie: Sedet. vt rex ſuper membra peccati Sedet vt Iudex ſuper vitia carnis ea vindicans in carne ſubiecta. Quia ſedet cum Chriſto a dextris .1. in ſpiritualibus. vt ait Apoſtolus. fecit nos conſedere cum Chriſto in cęleſtibus [*Ephes. 2, 6.*]

Donec ponam inimicos tuos: Scabellum pedum tuorum

Inimici ſunt domeſtici ſenſűs: qűi ſub affectu & poteſtate anime. ſubiguntur per fidem Chriſti. Verum hoc non vno die fit. Sed aſſiduo vſu. Iugiter enim ponit illos donec omnes ponantur.

1 prius tamen eſt ſedere a dextris. Quia niſi dimiſſis peccatis anima ſit in quiete conſcientię & fiducia gratie dej: non ſperat nec laborat ſenſus ſubigere. 2 Immo perſe non poteſt. Quia non ait. donec tu ponas. Sed ego ponam ꝛc. Omnis enim ſapientia & virtus noſtra ex deo eſt 3 denique inimici non autem amici & fratres ſubiugandi ſunt. Hoc eſt caro ſic eſt ſubiuganda vt vicia eius ſubigantur. non ipſa deſtruatur & inutilis fiat ad ſeruiendum deo & ferendum onus dej. hoc eſt diſcrete maceranda & moderate. vt nec laſciũiat, nec ſuccumbat. [*Am Rande links ein Stück herunter, dann bis auf den Rand rechts herüber und herunter:* Sic .n. Salomon Nullum filiorum Iſrael fecit ſeruum. Sed Gabaonitas. [*2 Kön. 21.*] Ideo Saul peccaſſe dicitur quod afflixit Gabaonitas. Ita qui occidunt corpus eorum ſemen rurſus occiditur ab eis Sed ſinendi ſunt vt aquas portent Sic dominus oſtendit mihi ſuper inimicos meos ne occidas eos. Sed depone eos. [*Ps. 58=59, V. 11 f.*] Sic Iacob dicitur ſupplantator non occiſor. Edom autem occiſor. quia ruffus & Sanguineus eo quod occidit animas Iſrael .1. caro occidit & tyranniſat in ſpiritum nihil relinquens. Sed ſpiritus ſedet & regnat ſolum ſubigens non occidens. Sic olim filiis Iſrael. fuit preceptum vt. offerentes primum pacem non occiderent ſuſcipiente. | Sic carnem q | non occidas abſtinen . . . | Sed rebellem. | Sancti Impios . . . | occidunt Exemplo . . | verbo. Sed ſubi | Impii autem oc | verbo & E | ſanctos, Q . . . | ſpiritus non poteſt ſ | ci niſi occiſ . . | Sed bene caro]
4 Tandem non ad hoc laborandum in hac vita: vt vitia nulla ſint in carne. Sed ne dominentur & regnent paſſiones carnis in nobis ſecundum Apoſtolum vnde non ait donec tollam & perdam Sed ponam inimicos tuos ſcilicet viuos vtique & reſiduos. Sed ſubiectos Igitur Nihil mirum Si ſenſus inclinentur ad malum. Sed non eſt obediendum concupiſcentijs eius. Vide quis crederet. iſta verba tam plena eſſe?

5 Quare diſce hic & iſtud quoque. Quod non ſit ſeſſio & quies in hac vita querenda Sed a dextris. Qui enim ſedere Iubet a dextris: ſine dubio a ſiniſtris ſedere non vult aliquos. Sed potius ſtare & iacere & ire .1. ſeruire laborare & pati atque

humiliari. Leua enim non amplexabitur me (ait ſponſa.) Sed ſub capite meo. & dextera illius ꝛc. [*Hohesl. 2, 6.*] Quia ſancti in hac vita ſecundum carnem requiem non habent. Sed ſecundum ſpiritum in conſcientia pura:

6. Vltimo ait Scabellum pedum tuorum: in eo quod dicit Scabellum: confirmat id quod dictum eſt. Scilicet non deſtruere Sed caſtigare corpus oportere, non vt ſit Sepulchrum Sed Scabellum: potens ſuſtentare pedes affectionum. & ſpiritus imperium. Quia Si deſtruitur iam animo valet ſeruire ſpiritus promptitūdini & voto. ac ſic iam non eſt Scabellum eius in quo ſpiritus quieſcat Sed potius carcer vel grabatum. 7 Quod autem pedum ait. id vult. Quod non tantum manibus ſit caro ſubiecta Sed & pedibus. vt non tantum opere Sed & affectu. eius concupiſcentię ſūbiiciantur. vt non ſit mendacium & hypocriſis in nobis. Et etiam corde ſanctitatem teneamus ſuper carnem 8 Tuorum autem Quia non demonum, Eſt ſane & caro Scabellum pedum diaboli. Immo ſpiritus eſt ſcabellum pedum carnis: que ſunt diaboli affectiones quibus ſubiectum calcat ſpiritum hominis in peccatis

Blatt 221^b: Qūare magna miſeria eſt: Quando diabolus, non ſedet, Sed ſtat a dextris alicuius Nam tunc deus Te ponit ſcabellum pedum inimicorum tuorum

Et perſeūerantiam quoque docet. in eo quod ait. ponam ſcilicet fixe & perſeueranter ſtatuam Non enim qūi incęperit Sed qūi perſeuerauerit hic ſaluus erit.

Si autem ponendi ſunt inimici: Sequitur quod poſiti nondum fuerint. Sed potiūs dominati & non Scabellum. Sed tyranni in regno Chriſto debito vel ſpiritūi debito fuerint. Ita Sane Quod Chriſtus ſedet a dextris dej. quid eſt niſi quia prius ſtetit a ſiniſtris eius, prius ſeruus, ideo nunc rex. prius paſſus. ideo nunc glorioſus. prius Iudicatus ideo nunc Iudex. prius ſtetit, iūit, iacuit, ideo nunc ſedet. Ita & te oportet agere. prius humiliare vt exalteris, ſta, ito & iace. Dupliciter. primo ſcilicet agnoſcens quia iaces & mortuus es & humiliatus a diabolo. Secundo etiam te ipſe humilia in penis, & compunctione vel ab alijs ſuſtine ſicut dominus

poteſt etiam in bonitate accipi dictum: Cum ad Chriſtum dicit donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum: Quia nos & omnes Impij ſumus inimici eius. Aut quis fuit amicus eius, cum omnes eſſemus inimici eius & filii ire? Non enim niſi pro inimicis mortuus eſt & pro peccatoribus: Et ideo nos quoque neceſſe eſt poſitos ej eſſe Scabellum pedum eius. Sed nos bene. illi male: quia nolűerűnt bene. [*Am Rande links:* . . . ſcabellum ſunt | . . . ſubiacet ad omnem | affectum cordis | . ius Nec poſſunt aliter | . . . moueri: quam ad | . . neplacitum eius & | . ffectum quo in eorum | vindicta lętatur] Igitur Scabellűm pedűm eiűs ſanctűm eſt & adorabile. Et in loco vbi ſteterunt pedes eius. adorabimus. Hoc autem eſt. ſubijci per obedientiam fidei Chriſto. & illum confiteri dominum & Iudicem & regem omnium. Qui enim ſic ſe humiliat & captiuat in obſequium Chriſti: hic fit ſcabellum pedum eius. Sunt autem pedes eius. Ipſa verba veritatis: illis enim conculcat & ſubiectos habet omnes fideles. Quia Veritas quomodo poteſt alijs pedibus ambulare. quam verbis: Verba enim ſunt vehiculum & pedes. per que in nos & ſuper nos veritas venit. Vnde frequenter in Scrip. predicatores ſicut leones conculcare dicuntur beſtias. Sed pedibus veritatis & Iuſtitie: Vnde & verbum de ore dicitur exire & egredi, cum tamen alios pedes non habeat niſi vocem illam & ſyllabas. que ſunt materialiter verbum. in quibus formale verbum .1. ſenſus vadit ad cor audientis. Vnde & in poeſi. ſyllabę, pedes vocantur Iſtis itaque pedibus eﬀicimur Scabellum: Quando quieti ſuſcipimus & cum manſuetudine verbum dej. Hii ſunt ſpecioſi pedes euangelizantium bona. Et pedes recti. Vnde mox ſequitur. de eodem verbo. Quare & quomodo ſit pedes Chriſti Et quomodo ſcabellum faciat nos ſibi Quia

Virgam virtutis tue emittet dominus ex Zion: dominare in medio inimicorum tuorum. Si emittit. ergo vadit & eſt nuncius de Zion & miſſum .1. apoſtolum & apoſtolos faciens. Et ita iſte verſus exprimit clarius ea que dicta ſunt Sed hic iterum oritur pelagus eruditionis. Et primo deſcribuntur proprietates veri verbi dej diſtinguendo ab humanis verbis & doctrinis. Sed quis omnia nűmeret?

primo dicitur Virga. quod mox ſonat aſpere. Quia virga: correptionem indicat

[*Unten am Rande:* Virgam habet { Iűdex / Rex ſceptrum / Magiſter puerorum / paſtor } hęc omnia Chriſtus,]

Blatt 222ᵃ: Sed filiorum & paternam. Sic enim euangelium caſtigat nos ſecundum carnem. & verberat in bonitate. ideo durum et aſperum eſt ijs. qui carnem ſapiunt: cum tamen ſit ſuauiſſimum Sed intus. Illorum autem blanditie ſűnt potiűs aſpere. vt ps. 90. Et a verbo aſpero Quia intus eſt aſperűm vbi eſt ęternum. & foris blandum vbi eſt tranſitorium. Sed verbum Chriſti foris vbi eſt temporale eſt aſperűm. Sed intűs eſt ſuaűe. vbi eſt ęternűm. Quia eſt hortus Nucum. Aſperum enim eſt. humiliari & pati mala mundi & mortem Sed virga dej hęc eſt. & virga filiorum. & paterna caſtigatio. Seruorum autem eſt crux & patibulűm ſcilicet in ſpiritu punitio

Secundo non eſt harundo Sed virga. Non enim eſt vana & vanitatis doctrina ſed ſolida & ſolidę veritatis & fęlicitatis. Iűdeorum autem & hęreticorum eſt arundo qua dominus fuit illuſus & percuſſus in capűt. Quia heretici percutiunt lingua ſua Chriſtum & deitatem eius negando. & Eccleſię ſuę detrahendo. Alie proprietates vide circa ps 2ᵐ.

Igitur primum ſignum quod verbum ſit a domino Eſt. quod doceat ſpiritualia & ſolida bona Quare omnis doctrina carni blandiens vel indulgens & temporalia docens. non eſt a deo. qűia non eſt virga Sed harundo & mollicies veſtium. Sed quia hoc omnes heretici nitűntur in ſuis facere & oſtendere. in quo ſolo a Iudeis differunt perfidis, Ideo ſequitur.

Virtutis tuę. .1. qűa tu potens es. Non enim in armis materialibus nititur verum & hereticorum doctrina. ſiműlata virga: virtutem habet quia valde proficit eorum ſermo ſicut Cancer. Sed in tercio ſigno velut Magi ęgypti deficiunt. ſcilicet Tűę. Non enim virtűs dej in illis eſt. Sed virtus ſua. Quod vt intelligamus Sciendum Quod virtűs Chriſtj Eſt [*Ausgestrichen:* hu-

militas eſt] & ea qua ipſe potens eſt in ſuis. Et ea qua ſűi fortes & potentes ſűnt eosque tales facit. Quę potiſſimum eſt humilitas Nam per humilitatem fidej vincitur omne malum ſine tumultu & ſtrepitu. Iſaie .9. omnis violenta prędatio cum tumultu ꝛc Sequitur ratio. paruulus enim natus eſt nobis. Qui ſicut In die Madian exűperaűit ꝛc paruulus ſiquidem hanc facit victoriam .1. humilis per fidem Chriſti. Hęc autem infirmitatem virtus prerequirit. Neque enim virtus dej in nobis eſt. Niſi prius nos infirmi ſimus. Inde enim paruuli ſumus victores. Non quod parűitas noſtra vincat. Sed virtus que eſt in infirmitate & paruitate ipſa facit opera Noſtra itaque virtus cum virtute dej ſimul non ſtat. Sed vel ipſe infirmus eſt in nobis & nos infirmi magis. Si autem nos infirmi in illo ſumus. iam ipſe fortis eſt in nobis [*Am Rande links*: quo fortiores in nobis]. Sicut ait Apoſtolus. Qui non eſt infirmus in vobis Sed potens eſt in vobis: quia vos infirmi ſcilicet eſtis in illo. [*2 Kor. 13, 3.*] Quare Virtutis tuę Virga. que docet hanc virtutem: que non eſt in babylone Sed in Ieruſalem Vnde in ps frequens verbum. dominus fortitudo mea Virtus mea ꝛc

Emittet. extra mittet Quia clauſa erat ſub lege & figura. Diabolus autem immiſit in nos infirmitatis noſtre arundinem quam ex Babylone emiſit. Et Iudęis quidem hodie emittit Arundinem infirmitatis ex Babylone (.1. ex Synagoga doctrinam vacuam carnis Emiſſio autem hęc eſt: qua per totum mundum exiuit ſonus cęlorum & in fines or. ter ver. eo [*Ps. 18=19. V. 5.*]

Blatt 222ᵇ: prius autem non emittebatur Sed immittebatur ſcilicet in prophetas tantum intus & promittebatur & committebatur. Nunc autem emiſſa eſt.

Dominus. Nec enim id niſi dominus poſſet. tam magnum & mirabile opus perficere in totum mundum. Seruus enim vel Moſes tantum demittebat in ſuum populum. Et hoc quoque ſignum eſt verbi dej. quia a domino exiűit. Non enim vos eſtis qui loquimini. Et erunt omnes docibiles dej Myſtice autem Tunc dominus per te loquitur. hinc verbum tuum eſt virga virtutis. ſi primum inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum poſuerit. Efficaciter enim docebis Si fęceris ea quę docueris. ſi tu quo-

que ſine peccato. & victor viciorum fueris in teipſo, poteris & in alijs percutere eadem virga oris tũi. Nec preſumas arguere & virga caſtigare: quod ipſe feceris Alioquin non dominus emittet virgam virtutis ſue immo tũę. Sit primũm virtus tua facta & a te poſſeſſa. antequam alteri eam applicare incipias. Quomodo aliena virtute ages?

Cum igitur in medio ſimus inimicorum. non habemus efficacius robur vincendi & dominandi inter illos. quam virgam virtutis Chriſti .i. Euangelium. Nam vſque hodie. quociescunque ſpiritus tentatur a quacunque paſſione: ſi in memoriam reducit verbum dei. ſentit. quam efficax eſt. verbum eius. & ſine virtute non intrat memoriam, vt Experientia docet. Sic Eph. 6. Aſſumite gladium ſpiritus. quod eſt verbum dei. Vnde ſi quis tentatur. ira & Impatientia, ſi hoc vel ſimile cogitat. In patientia veſtra poſſidebitis. Item Regnum cęlorum vim patitur Item non eſt ſeruus maior domino ſuo. Et Eſtote fortes in bello ꝛc. ſtatim ſentit mitius ſe habere paſſionem. Vnde Iſaie .50. ſuper hoc gloriatur Chriſtus & Eccleſia dicens. Dominus dedit mihi linguam eruditam. vt ſciam ſuſtentare eum. qui laſſus eſt [*so*] verbo. Et Ro. 13. Vt per patientiam & Conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. Recte ergo dicit. Emittet dominus ex Zion .i. ex ſpecula & memoria. ex obliuione producens in intellectum preſenter conſiderandum tunc dominare poteris. Veruntamen hoc eſt. ſi ſint bone voluntatis ii qui tentantur. Ideo ſequitur. populi tui principes & voluntarij. Qui enim volunt pie viuere. & perſecutionem patiuntur. ijs eſt hec virga virtutis ad dominandum. Nam qui nolunt iam victi ſunt. & eſt eis arundo infirmitatis verbum dej. ſtultitia, Impotentia & vanitas Sed per dominium inter inimicos. fit vt populus eius ſit principes. trop. .i. opera bona triumphant ſuper mala & malorum motus.

[*Am Rande links:* Corol] Corol. ſequitur. Quod virtus hęc. non eſt carnalis & contra homines ſecundum carnem Sed ſpiritualis & ea qua contra peccata & mala: malorumque auctores ſcilicet homines & demones pugnat. Et eſt ipſa gratia dej. que eſt in verbis Euangelii. nobis collata. ps 44. diffuſa eſt gratia

in labijs tuis. propterea benedixit ꝛc ſequitur. Accingere gladio ꝛc Idem eſt gladius quod virga. idem gratia quod virtus. quia gratia dej ſuperat omne peccatum, peccatores & demones Vel eos conuertendo. vel ne noceant prohibendo. Vnde & infra. In die virtutis tuę .1. in reuelate gratie tempore & plenitudinis

Sed Quando Dominus emittit hanc virgam. tunc eſt efficax. ſecus ſi homo. Emittit autem homo quando Scriptura. humano ſenſu [*Ausgestrichen:* applica] exponitur vt apud hereticos. tunc enim non eſt virga virtutis. Sed virga furoris. faciens ſeruire in medio inimicorum (.1. in ſuperbia regina viciorum. Aut ſi applicatur humano ſenſu: ad aliquod propoſitum. iterum eſt inefficax. prouer. 25. Quomodo pulchras fruſtra habet claudus tibias. ſic indecens eſt in ore ſtultorum parabola Item Quomodo ſi ſpina naſcatur in ore temulenti. ſic parabola in ore ſtulti Et .24. Mala aurea in lectis argenteis qui profert verbum in tempore ſuo

Ex Zion ex ſpecula. non ex confuſione .1. babilone. que ſit paſſionibus ire & aliarum Quia licet cum paſſionata anima ſtet verbum Euangelii efficax. Non tamen ex paſſionata anima

ps. 110. [Hebr. CXI.]

Blatt 223ᵃ: Confitebor tibi domine In toto Corde meo

pregnantia ſunt verba huius pſalmi. ſi liberet ſingula diſcutere & tempus & gratia concederet

Primo Confitebor. ſcilicet duplici confeſſione laudis & peccati Quanquam Confeſſio peccati ſola ſit nihil & mera perditio: qualis fuit Iudę & eſt omnium deſperatorum. damnatorum immo & demonum omnes enim confitentur ſe peccaſſe. Sed non faciunt confeſſionem laudis. que in confeſſione peccati eſt neceſſaria .1. confiteri domino quoniam bonus. Et dare gloriam eius bonitati per fidem & ſpem miſericordie eius Sic econtra Confeſſio laudis ſola ſine peccati confeſſione etiam perditio eſt Qualis eſt preſumentium & ſuperborum vt iſtius phariſei in Euangelio. de quibus dicitũr. Confitebitur tibi cum benefeceris ej. Sed non cum ipſe malefecerit & peccauerit tibi. Solum bona a te querit. Non

ſua mala pandit ſicut ille ps. 31. Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino. ꝛc

Secundo Tibi. Hoc enim non faciunt deſperantes qui inter ſe bene confitentur ſua mala. Sed non deo quia non ſperant ab eo veniam. ideo non dant honorem deo. vt ej peccata ſua confiteantur & bonitatem eius. Sicut Iudas fuit confeſſus non deo Sed impiis & ſuis ſimilibus. Ita & demones inter ſe & facinoroſi faciunt. deo non confitentes confeſſionem laudis Sed ſibi ipſis confeſſione peccati Ediuerſo preſumptuoſi deo confitentur confeſſione laudis. Sed non ſibi ſeu inter ſe confeſſione peccati. quia volunt Inuicem iuſti videri. Ergo vtraque confeſſio neceſſaria eſt. & ſunt duę partes vnius integralis confeſſionis. Sed melior pars eſt Confeſſio. laudis & dignior velut forma & lux

Tercio. In toto Corde meo. Aliqui duobus dominis volentes ſeruire: dimidio corde deo & dimidio mundo & carni. vtrunque ſimul amare & poſſidere. Et ita claudicant in duas partes. ſimul Baal & dominum colentes. Alii nec dimidio quidem corde. Sed ore tantum deum confitentur. de quibus Iſaie. 28. Hic populus me labiis honorat cor autem eorum longe eſt a me Alii tandem. alieno & non ſuo confitentur: qui ipſi ſegnes ad bona alienis volunt meritis ſaluari & in ſecuritate ſua ſtulta pereunt. Quoniam ſine proprijs meritis. aliena nihil proſunt. vt de defunctis dicit b Aug. quod eis ſuffragia proſunt. qui hoc meruerunt vt eis prodeſſent Et Matt. 25. Virgines prudentes fatuis nihil voluerunt dare. Quia ipſe fatuę. nihil proprii habuerunt. Vbi autem eſt fundamentum proprii meriti: ibi frater fratrem poteſt adiuuare & ſuperedificare. & ſua merita que ille minus habet. communicare. Ideo ante omnia opus eſt. Corde proprio Confiteri domino

Quarto In Concilio Iuſtorum ꝛc Quare hoc? Quia laus eius in Eccleſia ſanctorum. Et in Eccleſiis. benedicam te domino [*so*]. Et exaltent eum in Eccleſia plebis. Et ps. 67. In Eccleſijs benedicite domino. [*Am Rande rechts:* Et deus qui glorificatur in concilio ſanctorum] Non in angulo & Diuerticulo hereticorum Extra enim Eccleſiam. Nulla poteſt deo placere confeſſio. Quia

tantum in tabernaculis Iuſtorum vox exultationis & ſalutis Quia vero. Spiritualis Conűentus non eſt niſi vere Iuſtorum. [*Ausgestrichen:* Congr] Corporalis autem poteſt eſſe ſine vere Iuſtis. vel ſaltem Spiritualis Conuentus ſtat cum corporali Et vere Iuſti cum non vere Iuſtis poſſunt conuenire. ideo. Iuſtorum addit. cum Concilio & non cum congregatione. Non tamen ideo fugienda eſt vt heretici inſaniunt. Contra quorum frontem hic addit. Congregatione. Ipſi enim volunt. ſolum Concilium Iuſtorum. & congregationem nolunt. immo etiam congregationem cum additione. Iuſtorum. Ideo vtrunque amittunt & Congregationem tantum ſine Iuſtis & ſine Concilio Iuſtorum habent

Blatt 223^{b}: [*Oberster Rand quer herüber und links ein Stück herunter:* Dicitur etiam id verbum contra languentes in ſenſu ſuo. Qui inter malos boni eſſe non poſſe ſe exiſtimant. Ideo (malum ſuperare?) deſperant & alienam maliciam cauſam ſuę malicie faciunt. Sed errant. quia fructus bonos facit arbor bona nec poteſt malos facere. etiam vbicunque ponatur. Et lilium inter vrticas & roſa inter ſpinas naſcitur Et vitis & ficus inter ſteriles]

Eſt autem Concilium Iuſtorum ſiue ſpiritualis Conuentus fidelium. Idem ſenſus fidei ſpei & Charitatis licet ſint loco & tempore diſtantes Charitate tamen & fide ſunt in vnum. Vt 1 Corin. 5. Ego quidem abſens corpore preſens autem ſpiritu ꝛc Et Colo .2.. Nam & ſi corpore abſens ſum Sed ſpiritu vobiſcum ſum gaudens. Vnde in heb. In ſecreto Iuſtorum. q. d. in ſpiritu intus tantum coram deo in vnum ſunt. quod foris videri non poteſt. ſicut videtur congregatio

Sed quia Concilium Iuſtorum non poteſt conſiſtere niſi in congregatione vbi mixti ſunt mali Ideo copulatim debent vtraque accipi. contra Hereticorum furorem. Quod ſimul in Concilio & congregatione velit eſſe. Et non ideo deſerere congregationem. quia non ſunt omnes concilium Iuſtorum parum autem immo nihil eſt eſſe in congregatione. ſi non ſit & in concilio Iuſtorum. Ideo primum & ante omnia in concilio Iuſtorum ponit ac poſt. congregationem. Eſt ergo ſenſus. Volo eſſe in Eccleſia tua ſpiritu & corpore, merito & numero: Qui enim tantum numero

eſt in Eccleſia ſine merito. tantum in congregatione eſt. Sed qui merito & numero. eſt in concilio Iuſtorum propter meritum. & in congregatione. propter numerum. poteſt enim eſſe aliquis numero in Eccleſia ſine merito. Sed non poteſt eſſe in Eccleſia merito & non numero. Ita poteſt quis eſſe in Congregatione & non in concilio. ꝛc Sed non poteſt eſſe in concilio Iuſtorum. & tamen non in congregatione. heretici autem volunt omnes eſſe merito & numero. ideo nec numero nec merito ſunt Sic Ergo vt triticum non ſine palea & in area. Ita Concilium Iuſtorum non niſi in congregatione. Congregatio enim eſt maſſa illa: ex qua eliguntur & aſſumuntur in Concilium Iuſtorum & de numero tranſferuntur in meritum. Quod ſi maſſam hanc tuleris. Vnde tandem Concilium Iuſtorum confortabitur & aſſumetur. Vtrunque ſane peribit. Ergo ſimul oportet eſſe hęc duo

Magna opera domini. Iſta opera ſűnt creaturę nouę creatę in Chriſto per ſpiritum ſanctum vt ps. 8. Quoniam videbo cęlos tűos opera digitorum tuorum. Vnde quia ſunt ſpiritualia opera: ideo & ſpiritualis eſt eorum magnitudo. Et ſunt ipſi Apoſtoli, martyres, omnesque fideles in tota Eccleſia. [*Ausgestrichen:* Sic ps 15. Sanctis qui ſun] Valde enim magni ſunt. non corpore aut coram mundo Sed virtutibus & ſapientia coram deo Et Mirabiles. quod infirmi. ſtulti & abiecti & humiles ſunt coram hominibus. Sunt enim Iſta opera domini parua immo nihil coram mundo: qui ſpiritum neſcit & magnitudinem eius. Ergo Magna opera domini. Sunt ipſa Eccleſia fidelium.

Exquiſita in omnes voluntates eius. Sed non in voluntates hominum. Qui odiunt illa & perſequuntur. Sed Beneplacitum eſt domino in populo ſuo. Et ps .15. Mirificaűit omnes voluntates meas in eis. Sic ps. 4. Scitote quoniam mirificauit dominus ſanctum ſuum. ita & ſanctos ſuos Senſus ergo eſt. Quod cum propheta inſpiciens. Eccleſiam vidiſſet eam eſſe concilium Iuſtorum. admiratus eius maieſtatem. & ſciens quoniam dominus fęcit eam. dicit Vere iſta Congregatio [*Ausgestrichen:* Domini] Iuſtorum. eſt ipſa opera magnifica dominj. Nec eſſet talis niſi dominus eam fuiſſet operatus. Sic. 1. Corin. 3. dei edificatio. Dej agricultura eſtis Et. 1 pet. 2. Et vos ſuperedifica-

mini domūs ſpiritualis. ps 126. Niſi dominus edificauerit domum in vanum ꝛc. Non ſic opera Moſi & ſynagoge. exquiſita in omnes voluntates eius

Confeſſio & magnificentia opus eius. Hoc quidem poteſt accipi Vt ſit expoſitio magnorum operum domini ſcilicet quomodo ſint magna & hoc primo de operibus moralibus que nos ex ipſo & ipſe in nobis facit Sic enim dicitur opus dej. Iohan. 6. Quid faciemus vt operemur opera dej? Et ſequitur. Hoc eſt opus dej vt credatis in [*Ausgestrichen:* ille] eum quem miſit ille. Et hunc eſſe ſenſum huius verſus intentum. ex eo puto. Quia iam in precedenti de operibus aliis dixerat. ideo nunc opus illorum operatorum deſcribit. Sicut Creatura eſt opus domini Et tamen etiam creatura habet opus ſuum proprium. Quod autem opus creature tribuit

[*Unten den ganzen Rand herüber:* Iſta diſtinctio operum alias dicitur factio & actio. Vel opus operantis & opus operatum. Et in Scrip. eſt fundata Vt apoc 21. Ecce Noua facio omnia. Et opus manuum mearum tu es Iſrael vt ſatis patet. puto autem Quod in Heb. ſint diſtincta vocabula]

Blatt 224ª: deo. Indicat quod de noua creatura loquitur. In qua omnia operatur deus ipſe. vt Iſaie 43. Omnia opera noſtra in nobis tu operatus es domine Et Iohan .14. Sine me nihil poteſtis facere. Sic ergo Opus eius dicitur. quia nos ex ipſo illud operamur. Secundo ex eo puto. Quia ſequitur Et Iuſtitia eius manet ꝛc quod intelligitur de ea Iuſtitia que in nobis eſt. ex deo per fidem. Cuius opus eſt Confeſſio & Magnificentia

Igitur primo ſic intelligi poteſt. Quod opus dei tunc facimus. Quando nos accuſamus & malum noſtrum confitemur. & ſimul deum magnificamus. Sic enim in omnibus noſtris operibus deum glorificare & nos confundere debemus. Deo tribuere omnia bona. Nobis autem mala. Et hoc eſt eſſe Iūſtum tribuere cuique quod ſuum eſt. ſcilicet deo bonitatem & nobis maliciam Qui enim ſibi tribuit bonitatem. huius opus eſt [*Ausgestrichen:* Confi] Negatio & paruificentia. Negat enim ſe: [*Ausgestrichen:* ideo] qualis eſt. & ideo paruificat deum. Vel Confeſſio & magnifi-

centia eſt opus non domini ſed ſuipſius. Quia deum nec confitetur Nec magnificat Sed ſe tantum. immo quantum in ſe eſt. deum malum & ſe bonum affirmat Et ſic deum negat vt ſe ſtatuat

Secundo referendo ad duplicem naturam in Chriſto Sic dicitur Confeſſio quando eum eſſe deum confitemur. Magnificentia quando eum hominem exaltatum eſſe credimus. Et iſta fides eſt totum opus noſtrum & Iuſtitia noſtra. Et huic poteſt heb. componi. Gloria & decor opus eius. Gloriam dicens, quando eum vt deum glorificamus cui ſoli gloria. Decor quando eum vt hominem glorificatum honoramus. Quanquam & cum primo ſenſu ſic poſſit conſonare Quia Noſtra Confeſſio peccati eſt Gloria dej. & magnificentia eſt exaltatio Chriſti ſecundum humanitatem [*Am Rande links:* Ro. 3. [*Vers 23.*] omnes pecca]

Tercio Vt ſit ipſa humanitas Chriſti Que eſt gloria & decor. Gloria quia in multis fidelibus clarificata & reuelata. Decor autem quo ad ſe in ſuis dotibus. Nam ſecundum hanc ipſe eſt obiectum fidei & cauſa & fons & caput. glorie & decoris noſtri. per ipſum enim .1. fidem in ipſum nos clarificamur & decori efficimur: ſicut omne Concretum per ſuum abſtractum

Quarto. Gloria eſt claritas glorioſe humanitatis. prima & nobiliſſima dos corporis & anime Decor autem ceterę dotes & ornatus. Ita per ipſam. in nobis Claritas intellectualis & decor affectualis

Quinto poteſt tota Eccleſia ſic in ſpiritu vocari. Gloria quia Clarificat eum & decor Quia decorat ipſum vt Iſaie. 2 ornaberis iſtis omnibus ſicut ſponſa. Sicut enim color ſine luce. nec lux ſine colore nihil. Ita nec gloria ſine decore, Nec decor ſine gloria. Quia lucernam ardentem & lucentem eſſe oportet. & intellectu & affectu deum colere

[*Am Rande links:* Sexto. Ipſa Eccleſia eſt coram deo Confeſ & mag gloria & decor Sed coram mundo oprobrium hominum & abiectio plebis. Iſaie. [*62 V. 3.*] Et eris Corona glorie & diadema regni in manu domini dej tui Et proūer. [*14 V. 28.*] In multitudine populi. gloria principis]

Sed vt dixi primus ſenſus magis placet. Quod omne opus

in nobis quod deo placet. Eſt confeſſio & accuſatio ſůi & glorificatio dei. Et ideo credo quod contra Carnales Iudęos & hypocritas loquatur in ſuas Iuſtitias confidentes. reprobans eorum opera & diſtinguens Iuſtitias eorum a vera Iuſtitia. q. d. Vos eſtimatis. Quod hoc ſit opus dej. edificare templum & ornare, mactare pecus & aues in ſacrificia. Lauare & carnes non comedere. Non ſic Non ſic. Sed ſpiritum iſtius literę volo. que erit Iuſtitia futura perſeuerans in ſęculum ſęculi. Iſta autem veſtra figuralis ceſſabit eo quod ſit vmbra Nam quid aliud ſignificat detractio pellis. Concrematio corporum extra caſtra effuſio ſanguinis ante altare & exportatio cinerum, Niſi ſpiritualiter: Confeſſionem peccatorum

Blatt 224ᵇ: [*Oben quer den Rand herüber:* Et ita Confeſſio ſeu gloria eſt opus ſecundum hominem nouum in ſpiritu [*Ausgestrichen und halb weggeschnitten:* . .1. in tec (?)] Sed Magnificentia & decor eſt opus ſecundum opinionem veterem Crucifixum [*so*] .1. Iuſtitia & Iudicium]

& malorum noſtrorum? porro. Quid oblatio reliquorum membrorum & viſcerum ſuper ſtruem lignorum ordinata. quam magnificentiam. Dej in bonis ipſius. Igitur Opus eius tunc erit ſpirituale cuius vos modo agitis figuram .1. confeſſio & magnificentia ꝛc Et ideo cum hęc ſit ſpiritus. Ideo talis ibi eſt Iuſtitia que non ſicut caro & litera perit Sed manet in ſęculum ſęculi. Vos eſtis Iuſti quidem ex iſto opere. Sed non amplius, quam vſque ad alterum ſęculum futurum in Chriſto. Vbi ii qui fide velata in litera Iuſtificabuntur. ammodo non tali. Sed reuelata & impleta Iuſtificabuntur. Tunc amplius non tenebimini concluſi in fidem reuelandam Gal. 3. Sed liberi eritis in fide aperta & libera.

Memoriam fęcit mirabiliorum [*so*] ſuorum. Iſta ſunt mirabilia non tantum miracula que fecit. Sed multo magis quod mortem morte occidit. Et penas pena, paſſiones paſſione ignominias ignominia. Ita Quod Mors in Chriſto. Eſt ita precioſa in conſpectu domini. vt ſit ęterna vita. pena ſit gaudium. paſſio ſit voluptas. Ignominia ſit gloria. Et Econtra. Vita ſit mors. Gaudium ſit pena. Voluptas paſſio: gloria Ignominia. Sed ſe-

cundum differentem confpectum dej fcilicet & hominum. Sic enim Mirificauit dominus fanctum fuum, Ifta autem mirabilia radicaliter & caufaliter in Chrifti paffione funt facta. ad Cuius exemplum omnes formari neceffe eft. Ergo Sacramentum Euchariftię. Eft paffionis .1. mirabilium eius Memoria. In quo reficiuntur & comedunt timentes eum

Veruntamen Ifta Efca & memoria Eft 2x. Scilicet Sacramentalis. & Spiritualis. Spiritualis Eft ipfa predicatio de Chrifto & Euangelium. de quo Efaie [*Cap. 25, 6.*] faciet Dominus in monte hoc. Conuiuium pinguium, Conuiuium medullatorum. & Conuiuium vindemie defecate q. d. Sinet illos corium & pellem quo ad concupifcentiam carnis, Et paleas atque filiquas. quo ad concupifcentiam oculorum. & feces atque vinacia. quo ad fuperbiam vite comedere. Nos autem Cibauit ex adipe frumenti .1. fpiritu: illos autem litera

Mifericors & miferator dominus. Ifta duo frequenter in ps coniuncta reperiuntur vt ps .85. & .102. & ifto & fequente Quod Lyra Sic exponit Mifericors affectu interno Miferator effectu externo. Sed Hoc non placet. Cum nec mifericors. dicatur nifi ab effectu

primo poteft Sic diftribũi. Mifericors. propter gratiam Iuftificantem. Miferator. propter culpam dimiffam. Licet enim hec duo noftri fubtiles difputatores. idem effe definiant. tamen Scrip. diftinguit Ro. 5. Mortuus eft propter peccata noftra & refurrexit propter Iuftificationem noftram Secundo & melius. Mifericors. propter gratiam. per quam tollit omnem miferiam anime ex peccatis. Miferator autem. propter penam peccati fcilicet confcientie malum infeliciffimum. Contra 2x malum fcilicet Culpe & penę.

Tercio & optime. Mifericors. propter totius anime falutem & bona mifericordie eius in illam Miferator autem Quod & mala exteriora corporis vertit in bona animę. Vt Dictum eft prius enim anime Nocuerunt & auxerunt peccatum in anima. Nunc autem non modo non nocent anime cũi factus eft mifericors per gratiam. Sed plurimum [*Ausgestrichen:* prodeft] profunt. Idcirco mirabilia funt ifta. miferatoris. qui tantum nos replet bonis vt

non tantum bona ſint nobis bona & bene Sed & mala quecunque [*Am Rande links:* vt ſic nihil ſit fruſtra in ſanctis Sed omnia cooperentur in bonum Sic gratia & pax Iheſus Chriſtus]
Quarto Quia apoc 3 dicitur: Et neſcis quia miſer es & miſerabilis. Videtur quod ideo ſit miſer quia ipſe non habet. Miſerabilis quia nec aliis poteſt miſereri. Sed tantum eſt miſerabilis dominus autem nec miſer nec miſerabilis. Immo miſerens miſero. & miſerabilem faciens aliis poſſe miſereri. Vt ſit in ſuos. non tantum diues Sed & abundans faciens alios etiam facere diuites

Blatt 225a: Memor erit in ſęculum ꝛc Et hoc dicitur ad differentiam veteris legis: ſicut & totus ps. perſtat in enumeratione operum dei ſuper quibus propoſuit domino confiteri. Et poteſt quidem adhibito ſtudio totus ps. pulchre ad ſacramentum Euchariſtie applicari, dummodo magis rem ſacramenti. quam ipſum ſacramentum inſpiciatur [*so*] Quid eſt autem memor erit inęternum Niſi quod non obliuiſcetur tandem ſicut oblitus eſt teſtamenti Moſi? futurum enim erat vt amplius non memor eſſet illius. nec alios faceret memores. ſicut per Iere. promiſit dicens. c. 3. Non aſcendent ſuper cor ꝛc Non dicent vltra. Arca teſtamenti domini Et 32. ſimiliter

Virtutem operum ſűorum. Hoc eſt de vtriſque intelligendum. ſcilicet de operibus Chriſti perſonalibus. & operibus fidelium ſuorum. primo Opera Chriſti non oſtendebant. Sed faciebant & faciunt virtutem vſque inęternum. Ideo annunciauit eorum virtűtem. Sunt autem opera Chriſti. opera humilitatis & paſſionis eius. & omnium ſuorum. que eius virtutes ſint ii ſoli ſciunt: qui populus eius ſunt. ipſis enim annunciat. & ipſi audiunt & credunt. Opera enim omnes quidem vident: Sed virtutem. nequaquam. Quare? Quia virtus illorum ſiue potentia & facultas. eſt mere ſpiritualis. Sic ſcilicet Quod per illa triumphant. peccata & omnes peccati authores. errores & omnes erroris magiſtros & hoc inęternum. [*Am Rande links:* Sicut ergo Chriſtus vicit operibus ſuis ita & omnes qui ſunt eius vincunt in virtute infirmitatis operum ſuorum] Quorum operum figura vix ſunt. opera quecunque in mundo fortiſſima & glorioſiſſima.
Quis igitur credat? Quod

Opus quanto infirmius, vilius, humilius, abiectius eſt coram hominibus. tanto eſt robuſtius & potentius coram Deo. & econtra. Quanto [*Ausgestrichen:* coram de] eſt robuſtius & potentius in oculis carnis, tanto eſt infirmius coram deo. Igitur Virtus operum Chriſti latet. Sed non opera. Atque infirmitas operum mundi latet. Sed non opera Rurſum Virtus operum mundi patet. Sed operum Chriſti infirmitas patet. Et ita fit vt vtriuſque opera ſint quidem patentia cunctis. Sed non Virtus illorum & infirmitas iſtorum Inde enim fit. vt humilitate vincatur diabolus cum omnibus ſuis membris & viribus

Quocirca vehementiſſime ſtulti ſunt. Qui deo volunt. operum magnitudine placere. Non opera. Sed operum virtutem requirit .1. fortitudinem in ſpiritu, non in carne. que lateat, non que pateat

Vt Det illis hereditatem gentium. [*Am Rande rechts:* Sic ps 46 Subiecit populos nobis & gentes ſub pedibus noſtris *Und am Rande links:* Moraliter Quia niſi qui humilia fecerit opera & virtutem operum eſtimet, nunquam ſubiugabit carnem cum vicijs ſuis, gentilibus] Hoc eſt adhoc annunciabit Virtutem operum ſuorum. vt gentes Conűertentur [*so*] Quia Iudej. ex eo nuncio ſchandaliſabuntur. ideo pro eis gentes dabuntur Apoſtolis. Eſt autem dicere. Hereditatem gentium .1. gentes hereditatem. Quare licet non ideo annunciauerit vt illi caderent Sed magis vt ſurgerent: tamen quia ſurgere noluerunt. non fruſtra oportuit nunciari. ergo annunciat, vt ſi illi nolunt, ſaltem gentes dentur in in [*so*] hereditatem. Et per hoc bene ſequitur

Opera manuum eius Veritas & Iudicium

Iſta ſunt opera .1. fabricatio & edificatio Eccleſie. que in veritate. quia non in figura & litera Sed ſicut promiſſa fuit in ſpiritu edificanda, ita nunc veritas facta eſt & exhibita. Et non ſicut ſynagoga in carnali edificio edificatur. Sic Iudęi volentes literam & figuram manere. pugnant vſque hodie contra hanc veritatem. Et ideo litera iam non eſt figura Sed vanitas & mendacium: quia contra veritatem

Blatt 225ᵇ: Deinde Iudicium. dicitur. Quia iſta veritas non indifferenter quibuſcunque Iudęis Sed nec omnibus Iudeis. Sed

diſtincte tantum credentibus, Olim enim in figura & adhuc modo deus benefecit in confuſo, dignis & indignis. Rűrſum in confuſo percuſſit dignos & Indignos. ſicut & vſque adhuc. velut ſine Iű-dicio. facit oriri ſolum [*so*] ſuum ſuper bonos & malos. & nihil diſcernit inter illos. Sed non ita gratiam. hic enim fit Iudicium. vt maior pars Iudęorum & gentium. cadant. quia non credunt. Ideo Veriſſime Iudicium eſt conſtructio Eccleſie. Vbi tam multi ſeparantur & tam pauci aſſumuntur

Moraliter. Veritas. Eſt omne bonum. quo ſaluatur ſpiritus: quia ille non poteſt ſaluus eſſe. Carnalibus bonis. que ſunt vmbra. Sed veritate. que eſt ęterna. Et ideo hec bona veritas dicuntur, quia olim promiſſa nunc exhibita atque. quia non ſunt literalia & temporalia Iudicium autem eſt omnis damnatio & crucifixio veteris hominis. quod ſimiliter veritas eſt .1. impletio promiſſi. Et eſt hűmiliatio & Exaltatio Quod per Iudicium humiliamur. & per veritatem exaltamur. per Quid autem Hęc opera manuum facit?

fidelia omnia mandata eius ꝛc

Quia plena & ſolida. Non ſicut fallaces ſiliquę. & exűuię granorum atque follicule [*so*]. Sic nos Cibauit adipe frumenti: illos autem furfure & paleis. Que ſunt non fidelia immo vana mandata & traditiones hominum. eo quod non paſcant animam in ſpirituali intelligentia. Quare hoc verbum incedit contra traditiones & mandata hominum (.1. literales expoſitiones legis propter quas mandata domini irrita fecerunt

Confirmata in ſęculum ſęculi. Quia ſpiritus vite & virtutis eſt in illis qui adiuuat infirmitatem noſtram & confirmat

facta in Veritate & equitate (.1. Data & poſita. ſicut ibi factum eſt verbum domini ad me (.1. formatum & annunciatum. Quia Euangelium eſt datum ſicut lex data fuit Sed iſta in vmbra. [*Ausgestrichen*: Hec] illud autem in veritate: Atque iſta in perſonarum velut acceptione figuraliter ſaltem. quia vni tantum populo. illud autem in equitate. Iudęi enim querunt ſtatuere figuram contra veritatem. & ideo acceptionem perſonarum contra equitatem. Dum volunt ſuam legem retinere. & ſoli ſecundum hanc populus dej eſſe.

Redemptionem mifit ꝛc Ergo Captiuus fuit populus eius? quod & verum eft. Sed ita mifit. & talem redemptionem, que fit ęterna. Quia vt fequitur

Mandaũit inęternum teftamentum fuum. Teftamentum nouum ęternum eft. Quia ęternam falutem & redemptionem operatur. Sicut Iuftitia fidei eft ęterna. Cum tamen fides non fit ęterna Sed Iuftitia quam dat fides. Ita teftamentum Chrifti non eft ęternum Sed falus & redemptio & remiffio. quam dat teftamentum eius

Sanctum & terribile nomen eius Sanctum quia fanctificandum vt in pater nofter. Sanctificetur nomen tuum. Et fic eft Laus. Sanctum Quia fanctificat. iterum eft Laus. Sed non fanctum nifi fimul fit terribile. per terrorem enim fanctificat credentes in illud. Immo illud nota Quod Non ait Terribile & fanctum. Sed Sanctum & terribile. Quia [*Am Rande links:* Contrario] Stat terribile effe alicũi & tamen non fanctum vt in demonibus & damnatis Secundo Quia terrorem Reuerentialem nullus poteft habere nec fentire. nifi fit fanctus. Hinc enim Impius eft infenfibilis ad timorem dej. Quia prophanus & immundus velut vrfina pelle indutus. Quanto autem quis purior &

Blatt 226a: fanctior eft. tanto maioris eft fenfibilitatis in fpiritu. Talis enim vbique videt, audit & fentit deum prefentem. Sicut ps. 15. prouidebam dominum in confpectu meo femper. Matt. 5. Beati mundo corde. quoniam ipfi deum videbunt. Sicut In corpore. non fentit. qũi vel frigidus eft nimium aut calidus. aut multo lũto aliaque forde contaminatus. Vbi autem in viuacitate & puritate fua fuerint fenfus optime fentit

Verum ifte timor ad quid fit vtilis fequitur

Initium fapientie timor domini Hec enim vita non finem habet fapientie Sed femper initium, cum fit infinita. Eft autem ifta fapientia. fapere & intelligere Inuifibilia & fpiritualia atque Contemnere vifibilia & carnalia. Vnde Nulli fapiunt fpiritualia. nifi primo inceperit timere dominum. ifte enim timor facit odiffe diuitias, voluptates, honores. & amare paupertatem. caftitatem, obedientiam ꝛc

Et Quod iſta ſit ſapientia ſpiritualis que eſt in Chriſto. patet ex eo quod ſequitur

Intellectus Bonus omnibus ꝛc q. d. Non loquor de ſenſu & ſenſibilibus. Sed intellectualibus quę per fidem & ſapientiam dej intellectu apprehenduntur Et hic eſt vera & ſolida bonitas

ps. 111. [Hebr. CXII.]

Blatt 226ᵇ: Beatus Vir qui timet dominum ꝛc

Iſte ps multis rationibus probatur male A Nicol. lyra Exponi. Primo Quoniam non omnis talis vir. habet potens ſemen in terra immo in paucioribus illud contingit. Secundo Nec Benedicitur ab omnibus generatio huiusmodi rectorum. Sed a pluribus maledicitur Et Tercio Nec gloria nec diuitie in domibus eorum ſunt. ꝛc Quare videtur hic ſuum Rabi Salo. ſequi. ſecundum Iuſtos veteris Legis. Quia ſecundum nouum teſtamentum paupertas eſt in Domo Beati viri. Igitur prophetice loquitur de Chriſto & Chriſtianis. Et ſunt Verba pregnantia ſicut & ps. preced. Contrario

Sicut Beatus eſt & Vir qui timet dominum
Ita miſer eſt & pűer qui timet ſeruum
Nam iſta eſt differentia

timoris. Quod illi timent timore filiali & amicabili. qualiter timet amicus amicum offendere. aut filius patrem. qui timor prerequirit eximiam Charitatem & amicitiam. Que eſt cauſa huius timoris Et hunc timorem lex non habuit. Sed ſpiritus timoris dedit illum.

Iſti autem timent vbi non eſt timor. ſcilicet amittere ſeruam creaturam vel offendere. Ibi enim in veritate non eſt timor. Sed fingitur ibi. eo quod ſoli timor deo debeatur. Nam ſicut Amant vbi non eſt amor. ita non timent vbi non eſt timor. Et faciunt omne quod ſequitur ad iſtum amorem & timorem. .1. quod odiunt vbi non eſt odium ſperant vbi non eſt ſpes, gaudent vbi non eſt gaudium, Dolent vbi non eſt dolor. Quia principijs & primis affectibus peruerſis, ſequitur & ſequentes peruerti. Et Hec eſt

tota vanitas. Quod amorem & timorem ponunt in temporalia. que amari & timeri non debent. Ideo vani immo miſeri ſunt. Vani quidem propter amorem. quo delectantur falſe. Et miſeri propter timorem. quo vexantur falſe. Recte itaque dicit Beatus vir qui timet dominum. Non autem ſeruum.

In Mandatis eius Volet nimis .1. voluntatem & beneplacitum habebit. hoc ſola gratia preſtat. que quia diligere facit. ideo voluntarium facit ad mandata igitur ſenſus eſt In mandatis eius Voluntarius, promptus & delectabiliter operarius. non coactus aut Inuitus ſeu per penam impulſus. Sed amore allectus. Vnde lex faciebat vt Manus tantum eſſet in mandatis Dominj. Sed non voluntas. Quod autem dicit Nimis. hoc tangit. Quod voluntarius plura facit quam Iubeatur. Excedit enim & ſupererogat Iccirco recte dictum eſt. Quod Iuſto non eſt lex poſita. quia excedit legem. ideo nimis eſt voluntarius in illa

potens in terra erit Semen eius Hoc eſt Semen de quo Gen. 3. Inimicitias ponam inter ſemen tuum & Semen illius. poſſet quidem Et de ſemine verbi dei intelligi. Sed non ad propoſitum. Melius enim intelligitur. de grano & granis frumenti. qui [*so*] in terram cadentes multiplicati ſunt. per totum mundum. Et hii ſunt ſemen & filii atque poſteri Chriſti de quibus Iſaie. 53. Si poſuerit pro peccatis animam ſuam videbit ſemen longeuum. Et ps. 21. Et ſemen ſeruiens ej annunciabitur domino

Generatio rectorum Benedicetur Iſta eſt Benedictio ſpiritualis. qua nos benedixit deus pater in Chriſto in cęleſtibus. que olim Abrahe promiſſa fuit. Sed non omnibus data niſi rectis Recti iſti dicuntur fideles primo in ſynagoge Vt Apoſtoli & diſcipuli. Qui licet nondum haberent fidem reuelatam que immediate in deum dirigit per Chriſtum. tamen habuerunt non nudam literam. Sed literam abſcondentem. ea que ſunt ſpiritus Quia ſimplici fide literali expectabant promiſſa dej Sed Hypocritę. qui literam extruſo ſpiritu ſtatuebant. praūi facti ſunt. Et non niſi temporalia ſicut litera ſonat

Blatt 227[a]: expectabant. immo aliqui nihil amplius expectabant. Sed [*Ausgestrichen:* in] carnem tantum ſapiebant Et hii non ſunt conſecuti benedictionem. Quia non ſunt generatio rectorum.

Quare ſimul verum eſt Quod erant recti & tamen nondum illuſtrati, ſimul recti & adhuc in tenebris ſimul recti & nondum Iuſti Iuſtitia fidei perfecta Sicut & nos modo ſumus recti in ijs que habemus. & tamen ad ea. que nondum habemus. in tenebris. Nam ſicut Nos ad gloriam futuram dirigimus cor noſtrum. Et ita ſumus recti Ita illi ad gratiam & ita erant recti. Immo & nos dum de virtute in virtutem ſuſpiramus. ab imperfecto ad [*Ausgestrichen:* Im] perfectum tendimus ſumus recti. & tamen nondum exortum eſt nobis. quod querimus Sicut enim nobis nondum apparuit quod erimus. Ita & illis nondum apparuit. quod futuri facti ſunt. Vnde Liquet quod ideo recti dicuntur. Quia corde ſunt directi ad futura & Inuiſibilia expectantes, non contenti preſentibus & temporalibus. Licet tunc hoc carnaliter facerent. praui autem qui hanc Directionem omittentes. ad preſentia ſeſe conferunt & in ijs manent. Ideo quia ſunt increduli nihil de futuris expectantes. Nam Rectus & Iuſtus multum videntur differre. Quod Iuſtus eſt qui fidem habet vel fidem fidei habuit. Rectus autem qui ſecundum eam fidem cor ſuum dirigit ad ea. que per fidem cognoſcit. Sic illi praui facti ſunt & conuerſi in arcum prauum. quia habebant fidem de futura gratia & promiſſione dej. in qua tamen multi increduli fuerunt. Sed cum veniſſet promiſſio in Chriſto. Et iam aliam fidem accipere deberent. ſecundum quam dirigerent cor ſuum. ad futuram gloriam. Hic primum facti ſunt praũi & cũrui ad ſe & ſua & temporalia literalia & carnalia. ideo non poſſunt benedici. nec exoriri eis Lumen.

Sic de Iob dicitur quod fuit ſimplex & rectus. Rectus. quia in gratiam & gloriam futuram corde intentus & directus. quam per fidem cognouit in ſpiritu futuram Simplex autem quia non ſimul terrenis ſeſe miſcũit. Sed purum ſe in fide futurorum per rectitudinem cuſtodiuit.

Gloria & Diuitię in domo eius Ergo Extra domum eius non Niſi ignominia & egeſtas. ſicut dicit diuites dimiſit inanes. Hic dicendum eſt. quia incidit memoriam. Quomodo gloria & honor & decor differunt

Gloria Eſt Claritas & fama. De diuitiis. operibus, decore &

ceteris que habet Huic contraria eſt proprie vana gloria. Exempli gratia Eſt aliquis frater pauper religioſus qui vel multas vel aliquas habet gratias. Et in ijs omnibus fugit. Diuitias & honores. Decorem ꝛc que non querit. per iſtas gratias. hic non eſt ambitioſus, poteſt tamen fieri. quod delectet eum & titillet, Laus more hominum clara. que eſt gloria. Et ideo vana gloria difficillimum vicium eſt victu. & verus neruus & tota anima & vita ſuperbie & cor eiuſdem. Honor autem eſt Exhibitio quecunque reuerentię Vbi laus non exprimitur: qui fit multis modis. vt notum eſt. vt conferre dignitates, gradus, Inclinare. prouolui ad pedes, ſtatuas ponere & ſigna vel arma Huic proprie contraria eſt Ambitio vehemens. Sed minus vicium quam vana gloria

Decor autem Eſt omne ornamentum in perſona. propter quod honoratur & glorificatur Iccirco Vbi Gloria eſt ſine decore Vana eſt. Sed in ſolo Chriſto eſt decor Iccirco extra Chriſtum. omnis gloria eſt vana. Ipſe enim Induit decorem & gloria & honore coronatus eſt. Nos autem ignominia pro gloria. confuſione pro honore. feditate pro decore Indui decet

Blatt 227^{b}: Vnde Cum ps dicat Dominus regnauit decorem Induit. [*Ps. 92 = 93, V. 1.*] quid putas dici tibi. Niſi vt decorem ei & regnum dimittas. & feditatem induas atque ſeruus fias pro honore regni confuſionem ſeruitutis tuę infeliciſſime memor ſis? Item. Cum dicit. ps 44 Specie tua & pulch. tua ꝛc quid aliud audis. niſi quod tua alienam quam preripuiſti Chriſto concedas. ignominiam & dedecore tuo incedas & deſcendas atque deficias? Et ita de ſimilibus

Miſericors & miſerator ꝛc preter ea que dicta ſunt ps preced. adhuc aliter poſſunt hęc duo accipi. primo vt ſit miſericors. propter miſericordie magnitudinem & ſpiritualitatem Secundo Miſerator propter eiuſdem multitudinem Quia multis eandem concedit Similiter & multis vicibus. peccantibus conuerſis ſecundum illud ps. L. Miſerere mej deus ſecundum magnam [*Am Rande links:* Concordando autem omnia | . . . ſui Quod Miſericors propter gratiam primam. Miſerator propter gratias ſequentes. Nam licet Iuſtificatus ſit homo in ſpiritu. tamen quia pugnat in

corpore mortis cum lege membrorum ſemper indiget gratijs alijs ſecundum multitudinem tentationum. Sicut enim Creat & fecit omnia. Sed non mox abijt immo conſeruat etiam creata. Ita nunc etiam glorificat. & gratiam conſeruat. Et ſicut ibi eſt Creator & gubernator. Ita hic Iuſtificator & conſeruator. Et ſic ibi vna miſericordia, hic autem miſerationes multe. quia omnia in bonum vertit]

Diſpo. ſer. In Iudicio.*) Hoc eſt 2r. Vel Iudicium allegoricum. Et ſic in verbo crūcis & Euangelio Chriſti. ceciderunt Iudęi, Heretici. & vſque hodie omnes ſuperbi Sed ſurrexerunt. Chriſtiani Catholici & omnes humiles corde. ſicut. 1 Corin. 1. Nos predicamus Chriſtum crucifixum. Iudęis quidem ſcandalum. gentibus ſtultitiam. Ipſis autem vocatis ſanctis dei virtutem & ſapientiam. Tropologicum. Et ſic Verbum crucis Chriſti & Euangelium poſitum eſt. vt omnia ea damnet. que ſunt veteris hominis & deſtruat. Et omnia erigat & ſaluet que ſunt noui hominis. docens carnem Iudicare & crucifigere. & ſpiritum ſaluare & ſuſcitare

Duplex eſt Memoria ſicut & obliuio. Prima eſt temporalis. Quando deus ſuos derelinqūit & obliuiſci videtur carnaliter. Sed tamen ſimul inęternum meminit. Iſaie. 49. dixit Sion dereliquit me dominus. Dominus oblitus eſt mej. Et Reſpondet dominus. Nunquid obliuiſci poteſt mulier infantis ſūj Et ſi illa oblita fuerit. Ego tamen non obliuiſcar tūi Sic ps prece. Memor erit in ſęculum. Et ps. 46. Memor ero raab ꝛc [*Ps. 86 = 87, V. 4.*]

Sic obliuio ęterna eſt Impiorum. & memoria eorum temporalis ps. 9. Perijt memoria eorum ſicut ſonitus .1. eſt tantum temporalis. ſicut ſonitus. quantumlibet ſit clara & magna Et Oſee .1. Non addam vltra miſereri domūi Iſrael. Sed obliuione obliuiſcar eorum

Et obiter hic tibi ſignes. Quod cum deus loquitur. qui eſt ęternus, etiam de ęternis loquitur & ęterna ſunt verba eius ſicut Matt. 24. Verba mea non tranſibunt Vnde ob-

*) Vgl. oben S. 227 ff. und Erl. Opp. Varii Argumenti. Vol. I. pag. 75—87. Luther's Predigt contra vitium detractionis v. J. 1515.

liūionem temporalem tribuit Isaias. ipsi Sion, tanquam ipsa dixerit. oblitus est mej dominus. [*Ausgestrichen:* Quia] Non deo. Quia deus non fuit eius oblitus. & tamen fuit eius oblitus. secundum sensum & verbum Sion que est temporalis de temporali loquens: quam obliuionem non decuit deus vt sibi ascriberet: quia ipse ęternus

Auditio mala est 2x similiter Bona scilicet Interior. conscientie. que est vermis & murmur synthereſis. Vel gaudium & susurrus spiritus sancti. ps. 50. Auditūi meo dabis gaudium & letitiam. Et. 84 Audiam quid loquatur in me dominus deus

Exterior vt in extremo Iudicio. De quo Matt. 25. Ite maledicti: Venite benedicti ꝛc Et dicitur Mala licet sit Iusta. quia eis est mala quibus fit. Scriptura enim rarissime accipit malum. pro malo culpe. Sed pro malo pene. Vt Ego dominus creans malum Et Ro. 8. Nam pro bono forte quis audeat morj Similiter. Et Bonum seu bonitas raro pro bono virtutis seu morali. Sed pro contrario pene scilicet suauitate seu voluptate. Et ita ponitus [*so*] vnus de fructibus spiritus Galat. 5.

Non Timebit inquit. Quia omnes quidem audient. alioquin non esset auditio Sed Iusti non timebunt. Quod Impiorum erit Horribile tormentum

ps .112. [Hebr. CXIII.]

Blatt 228a: Laudate pueri dominum ꝛc ter exprimit diuinam maiestatem. scilicet Dominum, nomen domini. & iterum Nomen domini. Maxime autem filium dej Laudat qui est verbum domini & nomen domini. quod ceptum est Magnificari reuelari, benedici ex tempore plenitudinis quod est hoc nunc. & vere hoc nunc & singulare monstrabile quoque nunc

pueri dicuntur omnes Christiani & ipse Christus vt Isaie 41 & 42. Ecce puer meus secundum aliam transl. Act. 4. aduersum sanctum puerum tuum Ihesum quem vnxisti. Isa. 8. Ecce ego & pueri mei. quos dedit mihi dominus ꝛc

Quis sicut dominus deus noster. ꝛc hic proprietates describūntur veri dej. Quarum

prima eſt Quod in altis habitat .1. in ſublimibus. Sed qũis hanc locutionem plene intelligat aut digne explicet? Quę ſint alta iſta. qũę habitatio. An non & in infimis habitat? aut non etiam in altis exiſtit. Tentemus. ſiqũid poſſimus.

Alta ſunt duplicia Corporalia vt cęli corporales in quibus pater noſter eſt quem oramus. Spiritualia ſunt celi ſpirituales .1. rationales creaturę ſuper omnem corporalem tam intellectu & affectu eleuate. Licet enim Anime peccatrices & angeli mali ſint alte ſecundum naturam. tamen quia ſe infimis inuoluunt & terrenis. merito inferiora dicuntur. In quibus licet ſit deus & ipſi in deo ſint, moueantur & viuant. non tamen ſtabiliter habitat in eis. Nulli enim quantumuis mali ſint carent omni Lucis diuine illuſtratione. Sed quia domeſticam & manentem. perpetue atque vniuerſaliter in omnibus non habent. propter tenebras admixtas in illis, recte non habitare in illis dicitur

Quid ſi per alta intelliguntur etiam Beati, ideo Quia omnia tranſitoria & inquięta ſunt potius via dej. in quibus vadit dum illa vadunt. Sed beati ſunt domus eius in qua permanenter vt dominus habitat qui in illis temporaliter velut peregrinus ambulat. Sicut Ierem. 14. Quare futurus es in terra ſicut colonus & quaſi viator declinans ad manendum. Sic qui deum recipiunt ſecundum carnem & literam. habent eum vt viatorem. Sed non facit apud eos manſionem quia ſunt non in altis ſeu alta Sed inferna. Sunt Caro & non ſpiritus. Sunt litera & non veritas Vmbra & non plenitudo Igitur ſolius dei proprium eſt in altis habitare. ſicut ſolius eſt dei: intime labi & in ſpiritu preſentem eſſe & manere Vnde & non dixit qui ſuper alta habitat. Quia licet ſit ſuper omnia. infinite. tamen habitaculum eius eſt viuum rationale beatum. & in ipſis quoquę manet

Secunda Quod humilia reſpicit in cęlo & in terra. ad quid autem reſpiciat patet. quia vt ſuſcitet & collocet cum principibus populi ſui .1. in altis vt & in ipſis habitet Hęc non facit deus alienus. Quia Behemoth in altis habitat adeo. vt non niſi videat omne ſublime. Vnde & in cor humile proſpicere non poteſt. Cum enim erectis oculis & non inclinatis Incedat. impoſſibile eſt vt in profundum humilis cordis intueatur Sicut & homo ſuperbus

non poteſt ſcire. quid ſit in hūmili corde Sed bene quid in ſuperbo ex ſignis ſuperbie foris. Diabolus autem ex ſignis interioribus (.1. tumoribus & inflationibns cordis. atque ex ſpeciebus cogitationum. de honore, gloria, iactantia excellentia ſuper cęteros. Deus igitur verus ſicut humilia reſpicit ita ſuperba deſpicit. Et Diabolus ſuperba reſpicit & hūmilia & vilia deſpicit Quod faciunt omnes eius imitatores. Qui ſemper habent oculum ad loca ſuperiora, gradus, dignitates excellentias in doctrina. verbis, viribus, diuitijs. Vbi humiles ſemper ad inferiora ad deiectiones, humiliationes, contemptus, opropbria vituperia, contumelias ꝛc

Blatt 228ᵇ: Tercia **Quod ſuſcitat a terra inopem & de ſtercore** ꝛc Non enim quieſcit reſpiciendo Sed reſpicit vt ſuſcitet. Et hec eſt Natura veri Creatoris. Ex nihilo omnia facere. Idcirco Nullum ſuſcitat. niſi qui ſit non ſuſcitatus. Sed iaces [*so*] & deiectus. Nec erigit vllum niſi de preſſum. Ita vt niſi ſit nihil erectionis & ſuſcitationis in ipſo Sed tota deiectio & depreſſio. non ſuſcitat nec erigit Quamuis autem omnes in veritate ſimus deiecti & depreſſi. tamen non omnes erigit & ſuſcitat. Sed tantum eos qui agnoſcunt ſe deiectos & depreſſos Qui enim ſibi videntur erecti & ſtantes. coram deo reputantur & ſunt erecti & ſtantes. Licet in veritate miſerrime ſint deiecti & depreſſi Beatus itaque qui intelligit ſuper egenum & pauperem ſcilicet etiam ſuper ſeipſum talem intelligens eſt Et hanc nouam regulam Chriſtus attulit humilitatis. quę prius erat ignota ideo dicit Quis ſicut dominus deus ꝛc

Repetit autem eandem ſententiam per tautologiam. ad ſignificandum firmitatem promiſſi vt expoſuit Ioſeph. duplex Somnium pharaonis de eadem re. quod & frequens eſt in ps & prophetis Eo quod ſit firmitatis indicium & ſermo dei fiat velociusquam impleatur Genes. 41.

Quarta **Vt Collocet eum cum principibus** cum principibus populi ſūi. Quia non fruſtra erigit. Sed vt & aliis quoque proſit Et per eum dominus alios Lucretur ſicut ipſum lucratus per alios. Nemini enim datur vlla gratia tantum pro ſe Sed pro vtilitate

Ecclefię. Hic iterum Geminat principibus vt diftinguat a principibus Babylonie

Quinta **Habitare facit fterilem in domo** .1. Ecclefiam fterilem in mundo & abiectam Sed fecundam in fpiritu. Nec effet fecunda mater fpiritualis. nifi effet fterilis fecundum fęculum Ifta autem omnia nulli conueniunt facere nifi vero deo: quia funt fpiritualia Sed contraria horum facit deus huius fęculi

ps 113. [Hebr. CXIV.]

Blatt 229ª: In exitu Ifrael de Aegypto ꝛc Expofitionem huius ps. Vide. fer. de pafcha fuper hunc ps Vbi latiffime omnia funt deducta

Exitus autem ifte fpiritualis eft. qui fit pedibus animę fcilicet intellectu & affectu. Cui enim incipit cognofci & amari fpiritus. ipfe vere exit de egypto. & eo magis quo clarius intelligit & ferűentius amat. Sic exit & intrat in terram promiffionis .1. Ecclefiam. Exit. dum odit & nefcire incipit mundum cui & dorfum vertit & faciem ad cęleftia

facta Eft Iudęa ꝛc Sanctificatio hic pro fanctuario feu templo accipitur Et fenfus eft. Quod Chrifti fanctuarium feű Ecclefia fuper quam ipfe factus eft facerdos & Epifcopus eft Iudęa. Hęc eft enim Epifcopatus, facerdocium, diocefis. Ecclefia & fanctificatio eius. Et poteftas .1. regnum. principatus, dominium, eius eft Ifrael Ipfe enim vtrunque eft fcilicet Sacerdos & rex. Et nos regnum & facerdocium eius vt Exo .19. Eritis mihi in peculium. regnum facerdotale. Et. 1. pe. 2. Vos eftis genus electum regale facerdocium. Inde & pontifices vocantur Reges ps. 67. Reges virtutum dilecti dilecti ps .2. Aftiterunt reges terre Inde denique Quia Iudęa eft fanctificatio. ipfe rex Iudeorum dicitur. & Melchizedech .1. rex Iuftitię Defcribitur autem quale hoc fit regnum. quia facerdotale .1. fpirituale quod facerdotes regere debent Ergo eft facrum & non fęculare regnum ficut Infra. Cęlum cęli domino: terram autem dedit filiis hominum

Item prius dicit Sanctificatio quam poteftas Quia per fanctitatem acquiritur vera poteftas. Sicut ps. 92 Dominus re-

gnauit. decorem Induit Et ſic Indutus decore. Induit fortitudinem ꝛc

Mare Vidit & fugit. Allegorice .1. mundus. Iordanis .1. ſynagoga carnalis Zach .xi. Vaſtata eſt ſuperbia Iordanis Moraliter. Mare .1. pelagus viciorum & peccatorum dedit locum anime ęgredienti Incolatum ſuę priſtinę vitę. Iordanis .1. Carnis proprie luxus & ſuperbia

Montes Exultauerunt hoc vſque adhuc faciunt. Sancti. tam Angeli. quam homines quod gaudent ſuper vno peccatore penitentiam agente .1. exeunte de ęgypto.

Vt Arietes. non vt Leones & tyranni. Qui exultant in rebus peſſimis Sed exultant in manſuetudine & lenitate ſpiritus. Candidum & non cruentum eſt gaudium illorum. Quia de Conuerſione & liberatione omnium ſuarum [*so*] gaudent Illi autem de vindicta & oppreſſione infirmorum

Quid eſt tibi mare ꝛc q. d Quis fecit hanc differentiam: Quod mare fugit & montes exultant. illi recedunt iſti accedunt. illi cadunt & iſti ſurguntur illi conuertuntur [*Ausgestrichen:* iſti] retrorſum. iſti autem antrorſum: illi Indurantur & longe fiunt: iſti prope & molleſcunt. illi cęci fiunt. iſti illuſtrantur. Quis hęc fecit? Quid eſt tibi mare? Quid vobis montibus? Nempe

A facie Domini Mota eſt terra. Sic Diuiſa eſt Siccima [*Ps. 107 = 108, V. 8.*] & propter Euangelium in quo facies domini contemplatur. & notitia eius reuelatur. alii increduli ſunt ſchandaliſati & fugerunt. alii autem credentes ſunt edificati & appropinquauerunt. Sic enim verbum Dei in Iudicio diſpoſitum eſt in ruinam & reſurrectionem multorum

Blatt 229ᵇ: & in lapidem ſcandali, atque anguli vbi ceciderunt multi & multi ſurrexerunt Vnde ſignanter dicit Mare Vidit. 1. ſenſu tantum carnis aduertit Chriſtum & verbum eius Sed non intellexit nec intelligere voluit. ideo cecidit. Nam tam Iudęi quam gentes quia non predicabantur ſenſibilia. Sed Inuiſibilia. factum eſt eis verbum crucis ſcandalum & ſtultitia & fugerunt atque conuerſi ſunt retrorſum

Ita & caro moraliter cecidit & retrorſum verſa eſt. vt ſpiritus ſaluus fieret & ipſa ceſſaret dominari & ducere ſpiritum in

viam ſuam. Sed nunc retro duceretur a ſpiritu dominante in viam dei. Caro enim vertit faciem ad viam mundi Sed nunc ducitur ad viam dei ps. 118. Conuerti pedes meos in teſtimonia tua. Sed Iudęi. qui erant in lege Dei. conuerſi ſunt in legem ſuam & Iuſtitiam propriam

Qui Conuertit petram ꝛc De litera facit fluenta ſpiritus euangelica. Sed & ſeipſum qui eſt petra dura ijs qui ſunt mare & Iordanis. & ſcandaliſantur dicentes Durus eſt hic ſermo Iohan. 6. quia non ſapit carnem) conuertit in fontes aquarum. ijs qui credunt quibus fit virtus & ſapientia dej. Hinc naſcitur id miraculum. Quod Litera eſt Iudęis mollis & blanda. Chriſtianis autem dura & aſpera Rurſus. Spiritus eſt Iudęis durus & grauis. Chriſtianis ſuauis & Leuis. Quare Hoc? Niſi quia ipſe Conuertit petram .1. literam in ſtagna aquarum. quę petra ſpiritui vere eſt dura Et Rupem (.1. ſpiritum.) in fontes aquarum. quia facit eum eſſe leuem & refrigeratiuum [*Ausgestrichen:* poteſt tamen]

poteſt tamen petra & rupes pro eodem accipi Quia totus ps eſt tautologicus per ſingulos pene verſus & repetitorius eiuſdem.

[Hebr. CXV.]

Non Nobis domine Non Nobis Sicut aduentus Chriſti in carnem ex mera miſericordia dej promittentis datus. nec meritis humane naturę donatus. Nec demeritis negatus. Nihilominus tamen preparationem & diſpoſitionem oportuit fieri ad eum ſuſcipiendum ſicut factum eſt in toto veteris teſt. per lineam Chriſti Nam quod promiſit deus filium ſuum fuit. miſericordia. Quod autem exhibuit fuit. Veritas & fidelitas eius ſicut Miche vlt. dabis [*Ausgestrichen:* miſericordiam] veritatem Iacob & miſericordiam Abraam ſicut Iuraſti patribus noſtris a diebus antiquis. non ait ſicut merűimus. Sed ſicut Iuraſti Vnde quod deus fecit ſe debitorem nobis: ex promiſſione eſt miſerentis. non ex dignitate naturę humanę merentis. Nihil enim niſi preparationem requiſiűit. vt eſſemus capaces doni illius Sicut Si princeps vel rex terre. ſuo Latroni aut homicide promitteret centum flo. tantummodo vt ille tempore & loco ſtatuto eum expectaret paratus. Hic patet Quod

Rex ille debitor eſſet ex gratuita promiſſione ſua & miſericordia. ſine merito illius. nec demerito illius negaret quod promiſit Ita & ſpiritualis aduentus eſt per gratiam. & futurus per gloriam. Quia non ex meritis noſtris Sed ex mera promiſſione miſerentis dej. promiſit enim pro ſpirituali aduentu ſic. petite & accipietis: querite & Inuenietis. pulſate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit ꝛc Hinc recte dicunt Doct. Quod homini facienti quod in ſe eſt deus infallibiliter dat gratiam. Et licet non de condigno ſeſe poſſit ad gratiam preparare quia eſt incomparabilis: tamen bene de congruo: propter promiſſionem iſtam dej. & pactum miſericordie. Sic pro aduentu futuro promiſit. Vt Iuſte & ſobrie & pie viuamus in hoc ſęculo expectantes beatam ſpem. Quia quantumuis ſancte hic vixerimus

Blatt 230a: vix eſt diſpoſitio & preparatio ad futuram gloriam. que reuelabitur in nobis. Adeo vt Apoſtolus Dicat [*Röm. 8, 18.*]. Non ſunt condignę paſſiones huius temporis ꝛc Sed bene congrue. Ideo omnia tribuit gratis. & ex promiſſione tantum miſericordie ſuę. licet ad hoc nos velit eſſe paratos quantum in nobis eſt. Vnde ſicut lex figura fuit & preparatio populi ad Chriſtum ſuſcipiendum. Ita noſtra factio quantum in nobis eſt. diſponit nos ad gratiam. Atque totum tempus gratie: preparatio eſt ad futuram gloriam & aduentum ſecundum. Idcirco Iubet nos vigilare. paratos eſſe. & expectare eum ꝛc

Dicit itaque Nomini tuo dabis gloriam. Non propter noſtra merita. ne non miſericordia ſit. quod facis. Nec propter demerita negabis, ne non veritas ſit, quod promiſiſti. Nam inde gentes illuderent in ignominiam nominis tui nobis. dicentes. Vbi eſt deus eorum.

Ne quando dicant Gentes Vbi eſt deus eorum. q. d. Videtur quod nullus ſit quia non ſequitur quod promiſit. Si autem eſſet deus vtique ſequeretur. Sic autem factum eſt Quia Chriſtus venit. & deus mundo innotuit. tunc quando maxime ignorabatur Deus & omnia repleuerant Idola. ſicut in ęgypto pertranſiit in media nocte Et Quia tunc populus Iſrael cepit opprimi a regibus externis. qui tamen expectabant regem ſuum

Chriſtum. ſi tunc non veniſſet. irrita fűiſſet viſa promiſſio de Chriſto. & totus populus forte extinctus. Ipſe autem ſe erigens ipſum & confortans

Deus autem Noſter In cęlo q. d vos non putatis nos habere deum. Ideo gloriamini in ſimulachris veſtris que apparent. Et deum verum quia non apparet. negatis Veruntamen ipſe in cęlo eſt. Et non tantum eſt. Sed etiam operatur. Quia. quecunque voluit fecit. Quia nulli debet. nulli ſubiectus, ſolus altiſſimus. non niſi voluntatem ſuam habet legem. Quod eſt eſſe vere deum. Omnes enim alii. non quecunque volunt Sed que permittuntur faciunt

Eodem modo fit in ſpirituali aduentu Chriſti. Vbi anima expectans gratiam & pacem conſcientie. ſemper audit. Vbi eſt deus tuus? Non veniet. quia non meruiſti. Non enim exaudit te quia Iuſtus eſt & odit Impios. ſicut ille expertus ait Quare triſtis es anima mea mea [*so*] quare conturbas me. Quare oblitus es mei & quare contriſtatus incedo dum affligit me inimicus meus. dum confringuntur oſſa mea. exprobrauerunt mihi inimici mei. Dum dicunt mihi per ſingulos dies. Vbi es [*so*] deus tuus? [*Ps. 41 = 42, 10 ff.*] Ecce iſte ſunt gentes. que dicunt. Vbi eſt deus eius. Et ps. 3. Domine quid multiplicati ſunt qui trib. [*V. 2.*] Multi dicunt animę meę. Non eſt ſalus ipſi in deo eius. Ecce quam apte expreſſit ille. afflictionem conſcientie. & tentationem deſperationis. Igitur Contra iſta omnia inſurgendum eſt & dicendum. Non Nobis domine Non nobis .1. nec merita nec demerita. quero. Sed miſericordiam & veritatem vt tu glorificeris. Iſta enim tentatio gentium. volunt me cogere vt me dignum & meritum coner facere. vt ſcilicet ſuperbus de dignitate mea & meritis glorier. & non potius tu. Igitur nomini tuo da gloriam vt obſtruatur os eorum.

Eodem modo erit prope finem mundo. quando fide deficiente. audient fideles incredulitatem multorum. de aduentu Chriſti garrientem & deſperationem talis aduentus ſuggerentem. dicens. Vbi eſt deus eorum

Blatt 230b: Igitűr Deus noſter in celo. Veſter autem O gentes, quis eſt? Nullus vtique. Sed

Simulachra (.tantummodo non deus nec dij.) **gentium Argentum & aurum** ꝛc.

Exhoc videtur Quod Idolatre nullum opus dej ſeu creaturam colant inquantum creaturam Quia licet ſeruiant creaturę potius quam Creatorj. tamen ignorant hanc eſſe creaturam dej Ideo hic non abſolute dicit Argentum & aurum. Sed Simulachra & opera manuum hominum Quia prius eam mutant in ſuum ſenſum & faciunt eam aliter. quam deus Et ſic adorant

Myſtice autem Simulachra ſunt falſa dogmata & heretica Iere. x. pariter inſipientes & fatűi probabuntur. doctrina vanitatis eorum lignum eſt Et .8. Vere mendacium operatus eſt ſtilus mendax ſcribarum Et rurſum. x. Stultus factus eſt omnis homo: a ſcientia ſua confuſus eſt artifex omnis in ſculptili. quoniam falſum eſt quod conflauit. & non eſt ſpiritus in eis.

Similes fiant illis prophetice dicit primo Quia non natura Sed ſimilitudine fiunt & ipſi Simulachra & Idola Zach. xiij O paſtor & Idolum. Quia vani ſunt Hęc autem omnia facit Amor mirabilis in viribus ſuis. qui tranſmutat amantem in amatum Sicut b. Aug. d. terram diligis terra es. aurum diligis Aurum es, deum diligis deus es

Inde fit Vt qui fluentia diligit. fluat. & quocunque it res, amor ſequens cum eo vadit Vnde fit. vt cum alicűi aufertur pecunia: ſimul capitur volűntas diligentis aurum. Quia ſe captiuum putat. & perditum. quando aurum perditur. Seque repertűm dum aurum reperitur. Quare? Niſi quia aurum facta eſt voluntas per amorem aűri. Si enim non diligeret aurum. potius ſe liberari putaret. dum aufertur. Sic in aliis ſimili modo.

Secundo dicit Optatiue. Vt fiant ſ. ſibi tales, qui iam·deo ſunt tales in veritate .1. vt agnoſcant ſe tales eſſe ſicut ps. 95. Confundantur omnes qui adorant ſculptilia

Blatt 231 ist herausgeschnitten.

ps 115 [Hebr. CXVI.]

Blatt 232[a]: Credidi propter quod Locutus ſum ꝛc De Chriſto per omnia poſſet intelligi ps. Niſi primum verbum. Quia

Chriſtus negatur fidem habuiſſe. eo quod fuit ſimul & comprehenſor. Si tamen velimus dicere Quod ſicut ſpem habuit ita & fidem. Sine dubio enim ſperauit ſui corporis glorificationem. quam tamen nondum vidit in preſentia. ergo & credidit. Non obſtante Quod eam clarius vidit in verbo quam nunc videt in proprio genere. Sed quicquid ſit. Senſus eſt

Ego humiliatus ſum nimis .1. afflictus ſum nimis vt eſt in heb. Et Queritur quare? Quia locutus ſum & docui que credidi. Noluerunt enim audire & propter verbum fidei perſecuti ſunt me. Et Queritur. Quare ergo non tacuiſti? Reſpondet. Quia Credidi propter quod credere locutus ſum. Quia fides coegit me loqui vt non tacerem veritatem contra tot mendacia in mundo Zelus & feruor fidej & veritatis facit hoc. Sicut Apoſtoli contra Iudęos. Doctores contra hereticos. Et vſque hodie Chriſtiani contra falſos Chriſtianos vt ps. 39. Non abſcondi veritatem tuam a concilio multo. Et quid mirum Si locutus ſum, ſi Zelus meus comedit me & cogit loqui Quia Ecce

Ego dixi in exceſſu meo. omnis homo mendax Quamdiu & ego homo ſum & ſűi non vidi quod eſſet omnis homo mendax. Nunc quia credidi & in exceſſu ſum & ſpiritualis homo factus per fidem. omnes Iudicans. a nemine Iudicatus. Video quod qui non eſt in eodem exceſſu & non credit, eſt mendax.

Et hoc locutus ſum & predicaui ideo humiliant & affligunt. Nolunt audire quod ſint ſtulti, vani mendaces, mali ꝛc Sed ſe Iuſtos & ſapientes & veraces putant & putari volunt

Secundo Exceſſus hic accipitur. pro pauore & conturbatione que fit in perſecutionibus & minis. Et ſic Senſus eſt ſecundum b. Aug. Cum propter verbum dej affligerer. tunc expertusſűi, Quod nec in me nec in vllum hominem ſit confidendum. eo quod homo ſit omnis mendax. deus autem verax in quo confidendum. & fidenter predicandum contra omnium perſecutorum rabiem. Alioquin deficeret in afflictione nimia pro verbo dej. Ergo in Exceſſu iſto .1. conturbatione dixi & expertus ſum quod homo ſolus non ſtaret. Sed fieret mendax. niſi deſurſum adiutus verax permaneret in confeſſione fidej Vel Quia dixit. humiliatus ſum nimis. in ea afflictione didicit Quod omnis homo ſit mendax

& nihil. quia non ſtat in tentatione Sed cadit a veritate & conſentit falſo, niſi dominus Iuuerit.

Dirupiſti ꝛc Caſſio. Verſus hic tantam virtutem creditus eſt habere. vt a nonnullis diceretur poſſe hominibus peccata dimitti. Si eum in fine vite suę tercia confeſſione congeminent. Hoc tamen ſane intelligendum & poſitis ponendis. remotisque remouendis. hoc eſt ne ſacramenta Eccleſie ideo negligat. confiteri communicare inungi. Immo hanc virtutem quodlibet verbum dej habet. Cum ſit verbum ſalutis & gratię & virga virtutis. Veruntamen Superſtitio cauenda. Ne ſicut multi pro temporali comodo eis vtantur vt qui literas & Euangelium Iohannis contra ignem & aquam portant aut ferrum. Sed pro comodo anime ſine dubio etiam pater noſter ſufficit. Breuiter ergo psalmum recapitulemus

Credidi .1. fidem habui. verbum abſolutum. propter quod locutus ſum (.1. Docůi & confeſſus ſum que credidi Quia qui me confeſſus fuerit coram hominibus. hoc eſt enim talentum ſcilicet fides. quod cuilibet ſecundum menſuram donatum eſt Ro. 12. Vnicuique ſicut diuiſit deus menſuram fidei. Cogit ergo dominus ſeruos ſuos hoc talentum expendere ad vſuram. Et talis eſt iſte ſeruus qui ſe fęciſſe dicit. Credidi propter quod locutus ſum

Blatt 232^{b}: Sed Veritas odium parit. Ideo Ego autem (inqůit) humiliatus ſum nimis .1. afflictus propter verbum crucis. quia ſcandalum eſt ſuperbis & ſtůltitia. Sic enim communiter. humiliatus accipitur. Vt infra. humiliatusſum vſquequaque domine. Verum moraliter quoque id fit Vt homo ſeipſum affligat nimis. Vbi conſcientia ſibi dictat fidem. Vel certe Vbi incipit ſpiritus ex fide viuere & ſapere que dej ſunt. mox caro inſurgit & perſequitur ſicut pharao Iſraelitas. Et Synagoga Apoſtolos Chriſti. tunc enim incipit ipſa concupiſcere aduerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus eam. Tunc ſpiritus dicit illud cum Apoſtolo Ro. 7. Infelix homo ego. quis me liberabit de morte corporis huius. Video enim aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meę. & captiuantem me in legem peccati ꝛc hoc eſt quod iſte dicit Ego autem humiliatus ſum

nimis ſcilicet a lege membrorum. quia per fidem lex mentis euigilauit. Credidi enim hoc eſt vt ille ait. Condelector enim legi dej ſecundum interiorem hominem. Sed tunc hoſtis ſimul euigilat caro: que dormiu̇it: quando ſola regnabat ſuper ſpiritum

Ego dixi in exceſſu meo: omnis homo mendax literaliter .1. in iſta afflictione didici, quod in nullum hominem ſit confidendum: Quia & ipſe caderem a veritate fidej: qui tamen dixi. Credidi. Niſi enim deus auxiliaretur. cito in paſſione mendax fieret per negationem fidei qui verax eſt per confeſſionem. q. d Calix iſte docet quod niſi quis dominum Inuocet in dominum nitatur: ipſe nullo modo ſtabit. quia homo eſt. & cadet. Ergo dominus eſt. qui Iuuat in exceſſu & perſecutione non homo Secundo ſic etiam ſi homo ſe expediat & Iuuet Vel alius alium. hoc eſt carnale auxilium vanum & mendax. quia per hoc ſpiritum perdit

Moraliter. A carne aduerſaria ſpiritus. Quis liberabit? Nũnquid ego vel homo? Non quia hinc video quod errat qui ſeipſum vult ſaluare. Et eſt homo mendax. Sed gratia dej per Iheſum Chriſtum. liberat. triumphatque nos ab iſto pharaone Et hinc fit. Vt etiam quod ait Credidi. ſe a domino habere Dicat. Quia fidem nullus homo ex ſe habet. Sed eſt mendax. Quia dimiſſa veritate que in fide eſt: ſuis meritis ſuperbit & perſequitur atque humiliat eos qui dicunt Credidi. Cum tamen ſit mendax. Quia Ro. 3. Non eſt Iuſtus vſque ad vnum. ſicut Scriptum eſt Omnis homo mendax. Quod intelligitur de mendacio non quo coram hominibus eſt mendax Sed coram deo. Nam multi ſunt veraciſſimi coram hominibus. tamen quia non dicunt credidi nec habere volunt fidem. omnis homo eſt mendax coram deo. Vbi ſola veritate fidei Veraces fiunt: quam tamen propter ſuam veritatem coram hominibus, perſequuntur & humiliant Igitur totus ſenſus eſt. Quod qui per gratiam dei credit. patitur perſecutionem Vel a mundo Vel carne. Et tamen vterque eſt mendax. contra credentem & fidem eius pugnans: quod in tali pugna agnoſcit fidelis. Quia non Iudicaret eos mendaces. niſi videret eos contra veritatem

pugnare. Idcirco non antequam in Exceſſu eſſet. dixit. omnis homo mendax. Meliora enim de quolibet ſperanda ſunt

Quid retribuam domino. pro omnibus. quę retribuit mihi? Quę eſt iſta retributio dei nobis? Quid meruimus? Nonne gratis dedit? Alioquin quomodo erit gratia? Sed dominus retribuit bona pro malis. Quę eſt excellens retributio & diuina. Nam bona pro bonis. etiam homines retribuunt. Ethnici quippe benefaciunt. benefacientibus. Sed Hoc [*Ausgestrichen:* eſſe] eſt eſſe deum. non accipere bona. Sed dare: ergo pro malis bona retribuere Qui enim prius dona dat quam accipit. Quid aliud facit quam reddit bona pro malis? ſiquidem bona antequam daret non erat ibi, ergo tantummodo mala. Quid ergo retribuam ego? Quia retribuit mihi fidem & veritatem: qua coram ipſo ſum verax ac ſic iam non homo Sed deus ac dei filius & ſimilis patri proles

Blatt 233a: Calicem ſalutaris Accipiam: & nomen domini Inuocabo: Ipſe eſt Calix. quem dixit Exceſſum ſuum, & quod humiliatus eſſet nimis propter verbum domini & fidem eius. Eſt autem ſalutaris .1. Chriſti. quia ſunt paſſiones ſalutares in Chriſto. extra autem ipſum ſunt paſſiones ſteriles. Vnde potuit & ſic tranſferri. Calicem ſalutarem, que eſt noua res. Quod paſſio ſit ſalutaris. & in paſſionibus ſit magis ſalus quam perditio. Cuius tamen contrarium ęſtimat totus mundus. & repugnat tam vox quam res. Verum fides facit paſſiones eſſe vtiles. & ſuauitates noxias. Sic enim Amarum & dulce Iſaie 5 Vbi contrarie illi Dulce ponebant amarum. quod & mundus facit totus

Sed eſt ne hoc aliquid retribuere. Accipere Calicem? Reſpondetur Quod ſic poteſt textus ordinari vt ſit ſenſus. Video quod ſi fidem Chriſti verbum & gratiam eius volo tenere. neceſſe ſit me humiliari nimis: tamen Quia magis mihi placet iſta beneficentia & retributio dej quam iſta paſſio diſplicet. Iccirco Si non poteſt tranſire calix iſte: niſi propter verbum ipſius bibam illum. Bene, fiat voluntas domini, Nihilominus. propter talem paſſionem: non deficiam a verbo: non ero ingratus non cedam. Sed omnino ſtudebo gratus eſſe. etiam in medijs paſſionibus. Ne

ſim ſicut ille de quo dicitur Confitebitur tibi cum benefeceris ej. Ego autem. quandoquidem tanta ſunt dona dei, Vt neſciam quid retribuam: tamen cogito retribuere. etiam ſi calicem bibere oporteat: qui maxime reuocare forte potuit vel poſſe viſuſeſt. ne vel dona dej acciperem vel pro acceptis gratus eſſe. Quare vt gratus omnino ſim. Etiam Calicem Accipiam: quia ſalutaris eſt. Et ne in me confidam nomen eius Inuocabo. Ac ſic non tantum cum benefacit mihi. Sed etiam in mediis paſſionibus. Vota mea reddam ꝛc

Vota mea domino reddam coram omni populo eius. Hoc ergo Inuenit quod retribueret ſcilicet Vota. quia nihil niſi laudis & confeſſionis vota poſſumus reddere deo. a quo omnia bona habemus. & noſtrorum ipſe nihil eget bonorum. Sed quia Mendaces filii hominum. ſubtrahunt vota ſua domino. propter Calicem quem horrent & fugiunt. Quia non credunt. Nec nomen domini Inuocant: in ſuis viribus confidunt: ideo ſolum in beneficiis laudant dominum Beatus ergo qui agnoſcit dona dei: & etiam in aduerſis deum benedicit: quod tamen non faciet niſi in nomine domini confidat

precioſa in Conſpectu Dominj Mors ſanctorum eius. Hec eſt confortatio & exhortatio ſententie predicte. q. d. ideo non debemus horrere calicem: aut paruifacere dona eius aut ingrati eſſe in paſſionibus: Quia Calix ille Eſt ſalutaris: eo quod precioſa ſit in conſpectu domini Mors ſanctorum eius. licet Mendacibus hominibus videatur vilis: Sed erroneum omnino & mendax eſt Iudicium eorum. putant enim quando hũmilior nimis: & in exceſſu ſum vel bibo calicem: quod ſum ſtultus, ſtulta fides mea. Cum ſit veritas & ipſi mendaces. maxime quando contra veritatem. quam eis locutus ſum: pugnant auditam. Ego tamen pro me ſaltem gratias ago. Quod Habeo eam: quantumuis paſſiones propter eam abundent Ecce quomodo ſeipſum conſolatur in paſſionibus verbis ſpiritualibus (.1. de ſpiritualibus ſonantibus) .1. Et miſeratur miſeriam perſecutorum ſuorum errorem & mendacium. Et ex vtroque exurgit in .2. . 3. laudem dej. ac magismagisque animoſus ſit ad paſſiones. Et hic eſt ſẽnſus verus huius pſalmi. quem poſſis legere

in quolibet martyre cum fiducia agoniſante. vt S. laurentio ꝛc hec enim tria faciunt martyres in paſſionibus vtpatet. Vnde Mirus eſt verborum contextus

Blatt 233[b]**:** Si enim Credidit: coram deo: exaltatus eſt: fides enim eleuat: Quomodo ergo hũmiliatus eſt? Niſi Quia ſimul apud veracem deum eſt in exceſſu [*darübergeschrieben:* altũs]. (vbi deum laũdat.) Et apud mendaces homines eſt humiliatus. quos & miſeratur. Ideo Vbi eſt exaltatus in exceſſu agit, quod dicit Quid retribuam domino. Et dicit. De ſuis perſecutoribus. Omnis homo mendax. Vbi autem eſt humiliatus Dicit. Calicem ſalutaris accipiam Et Vota mea

Si igitur Mors ſanctorum eſt precioſa ꝛc. ergo & quelibet pęna pro chriſto ſuſcepta. Et hoc per benedictionem Chriſti habemus. Omnes autem Accipere debent calicem dominj. licet alij tantum intentionaliter .1. in memoria. Alij ſpiritualiter (.1. crucifigendo carnem & concupiſcentias eius. quod eſt [*Ausgestrichen:* ſacramentaliter] velũt per ſacramentum. ſignificatum per paſſionem Chriſti ſecundum Apoſtolum. Alij Exemplariter vt martyres: Qui ſimilia paſſi ſunt cum Chriſto.

O domine Qũia ego ſeruus tuus .1. tu es dominus meus. quia ſum ſeruus tuus. Vel quia ſũm ſerũũs tũũs. ideo hũmilior & calicem accipio. Ter autem Exprimit ſeruitutem ſuam. & dominium dej. quia trinitatis in diuinis eſt Confeſſor. Primum. O domine pater Ego ſeruus tuus. Ego (. o domine fili) ſeruus tuus. Et filius ancille tuę o domine ſpiritusſancte. Quia filius ancille, ſeruus vtique eſt.

Dirupiſti Vincula mea Hęc ſunt vincula ſpiritualia que ligant ęternaliter. Nam alia proprię non ſunt vincula mea. Sed tortorum

ps. 115. [Hebr. CXVI.]

Blatt 234[a]**: Credidi.** Intentio ps. Eſt. Docere tantum ſpiritualia bona in Chriſto [*Ausgestrichen:* &] expectare & promiſſa in lege. de ſpiritu & fide intelligenda eſſe. non de re temporali: contra Inſipientiam carnalium Iudęorum. Qui fidem reſpuunt &

rem expectant. Rem inquam temporalium. Nam fides habet rem ęternam. Dicit ergo.

Credidi (.1. fidem habűi. & hęc tota mea poſſeſſio. que eſt ſubſtantia .1. poſſeſſio rerum ſperandarum. non autem ſubſtantia rerum preſentium.) Non ait diűes ſum, potens ſum & delicatus ſum. Quia vltra hęc omnia querit aliud. & id allegat. quod preſens non eſt. quod fide tantum tenetur. ideo ſequitur

propter quod locutus ſum Quare locutus? An prius ſemper ſiluit? vtique ſicut ps. 31. Quoniam tacűi Inueterauerunt oſſa mea. dum clamarem tota die. Multis autem cauſis dicit ſe locutum. primo Quia corde creditur ad Iuſtitiam. ore autem confeſſio fit ad ſalutem Secundo. Quia antequam eſſet fides in illo que faceret eum ſapere cęleſtia. loquebatur & ipſe ſicut ceteri vanitatem. & tacűit veritatem. carnem ſapiebat & docebat alios. Spiritum vero neſciebat ideo tacebat. Quomodo enim poteſt loqui ſi ignoret? At vbi cognouit. quomodo potuit [*Ausgestrichen:* doc] tacere & non etiam alios docere & ore confiteri? ſiquidem ex abundantia cordis ꝛc Ergo prius Ignoraui. propter quod tacűi, Nunc quia credidi. Cognoſco. propter quod locutus ſum Et ſic taceo ſecundum carnem. Vt ps. 38. Obmutűi & humiliatus ſum & ſilui a bonis Qui verſus quaſi in idem cum iſto ſonat. Quia vterque dicit humiliatus ſum. Et ideo ſilet & loquitur. ſilet mundo & loquitur deo. Quia non loquitur que mundus audire expectat Sed que deus & ſpiritus. Ideo eo ipſo verbo indicat. qualis ſit locutio & doctrina eius. Et qualis auditor adeſſe debeat. ſi velit audire & intelligere. Quia vbi loquens eſt (.1. in fide & exceſſu ſuo.) illuc & auditorem venire oportet. alioquin aggrauabitur auris ad audiendum Sic ps. 4. loquimini in cordibus veſtris Et ps. 38. locutus ſum cum corde meo. Vnde Iſaie. 56. vocantur canes muti. qui literam ſine fide docent.

Tercio Quia omnia noſtra bona ſunt tantum in verbis & promiſſis. Cęleſtia enim oſtendi non poſſunt ſicut preſentia. Sed tantum annunciari verbo. Ideo Non ait. Video propter quod opere oſtendo Sed credidi propter quod loquor. Illi autem qui ſua bona iactant & in re preſenti magnificant non habent fidem illarum. ſed viſionem. Nos autem credimus. & ideo opere

oſtendere non poſſumus Quare tantum loquimur & teſtificamur. fides enim eſt cauſa. quare non poſſumus aliter quam verbo oſtendere bona noſtra. eo quod fides eſt non apparentium, que non niſi verbo poſſunt doceri. oſtendi & indicari. Ideo vocatur argumentum (.1. oſtenſio rerum non apparentium Quia oſtendit nobis futura: que ex ipſa. poſſidemus. vt ſubſtantiam futurorum. Recte ergo dicit. Credidi. propter quod locutus ſum: quia aliter notificare non poſſum. eo quod tantum credidi. nondum autem vidi. Et eſt ratio reddita. Quare tantummodo doces & nuncias de cęleſtibus? Multa mihi predicantur. Quomodo ſciam an ſint vera? Reſpondet. Ideo tantum loquor. & non oſtendo. Quia Credo. vt & tu credas & fidem futurorum ſuſcipias. & contemnas preſentia.

Ego aũtem humiliatus ſum nimis. Hic totam literam & ſapientiam carnis deſtruit & deijcit Quia per fidem eruditur. quod omnis gloria carnis ſit flos fęni. fides enim facit temporalia comparari cum ęternis. & carnalia cum ſpiritualibus. Tũnc videt. quanta ſit miſeria ſpiritualibus carere & temporalibus abundare. Ideo dicit Ex fide nũnc intelligo quod vehementer nihil fũi & miſer cum extra fidem in me fuerim Etiam ſi rex. diues, potens ſim ꝛc

Blatt 234ᵇ: hoc autem non dicit qũi carnem ſapit: Sed omnino contraria. Quia non habet fidem non credidit Sed preſentia poſſedit. ideo in illis quieſcit & tacet. & exaltatum ſe nimis exiſtimat non loquitur. non querit alia ab illis. Sed habet pacem in ſubſtantia ſua. Non eſt clamor in plateis eorum

Et hinc elucet **.4°.** quare dixit locutus ſum quia credidi. Scilicet Inuocando orando. clamando ad dominum. pro ijs quę fide percepit. [*Am Rande links:* . . i enim habet quod | . . luit, tacet | . . videtur Apoſtolus 2 Cor. | . . Exponere. & | pere. quia de fũtu | . . . non tacemus. quia | . . . ondum habemus. | . . rum aliud niſi | . . . n de illis poſ | cum opus noſtrum | . . . illis ſit futurum | . . maximum quod poſſumus | re de illis Eſt | m.] Sentit enim ea abſentia que credit. ideo fit inqũietus. donec ea apprehendat. & loquitur in corde ſuo ſine intermiſſione. magno deſiderio ad deum. Et ita videt ſe humiliatum

nimis: quia longe abeſſe illis. Quanto enim maiora ſunt que credimus. tanto profundius miſeri ſumus. quod ea nondum habemus. Sunt autem maxima. ideo humiliati nimis ſumus Et quoniam carnales contraria ſapiunt & errant ideo dicit.

Ego dixi in exceſſu meo omnis homo mendax Iſte eſt exceſſus. quo per fidem leuatur ſuper ſe vt videat futura bona: Alioquin & ipſe erat homo mendax. Sed in exceſſu factus. mendacium exceſſit. & verax factus eſt per fidem. Et ideo eos qui vanitatem diligere conſpexit. & fidem poſthabere, mendaces eſſe vidit, Quia reputant ea bona ſua: que non ſunt Et cum humiliati ſint nimis exaltati ſibi videntur. Et ideo mirum eſt quomodo ſimul dicat humiliatum ſe & in exceſſu eſſe. Sed quia agnoſcit ſe humiliatum & miſerum. per exceſſum. Illi autem non ſunt humiliati (.1. non agnoſcunt.) quia nondum ſunt in exceſſu. Sed in volucro mendacii

Quid retribuam domino pro omnibus que retribuit mihi?

ps. 117. [Hebr. CXVIII.]

Blatt 235a: Confitemini domino: quoniam Bonus. quoniam in ſ̨ec. miſe. eius

Iſte verſus velut titulus: totius psalmi oſtendit intentionem. Vult enim ps confiteri & Laudare. dominum Chriſtum Venturum ſuper miſericordia & liberatione ſpirituali per eum facienda. Quod ipſe met exprimit dicens. Quoniam bonus: Quoniam in ſ̨ec. miſericordia eius. Bonitas enim eſt. quando quis benefacit immeritis & indignis. Qui enim ſunt meriti: ijs non benefit Sed Iuſte fit & redditur bonum pro bono & debitum eſt eis reddi. Qui autem digni ſunt: iis quidem non redditur tanquam meritis. Sed tanquam Iuſte debitum velut ſuperioribus & ę̨qualibus. deus autem indignis & immeritis: inſuper & multum demeritis benefę̨cit. per Chriſtum incarnatum Quia & per hoc oſtendit ſe eſſe non fictum Sed verum & viũentem deum. Quod nihil boni & meriti a nobis ſuſcepit. Sed omnino gratis tribuit. Eſt enim omni Iudicio rationis Diũinitatis hoc propriũm & decens: ſibi ſufficere, nullius indigere. & aliis gratis benefacere

Ideoque & omnem Iuſtitiam noſtram, omnem bonitatem, omnem ſapientiam noſtram. Confudit & reprobaūit omnino Et vult. vt nos eum deum verum agnoſcamus. nos autem iniuſtos, malos & ſtultos eſſe confiteamur in omnibus. que non ex ipſo accipimus & [*Darüber:* vel] accepiſſe agnoſcimus. Vt [*Ausgestrichen:* Ro. 3.] Ait Apoſtolus Gal. 4. Concluſit Scriptura omnes ſub peccato. vt promiſſio ex fide Iheſu Chriſti daretur Credentibus. Ro. 11. vt omnium miſereatur. An ergo in hoc etiam bonus & ęquus? Quod ita omnia noſtra confundit & reprobat & proculcat. ac ſua tantum offert & ſtatuit? Vtique optimus. Quia Hoc ipſo vt dixi. ſe verum deum probat. Qui vult ſua dare nobis: & noſter deus eſſe, nobis benefacere: nos ipſius egere. Et non noſtra accipere. non nos habere ſuos benefactores & velut deos ac noſtri indigere. Benefacere enim alteri Diuinū̄ eſt. Sed non poteſt noſter deus eſſe. & ſua nobis dare: niſi primo Doceat ſe. noſtra nolle: & noſtra nihil eſſe apud eum Iſaie. 1. vt ſic hū̄miliati. capaces efficiamur & appetentes eorum, que eius ſunt. Et hoc eſt Iuſtum. Sic ps ait. Iuſtus es domine & rectum Iudicium tuum Et iterum. Cognoui domine. quia ęquitas Iudicia tua & in veritate tua humiliaſti me. Si enim aliquid noſtri ſuſciperet. & non penitus reprobaret: iam nec verus deus nec ſolus Bonus eſſet. Quia & nos beneficiis cum eo certaremus. Nunc autem vult quod nos tantummodo accipiamus & ipſe ſolus det. & ita ſit vere deus. Vnde. Niſi quis ſe confiteatur malum. non poteſt confiteri domino quoniam bonus. Vbi enim deum bonum dicis: te bonum eſſe neges oportet & omnino malum confitearis. Non ſimul ſe & te communiter bonum patietur nominari. quia deum ſe: te autem creaturam vult haberi

Sic In ſęculum miſericordia eius .1. ęterna: quam ex mera bonitate tribuit: quia optimus & verus deus. Sicut autem ipſe eſt ęternus ita & miſericordia eius eſt. Qualis eſt ipſe. tale & opus eius eſt. ps. 47. Secundum nomen tuum deus: ſic & laus tua in fines terrę.

De tribulatione Inuocaūi dominum & exaudiuit me in latitudine dominus Iſta trib: Vel eſt exterior perſecutio: Vel interior. que Inuenitur, quando Inuenitur Quod ſolus dominus

bonus eſt, ipſi autem mali. Hęc enim eſt que ps. 114. dicitur. Tribulationem & dolorem Inűeni. ſcilicet in meipſo Videns me miſerum, egenum, malum, ſtultum, infirmum. Ideo Confiteor domino quoniam bonus eſt Et Inuoco eum de tribulatione. tali & exaudit me dans. ſuam bonitatem. ſapientiam, virtutem beatitudinem. diuitias mihi. Simul iſte verſus primum elucidat Quia non ideo ſit bonus: quod carnalia donet. Sed quia ſpiritualia. & de malis ſpiritualibus liberet

Blatt 235[b]: Et in nomine domini. Vltus ſum in eos. Alii Vero vindicant in nomine diaboli qui in malitia ſeu crudelitate. & non in bonitate vindicant. Quia non querunt ſalutem illorum Sed ſatiſfactionem ire ſuę & expletionem animi ſűi. Igitur Iucunda eſt Vindicta in nomine domini. Exempli gratia in Sancto Stephano & Sancto paulo. Voluit paulus ſtephanum perire & vindicauit ſe in nomine ſuo Vel hominum Vel diaboli. Voluit Stephanus paulum perire feliciter. vt fieret quod iſte erat. & deſiſteret eſſe quod ille erat. Quid fit? Quis pulchrius triumphat? Ecce poteſt. S. Stephanus dicere. O Bone paule Ecce triumphaűi. Quia non me perduxiſti quo tu voluiſti. Sed ego te perduxi quo volűi. Volűi vt mecum ſaperes & dolűi, tabűi, indignatus fui contra te: quando aliter ſapűiſti & queſiűi vindictam vt fieret mea in te voluntas. & non tua in me Et ſic meus ſuauiter & tuus non expletus eſt animus tuus autem ſalubriter victus & occiſus & vindicte ſubiectus. Sic Eccleſia vindicat in nomine domini. Iucundiſſima vltione. quia non contra homines. Sed contra vitia & peccata pugnam gerit: quibus Victis. triumphat & vindicauit cum gloria. Et ſaluauit hominem.

Sicut Apes Qualis eſt proportio hominis ad apes. talis eſt Chriſti ad Iudęos. Quia incomparabilis mole. viribus, ſenſu, ſapientia & cęteris que in homine ſunt & in apibus non ſunt. Sic Chriſtus quia deus erat. ad Iudęos erat incomparabilis in omnibus. Et ſicut Apis non obrűit non occidit Sed tantum pungit in modico loco totius hominis. ſibi tamen per hoc totum bonum aufert. Ita Iudęi Chriſtum in modico loco ſui .1. humanitate tantummodo punxerunt. Sed totum nec obruere nec occidere potuerunt. Sibi tamen per hoc omne bonum

abſtulerunt. Quia erat iſte deus immortalis Recte ergo dicit Sicut Apes. comparatiue. Non ſic [*so*] gygantes vel dii. Sed ſicut modicilli vermiculi ad tantum gygantem & deum. vt ſit contemptibilis eorum punctura. & tamen multum intenſa apud illos & fremens. Eodem modo Quilibet Chriſtianus debet ſe agnoſcere magnum eſſe: quia propter fidem Chriſti qui habitat in ipſo. eſt deus. dei filius & infinitus. eo quod iam deus in ipſo ſit: Ergo omnis perſecutor eius. Eſt ad eum ſicut apis. quem magnanimiter debet ſuſcipere & contemnere. & in nomine domini querere vindictam in eum Eſt enim Hoc verbum exhortatorium & conſolatorium ad patientiam. Sic mod. Iohan. f. f.

Sicut Ignis in ſpinis. Vtilis eſt ignis in ſpinis: Quia ſolum ſpinas deuorat & facit ampliorem locum. Sic perſecutores Iudęi ſeipſos vaſtauerunt & Eccleſiam magis ampliauerunt poteſt vtrunque etiam in bonitate ſic intelligi Quod Sicut apes. que amittunt aculeum quando pungunt. Ita impii conuertuntur ex patientia ſanctorum. quos pungunt & amittunt furorem & animum nocendi. Similiter ſicut ignis in ſpinis ſe ipſos conſumunt. per patientiam & fiunt poſtea ligna fructifera. Atque ita in nomine dominj facta eſt vltio

Conſtituite Diem ſolennem in Condenſis. heb. frondoſis

Vnde Synagoga arguitur Quod ſub ligno frondoſo proſtituta ſit. Eſt enim frondoſum. frequentia multitudinis & populoſitas. in qua carnaliter ſperauit & expectat ſuum Meſſiam. Igitur Hic Vult vt ſit. Dies Eccleſię celeberrimus. in populoſa multitudine fidelium. Vſque ad cornu ſcilicet dextrum altaris (.1. Chriſti) .1. vſque ad interiora proficiant cognoſcendo, amando & operando: non foris in litera deſideant

ps. 118· [Hebr. CXIX.]

Blatt 236a: Beati immaculati in Via ꝛc Iſtum ps. nondum vidi ab aliquo expoſitum in ſenſu prophetico. Nec vllus eſt. qũi ſeriem & ordinem expoſitionis in eo tenuerit: ſine violentia & contorſione verſuum & verborum. Quod inde puto venire quia propheticum id eſt literalem. primo non quęſierunt:

qui eſt fundamentum cęterorum Magiſter & lux & author. & fons atque origo. Magis autem forte. Quia abſconditus eſt & in ſpiritu nimium interiori loquens. Vnde non poſſit eius cauſa & motiũũm videri. cur ſic & non aliter dixerit & ordinauerit: ab ijs qui non eoſdem motus habent. Nam nullus alium in ſcrip. ſpiritualibus intelligit. niſi eundem ſpiritum ſapiat & habeat. Sed nos modo. Inuocato brachio dominj. prophetiam ſcrutabimur: quod erit facilius: quam morales affectiones. per ſingula venari: quę ſunt vtique vię viri in adoleſcentula: quas penitus ignoramus Adoleſcentula inquam quę eſt anima ipſa affectuoſa in ſpiritu. vel Scriptura ſpiritualis: In vtraque eſt incomprehenſibilis Via Chriſti .1. affectiones ſancte: quot. quando. & qualiter atque quantum eant Quare plenarium intellectum moralem huius psalmi. Credo ſpiritumſanctum ſibi ſoli reſeruaſſe.

Igitur propheta Intuitus oculis ſpiritualibus Legem Moſi. Videns in ea latere & clauſam eſſe legem fidei: euangelium gratie: & promiſſa Inuiſibilia: Sicut ſub cortice nucleum. aut ſub terra thezaurum. Velut dicit Dominus. Simile eſt regnum cęlorum thezauro abſcondito in agro .1. in litera laborioſa que eſt panis doloris: petit hoc abſconſum auferri & abſconditum proferri in lũcem. per totum ps. relatiue loquens. & comparatiue inter veterem & nouam legem loquens ac diſtinguens d.

Beati immaculati in Via || q. d. Sumus quidem omnes in via quadam ſcilicet Moſi. & litera & humana Iuſtitia: ſecundum quam coram hominibus ſine macula apparemus. Sed tamen intus pleni omni macula: quia Iuſtitiam fidei. & legem ſpiritus non habemus, ſecundum quam eſſemus immaculati Nunc autem coram deo ſumus maculati quantumuis in via ſimus legis literalis. Sed Beati omnes ſpirituales Iſrael: quia ii ſunt immaculati in via ſua Qũia Scilicet ſũnt

Qũi Ambũlant in lege dominj || Non in lege Moſi aut humana: Eſt autem hic primo Notandum: Quod lex Moſi non eſt mala nec maculata in ſe: Sed Quia Scribe: qui eam non cum ſpiritu intelligebant & docebant: faciunt eam maculatam. Nam lex Moſi habet vtrunque Scilicet literam ſignificantem. & ſpiritum ſignificatum per literam. Et omnes qui eam ſuſceperunt: vt ſigni-

ficantem & figuram futurorum. bene beati ſunt & fuerūnt Sicut Gal. 3. Tenebamur concluſi in eam fidem. que reuelanda erat. Non ait in legem quę data erat Sed in fidem que promittebatur per legem, reuelanda. Igitur Quia Iudęi. hunc ſpiritum ſeparant & abijciunt ac legem non vt ſignificantem ſuſcipiunt. Sed vt implentem & ſufficientem. ideo ſunt maculati in via. ſicut per Ezech. dicit. Et pollūi eos in vijs ſuis (.1. pollutos habeo & non immaculatos in litera ſua. quia mundiciam ſpiritus abijciunt.

Et hec eſt fęditas iſtius mulieris Synagogę propter quam Chriſtus dedit ej libellum repudij Et certe magna feditas atque Macula. preceptum autem dominj immaculatum. Et beatos faciens & immaculatos. Imitantur aūtem Iſtos allegorice. Qui licet non abijciant. Chriſtum neque fidem eius. Sicut Iudęi Neque negant eum aut fidem eius

Blatt 236ᵇ: tamen veritatem fidei abnegant & veritatem Chriſtj. Sicut Iudęi Chriſtum hominem non negabant tamen diūinitatem in Chriſto: que ſola facit Chriſtum ex iſto homine: tanquam ſi qūis ſpiritum hominis neget licet corpus eius fateatur atque tamen contemnat. Ita heretici Viam fidej non negant. tamen totam eius intimam vim & ſpiritum negant. Et habent fidem & Euangelium mortuum ac literale. Ideo & ipſi ſunt maculati in iſta via ſua Quia fides eorum in Chriſtum eſt quidem via: Sed quia eſt mortua. Et habent verba tantummodo quę nos habemus. ſenſum autem noſtrum contemnūnt. Que verba vna cum grammaticali ſua ſignificatione. ſunt velut Caro Chriſtj. ſine diūinitate. litera ſine ſpiritu, vana & vacua omnino. Senſus autem verus in illis & theologica ſignificatio Eſt velut diūinitas in carne Chriſtj: ſpiritus in litera, anima in corpore. Vita in rebus & fauum in melle. Nucleus in cortice. Vinum in vaſe. oleum in lampadibus

Tercio Moraliter Imitantur eos omnes ſuperbi maxime inobedientes, Qui neglecto eo ad quod tenentur, ſuam ſanctitatem & ſuum ſenſum ſequuntur. hos & predictos omnes illudit angelus tranſfigurans ſe in angelum lucis. Qui quidem Verba & fidem Chriſti habent. Quę eſt velut caro Chriſti. Sed veritatem fidei non habent. Quia in tali fide. obedientiam & humilitatem non

habent. preponunt enim ſua magna parũis & vilibus, que precipit obedientia. Et ideo ipſi quoque ſunt maculati peſſima macula. quantumuis ſint in via. habentes ſpeciem pietatis. virtutem autem eius abnegantes. Igitur Quodcunque opus facimus ſine relatione ad obedientiam: eſt maculatum. Nam Sicut Synagoga tenebatur. opera ſua. in ceremonijs. ſacrificijs lotionibus facere in reſpectu Chriſti venturi ea perficientis: ſaltem implicite. Et non excludere Chriſtum tanquam ex ſuis operibus Iuſti & ſufficientes eſſent coram deo. Ita heretici tenentur omnia ſua facere in relatione ad Eccleſie communionem. Ita vt eam non excludant tanquam ex ſuis ſeorſum meritis extra illam & ſine illa poſſint placere & ſalũi eſſe Sic Quilibet inobediens & proprii ſenſus. tenetur ſuas Iuſtitias facere in relatione ad obedientiam & preceptum. Ita vt eam nũllo modo excludat: Nec extra illam aut ſine ea. aliquid placiturum deo confidat. Alioquin proprietarius erit. Superſticioſus immo idolatra. Quocirca. Religioſi deuotarij ſibi maxime prouideant Ne in ſuis deũotionibus confidant ſecretis & peculiaribus. ſi in ijs que ſunt Conuentualia [*Auf dieses Wort weist vom Rande links aus der weitausgestreckte Zeigefinger einer grossen Hand*] & communia: deſides, tepidi & negligentes, aut inobedientes ſint. Nam Diabolus ita ſolet imprudentes. exercitiis ſpiritualibus ſeorſum decipere: & in communibus negligentiſſimos facere: Et tunc illi deo bene ſerũire ſe credentes propter ſua ſingularia. nihil curant. quod communia negligunt. Sed iſta ſingularia debent ſic agi vt ad communia ordinentur. & diſponant. ad melius agendum ea que ſunt obedientie: non vt impediant aut reuocent. Tanquam media ad finem accipi debent. non tanquam finis ipſe Alioquin ijs omnibus dicetur. Nunquid ſacrificium vult deus & non magis vt obediatur voci eius? Melior eſt obedientia quam victime ꝛc. 1 Reg. 15. Hoc enim eſt rapinam in holocauſtum facere. quod odit dominus Iſaie .65. Et iſti triplices homines per totum hunc psalmum arguuntur. Ideo latius eos hic deſcripſi. Vt vbi deinceps infra Iudęorum meminero. huc breuitatis gratia remittam. Hii ſunt vere maculati in via. & declinant a mandatis eius Et Increpantur de ſuperbia. Et .infra. Superbi iniquę egerunt ꝛc

Blatt 237a: In toto Corde meo Exq. ne repel me a mand. t. hoc ſupra verſu. 2. dictum eſt. quid ſit totum Cor. & quid. Exquirere. Eſt enim nihil ſui ſenſus vel voluntatis querere. Vnde Multum differunt. tota mente & toto Corde querere. Mens enim Eſt intelligentia ſeu quem Apoſtolus ſenſum dicit .1. Corin. 3. Nos autem ſenſum Chriſti habemus .1. gręce. Noyn quod eſt mentem ſeu intelligentiam in ſcripturis. Sicut & alibi monet idem: [*Ausgestrichen:* ſenſ] ſentire. Ergo tota mente dominum querere. Et nihil ſũi ſenſus ſapere. captiuare autem intellectum ſuum in obſequium Chriſti & cuiuslibet prelati ſui aut fratris. Cor autem Eſt ipſa potentia appetitiua voluntas ſcilicet. in qua eſt Amor ſicut in mente cognitio: ibi affectus, hic intellectus. Vnde recte noſtri & Concorditer dicunt. toto intellectu & affectu: quod Scrip. dicit tota mente & toto corde. Sic enim dominus Vbi eſt thezaurus tuus: ibi & cor tuum erit. Vbi ſine dubio. affectum voluit per Cor. exprimere & docere.

[*Am Rande rechts:* Coro.] Vnde ſequitur Quod dupliciter. Cor totum dicitur. primo ſcilicet Quod nihil proprię voluntatis adeſt: ſicut eſt in hereticis & Iudęis. Qui magno corde deum colunt & nihil mali volunt Sed tamen Colunt ſecundum ſuam voluntatem. Secundo Quando plenum & perfectum eſt. non remiſſum atque tepidum. Sic enim Communi vſu ſolemus dicere toto corde fieri quod intenſiſſima voluntate fit. Sed iſte eſt Moralis potius ſenſus. quam literalis. Ille autem primus eſt literalis. Vbi quis toto corde deum colit etiam ſi remiſſe colat: ſi modo non ſecundum ſuam voluntatem eligat: quod offerat domino Licet & hoc .2um. poſſit ſic ad primum reduci. Quod omnis tepidus. aliquid ſaltem priuatiue. de ſuo querit affectu. Sed multo minus eſt quam illud. quia priuatiue Eſt & ad acidiam pertinet: quandoque ad infirmitatem anime. Sed alterum eſt poſitiue & ad ſuperbiam pertinet Vt b. Virgo. Diſperſit ſuperbos mente cordis .1. qui ex mente cordis ſũi ſuperbi ſunt. hoc eſt. qui de ſenſu & intelligentia quam ipſi diligunt & cui afficiuntur. ſuperbiũnt. de quibus & ps. 4. filii hominum Vſquequo graũi Corde? Vt quid diligitis vanitatem, .1. habetis cor & affectum in vana mente & intelligentia veſtra: que tamen eſt mendacium? Scitote (.1. In-

telligite ꝛc Similiter de tota mente: Dupliciter loquimur. primo. Quando Nihil proprii ſenſus ſequimur aut ſtatuimus. Sed hűmiliter ſenſum domini & alterius ſuſcipimus & preferimus qui eſt literalis ſenſus. de tota mente Secundo Moraliter. Quando perfecta & puriſſima intelligentia Chriſtum ſapimus & intelligimus. Non remiſſe & imperfecte Ergo patet Quod preceptum dej de tota mente diligendi eum: non ſecundum modum moralem precipitur Sed ſecundum primum & literalem. alioqűin. pauciſſimi ſalűi fierent & populus ſimplex. Vbi maneret. Repelli autem timet a deo. Qui potius compellit. Qűid hoc? Ideo enim Mandat vt compellat. Heb. dicit. Ne me errare facias. Quia facilis eſt error in mandatis dei. Et infinitis modis. noſter ſenſus & noſtra voluntas ſeſe nititur immiſcere. per occultiſſimam ſuperbiam. preter eam que eſt in tepiditate & alijs paſſionibus negligentiam. Vbi & ſi proponas in toto corde exquirere. tamen opus habes. Vt Conſerueris & deducaris in tali propoſito. Vel ſenſus eſt.

Blatt 237b: Ecce Reuerſus ſum & Viam meam Correxi in ſermonibus tuis. Et ex toto corde exqűiſiui te, Ne ſinas me de cetero relabi in priora & ſolita, ne repellas me. ne recidiuem deinceps vnquam. Sed da perſeuerantiam in bono. propoſito quod nunc habeo. Et hoc verſus ſequens exponit dicens.

In Corde meo Abſcondi Eloquia tua. Vt non peccem tibi

Hoc eſt Ecce. ex toto corde propoſűi tibi ſerűire. ideo impreſſi in cor meum verba tua. Vt amplius non contra ea peccem. Sicut prius fęci. Recte ergo prius auxilium gratię. poſcit. quam proponit. priűs dicit Ne repellas me. poſtea. quia Abſcondi & propoſui verba tua. Quia nihil eſt propoſitum noſtrum. niſi gratia dej ipſum diſponat

Benedictus es domine. doce me Iuſtif t.

Scilicet qui non repellis & propoſitum Iűűas. Item Quia tu. Benedictus Benedictionem das. ideo a te volo doceri: qui talis es legiſlator. qui dat benedictionem. precipis & das gratiam implendi que precipis. Das legem, ſimul & plenitűdinem eius. Non ſic Moſes. Non enim dedit Benedictionem talis legiſlator. Sed

maledictionem Lex enim iram operatur. & maledicit non implentes. Igitur A benedicto peto doceri Iuſtificationes benedictas & benedicti. Hęc enim ſunt Eloquia que in corde oportet abſcondi: quia ſpiritualia ſunt. Moſi autem. oſtentabunt in labijs & in philacterijs. quia Literalia fuerunt. ideo & ſine benedictione

In Labijs meis. pronũnciaũi omnia Iudicia oris tui

Non enim ſatis eſt. corde credere ad Iuſtitiam: niſi fiat & ore confeſſio ad ſalutem Qui enim ſua pronunciant: nec ore nec corde deum confitentur. Et Notandum ſane. Quod multi ſunt. qui pronunciant Iudicia dominj. ipſi tamen in corde non abſcondunt nec viuaciter credunt Secundo alii & multi. viuaciter credunt & in corde abſcondunt. Sed foris proloqui timent. quia nolunt offendere: nolunt ſibi iram conciliari: Nolunt amicos amittere, & inimicos atque perſecutores facere: Et ideo vtrique illi mutuas ſibi dant & cedunt vices. Nec ſunt ſolidi in verbo veritatis. Nam illi primi: qui audacter loquuntur Iudicia dominj: dum non habent quos offendunt: Vtique & ipſi tacerent: ſi ſentirent perſecutiones. multo magis quam [*Ausgetrichen:* ijs] alteri: quia non habent in corde fidem: ſicut iſti habent. Similiter & Secundi facile & facilius pronunciarent: ſicut & primi. ſi nullus offenderetur. Igitur Non parua eſt Iactantia & fortitudo felicis preſumptionis dicere: In labijs meis pro nunciaũi omnia Iud. o. ꝛc. Non enim hoc faciunt. niſi qui cum benedictione docti fuerint & abſconderint ęloquia dej. vt non peccent deo. Vide ergo Singula queſo Verba: In labiis: Quia multi vt dixi in corde facile arguunt aliorum vitia que vident. Sed non audent quoque idem in labiis facere. Secundo Meis Quia applaudunt ſi audiunt. Quod in labiis alienis & alterius fiat correptio malorum. licet ſuis propriis non audeant. 3° pronunciaũi .l. in publicum & propatulum nũnciaũi. non tantum in labijs volũtaũi & ſubmũrmũraũi. In quo oſtenditur. Quod Vitia debent manifeſte. explicite & confidenter argui. vt prodeat foris. & veniat ad eos. quorum intereſt. Vt non ſit vox adulationis vel extenuationis. Que inter corripiendum velut retrolabitur & diſparet. Vt corripere magis

Blatt 238ª: voluiſſe videatur. quam potuiſſe vel auſafuiſſe: tales enim In labiis quidem ſuis habent Sed Non pronunciant (.1. clare ſonare faciunt.) ſcilicet non tantum ſono vocis, Sed magis expreſſione vicii. & peccati circunſtantiarum 4° **Omnia** inquit. Quia non Vnus eſt arguendus & alter diſſimulandus. Nec vnum peccatum alicuius arguendum & aliud extenuandum. Sed nuda vicia. ſine perſonarum acceptione corripienda Igitur Omnia inquit. mirabile verbum. contra quod multi agunt adulatores

Quinto Iudicia. Quę ſunt verba Correptionis & Crucis Chriſtj: in quibus continetur. Quę mala Culpe ſint vitanda pro Iuſtitia conſeruanda. Et quę mala penę. propter Iuſtitiam & Chriſtum ſuſtinenda. Sic enim Euangelium Iudicat .1. arguit peccata vt vitentur. Et Caſtigat veterem hominem: vt proficiat Iuſtitia interioris Et que ad iſta duo pertinent in Euangelio: ſunt Iūdicia: quia damnant peccata: & Carnem peccati Sexto. Oris tūi .1. preſcripta & predocta a te domine Chriſte Quia non [*Ausgestrichen:* in] ex noſtro Capite: aut ſenſu: aliquem arguere debemus & Iūdicare ſed ſecundum Euangelium: Ibi enim ſufficienter dictūm. que ſint vitanda: que ſint ſuſtinenda Vt non ſit neceſſe. noſtras paſſiones acuere in alterius Correptionem: facile enim exorbitamus: Ideo verba Chriſti ſunt aſſumenda
Patet Itaque qua ratione. Verba Euangelii & Crucis Chriſti: dicantur Iudicia: [*Am Rande rechts:* Iudicia *und darunter* Sermo] Sermones autem ſunt. qui docent: que bona nobis ſunt Collata. & quę adhuc Conferenda ſcilicet de gratia & miſericordia in anima & ſpirituali interiori homine vt .infra. Speraūi in ſermonibus tuis. ſcilicet de gratia exhibita & gloria promiſſa

In Via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, ſicut in omnibus diūitijs [*Am Rande rechts:* teſtimonia] Teſtimonia porro dicūntur: Quia teſtantur de futuris bonis: non ſunt Exhibitiones preſentium. Sed teſtimonia futurorum. ideoque faciunt fidem: eſſe ſubſtantiam futurorum non apparentium. Sic Antiquis nondum Apparuit gratia dej. Sed prophetabatur. Et nobis nondum apparet quid erimus. Sed teſtimonia habemus ſuper iis.
Vel teſtimonia dicuntūr veteris legis verba ſpiritualiter intellecta:

que teſtantur nihil niſi ſolum Chriſtum futurum. ſicut Noue legis. teſtantur. gloriam futuram: In vtriſque autem immo in via eorum eſt delectatio. Quia Exercitatio in illis Conſcientiam ſerenat ꝛc Quare vt ſupra dixi totus ps. Eſt nihil aliud niſi petitio. vt reueletur lex ſpiritualis. vt auferatur litera. proferatur Spiritus, tollatur velameñ. & appareat facies Veniat Chriſtus & tranſeat moſes. Vt infra. deprecatus ſum faciem tuam .1. aduentum tuum: Ceſſet lex & regnet gratia: finiatur peccatum. & incipiat Iuſtitia Ideo Exclamauit. Beati Immaculati in Via. Quia lex non eſt ſine macula Sed ſpiritus legis ipſe eſt Sanctus & immaculatus ps. 18. Lex domini Immaculata

In Mandatis tuis exercebor. & conſiderabo Vias tuas. hoc Exerceri eſt loqui & diſputare vt .infra. dicemus Vult ergo dicere Quod non ſolum opere Sed ore & cogitatione futurus ſit in lege domini futura. Inſuper Et

In Iuſtificat. t. Meditabor. Non obliũiſcar. ſer. t. ꝛc etiam ſi nec loquar nec operer Vt in Carceribus & vinculis vt infra.

Blatt 238ᵇ: R R Retribue ſeruo tuo: Viũiſi. m. & cuſto. ſer. t.

Perſeuerat in petitione ſua. de qua ſupra ſatis dictum eſt. Sed digrediendum hic paululum eſt pro multis inferius & ſuperius dictis. latius intelligendis, aut ſaltem pro anſa & manuductione dandis. ſimilia. ſcilicet cogitare & efficere

primum itaque Sciendũm. Quoniam iſte ps. aſſiduus eſt & indifferens omnibus feſtis in Eccleſia queſitum & dubitatum eſt An ſingulis poſſit recte aptari. Hic ſecundum donum dei mihi Conceſſum ſine preiudicio. dico Quod recte & optime, Quia niſi poſſet: ſpiritus ſanctus non permitteret ita fieri. Sed quomodo id fiat. labor eſt noſſe. Et dabo alijs melioribus initium Inũeniendi Vel addendi.

primo ante omnia ſcire oportet. quod ſecundum Apoſtolum .1. Corin. 13. differentes ſunt donationes ſpiritus. ex qũibus quoque differentes ſunt ſtatũs fidelium: Alii Apoſtoli. Alii prophete ꝛc Nunc autem Vnicũique ſecundum ſuum donum: datur exercertatio. [*so*] & adminiſtratio gratię ſibi Conceſſę que multi-

formis eſt: Idcirco vnusquiſque poteſt eſſe maculatus vel immaculatus in ſuo ſtatu: Item diligens. Scrūtator ſui officii aut negligens,: Ac [*Ausgestrichen:* perinde] per hoc de quolibet intelligi ſeorſum: Maxime cum etiam vnicūique non deſint. ſūi aduerſarii: qui ei pugnam ſuper dono gratię ſibi date ſuſcitent.: Cum quibus pugnet. ne pereat donum fruſtra. Quocirca ſemper habet implorare auxilium dej: Nam quod mihi eſt Iuſtificatio. ſermo. verbum, eloquium. Iudicia: alteri forte non eſt. Vel ſaltem non ſuper eodem dono eſt. quia non habet. ſcilicet. Exempligratia mihi docere & orare fideliter Eſt Iuſtificatio. Quod ſi non fęcero nihil mandatum impleo. Ruſtico autem non eſt: cūi audire & laborare fideliter eſt ſalus & Iuſtitia. Ergo.

Apoſtolis fuit cum Iudęis inimicis conflictus de lege & gratia: de Eccleſia & Synagoga. hij opus habebant gratiam inuocare & in hanc hunc pſalmum orare Contra legem & legis defenſores atque gratię impūgnatores. ſcilicet vt ſtatuerent ſermones Iuſtificationes Eloquia Verba Iudicia. legem gratię: pro ſer: Iuſtif. eloq: literę. vt ſpiritum plantarent & carnalem ſenſum eradicarent. poſt hos.

Martyribus fuit cum gentibus idolatris pugna. de eadem gratia fidej & Euangelii contra Idola & errores mundi. Vt eſſent Immaculati a ſimulachris & operibus eorum. Et horum erat Iuſtificatio: Eſſe patientes in Confeſſione Euangelii & Conſtantes in tormentis: ad quę lex Euangelii eos coegit. Hii ergo gratiam & Lucem. contra idolorum errorem Inuocabant & ſuper hoc hūnc ps orabant.

Confeſſoribus Vero cum hereticis erat Bellum ſuper veritate fidej & Euangelii quam ipſi ſibi arrogabant: ſicut Iudęi Iuſtitię fidej ſubſtantiam ſibi vendicabant ſimiliter & gentes contra martyres. Hii Immaculati facti ſunt. per veritatem fidei Quia Cepit falſitas ſubintrare. Sicut Apoſtoli & Martyres Immaculati fuere. per fidem & ſpiritum. quia cepit tunc litera & mortua intelligentia regnare & Error & mendacium. Et ſic Iuſtif. Iudicia ꝛc Hii cum veritate in hoc ps. orant. Noſtris autem temporibus. Eſt pugna. Cum hipocritis & falſis fratribus. Qui de bonitate fidej pugnant, quam ſibi arrogant. per obſeruantias

ſuas iactantes ſuam Sanctitatem Et hii 4or omnes volunt eſſe in lege domini & ſub ſpecie bona ſunt maculatiſſimi Volentes tamen videri puriſſimi

Blatt 239a: Vltimo Moraliter. Virginibus, Continentibus, Monachis, Coniugatis ꝛc Quibus non eſt pugna ab angelo in lucis angelum figurata. Sed a manifeſte malis. Vt A Carne. mundo & diabolo. Quorum pugna non eſt in ſapientia & patientia. Sed in infirmitate. Quia tentantur paſſionibus carnalibus. Horum gemitus eſt iſte ps Quod non poſſint Immaculate ſicut vellent viuere. Et ſecundum iſtas differentias facilis eſt verſuum Applicatio. Quia eſt infinitus ps. Vnicuique pro ſua tentatione vtilis, que nititur ej maculam facere in Iuſtitiis & Eloquiis dei. Sed hec Exempli gratia in primo Verſu declaremus

[*Am Rande rechts:* .1.] primo Literali ſenſu generaliter. propheta. petit Vt dixi. Spiritualem legem venire d. Retribue: quod poteſt pro retribues prophetice dici. ſicut & omnia cętera. inferius ſequentia & ſupra precedentia Vel vt ſit oratio eius quod prophetat. ſcilicet Retribue gratiam pro lege. ſpiritum pro litera vts. petit autem retribűi. Quia ii qui legem literaliter ſeruabant licet non de condigno mererentur. tamen quia erat diſpoſitio & pedagogus in Chriſto. Sicut fides Chriſti ad gloriam. ideo de congruo fuit meritum ex pacto & promiſſione dei. & fide que erat in aliam fidem traducenda.

[*Am Rande rechts:* .2.] Secundo pro Apoſtolis eodem modo & ſenſu. Vt pugnent contra perfidiam Iudeorum. quia in eorum perſona locutus eſt propheta: [*Am Rande rechts:* .3.] Tercio pro Martyribus. qui virtutem fidei ſibi retribűi petunt in paſſione. quam ante in bonis operibus meruerant. Vt ſint fortes contra tyrannos. [*Am Rande rechts:* .4.] 4to doctores petunt contra hereticos. Veritatem fidei: quia meruerunt hoc prius [*Am Rande rechts:* .5.] .5to Obedientes & humiles, contra ſuperbos in ſanctitate & obſeruantia. qui deſtruunt humilitatem & obedientiam [*Am Rande rechts:* .6.] 6to Contra varias tentationes Virginum Caſtorum ꝛc [*Am Rande rechts:* .Λ.] Vltimo Quilibet pro ſua tentatione & defectu. Vt eas vincat & ſuperet proficiendo ſicut incępit

Denique preter hec. Adhuc aliismodis poteſt intelligi [*Am Rande rechts:* 1] primo ſecundum b Aug Retribue ſcilicet tua bona pro meis malis. Quia per Adam omnes amiſimus bona & habemus multa mala Eſt autem hoc decens & proprium deitatis. Vt reddat bonum pro malis. Et non bonum pro bono ne egere noſtris bonis videatur. Bonũm inquam ſeu gratie ſeu pęnę Quia malum culpe non poteſt reddere [*Am Rande rechts:* .2.] Secundo Moraliter pro quolibet retribue ſcilicet gratiam [*Ausgestrichen:* pro amiſ] pro Culpa actuali. quia ſemper amittimus: ſemper peccamus, ſemper morimur ideo ſemper opus habemus vt retribuat. & ſemper Incipiamus a nouo [*Am Rande rechts:* .3.] Tercio retribue .1. fac vt retribuas vt meritum habeam cũi premium fiat & retributio in patria. Quia Sic poteſt exponi Anagogice [*Am Rande rechts:* 4] Quarto fac me retributionem, agnoſcere & ſperare & amare: quia hoc miro modo inflammat ad Cuſtodiendum mandata.

Similiter. Viuifica me.

primo Viuificabis prophetice. Vel. O vitam ſpiritualis intelligentie retribue omnibus Iſraelitis. aufer mortem literę Secundo pro Apoſtolis. Vitam fidej retribue nobis. contra vanitatem phariſaicam. 3° pro Marty. Viuifica nos contra tortores noſtros, vt non deficiamus & moriamur. 4° pro doctoribus. Viuifica. ſcilicet veritate fidei. 5to. Viuifica .1. Viuam obedientiam & humilitatem & religionem concede. 6to Viũam virginitatem. Caſtitatem ꝛc concede. ∧°. O Viuam orationem. Ieiunium: laborem coram te mihi effice

Blatt 239b: Et Cuſtodiam [*Ausgestrichen:* **Mandata tua**] **Sermones tuos:** ſcilicet ſinguli in ſuis vocationibus & officiis ac miniſteriis vts. Sic

Reuela oculos meos .1. reuelabis prophetice. Vel ſcilicet mentis mee. per lucem ſpiritualis intelligentie. amoto velo Moſi. 2° Apoſtolis. Contra phariſeos excecatos in perfidia. 3° pro Martyribus. contra cecos idolatras. pro aliis ſuo modo

Sed & tam hoc verbum Reuela quam viuifica. preter modos iam dictos: etiam 4or aliis modis vts. Retribue dictum eſt & ita per totum ps. Scilicet

Viuifica me {
a morte primi peccati & originalis
a morte actualis peccati: quia ſemper morimur & peccamus
.1. fac me vitam ſentire & certificare Vocationem meam,
.1. fac me habere meritum pro viuificatione future glorie
}

[*Hierzu am Rande links:* vnicuique neceſſarium eſt vt | facit. in ſpiritu non litera | ... ficiat]

Reuela ſcilicet {
a Cecitate primi peccati in intellectu. ſicut viuifica in affectu
a cecitate actuali. quia ſemper obfuſcamur varijs modis in ratione
.1. fac me confidere & certificari. habere reuelatos oculos
.1. fac me habere meritum. vt reuelentur oculi mei in clara viſione
}

Hęc ſint exempli gratia latius ſic poſita: Nunc deinceps ſenſui literali primo Immoremur. facile enim erit his ſimilia per totum ps conficere ſtudioſis

Meos dicit. Qui ſunt oculi ſpirituales: non cum beſtijs communes. hii autem ſunt anime interiores. Vnde Qui Intellectum ſuum occupant. tantummodo cum viſibilibus: Non habent ſuos ocũlos. Sed beſtiarum tantummodo. quę & ipſe vſque ad phantaſmata vident.

Et Conſiderabo mirabilia de Lege tua ||. Hęc profecto alia ſunt mirabilia. quam quę dominus operatus fũit. Quia non de lege fũerũnt. Igitũr ſpiritualia ſunt & intellectualia. hoc eſt Quod aliter Scrip: intelligitũr in ſpiritu quam in litera: Et quam mirabiliter ſpiritus in litera latet: Hoc enim eſt mirabile in oculis noſtris Quando eam intelligentiam videmus: quam prius ſubeſſe non videbamus vtpatet in Experientia. Sic infra Mirabilia teſtimonia tua. Et Hęc crediderim eſſe mirabilia ps. 9. dicta. Narrabo omnia mirabilia tua Sed & obiter hic expoſitionem Signemus contra eos Qui quidem mirabiles expoſitiones.

allegoricas. tropolog ꝛc Vel de Scripturis ſanctis, Vel rebus aut fabulis. componunt. Sed hoc aduertant. Vt Sint de lege domini .1. ad intentionem legis domini. Vt conſonent. & non ex proprio Capite aut angelo Sathane accipiantur. Sint ergo ſumpte tales omnes intelligentię ab auctoritate & vero ſenſu Scripturę. Deinde Si mirabilia hic opera accipiantur ſimiliter timeatur. ne forte ſint. que Scripturę non conformia ſunt. Sed ſigna mendacia ꝛc Tercio. Mirabilia Legis Chriſti ſunt Quod Euangelium decernit bonum malum & malum bonum: lucem tenebras & tenebras lucem, amarum dulce. dulce amarum Scilicet ſecundum Carnem bona ſunt mala ſecundum ſpiritum & econtra. Hoc autem eſt mirabile in oculis noſtris. & ſtultum atque ſchandalum in oculis inſipientium: Quare in omnibus iſta Inueniuntur Scripturis Sanctis

Blatt 240ᵃ: Incola ego ſum in terra: non abſcon. a me mandata Nondum ſũm Ciuis ſanctorum & domeſticus beatorum angelorum. Sed peregrinus in mundo vbi eſt mors & tenebra. ideo neceſſe habeo illũminari & viuificari. Secundo poteſt eſſe verbum non querele ſed commendationis & meriti: Ac ſi dicat: facilis eſto vt me illũmines. atque non abſcondas a me mandata tua. Quia Ecce non habeo: in quo meam ſpem poſũi. preter te & mandata tua. Sum enim Incola huius mundi: Mundus mihi crucifixus eſt & ego mundo. ad ciuitatem aſpiro. de incolatu meo. Verum primaria intelligentia literalis eſt: de ſuſpirio ad gratiam & Eccleſiam venturam. Vt alibi. portio mea dominus in terra viuentium. Igitur. Nunc ſum in terra. in litera & vmbra. Sed opto eſſe in ſpiritu & Eccleſia. Synagoga eſt terra: Eccleſia Celum: illius ſum incola vt huius ſim ciuis. hoc autem fiet. Si non abſconderis a me mandata. Si non ſinas me in litera manere ſpiritum abſcondente. Sicut iſtos ſuperbos.

Eodem modo omnes qui ſunt in litera hodie cuiuſcunque ſtatus ſint: abſconditum eſt ab eis mandatum Et ſunt terrigene. ciues terre. & non incolę. vt heretici. Obſeruantini: hipocrite cuiuſcunque officii ac miniſterij. Quod ſi quis inter eos eſt corpore tantum: non conſenſu animi: hic orat recte. Incola ego ſum in terra: non abſcondas a me mandata. Sed ſinas me in

omnibus ſpiritu ambulare Et omnia agere ſine hipocriſi & ſpecie ſola ac nomine. Sed re. & veritate ſimul

Concupiuit Anima mea deſiderare Iuſtifica, t. in omni tempore Eccleſia enim vt dixi primitiua loquitur Vel in primitiua perſona propheta: Ipſa enim fuit & eſt ſemper Incola in terra. ambulans inter ſuperbos ſanctos in litera gloriantes. quibus eſt abſcondita lex domini propter ſuperbiam eorum: ſicut Iudęis tunc erat & nunc eſt. Igitur Qui ſuperbi ſunt non concupiſcunt deſiderare Iuſtificationes dominj. Sed iam Iuſtificatos ſeſe abunde putant. & omnes Iuſtificationes adeptos. Non deſiderant eas adipiſci. Sed ſolum in eis ſibi complacent adeptis. Sed iſte melius cum S. Iohan. in apoc. Qui Iuſtus & Iuſtificetur adhuc [*Cap. 22, 11.*]. hoc eſt Concupiſcere deſiderium Iuſtificationum .1. Velle vt poſſit ardenter inhiare Iuſtificationes. ac nolle vnquam ſe putare [*Ausgestrichen:* putaſſe] apprehendiſſe: Optare enim [*Ausgestrichen:* eſt] aut Concupiſcere. apprehendiſſe: eſt optare ceſſationem boni. Que Concupiſcentia eſt precipuum abſconſum. in quo mandata dej abſconduntur: Quia quomodo poteſt magis abſcondi: quam ſi putes te perfeciſſe & iam vtilem eſſe ſeruum, ac iam cum illo apoc. 3. dicas diues ſum ac Locuples & nullius egeo. Cum homo tunc incipiat. cum Conſummauerit. Igitur Velle manere ſemper in tendentia & deſiderio proficiendi: hec eſt vera humilitas Que vere dicat: Concupiuit anima mea deſiderare Iuſtificationes tuas in omni tempore. Superbi enim & acidioſi qui querunt eſſe ſancti Vel ocioſi. Concupiſcunt cito finire laborem & perueniſſe ad ſummum. Ideo Non Concupiſcunt deſiderium & Continuum ſtudium proficiendi: quod tamen neceſſarium eſt. omnibus. Sed Determinatum limitem ſuarum operationem [*so*]. ſemper ad quietem reſpiciunt. Quare Iure eis abſconduntur mandata Dominj Nôs ergo hoc concupiſcamus. Vt poſſimus ſemper proficere: nec vllo tempore: pauſare aut perfeciſſe: Quod & facit Qui ſpiritu viu̇it. Semper enim magis ac magis optat ſibi incendi deſiderium. quod nunquam obdormire vellet.

Ecce quam mirabilis ſententia in iſtis duobus verſibus fuit. Iudęos enim maxime in litera ſua tangit & eorum ſimiles Qui ſe perfeciſſe credunt ſe omnia [*so*] & apprehendiſſe & ſecure ocioſi ſunt

Blatt 240ᵇ: Increpaſti ſuperbos. Maledicti: qui declinant a mandatis t. Ipſi ſunt Literales Iuſti & ſancti. in quibus eſt ſolummodo & non in alijs. ſpiritualis ſuperbia a quibus & abſcondita ſunt mandata: vnde & non concupiſcunt voluntatem vt ſint Iuſti qui iam Iuſti ſibi ſunt. Hos ergo increpat: Quia tota Scrip. pene contra eos tonat Et nihil adeo arguitur in Scrip. Sicut hoc maledictum monſtrum. quod tamen deus nunquam reliquit non Increpatum. Nam & primo in perſona propria dominus eos Increpauit vtpatet mltipliciter [*so*] in Euangeliis. [*Am Rande links:* prius per prophetas] Deinde in Apoſtolis. Conteſtans eos eſſe iniuſtos. Et miſſo ſpiritu mundum arguit de peccato. de Iudicio. de Iuſtitia: deinde hereticos per doctores Et noſtro tempore. hipocritas: per zeloſos predicatores & religioſos. Sed quia ſolum Increpat Non autem Conuertit. quia ſunt indociles & incorrigibiles. & ſponte declinant a mandatis eius. ideo ſunt maledicti. Non enim Auocantur. Sed ſponte ipſi declinant. ſequentes ſuum ſenſum. ſuam Iuſtitiam. ſuam voluntatem: quantumlibet increpentur. Et non ſolum declinant Sed ſeſe arguentes. irrident & opropbrijs afficiunt. tanquam ignorantes aut malicioſos. quia contra hipocriſim eorum loquuntur & operantur. Vnde Ait

Aűffer a me opropbrium & Contemptum. quia teſt. t. exquiſi Quod poteſt multis modis intelligi. primo Actiue vt ſcilicet non reddat opropbrium opropbrio ſuperborum. nec contemptum contemptűi. Et hoc. quia teſtimonia tua hoc prohibent ne faciam Sicut illud aufer a me extollentiam oculorum [*Sirach 23, 5.*] Secundo paſſiue & hoc dupliciter primo Culpabiliter. (.1. ne ſinas me vt illi, in Iuſtitia tali opropbroſa coram te eſſe Sed in ſpiritu conſerua me vt maneam.) Sed iſte ſenſus parum placet. Tertio penaliter [*Am Rande links:* ps. .20. [*d. i. 21 = 22, V. 7.*] opropbrium hominum & abiectio plebis. ergo illa | ... ſimul iunguntur opropbrium & contemptus | ... u deſpectu: & | ... ectio *Und am Rande rechts:* huic conſonat ps 122. Miſerere noſtri domine quia multum repleti ſumus deſpectione.] (.1. vt illi ceſſent me contemnere & exprobrari propter humilitatem legis tuę. quam ſuperbi deſpiciunt. Quod [*Ausgestrichen:* vis] horum

verius ſit neſcio, omnes poſſunt ſtare in ſenſu ſuo Quia teſtimonia dominj exquiſita hec omnia cuſtodiunt. Neque enim reddunt opropbriūm. Sed & optant ab illis auferri ne inferant & peccent. Quarto poteſt aliter intelligi vt ſit ſenſus. Queſo Vt non ſinas me timere opropbrium & contemptum crucis tuę & verbi: quia talis timor vel horror ſcandaliſat mūltos pereuntes. [*Am Rande rechts:* Sic: infra: [*Ausgestrichen:* auf] amputa obproprium meum quod ſuſpicatus ſum] Et quod iſtud intelligat petens ita confortari. Sequens verſus non nihil indicat d.

Etenim Sederunt principes. & aduerſum me. lo. Ser. a. t ex Contemptus ſum ſuperbis & opropbrio habeor. vt ps 122. Quia multum repleta eſt anima noſtra. opropbrium. abundantibus & deſpectio ſuperbis .1. contemptus. Quia ſic principes ſedent primo Iudęorum. poſt. hereticorum. & tandem omnes. qui veritatem in humilitate proponunt. non ſolum contemnuntur Sed & opropbriis ſaturantur ab ijs. qui ſapientes ſunt apud ſemetipſos. deinde procedunt ad temeritatem Iudicii & contra eos loquuntur & decernunt. A qua perditione certe nunc plurimi noſtrum non ſunt alieni: vt falſi miſerrime putant. eo quod non ſummo ſtudio ſolliciti ſunt huius Apoſtolici moniti. Ro. 12. Nolite eſſe prudentes apud vosmetipſos Quam cito enim Incipimus priuatim & proprie ſapere: contra omnes Vel plures ſaniores & ęque ſanos mox hi ſuperbi ſumus, qui opropbrium & contemptum faciunt. Et maledicti declinamus a mandatis dej qui precepit humiliter & communiter ſapere. Nam etiam ſi veritas nobiſcum ſit. Si enim priuata & propria ſit: iam nec veritas eſt: quę omnino communis omnium eſt, eſſe vult & debet. Ac per hoc ſi eſt veritas. vitiata eſt tamen proprietate, ac ſic non veritas. Sed mendacium. Non enim Veritas eſt vitioſa. vlla in parte. Quod ſi vicium habet. Veritas non eſt. Igitur Summo vt dixi. ſtudio. iſta peſtis fugienda eſt. proprius ſenſus & priuatim ſapere: quantumūis. Iuſtum. ſanctum, verum atque bonum appareat. Non enim idipſum eſt Sed apparet.

Blatt 241ᵃ: Nam & teſt. t. medit. mea & Conſilium. m. Iuſti Hoc iterum contra proprietarios opinionis: quia nec conſilium, nec meditatio eorum eſt lex Chriſti. Sed Inūentio & ęſti-

matio proprii capitis: eſt Conſilium eorum: dimiſſo Scrutinio Scrip. Immo. Nec meditationem habent. Quia non meditantur in lege dominj. Sed ſuperficietenus eam & precipitanter adducūnt: ſi adducunt. non meditate. neque vim eius inſpiciunt aut conſiderant. quod facit meditatio. Quare ipſi peruerſi omnia peruertunt. & faciunt vt non ſit teſtimonia domini eorum meditatio. Sed econtra. ſuam cogitationem. volunt eſſe teſtimonia dominj. Immo ac ſi Scrip. debeat illis ſic dicere: Veſtra meditatio eſt mea teſtimonia: cum ediuerſo captiuato intellectu: [*Ausgestrichen:* Noſtra meditatio. debeat eſſe] teſtimonia dej. debeant eſſe noſtra meditatio Non teſtimonia in noſtra. Sed noſtra meditatio. in ipſa debet teſtimonia. intrari, concludi. & Sapere. vt non aliud vel aliter ſapiat. nec vltra nec citra: Illi autem volunt vt teſtimonia ſic ſapere. nec aliud. nec aliter quam eorum eſt meditatio. [*so*] Quocirca recte patres Antiqui dixerunt. Nihil eſſe agendum, niſi eſſet conforme teſtimonijs Scripturarum & Sanctis doctoribus. Et vere nimium eſt iniquum, Vt teſtimonia domini ſic habeantur, vt eis imponatur ſenſus noſter. Vt illum velut extraneum, ſuſcipiant, meditentur: & ſapiant. Cum nos potius econtra ſenſum illorum (qui veritas eſt.) nobis extraneum (quia. omnis homo mendax eſt.) ſuſcipere, meditari ac ſapere debeamus: Illud faciunt Iudęi & heretici. & Scioli ſuperbi Hoc ſimplices & fideles Chriſtiani, in humilitate incedentes Ad eundem ſenſum. 7. &. 8. preced. octonarii. intelligi poſſunt. Scilicet. In Mandatis tūis exercebor. & conſiderabo vias tuas. In Iuſtificationibus tuis meditabor. Non obliuiſcar ſer t. Illi enim. per contrarium volunt. quod mandata dei exerceantur & loquantur in ſuis mandatis Immo. quod Exercitia & doctrine ſuę hominum ſint mandata dej: Et ita faciunt Idola ex auro diūine Scrip vt in prophetis argūūntur multipliciter. Vt ſi poſſint, dicant, Mandatis dej. Vos eſtote locutio & exercitium meum. Hoc ſapite quod ego ſapio. Conuenit vos Induere meum exercitium. Non meum exercitium vos ſitis vel vos Indūat Ita ſimiliter. Non Conſiderant vias dei. Sed vie dej debent ſe relinquere & vias illorum conſiderare .1. eorum conſideratio fieri Sic In Iuſtificationibus dej non medi-

tantur. Sed volunt quod Iuſtificationes dei meditentur in ſuis .1. fiant ſuę meditationes. Hoc totum eſt. Quod Scrip. ſenſum imponunt. & non ſinūnt ſibi ab ea imponi: Atque ita ſicut Chriſtum Iudej in carne tractauerunt. qui eſt veritas. [*Am Rande rechts*: Hila li. de trinitate . . . | enim lect . . . | is eſt] Ita iidem & heretici. Scripturam tractant, conſpuunt, crucifigunt & occidunt. Niſi quod os eius non comminūūnt. (.1. non tollunt aliquid de Scripturis & textu. [*Ausgestrichen:* Vel quia ſp]
Ita nunc hic dicit Conſilium meum Iuſtificationes tuę. Sed econtra apud eos. Iuſtificationes tuę Conſilium eorum .1. quicquid ipſi deliberauerint. hoc eſſe tuas volunt Iuſtificationes vaniſſimi homines

Nunc Verba. Teſtimonia inquit. Quia non ita errarent iſti. Si clare exhiberent [*Am Rande rechts:* **Teſtimonia**] veritatem Scripturę. Nunc autem quia ſunt teſtimonia: quibus credi primum oportet. Non que mox comprehendere fas ſit. Qui enim prius intelligere quam credere volet. teſtimonia non habet Sed certam ſcientiam vt ſibi videtur. Et non ſunt ej teſtimonia ſcripturę. Sed ſcientie. Nunc autem id diſcamus Quod Scriptura ſancta eſt teſtimonia. primum Iudęis de futuro Chriſto. Quia lex & prophetę teſtificabantur Iuſtitiam dei in Chriſto Ro 3. Exquo Notabile, tu o homo tibi id diligentiſſime ſerues. Quod Vbicunque Scripture locum non vſque ad finem intelligis: neque omnem que latet veritatem comprehendis. licet forte aliquas. forte multas ibidem intelligas. Scito quod ibi ſemper tibi

Blatt 241ᵇ: eſt teſtimonium. adhuc reuelandę tibi Vel ſaltem reuelabilis veritatis. Teſtimonium enim ideo dicitur quia de futuris teſtatur & prophetat. Sed omnis locus Scripture. eſt infinite intelligentie ergo quantumcunque intelligis: non ſuperbias, non repugnes alteri, non reſiſtes [*so*]. Quia teſtimonia ſunt & iſte forte videt quod tu non vides. Et quod illi eſt Iuſtificatio vel eloquium. tibi ad huc eſt teſtimonium. Quocirca ſemper eſt proficere in intelligentia Scripture. Et ſemper prior gradus eſt velut Spiritus. poſterior velut litera Clauſa, quam prior non vidit donec reueletūr. Vnde & Apoſtolus [2 *Kor.* 3, *18*.] Nos

autem Reuelata facie gloriam Domini ſpeculantes tranſferimur [*so*] a claritate in claritatem tanquam a domini ſpiritu: Sic & in actiua vita fit: ſemper eſt proficere de actu in actum. de virtute in virtutem. vt ibi de intellectu in intellectum, de fide in fidem. de claritate in claritatem de notitia in notitiam. Quę eſt vera vita contemplatiua. Atque ſic gradus prior ſemper eſt Spiritus & poſterior eſt Litera. Quare ſicut non eſt finis ſpeculatiue ita nec actiue. Ergo noli ſuperbire. Sed obliuiſcere literam & ſequere [*Darüber:* .1. extendere] ſpiritum .1. non in 2° vel 3° gradu ſiſtas Sed & hunc tibi facito de litera ſpiritum. Sic itaque precedens incognitio ſemper eſt Litera ſequentis cognitionis: que fit ſpiritus. Et hic rurſus litera ad ſequentem ꝛc. Et hoc eſt eſſe teſtimonia. Igitur Qui in aliquo gradu intelligendi vel agendi poſiti. Vlteriorem: qui adhuc latet vel negligunt vt tepidi & accidioſi. Vel ſuo modo intelligunt & agunt vt ſuperbi & ſuperſtitioſi: Sic heretici faciunt & hipocritę atque ſingularitatis ſtudioſi. [*Am Rande links:* ſunt qui Scrip: non intelligunt eſſe teſtimonia] Qui omnia non vt teſtimonia accipiunt. Sed vt iam finitam & reſolutam veritatem: quam teſtimonia iudicarent Iudei enim Scripturas: non pro teſtimonijs Vel ſaltem non pro teſtimonijs dej accipiunt. Sed aliter quam deus per hęc teſtificatur. Ita omnes ſuperbi ſimiliter faciunt, dum ſuum ſenſum imponunt Scrip. & hoc per eos [*so*] volunt teſtificari. quod ipſis placet: non quod ille teſtificantur Vere

[*Am Rande links:* Meditatio] Vnde Apte addit Meditatio mea eſt. Quia meditari eſt intime Cogitare & interiora rimari & ſemper ſpiritum introrſum ſequi: & non ſibi parietem facere & limitem ſtatuere quaſi iam adeptus ſis finem intelligendi aut agendi. Recte ergo Dixi. Quod teſtimonia maxime fidem requirunt. Vt quod nondum intelligis. Credas intelligenti. & non propria authoritate tibi ſenſum ſtatuas: aut alteri repugnes: in eo quod neſcis vel dubitas. Meditari ergo teſtimonia. Eſt intus cognoſcere. quoniam ipſa ſint futurorum ſigna & teſtationes: Qui enim Scrip. Non relatiue ad futura intelligit aut operatur, ſcilicet vt ſemper ſciat ſibi ſupereſſe, quod intelligat & agat. atque illud fideliter expectet & deſideret tandem intelligere &

agere: hic certe non permittit ipſam eſſe teſtimonia domini. Sed nunc vſque ad futuram vitam. ſemper ſupereſt intelligere & agere: Igitũr. ſemper non ſuperbire oportet quaſi iam ſatur. diues & locuples ſis Semper ſunt tibi teſtimonia eorum que nondum Intellexiſti aut ęgiſti. Et tamen optare & expectare debueras vt ageres & intelligeres. vt supra. Concupiuit anima mea deſiderare Iuſtificationes tuas in omni tempore. Non Quod Neceſſe ſit nos omnia intelligere & agere in hac vita. Sed quod paratus debeat eſſe animus. nunquam velle deſiſtere ab amplius agendo & intelligendo vſque inęternum. Nullum ſcire limitem, nullum finem, nullum modum Hoc eſt enim eſſe in ſpiritu libertatis: cũi non eſt poſita lex & ſtatutum. Quia amplius facit quam ſibi precipitur. Vt ſi inęternum viuere liceret: inęternum intelligere & agere ſtuderet. nec vnquam retrocedere. hic eſt cuius Meditatio eſt teſtimonia Domini. Et Qui cuſtodit teſtimonia eius.

Blatt 242a: AdHesit Pauimento Anima mea

Iſta adheſio eſt. imperfectio populi fidelis. qualis erat in Apoſtolis: cum adhuc literam ſaperent tam intelligendo quam agendo. Atque quia nullus tam perfectus eſt: qũin in aliquo adhuc ſit perficiendus. Nullus tam illuſtratus. quin illũſtrandus. accendendus, caſtificandus humiliandus & ſic de omnibus virtutibus. Quare pauimentum eſt vnicũique ſuum Vnicuique reſtat aliquid de litera vt non ſit totus ſpiritus. de veterj homine vt nondum ſit totus nouus. de carne. de terra. de mundo de diabolo. ne ſit totus anima totus Celum: totus Chriſti, totus dej. Quare adheret pauimento anima mea. Quod & Apoſtolus confitetur. d. Ro. Λ. Inuenio aliam legem in membris meis captiuantem me in legem peccati. Semper itaque magis ac magis Indiget illuminatione & accenſione. vt proficiat qui incepit. Et vere nullus experitur. quomodo & quantum adheret anima carni & ſpiritus literę. niſi qui inceperit viam ſpiritus ire. Ipſe enim Noũit quid ſit adherere animam pauimento & clamat. O Domine Adheſit pa. anima mea. ꝛc. Veruntamen prima Litera eſt de Apoſtolis. qui adhuc rudes herebant litere. antequam ſpiritus fuit datus In quibus omnium imperfectio ſequentium eſt

prefigurata. Heb. habet. pũlũeri quod idem eſt Quia pauimentum eſt puluerulentum: quod eſt litera. caro. Imperfectio ꝛc. Sed petra & ſolidus lapis Chriſtus eſt & ſpiritus. cũi adheretur ſecundum id quod ſumus ſpiritus. & perfectio. vt infra Adheſi teſtimonijs tũis domine. Quia ſecundum quod perfectus ſum adheſi teſtimoniis tuis ego totũs. ſecundum quod autem imperfectus & adhuc carnalis. adheſit anima mea pauimento: Ergo tu magis magis

Viuifica me ſecundum verbum tuum. Quia ſecundum promiſſum tuum peto id non ſecundum meritum, Vel iuxta intentionem & regulam. Vt non ſingulariter incędam ſenſu meo. Hęc autem Viuificatio eſt ipſius ſpiritus .1. Voluntatis ſpiritualis. Quantũmũis enim doctus ſit aliquis & illuſtratus fide. niſi & affectu eadem velit & operetur. nondum viuit. Quę Vita noſtro tempore rariſſima eſt cum tamen ſit eruditio vbique pleniſſima

Vias meas Enũnciaui & Exaũdiſti me. Doce me Iuſtificationes tuas .1. Vias tuas. quia meas confeſſus ſum tibi. Hoc non faciunt ſuperbi. Vt vias ſuas enuncient & confiteantur domino. quoniam vię ſuę ſunt errores potiũs. Immo abſcondunt & defendunt Vias ſuas. Quare nec exaudiuntur. Nec Docentur Iuſtificationes Dei. Quomodo enim poteſt doceri aliena cũi placent ſua: quę alienis ſunt contraria

V i a m I u ſ t i f i c a. t u a r u m I n ſ t r u e m e. & E x e r c e b o r, i n m i r a b. t u i s. Non tantum Iuſtificationes. Sed viam etiam Iuſtificationum. Quid hoc aliud eſt, quam Quod via ſignificat vſum & habitum quendam & profectum Iuſtificationum dei. quas verſu prece. petiit vt inchoaret. nunc petit vt proficiat & de veſtigio viam faciat. a finibus vnde egreditur. ad viam perueniat & per viam ad finem. Via enim Non eſt limen vel Ianua exeundi. Sed profectus & locus procedendi. Non qui inceperit Sed qui profecerit Hic ſaluus erit Sicut econtra. Non qui inceperit male agere Sed qui profecerit & perfecerit. hic damnabitur

E x e r c e r i. quid ſit, in gloſa dictum eſt ſufficienter Similiter & mirabilibus oct. precę verſu .2. Non enim poſſunt verba

aliter quam Lingua exerceri: Quia opera exerceri aliud ſane eſt Igitur Exerceri in mirabilibus. Eſt. Verba Chriſti. diſcutere, loqui. diſputare & Inuicem garrire cum ſuauitate & alacritate: ſicut Auicule in Maio. Ita Eccleſia fęcit in primitiua Eccleſia.

Blatt 242b: Dormitauit Anima mea pre tedio. hoc fit omnibus proficientibus in via & perfectionem querentibus, expectantibusque. ſicut factum fuit iis qui ſub lege. ſpiritum reuelandum expectabant. quales & Apoſtoli fuerunt ante ſpiritum. Et vnusquiſque eſt in gradu ſuo quem habet ad eum quem nondum habet ſed querit. Quia vt diximus ſupra. Gradus in quo ſumus eſt velut litera eius. ad quem imus: qui eſt finis primi & initium futuri. Sicut Chriſtus finis Synagoge & initium Eccleſie. Ita omnis virtus, omnis actus, omnis Scientia & intelligentia Sed tedium obrepit in iis: quia habitus gradus incipit faſtidiri: & nondum habitus non poteſt ſubuenire. Et ita dormitat anima pre tedio literę. & dilatione ſpiritus. In quo intermedio nihil efficacius. quam verbum dej. Quod confirmat in gradu preſenti. & excitat ad futurum. Adiuuat enim ſuſtinere literam. & facit querere ſpiritum. Vnde ps 44. Diffuſa eſt gratia in labiis tuis. Non ait diffuſa eſt lux in labiis tuis. Licet & hoc verum Sit. Sed Quia verbum dej ſuper omnia habet vim motiuam Eſt enim ignis non tantum lucens Sed & ardens. Et ſermo dei viuus eſt. penetrabilior omni gladio ancipiti. Igitur In omni tedio. recurre ad memoriam verbi & confirmaberis in propoſito tuo

Viam Iniquitatis amoue a me: & de lege t miſerere mei

Iſta eſt iniquitas proprie Iuſtitię. de qua ſepius ſupra & infra dictum. porro 2. pars verſus ſatis exponit .infra. Quia miſericordiam implorat non ſuperſtitioſe. Sed In lege dominj. Non enim ſingularem querit legem ſibi. Nec extra legem vt ſtulti miſericordiam Dej Inuocant. Iudęi, heretici, ſcioli ſuperbi. Qui clamant ad dominum nec exaudiuit eos ps. 17. Quare? Quia non de lege Domini Clamant. non de lege fidej. Sed de lege ſua & lege ſanctorum

Viam Veritatis elegi: Iudicia tua non ſum oblitus

Non viam vanitatis, falſitatis, mendacii. Quia non quod ego

volo: elegi Sed quod tu. Reprehenduntur enim apud Iſaiam: Qui elegerunt ea in quibus domino ſeruirent. omittentes ea. que debebant & dominus elegerat. Satis dictum quę ſunt Iudicia

Adheſi teſtimonijs tuis: hic ponitur perfectio. ad imperfectionem ſupra poſitum [*so*] teſtimonia autem quę ſint, ſupra patuit. Quibus non adheretur niſi credendo eis vt veris & fidelibus. Quia ſi ſcirentur, iam nec teſtimonia eſſent. Sed exhibitio & nulla fides. Scientia itaque eorum: que conſecutus es. Sed fides eorum que aſſequi habes. Scientia preſentium & preteritorum. fides futurorum proprię Sicut Infra. Bonitatem & diſciplinam & ſcientiam doce me. Scimus enim que fiunt & facta ſunt. Credimus que futura promittuntur Vt Abraham Credidit deo promittenti ꝛc. Et Qui ſic Adheret teſtimonijs & promiſſis dei non confunditur: quia implebitur promiſſum quod credidit. vt ſit ej gloria credidiſſe. Eſſet autem Confuſio: ſi non impleretur. vt infra Non confundas me ab expectatione mea. Ita & Hic orat. Noli me confundere .1. fidem meam illuſam permittere fieri. & irrita promiſſa tua

Viam mandatorum tuorum cucurri. Cum dilataſti cor meum

Hoc facit ſpiritus qui vt dixi in differentibus gradibus eſt in nobis. Et ſemper reuelat literam magis ac magis. ac nouos ſpiritus creat & affectus in nobis. vt curramus viam mandatorum eius

Blatt 243a: L L Legem pone mihi domine Viam Iuſtificationum tuarum quod heb. Inſtrue mihi domine dicitur. Quia nomen legis in heb. a verbo inſtruere & docere veni [*so*]. vnde & a multis Inſtrumentum vetus dicitur. Lex moſi Quia vere Thora. quod lex dicitur. etymologice. Inſtructionem. Inſtrumentum vel doctrinam ſignificat Cum autem. lex ſit data. & hic tamen dari petat ſibi. manifeſtum ſit, quod aliam legem querit ſcilicet euangelicam & Spiritualem. Quod & ſatis ex eo patet. Quod ipſum dominum petit legem dare. Non Moſem. Non ait. Legem ponat mihi Moſes, Ceſar, homo quicunque Sed tu ipſe domine: cuius verba ſunt vita & ſpiritus. & viuam legem ponis. Homo enim & Moſes illis .1. hominibus & carnalibus ponunt legem. Sed tu. mihi: qui ſum ſpiritualis futurus ſaltem

& filius dei. Item tuarum Iuſtificationum. Non Moſaicarum vel poſitiuarum vt dicitur quę non faciunt perfectum. Sed manum tantummodo cohibent. non animum Item Viam .1. opere exercitatam: non ait vocem aut ſcripturam aut notitiam tantummodo iuſtificationum tuarum. Sed viam & tritam execūtionem. Et ſic

Exquiram eam ſemper. Que enim. Qualis. quantaque ſit lex dej: non niſi experientia operum cognoſcitur. Ergo prima ponatur via. poſtea exquiretur: Opera enim magis quam verba intellectūant, vt ſic dixerim. Alioquin Scripturis abutitur facillime: qui non prius vita & moribus eas probauerit. & venit in errorem intelligendo non vt expedit. & metiendo ex ſe & ſuis viribus. verba illius

Hoc etiam dictum eſt Supra. quid ſit exquirere. ſcilicet ſemper interiora ſpiritus querere. proficiendo a claritate in claritatem de fide in fidem: de litera ad ſpiritum.

Semper quod & infra dicitur. Et Cuſtodiam legem tuam ſemper, in ſęculum & in ſęculum ſeculi. id oſtendit & notat. Quod lex Dej eſt immutabilis. Humanę autem Quia ſunt alligate mutabilibus ſcilicet loco: tempori: corpori. ideo hiis mutatis & differenter ſeſe habentibus leges quoque mutari & diſpenſari oportet: Inde enim venit Epicia, moderatrix legum ſecundum differentias temporum, locorum. perſonarum. poſſet enim vno tempore eſſe lex ſaluberrima: que alio eſſet nocentiſſima: pari modo de locis & perſonis. Spiritualis autem lex que animam coram deo dirigit: Quia eſt in immortali anima: que nunquam mutatur de eſſe ſuo. ideo ſemper durat inęternum. Hoc eſt quod lex ligat manum Sed non animum quem ligat Euangelium Quod docet. hūmilitatem: mititatem: caſtitatem. paupertatem: obedientiam: pacem longanimitatem fidem ꝛc Et hec omnia ex animo. De corde puro & conſcientia fideque non ficta non autem tantum in verbo vel opere hęc ſimulando Sed in conſpectu dei ſimplici corde hęc autem nulla lex humana poteſt precipere aut contraria prohibere. Neque ſi contra fiat: arguere vel Iudicare. Quia non poteſt noſſe: cum ſint in occultis & ſoli deo cognita

Da mihi intellectum: & Scruta. leg. t & Cuſto: in tot. cord. m.

Sic ps. 31. Nolite fieri ſicut equus & mulus quibūs non eſt intellectus, Quia prius obtulit dicens Intellectum tibi dabo & inſtruam te in via hac ꝛc. Igitur Intellectus eſt a domino ſolo ſicut dicit Erunt omnes docibiles dej. Quare non eſt philoſophorum aut naturalis iſte intellectus. quo etiam viſibilia ſpeculamur. Sed theologicus & gratuitus quo per fidem res non apparentes contemplamur Ideo Vocatur Spiritus ſapientie & intellectus. Quo habito: poſſumus recte Scrutari legem .1. intime exquirere: quid habeat in ſpiritu: Euangelium enim dat Intellectum. per quem vetus lex reuelatur & perſcrutatur. Sine quo deficerent Scrutantes ſcrutinio vts. vers. 2.

Blatt 243ᵇ: Non autem niſi in toto corde poteſt hęc lex cuſtodiri: Humana enim & exterior poteſt tantum ore vel manu cuſtodiri ſine corde. Vnde ſepe in vetere lege & prophetis precipit deus ex toto corde ſe coli: & legem ſuam cuſtodiri. quod tamen lex illa non potuit dare: quia erat litera Sed ideo tamen precepit. Vt Chriſtum optarent & peterent pro impletione eius Sicut & nunc precipit perfecte amari: quod tamen fieri non poteſt in hac vita. vt cogat nos optare futuram vitam. in qua implebimus hęc omnia

Deduc me domine in ſe. mand: t: quia ipſam Volui .1. Voluntarius fūi ad illam. Non ſeruili timore & formidine pęnę coactus vt olim. Gratia enim facit velle & ſpontaneum eſſe. petit autem deduci: Quia proficientis eſt qui iam voluntarius vt deducatur. Impii enim & incipientis eſt reduci vel adduci & induci: Semper enim Indigemus magis ac magis gratia dei

Inclina Cor meum in teſt. t. & non in Auaritiam Sic enim Ieré 6 & 8 & Iſaie 45. Accuſantur quod omnes Auaritiam ſequantur a maximo vſque ad minimum Quia qui Literam tantum ſapiunt. non ſpiritum: neceſſario legem propter terrena & lucrum ſeruant Nam Quid aliud eſt Quod Scrip. ſancte iam diu maxime noſtra ętate ſunt contemptę Iura autem artes atque philoſophie excultiſſime? Niſi quia heę ſunt de pane lucrando.

iſte autem ſunt pauperum. pauperum enim eſt regnum cęlorum. Si enim tam parum darent lucri: artes & Iura: quam dat Scriptura Sancta: cito aboleſcerent & ſordeſcerent. Rur [*so für* Rurſus] ſi Scrip. lucroſa eſſet. Nihil ipſa cultius & frequentius eſſet. Sed nunc deus vult ipſam eſſe pauperem & gratis datam.

Vnde petit. q. d Auaritia video eſt cauſa quare literam ſic ſuſcipiant dimiſſo ſpiritu. Sed tamen domine ne ſic mihi contingat. Inclina cor meum in teſt. Cor inquam. non tantummodo manum. Inclina .1. introrſum inclina in interiorem ſenſum. vt ſic auaritię obliuiſcar. Vel Inclina .1. humilia. Quia Captiuari oportet intellectum. eo quod non viſibilia nec Inuiſibilia exhibeat. Sed [*Am Rande links:* Teſtimonia] teſtimonia Inũiſibilium ac ſic viſibilia tollit. Inuiſibilia promittit. relinquens in medio vtrorunque .1. in teſtimonijs & argumento futurorum non apparentium.

Auerte Oculos meos ne Vid. vani. In Via tua Viuif. me Iſta eſt Vanitas carnis & litere: quam facit Auaritia in Scrip. & creaturis queri Vbi omnia referuntur ad commodum carnis. que Scripta & facta ſunt. Sed hoc vaniſſimum eſt. Quia Spiritus veritate priuatur per hoc. Sic Iudęi vſque hodie ſunt Et pro primitiuo populo Eccleſie orat hic. Quia tunc incepit abundare iſta vanitas corruptiſſimorum Scribarum auaricie mercennariorum [*so*]. Nam & Euangelium eos Auaros vocat. & fruſtra colere dicit eos deum doctrinis & mandatis hominum. Sed In Via tua Viuifica me. Hoc verbum frequens in toto hoc ps. Ideo ſemel exponemus ipſum plene. Spiritus eſt qui viuificat. & fides Iuſtificat: Iuſtus enim ex fide viuit Ro. 1. heb. 10. abacuk. 2. Ergo viuifica me eſt dicere. Iuſtifica me. da mihi ſpiritum: da mihi viuam & perfectam fidem: in qua viuam & Iuſtus ſim. Sic enim ero viuens & Iuſtus in via tua. non in via eorum. Quia ea eſt mortua [*Am Rande links:* Viuifica me] Litera enim occidit. & vanitas Iniuſtificat: licet Iuſtificent ſe tamen in via ſua. Sed nolo hanc viuificationem & Iuſtificationem in via eorum. Sed in via tua. Quod fiet. ſi prius auerteris oculos meos. ne videant (.1. ne videre velint.) Neque videre dicendus Qui nolens vel non volens vanitatem videt, vt qui contra eam diſputant

Blatt 244ª: Statue ſeruo tuo ęloq. t. in timore tuo

Semper proſequitur differentiam legis veteris & nouę ſeu litere & ſpiritus: Nam verſu .1. Exquiram eam ſemper. quod non conuenit literę: que aliquando queritur, queſita eſt. queretur, & alicubi & aliquibus Item .2. Da mihi intellectum. quia Litera non habet intellectum. Item In toto corde meo quia litera cuſtoditur manu tantum vel dimidio & Inuito corde. Item. 3. Ipſam Volũi. quia litera non habet voluntarios Sed coactos timore penę ſeruorum. Item. 4. Quia diuites & auari ſunt Literam ſeruantes promittentem. terrena, Sed pauperes, qui cor inclinant in teſtimonia & promiſſa futurorum. Sic. 5. Vanitatem. non veritatem habet litera Nec viuificat Sed occidit in via ſua. Ita nunc Stans & ſtatuenda predicatur lex gratie. Quia illa deſtituenda eſt. Statũens enim aliam, Deſtituit vtique priorem. Igitur Statue firmiter inęternum. In timore tuo. Igitur in iſtis ſex verſibus iſtas & multas inſuper alias. ſi diligitenter [*so*] diſcuſſeris. differentias inueneri [*Geschrieben ist* inueneris *mit ausgestrichenem* s] poſſunt Quale eſt quod nunc ait. In timore tuo: non in timore ſerũi tui Moſi aut creaturę cuiuſcunque Item. Seruo tuo (.1. populo ſpirituali.) non ſeruo Moſi: Item Eloquium tuum, non Moſi aut cęſaris. aut cuiuſque hominis: qui manum arcere tantum poteſt. ſicut Ro. 13. ait Apoſtolus Si non vis timere poteſtatem: fac bonum

Amputa oprophrium meum: quod ſuſpicatus ſum: Quia Iudicia tua Iucunda [*Darüber bis an den Rand rechts herüber:* Vt .infra. Memor fui Iudiciorum tuorum a ſeculo domine & Conſolatus ſum] Heb Auerte oprophrium meum: quod reueritus ſum. quia Iudicia tua bona. Cum enim a litera & vanitate declinarent. & cor ſuum in teſtimonia Chriſti inclinarent. Vbi viuitur tantummodo in ſpe futurorum: comtemptu preſentium, quia non res Sed teſtimonia tantum rerum habentur Ideoque velut ſtulti, impotentes, & nihili Iudicabantur fideles. Et ita fiebat eis verbum gratie. in oprophrium tota die. Vt & Iere. de ſe confitetur Ideo nunc petit. licet enim ſpiritus promptus ſit. Caro tamen infirma. Et licet perfecti hoc oprophrium non timuerint. tamen Infirmi poterant timere ipſum. Vel ſaltem

tentari ad timendum ipſum. Ideo petit hic ſpiritum fortitudinis Vt glorioſe contemnat opropbrium crucis Chriſti. Vnde ſequitur Iudicia tua Iucunda. Sane non ait Iudicia oris tűi. forte. Quia Iudicia hęc ſunt opera ipſa crucis que Euangelica Iudicia oris decernunt, vt ſunt in contemptu preſentium viuere paupertatem: pro diűitijs: paſſiones pro voluptate. abiectiones pro honore. ſuſcipere & tolerare. horum autem opropbrium formidabile poteſt eſſe multis. Si non amputetur eis. Et videant quoniam Bona hęc ſunt anime. Licet mala & aſpera & amara carni & carnalibus Igitur ſeipſum excitat quidem & hortatur, quod Iudicia ſint Iucunda. Sed hoc non ſufficit Niſi dominum oret auferre timorem illorum Iudiciorum. eo quod infirmi ſumus ex nobis

Item Sunt quidam reperti: qui in ijs. 7. verſi. 7. dona ſpiritusſancti collegerint quorum ſtudium licet tantum audierim. non etiam viderim: Volo tamen Iuuare & confirmare Neſcio tamen ſi ordinem ipſorum tangam. Igitur donum timoris tangit verſus 6^tus^ Statue ſeruo tuo. ꝛc Timor enim conſeruat hominem in mandatis dej. & fixe ſtatuit ea in corde eius. 7^mus^ autem hic: habet donum fortitudinis vt dictum eſt. quia contra puſillanimitatem & timorem humanum de opropbrio crucis & Iudiciorum. 5^tus^. habet donum ſcientię. Quia vanitatem petit auerti & neſcire. vt ſcilicet Sciat veritatem. que viűificat. Et hoc optime conſonat Quod in via tua Viuifica me. Quia Vt dixi. lex tunc eſt Via: quando in exercitio eſt. non quando tantum in intellectu: Et Sic Exercitium adducit ſcientiam & experientiam

Blatt 244^b^: 4^tus.^ ponit pietatem. ſcilicet contra auaritiam impietatis radicem & malicie. Qui ſic [*so*] Auaritia eſt radix omnium malorum. ita pietas radix omnium bonorum. Docet enim beneficos eſſe & fructum ſpiritus ferre: qui eſt bonitas: Illa autem docet malignos eſſe & fructus atque opera carnis ferre: que ſunt ire rixe, ſecte, homicidia, mendacia ꝛc

Tercius donum Conſilii: quod maxime neceſſarium eſt proficientibus: qui iam in ſtatum aliquem Vocati & poſiti ſűnt: quia talibus vndique inſtant inſidie, tentationes. pericula. Vbi

Conſilijs abundare neceſſe eſt. Et ea que per ſapientia [*so*] & intellectum nouit. recte poſſit applicare. Sapientia enim rectiſſime primus gradus eſt. & incipientium. Quando alicũi a nouo datur cognitio & illuminatio veritatis Chriſtiane & ſpiritualis gratię. Qua ſapientia habita tanquam fundamento ſequitur intellectus etiam eorum: que prius ſine Magiſtro intelligere nequiuiſſet [*Als hier einzuschalten am Rande links*: non ſemper Magiſtro | . . us habet in | . . olibet obiecto | & caſu, Sed per | quoque ſcrutari poſ | . . t . quare & he . | cium Scrũtabor | mox additum eſt | . . . tamen Vt in eandem | . . rmam fiat . ſequitur | legem tuam ſcilicet quam | . . ſapientiam mihi po | . ũiſti .etiam per intel | lectum ſcrutabor.] Nunc autem Sapientia lucet ej. & ſic tranſfertur a claritate in claritatem: & accipit gratiam pro gratia. Sapientiam pro ſapientia. quod fit per intellectũm. tunc demum Venit Conſilium quod docet vtrunque recte applicare: pro bonis faciendis & malis vitandis, Vt non peccet & bene faciat. quod eſt difficillimum inter tot pericula. Multi enim preclariſſime ſunt illuminati Sapientia & intellectu diũinorum. Et tamen ea non poſſunt. tempore & loco ſuo applicare quia non ſunt viri Conſilii & non in tempore tritici menſuram expendunt. Quarto fortitudo ad ea in opus producendo. nullius reſiſtentiam metuendo Ad quid enim prodeſt Quod Conſilium. ex thezauro ſapientie & intellectus decernit regulas & modum agendi Si ignauia & timor mundi. ea non ſinat fieri? Tunc quinto fit Scientia .1. certa per Experientiam cognitio: Quod vera ſunt: que ſapientia & intellectus in fide docent. Quia Experti in vita ſpirituali & Chriſtiana. non ſunt niſi qũi in conſilio & fortitudine Sapientiam & intellectum ſuam [*so*] probauerũnt. tunc enim demum. Sexto & aliis prodeſſe poteſt per pietatem. Nam Sciens & expertus in ſe viam dej: certũs poteſt & alium ducere. Et ita in ſumma. 4^{or} d o n i s i n d i g e t pro ſe. Sapientiam & intellectum ad recte cognoſcendum: Conſilium & fortitudinem. ad recte & conſtanter agendum cognita: Ne Cognita vel male applicet. Vel [*Ausgestrichen:* prius] male negligat bene applicata: Hęc ſunt illa 4^{or} .ps 90. Timor nocturnus contra donum conſilii. Sagitta volams [*so*] in die. apparens fan-

tasma contra donum consilii: Nego: peramb. in teneb. contra donum intellectus. qui tenebras aperit. Demo. merid. contra sapientiam donum dej .1. sapientia mundi apparens clare. Item Duobus donis indiget pro proximo. Vt Scilicet certus sit & Sciat per Experientiam Si voluerit dux alterius esse Et per 4^or^.illa exercitatus sit. Deinde Vt etiam velit per pietatem sũam scientiam apponere. pro alterius ductu. Vnico autem indiget ad deum scilicet timore domini: qui omnia consummat. & perfectissimum est omnium donorum, In quo soli deo seruitur Sed ad nostra redeamus Tercius dixi Ver. donum consilii ponit: quia ait. deduc me domine. scilicet iam positum & vocatum in sorte & statione sua. ibi enim opus erit dono Consilii: quo deducar. Nam quantumuis sis oculatus per sapientiam. astutus & auditor per intellectus [*so*]. & robustus per fortitudinem: nisi consilio oculos. aures, viresque in rectam viam direxeris: per omnia incurres

Secundus versus habet intellectum vtpatet satis expresse: quo potest Scrutari etiam per teipsum que ab alio non instruaris vel audias. Sed primus habet Sapientiam: que nisi instruaris non poteris scire. quia est abscondita in mysterio quam nemo principum cognouit. Ideo Bene dicit Legem pone mihi .1. instrue me scilicet a nouo

patet itaque quam recte hic octo. .1. legitur pro 3ª quando spiritus sanctus datus est

Blatt 245ª: Ecce Concupiũi mand. t. in equitate t. Vi

Iste versus consummat omnia predicta in Amore & concupiscentia spirituali: qui simul stat cum timore dominj predicto immo infert eum & infertur ab eodem. Non enim hic Concupiscentia potest alia intelligi: quam Charitatis: que tamen nata est ex lege fidej. & facit eam iam nata amplius amari & appeti & semper petere. in equitate tua viuifica me: quia Charitas nescit finem & quietem sui desiderii. donec deum apprehendat.

Licet autem hęc ad literam dicta sufficientia sint, de lege Euangelica & fide futura in Ecclesia per Christi adũentum. tamen [*Am Rande rechts:* **Moral . . .**] Moralis sensus semper mihi occurrit: Et Vbique esset forte signandus: propter eos. quibus

non occurrit. Sed breuiter ſignemus. Quod Vbicunque petitur. Eloquium Viuificatio. Inſtructio, & generaliter bonum. per Chriſtum futurum. hanc petitionem tibi moralem ſic facito. Vt Spiritualem huiusmodi petas inſtructionem, confirmationem. perfectionem Nam cum ſimus ſemper in via & nondum in termino. Semper ad ea que nondum habemus, velut mortuos, inſipientes, errantes, malos eſſe & eſtimare debemus. & ea ita petere. Nam & vere ſic ſumus. Quomodo enim te veritas nondum illũminat: quam nondum noſti: ita nec gratia te viuificat quam nondum habes. Quare ſemper gratia pro gratia querenda. tranſeundum de claritate in claritatem. tamen in eandem formam. Non de claritate Chriſti in claritatem angeli ſathane claritatem ſimulantis Vt ſupra ſatis doctum eſt in fine. 3. octonarii E̦diuerſo. Vbi petitur contra mendaciũm, iniquitatem, ſuperborum. viam malam: fabulationes ꝛc & generaliter malum per Iudȩos. hereticos, ſuperbos factum. Sic tibi tropol. forma. contra carnis & mundi & diaboli ſuggeſtiones, inſidias, impetus non tantum tibi Sed omnibus tuis & toti Eccleſie factas [*so*]. Quia hȩc ſunt vere. que fidem tuam in te & per hoc te quoque querunt occidere & perſequuntur veritatem in te habitantem ſcilicet Chriſtuꝫ cum omn̄i bono & ſancto ſuo. Igitur ipſum Inuoca vt adiuuet te. & tu Semper ora in equitate tua viuifica me. Iniqui perſecuti ſunt me adiuua me. Nɘm cum tibi alia & contraria fidei & ſpiritũi proponant. ſicut ſcriptum eſt. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: quid dubitas qũin ſint non tantum falſa & vana Sed & mendacia. quia Sciũnt quod falſa ſunt & vana & tamen pro bonis ea tibi offerunt & pro veris quȩ interim faciunt Abſcondi tibi

Igitur Hȩc notentur & Supra atque infra vbique applicentur. facile enim fiet vſitanti

E E **Et Veniat ſuper me miſericordia tua d. ſal t. ſec.** Sic enim ego Video (. ſine temeritate loquor.) quod quilibet octonarius per ſe ſonat & non a priore pendet. neque ad ſequentem pertinet quo ad ordinem verborum. Licet materia ſit fere eadem per omnes. ſcilicet Chriſti aduentus & reuelatio euangelii & gratie eiusdem: Quam materiam quilibet vt dixi Octona-

rius. perſe. a nouo exordio decantat. Immo Nec verſus ab & ex ſe Inuicem ſemper pendent: quo circa fruſtra laborant. & multum torquendo psalmum totum ſuccum eius perdunt. dum ſuis diuiſionibus & applicationibus volunt verſus omnes & ſingulos ſeruire Cum tamen ſepiſſime vnus verſus integrum ſenſum poſſideat per ſe. Igitur Cum ſit ſpiritus libertatis qui loquitur. Non noſtris limitibus ſtatutis ſeruire cogendus eſt. Sed noſter intellectus eius verbis cogendus eſt ſtare & captiuandus eſt Ego enim meo ſenſu abundans. totum hunc ps in vigintiduos octonarios diuiſum tanquam vigintiduos integros & diſtinctos psalmos accipio. Et preter quod in materia ſunt ſimiles nullam habere narrationis conſequentiam mutuam. Sicut de multis alijs ps ſibi ſimilibus notum eſt.

Blatt 245b: Igitur A nouo iterum petitur aduentus & gratia Chriſti. Et Veniat inquit quia Expecto Licet ſine merito: quia non tantum veniret tunc Sed redderetur potius debitum. Nec tunc eſſet ſecundum eloquium tuum & nudam promiſſionem miſericordie. Ac ſic nec eſſet miſericordia tua: Nec veniret. nec ſecundum eloquium tuum. Sed eſſet Iuſtitia mea & reddenda. ſecundum meritum meum Sic etiam Moraliter fit. Quia ſicut humanum genus recepit Chriſtum vt Iuſtitiam ſuam. Sed vt miſericordiam dei. quantumlibet congrue ſeſe diſponebat. Ita quilibet gratiam eius gratis accipit: quantumlibet ſeſſe [*so*] congrue diſponat. Non enim ex meo paratu Sed ex diuino pacto. datur. qui promiſit. per hunc apparatum ſe venturum: ſi expectetur & Inuocetur

Et Reſpondebo exprobantibus [*so*] mihi Verbum: quia ſperaui in ſer. t. dicentibus ſcilicet Vbi eſt deus tuus? Vel ſtultus es. quod expectas miſericordiam & ſalutem aliam a temporalium ſalute. Sic enim fidelibus ignominia crucis exprobrabatur. & horrebatur non tantum antequam Chriſtus veniret. & crucem atque omnia mala penarum in hoc mundo per ſuam benedictam paſſionem. ſanctificaſſet: dignificaſſet. precioſiſſima feciſſet in conſpectu dei: ita vt ſit hec miſericordia melior ſuper omnes vitas ps. 62. Sed etiam antequam notum fieret & reuelaretur per Euangelium: quod hęc ſic eſſent. tunc enim cepit

Ecclesia dicere. quod & alii sancti olim dixerant. In terra deserta. Inũia & inaquosa. sic in sancto apparũi tibi (.1. in ignominia crucis tuę preciosissima coram te. quia preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. scilicet propter eius mortem que sanctificat & preciosam facit illorum qui in eum credunt Ideo prius dixit Credidi Et sic Calicem salutaris .1. Christi accepit. qui propter fidem suam qua Inuocant eum facit eorum mortem preciosam.). Vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam. Igitur obtenta misericordia & salutari dei qui est Christus. facile contemnitur ignominia Crucis immo in cruce gloriantur & exprobrantibus respondetur verbum: non simile exprobatur [*so*] Sed monentur & suaũiter docentur. Quod omnis homo mendax: qui hoc pro ignominia reputat, quod deus. in gloriam conuertit.

Hoc enim facit fides & spes futurorum Si enim non haberent fidem & spem non responderent verbum. Sed tacerent & consentirent eis. crucem fugientes. & tantum in hac vita querentes bona Et sic verbum veritatis ab ore eorum aufferretur. Contra quod sequitur.

Et Ne Auferas de ore meo. Verbum Veritatis Vsque. Quia in Iudi. t sup Hoc est, ne sinas verbum fidej taceri a me. propter aduersariorum resistentiam. Sed eo magis adiuua me illud loqui & predicare Quia In Iudiciis. tuis ꝛc .1. in ipsis verbis promissionis tuę futurorum spem habui. Vel 2° & melius. Quando sum in Iudiciis tuis .1. passionibus & crucibus tuis. tunc non tantum spero sed & superspero .1. abundantius spero. quam alias cum sum extra Ro. 5. patientia spem operatur ꝛc ps. 59. Moab Olla spei mee. Sane Vt & nos gratiam dei [*Ausgestrichen:* confitendes] agnoscentes fateamur. Nos proficere scribendo & legendo. Videtur mihi esse omnino differentia inter Iudicia, & Iudicia oris. Nam Iudicia sunt ipse passiones Christi que in nobis abundant Et Calix domini quem bibi oportet. Iudicia autem oris sunt Euangelica harum passionum [*Ausgestrichen:* doctr] precepta & documenta. Iudicia autem Iũstitie que vers. 7. oct. 1. ponuntur Et vers. 6. oct. 8. Iudicia Iustificationis tuę. Et oct. 14. vers. 2. Iuraui & stat. custo Iudi. Iustitie Et. 20. versu. 8. Et 21. versu. 4. pro vtrisque accipi possunt. Magis

tamen credo pro primis ſcilicet Iudicijs paſſionum. Sic enim dominus nos Iudicat ne cum hoc mundo condemnemur. Mich. 7. Ne lęteris inimica mea. quia cecidi. Conſurgam enim. Quia peccaūi domino & Iudiciūm eius portabo.

Blatt 246a: Igitur Vbi hec ſupra minus ſunt bene expoſita ex hoc loco ſupplemus. Vts Paulo. Quia Iudicia tua Iucunda .1. paſſiones calicis tui. Et Iudicia tua non ſum oblitus.

Et Cuſtod. Leg. t ſemper. in ſęc. Iſte verſus ſatis expoſitus eſt vers. .1. octo. prece.

Et Ambulabam in latitudine: quia mandata tua exquiſiūi. quod non credebant impii nec adhuc etiam credunt quoniam non habent intellectum ſicut equus & mulus Et ſolum ea que vident in ſanctis Chriſti, eſtimant ſcilicet anguſtias, mortes. Iudicia: tribulationes. cruces. Vel ſaltem inopiam. hūmilitatem, caſtigationem: Hęc autem non latitudines apparent. Verum intus eſt in ſpiritu: dat enim eis dominus ſecundum prophet. Iſaiam [*30*, *V*. *20*.] artum panem & aquam breuem, vt det panem in latitudine: Carnem anguſtat & dilatat ſpiritum Crucifigit & occidit. vt reſuſcitet & glorificet. Sic alienum opus eius ab eo vt faciat quis ſuum. Ita vt recte B. Bernardus dixerit. Quod delicata eſt conſolatio diuina & non datur admittentibus alienam. Ideo Vel ab alio oportet caſtigari & premi ſicut palma. Vel a te ipſo. Et omnino Inueniri in cruce & Iudiciis. ſuper veterem hominem. Si ambulare voles in latitudine ſecundum noūūm hominem

Et Loquebar de teſt. t. in Conſpect regum & non Confund Credo tandem patere verum eſſe. quod in principio huius octonarii dixi Scilicet Verſus ſingulos non ex inuicem pendere Nam Ecce ſinguli. huius oct. habent integros ſuos ſenſus & diſtinctas materias vt patet ſatis. Niſi generali nexu eos coniungas Eſt autem impletus iſte verſus quando per totum mundum Euangelium fuit publicatum per reges enim hic omnes poteſtates ſęculi intelliguntur omnesque rectores Sicut promiſit dominus Ante reges & preſides ducemini propter me Et iterum Dum ſteteritis ante reges & preſides nolite Cogitare quomodo ꝛc [*Matth*. *10*, *18 f*.]

Eſt autem hęc mira fortitudo. que hic iactatur felici confeſſione. Nam niſi ante deum vel cum deo ante homines iſta

iactantia non liceret. Neque eſſet hęc fortitudo: niſi prius ambulaſſet in latitudine. Latitudo enim facit iſtos fortes ſicut Scriptum eſt. fortis vt mors dilectio [*Hoheslied 8, 6.*] Et aquę multę non potuerunt extinguere Charitatem. Non Confundebar inquit. Quia promiſſa fideliter exhibuiſti ſcilicet Ego dabo vobis os & ſapientiam ꝛc [*Luc. 21, 15.*] Et Non abſtuliſti de ore meo verbum veritatis

Et Meditabar in mandatis t quę dilexi

Sic ps. 1. antequam dixit. Et in lege eius meditatur die ac nocte: ait. Sed in lege domini voluntas eius. Quia dilectio. voluntas ſiue complacentia. delectatio. (. omnia enim hec. intelliguntur. iſto verbo heb. ibi poſito.) facit vt ſit ſtudioſus meditator legis Chriſtj que faſtidioſus obliuiſcitur. Immo & mirum eſt. diligi mandata Chriſti. & voluntatem in eis haberi: quę paſſiones & cruces huius mundi precipiunt ſubire. aut ſaltem Crucifixionem & caſtigationem proprii corporis ad redigendum in ſeruitutem. Sed Spiritualis eſt qui loquitur Et ſpiritu dei agitur omnino. Non ſic dicerent. qui carnem & terrena ſapiunt.

Et Leuaui ma: me ad mand. t. quę di. Et exercebor ꝛc

Satis expoſitus eſt in gloſa textus

Blatt 246ᵇ: M M Memor Eſto Verbi t. ſer. tuo in quo mihi ſpem de Hęc ſiue Exponantur de ſpe patrum in aduentum Chriſti promiſſum. Siue de ſpe Eccleſie in verba Chriſti de ſűi preſentia, adiutorio & gloria futura. Et hoc ſecundum magis placet Et ergo integra iterum nouo oritur exordio petitio. licet facillime poſſit ad precedentia appendi. Sed nolumus modo.

Igitur Eccleſia tenet promiſſionem Chriſti de auxilio gratie ſuę in neceſſitatibus ſuis. ſicut ait. Non relinquam vos orphanos. [*Iohan. 14, 18.*] Item Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſęculi [*Matth. 28, 20.*] Item Ad eum veniemus & manſionem apud eum faciemus. [*Ioh. 14, 23.*] Et ps 33 Iuxta eſt dominus iis qui tribulato ſunt corde ꝛc. Ideo in tribulatione poſita commonefacit eum de promiſſo ſuo. dicit. Memor eſto verbi tűi in quo mihi ꝛc Quia ſpes que videtur non eſt ſpes. ideo in verbo non in exhibitione mox eſt ſpes. Sed ſinit eam tribulari & ſperare auxilium. alioquin ſi tam cito auxiliaretur. quam tribulatur.

iam fieret etiam refiftentia aduerfariis vt non poffent tribulare. Sed & fpes nulla effet: ideo oportet differri auxilium. & tribulationem crefcere & augeri Vt difcat dicere

Hec me Confolata eft in hũmilitate mea .1. in preffura, afflictione, perfecutione & tribulatione. propter verbum euangelii tũi: Spes enim confolatur eos & facit cum gaudio pati Quia certificantur de futuris bonis. patientia operatur fpem. Sed fpes non confundit immo clarificat. ferenat & confolatur confcientiam. **Quia eloq. t. Viuificauit me** q. d. ideo fpero. quia adhuc viuo. licet moriar in paffionibus. Viũo autem in fide filii tũi. quia eloqũiũm tũũm viũifi. Mortuorum enim non eft fpes. Sed viuentium.

Superbi inique agebant Vfquequaque. A lege autem t. Non dec hoc inique agere Vel eft ipfa iniquitas ftatutę fue Iuftitie. & inobedientia fub fpecie Iuftitię Vel eft perfecutio iniqua Ecclefie. heb fic. Superbi deridebant me nimis. fcilicet in humilitate mea. qua fpe viuo & confolatur. Eft enim illis verbum Crucis Stultitia & fcandalum Et poteft hec effe caufa infirmis declinandi a lege tua: quando timent aut odiunt derideri & contemni. Sed non ego ideo declinaui. immo eorum contemptum contemnens & derifiones deridens eo magis appropinquaui. Et exemplis aliorum patrum me confortaũi. Quia

Memor fũi Iudiciorum tuorum a fęculo domine: & Confolatus fum

Ifta Iudicia funt paffiones omnium fanctorum ab initio: in quibus eos dominus probauit & Inuenit eos dignos fe. Ideoque fotius paffioni fui: quare & confolationi. q. d Non doleo quod derideor. quod humilior: quia Video quod omnes fancti ante me fimilia funt paffi. Vt Heb. 11. &. 12. difputat Apoftolus. hec enim Iudicia tua iocunda vt [*Ausgestrichen:* infra] Supra. Veruntamen doleo non pro meis paffionibus que funt Iudicia tua: immo

Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquent. leg, t.

Non quia me perfequuntur. derident, hũmiliant. Sed quia fibi nocent: dum tuam legem derelinquunt. Ecce quam pio Zelo pro fuis inimicis laborat: que [*so*] fua fpe lęta eft Vnde licet in

glofa. illũd Iudiciorum tuorum. de ereptione Iuftorum expofitum fit. & perditione impiorum: Melius tamen vniũoce cum precedentibus. de paffionibus que in Chrifto funt. intelligitur. quales & antiquorum patrum fũerũnt. Iudicia enim magis in punitionem fonant quam faluationem. tamen vtrunque bene habet

Cantabiles mihi erant Iuftifi, t. in loc. pereg. mee

Mirum enim eft quod Iucunda eft in loco peregrinationis immo humiliationis. Vt ps. 117. Vox exultationis & falutis in tabernacũlis Iuftorum: Quid erit in ciuitate beatorum. Si in

Blatt 247[a]: tabernaculis exultant Iufti? Tabernacula enim peregrinantium Vel pernoctantium eft Sed ciuitas & regnum habitantium. Quid ergo in loco habitationis. Si Cantica funt in loco peregrinationis? Et vnde hęc omnia. cum contra appareant. Iudicia, crux & paffiones? Nifi quia fpes hęc me confolata eft in humilitate mea. Et .infra. 'hoc factum eft mihi. quia Iuft. t. exqui Qui enim non exqũirunt. non vident neque fciunt hęc. ficut dominus promifit dic. Quem mundus non poteft accipere neque fcit eum. Vos autem cognofcetis eum. Quia apud vos manebit & in vobis erit: [*Ioh. 14, 17.*] Ideo enim neque vident eum . quia in vobis non extra vos eft. Neque fciunt eum quia non nifi vifibilia que vident: fciunt. Spiritualia enim intelligere nefciunt. hic eft fpiritus, .1. fpiritualis homo interior. qui in ijs que mundus videt premitur ridetur. hũmiliatur. Sed tamen confolatur. & exultat. quod ignorat mundus.

Memor fui nocte nominis tũi domine & Cuftod. Leg. t

Ifta nox ad literam poteft primo accipi. Quia qui viũit in fpiritu. die ac nocte deo feruit. eo quod interior homo non dormit nocte magis quam die: immo minus: Maxime fi & corpus vigilet. mens in nocte capacior eft cęleftium quam per diem. Vt experti patres nos docuerunt. Vnde & Ecclefia falubriter noctem exercet in laudibus dej

Secundo. Eft ipfa tribulatio & aduerfitas. in qua non nifi perfecti & robufti memores funt dei. Tercio. Eft abfconfio & ignorantia vifibilium Maxime in affectu Et fola Inuifibilium. per fidei calignem [*so*] contemplatio. de qua inquam. Nox mea in

deliciis meis. [*Ps. 138 = 139, V. 11.*] Et. 18. Nox nocti indicat ſcientiam

Hęc facta eſt mihi: quia Iuſtificationes. ſatis ſupra expoſitum eſt: Qui enim non exqũirũnt Iuſtifi eius. hęc non fiunt ej Sed horum Contraria. Scilicet quod etiam die obliuiſcuntur deum. & odibiles atque luctuoſe eis videantur Iuſtificationes tuę. eo quod Superficiem earum intuentur. Sed non exquirunt: quod ſi facerent: alii fierent

P P Portio mea domine: dixi Cuſtod. Le. g t

Quia qui non quęrit temporalia & tamen nondum habet ęterna. in medio vtrorunque eſt Ergo non habet portionem niſi Legem. Vt .infra: hereditate acquiſiui teſt. t. inęternum [*Vers 111.*]

Deprecatus ſum faciem tuam tuam [*so*] **in tot. corde me. miſe. m. ſecundum E** t faciem .1. aduentum tuum. reuelationem tũam: Euangelium tuum, ſpiritum tuum. Quia Litera, dorſum tuum eſt. & receſſus tuus: Velatio tua: lex mortis. Et caro nil prodens hanc enim precantur Literales: Et hec eſt portio eorum: Sed portio mea: facies tua. Loquitur autem de primo aduentu & reuelatione gratie. quia ſequitur. Miſerere mei ſecundum Eloquium tuum. promiſſa enim mihi hęc ſunt. ideo non virtute meritorum meorum Sed miſericordia promittentis poſtũlo faciem tuam. Vt ſit mea portio cuſtodire eandem Quia facies tua. lex tua ſpiritualis eſt.

Cogitaui Vias meas. Et Conuerti ped. m. in teſt. t.

Cur non potius oblitus es? maxime cum eas ire nolles Sed ſicut ſupra: Vias meas enunciaũi & exaudiſti me: Confitendi ſunt noſtri errores & defectus deo. Qui tunc plenius cogitantur. quando facies domini ſuper nos illuſtratur. Et ſic incipitur a nouo Alia Vita. Vel proficitur ad noũiorem. que nihilominus eſt quedam Conuerſio & inchoatio.

Blatt 247ᵇ:

paratus ſum & non ſum turbatus Vt Cuſtod. mand. t.

Quia incipienti mox ſuſcitatur aduerſarius: Vt probet dominus Iuſtum ſubito & viſitet diluculo, ne ſit ocioſa gratia Conceſſa. Sicut Chriſto Nato. mox inſurgit herodes Ideo paratum eſſe opor-

tet ſicut ait Eccleſiaſticus. [*Cap. 2, 1.*] fili accedens ad ſeruitutem dej. Sta in timore domini & prepara animam tuam ad tentationem. Si enim fueris paratus. non eris turbatus Vel ſaltem minus turbatus. Vt cuſtodias mandata tua. licet forte turberis. ad cuſtodiendam ſalutem. ſubſtantiam, familiam. quam tunc vtile & ſalutare eſt negligere. Nec hic negligens ſis. Heb. ſic feſtinaūi & non neglexi: quod idem eſt. Non ſum turbatus. ſcilicet vt negligerem mandata tua. Bonum enim eſt turbari. ſi in tuis rebus agas. vt illas negligas. propter mandatum tuum, Sed ſecus. malum eſt

Funes peccatorum Circumplexi ſunt me: & leg. t No ſ. obl.

Sic enim Eccleſie cito ſuſcitatus eſt aduerſarius multiplex: Sed quia parata fuit. non turbata eſt. quantumlibet quoque funes peccatorum eam comprehenderent. non eſt oblita legis dei ſui quia fuit parata Vel feſtinauit ſcilicet ex hoc ſeculo per amorem cęleſtium

Media nocte ſurgebam ad Confiten. t. ſuper Iudicia Iuſti. t. Satis ex dictis patet. Nox autem vt paulo ſupra diſtingui ſimiliter poteſt: ſecundum. 3. modos. quanquam ſatis expreſſe ad literam hic notet: ſurgendi morem in Eccleſia in media nocte Nam ſupra neque ſurgendi, neque medie noctis fecit mentionem. Aliud ſane eſt. memorem eſſe in nocte. quod ſolo animi officio fieri poteſt: ſicut ps 62 Memor fui tui ſuper ſtratum meum, in matutinis meditabor in te. Sed ſurgere tam ad corpus quam animum pertinet. Ergo Vbi poteſt fieri. & res ſert. de vtroque intelligi debet. Similiter Media nox. vtrique conuenit. Igitur cum res conſonet. pro vtroque ſe cogit accipi

Particeps ego ſum omnium timentium te & Cuſtod. mand. t.

In quo ergo participat? In Vtroque ſcilicet paſſionibus & conſolationibus: & neutro ſine altero. Qui enim participat in primo participat etiam in ſecundo: Et qui non ibi neque hic participare poteſt. ſic prouer: [*Ausgestrichen:* In Gaud] Cor quod nouit dolorem: in gaudio eius non miſcebitur extraneus. [*Sprüch-*

wörter 14, 10.] Quamuis in iſto verſu diſtingũi videri poſſit timor & timor: ideo non contentus. dixiſſe. timentium te. addit & cuſtodiencium mandata tua

Miſericord. t domine plena Eſt terra. Iuſtif. t. doce me

Hec eſt gratia in Chriſto futuro promiſſa: & nunc repleũit orbem terrarum ſpiritus domini vt ps. 138. Quo ibo a ſpiritu tuo & quo [*Ausgestrichen:* ibo] a facie tua fugiam. Et 18. Nec eſt qui ſe abſcondat a calore eius. Quia Occurſus eius vſque ad ſummum eius. vt adimpleret omnia aſcendit ſuper omnes cęlos Ephe. 4.

Blatt 248a: B B Bonitatem fęciſti cum ſer. t. d. fecundum Ver. t

Vt ſepe ſupra dictum eſt. Quod deum nullus poteſt dicere bonum: niſi qui eum ſolum bonum dicit ſicut vere ſolus bonus eſt. ac per hoc nos mali: Vt luce 11. Vos cum ſitis mali. Et Matt. 6. Sufficit diei malitia ſua. Non tantum autem Incipientes eum ſolum bonum habent confiteri. Sed & proficientes. qui iam boni ex ipſo ſunt: non ſolum ideo quia mali fuerunt: Sed etiam, quia mali ſunt: Nam cum nullus ſit in hac vita perfectus. ſemper ad eam bonitatem quam nondum habet: dicitur malus. licet ad eam quam habet ſit bonus Nam nullus etiam peſſimus, eſt. quin aliquid in ſe habeat boni ſaltem naturę: Et nullus licet optimus, eſt quin aliquid habeat mali: Vnde merito poteſt coram deo dici malus Igitur Sic etiam de omnibus ſimilibus ſcilicet Iuſtus, ſapiens, verax ꝛc Vt apoc. 22. Qui Iuſtus eſt Iuſtificetur adhuc: ſic qui bonus eſt: bonificetur adhuc: Quare cum ſit talis apud nos mixtio. ſi dixerimus quoniam boni ſumus & peccatum non habemus. veritas in nobis non eſt, Cum ſolus deus bonus, Iuſtus, verax ſit: Nullus autem ſolus malus, Iniuſtus, mendax eſt. quia pure malus eſſe non poteſt vllo modo. Igitur ſemper medii ſumus inter bonitatem, quam ex deo habemus & malitiam quam ex nobis habemus. donec in futuro abſorbeantur omnia mala. & ſit ſolus deus omnia in omnibus. Vt iam nec nos noſtri ſimus Sed dei & deus noſter

Quanquam Bonitas vſitatius in Scrip. pro ſuauitate, innoxio, non afflictiuo aut penoſo accipi ſoleat: quam pro Iuſto aut vero

& ſancto vt Ro 8. pro Iuſto vix quis moritur. Nam pro bono quis forſitan audeat mori: Igitur Chriſti aduentus. Eſt bonitas noſtra: quia penas que ſunt mala noſtra abſtulit a conſcientia primum, deinde etiam auferet a corpore Et ſic perfecte erit bonitas noſtra Item Bonitas vts dicitur Quia redditur non pro bono quod eſſet Iuſtum. Sed pro malo nobis & iniuſtitijs noſtris. Sic Apoſtolus dicit Galat. 5. dicit [*so*] Quod fructus ſpiritus. ſit non tantum benignitas. Sed & bonitas. Benignus enim eſt qui liberaliter. hilariter. benigne. teu *gutwilliglich:* benefacit Vel qui amicabiliter cum aliis Negociatur. [*Am Rande links:* benignus *fruntlich Gutig* Bonus] Sed. Bonus eſt perfectior. ſicut pater ſuus cęleſtis. qui & malis benefacit & ingratis. reddens bonū̃m pro malo. & augens bona ingratis. ſicut facit & deus. O rara auis: Benignus autem poteſt retrahere manum, Et ſuo offenſori non benefacere ac ceſſare benefacere. Sed non bonus

Feciſti inquit. quia olim promiſiſti: ideo. ſecundum verbum tū̃um feciſti hanc bonitatem Sed quid prodeſſet: ſi nullus agnoſceret. aut ſciret tantam bonitatem? Eſſet enim nulla vtilitas ſecundum Eccleſiaſticum. in thezauro abſcondito. & ſapientia occulta. [*Sir. 20, 32. 41, 17.*] Sed Inueniatur & notificetur. Ergo ſi miſiſti filium. doce nos per ipſum. quis ſit. ne erremus in alio Vel ipſum [*Ausgestrichen:* non] negemus. Vnde Quia Chriſtus hū̃militer apparuit. nullus eum cognouiſſet, niſi deus eum reuelaſſet. Nam & Iohan. bap. ait Et ego neſciebam eum Sed qui miſit me baptiſare in aqua. hic dixit mihi ꝛc [*Ioh. 1, 33.*]
Multi proinde. hoc Nomen Iheſu deducunt ab iſtis duobus. ſcilicet Iah Saua .1. deus abſconditus. Vt Iohan. Reuchlin dicit & pulchre. niſi obſtaret Vel ſaltem alio modo Angelus ad Ioſeph interpretaretur dicens. Vocabis nomen eius Iheſu. ipſe enim ſaluabit populum ſuum a peccatis eorum. Igitur dicit

Bonitatem & diſciplinam & ſcientiam doce me: quia mand. t Credidi

Blatt 248^b^: Chriſtum enim Scire Eſt Bonitatem & diſciplinam ſcire: B o n i t a s dicitur ad ea, que pertinent ad ſpiritum & nouum hominem hęc enim ſunt bona: D i ſ c i p l i n a ad ea que pertinent ad carnem & veterem hominem. hęc enim aſpera &

mala. Igitur per bona & ſuauia ſpiritus & interior homo Iuſtificatur ſaluatur, beatificatur. per aſpera & mala caro & exterior homo crucifigitur. Iudicatur & condemnatur. que duo euangelium docet .1. Bonitatem & diſciplinam. Sed fruſtra ſit doctrina, ſi auditor non percipiat & Sciat: quod docetur. Ideo hic petit & Scientiam q. d Scio quod paulus poteſt plantare. Apollo rigare & docere bonitatem & diſciplinam. Sed non ego ex ijs ſcientiam habebo. niſi tu in illis me doceas. bonitatem & diſciplinam etiam per incrementum doceas & ſcientiam. Nam non omnes obediunt euangelio. Sed iſta Expoſitio de ſcientia non plene mihi placet. ideo aliam queramus. ſimul cum tex. heb. qui ſic habet. Bonum ſermonem & ſcientiam doce me: qui mandatis t credidi. hic Bonus ſermo tantum non diſciplina exprimitur licet non ideo negetur. Eſt autem idem Sermo bonus. quod bonitas vts euangelium ſcilicet de ſummo bono nobis per incarnationem dato: Vnde & Euangelium bonum nuncium dicitur quaſi hic expoſuiſſet dicens. Bonum ſermonem. Et Zach .9. Quid enim bonum eius & quid pulchrum eius niſi frumentū̃ electorum & vinum germinans virgines .1. Euangelium.

Igitur Scientiam ego intelligo moralem doctrinam, quam dat doctor & percipit auditor Sic enim 1 Corin. 8. de iis que imolantur [*so*] idolis Scimus: Scientia inflat. Et recte mihi b. Aug Sapientiam & Scientiam diſtinxiſſe videtur. quod ſapientia ſit ęternorum. Scientia temporalium. Non quidem metaphiſica aut naturalis. Sed ſcire ea pro temporalibus vti & in hijs viuere ſecundum deum. non peccando in eis Scire quantum expedit & quantum licet ea tractare Et quando ſine. quando cum peccato. Auari enim. ambitioſi. luxurioſi. guloſi. abutentes creaturis videntur eas neſcire. Rurſum ſuperſtitioſi & nimium conſcientioſi qui nolunt vti. ſimiliter non ſciunt. Igitur

Sapientia donum ſpiritusſancti Eſt ſimpliciter ex fide Chriſtum & ęterna Cognoſcere & ſpiritualia quecunque ſunt credenda de futuris & Inuiſibilibus

Intellectus proprie eſt Allegorias in Scrip. & creaturis agnoſcere: & vltra id quod videtur oculis aut ſenſu percipitur. etiam intus intellectu aliud percipere. quod eſt vtiliſſimum

donum contra Iudęorum. hereticorum insidias qui Scrip. & creaturas false adducunt & seducunt simplices qui non interiora penetrare possunt

Consilii & fortitudinis satis supra dictum. Scientia autem Iam dicta est que sit. Et pietas atque timor supra latius oct. [*Ausgestrichen*: 3.] 5. Vnde hic formulam ponimus

Quod Vbi intellectus dari petitur in hoc ps vel alio. debet intelligi Spiritualis intelligentia vel allegoria alicuius Scrip. que figuratiue ponitur vel poni videtur. contra eos qui eam figuraliter accipiunt vel allegant. sicut ps 31. contra Iudęos. Nolite fieri sicut ęquus & mulus quibus non est intellectus .1. nolite carnaliter omnia intelligere

Vbi docere vel doceri ponitur proprie moralis est traditionis. Doctrina enim pro morum eruditione accipitur frequenter in Scrip. .1 Corin. 14. Si venero in doctrina. prophetia ꝛc Concludamus tandem istum versum (.1. doce me euangelium me scilicet populum fidelem qui expecto te doctorem Iustitię in Christo. Et Scientiam (.1. temporalium veram notitiam & vtilem ad salutem vt ex sermone bono sciam omnia futura bona. que nunquam vidi. Ex scientia autem etiam ea cognoscam bona. que oculis video. Multum enim differt res videre & Scire. Et hoc ideo quia mandatis credidi. fides enim Est sapientia & facit Sapere & Scire omnia Qui enim non humiliat sensum suum vt credat & audiat. non potest erudiri ad sapientiam frustra enim surdo fabula narratur. Discentem ergo oportet credere Et sic fiet Sapiens & Sciens vnde sequitur

Blatt 249a: priusquam humiliarer ego: deliqui: prop. eloq. t Custod Heb. Antequam audirem ego ignoraūi. Nunc autem eloquium tuum custodiūi. Sicut enim Discipulus non potest fieri doctus & sapiens, nisi audiat & credat: Ita homo non potest Sapere & Scire: nisi [*Ausgestrichen:* ex] auditūi verbi dej prius credat & sinat se doceri Sed quia omnibus contraria sonat verbum dei. ideo multi superbi nolunt audire ac sic nec discunt nec sapiunt. Quare nisi quis efficiatur puer & humilis. nihil se scire arbitrans. Sed tantummodo audiens. quantumuis sonent contraria. non fiet sapiens vnde .infra. Declaratio sermonum

tuorum illuminat & intellectum dat paruulis [*Vers 130.*] Et hoc noſtra tranſ. clarius exprimit. Quia nolle audire verbum dei: eſt non humiliari ſed ſuperbe ex ſenſu proprio cui ſit verbum ſtultitia refutare. Sed quia inde non ſolum remanent ignorantia: immo maximum delictum. ſcilicet inobedientia & incredulitas ideo dicit Ego deliqũi. Et poteſt intelligi Conditionaliter Vt Si ego non humiliarer audiendo: peccarem certe infidelitate & cecitate: & quilibet qui ita facit. Sed nũnc Eloqui. t ꝛc

Bonus es tu in Bonitate tua doce me Iuſtiſ. t:

Ergo ego malus? Vtique. Sed ſatis ſupra dictum eſt de bonitate. Atque hic Ecce iterum. doce me inquit. tangens vtique moralem. non autem Moralem qui in moribus & ceremoniis ſit. quoniam ſpeciem pietatis multi habent. virtutem eius abnegantes. Et moribus omnia ſimulant. [*Am Rande rechts:* docere] Sed moralem appellatiuam. & doctrinam. eam notitiam que ſpiritum .i. ſpiritualem voluntatem duntaxat dirigit in volendo. agendo patiendo. amando. odiendo. Nam que mentem & intelligentiam dirigunt (.i. vt ſapiat que ſapere debet. [*Am Rande rechts:* Intellectum] intelligat que intelligere debet. que in noſtra poteſtate fieri vel non fieri. penitus non ſunt. vt Credibilia & ſperabilia atque diligibilia, cum allegorijs & myſteriis ſuis. pertinent ad intellectus dationem ſeu ad illuminationem. Sed Moralia & doctrinalia ad ea que per nos fieri. tolerari dici. audiri. cogitarique poſſunt ex intimo ſpiritu: non tantum in ſuperficie & litera. Vnde Vtrunque Apoſtolus in Epiſtolis ſuis obſeruat. primo Intelligibilia & que ſunt mentis vt intelligat tradit Vt Ro per. xi. c. Deinde doctrinam dat ſpiritui & voluntati a. 12 vſque ad finem: Ita & in aliis quoque facit

Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſuperborum: Ego autem tot. cor. ſcr. m. t. Heb. Applicabant mihi mendacium ſuperbi. ſeu. Compoſuerunt ſuper me falſum ſuperbi Quod dupliciter intelligi poteſt. primo quod impoſuerunt mihi falſa crimina ſeu calumniati ſunt me. dicentes me legem Moſi deſtruere & diſceſſionem ab ea docere. cum tamen potius legem ſtatuerem. ſed non ſicut illi. immo ſicut tu me in bonitate docuiſti Iuſtiſ. tuas Aliter .i. ſtuduerunt mihi mendacium ſuum perſuadere. &

iniquitatem ſeu propriam Iuſtitiam contra Iuſtitiam fidei & tuam que eſt iniquitas maxima. Nec aliunde niſi a ſuperbis orta: qui ex Iuſtitia operum ſuorum volunt eſſe Iuſti: vt Iuſtitia & fide Chriſti non indigeant. ne ei humilientur & obediant. Et iſte ſenſus magis placet quia ſequitur Ego autem in toto corde

Coagulatum eſt ſicut Lac cor. eorum. Ego Vero leg. t meditatus ſ. q. d non potuerunt mihi perſuadere quia legem tuam meditatus ſum. Vel ſi primus ſenſus placet: Ex prece. verſu. remedium poſuit. quia in toto cord. ſcrutabor mand. t .1. quia interiora eius Vidi ſcilicet ſpiritum. ideo iniquitatem eorum non ſuſcepi. Ipſi autem non ſunt Scrutati interius. Sed tantum exterius ea aſpicientes: ſicut Chriſtum in cruce pendentem. Ideo. iniquitate Inuoluti ſunt Et hinc cor eorum Coagulum factum eſt. heb. Incraſſatum eſt velut adeps cor eorũm Que videtur contraria ſententia noſtrę

Blatt 249ᵇ: ſicut ps .16. Adipem ſuum conclũſerunt: .1. ſuum pinguem carnis ſenſum compoſuerunt Cor ergo ſicut Adeps Eſt cor plenum craſſo carnis ſenſu. atque leni ac blando. quibus alter alterum linit. palpat. blanditur. Igitũr hic nihil de lacte dicitur tamen & ipſum expediamus. Lac enim tenue eſt magis quam coagulum. Et ſcriptura lac vocatur Iſaie. 5. immo Euangelium. 1. Corin. 2. lac ergo Coagulari Eſt de ſpirituali lege de Euangelio in craſſam literam degenerare. Sic ergo & illi de lacteo Scripture ſenſu. in coagulatum literę ceciderunt. Alia quoque circa glo. dicta ſunt

Bonum mihi quia humiliaſti me Vt diſcam Iuſti. t

q. d Gratias tibi ago vt non cum illis ſuperbirem. alioquin & ipſe cum eis compoſuiſſem iniquitatem. & in coagulum litere veniſſem. Et nunquam audire & diſcere potuiſſem legem tuam. Nunc autem quia afflixiſti me & hũmiliaſti coram mundo Vnde fit vt ad veram legis tue cognitionem perueniam. Nam & nunc etiam multis prodeſt vt a domino percutiantur. Sic enim pena aperit oculos & aduerſitas. quos proſperitas clauſit & coagulum. qui ſi in proſperitatis flore permanerent nunquam ad dej & ſui cognitionem peruenirent Nam ſicut Calor lac coagulat Ita calor carnis ſi floreat & liber ſit craſſum cor & coagulatum facit. non

minus quam Doctrina Calida, de ſapientia carnis & hominum. Igitur Ne humana ſapientia inflet immo accendat cor ipſumque coagulet neceſſe eſt eam humiliari & captiuari in obſequium Chriſtj. ſicut hic dicit Bonum mihi ꝛc vt diſc. .1. Bonum eſt meam a me ſapientiam tuliſti. vt dares tuam. Hanc autem humiliationem nolunt ſuperbi quia ſuperbi ſunt. & ſua eos ſapientia delectat. & ſenſus inflat immo accendit potius & reſoluit in Coagulum craſſum cor & graue ad omnem fidei veritatem reprobum & inutile Sed tantum vt diligat vanitatem & querat mendacium .1. iniquitatem Eodem modo Et Carnis Calor atque proſperitas ſtulta que ſapit ⟨diuitias / honores / Voluptates⟩ niſi in iſtis humilietur & affligatur: non diſcet Iuſtifica. dei Sed in vanitate ſenſus ſui pertranſibit. Malum ergo illis ſi non humilientur Bonum autem mihi quia humiliaſti me. Et hic moralis tamen potius eſt ſenſus quam propheticus. qui de literali doctrina & ſapientia loquitur

Bonum mihi Lex oris tui ſuper milia auri & arg.

Quod non credunt illi: qui terrena ſapiunt & ſuum ſenſum: in quibus nolunt humiliari Sed potius malam eam reputat. [*so*] quia ſolum in illis eſt. qui humiliantur in predictis: pauperum enim eſt regnum cęlorum. Cum itaque horreant in iſtis humiliari. ſimul etiam legem eius horrent Malum eſt enim apud eos. paupertas, contemptus, afflictio corporalis. Ergo & mala lex que iſta docet aut requirit. Cum eorum lex contraria iſtorum promiſerit vt putant ſcilicet aurum argentum, honorem. gloriam. voluptatem ꝛc Contra quod hic dicit. ſuper milia auri & argenti q. d etiam ſuper legem eorum que hec promittit & omnia que promittit Quia eſt lex non bona. Hęc autem eſt lex bona Quia Vera bona promittit & preſtat .1. ſpiritualia & ęterna que ſunt pura & innoxia. Iſta autem nunquam ſunt pura aut ſaltem innoxia
Vnde & addit. Oris tũi. Non oris Moſi ſerũi Sed os domini Quod eſt vniuscuiuſque per quod ipſe loquitur. Loquitur autem. quando viũũm & ſpirituale verbum loquitur. omnia enim ei viũũnt ſeu verba ſeu opera

Blatt 250ᵃ: M M. M tuę fęcerunt me: & plaſmauerunt me da ꝛc

Animarum factor & corporum plaſtes eſt deus. Animam ex nihilo facit. Sed corpus de terra & ex ſemine plaſmat. Vtrunque philoſophi ignorauerunt & multum vana cogitauerunt in vtriſque Igitum [*so*] cum ſim totus tuus omni Iure. Da mihi intellectum .1. ſpiritualem intelligentiam veritatis & fidej in litera latentis. vts ſatis dictum eſt. Vt Diſcam mandata tua Cur nunc primum dicit. vt diſcam. cum ſupra ſepe dixerit ſe ſeruaſſe exquiſijſſe ꝛc. Niſi Quia ſupra prophetauit. ita futurum. Nunc autem idem petit vt fiat: futurum enim fuit Vt populus dej mandata fidej. Sciret. faceret, doceret. vt ſupra de ſe dixit Sed quia nondum erat Ideo in hoc oct, & preced. petit fieri. Vel 2º. Quia ſemper indigemus intellectu ad diſcendum: Quia proficiendum eſt ſemper. & qui ſe putat apprehendiſſe: neſcit ſeſe incipere adhuc Semper enim ſumus in via. Et relinquenda que nouimus & habemus. querenda quę nondum nouimus & non habemus. Vnde dominus non ait Scitote Sed diſcite a me quia mitis ſum & humilis corde Multum eſt enim & abyſſus vel ſola humilitas ad diſcendum. que tamen eſt omne fere mandatum dei & omnis Iuſtitia vt dicunt doct. ſuper Iohan. 3.

Qui timent te, Videbunt me. & Lętabuntur: quia in verba tua ſuperſperaui Quod ideo dicit. quia. vt infra vers. ſeq. dicit Iudicia domini portat & humiliatur in veritate. In quo reputatur vilis & tanquam a deo maledictus. ſecundum inſipientiam hominum carnalium Qui ignorant quod ſalus eſt Spiritus. ſub Iudiciis huiuſmodi & paſſionibus Chriſti. Igitur illi quidem nec videre eum dignantur. Sed contemnunt. Timentes enim vbi non eſt timor. horrent paupertatem. afflictionem, contemptum populi fidelis in mundo ſicut Amici Iob: Sed qui ſolum deum timent. & omnia que ſunt mundi ſeu mala ſeu bona neque amant. neque timent. ipſi lętantur & congratulantur ej: quia vident bona eius ſpiritualia que habet in ſpe. vnde ſequitur. Quia in verba tua ſperaui. immo ſuperſperaũi (.1. abundantius ſperaũi .quam ſi non eſſem in Iudiciis & flagellis tuis Et ideo eſt verbum Exhortatorium ſũipſius dicens. Quid mihi, quod inſipientes me horrent

& faſtidiunt? Sufficit quod timentes te. Videant me & congratulentur mihi. Nam & Amici Iob. contrifſtabantur [*so*] cum eo Sed ſecundum carnem Non autem congratulabantur ej ſecundum ſpiritum: quam Conſolationem ille expectabat ab eis. Ipſi Vero non fecerunt. Sed potius econtra eum arguebant tanquam demeritum Et quaſi pateretur tantum penam pro peccato infructuoſam. Eoquod fructum illius Iudicii ignorarent. Ideo ait Oneroſi vos conſolatores mej [*Hiob 16, 2.*] Et hoc ſequitur.

Cognoui d. quia Aequi. Iud. & in veritate t humiliaſti me

hoc enim illi non cognoſcunt. ideo horrent me & non lętantur ſuper me. immo & iniquas reputarent iſtas paſſiones ſi ſibi fierent & neque in veritate Iudicia dominj. Nunc autem Nos Nonne quando videmus martyres in pęnis: miro modo lętamur de eorum agonibus. coronis triumphis? Et quemlibet portantem Iudicium crucis Chriſti quocunque modo. Beatum predicamus & gaudere in tribulationibus docemus & ſcimus. Vnde iſti recte dicunt. Qui timent te, videbunt me & Letabuntur ſcilicet de meo Agone. Quia in verba & promiſſa tua ſperaui. Vident enim me ſpem habere in te. & per eam omnia contemnere & ſuperare. Sed quomodo Cognoſcit. Quod Iudicia eius ſunt ęquitas. & in veritate humiliat .1. affligit & flagellat? primo quidem quia ęquum eſt Vt omnem filium erudiat. Quis enim eſt filius quem non corripit pater? Si ergo equum eſt. Vt filius futurus Heres. prius flagella patris & diſciplinam portet. Quomodo non multomagis ęquum eſt Vt pater cęleſtis filium ſuum ęternę hereditatis poſſeſſorem futurum, caſtiget & diſciplinet? Quod Si tot Iudicia, penę, mortes, martyria, cruces, gladii, ignes. beſtię. quibus ſancti caſtigantur ſunt paterna verbera. & amica flagella. Quid erit Iudicis ira ſuper [*Ausgestrichen:* ſancte] Impios? Et Si hęc in [*Ausgestrichen:* arido Vel] viridi ligno [*Geschrieben* lingno *und das erste* n *ausgestrichen.*] facit. in arido quid fiet? Et ſi a domo dei Iudicium

Blatt 250[b]**:** eius Inchoat. quis erit finis eorum qui non credunt euangelio? Ita enim Vix Iuſtus ſaluatur & peccator & impius Vbi parebunt Secundo Quia etiam in veritate humiliat &

affligit. Nam omnes ſumus maſſa perditionis, & debitores mortis ęternę. Nunc ergo Ne peccatum Impunitum tranſeat mutat nobis propter Chriſtum, ęternam penam in temporalem Ex maxima miſericordia. Et non facit irritum verbum ſuum. Tercio Quia non venitur ad premia magna niſi per magnos labores Equum eſt enim, laborare eum & ſeruire & pati. qui vult quieſcere, regnare & frűi. vt omnis experientia loquitur in rebus Viſibilibus: que tamen ſunt figura & vmbra huius: que eſt veritas. Vnde ait Et in veritate tua humiliaſti. poteſt ſic Accipi (.1. Sicut homines literaliter humiliantur antequam exaltentur. ita tu hoc ſpiritualiter & vere in veritate tua facis. licet & ipſi vere faciant quodammodo in veritate .1. in opere & facto: Sed non ex corde humiliantur.

Fiat miſericordia tua D. Vt Conſole. me ſecundum Eloq. t ſer. t de vtraque conſolatione intelligitur ſcilicet preſenti & futura: Quia in paſſionibus indigent conſolatione quam promiſit dicens per Iſa. [*41, V. 10.*] Noli timere quia ego tecum ſum. Et ps. 33. Iuxta eſt dominus ijs qui ꝛc Sed & inęternum ſuſcipit Matt. 5. Beati qui perſecut. pa. quoniam ipſorum eſt reg. cęlo. Item Gaudete & exultate. quoniam mer. Veſt. cop. Quę omnia tamen non ex meritis. Sed ex promiſſis eius veniunt, ideo nominat ea miſericordiam. quę ex pacto & promiſſo datur. Si tamen pactum & teſtimonia eius ſeruetur [*so*]. Quia non ſunt condigne paſſiones aut merita ad futuram gloriam ꝛc

Item poteſt hoc etiam intelligi de aduentu Chriſti in carnem: Et ſic eſt oratio prophete & populi veteris legis vt veniat. quod prophetauit mox in precedentibus Immo Lex generalis eſto Quod Vbicunque aliquis verſus de aduentu Chriſti in carnem exponitur vel exponi poteſt debet ſimul exponi de aduentu eius per gratiam & in futuro per gloriam. ſecundum quod triplex eſt Aduentus eius. Et in 2° ſcilicet ſpirituali. aliter orant Incipientes aliter proficientes licet eadem verba. Quia & proficientes ſemper ſunt Incipientes ad ea que nondum habent. tam in gratia quam ſapientia Vt amplius abun-

dent tam intellectu quam affectu Quia hic nihil niſi euangelium & gratia petitur ſemper

Veniant mihi miſerat. t & Viuam: quia lex t. med. mea eſt

lex intellectum Sed miſerationes affectum promouent. Ideo non contentus proficere. in intellectu & lege etiam affectum petit viũificari per gratiam & miſerationes. Verum tamen meditatio legis multum diſponit ad miſerationes vt viũat: ideo ait: quia lex tua ꝛc q. d facio quod in me eſt Et cogito quid ſit faciendum Sed tu adiuua vt poſſim

Confundantur ſuperbi. quia iniuſte iniquitatem fęc. in me Ego a exe. in mand. t. Superbos dicit ſpirituali ſuperbia. ipſos ſcilicet Iuſtitiarios & ſũi Iuſtificatores: qui ex operibus Iuſti eſſe volunt & non ex promiſſione & miſericordia dei miſerentis. Sed ſuorum eſſe putant meritorum & eſſe currentis atque volentis quod Iuſti ſint. Hijs ergo Iudęis optat. quia vtile eſſet vt fuiſſent confuſi in ſua ſuperbia: agnoſcentes quia Non poſſent eſſe Iuſti. ex ſe Et ita humiliarentur. Vnde Non ait Confundantur homines. Sed ſuperbi: ſcilicet vt ceſſent eſſe ſuperbi. Sed quia ſuperbi ſunt & obſtinati ideo fidelem populum perſequuntur. Et hoc dupliciter. primo ſeducendo & ſuis doctrinis iniquis peruertendo. Secundo eos qui nolunt perſequendo & odiendo detrahendo ꝛc Hos imitantur omnes heretici & ſuperbi ſpiritualiter (.1. de ſapientia & ſanctitate ſuper cęteros preſumentes.)

Sed mira locutio iniuſte iniquitatem fecerunt me [*so*]. quod poteſt exaggeratiue accipi: quod non ſolum inique egerunt: Sed eandem iniquitatem etiam peſſimis modis executi ſũnt Vt ſcilicet docere perfidiam perſuadere hereſim eſt iniquitatem facere. Sed eandem etiam gladijs & tormentis inducere iniuſte eſt iniquitatem facere. cum nec ad fidem cogendus ſit aliquis 2° Iniquitatem hic pro opere abſolute poteſt accipi Et ſenſus ſit. .1. opus quidem iniuſte in me fecerunt: quod per ſe etiam iniquitas dicitur

Blatt 251ᵃ: Exercebor. autem quid ſit ſatis ſupra dictum eſt ſcilicet

Conuertantur mihi timentes te & qui nouerunt teſt. t. Videns Eccleſia ſeu populus fidelis multos ſuperbos. per ſuam iniquitatem peruertere: ſollicita eſt pro ijs qui ſtant in ſano ſenſu Vel eum expectant. Et rogat ne auertantur dicens. O domine adeſto ne ſimplices illi qui inter me & illos ſuperbos. pugnam & diſcordiam videntes: adhuc forte neutrales, ſunt. & ſimplices & libenter recte agerent: te enim timent. Sed neſciunt vel dubitant. ſerua illos & ne permittas ſeduci ab iſtis iniquis. Sed Conuertantur ad me. hoc enim maxime tempore phariſeorum & hereticorum neceſſarium fuit & eſt. Vbi multi boni homines ſeducuntur: qui prius in ſimplicitate deo ſeruierunt & timuerunt. Sed tunc orta & reuelata veritate. quę prius latűit. ſicut ſemper ab initio magis ac magis veritas eſt reuelata: ad quam priores non tenebantur explicite Et ſicut ſemper veritas noua reuelata: ſuos ſimul excitat impugnatores & defenſores: tunc inquam iſti ſimplices ſunt in periculo: Quia ſuperbi cum poteſtate & iactantia immo & magna ſpecie reſiſtunt veritati & impugnant. Quia magis placet eis ſua vetuſtas & ignorantia. quam noua veritas: ſicut Iudęis ſua litera olim & nunc. hic opus habet Eccleſia orare. Conuertantur mihi timentes te. ne illuc auertantur. Et qui nouerunt teſt. (.1. promiſſa tua futurorum Nouerunt (.1. voluerunt noſſe. & operibus oſtendunt ſe noſſe. in plenitudine fidei adherentes teſtimoniis tuis. licet rem teſtimoniorum nondum videant. Sic Certe vſque hodie fit In articulo Concep. b. Virginis. Item cum Boemis de ſacramentis atque principatu Eccleſie Rhomane. Illi enim ſua vetera iactant. Et quia antiquitus ita ſenſerunt immo ita ſenſiſſe eos volunt videri: mox veritati caput exerenti reſiſtunt grauiſſima contentione. pari modo fit in multis alijs queſtionibus. Vnde oriuntur Opiniones & Sectę Scholaſtice. hii omnes ignorant Quod Veritas tranſit a claritate in claritatem. tamen in eandem formam: Ideo reſiſtunt Et cum Iudeis nolunt in anteriora extendi. multipliciter Inſipientes. Supra enim dictum eſt. Quod Apud Nos Chriſtianos: ſicut eſt Continua perfectio. de luce ad lucem intelligendo, de virtute in virtutem exercendo. ita ſemper primum eſt litera ad futurum & futurum eſt Spiritus ad primum in

acquirendo. Qui ergo non vult proficere ad futurum: ipſe vult literam perſtare ſicut Iudęi. Et inde veniũnt in queſtiones inextricabiles vtpatet in eorum patribus Iudęis

Fiat Cor meum Immacul in Iuſt t Vt non Conf

.1. placet illis manuališ mundicia & hominibus apparere volunt Iuſti. opere abſtinent & opere benefaciunt. Sed inde ſuperbiunt in ſua Iuſtitia Cor autem eorum plenum ſuperbia & omni immundicia Tu autem domine preſta vt mihi & tuis fidelibus. fiat cor mundum quod ſit in Iuſtificationibus tuis. Quia in illorum Iuſtificationibus manus tantummodo innocens fit Et heretici quidem Vltra hipocritas Iudeorum. non tantum manus Sed & cor ſtudent habere Immaculatiſſimum Sed ignorant ſtulti. quod errant. eo quod Iuſtificationes ſuas apprehendant in quibus emaculari volunt. Deſertis Iuſtificationibus dej. Quę autem putas ſint Iuſtificationes dej? Vtique vera hũmilitas & obedientia: in quibus omnes virtutes ſunt ſimul. Ipſi autem Contra Eccleſiam ſeſe rebelles erigunt: & omnia faciunt & patiuntur: preterquam obedientiam quare fit. vt ſint pollutiſſimi

Oct. XI. [*d. i. Octonarius.*]

Blatt 251ᵇ: D D Defęcit in Salutare t. Anima me: & in Verbum t. ſuperſperaũi Iterum fidelis Synagoga Chriſtum vocat. & euangelium gratię expectat. atque iniquitatis literęque Magiſtros accuſat. querulans eorum noxiam multitudinem Sicut Eruce, Locuſte. Bruchi. quos Iohel prophetauit quod ficum Domini decorticauerunt. & albos fecerunt ramos eius [*Joel 1 V. 7.*] .1. Synagogam ſpoliauerunt omni decore & gloria veritatis & Sapientie. Et Iſa .3. populum meum exactores ſui ſpoliauerunt. Et mulieres dominatę ſunt eorum. Et qui ſint exactores iſti mox ſequitur. popule meus. qui te beatum dicunt ipſi te decipiunt Et .infra. Vos depaſti eſtis vineam meam. Igitur contra iſtos Corruptores: pro reliquijs Iſrael & fecibus reſiduis Clamat iſte propheta. ſicut per totum ps. Defecit ſcilicet fatigatus & imminutus ab illis nimium deſideraũi Chriſtum venire. Et defeciſſem forte etiam cum illis. niſi quod in promiſſum tuum ſuperſperaũi

.1. ſpem ſupra ſpem habũi. Quia diu differs illum mittere: ideo defeci & ſpem in ſpem coactus ſum prorogare. Hoc enim eſt ſuperſperare .1. verbum promiſſionis de ſpe in ſpem continuare. contra omne contrarium. Vt ps. 39. Expectans Expectaui dominum

Defecerunt Oculi mej in eloquium t. d. quando Conſolab. me

Quia illorum fabulationes & eloquia tantum vidi. vt tedio feſſus tuum nimis deſiderem. Igitur non eſt mihi conſolatio donec verbum tuum impleatur & veniat Eloquium Iuſtitie quod eſt Euangelium. Inter iſtos autem Literarios Scribas non niſi afflictio mihi eſt.

Quia factus ſum ſicut Vter in pruina: Iuſtif. t. non ſum oblitus

Vter enim receptaculum vini eſt. Qui per pruinam conſtringitur. & inutilis fit ad vinum ſuſcipiendum. heb autem habet. Sicut vter in fumo. Sed hęc grammatica diſſonantia nihil officit ſenſui theologico ſiũe literali ſiũe myſtico. Vter enim tam ex fũmo. quam prũina contrahitur & inũtilis fit. propheta itaque in ſuo ſenſu Vult. Quod populus Iſrael a domino velut vter paratus & per verbum promiſſionis in ſpe dilatatus. Vt vinũm Euangelicum in Chriſto futuro ſuſciperet: Sed Ecce dum differtur Chriſtũs. Interim. Veniunt phariſei & populum iſtum ab iſta ſpe futurorum contrahunt ad fruitionem preſentium. vt non vinum nec ſpiritualia ſperarent. Sed temporalium fũmo & pruina contraherentur. Fumus enim hic Vel ipſa eorum obfuſcatrix doctrina Literę. (ſpiritum enim obfuſcat.) Vel ipſa Cupiditas animorum talibus doctrinis ſuſcitata & inducta. quibus Voluntas arctatur in preſentia bona & non dilatatur ad ſpiritualia & futura. Eodem modo pruina Eſt Vel ipſa eorum frigidiſſima doctrina literalis (ſpiritum enim qui amare facit cęleſtia extinguit & non relinquit ibi vel ſcintillam amoris & cupiditatis ſpiritualium.) Et ita iterum contrahitur Vter .1. Spiritus Seu anima & voluntas hominis Quare diuerſa ratione idem eſt prũina & fũmus Scilicet quia inflammat ad terrena Vt calor fumi. Vel infrigidat ad cęleſtia vt pruina. Item pruina. ipſa

quoque Incuria vel priuata anima celeſtium Cupiditate eſſe poteſt ſuſcitata per tales doctrinas. Odium enim Eſt frigus. Amor autem ignis ꝛc Vnde Melius placet Quod pruina hic pro Infrigidante doctrina capiatur. Et fumus pro doctrina accendente. quam pro ipſo frigore Vel calore. Quia non ait. Sicut vter in frigore. Nec ſicut in Calore Sed quia pruina inducit frigus & ſic contrahit. & fumus inducit calorem & ſic Exiccat Ita doctrina perfidorum & hereticorum inducit odium ſpiritualis veritatis & celeſtium bonorum. & cecum aridumque amorem ſui ſenſus & carnalium bonorum. Sic etiam per Vnam plagarum egypti eadem doctrina eſt figurata vts ps. 77.
propter multitudinem itaque illorum dicit propheta in perſona populi Quia factus ſum ſicut vter ꝛc. Sed tamen quia reliquię conſeruate ſunt pro quibus clamat. Iuſtifi. t. non ſum oblitus. quia eas ſpero & expecto

Blatt 252a: Q u o t ſ u n t d i e s ſ e r u i t. q u a n d o f a c. d e p e r ſ e. m e I u d i c

Qui enim veritatem perſequitur & extinguere nititur. neceſſario ſimul & cultores eiuſdem perſequitur propter eandem. Sic enim dominus (.1. Chriſtus Veritas ipſa.) ponit inimicitias inter ſemen diaboli & ſynagoge & inter ſemen Eccleſie & Chriſti: ſicut olim inter ſemen ſerpentis & ſemen mulieris. Veritas enim Cauſa eſt iſtius perſecutionis. Igitũr Quia differtur promiſſum facit ſperantem afflictum & gemebũnde expectantem. Et Vt iterum paulo digrediamur. Iſta prophetia & Expectatio hic deſcripta per tot ps. ſimiliter & in aliis debet maxime referri ad tempus propinquum aduentus Chriſti: Et quod propheta in talium fidelium perſona loqui accipiatur. Et ratio eſt. Quia tunc iam tempus promiſſionis inſtabat. & finita erant proxime ſpacia hebdomadarum & impleta prophetia de defectu ducis de femore Iacob. & populus ab impijs tyrannis oppreſſus. inſuper ab impuris Magiſtris Scribis. ſeductus que omnia prophetata prius fuerant Ideo Videntes hęc fieri Vel ſpiritus pro eis. Incipiunt mirari. quod non Veniret Chriſtus. Et ideo querulantur dilationem aduentus eius. tanto ęgrius Expectantes. quanto vicinior erat aduentus eius. Nam Ex Euangelio clare patet

eos expectaſſe cum magna anime triſtitia. Vt Simeon & Ioſeph. Anna. de quibus dictum eſt Quod Expectabant regnum dei. & redemptionem Iſrael. Sicut autem Simeon & Anna orauerunt Et Zacharias. ſine dubio eodem modo & alii quam plurimi. anxie vocauerunt Chriſtum Et horum proprie eſt Vox in omnibus prophetis Vbi ſuſpiratur ad Eccleſiam. ad Euangelium ſicut maxime facit hic ps. Eſt autem hoc proprium dei. Vt cum in proximo eſt vt miſereatur. maxime appareat. nolle miſereri & extreme derelinquit: Et tanto magis. quanto magis accedit tempus redimendi. quod etiam moraliter patet in omni tentatione. Ita vt recte Vulgo Dicatur. Deus in deſperatis rebus. ſuccurrit Et teu. *Wen der ſtrick am hertiſten hellt. ſso bricht er.* (.1. Quando funis extrema tenſione ſeruat. tamen rumpitur Ideo populum Iſrael tunc Circa aduentum permiſit: quaſi deſperate vexari. ſcilicet alienis regibus in propria terra: tandem peſſimis Doctoribus legis & veritatis extinctoribus Quorum hoc nouiſſimum magis cruciauit pios & ſpirituales homines Vt Simeonem & Suos. quam primum. Et ideo eorum Vox eſt Defecit in ſalut. Narrauerunt mihi iniqui. Et factus ſum ſicut Vter. ꝛc Item Domine Libera animam meam a labijs iniquis. heu mihi quia incolatus meus ꝛc Et Quot ſunt dies ſerui tũi? quando facies de perſequentibus me Iudiciũm?

Narrauerunt mihi iniq. fabulat. Sed non vt lex

Hic exprimit cauſam. quare defecerit in ſalutare dominj: quare dixerit ſe ſicut Vtrem Quęue ſit perſecutio quam patitur. Quia ſcilicet iniqui Doctores mortiferę literę docebant & narrauerunt ſuas fabulas. non legem ſpiritualem. que de Chriſto loqueretur Et per hoc fecerunt ſynagogam. Velut vtrem in prũina. Vt iam non eſſet ej ſpes Vini futuri ſuſcipiendi. debuerant potius eam facere ſicut vtrem extenſiſſimum & Velut pannũm in tentorio. Vt latiſſime capax fieret futurorum: hoc autem feciſſent. ſi populum docuiſſent. latiſſimo deſiderio & ampla ſpe Chriſtum & bona eius expectare. Sicut ps 103. Qui extendis celum ſicut pellem. Sic enim Gedeon. Expandit vellus ſuum in Aream. non autem deſcendiſſet himber. ſi contraxiſſet & conuoluiſſet. ita fit cum corde quoque Quod ſicut pellis expanditur per ſpem. Contrahi-

tur autem per desperationem. Vel negligentiam spei. Pelles autem Salomonis sunt expanse & extense [*Hohesl. 1, 5.*]

poteſt Inſuper hoc Exponi non de perfidia Iudęorum. Sed de Languore ſpei. Vt ſit ſenſus

Blatt 252ᵇ: adeo defecit in ſalutare t. anima, Vt pre nimia ſpe velut feſſus ac laſſus: amplius vix poſſum ſperare: quia nimis differtur ſpes & augetur contraria res. Et ita iam non in latitudine gaudij ſpero: Sed in contractione triſtitie ſpero. Vt ſim Vter non dilatatus per humorem conſolationis. Sed contractus. per fumum & ariditatem triſtitię Vt ibi Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi: Et ps. 43. Quare triſtis es anima mea & quare conturbas me. Spera in deo. quoniam adhuc confitebor illi ſalutare vultus mei & deus meus

Iſta ſic Litera cognita. facillimum eſt. Moralem. allego. Anago. adaptare. Quia Sicut illi fuerunt in deſiderio Chriſti: & vrgente abundantia malorum. Ita moraliter omnis fidelis ſiue Incipiens. ſiue proficiens eſſe debet. in Deſiderio gratię future quam nondum habet: Et licet non videat: tamen nunquam eſt: ſine multis eum vndique vrgentibus malis. maxime. Vel deſperationis. Vel preſumptionis in accidia & tepiditate ſpiritus.
Ita Eccleſia Contra hereticos ſuſpirat. Ita in futuram Vitam perfecti ſuſpirant. Ita in fine mundi Contra Antichriſtum clamabit. quę ſic patent ſua ſponte. Quia per ſingulas virtutes & vitiorum mala inducere. prolixum eſt. Nec breuiter fieri poteſt per ſingulas hereſes allego. Sufficit ergo in genere dici. Et quilibet in ſuis tentationibus ſpiritaliter ſciat applicare. Sed rara eſt tanti deſiderii magnitudo in nobis niſi compuncti multitudine peccatorum videntes: gratiam dei feſtinatam expectamus

Omnia Mandt. t. Veritas: Iniqui. per. ſunt me ad.

Non ſic Mandata hominum ſeducentium. quorum aliqua ſunt [*Ausgestrichen:* falſa] vera & pauciora vt ſub illis alia ſcilicet falſa que ſunt multo plura. doceant. Et Hęc eſt perſecutio peſſima quia animas necat. Vel certe quia vts dixi propter veritatem oritur perſecutio Quia illorum falſa reſpuit. ideo patitur vt falſa recipiat. Vnde petit adiutorium

Paulominus. Conſūmma. me in terra. Ego autem Non

Derel. mad. t Hoc enim querűnt perſecutores vt fideles mandata dei deſerant. & illorum ſuſcipiant Sed Eccleſia. etiam ſi minoretur & paulominus conſummetur. non tamen derelinquit illa. Sed etiam reliquię Eccleſiarum ea ſeruant & cuſtodiunt. primo tamen de fideli Synagoga intelligitur Qui [*so*] & dupliciter vt dixi conſummabatur & poteſtate perſequentium. & fraude ſeducentium. Licet vtrunque quoque in Eccleſia tempore martyrum fieret. Nam idolorum cultum ſuadebant & non ſuſcipientes perſequebantur Et hereticorum tempore ſimul quoque fiebat. Quod hereſis docebatur & diſcere nolentes patiebantur. ſemper ergo vtrunque malum ſuo modo currit ſcilicet dolus & furor. Draco & leo. blanditie & mine. ꝛc Sed Vigilanti Verbo vtitur. dicens. in terra. Quia dum in terra Eccleſia conſummatur ſimul in cęlo miro modo proficit & perficitur. Occiditur vnius corporus [*so*] martyris & viuificantur x. anime perſecutorum. & creſcit nűmerus fidelis populi in ſpiritu. dum minuitur in carne Sic Moraliter ꝛc

Secundum Miſericord. t Viuifica me & Cuſtod. teſt. oris tui

Hęc eſt Vita ſpiritus. quam poſt literam occidentem dedit Chriſtus. Et dat aſſidue omnibus proficientibus non ſecundum meritum Sed ſecundum miſericordiam: qua pepigit nobiſcum fedus. Vt daret nobis petentibus gratis ac mendicantibus. Multo magis autem dat incipientibus. Et vt ſepe dictum eſt. proficere eſt nihil aliud. niſi ſemper incipere: Et incipere ſine proficere. hoc ipſum eſt deficere. Sicut patet in omni motu & actu totius creaturę

Blatt 253ᵃ: I I Ineternum [*Ausgestrichen:* **non obliuiſcar**] **Domine permanet Verbum t. in cęlo**

Hic prophetat de Euangelio futuro. q. d. Licet illi rabidi perſequantur & conſummant [*so*] populum tuum propter verbum tuum. tamen ipſum ipſis etiam Inűitis permanebit in celo .1. Celeſti populo. Vel in cordibus eorum. a quibus ipſum moliuntur auellere vt negent. predicatur autem verbum Chriſti vſque nunc & perſeuerabit in Eccleſia omnino. Et non tantum verbum ipſum predicatum. Sed &

In Generationem & Generationem Veritas tua. [*Ausgestrichen:* **fun:**] .1. fides tua: qua ſuſcipitur verbum tuum. per quam ſeruatur, docetur & diſcitur. Et Vera ſcilicet fides atque viua. que eſt Veritas quia exhibitio olim promiſſa. & impletio figurarum legis. Et per hoc Eccleſia quoque permanet Quia fundaſti terram & permanet. fundamentum enim terra corporalis. Quis nouit? Sed fundamentum Eccleſie. Chriſtus eſt .1. fides Chriſti: quo ipſam fundauit altiſſimus natus in ea Vt ſit ej petra firmiſſima. Sed & Rectores Eccleſiarum non deſinent vnquam. Quia

Ordinat. t. perſeue. Dies. Quoniam omnia ſer. tibi dies iſti ſunt qui eructant verbum. Quod eſt hominis officium & ſancti homines vtique. quales ſunt pontifices & doctores in Eccleſia. poſſunt autem iſta. ſcilicet fundatio terrę. dierum perſeuerantia & omnium ſeruitus. accipi ad literam. Vt ſint verba ad deum incarnatum Scilicet. Licet tu ſis homo. propter quod verbum tuum [*Ausgestrichen:* ſ.tin *oder* ſi tantum (?)] perſequuntur. tamen quia deus es & omnia feciſti & omnia tua ſunt: ideo permanebit verbum tuum & veritas: illis Inűitis. qui te propter humanitatem contemnunt inſipientes in populo.

Sane quomodo omnia Chriſto ſeruiant patet. Quia & malis vtitur ad incrementum, confirmationem & ſtabilitatem Eccleſię ſuę. Sanctis enim Cooperantur in bonum vt notum eſt.

Niſi Quod Lex tua med. mea eſt. tunc forte perijſſem in humilitate m [*Am Rande rechts:* vt .infra. [*Vers 143.*] trib, & | Inue: me . . . | data t. me |]

Vnicum eſt enim ſolatium in tentationibus Verbum dej: quod conſolatur, exhortatur & excitat atque per ſpem futurorum confortat. Ideo Vocatur multis nominibus armorum. quod eſt gladius. ſagitta. Scutum & omne Inſtrumentűm ſalutis. Vt Galea ſalutis tuende in ſeipſo: Et ideo Bonum eſt Iugiter ipſum meminiſſe ac fortiter imprimere cordi per pias meditationes vnde ſequitur

In Ęternum Non obliuiſcar Iuſtif. Quia in ipſis Viuificaſti me Vt ſcilicet non obliuiſcar: quomodo me deinceps tuear ſicut tutus ſum. Nam omnis tribulatio Eſt mortificatio quaſi.

cũi contraria eſt Conſolatio & exhortatio verbi, que quodammodo reſuſcitat iamiam pereuntem ſpiritum ac ſic viuificat rurſum in tribulationibus & humilitate ſua. qua afflictio eum deiecit Aliter autem ſic. Vt ſit non tantum memoria pro remedio ſũi. Sed & pro gratitudine beneficii. Quia in illis deum Iugiter Vult laudare quia viuificatus ſit in illis: Et hoc rurſum duci poteſt literaliter. ad fidelem populum primo. 2°. moraliter 3° allegorice vt ex dictis patet

Tuus ſum ego ſaluum me fac: Quoniam Iuſtificationes tu. ex.

Hoc iterum intelligi poteſt 4r. lit. alleg. moraliter. Anago. vt pręcedens. viuificaſti me

Me Expect. pecc. Vt perd. teſt t Intellexi Intellectus enim ſeruat ne hereſis ſeducat [*Ausgestrichen:* inſ] in ſimplicitate ambulantem & perdatur ab impijs doctoribus

Omnis Conſummationis. Vidi ſi. Lat. mand. t Nimis hic Conſumationis [*so*] aliter quam ſuperius. Conſummauerunt (. quod potius Conſumpſerunt vt in heb: fecit. S. Hiero: tranſferri debuit.) accipitur. Scilicet. pro perfectione: quomodo nituntur homines in mundo ſua perficere & in ſummum faſtigium ducere. Sed hęc omnia rurſum deſummantur & ceſſant conſummari. Temporalia enim ſicut fluũius veniũnt & abeunt. aſcendunt & deſcendunt. Creſcunt & decreſcunt. Incipiuntur & finiuntur. Vnus edificat. alter deſtrũit: Omnia enim ex lite & amicitia conſtant & deſiſtunt Non ſic [*Ausgestrichen:* temporalia] ęterna. Eſt autem hoc verbum dictum contra omnes carnaliter ſapientes & querentes

Blatt 253b: Quia poſtquam multa perfecerint. ſeu ſua querendo. ſeu ſua docendo: que tamen alius rurſum deſtruit quid prodeſt illis niſi labor & afflictio ſpiritus? Gaudent enim in conſummando. Ergo neceſſario triſtabuntur: quando finis ſit conſummationis ſuę: per alium deſtruendo. que conſummauerunt. Vnde fit vt ſpiritus eorum in anguſtis verſetur. ſemper in arctis & modicis. Qui autem ſpe viũit in mandato & verbo dej: nihil poſſidens in hoc mundo: nihil de iſtis anguſtis rebus cupiens. Ipſe vtique viuit in latitudine ſpiritus. Quia latum mandatum

tuum nimis. Et ſic ſeipſum Conſolatus ad contemptum mundi & etiam omnis vane ſapientie que vtique querit ea qu̇e ſunt in mundo. hortatur. Iam Iudęi per ſapientiam ſuam: regna: heretici gloriam. Sed conſummationis eorum finis erit: quia anguſta querunt Ego autem latiſſima & liberrima inęternum.

Q Q Quomodo dilexi Leg. t. tot. die Med. m. Eſt.

Quare autem dilexerit. & adeo meditatus ſit ſequitur. mox. Vel potius. Quia dilexit eam & meditatus eſt. ideo ea que ſequuntur conſecutus eſt. Scilicet

Super Inimicos ꝛc. Super omnes docentes me: Super Senes

hic non oportet docentes & ſenes Eccleſie Accipi: quos ſemper reuereri & audire oportet. ſicut Scriptum eſt. Interroga patrem tuum & dicet tibi. maiores & annunciabunt tibi. [*5 Mos. 32, 7.*] Sed loquitur hic totus vnus populus fidelis. in quo ſunt ſenes & Iuuenes. docentes & audientes: ideo non ſuper ſeipſum intellexiſſe. poteſt ſe gloriari. Sed dicitur ad differentiam eorum qui ſunt extra Eccleſiam vel fidelem populum. [*Ausgestrichen:* ſal] ſiue numero ſiue merito. Quod bene inde notari poteſt. Quod primo eos nominat inimicos ſuos. vt etiam ſequentes non amicos oſtenderet. ſcilicet docentes & ſenes. Sunt itaque pharįſaici Magiſtri. Inimici. Quia contraria docent de ſcripturis. ſcilicet reprobando doctrinam pietatis & fidej. Ideo ſuper eos ſapit Eccleſia. dominus fecit eam ſapere: Quod eſt proprie ſapientiam fidei noſſe. Vbi illi mendacium perfidie nouerunt tantummodo. Deinde dicit eos docentes: & ſenes ꝛc Non ſatis intelligo, rationem dictorum Cur ter eoſdem nominet. Vel an ſint iidem. Deinde Cur. alijs verbis eadem exprimat in iſtis tribus verſibus. ſi tamen ſunt eadem Nam vt dixi. ijdem ſunt inimici: docentes Senes: | Idem quoque. prudentem. me fęciſti. Intellexi. Intellexi.|· Item idem ſunt. Inęternum mihi eſt. teſtimonia. tua meditatio mea eſt: Mandata tua queſiu̇i. Cur non hic ita vel ibi aliter dixerit. Si per inimicos generaliter omnes accipiam. per doctores. . Contemplatiuos & ſacerdotes. per Senes. poteſtates & principatus. vt ſcilicet non tantum ſuper commune vulgus. Sed etiam ſuper Sapientes & potentes

eorum. intellexerit. non abſurde forte dixero. Neſcio tamen. Vt ſi quis ad primum verſum ei obieciſſet: Eſto ſis doctor nobis de vulgo. Nunquid & Magiſtris noſtris immo & tuis. aut maioribus & Senioribus? An Iuuarj quid poſſumus ex illo Hiere. 18. Non enim peribit lex a ſacerdote. nec conſilium a ſapiente. nec ſermo a propheta. Vt Conſilium ad Senes. & Sapientes. Lex ad docentes & ſacerdotes: Sermo ad Inimicos & prophetas? Igitur meditatio legis Chriſti. que eſt ſpiritualis. erudit ſuper omnes qui legem litere querunt. ſiue ſint. docentes ſiűe ſenes. Tres autem exprimit ſtatűs. Scilicet actiuorum. Contemplatiuorum. prelatorum. Actiűi enim ſunt inimici Eccleſie. eo quod ſuam legem contra Chriſtum ſtatuunt & agunt. qui eſt Amicus A quo ſtatu tamen prelati & Contemplatiuj non excipiuntur. Nam & ipſi Actiűi ſunt & Inimici Sed non ſolum actiűi. Vt ſunt alii qui ſubditi ſunt. Deinde. Contemplatiuos Vocat docentes quorum officium eſt meditari in lege domini & alios docere. Qui ſe ad priores habent ſicut

Blatt 254ᵃ: oculi ad Corpus & membra Vt dirigant eos. Tercio Senes & maiores. prelati ſunt poteſtates. qui ſunt velut Manus illorum. vt ea que iſti docuerunt. fiant & impleantur. inſtant & exequuntur. Sed quia humanas traditiones exercent. contra ſpirituales vel preter. [*so*] ideo omnes ſunt inimici. & infra ſapiunt quam Eccleſia. Quia Spiritualis omnes omnes [*so*] Iudicat & ipſe a nemine Iudicatur. Et Hęc intelligentia de Iudęis ad literam. de hereticis allegorice. Moraliter autem Nunc quoque multi. quos vnctio docet ſapiunt ſuper pontifices & doctores & literales Chriſtianos. eoquod illi in fide mortua mortui pereunt. & non ſtudent in ſpiritum proficere. Intellectu quidem illuſtriſſimi Sed affectu frigidiſſimi Et pulchre ſingulis eſt reddita ratio. Nam ſuper inimicos ideo ſapuit. quia inęternum eſt ej mandatum dei. Inimicis ergo ideo eſt inſipientia quia mandatum eorum in tempus eſt. Quia Iuſtitia carnis cum carne temporalis eſt & cum eadem finietur. Iuſtitia autem ſpiritus cum ſpiritu in ſęculűm ſęculi. Rectiſſime itaque Stultitia eſt. tantum temporaliter ſapere. de Iuſtitia & premio eius. Et multum ſuperior ſapientia eſt Iuſtitiam inęternum &

premium eius ſimiliter. ſapere. Hęc autem eſt Spiritualis. Vnde & noſtri Literales. qui vacua fide ſapientes ſunt. non eſt eis inęternum. Quia .1. Corin .13. fides euacuabitur Charitas autem que eſt plenitudo & ſpiritus fidei. & Iuſtitia ſpiritualis. manet inęternum & non excidit vnquam. Et ipſa eſt mandatum hoc quod hic nominat. Quia hoc vnicum & ſolum Chriſtus mandauit dicens Hoc eſt preceptum meum vt diligatis inũicem Et rurſum Mandatum nouum do vobis. [*Joh. 15, 12. 13, 34.*] Nouum vtique quia neſcit veteraſcere. Cętera enim omnia veteraſcent ſicut omnis litera & ceſſabunt. hęc erit inęternum ſemper Noua ꝛc

Sic ſuper docentes ſapũit. Quia meditatio eius teſtimonia dej. Illi autem Inſipientes quia teſtimonia ſua meditantur. Quia Scripture verba torquent in teſtimonia falſa ſuę ſapientię. qua ſapiunt temporalia: Nos autem torquemus noſtrum ſenſum in teſtimonia dej. [*Am Rande rechts:* vts. Conuerti ped. m. in teſtimonia. t. [*Vers 59.*] quibus nobis futura bona teſtatur. Vt hic nihil diligamus Sed in cęlo Et certe neceſſaria eſt meditatio eiuſmodi. Vt radicetur mandatum. quod nobis inęternum eſt. ne docentes illi impii nos aũellant & ſedũcant ſuis ſignis & prodigijs vt dominus predixit de pſeudoprophetis [*Matth. 24, 11.*]

Tercio deinde contra poteſtates & Seniores dicens. Quia Mand. t. queſiũi Vtique non tantum noſſe & meditari oportet ſpiritualem legem ne cum inimicis & docentibus illis miſceatur Sed etiam opere implere. & facere. vt reſiſtatur iniquis poteſtatibus. illa impleri cogentibus que ſunt contraria. Ergo querenda mandata ſunt vt fiant: ne forte quod ſequitur non fiat

Ab omni Via Mala. prohibui ped. me. Vt Cuſtod Verb. t

Quam faciunt inimici. docent docentes & adminiſtrant Seniores. Sed prohibũi pedes meos & meorum omnium. Quia Via eſt Sed mala ſcilicet ſpiritũi. Videtur tamen illis Bona & recta Sed nouiſſima eius ducunt ad mortem: Et docet malum bonum, bonum malum. Neque enim aliter Cuſtodiri. poſſunt Verba dej. Non enim duobus dominis ſerũiri poteſt. poſſunt autem Verba hominis Cuſtodiri. in illa Via. quia eſt exterior Iuſtitia. Item Non ait. prohibui manus meas: ſicut faciunt hypocrite. qui malo ſemper viuunt affectu. licet opere & effectu non poſſint Vel non

audeant. quia ſcilicet non habent locum vel timent ignominiam Vel ſperant gloriam & lucrum. pedes ergo ſpirituales dicit quia & ſpiritualis Eſt iſta Via mala ſiűe bona ſit. hii autem ſunt affectiones voluntatis. Non ſolum

Blatt 254ᵇ: ergo non facienda. Vt Inimici. Non ſolum non loquenda. Vt docentes. Non ſolum non imperanda. Vt Seniores faciunt. Sed nec affectu aliquo optanda eſt via mala iſtorum Deinde nec ſatı̃s eſt ab vna & altera. Sed prorſus ab omni prohibendi ſunt pedes quia modicum fermentum corrumpit totam maſſam. Et qui offendit in vno eſt omnium reus. Ac non tantum de medio Sed & de finibus Tyri & Sidonis egrediendum eſt. Ne claudicemus in dűas partes. ſimul dominum & Baal adorantes. Immaculati enim in via. ipſi Beati ſunt

A Iudiciis tuis non Declinaűi: quia tu legem poſuiſti mihi

Ideo enim illi a lege Charitatis declinant ſchandaliſati. quia Vident multas paſſiones eorum qui iſtam Viam optimam ambulant. Et ſit eis verbum crucis Scandalum. Ac ſic dum volunt malam viam vitare. maxime declinant ad malam viam. Ignorantes mala ſpiritualia in ſua Via bona. Et Bona ſpiritualia in noſtra via mala. Quaſi Charitas optima legum omnium. ocioſa eſſe debeat. & non potius in malis huius temporis glorioſe exerceri. Igitur cum dicit Non declinaűi ſubintelligendum eſt. ſicut illi ſchandaliſati Qualiter & verſu prece. prohibűi pedes meos. ſubaudiatur: non cűm illis cucurri. Iudicia hęc ſatis Supra expoſita ſunt. ſcilicet ipſe paſſiones chriſti & mortificationes veteris hominis & exterioris. a quibus neceſſario declinant & fugiunt. qui amant eum hominem exteriorem & Legem ſuam in illo poſűerűnt. Non ſic Spiritualis homo & interior. qűi non declinat. immo cum gaudio aſſumit Iudicia iſta. & letatur ac gloriatur in cruce domini ſui Iheſu Chriſti. Quare? O optima ratio Quia tu inquit legem poſuiſti mihi (.1. quia tu me inſtruxiſti Vt habet Heb..) Tua autem inſtructio ponitur in interiori homine Vt illum edificet in Iuſtitia. quod fieri non poteſt: niſi deſtruatur exterior. Quomodo ergo fugiam deſtructionem huius, qui diligo edificationem iſtius? cum non poſſit iſte ſaluari.

nisi hic Iudicetur & condemnetur. Tolle tolle ergo & crucifige eum. reus enim eſt mortis. vt viuat qui eſt intus in ſpiritu Et Bene diſtinguit legem ſpiritus a lege mortis. Quia illam. docentes docent & homines ſunt. & hominem veterem docent in Iuſtitia carnali. Sed illam tu ſolus & vnus Magiſter qui es in cęlis. non homo Sed deus. doces. intus per ſpiritum diffundens ipſam charitatem. que eſt lex tua. Qua doctus. non ſolum declino Iudicia tua velut amator hominis veteris. Sed maxime quero & amplector velut extremus hoſtis odiens eum

Quam dulcia faucibus meis eloq. t. ſuper mel ori meo

Et hoc. quia tu me docuiſti ea. que illorum faucibus ſunt amara velut mors & ſuper fel ori eorum. quia non eos tu docuiſti. Sed inimici & docentes. que mihi quoque amara ſuper fel ſunt. Licet illis dulcia ſint in faucibus eorum qui carnem ſapiunt & odiunt ſpiritum. Semper enim ſibi contrarij ſunt in Iudicio & omnibus. Carnales & ſpirituales. Exteriores & interiores. Et illi quidem horum neſciunt dulcedinem quorum vident exterius amaritudinem. hii autem & illorum ſciunt amaritudinem interius. & contemnunt dulcedinem exterius ſolique intus ſuam ſciunt ſub Iudicijs abſconditam dulcedinem in Charitate. Quia non miſcetur eorum gaudio extraneus & a nemine Iudicantur. Iudicantes tamen ipſi alios omnes. Vt ps. Quam magna multitudo dulcedinis tuę. quam abſcondiſti timentibus te perfeciſti eis: qui ſperant in te in conſpectu filiorum hominum [*Ps. 30=31. Vers 20.*]. Sed per contrarium, ijs qui non ſperant in te in conſpectu hominum (.1. ſola ſpe viűunt coram hominibus Sed re ipſa volunt viuere

Blatt 255ᵃ: coram eis:) deſtruxiſti potius vt nihil Inueniant omnes viri diuitiarum Sancti enim in conſpectu hominum: nihil habent niſi ſpem: ideo deſpiciuntur ab illis. qui habent rem in conſpectu hominum. Sed dum ſic ſperant & ſpe viűűnt coram hominibus habent perfectam rem coram deo. Quia Non ait perficies eis qui ſperant. Sed qui preſenter ſperant ii [*so*] tu iam ab initio mundi preparaſti regnum & perfeciſti. immo & in ſpiritu perfecit eis .1. perfectionem dedit ſcilicet ſpiritus & charitatis cum ſuis fructibus Gal. 5.

A Mandatis t intellexi. propterea odiui omnem Viam iniquitatis Concludit & Epilogat iſtum octonarium. Quia nihil aliud recitauit quam quod per mandatum ſpiritus ſit edoctus plus omnibus alijs. Deinde quod Viam malam odierit & non acceſſerit ad Iuſtitiam exterioris hominis. propter bonum ipſius. Sed potius eum Iudiciis tradiderit Et ſic iſte verſus eſt tota ſententia huius octonarii. hoc enim eſt totus homo interior Intelligere & amare ſpiritum. Neſcire autem & odiſſe carnem iniquam & hominem veterem

L L Lucerna ped. m. Verb. t. & Lumen ſemitis meis Mira ſententia. Cur non Lucerna oculis meis & Lumen viſus? Nunquid pedes poſſunt illuminari aut ſemitę videre? Sed natura fidej expreſſa eſt pro iſta vita. Nam oculos oportet captiuari in obſequium Chriſti. Et ſolo verbo duci. quod auribus percipitur oculis non videtur. Quia Inűiſibilia credimus Sed non inaudibilia. Quare Verbum quidem non illuminat oculos ſed nec aures. Et tamen eſt Lucerna. quia pedes dirigit, &· affectum. non intellectum requirit fides. Non vt intelligas Sed vt velis oportet Non vt ſcias Sed vt facias. ea que audiuntur Et non Errabis ſi credideris & iueris licet non videris. tantum ſecurus vade in audita. quia Lűcerna erit pedibus tuis verbum eius. Et Lumen ſemitis tuis. Non requiritűr niſi vt facias que neſcis: opereris que non intelligis. Euadas quo ignoras. ducatum ſequens verbi. & ſtultus fias, tuum ſenſum amittens. tanquam ſi in tenebris ducem ſequaris viam quam ignoras. optime dicis ad [*Ausgestrichen:* lum] ducem. tu quidem es lumen pedum meorum Sed non oculorum quia nihil video. & tamen recte gradior. ac ſi viderem. Ego quidem erro & neſcio Vbi ſim. & tamen pedes mej. quaſi viderent Lumen ita certo eunt rectam viam Sic enim fides non intellectum illuminat immo excecat Sed affectűm: hunc enim ducit quo ſaluetur. & hoc per auditum verbi. Audiens enim Affectus verbum, incipit ire poſt ipſum neſciens quo [*Ausgestrichen:* Vadit]. Igitur mirabile eſt verbum dej. quod Lucet pedibus & ſemitis. Non ſic verbum Literę & humanę ſapientię. quod euacuat fidem. quia comprehendere facit quod dicit. & lucernam oculis ſeſe oſtentat Deinde. Nec hoc Vacat.

Quod Non ait Lucerna ſemitis & lumen pedibus. Quia Verbum includit lumen ſicut Lucerna candelam & hoc pedibus. . Sed ſemitis eſt Lumen non ita clauſum. Cur hoc? Niſi quod primo fides incipientis eſt minus clara & magis clauſa menti. ac Velut Lucerna. Sed Vbi ire ceperis & facere quod credis: iam Via clarius cognoſcitur quam pedes tũi. Ita vt clarius lumen habeas ex operando. quam ſolo affectu credendo Quia dum credis. clauſum habes lumen in affectu. Sed dum operaris. iam velut educto lumine per experientiam duceris in via recte. Multo enim illuminatiores ſunt in fide. practici quam ſpeculatiũi Vt etiam philoſophus dicit in metaphiſicis Quod Expertus certius operatur

Blatt 255^b: Iuraui & Statui Cuſtodire Iuditia Iuſtitię tuę

Ergo non doloſe Iuraũi ſicut illi. de quibus Qui iurat proximo ſuo & non decipit [*Ps. 14 = 15 V. 4.*]. Hoc autem Iuramentum Eſt promiſſio in baptiſmo & penitentia. Vbi non fit propoſitum nouum. ſine voto & Iuramento. Iuratur enim quando deus in teſtimonium ducitur. De renunciando diabolo. etiam. ſi non fiat formalibus verbis Iurandi. Quia cum dicis. Amen. ſeu fideliter. vere & certe. hoc faciam: ſine dubio Iuraſti Sed multi ſic Iurant ficte: Quia non ſtatuunt hoc ſic facere in corde ſicut loquuntur. Qui poſſunt dicere Iuraũi & non ſtatũi

Iudicia Iuſtitię. ſunt Verba & opera mortificationis carnis. .per quam Iuſtus fit homo. Vt Apoſtolus Ro 8 Qui mortuus eſt Iuſtificatus eſt. quia iam non viuit peccatum in corpore eius ergo ſola Iuſtitia regnat in ipſo: Recte ergo Vocantur Iudicia Iuſtitię

Humiliatus ſum vſquequaque domine. Viuifi me ſecundum Verb t.

hoc ſequitur enim. Quod Qũi crucem Chriſti portant & iam humiliantur a deo. etiam perſecutionem patiantur ab inimicis crucis Chriſti: qui dicunt. diſſimilis eſt vita illius nobis ꝛc [*Weish. 2, 15.*] Et ſic Compunctos corde inſuper mortificant & perſequuntur mendicum & inopem. Ideo dicit Humiliatus ſum nimis quia dupliciter: primo per tuam crucem. deinde per illorum tyrannidem propter crucem tuam. Quia non ſolum me loqui nolunt Sed nęc vita oſtendere crucem tuam. poteſt etiam intelligi.

Quod humiliata eſt Eccleſia. quia pauci ad eam acceſſerunt. plurimi autem receſſerunt propter Iudicia Iuſtitię illius Vt ps. [*Ps. 106 = 107 Vers 39.*] Et pauci facti a tribul. malorum & dolore (.1. propter Iudicia iſta que ſunt tribulatio & mala homini exteriori. Ita etiam Moraliter in ſingulis pauci inueniuntur boni motus ad crucem. Quia non Inuenio in me .1. in carne mea bonum. Sed quod nolo hoc facio [*Röm. 7, 19.*] Ideo omnes clamant viuifica me ſecundum verbum. Vt illos occidere malos poſſim & ſubdere cruci tuę & Iudicijs Iuſtitię tuę. Semper enim Indigemus viuificari. quia Caro ſemper fugit mortificationem crucis. ideo ſemper eſt perſequenda in vita ſua mala. per vitam fortiorem bonam

Voluntaria [*Darüber:* .1. benefica] **Oris mej Beneplacita fac d. & Iudi. t doce**

Et iſte verſus multus eſt in ſenſu. primo eſt oratio pro incredulis qui humiliauerunt Eccleſiam nimis propter verbum crucis. dicentis. fac domine vt que ore publice doceo. beneplaceant illis. & non ea ſpernant Sed per ipſa ſaluentur. Video enim quod fruſtra ego planto & rigo niſi tu des incrementum & doceas Iudicia tua me & illos in me & me in illis Non enim pro me tantum oro. vt viuifices me dum humilior ab illis & non ſinas occidi ab illorum perfidia. Sed Viuifices .1. conſerues me in iſta vita ſpiritus. qua viuo ex verbo tuo. Sed etiam pro illis. Vt placeat eis. precipue. Cum Voluntaria ſint oris mej .1. libere: ſpontaneę & benefice. illis exhibita q. d. Ego quidem. benefice illis & voluntarie [*Ausgestrichen:* illis] predico. Sed ipſi potius malefice a me fieri putant: Iniuriam accipientes quod eſt meum in eos beneficium. Vide quantus ardor Charitatis: Quę non ſolum benefacit Sed etiam orat vt ingratis placeat beneficium. quia neſciunt illi quid faciunt dum reſpuunt.

Et hic Notandum. Quod Voluntaria hoc loco in heb: ſonat [*Ausgestrichen:* Nadaboth] (.1. Voluntaria Benefica ac principalis munificentia quedam exhibita. qualis eſt Euangelii predicatio Et hęc quidem gratis debent & ſponte impendi. non animo lucri cupiditate capto aut [*Ausgestrichen:* cap] coacto. Sed voluntario. Sed ideo etiam ſpernuntur. quia gratis Donantur. quia quod

precio conſtat. placet. Sic olim Synagoga quoque dedit mercedes amatoribus ſuis. Vt audiret que placerent. nolens audire que dei erant gratis. Et Modo plures Inuenias

Blatt 256a: qui precium dent. Vt audiant humanas doctrinas. qui verbum dei voluntarium beneficium contemnunt Sic Arguit eos Ezech. [*Cap. 16, 33 f.*] Quod factum ſit in illis contrarium. Quia omnibus mulieribus donari ſolent munera. ipſi autem dant ſuis amatoribus premia. Sed de his ſatis petit ergo Eccleſia Vt benefica & gratuita dona verbi. placeant illis & ſibi & omnibus Vt non tedio victi faſtidiant illud. Et ſic per incrementum placeat. quod ſit ſi ipſe intus doceat per vnctionem Iudicia ſua. Eſt iſte verſus hoc ſenſu. orari conuenit omnibus qui predicare aut legere verbum Dej volunt. Et nobis quoque [*Ausgestrichen:* Secundo Sic] contingit Vt alios monendo indignationem incurramus. vbi tamen pro verbo veritatis tanquam beneficio gratiam meruiſſe debueramus. Veritas enim odium parit. obſequium amicos. Arguit autem Verſus iſte potiſſimum eorum temeritatem. Qui alios corrigunt vel monent ex felle & amaritudine cordis. & non ex Zelo Charitatis. Tales enim non querunt vt ſanum faciant delinquentem. Sed vt animum ſuum expleant. multo peius delinquentem & ęgrotantem. Qui enim emendandi ſtudio alium corripit. ante, ſaltem in corde orans pro eo, dicit. Voluntaria oris mej beneplacita fac domine. Et Iudicia tua. (.ſcilicet quibus illum corrigam.) doce me. Scilicet vt non mea Sed tua Iudicia in eum exerceam. Nam qui paſſionibus & furore monentur. Nunquid Voluntaria ſunt oris eorum? immo furore impulſa & impetu rotata maligno. Non ex voluntate deliberante Sed ex ira dominante loquuntur. plus itaque pio orandi affectu docet nos alios corripere: quam turbulento loquendj motu.

Secundo Sic Quod Voluntaria oris (.orationes & laudes. que non ſeruili timore fiunt) grata faciat ſibi dominus. Sed hęc intelligentia minus placet. quia tales per ſe deo placent orationes. Quare prima melior. Vbi petit ſibi dari quibus Iudiciis malos arguat. Ne de ſuo doceat. ſimul vt cum dei Iudicia docuerit: illis etiam placeant. quos doceat.

Anima mea in manibus meis ſemper. & Leg t non ſum obl.

Obſcūrus iſte Verſus. Et tribus modis exponitur vt in gloſa. Secunda autem magis placet Licet facile cum prima conſonet. Exempli gratia. Qui in bellis agit. huius anima certe ſemper eſt in periculo quia eſt in manibus eius quia ſi poteſt: eruet eam. Si autem non poteſt & manus defecerint ipſa quoque peribit Et eſt ſenſus. ſicut vulgo dicitur. Ego tentaūi hoc opus ſub periculo anime mee: quia ſub ſpe fortitudinis manus meę fęci hoc. Quia Bellantibus non eſt, quo ponant ſpem vite ſuę: niſi in manibus & viribus ſūis. Sicut etiam quis corpus ſuum ponit & audet ſuper glaciem vel funem. Cui dicitur. O quam vilem eſtimas animam & vitam tuam quod committis eam ſuper funem vel glaciem. Ita & hic Quia Eccleſia ſupra memorauit ſe in opere verbi eſſe: quod eſt ſpirituale bellum. contra impietatem & errores. Vbi certe ſemper eſt in periculis. ne ſuccumbat victa pęnis aut ſeducta falſis. Ideo cum Audacia vilem videtur ęſtimare animam ſuam. quod in tanta diſcrimina ſeſe committit. Et non ſeruat eam quięte apud ſe in corde & tuto loco. Sed Charitas cogit. Vt aliis etiam proſit. ideo pericula tentat. Myſtice autem Manus ſunt Epiſcopi & doctores. hii enim ſunt operarii Eccleſie. in iis autem Conſiſtit tota vita Eccleſie. Vel defendenda Vel dilatanda. Ergo in manibus ſemper anima eius Quia ſemper pugnat contra impios & errantes

Poſuerunt peccatores Laqueum mihi & de mand. t non Erraui

Videtur exponere. Cur animam dixerit in manibus ſuis eſſe & periculis Quia Scilicet peccatores ponunt ej laqueos falſe doctrine Vt ad perfidiam ſeducant. Sed fruſtra quia non errat de mandatis Quare? Quia legem dei non obliūiſcitur. Obliuio enim quomodo poteſt errori reſiſtere?·

Blatt 256ᵇ: Hereditate Acquiſiui teſt. t inęter. Quia Exult Cord. mei ſunt

pauperem hunc neceſſe eſt eſſe, qui in terris neſcit hereditatem. Quia non poteſt diues intrare regnum celorum. Ergo nęc hereditatem ibidem acquirere. Immo Qui in terris hereditatem

acquirunt. Exultatio cordis eorum. non ſunt teſtimonia futurorum. Sed exhibitio & poſſeſſio preſentium. Non enim Signis rerum. Sed rebus ipſis nouerunt gaudere. Teſtimonia autem ſunt ſigna & verba non res ipſę: Et hęc pro hereditate ſibi ęſtimare & gaudere in illis. non eſt infirmę fidej & ſpei hominum. Quia per ſpem de futuris bonis in anima & corpore plus exultant: quam omnes diuites de ſuis bonis preſentibus. immo exultant etiam in tormentis propter eiuſmodi ſpem. Auaris itaque teſtimonia dei non ſunt exultatio & hereditas. Quia neſciunt Cantare. Letatus ſum in iis que dicta ſunt mihi in domum domini ibimus [*Ps. 121 = 122, V. 1.*] Sed faſtidit ea velut Vacűa & inania eo quod temporalem ſapit hereditatem. felix autem hęc hęreditas quia ęterna, dicit enim, hereditate acquiſiűi ineternum. promiſſa enim dei cor lętificant eorum qui credunt. & ſperant in ipſa. Igitur interim exultamus in fide & ſpe futurorum que nobis promiſſit [*so*] deus. ideo autem exultamus. quia certi ſumus quod non mentitur Sed faciet quod promiſit: Et auferet a nobis omne malum corporis & anime Conferet autem omne bonum & hoc ſine fine. Quis enim non exultet: ſi certus eſt. Quod induetur corpus eius gloria & immortalitate claritate & virtute ꝛc Certus autem eſt ſi credit. tantum eſt Vt expecto quia ſine dubio fiet quod expectat Verum multi ſuſcipiunt quidem verbum Sed non hęreditant ipſum: immo tantummodo accomodant [*so*]. vt eo vtantur ad queſtum. Quia non ex corde ſuſcipiűnt: neque inęternum. Quia quam diu. poſſunt comodum vel lucri vel glorie inde habere. ſuſcipiunt: quę ſi ceſſent. ipſi quoque illud dimittunt. Sed qui ex corde querunt ipſi hereditant illud. quia non temporaliter ſuſcipiunt. propter terrena. Sed inęternum

Inclinaui Cor meum ad faciendas Iuſtif t inęter. propter retributionem

Non poteſt Negari. Quod. propter. hoc loco non habetur in heb. Et ſi omnino ponendum ſit. melius ante, inęternum ponetur: Vbi ponitur dictio. Le. que quandoque accuſatiuum quandoque datiuum requirit velut articűlus hűnc hűic. Vide Circa glo. .ſufficienter ibi dicta pro intellectu. Igitur Stante noſtra tranſlat. poteſt dici vts. Quia quidam temporales ſeruant legem dej pro-

pter temporale commodum. Et ii non inclinant cor ſuum. in-ęternum Sed temporaliter ad faciendos Iuſtificatos. [*Ausgestrichen*: Sed] Nec nos enim ſine retributione erimus: Quia dominus retribuet ſicut promiſit Et propter hanc retributionem. (non temporalem Sed promiſſam.) ſanctum eſt Inclinare cor ad faciendas Iuſtificationes. Nam iſta retributio hic quidem non eſt. quia ęterna eſt: Eſt tamen promiſſa Ideo propter eam licite tanquam propter promiſſa que credit & ſperat. poteſt facere Iuſtificationes

Blatt 257ᵃ: I I Iniquos odio habui & Legem t dilexi

Sepe dictum quod iniqũi ſint ij: qui ſua ſtatuunt voluntati dei non ſubiecti, maxime in ijs quę ſunt religionis & fidei. Vt Iudęi, heretici ac rebelles, inobedientes ſub ſpecie bona Zeli. hoc eſt inflantis ſuperbie de proprio ſenſu ac pia intentione. Quia duplici odio digni ſunt. cum dupliciter ſint mali. ſcilicet impietate & iniquitate. Impii quod non recte agunt. Iniqui quod hoc ipſo etiam ſancti & boni volunt. haberi. lex autem Chriſti. Eſt humilis Charitas omnibus ſeruiens. omnibus ſe debitorem & inferiorem faciens

Adiutor & Suſceptor meus es tu: & in verbum tũũm ſũperſperaui

Sicut tũnc reliquias Iſrael immo ab initio ſemper reliquijs miſertus. ne aliorum errore ſeducerentur ſemper enim fuerunt ſunt & erunt Magiſtri mendaces contra veritatem. qui plurimos perdunt. Iuxta illud oportet hereſes eſſe. vt qui probati ſunt manifeſti fiant [*1. Cor. 11, 19.*]. Sed Deus adiuuat ſuos ne capiantur. & Suſcipit vt in veritate permaneant. Ita & nunc ſunt ſuperbi heretici & nimis ſancti, qui in ſua merita ſũperſperant potiusquam in verbum domini Nonne Eximia ſtultitia? Chriſtus inter iniquos non ſolum deputari. Sed etiam mori & crucifigi voluit Et pighardus*) ſolum inter Iuſtos mortificari & ſanctificari nititur Scilicet dominum precedere paratior quam ſequi. Vt non a Chriſto ipſe Chriſtianus Sed a pighardo Chriſtus vocetur pighardianus O furor o dementia. Si Chriſtus enim reſpuiſſet latrones & dixiſſet Nolo inter illos mori. Quid tamen facerent? Credo

*) Erl. XL. 16 f. Begardo und bigardo.

quod non tantum non cum peccatoribus. Sed nec cum hominibus. immo vix dignarentur cum angelis communicare & viuere. Sed

Declinate a me Maligni & Scrutabor Mandat. dei mei

Non mihi perſuadeatis phariſej qui non eſtis ſicut Ceteri hominum: qui non numeratis quantum peccaſtis Sed quantum meruiſtis. aliorum autem non niſi peccata & nequaquam merita vidiſtis. Atque hoc ipſo maligni quia hęc facitis & docetis ponentes malum veſtrum, bonum, & bonum aliorum malum. ideo non Scrutantur mandata dej. Sed [*Ausgestrichen:* veſtra] merita propria. Qui enim mandata ſcrutatur. certe adhuc querit obedientiam. peccatum confitetur. ignorantiam accuſat. Si enim Iuſtum ſe putaret iam nullum mandatum eſſet. quod querendum eſſet

Suſcipe me ſecundum Eloquium t. & Viuam: & non Confundas me ab expect. m

Non ait ſecundum meritum meum. pre cęteris. Sed quia promiſiſti Chriſtum mittere quem Expecto. in quo nos ſuſcipies Vt b Virg. Suſcepit Iſrael puerum ſuum. Loquitur enim primo ſenſu Vt dixi ad literam. de aduentu Chriſti. contra iniquos legis Corruptores. per totum psalmum Sed myſtice de hereticis & myſtico aduentu per reuelationem veritatis fidei Et Moraliter. de aduentu gratię. in animam. contra tentationes exterioris hominis & mundi. Vbique enim ſunt tentationes ſurgere. & ſe expectari facit & tentat fidem aduentus ſűi. Sicut itaque Reliquię Iſrael petiuerunt Chriſtum reuelari in carne. & oderunt iniquos Iuſtitiarios. Ita Chriſtiane reliquię. odiunt hereticos ſanctos & expectant reuelari veritatem Chriſti vt non confundantur illis triumphantibus & gloriantibus. Ita & Anima in tentationibus Expectat Viſitationem gratię eius ne confundantur a carne victrice in peccatum ſeu diabolo per carnem vincente aut. Impugnante

Adiuua me & Saluus ero: & meditabor in Iuſtif t. ſemper

.1. Si tu adiűűas. ſaluus ero Quia tantum in te eſt adiutorium. ps. 45. deus noſter refugium & virtus Ergo tu adiuua. cum

alius non ſit niſi tu. Multi adiuuantur aliunde Sed non in ſalutem

Blatt 257[b]**:** Adiutorium autem dei. non eſt niſi in ſalutem. ſcilicet ſpiritualem & veram atque ęternam

Spreuiſti omnes diſcedent. a Iuſt t. Quia Iniuſta eſt Cogita eorum

Ipſis autem videtur quod maxime accedant. Et quod non Iniuſta immo nec cogitatio Sed quedam diũina reuelatio ſit eorum opinio: hoc totum efficit ſuperbia & amor ſenſus proprij Cogitatio hic pro Conſilio & prudentia ſeu ſapientia capitur. vt ps .1. In Conſilio impiorum

preuaricantes reputaui o. pec. ter. ideo dilex. teſt t

Heb Quaſi Scoriam computaſti omnes Impios terre. & hoc melius quia illud parum habet ſenſus Quod peccatores reputet preuaricantes qui vtique ſunt preuaricantes. Niſi forte quia Impii coram alijs reputabantur Iuſti. Sed quia ſpiritualis omnia Iudicat. ideo intelligit quod ſint iniuſti & vulgi ſeductores. Et Vere Scoria ſeparata & excuſſa de auro & argento .1. populo electo & probato

Confige timore tuo Carnes m. A Iud. enim tuis timui

Heb. horripilauit a timore tuo Caro mea ꝛc Vide in gloſa ſatis

F F FĘci Iudicium & Iuſt. non trad me: Calum. me

Licet non perfecerim. Sum tamen in opere: fęci & facio. Quis enim perfectus eſt. aut ſe apprehendiſſe putat? Igitũr Quę feciſti. perficienda ſunt Vt Eccleſiaſtes [*Cap. 1, V. 9.*] Quid eſt quod fuit? id quod faciendum. homo enim cum Conſummauerit tunc incipiet. [*Sirach 18, V. 6.*] Non enim feciſſe ſatis eſt & quieſcere. Sed ſecundum philoſophiam Motus eſt Actus imperfectus. ſemper partim acquiſitus & partim acqũirendus. Semper in medio contrariorum & ſimul in termino a quo & ad qũem conſiſtens. Quod ſi in vno fuerit tantum. iam nec Motus eſt. Vita autem preſens Eſt Motus quidam & phaſe .1. tranſitus & Gallilea .1. Migratio ex hoc mundo ad futuram que eſt quies ęterna. Ergo partim illam habemus in conſcientia: partim tribulationes in carne Et ſic inter Mala [*Ausgestrichen*: exteriora] peccatorum & bona [*Ausgestrichen:* interiora] meritorum aſſidue mouemur Velut

in termino a quo & ad quem Sed hęc latius alibi tractanda.
Calŭmnia Eſt ex certa ſcientia malitioſa [*Ausgestrichen:* alterius] aliene veritatis. Iuſtitię: Conſilii ſubuerſio & [*Ausgestrichen:* redun pror] derogatio. Semper autem heretici. Veritatem Catholicam Calumniantur ſimiliter & Iudęi fidem & Euangelium. Et Caro nequam: propoſita bona ſpiritus. Ideo petit ne illis tradatur in poteſtatem: vt non ipſi ſoli ſua doceant & Eccleſiam contraria docere prohibeant: Sicut Optant ſemper. Eccleſiam tacere & nituntur compeſcere. Vt ſoli ſuum errorem libere doceant. Sed non permittit deus. ſuper eos maxime qui non tantum iactant & loquuntur Iudicium & Iuſtitiam. Sed qui faciunt. Nam & heretici gloriantur ſe Iuſtitiam & Iudicium docere ſed & facere. Verum cum ipſi proprio ſenſu ſint inflati. Et Iudicium ſit mortificatio hominis veteris. qui nititur ſenſu proprio. patet quod mentiuntur & non faciunt Iudicium. quia non hŭmiliant. Iudicant, damnant ſenſum ſuum. (. quod eſt Iudicium facere.) Sed extollunt, ſaluant atque defendunt. quod eſt ex vetere homine viuere. & nondum cum Chriſto Crucifixum eſſe. Tales ſunt omnes inflati ſenſu. in quocunque negocio. Sed peſſime in materia fidei & morŭm. tunc enim non ſolum non faciunt Iudicium. Sed etiam facientes calumniantur. & non ſolum calumniantur. Sed & ſi poſſent. omnino facere prohiberent. contra quod hic orat vt non in tantam poteſtatem tradantur. poteſt forte & ſic ſenſus eſſe. Non tradas me calumniantibus me .1. ad calumniandum. Sed hoc ſequens verſus exprimit dicens

Suſcipe ſerŭŭm t in Bonum. non Calum. me ſuperbi

In bonum ſcilicet interius. quod eſt Conſolatio ſpiritualis in conſcientia bona. Vbi non poſſunt ſuperbi Calumniari

Blatt 258[a]: Sed & tropologie paulum recordandum eſt. Spiritus enim concupiſcit aduerſus carnem & econtra Inde fit vt omnis fidelis anima gemat. quod Caro ſuggerit ſuperbos motus. ſemper nititur ſtatuere idolum Zeli (.1. proprii ſenſus) in loco ſancto in ſpiritu: velut Achas. rex Altare damaſci in templo: & altare domini ęneum tollere, Et hoc tunc periculoſiſſime agit. quando ſub ſpecie pietatis. ſicut & ille. hoc facit. [*2 Chron. 28, 23.*] Quis enim crederet hęc eſſe carnis opera. Quando pro veritate & religione

opus agitur: & vt dicitur bona [*so*] intentionem eſſe ac pro honore dei fieri? Igitur iſte ſuperbus ſenſus omnes nos perſequitur. & cum ſit carnis opus. ita ſubtilis & ſpiritualis eſt. vt a pauciſſimis deprehendatur Quod ſit lux angeli ſathane tranſfigurati [*Ausgestrichen:* in lucem] angelum lucis. hii enim ſuperbi motus. calumniantur. humilem ipſum ſenſum: quem ſpiritus ſuggerit. & eum ſtultum, vanum, falſum argűűnt. O felix. qui abnegare ſeipſum didicit in hoc maximo malo. Suſpecti proinde nobisipſis ſemper eſſe debemus. & timere ac lugere. quod forte talis aliquis adhuc in nobis ſit ſenſus inflatura. Quis enim gloriabitur ſe eſſe purum ſpiritum. & non habere adhuc carnem aduerſariam ſpiritűi. etiam ſi iam nec luxurię. nec auaritię. aut aliarum manifeſtarum nequitiarum pars aut tentatio in ipſo ſit. Si enim Caro eſt tibi & in carne es. Certe. ſuperbia iſta quoque tecum eſt & tu in illa. vſque dum corpus iſtud fiat totum ſpirituale. Semper ergo peccamus ſemper imműndi ſumus: Et ſi dixerimus quod peccatum non habemus. mendaces ſumus. Quia negamus nos habere carnem Cum tamen caro vbicunque ſit. ſecum iſta mala habet. vt ſpiritum impugnet. Et quia Spiritus & caro vnus homo eſt. Sine dubio Culpa hominis eſt. Quod caro tam mala eſt & male agit Quare vts dixi ſemper ſumus in motű. ſemper Iuſtificandi qui Iuſti ſumus. Nam hinc venit vt omnis Iuſtitia pro preſenti inſtanti. ſit peccatum. ad eam que in ſequenti Quaſimodogeniti addenda eſt. Quia Vere dicit B Bern. Vbi incipis nolle fieri melior. deſinis eſſe bonus, Quia non eſt ſtatus in via dei: ipſa mora peccatum eſt. Quare qui in preſenti Quaſimodogeniti ſe Iuſtum confidit & ſtat. iam Iuſtitiam perdidit. Sicut in motu ſimiliter patet. Terminus. qui in iſto Quaſimodogeniti eſt ad quem ipſe in ſequenti Quaſimodogeniti eſt terminus a quo. Terminus autem a quo eſt peccatum a quo ſemper eundum eſt. Et terminus ad quem eſt Iuſtitia quo ſemper eundum eſt. Quare recte dixi Quod ſemper precedens Iuſtitia eſt iniquitas ad ſequentem. Et velut litera ad ſpiritum. vanitas ad plenitudinem vts

Oculi mei defecerunt in ſalut. t. & in eloqui Iuſtitie tue

Intellige de ſalutari triplici. primo experſona fidelis ſynagoge

reuelationem Chrifti & Euangelii eius. quod eft eloquium Iuftitię & ipfe Chriftus falutare. petentis. que & fupra petijt in bonum fufcipi & a calumnijs fuperborum feruari. quia fecit Iudicium & Iuftitiam. Secundo contra hereticos. in perfona Ecclefie. verum fenfum Scrip. poftulantis. Tercio In perfona fpiritus noftri. contra carnis fuperbiam vocantis. verum falutare & intellectum verbi. fanum.

Fac cum feruo t fecundum mifericordiam t. Iuftificat t. doce me

Quia non eft meritum noftrum Sed mifericordia promittentis. qui facit veritatem & implet promiffa. promifit autem illis Chriftum. Ecclefie veritatem inęternum. Spiritũi noftro gratiam & auxilium ad bonum. veruntamen moneri Vult & peti fuper promiffis

Serũũs tuus fum ego da mihi intell. Vt fciam. teft. t

Intellectum petit contra literam Quia fpiritus Eft intellectus. Sed ficut creuerunt tempora. Ita & litera & fpiritus. Nam quod illis tunc fuffecit ad intellectum nobis nunc eft litera. Quia Vts dixi fubtilior eft nunc litera nobifcum quam olim fuit. Et hoc propter perfectum. Nam vt dixi

Blatt 258ᵇ: Omnis qui proficit. hoc quod poft fe obliuifcitur. eft ei litera. Et in quod fe ante extendit. eft ei fpiritũs. Quia femper illud quod habetur eft litera: ad illud quod acquirendum eft: vt de motu diximus Ita Articulus trinitatis expreffus. tempore Arrii fũit fpiritus. & paucis datus. Nũnc autem Eft litera quia reuelatus. nifi & nos addamus aliud. fcilicet viũam fidem ipfius. Quare Orandum femper eft pro intellectu vt non in occidente litera torpefcamus. Si enim filii dej fumus. femper oportet effe in generatione. Vnde dicitur. Qui natus eft ex deo non peccat [*1 Ioh. 3, 9.*]. Sed generatio dei conferuat eum. Sicut enim in deo. filius femper & abęterno & inęternum nafcitur. Ita & nos femper oportet nafci. nouari, generari. Illam enim generationem: omnis mutatio Creature fignificat Anagogice. & hanc tropologice. & Ecclefie allegorice. Sic in fcrip. dicitur de nobis quod fũmus infantes quafi modo geniti femper. [*1 Petr. 2, 2.*] Et ps. 71. florebũnt ficut fenum terrę. Impii & carnales etiam com-

parantur feno. Sed arefcenti. Nos florenti & non arenti. Illi arenti & non florenti. Sed florere non poteft. nifi continue nouum fiat & crefcat. Ergo fi florentia feni nobis comparatur. non oportet nos marcefcere. Sed femper florere. Semper ire de virtute in virtutem. de claritate in claritatem. ex fide in fidem. Vt fimus de quibus dictum eft ps. 109. Ex Matrice Aurore tibi ros infantię tuę. hinc recte dicitur Quod Intellectus Scrip. femper proficit & non habet finem. que dicit A generationibus meis adimplemini. [*Sir. 24, 26.*] Bene ergo petit Intellectum licet prius habeat

Tempus faciendi d. diffipa. Leg.

Sic deus permittit pharaonem extolli vfque dum compleatur tempus. diffipauerunt Iudęi legem heretici Euangelium. Caro fuperbie & peccati. hũmilitatem & fpiritum. qui eft lex fpiritualis femper proficiens Sed impeditur a Carne: ideo dicit Tempus eft domine Vt facias. ficut locutus es. vt rurfum tu diffipes etiam eorum legem repugnantem legi tuę immo diffipantem Et ftatues [*so*] ac firmes legem tuam in nobis

Ideo dilexi Mand. t fuper Aurum & Topazion

Aliqui diligunt aurum & Topazion fuper omnem legem. quia diligunt legem cupiditatis cũi in membris eorum regnanti obediunt Alii autem etiam fuper Aurum & topafion diligunt legem membrorum fecundum Cupiditatem luxurię. Alii infuper fuper aurum & topafion diligunt legem dej. Et tamen vituperantur. quia diligunt eam in litera & non in fpiritu: Quia nolunt illum & cum illa proficere. Sed ftare in gradu. ficut incepit. Et eoipfo iam fuam legem & fuperbum fenfum carnis fue imponunt legi dei Et Vbi legem dei videntur diligere. Vanitatem cordis fũi potius diligunt & querunt mendacium. Quia non volunt Vt dixi. dirigi Sed tantum regi Non vlterius duci. Sed perftare in prefenti. Vt Iudęi maxime faciunt Sed non qui ait

propterea ad om. mand. t dirigebar. omnem Viam iniquam odio hab

Dirigi enim Eft proficientium. & proficifcentium magis quam refidentium quorum eft potius regi Dirigimur itaque a domini fpiritũ Vt non in litera & ftante lacuna feteamus ꝛc

Blatt 259a: M M Mirabilia teſt. t. d. Ideo Scrut. eſt ea Anima mea Licet etiam alijs modis ſint mirabilia. vt in gloſa: tamen hoc loco ad literam ideo dicit mirabilia. quod ſunt abſcondita a ſapientibus & prudentibus & reuelata paruulis. [*Am Rande rechts:* Matt. 11.] Ita vt ſit ſapientia in myſterio abſcondita. quam nullus principum cognouit huius ſęculi Sicut ps. 117 Lapis reprobatus & tamen factus in Caput anguli: eſt mirabilis Et ps 4 Scitote quoniam mirificauit dominus ſanctum ſuum. Vt ſcilicet ſit ſapientibus Scandalum. paruulis autem virtus & ſapientia dei.

Cum igitur ita ſit mirabilis & abſcondita hęc ſapientia recte dicit. Ideo Scrutata eſt ea anima mea. Scrutanda enim eſt. quia latet vehementer ſuperbos. Quod non ſolum verum eſt de omnibus ſermonibus dei in Scripturis aut vbicunque Scriptis. Sed & in vocibus. Vbi ex ore prelati preceptum vel ex ore proximi conſilium tradit, mirabile ſemper tradit. .1. quod niſi humilis ſit aūditor. & obediat. cadat & pereat quia abſconditur ab eo. ſitque ei ſcandalum atque ſtultitia. Eoquod contrarie ſibi ſonet. & magnum detrimentum preferre videatur. Cum tamen nihil: niſi proprii ſenſus ſūi pretendat & requirat deiectionem vt locum habeat. Aduerſarius enim eſt. ideo aduerſarius apparet. Cui conſentiendum eſt cito. Sic enim [*Ausgestrichen:* petra] Lapis iſte mirabilis licet reprobus: ſuper quem ceciderit conteret eum. qui autem ceciderit ſuper eum confringetur [*Matth. 21, 42 ff. Ps. 117 = 118, V. 22 f.*] Meliusque eſt Cadere ſuper eum & confringi quam conteri illo cadente. Eſto ergo hūmilis Et Vbique verbum domini ſuſpicare

Declaratio [*Ausgestrichen:* **ſuper**] **ſer: t. illu: & intell. dat paruulis**

hoc eſt vt dixit quod mirabilia ſunt quia paruulis dant intellectum: & excecant ſuperbos qui contenti de ſuperficie verbi auditi: dedignantur ſcrutari ipſum: & prompti ſunt ipſum Iudicare & damnare ſecundum faciem: antequam Scrutentur. Diſce igitur hic obſecro

Regulam Generalem

Nullius dictum aut factum, Nullius Conſilium aut laborem. mox Iudices Sed ante omnia Scruteris primum

interiora eius. Nec ſpecies & ſuperficies te fallat. Hoc autem optime facies: ſi nunquam tuo ſenſui credas: Sed ſemper tibi ipſi ſuſpectus. alios. meliora ſapere arbitreris. Ac ſic promptus. paratus. Cupidus. ſis ſemper magis doceri, Iudicari, audire: quam dicere. Iudicare. audiri Hoc eſt quod hic ſequitur hic [*so*]

Os meum Aperűi. & attraxi ſpiritum: quia mand. t deſiderabam. O pulcherrima Humilitas quam pulchre loqueris: Non ait ſe os aperuiſſe. ad loquendum aut ſpirandum. Sed potius reſpirandum: Quia doceri quam docere malűit. Alii autem dicunt Os meum aperűi & ſpiraűi vel effudi ſpiritum. ij ſunt qui quicquid dixerint. ſpiritum eſſe velint ac ab alijs attrahi: cum ipſi tales eſſe debeant potius. deinde quid reſpiraűit. exponit. Quia mandata t deſiderabam. Sic inquit aperui os vt non mea vellem tradere. Sed tua deſiderarem accipere

Sed [*Ausgestrichen:* Eccleſie] Ecce dimiſſo ſenſu literali: repente ad moralem ſum diuagatus. Igitur tota miſeria eſt hęc Iudeorum Quod teſtimonia neque Moſi. nec Chriſti Scrutantur. quia neſciunt quod ſunt mirabilia: Qui enim hoc ſcit: vtique ea ſcrutatur, ne offendat: Ideo autem neſciunt ea mirabilia: quia non ſunt paruuli & humiles. Sed magni & ſuperbi a quibus abſcondita eſt iſta ſapientia. Sed queris. Quare eſt illis abſcondita, vt ſic offendant? Reſpondetur Quia ſic placitum eſt ante te o pater Matt. 11. Sed quare placitum vt illi pereant? Reſpondetur Quia aliter fieri non poteſt: Scrip. enim humilitatem docet. Sed ſuperbia & humilitas non ſe capiunt

Blatt 259ᵇ: Impoſſibile eſt enim vt ſuperbia. hűmilitatem ſapiat. & capiat. ſicut lucem tenebre non comprehendunt. Quare fit vt neceſſario ſuperbi offendant in verbis dej: quę docent humilitatem Et merito docent eam: quia deum verum decet. docere ſuas creaturas: vt ſe creaturas ſuas agnoſcant & ſibi ſubiectas. ac ipſe ſolus ſit ſuperior & altiſſimus. Ideo qui ſe in humilitate non ſeruant: in deum offendunt in creatura apparentem: dum non ſub vel equę. Sed ſuper creaturam eſſe. more dei. volunt. Sic enim Iudęi: velut dij ſuper humanitatem Chriſti ſe poſuerunt. Qui ſi humiles fuiſſent. non ſuper. Sed infra eam ſe poſuiſſent Et ſolo

deo ſuper vtrunque altitudinem conceſſiſſent. Sed de hoc ſatis

Aſpice in me, & miſerere mei: ſecundum Iudi. dilig. no. tuum

Intellectis igitur mandatis dei: nunc ſecundum ea ſibi fieri petit: Quia enim. humilitatem docent & omnia contemnere: que ſunt fomenta ſuperbię .1. omnia que ſunt in mundo. Sequitur Quod nihil terrenum poſſit petere: neque miſericordiam ſecundum carnem: Sed ſecundum Iudicium .1. exemplar vel ſecundum fieri ſolitum [*Am Rande links:* quare | . . . non (?) & rem dicit | ſupra.]. (vt in glo:.) diligentium nomen tuum. Non ſecundum fieri ſolitum diligentium mundum & ſeipſos. Vel ſicut olim quoque miſertus fuit in figura. Iſraeli carnis Sed ſpirituali miſericordia. Hęc enim datur: ijs qui nihil querunt in mundo: qui ſua & ſe etiam non querunt immo contemnunt. quare multo minus in illis miſericordiam querunt ac non potius contemnunt. Diligunt enim Nomen domini. Et hoc ſolo viuunt Contenti. quod proprie pertinet ad Eccleſiam militantem: Nam hęc nondum rem: ſpeciem. ſubſtantiam dei videt. Sed tantum nomen eius audit & ex auditu in fide diligit: Vbi vani homines vel ſuum nomen. immo ſpeciem & rem ſuam diligunt

Greſſus meos dirige ſecundum Eloq. t. & non do. mej omnis Iniuſtitia

Data miſericordia & gratia: pro eadem aliam quoque dare oportet proficienti: ſicut data eſt incipienti Quia in greſſibus non tantum virtus ad poſſe & incipere. Sed & directio. lux. amplior ad noſſe & proficere: ne fruſtra ſit prior data, proficienti enim Inſurgunt Inſidie Et pharao exire permittit atque viam incipere. Sed procedere omnino non poteſt ſuſtinere. Et Nullus qui incipit [*Ausgestrichen*: ex] viam dei. ſentit reſiſtentem, ſaltem in incipiendo. licet plurimum: ante inceptionem. vt filij Iſrael in ęgypto. Sed incepto propoſito. mox ſentit rebellantem & magnam difficultatem. Vnde habet orare. Greſſus meos dirige. ſecundum eloq. Sed maximum & periculoſiſſimum reſiſtens vel impediens. Eſt error. vię & ſeductio illudens. ideo hoc maxime deprecatur dicens. ſecundum eloquium tuum vt non d. q. d vt non meum

vel hominum ſenſum incedam: in ſingulari Iuſtitia & propria: Sicut Saul poſt inchoatum regnum & Ieroboam & alii. Demonium enim meridianum ſolet eos illudere dum pre nimia ſanctitate exorbitant ab obedientia: Quod potiſſimum fit. ſtudio malignorum magiſtrorum & ſeductorum. de quibus ſequitur

Redime me a Calumniis hominum: Vt Cuſtod. mand. t: Non petierat non tentari ab illis. Sed ne dominarentur ej ac perſuaderent vt ps. 18. [*V. 14.*] Si mej non non [*so*] fuerint dominati tunc immaculatus ero. & emundabor a *delicto magno .1. obedientie derelicte. quam illi alieni docent relinquere & proprie electa, agere. quod eſt magnum delictum vtique, immo ſolum & maximum: Sic nunc redimi ab illis optat immo a Calumnijs eorum ne vincatur & dominentur ej. Et eſt expreſſio verſus precedentis que ſit illa Iniuſtitia & iniquitas. Quomodo autem redimatur. ſubiungit dicens

Faciem tuam illumina ſuper ſeruum: & doce me Iuſtific t

vt ſcilicet te preſente & luce ſemper tua illuſtratus eorum calumnias. laqueos & Inſidias euadam

Blatt 260[a]: Eſt autem Calumnia (.pace Iuriſtarum audeo.) breuiter, omnis machina & ſtudium. quo alterius veritas aut Iuſtitia. euertitur aut in mendacium ac iniuſtitiam conuertitur. Et ita non perſonam Sed ea que ſunt perſone meliora perdere nititur: ſicut fit aut fieri In foro poteſt a Iudicibus vel aduocatis: Vel in ſcolis diſputando. aut in Scriptis atque verbis redarguendo Vel in ſuggeſtis vnus contra alium predicando. Sic enim vſque hodie (.vt ad literam reuertamur) Iudęi & heretici noſtram fidem & religionem. calumniantur: dum eam falſam & iniquam proclamant.

A principio Igitur ps de Eccleſia & Synagoga prophetat de Chriſto & euangelio eius Eccleſia enim videt quod mirabilia ſunt teſtimonia eius. Ipſa Scrutatur ea. Ipſa illuminatur declaratione ſermonum eius. & ei intellectus datur quia humilis & paruula. Ipſa enim contemptrix omnium, os ſolum aperuit ad verbum eius attrahendum. quod eſt ſpiritus. quem deſiderauit. Ipſa petiuit venire miſericordiam dei in Chriſto: que eſt ſpiritualis & diligen-

tium eum in fide & nomine ipſius nondum in re: Hęc omnia non ſynagoga Sed contraria egit per ſingula vt facile eſt videre ex predictis. ea per oppoſitum inducendo. Et non ſolum ea non egit. Sed etiam Eccleſiam ad. ſuam perfidiam & iniquitatem ſtuduit detorquere Vnde Eccleſia orauit & nunc orat. Vt in tantis inſidijs dirigantur greſſus eius in miſericordia Chriſti percepta vt non dominentur illi ſuper eam. Sed redimatur a Calumnijs hominum carnaliter ſapientium atque ideo eius viam calumniantium. Vt ſcilicet vel etiam Calumniantes conuertantur. quod multo maxime vellet vt verſus ſeq. explicat. Vel ſaltem ipſa eruatur & non ſuccumbat. Iſtam autem Eccleſie Viam & formam. omnis qui incipit Chriſto viuere experiatur neceſſe eſt

Exitus aquarum dedux ocl. m. quia Non Cuſtod. leg. t.

Ecce quam ab antiquo. miſeria Iſta Iudęorum cognita. predicta & deplorata eſt. Et poſtea multo magis per Eccleſiam: Igitur Iſte verſus. & infra ſimiles. Vel Vbi eos accuſat quod longe facti ſunt. accipienda ſunt tanquam fluentibus lachrymis ex maxima compaſſione ſicut Chriſtus ſuper Hieruſalem fęcit: Et non tanquam [*Ausgestrichen:* amare] amare eos lacerans vt infra. Appropinqua. perſe. me. iniq [*V. 150.*]: q. d Ach heu: quod appropinquauerunt. & per hoc longe ꝛc Vnde & Ro. 9. Apoſtolus. Veritatem dico. Quoniam triſtitia mihi magna eſt & continuus dolor cordi meo. optabam enim & ipſe ꝛc Iurat Apoſtolus in conſcientiam quod triſtetur pro illis: quod ideo facit Quia homini incredibile videtur. quod talia ab illis ac tanta paſſus adhuc eis ex ſynceritate condoleat. Non enim hoc hominum mos eſt. Sed deorum & omnium bonitate affectorum. Sic facit & hoc loco populus fidelis. Licet ſe pati queratur deo, tamen pro perſecutoribus magis patitur vt ſuper eos & non potius ſuper ſeipſum ploret dicens. Exitus aquarum ꝛc Ecce igitur Charitatem & patientiam & bonitatem ſanctorum immo & ſapientiam. Vbi ſunt ergo inſipientes qui non tantum ſunt Impatientes. Sed die ac nocte vindictam meditantur? Quare autem? Quia non vident quantum damnum ſit illorum. qui non cuſtodierunt legem domini: ideo illis nihil compaciuntur. Sed & ipſi a lege dei recedunt per iram & impacientiam. Vnde & vigilantiſſimo verbo propheta vſus

eſt. Non enim ait Exitus aquarum ego deduxi Sed oculi mej. q. d Quia Vidi intellexi. preuidi. eorum miſeriam: ideo abunde fleũi: oculi enim deduxerunt: quia viderunt Sed quid faciam quia nolunt aliter ſibi fieri. nolunt enim cuſtodire legem tuam Sed ſtatuere ſuam. Si enim vellent: te haberent vnde poſſent: Ideo Quod non cuſtodierunt dico non dico quod non poſſint. Sed quia iam nolunt ac noluerunt tu autem Scis vtrum vnquam cuſtodient Igitur. Cum tu ſaluare nolentes non poſſis: Iuſtus es. quod illos non ſaluas & abijcis Vnde ſequitur

Blatt 260ᵇ: [*Am Rande links:* o. 18.] **I I Iuſtus es domine & rect. Iudi. t**

hoc ad preced. poteſt necti. Quia ſcilicet damnat eos qui non cuſtodierunt legem eius. quod Iudicium eius eſt rectum. Et ſaluat cuſtodientes. quę Iuſtitia eſt Iuſti Iudicis. Aliter & melius vt videtur mihi. Eſt abſoluta & nouę narrationis inchoatio: contra eos qui non cuſtodierunt legem eius Sed impugnauerunt potius ſuis calumnijs. Et ſic dicit. Licet illi phariſej te Iniuſtum calumnientur. in conſtitutione legis tuę ſpiritualis que eſt lex fidei & euangelii: quia ſuam volunt carnalem eſſe Iuſtum. tamen Ecce velint nolint. tu domine (.1. o deus pater. Vel magis proprię. O domine Iheſu: Iuſtus es. in lege tua. Nam maxime legem tuam reprobant quia te deum non cognoſcunt. Sed velut hominem reprobant. Similiter & Iudicium tuum quo reprobas carnem. literam, & omnia que ſunt veteris hominis: in lege tua: vt ſtatuas Iuſtitiam tuam: eſt rectum & verum: Sic Iudicium contra Iuſtitiam eorum iniquam. Et Iuſtitia tua contra Iudicium: quo. ipſam illi reprobant. ſit enim & facta eſt eſt [*so*] mira Compugnatio. Quia Iuſtitia Chriſti in ſpiritu eſt. contra quam illi ſuum Iudicium decernunt & ipſam & omne ſpirituale damnant & reprobant. quaſi falſam. inutilem & mendacem. Ediuerſo ipſi Iuſtitiam habent in carne contra quam Chriſtus Iudicium ponit. eam & omne carnale reprobat & damnat. Sed eorum Iudicium eſt iniquum. Chriſti autem rectum. Igitur recte dicit Iuſtus es domine & Iuſtitiam ſpiritus ſtatuendo & rectum Iudicium, ſcilicet Iuſtitias carnis Iudicando & deiiciendo vt ps 64. Ego Iuſticias Iudicabo. Econtra. Iniũſti illi & iniquum Iũ-

dicium eorum. quo tuam Iuſtitiam damnant & ſuam ſtatűűnt. ps. 4. Vt quid diligitis vanitatem ſcilicet vanam Iuſtitiam ſtatuentes. & queritis mendacium .1. Iudicium iniquum reprobans Iuſtitiam veram. quod fit mendacium. [*Am Rande links:* Chriſti / Iudi. . / Iudi. . / udęo | Sic] ſequenter. Sicut Iuſtus eſt. Iuſtitiam ſuam ſtatuendo: & rectum Iudicium. quo aliorum Iuſtitiam reprobat. Ita certe etiam Iuſtus eſt ſuę Iuſtitie ſuſceptorem populum acceptando. Et Iudicium rectum. ſuę Iuſtitię reprobatorem populum reprobando.
Quia

Mandaſti Iuſtit. teſt. t & veritatem t Nimis. Hic verſus exponit precedentem Quia Iudicium illorum contra veritatem Chriſti pugnat & veram Iűſtitiam reprobat. Iuſtitia autem eorum contra Iuſtitiam dej immo contra Iudicium eius. quo reprobatűr. Et ſic iſte verſus damnat eorum Iudicium & Iuſtitiam. ſicut primus probauit. Iuſtitiam & Iudiciűm Chriſti. Mandaſti inquit Iuſtitiam [*Ausgestrichen:* tuam] ſcilicet quam illi iudicant. & veritatem tuam. contra eorum mendax Iudicium vel Iuſtitiam vanam & figuralem. Quod autem nos habemus. Iűſtitiam teſtimonia tua: heb. habet Iuſtitiam teſtimonii tűi. .1. Euangelii tűi in quo Iuſtitia tua reűelatur. quam illi ſuo Iudicio reprobant. & veritas qua eorum Iuſtitia vana conuincitur. Nimis ergo mandauit & vſque quaque (.1. in omnibus viribus exercendam. Quare.

Tabeſcere me fęcit Zelus meus: quia obliti ſunt Verba t. inimici mei non ſolum non cuſtodierunt Sed & penitus obliti ſűnt: qui toti merſi in literam & in longinquam regionem abeuntes: ſuis conſueti, intenti & habituati: iam ne meminerunt quidem veritatis & ſpiritus. qui tantum olim abundauit in iſto populo. Et quid habent niſi literam, fecem. vinatia, reliqűias, Scoriam: qui Spiritum & veritatem non habent: que eſt tota ſubſtantia intus latens. Vnde recte ſequitur.

Ignitum Eloquium tuum Vehe. & Seruus t. dilexit illud. Ignitum hic pro igne probatum. Vnde heb. probatus ſermo tuus vehementer & ps .11. Vbi contra eos loquitur qui

veritatem diminuerant. & deficere fecerunt Sanctum (.1. interiorem ſenſum ſacrum ſpiritualem.) Et Vana locuti fuerunt. labiis doloſis. Ideo ſibi Vana & corticem & putamina ſeruauerunt. Nucleum autem, adipem & medullam abiecerunt: quę nobis data ſunt. [*Ausgestrichen:* Igitur ſenſus] Eloquia domini. Eloquia Caſta. argentum igne examinatum. probatum terre. purgatum ſeptuplum

Blatt 261ª: eſt: illi Scoriam literę occidentis: nos ignitum & purum ſpiritum. Illos folliculis & exuuijs nos cibauit adipe frumenti: illis nucum putamina, nobis autem nucleum & medullam Quia ſic Voluerunt. & nos noſtra voluimus: Igitur Ignitum eloquium tuum quod nobis ſeparaſti. a Scoria illorum qui obliti ſunt illud. Seruus autem tuus dilexit. licet doleat quod illi ipſum oderint & obliti ſint: hoc enim Iudicium tuum rectum eſt: quo hec duo diuiſiſti Sed quia in ſpiritu ſolummodo nota eſt hęc dignitas eloq̃ii tũi: non in oculis carnis. Ideo apud eos velut nihil habens. & ſtultus reputor: Vbi illi aliquid grande. quia in oculis eſt eorum ſapientia & ſimiliter in ſpiritu tantum nota eſt indignitas Scorie eorum. Idcirco illi. Velut Magni & honorabiles & illuſtres in mundo Ego autem quid?

Adoleſcentulus ſum ego & Contemptus. Iuſtif. t. non ſum oblitus heb. paruulus ſcilicet ille cũi dat intellectum decla. ſer. Ex quorum ore perficis laudem tuam Tibi ſum paruulus: ideo illis ſum contemptus. Illi autem ſibi ſunt magni: ideo tibi ſunt contempti. Sed tamen non me mouet eorum contemptus ad obliuionem Iuſtificationum tuarum. Quia tibi non ſum contemptus. .Sed honorificus: quod me magis mouet quam illorum contemptus retrahit. poteſt etiam paruulus dici ſcilicet quo ad illos. quia coram deo magnus eſt Sed mundo paruulus

Iuſtitia tua Iuſtitia inęternum & lex tua Veritas

Q. d. parum me mouet quod ſum contemptus ab illis: quibus ſua Iuſtitia, ſua veritas, ſuus ſenſus, ſua ſapientia placet. Scio enim. quod hęc omnia cito ſoluentur & fient nihil. Iuſtitia autem tua. qua me Iuſtificas. propter quam deſpicior. eſt ęterna & non deficiet. Sic enim vſque hodie hipocritę preferuntur Sanctis & humilibus corde. Sed Quia hipocriſis eſt: ſepiſſime

comperta eſt cum confuſione finem accepiſſe. Igitur noli timere. iactatores illos hipocritas. tu ſerua humilitatem & veritatem ſpiritus. Videbis quod tandem non durabit fictio & Simulatio illa: tua autem Iuſtitia ex deo inęternum erit

Tribulat & anguſt. Inuenerunt me. Mand. t med. me eſ

Quam peruerſus eſt mundus. qui non ſolum deſpicit & contemnit veram Iuſtitiam & veros Iuſtos & hipocritę non ſatis habent quod legem dei non cuſtodiunt, obliuiſcuntur & contemnunt niſi etiam perſequantur. Quia non poteſt mundus ſuſtinere contra legem ſuam viuentes. ſic Aman Iudęos apud Aſſuerum accuſaŭit. [*Esther 3, 8.*] Ideo non tantum faſtidit & odit Sed etiam expellere conatur. Sed contra ſtat hoc verbum. Dominare in medio inimicorum tuorum Igitur propter Iuſtitiam Chriſti populus eius. tribulatur. (.1. inquiętatur in corpore, fama rebus & omnibus ad ſe pertinentibus.). deinde anguſtatur (.1. in arctum truditur Vt tribulationem effugere nequeat. aut rurſŭm redintegrare & dilatare. ea. que tribulatio vaſtauerat. Aufertur ab eis quod habent: nec ſinuntur illud vel aliud querere ſic ſequitur tribulationem anguſtia. Vt ſolent trudi ex domibus ſuis in carceres. Vbi ſi extruderentur tantum. & redire permitterentur. eſſet tantum tribulatio. Sed nunc accedit carcer & negatur reditus & latitudo. ac ſic fit anguſtia. Sic in ceteris ſimili modo

Quid ergo ſolatii habeo & latitudinis? hoc vnicum ſcilicet. Mand. t med. mea eſt. Spes enim promiſſionis omnia ſuſtinere poteſt. Ergo verbo dei omnes ſuſtentamur.

Aequitas teſtimonia tua inęternum. Intellectum da mihi & Viuam. heb. Iuſta teſtimonia inęternum. Quia promittunt ęterna & faciunt Iuſtos inęternum. Sed quia ſunt teſtimonia & non res ideo intellectus in ijs opus eſt ſemper. alioquin occidunt eos qui non Intelligunt ea. Sicut Spinx thebana (.1. ignorantia.) occidit ignorantes .1. litera literales

Blatt 261ᵇ: C C CLAmaui in toto corde exaud. me. d. [*Am Rande links:* (Oct.) 19.] Iſte oct. Vt & preced. Ingens deſiderium patrum In Chriſtum Venturum exprimit. Et quis eſt qui amoris omnes affectus exprimat de re deſiderata? Et ſi exprimat Quis eorum pondus digne eſtimet? Si enim Carnis amor

de re amata abſente. vehementiſſimis innūmerabiliter variat affectibus. Quid non faciat amor ſpiritus. qui eſt multo vehementior? Igitur ad iſtius psalmi affectus aliquomodo percipiendos. non debet abſurdum haberi Si in amore carnali. eos ponderemus. Quia Bonum eſt. ex malo elicere & intelligere bonum Et ex impudicitia. pudicitiam magis mirari. Igitur finge tibi. pūellam amore Iuuenis impatientiſſime flagrantem. Et eius finge cogitatus. deſideria. ſpes, metus odia & aliarum perturbationum motus aſſidue & multipliciter fatigantes animum eius Talis eſt iſtius populi fidelis ſynagoge ardor: que iam plena nubilis etate. iam apta duci in ſponſam Chriſti pulcherrimi Iuuenis: tempus enim iam Vt fiat Eccleſia de de [*so*] ſynagoga: fiat domina ex ancilla: Libera ex ſerua. Sicut Ezech. 16. apte eandem deſcribit quod Vbera eius [*Vers* 7] intumerunt [*so*] & pilus germinauit. Et tempus inquit tuum tempus amantium. Cogita igitur. quibus, qualibus: quantis affectibus vrgetur. & fertur talis adoleſcentula in ſpiritu. Nunc timet differri aut negari ſponſum Nunc rurſum ſperat venturum, Nunc gaudet. nunc triſtatur. Nunc optima de ipſo ſuſpicatur. Nunc peſſima de alijs. quos forte impedire exiſtimat. Ipſa enim eſt quę hic dicit Clamaui in toto cord. .1. omnibus viribus & magno deſiderio te vocaūi. Quantus eſt iſte ardor. qūi non vocare tantum Sed clamare cogit & clamare toto corde. Qui enim ore vocat aliquid facit. Sed magis qui vocando clamat. maxime autem qui tota voce & pulmone clamat. Sed multo amplius eſt cor quam vox. Ergo toto corde clamare non cuiuſcunque eſt. Sed perfectiſſime Chriſtum deſiderantis. At Nunc multi nec ſibilant quidem. Sed eſt ſilentium in corde. quia nullum deſiderium Chriſti. veritatis. Iuſtitię, ſalutis ęterne. Magnus autem Clamor in lucra. honores, voluptates: quo deus offenditur. & vocatur diabolus. Vnde Ad ſynagogam dicit Oſee. 4. Nocte tacere feci matrem tuam. Conticūit populus meus. eo quod non habuerit ſcientiam. (.quia noluit vt ſequitur.) Quia tu repuliſti ſcientiam. repellam & ego te ꝛc.

Inde eſt Quod Clamor Cordis moraliter Eſt intenſum deſiderium Iuſtitie. veritatis, ſalutis quem Cum audierit diabolus.

multum fugit: ſicut hoſtes & Inſidiantes. a voce vigilum ciuitatis. Vbi autem ſilentium huius deſiderii viderit (vt fit in tepeſcentibus a feruore.) mox per Inſidias irrepit & ex improuiſo ſuccendit malis cupiditatibus ciuitatem dei Sic ps. 31. Quoniam tacui Inueterauerunt oſſa mea: dum clamarem tota die. Tacuit ſcilicet nocte contra diabolum. deſiderando Chriſtum & Iuſtitiam. Nox enim eſt hęc vita. Sed Clamauit deſiderando iniuſtitiam & malum: per diem carnis. Igitur puellarum amores imitemur ſpiritualiter. Aut ſi omnino amore pudicitie id refugis. Ecce Mariam Magdalenam ad ſepulchrum accipe. Quę figura immo & pars illius flagrantiſſimę ſynagoge fuit. Ipſa enim facile te docebit: qui ſunt ardores & affectus in verbis iſtius octonarii. Nam optime ej poſſunt aptari. Cum & preuenerit diluculo & Immaturitate & clamauit atque vocauit ſponſum ſuum. multo mirabilius in ſpiritu quam corpore. puto autem ego Quod Canticum Canticorum ipſa ſola facile exponeret. Mira enim myſteria in ſe continet. ſecundum hyſtoriam in Euangelio de reſurrectione ſcriptam. Exaudi me domine, ſcilicet Chriſtum gratiam. euangeliumque eius mittendo: hęc enim clamore deſidero

Blatt 262a: Iuſtificationes tuas requiram ac ſi dicat: feſſus ſum Iuſtificationibus Moſi & literę ideo tuas quero vt in corde coram te Iuſtus ſim. Ecce quam purum & ſanctum deſiderium: quod non niſi gratiam & veritatem Chriſti querit. vt eam cuſtodiat vnde iterum repetit

Clamaui ad te ſalua me. Vt Cuſtod. mand. t.

Quaſi exponens pro quo exaudiri ſe prius clamantem velit. ſcilicet pro ſalute: quam vtique Chriſtus attulit. Mundus autem & Lex non habuit. Neque enim Cuſtodiri poſſunt mandata dei niſi quis primo ſaluus fiat per Saluatorem Chriſtum. a peccatis. Vt Angelus ait. Ipſe enim ſaluumfaciet populum ſuum a peccatis eorum. ideo dicit. Saluum me fac. vt cuſtodiam ꝛc Ad hoc quero ſaluus eſſe: vt ſeruiam tibi. Ac per hoc vtique ſe confitetur. infirmum miſerum. captiuum. & ſub lege peccati eſſe. Quod & omnis humilis facit. Non tantum Incipiens Sed & proficiens. Superbus autem hoc negat: quia ſibi ſaluus & ſine peccato videtur. vnde neque clamat ſaluari vt cuſtodiat m. t.

quia custodisse se putat & secure sibi tacet Nos autem Non sic Sed semper sumus salŭi quidem ad ea que habemus & peregrinus incipiendo. Sed ad ea que ante nos sunt & in quę extendi habemus proficiendo nondum salŭi sumus. Sed infirmi, captiŭi, miseri Ideo & ibi clamandum est semper pro salute. Nam & iste populus qui hic clamat. Non erat sine salute & luce & gratia. Sed futuram nondum habŭit. promissam: ad quam tenebatur habendam. querendam. desiderandam. Tenebatur enim clausus in fide reuelanda. Ita omnes sumus in medio gratie habite & habende vt sic semper sit gratia pro gratia. & profectus in nobis de claritate in claritatem. Et qŭi hanc posteriorem negligit. primam quoque amittet & Numerabitur inter filios Israel: qui exeuntes de ęgypto: reuerti postea magis quam proficere volŭerŭnt. Igitur semper Clamandum. & nunquam arbitrandum apprehendisse vt custodiamus mandata dei & obliuiscendum Quod custodiuerimus ante vnquam

Pręueni Immatŭritate & Clamaui: quia in Verb. t superſperaŭi.

Quomodo potest preuenire deum clamando? Sed non simpliciter preuenit. immo in Immaturitate Nam nondum erat dies & tempus gratie. Sed adhuc immaturum & valde mane. quando iam fere incipiebat nox legis finiri. & prope erat ortus noue legis: Ideo Licet sim in tempore nondum apto ad clamandum: nondum datus spiritus qui clamet, non reuelata gratia & euangelio. Nihilominus clamo: Et hoc quia promissa tua habeo. In verba tua supersperaŭi: promisisti enim Christum & gratiam eius: ideo preuenio quidem ante datam & exhibitam Sed vtcunque indignus sim: tu tamen verax es. qui promisisti. Neque ideo preuenio & clamo quia debitor mihi sis. aut ego meruerim aut dignus tanto munere. (. quia tunc non preuenirem. Sed legitime venirem debita poscens.) Sed [*Am Rande links:* preŭenire] quia speraŭi in verba tua: Misericordia tua promittentis. fecit me audacem Vt ante merita & intempestiue peterem. Vide an hęc non sint verba deuotissima, humillima & pregnantissima ad orandum. Hoc totum pulchre figuraŭit Maria Magd. ad sepulchrum Immature veniens cum adhuc tenebrę essent. Ita Mo-

raliter Nos omnes ſemper. preuenimus Immature Quia ad ea que nondum habemus: in que nos proficiendo extendimus: ſumus indigni & gratis accepturi. Sed quia promiſit. qui petit accipit. qui querit Inuenit: ideo tacitis meritis noſtris. de miſericordia promittentis confiſi [*so*], & audaces In verba eius ſuperſperamus. Vt Accipiamus ad que accipienda nimis intempeſtiue preuenimus. & nimis ante meritum accedimus

Blatt 262ᵇ: Si enim cum meritis accederemus. iam non preueniremus: immo non acciperemus. Sed iam accepiſſemus ideo non clamandum eſſet. Sed gratię agendę. alioquin gratia iam non eſſet gratia.

Preuenerunt Oculi mei ad te diluc. Vt med. Eloq t

Eſt eiuſdem repetitio. Niſi forte hic petat Euangelium & eloquium vt meditetur quo ad Intellectum iſte autem verſus. gratiam & incrementum quo ad affectum. Vel iſte eſt expoſitio preced contra carnaliter ſapientes, quorum multi preueniunt. ſatis Immature & Indigne (. quis enim mature & digne. etiam temporalia & vitam iſtam a deo petit. qui omnibus omnia gratis dat ſicut verus deus & naturalis. .) clamantes. Sed temporalia deſiderantes vt vſque hodie Iudęi & heretici & mali. Et ipſi quoque in verba eius ſuperſperant: & promiſſa allegant. Sed Non oculj eorum preueniunt. immo Venter & os. Quia ſatiari querunt hic diu̇itiis. gloria vana & voluptate mundi, non vt meditentur eloquia eius Sed fidelis populus. ſpiritualia querit: quę ſunt in fide & euangelio nobis donata maxima Ergo vt eloquia eius (in quibus omne bonum nobis contulit.) non tantum audiat. Sed etiam meditetur & per incrementum ſibi incorporet. Mira eſt enim hęc petitio. Non niſi verba peti a deo. non res. Sed ſigna rerum. Quis enim pro verbis tam anxie vnquam clamauit? Sed Quia in verbis per fidem abſcondita ſunt [*so*] res non apparentes. Ideo habens Verba per fidem: habet omnia licet abſcondite. Et ita patet. quod iſte Verſus petit literaliter. non futuram Eccleſiam nec eius bona. Sed preſentem & eius bona: que non ſunt niſi ipſum Euangelium gratię quod eſt ſignum & verbum ſperandarum rerum & non apparentium. Et tali cibo nos alit Chriſtus. Et Niſi ſit moleſtum. id conſi-

derare nos velim Immo diſcernamus Nature bonum. a peccati turpidine [*so*] & de ſtercore eligamus aurum & ex bono malum. Quid enim (. vt dixi ſupra.) pűella amans Iűűenem ardentius, [*Ausgestrichen am Rande links:* magis; *für* ardentius *steht ursprünglich* ardentiſſime, *aber* ſſime *ist ausgestrichen und* us *darüber gesetzt.*] cupit. quam amplexum oſcula & concipere ex eo filios. hoc enim Natura habet. Sed turpis libido. peccati plaga eſt. Ita et ſpiritualis iſta puella nihil niſi ſemen verbi dei cupit ex ſuo ſponſo excipere ac ſic filios procreare ſpirituales. Hoc eſt ſemen quod ait. Vt meditarer eloquia tua (.1. vt conciperem ſemen tuum in vtero anime meę. Et ibidem illud alerem ac fouerem vſque in fętum boni operis. quod fouere eſt ipſum meditari [*Oben S. 366.*]

Vocem m. Audi ſecundum miſericord. t. d. & ſecundum Iud t Viuifica me

Vlterius exponit que dixit Scilicet Licet ego preueniam ante tempus & meritum. tamen quia in Verba tua ſperans Venio. ideo ſecundum puram miſericordiam tuam. qua cogente promiſiſti Chriſtum mittere. audi clamorem iſtum meum: quo eum voco: Vt in ipſo Viuifices me mortuum. Sed non poſſum in eo viűificari. niſi prius in me occidar. quod eſt Iudicium tuum. [*Am Rande links:* Iuſtus es & rec. Iudicium tuum] Ideo ſecundum Iudicium tuum viuificabis me. Vt mihi amplius non occide me queſo. Sed vt tibi Viuam: viuifica me. Sic enim oportet animam meam occidi & carnem crucifigi. vt viuam ſpiritu. hoc ſalutare Conſilium & Iudicium tűűm Sed hoc horrent amatores ſűi: inimici crucis & diſſuadent ſibi & mihi Et potius Volunt miſericordia tua carere ſpiritum viuificante: quam Iudicium tuum portare in carne mortificatiuum. Vnde & per hoc ipſum ſuum Conſilium & ſtultum Iudicium

Appropinquauerunt (. perſeq. me:) iniquitati A lege autem. tua. Longe f

perſequuntur autem dupliciter Vt oct. 11. docendo impia. & negantes tribulando. Sed Iniqua eſt eorum ſententia. Iuſtitia: Iniquum Iudicium. qui preferunt carnem ſpiritűi: Et hunc magis volunt occidi & crucifigi vt ſalua ſit Caro & libera: per hoc longe fiunt a lege tua que contraria

Blatt 263ª: vtique Sed vera docet. Illi autem Iniquitati ſuę appropinquauerunt nimis eaipſa peruerſitate qua declinant a Iudicio tuo. Neceſſe eſt eſt [*so*] enim vt ſic longe fiant a lege tua. quę Iudicium tuum docet. quando appropinquant iniquitati [*Ausgestrichen:* ſue] quam eorum traditio docet. Quę eſt fabulatio iniquorum Sed non vt Lex tua. hunc autem Verſum ex zelo pio magis queritur quam accuſat vt ſequitur

Prope es tu Domine & omnes Vię tuę Veritas

Illis longe es. quia Longe a lege tua facti ſunt. prope autem iis qui tuę legi appropinquant fugitur Iudicium dei & fugit deus, ſuſcipitur autem & fit prope. Quia in tribulatione dilataſti mihi. Et adiutor in trib. q. Inue. nos nimis. [*Ps. 45 = 46 V. 1.*] Et ps. 9. Adiutor in oppor in trib. Neque in hoc mendacium fit. ſed mendacium fit ſi fugias Iudicium dei Quia omnes Vie eius Veritas. non tantum que ſunt in bonis faciendis pro interiore homine. Sed etiam in malis & caſtigationibus exterioris hominis. Vtrunque enim ſic prophetatum eſt & nunc impletur Sed quod illis hoc mendaciū̄m apparet. inde venit. Quia Litera legis. Diuitias. gloriam Bona carnalia promittunt [*so*]. Cum ergo horum contraria in Sanctis Chriſti & in viis eius videant ſcilicet paupertatem. contemptum & mala carnalia: ignorantes & ſcire nolentes Quod per illa Bona. figurata ſunt meliora: quibus venientibus: figuralia ceſſare oportuit. eo maxime Quod non ſunt compatibilia. Bona carnis & ſpiritus & mutuo ſeſe excludunt & impediunt. Et per hanc ignorantiam proni concludunt Quod deus ſit longe ab illis. qui talia patiuntur. Et mendaces ſint vie eorum velut contra Scripturam dei. Sed hoc faciunt quia Longe facti ſunt per ignorantiam a lege dei & appropinquauerunt iniquitati. Ideo contra eos dicit Quod non longe Sed prope ſit dominus. Nec mendacium immo veritas ſint vie domini. Et potius ab eis longe eſt. & eorum vie ſunt mendacium: Aut ſaltem aliquę Si non omnes. Hic autem omnes ſunt veritas Et ex eiſdem iam dictis motiuis nunc plenius ps. 4. intelligitur loqui. Vbi dicit. Scitote quoniam mirificaūit dominus ſanctum ſuum. Dominus exaudiet me cum Clamauero (. ſcilicet in tribulatione.) ad eum. Quod illi non credebant: Quia

Chriſtus crucifixus eſt eis ſcandalum. & deum eſſe longe ab ijs qui ſunt in trib. putant. & erroneam eorum viam. prope autem eſſe eum. iis qui ſunt in bonis carnalibus & hanc veram Viam. Vnde ibidem dicit. filii hominum Vſquequo diligitis vanitatem & queritis mendacium Totus enim idem ps. Vult eis ſuadere Quod Iudicium domini. mala temporalia. & crux paſſionesque in Chriſto non ſunt mala. neque contra deum aut legem [*Am Rande rechts:* Ideo | incipi ... | Inuoca | in trib] Ipſi autem dicunt. Quis oſtendit nobis bona? Q. d Nunquid ille vel illi qui tot mala habent Sed quibus ſignatum eſt Lumen Vultus domini Sciunt. Nota hanc reſolutionem

Initio Cognoūi de teſt. t Quia Inęternum fundaſti ea

Quaſi dixiſſet. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui [*Ps. 4 = 5 V. 7.*]. Quia illi cęci & dorſum admouentes putant Quod mendacium ſint Vie tuę & tu longe. Sed ego cognoūi de teſt Illi dicunt Quis oſtendit nobis bona: Sed ſignatum eſt ſuper nos. .1. nos cognoſcimus quod ſint Bona. Quę illi horrent & alia querunt bona: propter ea que patior mala: quia non vident mea bona Et nec ſua mala. Vident autem mea mala & ſua bona. ideo fides eis deeſt. ſenſus autem carnis adeſt, ſicut equus & mulus factis. hoc autem Initium alii referunt ad exordium Vbi fuit Eccleſia in Abel hęc cognoſcente. Alii autem ad exordium temporis gratie. Vt ſit preteritum pro futuro. Quia tunc primum hęc cognitio eſt reuelata per Euangelium Licet eam multi in abſcondito haberent etiam in le, vet. Sed melius eſt Vt ſit prophetia de reuelatione Euangelii futuri. quod cognitum eſſe cepit in tempore reuelationis ſue. & gratie

Blatt 263ᵇ: V V Vide. humilit. me & Erip. Quia leg. t Non ſ. ob

facilis iſte eſt octonarius. Quia lamentata prius fūit iniquos. nunc ad dominum conuerſa orat de humilitate eripi ſcilicet de trib. in qua illi ſcandaliſantur. & obliuiſcuntur ob hoc legis domini Sed cur petit videri humilitatem ſuam, cum ſupra dixerit. prope es tu domine? forte vt notum fiat ſe videri a domino. vt ſic ſcandaliſati in cruce Chriſti: edificentur ad Crucem Vel etiam ſimplex eſt petitio & abſoluta. pro liberatione de afflictione

Iudica Iudicium .1. Caufam meam & red. me. propter Elo. t Viuif

Vindictam petit vtique falutarem in eos. qui fe affligunt. Et Viuificari fcilicet proficient magis ac magis: maxime quia dolet in cruce fua carnales offendere. De quibus dicit

Longe a pec. falus. quia Iuft. t. non exq.

Quia longe facti a lege & te faluatore vts. ideo quoque a falute: quod & hic fatis oftendit quia fcilicet Iuftif. t non exq. Quod idem eft. quia a lege tua longe facti funt. Lex enim fpiritualis eft & Iuftificationes agit in fpiritu. Sed Iudicia in carne. Illi autem eas in carne querunt. & Iudicia fugiunt. Ideo bene dicit quod non exquirunt. quia intime non querunt Iufti effe Sed exterius in carne. Quare [*Ausgestrichen:* fu] longe ab eis falus

Mifericord. t multe d. fecundum Iud. t Viuifica.

Quod illi non credunt. Sed multas Iudicant crudelitates effe [*Ausgestrichen:* in] tuas in fanctis tuis. quos pati vident. nefcientes mifericordias tuas. Sed Iudicium eorum mendax. Ideo fecundum tuum viuifica me. tu enim Iudicas carnem effe cruciandam. & recte exqueris [*so*] hęc Iudicia vts.

Multi qui perfeq. me & trib. a teft. t non decli

A promiffis tuis querunt me feducere & violenter auertere. Sed non declinaui ab eis quia per hęc mihi futuram gloriam teftaris. quibus fide adhereo & fpe.

Vidi preuarican. & tabefc. quia Eloq. t non Cuftod

Sic & Apoftolus fleuit inimicos crucis Chrifti: quia nolunt crucifigere veterem hominem & crucem odiunt. quia amant fuas animas. Maxime Iudęos tangit vts

Vide quoniam Mand. t dilex. d. in mifericordia t Viuifica me. vt in glofa

Principium Verborum tuorum Veritas. inęter. omn. Iud. Iuft. t. Et hoc fatis eft in glo dictum. Quia fides. que eft veritas olim promiffa immo prophetata & figurata. omnia implet & eft plenitudo figurarum & literę. Ipfa itaque ante omnia opus eft. ipfa principium verborum tuorum proferendorum. Aliter autem Sic Quia ipfa in omnibus verbis legis & prophetarum. principale & caput eft. omnia enim velut ad caput membra, legis

verba ad fidem diriguntur ſeu ad veritatem in Chriſto factam. Q. d Verba legis non ſunt intelligenda carnaliter. Sed ſpiritualiter Vt Veritas in iſtis figuris principaliter queratur. Non ipſe figurę. Et ita eſſet quedam eruditio vanorum hominum. Qui vanitatem diligunt. Vt caput & principalem legis ſenſum. Sic ps. 39. In Capite libri Scriptum eſt de me (.1. in principali ſenſu. & literali: qui ſemper Chriſtum monſtrat. Sic illud ſupra quoque poſitum poteſt intelligi. Initio cog. de teſt. (.1. in ſpirituali ſenſu & principali legis. Nam Sicut Chriſtus Caput eſt Eccleſie. Ita Scriptura quoque in Capite (.1. ante omnes de ipſo loquitur Igitur ſit principium Caput .1. principalis ſenſus Verborum tuorum. Veritas. planta autem ſeu pes. ſit Litera. quam Iacob apprehendit in Eſau

Blatt 264ª: P. P Principes perſecuti ſunt me gratis: & a, v, t, f, c, m,

Magna gratia hęc eſt vt verba dej plũsquam verbera hominum timeantur. plus moueant. futurę penę comminatę quam. preſentes inflictę. plus Inuiſibiles quam viſibiles: Quis Hoc facit. niſi perfectiſſima fides futurorum? Infirma ſane non facit. Quia robuſtior eſt caro eorum ad viſibilia: quam ſpiritus ad Inuiſibilia. metuenda & amanda. Si ſaltem robur hoc dicendum eſt. ac non potius miſerrima infirmitas. Qua fit vt tam ineſtimabiles pęnę futurę. parum vel nihil eſtimentur ad tam exiguas & breuiſſimas pęnas. Et tam deſiderabilia bona futura: contemnantur: propter tam fluxa & incertiſſima bona. preſentia. Quanquam o ſi. debito affectu poſſimus perpendere Quid ſit dicere. deus loquitur. deus promittit. deus minatur. Quis queſo non funditus contremiſceret? Magnum verbum eſt. Magnus & metuendus Sonus. dicere. Ecce Verbum dej. Beati qui audiunt verbum Dei. Verbum tantę maieſtatis que omnia nutu tenet. facit & finit. Sola hic fides deficit plena: Que Vbi fuerit. plenum faciet timorem & tremorem ad verba dej. Ita vt ſit ſolius fidei atque huius robuſtiſſime hęc felix Iactantia Principes quidem qui tamen ſunt potentes, minaces, terribiles atque plusquam cęteri formidandi: Ipſi non tantum minis egerunt vt timerem. Sed opere perſecuti ſunt. terrorem omnem oſtenderunt: Et ecce non tamen

timui. Sed a verbis tuis potius formidaui. Vt vincerem illorum timorem. Igitur non adoleſcentularum hęc vox eſt Sed ipſius ſponſę. Quando autem nos. (. Vt principes taceam.) Vel infimos homines ita contemnimus. ne formidemus eos? Immo & nondum perſequentes. Sed vix parum minantes. tremimus. & ad verbum eorum pauemus. ad verbum dej vero inſenſati. Eccleſia autem contra omnes principes mundi. perſecutores. non formidat: quia a verbis dei formidat. Quod non faceret. niſi per fidem omnia contemnens. ſola ęterna ſaperet. Nos vero idem faceremus. niſi temporalia nobis. auferri, minuj, aut non concedi. timeremus

Lętabor ego ſuper Eloq. t. S. Qui Inuenit Spol mult

Omnis noſtra Lętitia eſt in ſpe futurorum. & non in re preſentium. Ideo enim Gaudemus. Quia promiſſionibus diűinis credimus. & que promittit ſperamus atque diligimus. Qua [*so*] non ait Letabor ego. ſuper [*Ausgestrichen:* eloquia tua] diuitias mundi Sed ſuper eloquia tua. Et eſt Vox Eccleſie inter perſequentes exiſtentis. Quia id egerunt omnes perſecutores. vt fideles ad vanitates mundi & gaudia tranſitoria allicerent. vt vel cum eis lętarentur in rebus peſſimis. Vel ſaltem eos timerent ſi gaudere nollent. Et ita per dolorem ad gaudia. per pęnas ad delitias. per tormenta ad voluptates nitebantur cogere. Ideo Contra Vtrunque dicit. Neque te timeo. neque tecum gaudebo. Quia alia ſunt que timeo & alia in quibus gaudebo. ſcilicet eum timeo. qui poteſt perdere in Geennam. & non principes. qui occidunt corpus. Et Super eloqűia dej Lętabor. & non ſuper pręſentia veſtrę voluptatis. Comparat ſe Inűenienti ſpolia multa. Et quomodo ille Gaudet quęſo? puto quod ad modum quo dominus Matt. 13. dicit Quod homo qui Inuenit thezaurum abſconditum in agro. Abſcondit & pre gaudio Vadit ꝛc. Gaudet enim Sed non foris. Solus nouit ſuum gaudium. quia ſolus nouit ſuum bonum. Si enim propalaret: iam certe nec ager ſibi venderetur. nec thezaurum poſſideret. Aut ſi poſſideret: cum periculo poſſideret. Tale eſt & Gaudium Spiritus. quia in abſcondito quod ſolus nouit ipſe. quia ſolűs ipſe & bonum ſuum ſpirituale

nouit. Eloquia enim dej ſtulta ſunt hominibus & nullius ponderis. Quia ſi ea eſtimarent. precioſa: ſapientia:

Blatt 264ᵇ: & bona. ſine dubio non ita faſtidirent. poſſunt quidem dicere: ſe amare & eſtimare verbum dej. factis autem negant. poſſunt quoque dicere ſe mundum odiſſe & nihil reputare. factis autem probant. Nam dum ijs que ſunt mundi. tota die ac nocte intendunt. immo ebdomadatim & annuatim. Verbo autem dei nec die feſto intendunt liquide patet. Quod non Lętantur Sed nauſeant ſuper eloquia tua. ſicut Iudęi in deſerto qui Inuenerunt defectus multos. & nihil ſpoliorum Et hoc eſt Eűidens argumentum quod mundus ſit Imago inferni: & exemplar damnatorum. atque precurſor velut immo hoſpitium diaboli & impietatis. Quod verbum dei & beneficia eius Immenſa adeo ignorat & non videt. viliſſimeque contemnit Vnicum inquam hoc argumentum abunde ſatis eſſet ſi etiam ſolum eſſet, ad hoc demonſtrandum. Si enim apud Inferos. nec ſapientia nec ſcientia nec ratio eſt: qűo nos properamus. Ergo mundus eſt Curſus iſte quo properatur ad tantam miſeriam Ac ſic participat cum ſuo termino (ſicut omnis motus.) tanto magis quanto velocius properat. hoc ſane eſt quod ait Ezechias [*Jesai. 38, 18.*]. Neque mors laudabit te Neque expectabűnt qui deſcendunt in lacum veritatem tuam. Si ij qui deſcendunt non expectant: quanto magis ii qui iam ſunt in eo & deſcenderunt. Nam deſcendentes ſunt ipſi in mundo quos ille dixit properare ad inferos. Ergo O palpabiles tenebre ęgypti Quę tanta beneficia verbi dej ignorat. Sed O Beata lux Eccleſie. que vſque adeo videt vt etiam lętetur ſuper ipſis. in medio perſequentium principum & minantium plus Letitię habet intus quam doloris foris: plus firmant verba dei ſpiritum: quam infirment verbera hominum carnem: hęc affligitur pęnis tortorum, ille conſolatur virtute eloquiorum Mira permutatio. Vt verba preualeant rebus. & rebus contrarijs atque fortiſſimis. Sicut promiſit Iſaie [*Cap. 50, 4.*]. Dominus dedit mihi Linguam eruditam vt ſciam ſuſtentare eum qui laſſus eſt verbo. Verbo inqűit ſcilicet nudo ſine re exhibita. Sed non ſine re exhibenda

Id quoque Notandum Quod Sicut Carnalibus verbum dei

apparet multũm ac mũltis indigere ita Spiritualibus apparet omnibus abundare ſicut ſpolia multa. Vt figura filiorum Iſrael quibus omnia deeſſe Videbantur in deſerto. vt etiam Manna eis Nauſea eſſet. querulantibus quod in deſerto eſſent ſterilitatis Ita verbum dei auditũros neceſſe eſt in deſertum duci Vbi nihil ſit. quod caro poſtulat. Sed Crucifixa ipſa omnibus ablatis que ſunt carnis ſolummodo ſpiritus paſci & duci debet in terram promiſſionis .1. ſpiritualis homo. Ideo neceſſe eſt Carnalis homo hic murmuret quia nihil Inuenit. quod ſibi placitum eſt. Sic Sic [*so*] Quanto Carnalior & mundanior homo. tanto plura habet que cauſetur in verbum dei. Et quid mirum? Cum ſit ei totum ſtultitia. Ergo nihil vtile in ipſo noũit. Magna ergo laus eſt Eccleſie. Quę tam largiter habet ſpiritum. vt tantum eſtimet ęloquia dei. vt in ipſis lętetur ſuper omnia ſpolia. Letari in iis: que aliis triſtia & nulla videntur eſſe. ſine dubio magnum ponit Cahos inter hos & illos Et hic poſſumus iſta 4^{or} ponere vt et Supra.

Scilicet
- Lętari ſũper verba dei in ſpiritu
- Triſtari ſecundum crucem in carne
- Lętari ſuper rem mundi in carne
- Triſtari ſuper crucem in conſcientia ſeu ſpiritu

Gaudium	interius de Verbo / Exterius de re	& [*Ausgestrichen:* lętitia] triſtitia	exterius de carentia rei / interius de carentia verbi

felix ergo triſtitia fidelium. que talem ſecum habet lętitiam Et infelix Lętitia incredulorum. que talem habet ſecum triſtitiam. que illorum lętitia fundatur ſuper verbum domini quod manet inęternum horum autem ſuper carnem que eſt fenum quod exiccatum & cecidit flos eius Iſaie 40. [*V. 6 f.*]

Blatt 265^{a}: Iniquitatem odio habui & abominatus ſum: Legem autem t Dilexi

plana huius verſus intelligentia ex multis ante dictis. Iniquitas enim eſt ipſa contraria ſententia fidej & eloquiorum dej: qua principes perſecutores frűűntur. Iudęi primum & greci. Nam cum iſte ps primarie in primitiue Eccleſię perſona dicatur. Et certum ſit. Quod Chriſtus ſtulta mundi elegit & infirma. ſcilicet inferiores tam de ſynagoga quam de gentibus. quia non multos potentes neque ſapientes ꝛc .1. Corin. 1. eo indignius ferebant maiores ſynagoge & gentium. ab indoctis & ideotis [*so*] ſuam ſententiam reprobari & ſtultam proclamari. ideo prouocati (.ſicut promiſit deut. 32. prouocabo eos in gente ſtulta ꝛc) incęperunt perſecutionem. Quare recte dicit. ipſa que paupercula eſt. ſtulta & infirma coram mundo Non mei ſimiles. Sed principes perſecuti ſunt me gratis. qűi ſunt ſapientes potentes & [*Ausgestrichen:* mali] Boni. me infirmam ſtultam malam, ſecundum carnem. Sed quia timui verba tua. letatus ſum verbis tuis. ideo iſtam iniquitatem odio habűi. Iniquum eſt enim. Quod ſuam potentiam noſtre infirmitati, ſuam Iuſtitiam noſtre iniuſtitię ſuam ſapientiam noſtre inſipientie ſuam bonitatem noſtre malitię preferunt Quia per hoc crucem Chriſti odiunt. que occidit & crucifixit carnem & omnia que ſapit Iuſtitia. potentia, ſapientia. bonitas carnis, Quare ęquum eſt infirmari ſecundum carnem vt inhabitet in nobis virtus Chriſti in homine interiori. Ęquum eſt Iniuſtos & peccatores fieri. vt Iuſtificetur deus in ſermonibus ſuis. Quia non venit Iuſtos vocare Sed peccatores (.1. vt Iuſtitia noſtra agnoſcatur nihil eſſe niſi peccatum & pannus menſtruate. [*Iesai. 64, 6.*] ac ſic potius Iuſtitia Chriſti regnet in nobis. dum per ipſum & in ipſo confidimus ſaluari. non ex nobis. ne auferamus ej nomen. quod eſt Iheſus .1. ſaluator Aequum eſt nos ſtultos fieri ſecundum ea que caro & proprius ſenſus. ſapit .vt Sapientes efficiamur in ſenſu Chriſti dum humiliter mortuo omni noſtro ſenſu conſilio. prudentia. ſapientia. ſemper alterj ſumus cedere paratiores. quam noſtra ſtatuere Aequum eſt nos malos fieri. vt ſimus boni in ſpiritu. Quia melior eſt iniquitas viri quam mulier benefaciens [*Sirach 42, 14.*] Melius eſt ſapere mala & aduerſa carnis quam proſpera & bona eius. Quia ſic exigit Crux Chriſti que damnauit eam & contraria erexit. Contraria autem

horum iniqua ſunt Nunc Vide quę ſit iſta iactantia quanta laus Eccleſie. Quod hęc omnia que ſunt carnis. adeo perfecte contempſit. Vt ea. iniquitatem odibilem & abominabilem ſibi fecerit. Quam mirabiliter felici ardore dilexit legem Iuſtitię in nouo homine (ſicut dicit legem autem tuam dilexi que eſt fides Chriſti.) que tam perfecte Iuſtitiam & legem veteris hominis odiuit vt abominationem eam reputarit. Et Vere ita eſt Quod Lex Carnis. (.que maxime in proprio ſenſu contra fidem & obedientiam regnat & pugnat.) eſt non ſolum iniquitas. Sed & abominatio (.1. idolatria.) Quare quod dicit. Abominatus ſum: intelligitur .1. pro abominatione & idolatria reputaui: Quia ſtatuit idolum ſui ſenſus contra viuam veritatem dej. per ſuam impiam incredulitatem & inobedientiam Vnde dominus Matt. 24. Cum videritis abominationem in loco ſancto .1. idolum ꝛc Quod maxime eſt vt dixi proprius ſenſus in Iudęis. hereticis. ſuperbis. In hijs enim dum ſuum ſenſum ſtatuunt. & humilitatem omittunt ſemper eſt iniquitas & abominatio. contra veritatem. que in ſola humilitate eſt. Que eſt omnis veritas & omnis Iuſtitia: Et breui Verbo. ipſa Crux Chriſti: mortficatio [*so*] veteris hominis cum actibus & ſenſibus ſuis

Blatt 265[b]**: Moraliter** nunc Quelibet fidelis Anima contra aduerſariam ſuam carnem ſemper pugnans. Inuenit meliores, fortiores, ſapientiores vires & motus contra ſe. vt dominus Ait prudentiores ſunt filii huius ſęculi quam filii lucis [*Luc. 16, 8.*]. Se autem cum infirma. ſtulta & mala turba Velut rudi vulgo agere contra illas. tunc Clamat. Ecce principes perſecuti ſunt me gratis. Nobiliores vires. me querunt in perditionem peccati O Mirum Verbum iſtius verſus. Quia Obſcura ſunt que ſpiritus nouit. Sed aperta que caro nouit Ideo ſemper. fortior eſt ſenſus & eſtimatio carnis quam ſpiritus. Quod totum fit vt virtus noſtra non ſit in nobis ſed in deo. qui viuificat mortuos. erigit eliſos, alleuat corruentes. vt ſcilicet occidat iſtos principes viuentes. erectos. ſurgentes. Et Multum nota. Quod motus quinque ſenſuum. ſunt velut populus barbarus. Sed interiores. Scilicet inflatura opinionis proprie. & conſilii ac inflexibiles voluntates. ſunt principes,. Hii maximum faciunt damnum. animę. Qui nunc per Ec-

clesiam & religiones. furibunde dominantur & persequuntur. & statuunt iniquitatem & abominationem spiritualis idolatrię. per suam pestilentem inobedientiam in omni loco sancto. O Vere. non serũi sed principes. fortissimi. sapientissimi. vt faciant mala & persequantur veram humilitatem obedientiam. & totam crucem Christi, reedificantes Iericho [*1 Kön. 16, 34. Iosua 6, 26.*] Et Leuam non sub Capite [*Hohesl. 2, 6.*] Sed super caput extollentes. eo peiores quo sub specie sanctitatis tot mōstra perpetrant ꝛc Quo circa nihil ita deprecandum: nihil ita metuendum nihil ita suspectum habendum: quam ipsum proprium sensum: qui est caput in corpore peccati & princeps aliorum operum carnis: peior omnibus & pertinacior. Magnō studio & cura opũs est Vt huiusmodi malum expugnemus. semper ad humiliter sentire parati. vt Apost Non alta sapientes Sed humilibus consentientes. [*Röm. 12, 16.*] Nam vnde. Rixe, secte, dissensiones contentiones nisi ex sensu proprio. Velut membra ex capite. Velut riũũli ex fonte? hic ergo intus maxime erit crucifigendus: quia semper nititur seipsum statuere in Idolum & abominationem. que fit iniquitas maxima & adoratio Baal. quod interpretatur vir Quia cum subiecti esse debeamus ac submissi sensus, sicut mulier sub viro est Contra volumus superare & dominari sicut vir. & hunc sensum statuere. Quare omnes Qui sunt proprii sensus: Dissensionum authores qui claudicare faciunt in duas partes sunt Cultores Baal verissime. & abominabiles in studijs suis. Insipientes in corde suo dicentes Non est deus [*Ps. 13 = 14, V. 13.*]. Ideo Sepulchrum patens fit guttur eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum est (. scilicet propter contentiones & detractiones & blasphemias atque maledicta. Contritio & infelicitas in vijs eorum. & viam pacis non cognouerunt. Que omnia mala oriuntur ex contentione & dissensione que sunt opera Carnis. Qũe vlterius est oriuntur sicut fructus ex radicibus proprii sensus. Qui plantati sunt semine male suggestionis. & per consensum iam radicati Quare tota arbor funditus euertenda: Sicut Luci Baal olim succidebantur Hęc est Arbor quam Vidit Rex Nabocodnosor succidendam [*Dan. 4, 11.*]. quia facit malos fructus. eo quod sit mala In qua multitudo demonum mo-

ratur, Vt in Legenda Sancti fęlicis.*) Igitur humilis eſto in ſenſu tuo. & reſignatus in voluntate tua Non tantum erga maiores Sed etiam equales. Sic enim Euades iniquitatem & abominationem. Sic docuit Apoſtolus [*Philipp.* 2, 3.]. Inuicem ſuperiores arbitrantes. Aliter autem non euades: ſi non omnibus ceſſeris { ſenſu / voluntate

Blatt 266ᵃ: Septies in die laudem dixi tibi ſúper Iudic. Iuſt. t

Multi deum benedicunt. Sed cum benefecerit eis. Vbi autem aduerſitas incipit: ibi & laus finit. & ſuccedit impatientia cum blaſphemia. Sed non ſic Spiritualis homo. Qui etiam ſuper Iudicia Iuſtitię deum laudat. Quę enim iſta ſunt Iudicia ex ſupradictis credo ſatis notum eſſe Sunt enim mortificatio carnis & corporis peccati. que Vel ipſi in nobis. Vel alii perſequentes operante deo agũnt. Et Bene conſequens eſt. Vt qui iniquitatem odio habuit. & legem Iuſtitię dilexit. non modo non patiens eſſet Iudiciorum dei. Sed etiam laudem diceret ſuper ijſdem. Quia per hęc ipſa liber fit ab iniquitate abominabili: & moritur corpus peccati. exuitur vetus homo cum actibus ſuis. & Iuſtificatur homo interior Qui enim mortuus eſt Iuſtificatus eſt a peccato Ro. 8. Et ideo talis non tam debet dolere quod mortuus eſt peccato. quam gaudere quod Iuſtificatus eſt a peccato. Immo Gaudere debet quod eſt mortuus. quia niſi moreretur non Iuſtificaretur. Ideo Iudicia licet ſint aſpera Sed tamen quia ſunt Iudicia Iuſtitię. adeo ſuauia & .laudabilia ſunt Iucunda vts. Iudicia tua Iucunda Non enim ſteriles ſunt noſtre paſſiones & mortificationes Sicut eorum qui ſũnt foris: Sed fructuoſiſſime Quia Iudicia Iuſtitię. Iudicia ſalutis. Iudicia glorię. illorum autem Iudicia iniquitatis. damnationis. ignominie. Quia per ipſa patiuntur quidem & crucifiguntur Sed non ad Iuſtitiam. Quia ſunt ex [*so*] fidem & plenitudinem eius que eſt Charitas

Septies inqũit. Cur hoc? Sine dubio quia prophetauit ritum iſtum horarum qui nunc in Eccleſia celebratur ſeptenarius. Vel

*) Iacobi a Voragine Legenda Aurea ed. Graesse pag. 575.

eſt nũmerus certus pro incerto. Et vniuerſalis laus in die per ipſum expreſſa eſt quia ſeptenarius, vniuerſitatis eſt numerus

pax Multa diligentibus leg. t. & non eſt illis Scand

hunc verſum diſponit in Iudicio. immo & omnes alios ſermones. Nam & verſu preced alios excluſit. qui ſũper Iudicia Iuſtitię dej. ſepties in die potius murmurant blaſphemant & maledicunt. immo quorum os maledictione plenum eſt. quomodo [*so*] non Iugiter blaſphemant. ſaltem corde. Et per abundantiam cordis etiam ore multis vicibus. Sic econtra qui dicit. Benedicam dominum in omni tempore ſemper laus eius in ore meo. Et iterum. Repleatur os meum laude vt cantem gloriam tuam. tota die magnitudinem. Semper vtique Laudat ſaltem corde & ex abundantia cordis etiam ore. Vide an non ſemper omnes ſuperbi ſenſu. impacienter ferant contraria ſibi. Et tanquam Iuſti. iniuriam ſibi fieri putant Vide an non hypocrite. hęretici Sciſmatici blaſphemant. Eccleſiam. populum dei. & grauiſſime detrahunt. omnisque humilis & abiectus in domo domini. ab ijs qui magni ſibi videntur & ſancti. detractionem patitur. mendax. idolatra. hypocritaque vocatur atque alijs contumelię nominibus. Sic ſecta contra ſectam Sic obſeruantia contra obſeruantiam. Vbi Vbi [*so*] cum non ſepties Sed aſſidue cogitent mutuas contumelias & vituperia. Inſuper etiam dicunt ſepiſſime foris in die & aperto coram hominibus. Que omnia tandem in deum redundat [*so*] qui habitat in illis per nomen ſuum. Vt vere de eis dici poſſit. Quod Septies in die vituperium Chriſto & ſuis dicunt. Sed infinities in tenebris in corde cogitant idem. Quia non ceſſant mala cogitare in cordibus ſuis: que poſtea. data occaſione (.quia ex abundantia cordis os loquitur) etiam in die effundunt & publico hominum. Sic Iudęi Chriſto & Eccleſie. Sic heretici eiſdem. Et omnes ſuperbi eiſdem vtpatet

Blatt 266ᵇ: Sic enim quia ignorant Iudicia Iuſtitię dei, nec diligunt ideo non ſunt eis in pacem Sed in ſcandalum vt ſequitur. An non videntur tibi ſuper Iudicia Iuſtitię dei ipſum vituperare: quando humilem alicuius ſenſum. & veritatem eorum ſuperbie contrariam, vituperant Vt Arriani Catholicos. Semper enim Chriſti Veritas in humilitate eſt & in ſpecie. que ſchandaliſat ſa-

pientiam carnis. ideo ſemper patitur vituperia & oprophria ab illis: quia non cognouerunt eam. quibus ſtulta videtur & infirma & mala omnino. Ecce o humilitas Vbique. quomodo docetur in ſingulis Verſibus & Crux Chriſti. Econtra humiles ſpiritu Laudem dicunt ſepties. Cogitant autem aſſidue laudem. Et puto Quod ideo ſepties ponit. Vt de militante Eccleſia oſtendat ſe loqui Que aſſidue non poteſt dicere etiam ſi aſſidue meditetur Laudem. Simulquoque. Quod frequenter & deuote orare melius eſt quam continue & tepide. Meliores enim ſunt interpollate [*so*]. Sed feruide orationes & multe quam continua frigida & vna. Ideo melius eſt ſepties .1. ſepius: quam ſemel per totam diem orare continue. Vel laudare. & hoc pro iſta Vita. ſicut patres in deſerto fecerunt In die autem dicit (.1. in publico.) ſecundum illud. Qui me confeſſus fuerit coram hominibus [*Luc. 12, 8.*] Cęterum operari Vel meditari laudem ipſius. non debet eſſe vllus finis Igitur Sicut humilis deum laudat. de humiliatione ſũi. Ita ſuperbus vituperat humilem in ſua humilitate. ac per hoc & deum in ipſo habitantem. Ita & modo Nunc dicit pax multa ꝛc q. d Illis nulla pax. qui odiunt tuam Sed amant ſuam Iuſtitiam.

Nec mirum ſi non ſit illis pax: qui detrahunt. blaſphemant. & quorum os amaritudine plenum eſt. Quia contritio & infelicitas in vijs eorum. Et viam pacis non cognouerunt. Loquitur enim de pace cordis. Quę ſolis eſt diligentibus legem dei. Amor enim facit omnia facilia. & Iucunda etiam que ſunt difficilia & triſtia Vnde non ſolum hęretici & Iudęi odiunt legem Chriſti Sed & ij qui coacti & non ſponte in ipſa ſunt. Quia talibus odioſa ſunt omnia que Iubentur eo quod non habent ſpiritum principalem, voluntarium & dilectionis. Neque enim Chriſti legem vllus implet. niſi qui Volens & hilaris ad eam eſt. plus facere ſemper paratus quam Iubeatur illi autem ſemper minus quam Iubeantur facere parati ſunt. ideo iſti pacem multam & gaudium hii autem moleſtiam & triſtitiam ſemper habent

Et non eſt illis ſcandalum. hęc eſt Cauſa omnium predictorum. Quia enim lex Chriſti. que eſt Iudicium Iuſtitię ad humiliandum omnem ſenſum & veterem hominem mortificandum: Illi autem diligunt ſe & ſua: ideo [*Ausgestrichen:* odiũnt] ſcandaliſan-

tur in illa. ideo non diligunt neque laudem dicunt. Ideo denique perſequuntur Eccleſiam gratis. Et a verbis domini non formidant. neque letantur ſuper eloquia eius Et iniquitatem non odio habent. Sed diligunt: nec abominantur Sed ſtatuunt eam velut optime placitum ac ſanctum. Hęc eſt iniqua Iuſtitia que plus eſt ipſis formidabilis quam verbum dej. Quia vt ps ſupracitato (.in quo omnia clarius quam hic. tamen eadem dicuntur.) Trepidauerũnt timore vbi non erat timor [*Ps. 52 = 53, V. 6.*].
Hijs igitur principibus ſuperbis inflatis fit Verbum crucis ſcandalum in errorem & hereſim. Et abeunt peiora immo vt putant meliora ſibi conſtituturi. Cum non niſi ſubmittere ſuum ſenſum debuerint atque animam ſuam odiſſe ac perdere. Quod eſt vere crucem ſubire. Omnis enim hereticus inde fit. quia non odit animam ſuam & ſenſum ſũum. ac per hoc odit & crucem domini & ſuam accipere. Vnde Cum dominus dixiſſet. Qui vult venire poſt me abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam & ſequatur me [*Matt. 16, 24 f.*]. Mox velut exponens: que ſit iſta crux ait

Blatt 267[a]: Qui enim vult animam ſuam ſaluam facere. perdet eam. Ergo hoc eſt crucem tollere, animam ſcilicet perdere Sic enim rationem reddidit & probauit ipſe alioqũin non. dixiſſet: enim:

Alijs etiam Eſt ſcandalum qui non in errorem. Sed in malitiam abeunt. Qui ſcilicet quia ſpiritum non habent & litera grauis eſt. ideo deficiunt. & ſcientes omittunt aut committunt Et tanto plus quanto magis vrgentur. Et ijs bonum eſt. paucas leges dare. ſi poteſt fieri Quia ſicut ſpiritum habentibus non poſſunt nimiũm leges dari: qũin ſupererogent illis. Ita Vacantibus ſpiritu ſunt abrogande leges quantumfieri poteſt. Et hic opus eſt prelato vt ſit prudens diſcernere inter habentes ſpiritum & non habentes. Vt ſecundum hoc temperet mandatorum ſuorum magnitudinem & multitudinem. Vt non pari exceſſu infirmos perdat. dum voluntariis prodeſt augmento meritorum: aut pari remiſſione. fortium genua diſſoluit. dum eis parcit cum infirmis. Quia ſic prudentiſſime docuit b. Aug. Non equaliter omnibus. Quia non ęqualiter valetis omnes. Neceſſe eſt enim vt diſſentis [*so für* differentis] ſpiritus ſint ſubditi. Ergo eodem onere omnes

grauari ſtultum eſt: aut pari lenitate ſupportari eque ſtultum eſt. Exemplum ſit Moſes. omnium prelatorum forma. quomodo tulit infirmos ꝛc

Expectabam ſalut. t d. Et Mand. t. dilexi

Et hoc proprium eſt fidelis populi: ſcilicet Expectare. vt ps. 26. Expecta dominum viriliter age hoc enim facit Longanimitas qui [*so*] eſt fructus ſpiritus Galat. 5. Nam qũid prodeſſet in fide & ſpe viũere tantum pro principio. & tedio frangi [*Ausgestrichen:* ad] ante finem ac redire ad viſibilia in quibus ſine fide & ſpe ſed re & potentia viuitur. hoc enim eſt impiorum & incredulorum Qui ſapere neſciunt Inũiſibilia & ęterna: ideo eũnt in temporalia. quorum aduerſa non ſuſtinent: nec proſpera ferunt. Sed in vtriſque peccant & mouentur de genere in genus. peccatorum. Qui autem expectant. ſunt in celo fixi. atque ſuſpenſi. ideo venit aduerſitas ſiue proſperitas non mouentur Sed permanent expectantes alia. Quare iſta expectatio neceſſario includit contemptum omnium temporalium bonorum & malorum. Quod niſi eſſet. Vtique in aduerſis deſperantes [*Ausgestrichen:* ceſſarent] aut in proſperis fruentes. expectare ceſſarent. ſicut faciunt alij Vnde recte ait. Salutare tuum Expectabam. non ſalũtem mũndi aut carnis. quę poteſt rurſum auferri aut etiam indignis expectari. immo hanc ſolam expectant & expectatam querunt. inuentam. velut quięti expectare ceſſant. Hinc ipſi feſtinare dicuntur in Scrip. Vt Iſaie [*Cap. 28, 16.*]. Qui credunt in illum non feſtinent q. d ſicut qui non credunt. Sed expectabunt alia. non feſtinabunt in preſentia

Cuſtodiuit Anima mea teſt. tu. & dilex ea Vehementer

Hęc ſunt teſtimonia. quibus vts dictum eſt teſtatus eſt & promiſit futura bona & ſpiritualia. immo & mala pro impiis. Item teſtimonia eadem dicuntur Quia per hęc teſtatus eſt nos omnes eſſe peccatores. & non niſi in fide Chriſti Iuſtos fieri poſſe. Vt ps. 50. Vt Iuſtificeris in ſer: tũis & vincas cum ꝛc. Cuſtodit hec anima. non manus. quia non ſunt aurum: facilis Cuſtodia. [*Ausgestrichen:* quomodo] iſtorum. quę nemo poteſt auferre. niſi velis. Sola voluntas, ſine ferro. armis. turribus hec cuſtodire poteſt. Quod tamen non facit. niſi diligat ea vehementer. Amor

enim timet amato & ſollicitus eſt. facile negligitur quod non [*Ausgestrichen:* odit] amatur [*Ausgestrichen:* (animus] Quia nec reputatur quod non amatur. Nec curatur quod non reputatur

Blatt 267[b]**:** Veruntamen. Licet ſine ferro. [*Ausgestrichen:* arm] auxilijs. Muris iſta poſſint cuſtodirj. Non tamen ſine ferro. mū́ris: clauſuris. cuſtodibus ſpiritualiter. Quia facile poteſt diabolus anime auferre quod habet. per diſtractionem milleartificem. ſicut Volucres cęli dicit dominus illud comedere ſemen. quod iuxta viam cecidit [*Matth. 13, 4.*]. O Nota verbum. Qui habet aures audiendi audiat. Hoc igitur fit. Quando Anima triuialis ac multis peruia cogitationibus. expoſita eſt phantaſijs. quibus dum teritur & occupatur. interim obliuiſcitur cuſtodire verbum dei. ac ſic velut inermis priuataque ſuo auxilio facile in multa rū́it peccata. Quare niſi diligat ea vehementer ſitque ibi Amor qui ſollicitus eſt & timoratus. non diu cuſtodiet ea. Timor enim turris eſt fortiſſima cuſtodie. qui ſolus ſatis adminiſtrat arma contra volucres cęli. Qui tot modis nobis poſſunt aū́fferre. verbum dej: quot modis poſſunt nos cogitationibus diſtrahere. hoc autem poſſunt modis infinitis. Ideo Amor & timor ſunt neceſſarii.

Seruaui Mand. t & teſt. Quia omnes Vie meę in conſpect t

Differentiam ponit inter mandata & teſtimonia Sed hęc ſatis ſuperque audita eſt. Tamen poteſt hic. dici Quod mandata ſunt que nos promittimus implere, & promiſſionibus ijs deus credit & acceptat. Licet fallamus eum ſepius. ſecundum illud. Qui Iurat proximo ſuo (.1. Chriſto promittit.) & non decipit. Et iterum Nec Iurauit in dolo proximo ſuo .1. ficte non ex corde. Sed Literaliter tantum. [*Ps. 14 = 15, V. 4. Ps. 23 = 24, V. 4.*] Teſtimonia autem ſunt. Quę deus promittit & nos credimus & acceptamus credendo. ſperando. Amando. Ipſe autem non fallit. ſicut nos. ipſum fallimus. Sed nec fallitur. Licet ſtultis videatur fallere: quia carnaliter ab eo expectant bona. ideo cum mala bonis & Bona malis obueniunt. maxime Chriſtianis: Chriſtum fefelliſſe putant ſuos. quibus promiſit omne bonum. Et tamen contrarium in illis vident. Et promiſit malis omne malum. Et tamen

contraria fiunt. hoc totum faciunt. Quia omnes vię eorum in conſpectu hominum ſunt Et non ſeruant eius mandata nec teſtimonia [*Am Rande links:* Mand. *Darunter*: .eſt.] Sed ſinűnt ea prę-terire Ediuerſo alii ſibi videntur deum non fallere. Qui ſuam Iuſtitiam ſtatűentes. Iuſtitię dej tamen non ſubiecti, nihilominus obedire fideliterque omnia ſeruare ſe putant. hij ſeipſos fallunt non a deo fallűntur

Et Nota Quod prius Mandata quam teſtimonia dixit. Quoniam qui non opere prius obedierit mandatis. neque promiſſa agnoſcit aut curat Quia Mandata preparant animam ad ſpem promiſſorum. Et ſine mandatis non ſit ſpes que merita aliqua prerequirit

Omnes Vie me [*so*] in Conſp. t. Ratio data eſt Cur teſt. & mand. ſeruauerit Quę tamen non res ſed verba tantum ſunt. non aurum. honor. voluptas. que ſunt in vijs hominum queſita. Sed in paupertate. ignominia. cruce ſeruat nudus nuda Verba. Quia ſcilicet non viűit hominibus in re. Sed deo in ſpe. Et omnes vie eius coram deo. Qui autem viuunt in conſpectu hominum: neceſſario ſeruant ea que ſunt hominum. ſcilicet fluxa bona. Et ideo in conſpectu dei errant, & mortűi ſunt. in conſpectu hominum recte ambulant & viűűnt Econtra Iuſti in conſpectu hominum errant & non habent vias. immo mortui ſunt. Sed in conſpectu dei omnes vię eorum & vię recte. Quia Conuerſatio noſtra in cęlis eſt. Sed Cur dicit Omnes Vię meę. quaſi. nullam habeat coram hominibus? Reſpondetur Quod licet in carne [*Ausgestrichen:* ambulet] non tamen ſecundum carnem ambulat aut militat ſed ſecundum ſpiritum

Blatt 268a: Appropinquet deprec. m. in conſp. t d. Iuxta eloq. t d mihi intell

Intellectus Vt dictum eſt ſatis: contra Literam dicitur. Quę eſt carnalis ſenſus in Scrip. Intellectus autem. ſpiritualis ſenſus eiuſdem. qui eſt ex fide Chriſti. Igitur totus ps eſt petitio fidelis populi. de aduentu Chriſti primo. per quem ſaccus carnalis literę conciſſus eſt & effuſűs per orbem vniuerſum. thezaurus precioſę fidei & intellectus. ſicut petitur hic Quod autem petit dari. ſignificat gratiam eſſe non meritum. Non enim ſunt debita que

petuntur ſed gratis donanda. Non oratione Sed operatione. fit meritum. Repete que ſupra poſita ſűnt quomodo etiam Intellectus acquiſitus ſit litera ad eum qui eſt acquirendus proficiendo. ideo ſemper petendus. etiam ſi habeatur vt abundantius habeatur. ſicut ait. dominus. [*Joh. 10, 10.*] Ego veni vt vitam habeant & abundantius habeant (.1. proficiendo non ſtando in primo gradu Vitę acquiſitę. vt tepidorum mos eſt. Sed ſemper vltra abundare in omne opus bonum.

Intret poſt. m. in conſpect t. ſecundum Eloqui. t Eripe me

de malis ſpiritualibus eripi petit. ſcilicet de Literę occidentis erroribus & Magiſtris ne in illis capiatur cum cęteris. Eripit autem cum illuminat & intellectum dat paruulis Et quod ait. ſecundum Eloquium tuum. Et preced. vers. Iuxta eloqui. preter hoc. quod gloſatum eſt. poteſt intelligi. Vt intellectum & exitum literę pętat. non ſecundum vniuscuiuſque opinionem Sed Iuxta eloquium ſuum .1. ſecundum formam & regulam Scripturę ꝛc

Eructabunt Labia mea. hymnum. Cum docueris me. Iuſti t

Quod labia dicit non cor. ſignificat laudem publicam ſe daturum: & confeſſurum etiam coram hominibus. non tantum in conſpectu angelorum. In quo ſimul & deuotio & fiducia eius commendatur. Quod non timeat laudare deum. etiam inter hoſtes aperte Et facile eſt corde tantum laudare vbi nemo prohibet & perſequitur. Verum hanc Virtutem ex deo habet. quia dicit Cum docueris me Iuſtif. Quia Moſes vel homo. non habet vocem virtutis ſicut. tu, qui potenter doces. & docendo robur & virtutem donas & idem promittit quod ſequitur

pronunciabit Ling. mea. eloqui. t. omnia mandata t ęquitas

Noua gratia Quod Lingua creaturę ſonet verbum creatoris. & lingua carnis loquatur verba ſpiritus. Et quę. prius terrea fuit nunc per ſpiritum ignea facta eſt: Nec mirum. Quia & Creator prius locutus eſt Verba creature. & verbum dei locutum eſt in lingua carnis vt nos faceret loqui lingua diuina. Iam ergo non homo loquitur. quia omnis homo mendax quia non

pronunciat eloquium ſuum quod eſt mendacium. Sed eloqũium dej quod eſt veritas. Non ergo loquamur noſtra. Sed dei mandata que ſunt ęquitas. Mandata autem hominum iniquitas ꝛc. Hoc totum impletum eſt. Quando Euangelium nobis commiſſum eſt

Fiat Manus t. Vt ſaluet me. quoniam Mand. t elegi

prohibũi os meum. Vt non loquatur opera hominum. Sed vt tantum tua mandata pronunciet que ſunt Iuſta & ęqua. quę & elegi Ideo fiat manus tua vt ſaluet me. Sic olim in prophetis. Et facta eſt manus domini ſuper eum ibi ꝛc. poteſt ergo intelligi Iſta factio vt ſit relatiue ad promiſſionem dictum q. d. factum eſt hucuſque verbum tũum & promiſſio Sed fiat quoque manus & opus impletum: hoc enim ſaluabit me. quod factum in gratioſa incarnatione filii Dej

Blatt 268ᵇ: Concupiui ſalutare t domine: & Lex t med. mea eſt

faſtidienti enim non datur. Beati enim qui eſuriunt & ſitiunt Iuſtitiam. Eſurientes autem implet diuites dimittens inanes. Omnis qui petit accipit. Et qui querit Inuenit Quid aliud ſequitur, quam. quod non accipit qui non petit. non Inuenit qui non querit? Qui autem Concupiſcit: querit: eſurit. ſalutare dej. Sine dubio faſtidit. ſatur eſt. & explodit ea que ſunt mundi. deſipit ej caro. quia ipſe ſapit ſpiritum. O felix concupiſcentia. Beata ſitis. Benedicta eſuries: quoniam ſaturabitur abunde: Et fiet Eliſabeth (.1. ſaturitas dej.) Econtra infelix ſaturitas. quoniam Eſuriet inęternum

Sicut autem illi Chriſtum Concupierunt in carne. Ita nos eundem in ſpiritu Quia ipſe eſt deſideratus gentibus, deſiderium collium ęternorum

Viuet Anima mea & Laud. t. & Iudi. t adiuuabunt me

Quam ſollicitus eſt vite ſpirituali. quia animam allegat. non corpus. Quia corpus iam viuit Sed anima mortua eſt ſicut puella in domo ſua. Sed Concupiui vt veniat ſalutare tuum Et ſic viuet apſa [*so*] & reſurget. Iſti enim duo Verſus etiam verba propemodum exprimunt hiſtorię. de filia Archiſynagoge ſuſcitata. Quia ſicut ille Concupiuit Chriſtum vt filia eius viueret. que erat mortua: Ita populus Chriſtum venturum Vt viuificaret eos a

morte ſpirituali. Sed quid retribuam domino poſtquam venerit & vitam dederit? Laudabit te inquit. Non niſi amorem & laudem reddere poteſt vt ſic Exeat hęc fama in vniuerſam regionem illam. Et Quod mirum immo falſum Videtur hominibus. Iudicia tua (que in carne portabo. viuificata anima & Iuſtificata.) non tantum non nocebunt. Sed adiũũabũnt. Ita enim fit. Vt iis qui viuunt in anima & diligunt deum. etiam paſſiones mala cooperentur in bonum. iis autem qui non viuũnt [*Ausgestrichen:* di] nec diligunt deum. Iudicia eo peius nocent. dicit ergo Ne Iudicia tua mihi ſint tantummodo pęna & non meritum. Da mihi viuam animam. Quia tunc proderunt mihi eo magis ad ſalutem. Quia Creſcit Laudatio tua ex ipſis.

Erraui Sicut ouis quę perijt, quere ſer: t. quia Mand. t. n. ſ. o

Scilicet In Adam in quo omnes peccauerunt. Sicut oũis. inquit Quia hęc periculoſiſſime errat. cum ſit pecus infirmum. timidum. & multis beſtiis precipue lupis petitum. Ideo in fine ps maxime monet miſerationem diũinam Ex magnitudine miſerię Quia Si erraret Vt leo vel lupus. non eſſet dolendum Sed quod ouicula errat. miſeria eſt. que eget paſtore. paſcuis, Cuſtodibus, oũili & multis alijs domeſticis curis: quibus omnibus caret errans. Immo quod omnium miſerrimum eſt. Quia neſcit redire in viam, Sed indiget quęri. Ita iſte verſus affectuoſiſſimus eſt. & lachrymis plenus. quia vere omnes ita erramus Vt petere oporteat. Vt nos viſitet, nos querat, nos tranſferat pijſſimus paſtor dominus Iheſus Chriſtus qui eſt deus benedictus in ſęcula Amen. .)

ps 119. [Hebr. CXX.]

Blatt 269a: Ad dominum Cum Tribularer Clamaui: & exaudiuit me

Quod ps iſte de tribũlatione perfidię & non tormentorum loquatur Satis patet ex. 2. &. 3. verſu Eſt autem primo de Iudęorum perfidia contra primitiuam Eccleſiam [*Darüber:* fidelem ſynagogam] Secundo hereticorum contra Eccleſiam proficientem Tandem eſt oratio fidelis anime pugnantis. contra

carnis aduerſarię tumidum & inflatum ſenſum. Qui perfide nititur in ipſa triumphare expulſa humilitate ſenſus Spiritualis

Ideo dicit. Libera animam meam. Quia perfidia & ſuperbus ſenſus. non corpus Sed animam querit occidere. Et hinc aperitur Cauſa Quare hunc ps etiam quilibet, quantumlibet humilis & Sanctus ſit. cum gemitu debeat orare. Cum enim in hac vita ſemper in carne ſimus. Et Caro ſemper concupiſcat aduerſus ſpiritum. Licet in vno minus quam in alio ſecundum quod magis minusue fuerit ſubacta. Certum eſt Quod ſemper militia eſt vita noſtra ſuper terram. Ideo multis occaſionibus ſenſus ſuperbie nos inflat & quando ac vbi minus putamus.

Vocat autem Labia primo iniqua. Deinde doloſa. Quia (. Vt moralem ſenſum proſequar.) contra humilitatis ſenſum qui eſt in ſpiritu. inſurgit. & ſuggerit: ej detrahendo. quod iniuſtus ſit & non humilis. Suum autem ſapere ſit bonum & vtile. Sic enim experimur in omni tentatione. Quod ea que caro proponit. dulcia & blanda & bona apparent & vehementer alliciunt. Simulque. ea que ſpiritus proponit. dura, triſtia. mala immo falſa facit viderj. Et ſic aliena extenuans. iniqua eſt. Sua autem ſuadens, doloſa eſt Lingua & Sibilus carnis. Dolũs eſt enim. Bonam ſpeciem proponere & venenum ſub melle ingerere. Et iniquum eſt. Aũferre verum bonum. Vel Sic dicam. Dolus eſt huius Lingue. Quod bonum verum ſub ſpecie mala: nititur auferre Et malum verum ſub ſpecie bona inferre. Nam hũmilitas eſt verũm bonum. licet ſub vili ſpecie Superbia autem verum malum. licet ſub ſpecie bona Sic de omnibus aliis vicijs & virtutibus Sed Iniquiſſimum immo ipſa iniqũitas eſt. verum malum pro vero bono dare. Sed Quia eſt abſcondita iſta iniquitas: ideo addit. & doloſa. q. d. Non eſt aperte Sed occulte iniqua. Sub aliena ſpecie. ac ſi dicas. Eſt iniquitas doloſa. Vel doloſitas iniqua. Et certe Vox hęc non eſt niſi eruditę animę Quę ſcit & intelligit nequicias carnis. quia expreſſe nominat & diffinit. Ideo de infirmitate tantummodo timet. non de ignorantia. Certa enim eſt Sed infirma vt inhabitarj mereatur virtute Chriſti.

Sic Etiam. Eccleſia perfidias & hereſes cito intelligit. Sed Liberari ab illis petit Quod enim Caro aduerſus ſpiri-

tum. hoc perfide contra Ecclefiam. Et ficut femper Spiritus in carne Sicut inter fpinas habitat. Ita Ecclefia femper inter Carnales in mundo Vexatur. Sic enim oportet hęrefes effe. Oportet etiam Stimulos carnis effe. Vt manifefti fiant qui probati funt. & Clament femper ad dominum cum tribulantur. denique hoc infra querulatur. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eft. habitaũi cum habitantibus Cedar. Multum incola fuit anima mea. Cum ijs qui oderunt pacem eram pacificus. Cum loquebar illis impugnabant me gratis. putas ne dulcis eft ifta vox in aure Chrifti. Quando fic fponfam fuam Ecclefiam inter hereticos. Vel animam inter carnis inquietos motus. ad fe audit gemere & fufpirare illam exitum de mundo: hanc de peccatis & tentatione carnis? Quia Caro ad iram. luxuriam Gulam. fuperbiam femper mouet. Et Quare ifti omnes perfidi oderunt pacem? Nimirum. Quia Caro non [*Ausgestrichen:* f] vult fubijci Sed regere. Dedignatur fpiritus imperium & difciplinam: ideo femper murmurat & inquieta eft contra fpiritum. Et fic odit pacem eius. quia querit pacem fuam. Ita & Carnales fuperbi hęretici Iudęi & omnes fubditi. Quia dedignantur regi & doceri ab ijs quos fibi putant inferiores: ideo odiunt pacem & rebellant & impugnant Ecclefiam gratis

Blatt 269ᵇ: Caro enim figura & fimilitudo imago vnicuiusque fynagoge Vel Ecclefie. Spiritus autem Chrifti & vnicuiusque [*so*] prelati formam ac vicem gerit. Quare ficut Synagoga Iudęorum fuperbe dedignata fuit ab humili Chrifto. & ideotis Apoftolis doceri: Et ita pacem rupit & eos perfecuta eft. Ita hereticorum Synagoga Ecclefię & prelatis eius. vt vere filii Belial (.1. abfque Iugo & obedientia.) fibi doctiores vifi. contempferunt eam habere Magiftram. Sic Quodlibet monafterium. fuo prelato facit: Vt femper pauciores fint boni quam mali. & Mali atque carnales femper. contra fuum Mofen murmurant. Donec occidantur a domino & humilientur proftrati. Quod fit dum conuertuntur: pre [*so*] interpellationem Mofi (.1. boni prelati Difcat ergo prelatus nihil mirari. Si fubditos rebelles habeat. Suam carnem confyderet: Videat. quantum illa obediat fpiritũi fuo. Quod fi hanc nondum habet fubditam. que

eſt ej proxima & naturalis Quid non patiens eſt. de carne ſua ſpirituali. de corpore ſuo myſtico. que eſt extranea & voluntarie aſſumpta? Igitur Diſcat canere. heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt. ꝛc. Quod tamen nunc plurimi cantant. qui ab officio feſtinant abſolũi. Nam hęc Caro eſt de qua dicitur Erunt duo in carne vna. Et iterum Nemo carnem ſuam odio habuit Verum Vbi eſt ſubdita & obediens. Alioquin ipſa habet labia iniqua & linguam doloſam ſemper. dum detrahit ſuo ſuperiori & impatiens regi ſemper impugnat eum

Quid detur tibi aut quid apponatur tibi ad Ling. doloſam

Queritur. Cur omittit hic Linguam [*Ausgestrichen:* doloſam] iniquam. & ſolum contra doloſam promittit adiutorium? Scilicet Quia dominus non aufert a nobis tribulationes iniquarum Linguarum. Oportet enim nos inter eas ſicut inter ſpinas exerceri. & proficere. Sed aufert doloſitatem ne noceat. Quia Quod iniqua eſt ſibi nocet. non nobis. Quod autem doloſa eſt. nobis nocet. quia periculoſa eſt Quare contra Linguam doloſam paratus eſt dominus adiuuare. Sed iniquam non aufert. Et inde fit iſte gemitus. Heu mihi quia incolatus prolongatus eſt. q. d Licet non mihi Sed ſibi noceant. tamen miſeria eſt ita inter ſpinas habitare. Igitur patiens eſto labia iniqua omnino ferre nos vult dominus. Sed ad linguam doloſam ita paratus eſt Iuuare Vt non ſolum dare Sed & apponere ſe promittat: Illa petit Liberari. Sed non vult liberare Vt proficiat meritum eius. dum inter eos relinquitur.

Sagitte potentis acute. cum Carbonibus deſolatorijs

Ideſt. dentur mihi immo & apponentur vt mũlti ſint. Eruditi & acuti predicatores in Eccleſia. qui predicent verbum in virtute & efficacia. Vt ſunt Apoſtoli & eorum ſũcceſſores. Non ſolum autem iſtos Sed & feruidos in Charitate Vt non tantum verbo Sed & opere eorum perfidiam deſtruant. Hii enim & ſi iniquitatem labiorum incorrigibilem non tollant. tamen doloſam linguam Vaſtare poſſunt. hoc ſi non poterũnt ipſos perfidos corrigere & conuertere. tamen, alios eripere poterunt. ne ab eis ſeducantur. Quia Incorrigibilis plaga eſt perfidia & hereſis [*Aus-*

gestrichen: Corrig] que eſt iniquitas maxima. Corrigibiles tamen immo preſeruabiles fideles a dolis eorum. Quia dolus eorum per hos detegitur. & mendacium. quod abſconderunt ſicut laqueum ab eis conuincitur. Et tale eſt omne ſtudium & Militia Eccleſię ſuper terram

ps. 121. [Hebr. CXXII.]

Blatt 270ᵃ: LEtatus ſum in iis quę dicta ſunt mihi: In domum domini ibimus

Hanc lętitiam fides. facit. Impii enim atque increduli: qui non niſi preſentia & viſibilia ſapiunt Non lętantur in ijs que dicuntur eis: Neque timent aut triſtantur in iis que minantur eis vts dictum eſt octonario. 17. Lętantur autem in iis que faciunt ipſi vel fiunt eis. Quare Vbique: fides nobis occurrit prima fronte ſicut hic. fidelis Synagoga. Gaudet. Quod promiſſus ſit ej introitus in Eccleſiam. Nęc gauderet: niſi vera eſſe crederet, ſperaret. diligeret. ea Quare pauci in hoc verbum erumpere & iactare feliciter poſſunt. Lętatus ſum in iis ꝛc Sicut & pauci credunt. Nam hoc habet Verſus qui ſequitur

Stantes erant pedes noſtri: in atrijs tuis Ieruſalem

Stant enim qui expectant vt eis aperiatűr & intrent. Qui autem non credunt. abeunt potius Et qui prius in ſingulari locutus eſt. dicens. Lętatus ſum. nunc pluraliter dicit Stantes erant ꝛc. quo patet. quod perſona Synagoge loquitur. Non ſolum autem Sed vt ſepe dictum eſt Omnis proficiens: ita ſentire & loqui debet. ac ſi in ſynagoga eſſet. Quia quamdiu promiſſiones non accepimus: non intraűimus in Ieruſalem Sed ſtamus & expectamus introitum Sic enim ps preced. dictum. dominus Cuſtodiat introitum & exitum tuum ꝛc Semper intramus & quo intraűimus: ſemper eximus. ad id quod nondum intraűimus. de claritate in claritatem de virtute in virtutem. ii autem qui ſibi iam apprehendiſſe videntur. non ſtant in Atrijs. Sed in medio ſedent Ieruſalem: quod eſt impoſſibile. Quia nondum ędificata eſt & ſi aliquibus. non tamen mihi vel tibi (.1. qui nondum per-

uenerunt ad terminum.) edificata eſt Sed edificatur adhuc aſſiduę. Tu ergo noli preſumere te perueniſſe Quia hęc Eſt

Ierufalem quę edificatur vt Ciuitas Cuius participatio eius in idipfum

Ergo de militante Eccleſia loquitur. In qua omnes qui ſunt. in ſtando & proficiendo ſunt non in ſedendo & poſſidendo. vt Beati in gloria. Edificatio autem iſta fit per verbum & Euangelium. predicatores enim ſunt operarii huius Salomonis. Quo lapides viũi & precioſi expoliuntur virtutibus. & viciis depurgantur. ac per hoc alii parantur ad turres alii ad portas. alii ad muros ꝛc ſecundum diuerſos ſtatus. Sed Ecce Singulare huius ciuitatis donum. Cuius participatio eius in idipſum. (.1. cũi eſt ſua participatio in vnum & in ſimul. De quo hic breuiter: quia infra latius forte ps. 132. Vt enim ſpiritualem eſſe hanc ciuitatem exprimeret. primo ait que edificatur. Sed terreſtris Ieruſalem tunc erat ciuitas edificata Et ſi quid in ea edificandi reſtabat. hoc non vt ciuitas. Sed vel domus erat. Vel edificabatur. vt in ciuitate Secundo. Quia. vt Ciuitas inquit quo Verbo percutit carnalem ſenſum Iudęorum. Si enim vt ciuitas ergo non ciuitas Sed ſimilitudo ciuitatis. ſi ſaltem figurę ſimilitudo dicenda eſt veritas. Non ergo expectanda iſta ciuitas in terris. Sed ſimilem ciũitati aliquam Ieruſalem edificatam

Tercio Quia eius participatio in idipſum. hoc non in terrenis ciuitatibus fieri poteſt Vllo modo. Quia Nullius ciuitatis homines eodem pane & vino. victu amictu, pecunia. familia, domo, agro. poteſtate. honore vtuntur Sed hęc omnia diuiduntur in multos. & fiunt ſuntque multa Eſt itaque participatio eorum non in idipſum Sed in multa & diuerſa: Sic enim eſt natura temporalium Quod vno eodemque: non poſſint duo ſimul vti vel frũi: Quod enim tu comedis ego non comedo licet ſimile Sed aliud.

Blatt 270ᵇ: Et quod tu induis. ego non poſſum induere: Et hinc fit cauſa. diſcordiarum bellorum inimicitiarum. cediũm. fũrtorum. rapinarum & omnium peccatorum & malorum. Nos autem ſi ciues ſumus huius ciũitatis. Ecce. vnus panis vnus calix. vna fides. vnus dominus. omniaque ſunt nobis vnum. Omnia

autem Chriſtus in nobis. Quia Spiritualia habent hanc naturam Vt non poſſint diuidi in diuerſa. Sed diuerſos & diuiſos colligunt in vnum Cum enim Chriſtus omnibus ſűfficiat. Ipſe idipſum & vnum noſtrum. omnes ad ſe trahit & vnum facit. Ita quod tu comedis. Indűis, habes. idem ego comedo bibo habeo Et hinc fit cauſa omnis Concordię. pacis. amicitię. vitę. communionis ſanctorum & omnium bonorum. [*Am Rande links:* . . .illud ps 67. Qui facit vnanimes habitare in domo vnius moris,] patet itaque quod Spiritűalia habent contrariam conditionem. temporalibus: hęc enim eos qui ſunt vnum. diűidűnt in multos & diűerſos. quia ipſa ſunt neceſſario diűidenda cum non poſſint eadem eiſdem ſufficere. Illa autem. eos qui ſunt diuiſi colligűnt in vnum quia non poſſűnt diuidi & ſingulis ſufficiunt. Quid enim mihi deperit ſi eandem fidem habes quam ego in Chriſtum? Sed deperit totum: ſi eandem pecűniam, vxorem. doműm habeas quam ego. Ergo participatio eius in idipſum. Sed participatio illius in diűerſa.

Quod autem lyra dicit. in heb. ſic haberi Quę aſſotiatur ei ſimul. Eſt eiuſdem ſententie Et ne quis non intelligat. quo modo. dixi Quod Chriſtus eſt noſtrum idipſum: in quo omnes participamus Quod ſi participamus. eo ipſo, aſſotiamur omnes ſimul .1. in vnum. ej .1. Chriſto. hęc enim aſſotiatio omnium. fit per participationem eius. Quia dixi quod iſtud idipſum cauſa eſt vnionis concordię. aſſotiationis, amicitię ꝛc. Quare noſtra tranſlatio expreſſit cauſam heb. autem effectum eiuſdem rej.

Sed Vigilantiſſiműm verbum poſűit. quando. participatio eius, dixit Quia in hac Vita (. quod tam ſepe dixi. Vt me prope pudere debeat: niſi quod ſcio id quam infeliciſſime contemni hoc tempore a religioſis qui id maxime debent curare.) Nunquam habet aliquis Sanctorum totum Chriſtum. Sed quilibet partem eius etiam perfectiſſimi. Vnde & de Maria Mag. (.1. de Contemplatiuis. qui ſunt perfectiſſimi.) dixit. Non totum optimum Sed partem optimam elegit ſibi. Quo circa qui ſapiunt. ſemper ſe nihil habere putant & nondum apprehendiſſe Sed currunt & feſtinant ac ſemper de nouo incipiunt etiam cum conſummauerint. Vt apprehendant obliuiſcentes poſteriora & in anteriora extendentes ſeipſos. [*Philipp.* *3*, *13.*] Tepidi autem & hipocrite. qui ſibi

iam ſancti videntur. totum optimum ſibi elegiſſe videntur. omnia habere & apprehendiſſe ideo ceſſant & tardant ac ſemper de nouo deficiunt. etiam cum nondum conſummaűerint. obliuiſcentes anteriora. & in poſteriora contrahentes ſeipſos ibique quieſcentes & ſtertentes.

In futura autem Ieruſalem, non erit participatio. Sed ex omni parte beatitudo Ibi non erit locus dicendi. Ecce iſte bonus eſt Niſi quod eſt iracűndus. ſuperbus ꝛc. Ceſſabit ibi. hoc niſi. Vbi euacuatum fuerit. quód ex parte eſt, Interim autem. dominus ſuſtinet infirmitates, offenſiones noſtras multas donec perficiat. quod incępit: Et ex participatione faciat omnimodam plenitudinem

Illuc Aſcenderunt tribus tribus Domini: teſtimonium Iſrael. ad Confitendum no. Do Non autem tribus tribus ſerűi tuorum [*so*] (.1. Abrahe & patriarcharum.) Sed potius deſcenderunt in Babylonem & confűſionem. Quia non crediderunt. Sed ex carne volunt eſſe filii Dej: ideo deſcenderunt peius. Geminat autem tribus propter duos populos ſcilicet Iudeorum & gentium. Vel vt in gloſa eſt dictum Sic infra ps. 126. filij non carnis Sed mercis fructus ventris

Blatt 271ª: vocantur hereditas dominj. Igitur in ſpiritu ſunt tribus. In ſpiritu aſcendunt. In ſpiritu participatio In ſpiritu Iſrael. Quare qui Carnaliter tribus ſunt. Carnaliter aſcendunt. Carnaliter participant. Carnaliter ſunt Iſrael. Iam non ſunt tribus. non aſcendunt. non participant. non ſunt Iſrael. Sed Spurii, Deſcendunt, euacuantur & gentes fiunt. Vnde dicit.

Teſtimonium Iſrael: Teſtimonium enim ſepe dictum eſt quod ad differentiam, rej, dicitur Sicut ſignum ad ſignatum Vnde Cum Carnalis. nolint fidem futurorum. que eſt ſignum. Vel argumentum Vel teſtimonium rerum non apparentiűm. Velint autem potius. rem ipſam preſentium. Ideo ſunt non teſtimonium Iſrael Sed reale & carnale quid Iſrael. Quia in manifeſto Iudęi non ſunt Iudęi Sed qui in abſcondito Nunc autem teſtimonium. eſt abſconſum in quo poſſidentur res promiſſe Sed nondum exhibite. Illi autem Nolunt eſſe abſconſum. Sed manifeſtum. non eſſe Spiritualis & interior. Sed exterior & manifeſtus. Et aptiſſime.

dicit. Teſtimonium Iſrael. Quia Eccleſia militans. nondum eſt quod futura eſt triumphans: Sed eſt ſignūm: figura: abſconditum. & omnino fidele teſtimonium, ſui ipſius Quia in [*Ausgestrichen:* eg] enygmate eſt: quod futura eſt in ſpecie. in ſigno eſt. quod futura eſt in re in abſconſo eſt. quod futura eſt in manifeſto. in fide eſt quod futura eſt in viſione. In teſtimonio eſt. quod futura eſt in exhibitione: In promiſſo eſt. quod futura eſt in impletione. Sic enim in omni artis opere: Si quid ab artifice paratur. videlicet. Menſa. veſtis. domus optime dici poteſt. Nondum hoc eſt Menſa. veſtis. domus ꝛc Sed certiſſimum ſignum & teſtimonium quod fiet menſa veſtis domus. cum iam ſit partim tale Sed nondum perfectum. ac ſic non alieno ſigno & teſtimonio picto vel dicto. teſtatur quid ſit futurum Sed ſeipſo Ita Eccleſia. paratur modo quia edificatur vt ciuitas. Et nondum quid eſt Ciuitas Sed pars & teſtimonium quod ſit futura ciūitas. Ita quidem nondum eſt Iſrael. Sed fidele ſignum quod erit Iſrael quia paratur ad viſionem dej & partim ſcilicet per fidem eum videt. Secundo vt dixi Etiam eſt Eccleſia teſtimonium. & non reale quid. Quia non exhibet ſe talem: qualia promiſſa ſunt in ea & de ea. Sed ſolum teſtimonium dat. Quia futura ſunt eius bona. que non poteſt in preſentia exhibere preſentia autem bona ignorat ergo ipſa remanet teſtimonium incredulis & credulis. Sed incredulis in teſtimonium & ſcandalum. Credulis autem in teſtimonium & ſurrectionem. peream enim deus teſtatur toti mundo. futura bona. Ideo eſt teſtimonium dej. ipſa Iſrael ad mundum Sed nondum exhibitio: Exhibebit autem eam in futurum: & ceſſabit ipſam habere in teſtimonium. Ergo Non omnis Iſrael. ſunt tribus domini Sed ſolum. qui ſunt teſtimonium, ij enim ſunt veri Iſrael Et ſic aſcendunt. Non Iſrael qui eſt apparentia. Sed Iſrael teſtimonium

Ad confitendum nomini tuo. Iterum Exprimitur Conditio militantis Eccleſie. Que nunc nondum Confitetur deo preſenti. Sed nomini eius. Erit autem cum id quod per nomen ſignificatum tenemus videbimus. & confitebimur. Interim autem. dum ex parte cognoſcimus nomen eius Sed non rem nominis cognoſcimus. Et ideo freques [*so*] eſt memoria nominis domini in Vetere Scrip. ad ſignificandam vt dixi differentiam fidei & glorie.

huius Vitę & futurę. Vnde in Euangelio dicit. Et manifeſtabo ej meipſum [*Ioh. 14, 21.*]. q. d iam nomen meum habetis Sed nondum meipſum. denique Nomen ex auditu cognoſcitur. Sed ipſe. per viſionem. Auditus aut [*so*] fidem. Viſio ſpeciem habet. Et ita poteſt illud Exo. 3. intelligi vbi dominus dicit Quod patribus Abraham. Iſaac & Iacob. non manifeſtaũit nomen ſuum. Sed nomen nominis. Quia fidem reuelatam non habuerunt. Sed credebant reuelandam in nomine Iheſu Chriſti

Blatt 271ᵇ: Quia illic ſederunt ſedes in Iudicio, ſedes ſuper domum dauid

pulcherrimus Verſus. & pulcherrime exprimens proprietatem Eccleſię militantis Si poſſem conſequi explanando. Sed age, dominus in nobis & audeamus tentare. Hęc Vtique eſt differentia etiam alia a predictis: Eccleſie militantis a triumphante: Quod ſedes ſunt in ipſa & manifeſtę ſunt (.1. poteſtates & principatus, Epiſcopatuum, ſacerdocii ꝛc.) Sed ſeſſor ipſe Chriſtus non apparet: eſtque abſconditus per fidem & in fide. & tamen in ipſis ſedet & preſens eſt. immo preſentiſſimus. cum ſint iſti ſedes eius. Idcirco. ipſe per ſe non preeſt Eccleſie & populo. ſuo. corporaliter. Sed Vicarii eius. ſacerdotes: hii enim ſedent & principantur & regnant in populo corporaliter vt patet. Sed ne. Dominj ſibi eſſe Videantur. & tanquam propria eorum ſit poſſeſſio. hũmiliat eos. & appellat ſedes & non ſeſſores: q. d. Liceat Vos ſedeatis. regnetis. principemini: preſitis. non tamen Vos eſtis. ſeſſores: reges, principes. preſides huius populi. Sed Vicarii & ſedes. in quibus ſedet ipſe Verus rex. ſeſſor. princeps. preſes. In futuro autem Cum Euacuauerit omnem principatum & poteſtatem. & ſedebit ſolus rex inęternum. Vos non eritis ſedes vt ſedeatis Sed eritis ſedes vt ſtetis. & ille ſedebit ſolus Nunc autem propter fidem: Vos cum ſitis ſedes. habetis & vos ſedes. ſcilicet populos ſubditos in quibus pro & loco domini ſedetis: ipſe autem in vobis. Sed cum ipſe ſedem veſtram intrabit Vos dabitis locum & eritis ipſi quoque vna ſedes cum ijs qui ſunt nunc ſedes Vobis propter eum qui ſedit in Vobis. & ſubiecit eos Vobis. Sicut autem iſto Verbo humiliauı̃t & timorem incuſſit prelatis. dum eos monũit ſeſſoris & ſedes potius quam ſeſſores Vocaũit Vt ſcirent. ſe ſic

habere ſuperiorem Chriſtum. ſic [*so*] ipſi ſuperiores ſunt cęteris. Ita certe & ſubditis ſimiliter timorem incuſſit & Reuerentiam ac obedientiam erga prelatos. Vt ſciant eos eſſe ſedes Chriſti. Idcirco tanquam coram Chriſto ſedente ſuper ſuum thronum humiliarj ex vero corde debere. non propter ſedem Sed propter ſedem Chriſti ſine dubio Inuiſibiliter ibi ſedentis Sicut figura habet olim in propitiatorio. Vbi erat ſedes dej. & tamen Inuiſibiliter ibi erat. Ita & modo. in Eccleſia ſua ſedet qui eſt ſedes eius. Quare Corol: ſequitur Quod Eccleſia cum habeat multiplicem ordinem Semper ſuperiores ſi comparantur ad ſuos inferiores. Sunt ſeſſores ſuper eos & ii ſedes eorum. Si autem comparantur ad ſuos ſuperiores: tunc & ipſi ſunt ſedes eorum in ipſis ſedentium. In omnibus autem Chriſtus. Et quidem iſto verſu ſolum ſtatus prelatorum eſt expreſſus. Quia Sedes ſedentes non ſunt. niſi qui habent inferiores in quibus ſedent & ſuperiores [*Ausgestrichen:* in quibus] qui in eis ſedent. Vel ſuperiorem. Niſi forte infimi etiam ideo dicuntur ſedes ſedentes. quia dominantur non ſuper populum Sed ſuper carnem ſuam domitam. Que eſt tropologia omnium predictorum. Iſtis itaque dictis, Inſpice Eccleſiam Et Videbis. eam ita ſine dubio diſpoſitam in ordinibus ſecundum ſub & ſupra. ſicut iſte verſus deſcripſit. Eccleſiam inquam militantem. Secus erit de triumphante. Nunc Vide vt exprimat aliud pulchrum inſigne pacifici regis. Quia Sedere eſt pacificum eſſe & quietum. Idcirco Non eſt ſedes regis pacis: niſi ſit quietus & pacificus in conſcientia Sed & ſubditi debent id preſtare [*Ausgestrichen:* ſubditis] prelatis ſuis. Vt cum pace in eis ſedeant. quod ipſi Chriſto ſuo ſeſſori preſtant. Alioquin quomodo ſedebunt ſedes & non potius omnia tumultuarie & temere ferentur? Hoc autem fięt. Si pure & humiliter obediant & ſubiaceant eis Quod vt faciant Cogitent & fide inſpiciant magis ſeſſorem Chriſtum quam ſedem ipſam Nam ſi ſunt ſedes: certę erit & ſeſſor ibi. neque vacabit ſedes iſta licet non videatur qũi ſedet Quare timeamus, reuereamur: hũmiliemur. coram ſedibus iſtis ſicut coram Chriſto,

Blatt 272a: Sed nec fruſtra dictum. In Iudicio Quia poteſtas data eſt Sacerdotibus ad diuitias. honores voluptates

captandas. Sed ad Iudicium exercendum. Omnis enim ordo & ſtatus Eccleſie eſt in Iuſtitia poſitus & fundatus. Solus autem poteſtatis ſtatus. in Iudicio. Quia ad hunc pertinet mala prohibere. errores obſeruare. hęreſes repellere, tollere ſcandala & corrigere atque diſciplinam exercere. Quia poteſtas eſt propter malorum intemperantiam Si enim omnes boni eſſemus & perfecti. ſalũi eſſemus. & tantummodo ſaluandi. non autem Iudicandi & damnandi. Nunc quia mali ſumus Vel ſaltem mixti. neceſſe eſt poteſtatem eſſe. que Iudicet arguat & corripiat. Nam equalis ab ęquali non patitur correptionem vt patet Sed Subditus a ſuperiori. & infirmus a potentiori. Non ſic in Iuſtitia & Sapientia. Vbi ęqualis ęqualem immo inferior [*Ausgestrichen:* em] ſuperiorem. poteſt erudire & iuſtificare. ſine poteſtate Quo circa non leũi ictu iſte dauid percutit frontem Goliath. .(.1. duriſſimam frontem corporis Babylonici: qui ſunt hęretici: iſto lapideo verbo. Quare enim hęretici Nolunt ſubeſſe Epiſcopis & ſacerdotibus Eccleſie? Aiunt. Quia non ſedent. in Iuſtitia. & ſanctitate. ſunt enim impii & mali. Nos autem ſanctos & Iuſtos habere volumus Quibus Reſpondemus. Sufficit Quod ſedeant in Iudicio: quod prohibent tuum & aliorum errorem & hereſim. Quia neque hic amplius deſcribuntur: Vt ſedeant in pace. & ſint pacifici ſubditi. Tu autem effringis Iugum. Iudicium abominaris. & multam Iuſtitiam iactas. Quaſi ſubditorum Iuſtitia aliquid ſit. niſi obedienter Iudicium ſuperioris portent. licet Iudicium ſuperioris ſatis ſit quo ad Eccleſię ſtatum etiam ſine Iuſtitia. Iuſtitia enim eſt. ſolum hũmilis obedientia. Quare Iudicium ad ſuperiores. Iuſtitia ad inferiores pertinet: Nullus enim eſt Iuſtus niſi obediens. Sed ſuperior non tenetur obedire ergo nec Iuſtus eſſe. quo ad inferiorem. Inferior autem tenetur obedire. & per conſequens Iuſtus erit. Tu ergo. Iuſtitiam vis ſtatũere in ſuperiori. & Iudicium in inferiorj. Scilicet Vt tibi obediant. non tu illis. Igitur ſi ſunt Iniuſti hoc ſunt ſuo ſuperiori Quid ad te? tu ſubeſto & ſine te in Iudicio regere. Nunquid quia illi iniuſti ſunt & inobedientes ſuo ſuperiori ſcilicet Chriſto. ideo & tu quoque iniuſtus fies non obediendo tuo ſuperiori. Igitur Vera differentia Iuſtitię & Iudicii Eſt hęc. Quod Iuſtitia pertinet. ad inferiorem vel

inquantum inferiorem Quia eſt humilitas. obedientia & reſignata ſubiectio proprię voluntatis ſuperiori. Iudicium autem pertinet ad ſuperiorem Vel inquantum ſuperiorem Quia eſt executio legis & caſtigatio malorum ac preſidentia Inferiorum. Vnde & Apoſtolus Ro. 6. dicit eum Iuſtificatum. qui mortuus eſt peccato. Et Spiritus eſt Iuſtus Quando caro ab eo Iudicatur & ſubijcitur in omnem obedientiam vt nihil voluntati & concupiſcentijs eius relinquatur. Quod autem dixi. inquantum ſuperiorem & inferiorem. id eſt Quia medii prelati. ſicut ſunt omnes. preter Chriſtum. ſunt ſimul ſuperiores & inferiores. Igitur Inferiorum non eſt expoſtulare. Iuſtitiam. ſuperiorum quia hoc eſt. eorum Iudicium ſibi rapere. Ipſorum eſt enim Iuſtitiam expoſtulare inferiorum. Et horum eſt ſuſcipere Iudicium & obedire eis. per quod fit in pace: correctio malorum: Obedientia enim tollit omne malum pacifice. & pacificum ſinit eſſe regentem Id facit humilitas que eſt nihil aliud niſi obedientia & tota Iuſtitia. Quia totaliter ex alterius Iudicio pendet. nihil habet ſue voluntatis aut ſenſus. Sed omnia Vilificat ſua & prefert atque magnificat aliena ſcilicet ſuperioris

Blatt 272ᵇ: Deinde poſtquam Goliath ictu lapidis percuſſus Iacet. Nunc Caput amputat. dicens. Super domum Dauid. Siquidem & heretici ſibi Inũicem preſunt & ſubſunt. ſedentque ibi ſedes in Iudicio. Eſt quoque Iuſtitia apud eos. obedientia & humilitas Sed mendax. Quia ſedent non ſuper domum dauid. Sed ſuper domum Bethauen .1. Idoli. Erexerunt ſibiipſis ſynagogam ſathanę. Ergo Vbi ſedes eorum ſedent. Sathan in ipſis ſedibus regnat. in domo Nabocadnoſor babylonie regis Domus autem Daũid Eſt Eccleſia Chriſtj in vera ſucceſſione perſeuerans. ſicut olim figura fuit in rege daũid Audi. ergo hęretice conſilium huius prophete. dicit. Rogate que ad pacem ſunt Ieruſalem: & abũndantia diligentibus te. fiat pax in virtute tũa & abundantia in turribus tuis. Hanc pacem non niſi hęreticus turbat, qui impugnat Eccleſiam gratis. non eſt enim de diligentibus Sed odientibus eam Non ergo duas Eccleſias habet Chriſtus Vna eſt Columba eius Et Licet multe ſedes ſint tamen omnes ſuper domum Dauid que eſt Vna tantummodo Vocatur autem Eccleſia

militans domus dauid. propter humanitatem Chriſti. Quia nunc regnat Chriſtus inquantum homo & per fidem humanitatis ſuę. quam habet ex Dauid. Sed in futuro tradet hanc domum deo patri. Et ipſe quoque ſubiectus erit ej. qui ſubiecit ej omnia. Et erit domus dei & regnum Chriſti dei. Vt iam non tantum Chriſtus homo in nobis Sed & Chriſtus deus in nobis ſit. Ideo enim nunc participamus eum tantummodo. quia in humanitatis eius regno ſumus. que eſt pars Chriſti. Sed tunc totus Chriſtus in nobis erit clare ſine Inuolucro humanitatis. Non quod nunc non ſit deus in nobis. Sed quod eſt in nobis Inuolutus & incarnatus in humanitate: Tunc autem erit reuelatus ſicuti eſt Nunc cognoſcimus ex parte. tunc autem ſicut & cognitus ſũm [*1 Kor. 13, 12.*]. Nec quod humanitatem dimittet Sed quod etiam diuinitatem ſuam ibi latentem (.quam nunc confuſe & in enygmate humanitatis eius videmus oſtendet. clare. Interim itaque ſumus domus dauid. Et Sedes ſedent. Non tantum autem Sed & ſtant. Quia ſedium eſt. quod ſtent. Stant autem comparando eos ad ſuperiorem Sedent comparando ad inferiores. Ideo Vt oſtenderet eos. ſimul preeſſe & ſubeſſe dixit eos ſedere & etiam ſedes eſſe. Stant per obedientiam. & humilitatem & ſic ſunt Iuſti Sedent per poteſtatem & auctoritatem. & ſic ſunt Iudices. quibus obediendum & humiliandum eſt Vt Iuſti ſimus Et ita Iuſtitia & Iudicium preparatio ſedis eius ps. 96.

Iudicium itaque ad mala coercenda poſitum. Mala autem non ſunt niſi propria voluntas & ſenſus. Et hec duo indigent poteſtate ſuperiori. Si debent tolli & prohiberi & ſubijci. Quare neceſſe eſt Sedes ſedere in Iudicio ad condemnationem ſcilicet Voluntatis & ſenſus proprii. proinde nihil refert. quid quale, quantum. precipiatur. ſit aptum. ineptum vtile inutile: (dum modo non ſit contra deum.) Sed ſicut pueri. non Iudicando & ęſtimando. ſunt facienda. Qui Vero prius ponderat [*so*]. opus quod precipitur. penes rationabilitatem. vtilitatem. ignorantes quod non opus. deus Sed voluntatis & ſenſus ſubiectionem & obedientiam. querit: Ipſi Volunt ſtare in Iudicio (.1. ſimul obedire & imperare Stulti & inobedientes. Et ideo in ps. 118. (. quod ſingũlariſſime Notandum eſt.) tam frequens eſt petitio.

ſuper preceptis & lege. Quia non petit. tanta Vel talia facere Sed tantummodo obedientiam legis. Et ſcientiam obedientię. Vt non in opus faciendum. Sed in obedientiam quam lex querit. oculum potius flectat. ꝛc

ps 125. [Hebr. CXXVI.]

Blatt 273ᵃ: In Conuertendo. d. Captiuitatem Zion: facti ſumus ſicut Conſolati

Iſte ps prophetia eſt. de Sanctis precipue martyribus Eccleſie. in quorum perſona loquitur Quia Captiūitas ſpiritus: mutata & conuerſa in Captiuitatem Carnis eſt, Vt qui erant ſerui peccati & liberi Iuſtitię. facti ſunt ſerūi Iūſtitie. & liberi peccati Ro. 6. Quare Spiritus eſt in libertate ſecundum nouum hominem. Sed Vetus homo traditus in crucifixionem & captiuitatem vt iam ſint non membra libera in peccatum. Sed captiua vt non poſſint peccato ſeruire Sed Iuſtitię. Et hoc eſt Crucem domini portare in corpore. Sed reſūrgere cum ipſo in mente Dicit autem Sicut Conſolati. Et non ſimpliciter, Conſolati. Eo quod ſimiliter ſe habent in ſpiritu. quomodo. ii qui conſolantur in carne. Nam Qui temporaliter Conſolantur: accipiunt aliquid boni. poſt finem mali. Ita Sancti: poſt peccati Captiuitatem: que eos contriſtabat. acceperunt redemptionem. Quare ſicut illi in ſuis ita iſti in ſuis conſolationem. Qui autem non triſtantur de Captiuitate peccati. nec dolent ſe in peccatis eſſe. non conſolantur. quia non conuertitur eorum captiuitas. eo quod non diſpliceat eis. Sicut filijs Iſrael. qui in captiuitate remanſerunt Ideo autem illis non diſplicet Captiuitas ſpiritualis. quia placet eis Libertas carnis & peccati. odiunt enim Captiuitatem & crucem carnis. Quam neceſſe eſt ſubire. eos qui Captiuitatem ſpiritus euadere volunt. Nam ſimul neque liberi. neque captiūi eſſe poſſunt Spiritus & Caro. cum ſint aduerſarii. Ergo qui diligit libertatem ſpiritus. diligit quoque Captiuitatem & crucem Carnis. Et idem odit captiuitatem ſpiritus & libertatem Carnis. Qui autem diligit Libertatem [*Ausgestrichen:* ſpiritus] carnis. diligit quoque captiuitatem ſpiritus Et idem odit libertatem ſpiritus & captiuitatem

carnis. Ac ſic ſunt inimici Crucis Chriſti. Nolunt eſſe de ijs.. beatis. qui lugent. de quibus infra. Qui ſeminant in lachrymis. Euntes ibant & flebant. Quia tales conſolantur & facti ſunt lętantes hic in ſpe & in futuro in re. Nam & in hac Vita repletum eſt gaudio os eorum. & lingua eorum Exultatione. quod illi carnales non percipiunt. Ideo Schandaliſantur in Cruce foris & horrent ſerpentem. Moſi & fugiunt ab eo. Quia ſpeciem Virge mutatam & Conuerſam vident (.1. Literam carnaliter promittentem: in Spiritualem & viuam intelligentiam: Sed crucifigentem & mordentem. membra Veteris hominis. Euangelium enim Eſt venenum Viũũm: vicijs carnis. quam occidit & interficit Spiritualiter.

Magnificauit dominus facere nobiſcum

.1. Magna opera. facere nos fęcit & nobiſcum facere. Magna enim ſunt Sed in ſpiritu & mirabilia valde. Quod non putant Iudęi: immo nulla reputant. cum Videantur eſſe contraria ſibi promiſſis. Nam ſecundum Literam. Expectant Magna opera domini: Carnalia. Vt olim in ęgypto ꝛc. Nunc autem Vident. Crucem. & mortem fieri in ijs qui credunt domino Nunquid hęc ergo magna ſunt? Non certe Sed Magna que ſub ipſis in ſpiritu facit. per iſtas paſſiones. Quare recte ait. Tunc dicent inter gentes. q. d. Iudęi Schandaliſati hęc non dicent. Sed inter gentes erunt reliquię Iſrael idipſum predicantes.

Conuerte domine Captiuitatem noſtram

Orat quod prophetaũit ſupra. Sicut ſolent prophete. Sicut autem exponitur de aduentu Chriſti in Eccleſiam primo. ita de ſpirituali in animam Cui redditur Lętitia ſalutaris. quando conuertitur eius Captiuitas per gratiam. & fit ſicut conſolatus & lętabunda & laudans

Blatt 273b: Sicut Torrens in auſtro Vt hunc locum plene intelligamus. primo de perſona Chriſti intelligamus: qui in humanitate ſua torrens dicitur: Quia proſpere proceſſit & cucurrit viam ſũam alacriter. Sed in auſtro (.1. in ſpiritu ſancto & ſpiritualibus bonis.) Antichriſtus autem erit torrens in aquilone: quia proſperabitur & faciet. Sed non in viribus ſuis daniel. 8. Aquilo enim .1. ſpiritus noctis diabolus. Auſter enim eſt ſpiritus diei immo meridiei (.1. ſpiritusſanctus.) Vt in Can-

ticis [*V. 4, 16.*] Surge. Aquilo & veni aufter. perfla ortum meum & fluent aromata illius.

Secundo Torrens Et ipfe populus Chriftianus: qui voluntarius eft & currens in via dei: Quod facit Aufter (.1. flatus fpiritufancti [*so*] qui venit a meridie (.1. ab ęternitate claritatis.) Vt ps. 118. Viam Mandatorum t. cucurri cum dilatafti cor meum, (.1. cum veniffet aufter factus fum torrens Ediűerfo populus fynagoge eft torrens aquilonis in viam fuam feftinus Et non habet vanum ante lucem furgere Sed in carnem & fapientiam eius multum feftinat.

Vult ergo dicere. petimus. Conuerti captiűitatem noftram. non carnaliter. Sed fpiritualiter. petimus Vt fimus liberi ad currendum in [*Ausgestrichen:* Auftro] fpiritu. Vt fimus torrens in Auftro. Ad quod nos peccatum captiuos tenet. vt currere non poffimus Curramus abunde & multiplicati ficut torrens, Sed per auftrum foluti & liberati. Sic enim b. Aug exponit. Nam Aufter calidus ventus foluit gelu & fluere facit aquas quę velut captiue fteterunt. gelu conftricte. Ita Spiritusfanctus. Calidus Ventus eft. quia ignis confumens, flaűit & fic per ipfum & in ipfo auftro. cucurrerunt populi vfque ad martyria & varias penas. Vnde percuffit petram & fluxerunt aquę (.1. populi Chriftiani.) & torrentes (.1. martyres fortiffimi Chriftiani & perfecti.) inundauerunt. Effe enim Aquam. omnium eft. Sed torrentes martyres aut perfectiores funt in Ecclefia. Et Quod de iftis loquatur. patet ex eo quod fequitur. Qui feminant in lachrymis ꝛc q. d. Sunt torrentes & patiuntur. Sed exultabunt

Sic ergo fenfus eft. Conuerte nos ita perfecto fpiritu. Vt cum gaudio curramus viam paffionis tuę. & fimus torrentes, vt non fimus pigri frigidi quafi gelu conftricti aut infirmi in paffionibus, ne forte fuccűmbamus fidem abnegando Sed fecundum iftum fenfum, Videretur textus ita habere debere. Con. d. cap. Sicut torrentem in Auftro & non ficut torrens. poteft autem dici Quod ad Chriftum verbum dirigit. Qui in fuis membris conuertit & conuertitur. Quia dum nos ita conuertimur ficut torrens. hoc totum ipfe eft & facit per fidem in nobis. Igitur ipfe conuertit ficut torrens. Quia ex eius conuerfione quam facit in nobis. nos

ſũmus torrens eius. Qui autem habent tũmida & torpentia corda ad ęterna & non totaliter liquefacti per ſuauem eorum amorem. facile timent paſſiones & cadunt. Quia adhuc diligunt aliquo modo. plus viſibilia: Et ita quodam frigore conſtringuntur ad cę-leſtia. Vt non ſicut torrens currant Sed qui perfecte contemnunt tam proſpera quam aduerſa. in vtriſque fiunt ſicut conſolati. & cum gaudio currunt. Sed hęc ſunt opera magna dominj exquiſita in omnes Voluntates eius

Addenda.

Tomus I.

Vorwort pag. V Z. 4 f. v. o. zu streichen: Standorts- und.

Pag. 293: „dalida enim cum generatis ſuis." In dem Simsonliede, welches aus einer Pergamenthandschrift des 14. Jahrhunderts auf der grossherzoglichen Hof- und Landesbibliothek zu Karlsruhe Herr Dr. Alfred Holder im „Anzeiger Für Kunde Der Deutschen Vorzeit" 1876. No. 7. Juli. Spalte 200—202 mitgetheilt hat, heisst es Sp. 200:

Post amaui Dalidam
teneram puellulam
corpore iuuenculam
fraudibus wlpeculam.

Und Spalte 201:

Idvmei Saducei Pheresei ueniunt
Amorrei Chananei et Ethei rapiunt
Philistei uerberant
Euei me lacerant

Es hat also, wenn man nicht zwei der Zeit nach weit auseinander liegende Schreibfehler annehmen will, eine Form dalida für Dalila gegeben. Kannte Luther das Lied? Oder ist sein „dalida" Anklang an irgend eine Simsonstragödie?

Tomus II.

Pag. 174: Anselmus Cantuariensis.
„ 304: Aufschwung der Iurisprudenz, der Künste und der Philosophie zu Luther's Zeit.
„ 135. 173. 200 f. 205. 213. 215: circa textum. Pag. 239: circa ps. 2^m^. Pag. 324, 349: circa gloſam.
„ 139. 183. 184. 235. 300. 314. 316. 348. 349. 352. 357. 359. 373. 388. 397: in glosa.
„ 102. 330. die römische Kirche.
„ 351. Maria, b. virgo.
„ 221. 320. 334. Teutonice.
„ 145. 186. Virtutes theologicae.

BAYERISCHE STAATS-BIBLIOTHEK MUENCHEN

HUT

Bayerische StaatsBibliothek
Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Luther, Martin,

Doctoris Martini Lutheri Scholae Ineditae De Psalmis Habitae Annis 1513 - 1
516 e codice ms. Bibliothecae Regiae Dresdensis

Bd.: 2

Dresdae 1876

Exeg. 668 h-2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11333001-3